Geneza, ustroj i nestanak tzv. "Srpske vojske Krajine"

Werhas, Mario

Doctoral thesis / Disertacija

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:917678

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Mario Werhas

GENEZA, USTROJ I NESTANAK tzv. „SRPSKE VOJSKE KRAJINE“

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Mario Werhas

GENEZA, USTROJ I NESTANAK tzv. „SRPSKE VOJSKE KRAJINE“

DOKTORSKI RAD

Mentor:
prof. dr. sc. Ozren Žunec

Zagreb, 2021.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Mario Werhas

GENESIS, ORGANIZATION AND DISAPPEARANCE so called "SERBIAN ARMY OF KRAINA"

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
Ozren Žunec

Zagreb, 2021.

Prof. dr. sc. OZREN ŽUNEC (Zagreb, 1950.) redoviti je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U Zagrebu je završio osnovno i srednje obrazovanje. Godine 1973. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je filozofiju i komparativnu književnost. Godine 1978. magistrirao je iz filozofije na Filozofskom fakultetu obranivši magistarski rad pod naslovom *Mogućnost marksističke estetike*, a na istom je fakultetu 1985. godine doktorirao obranivši doktorsku disertaciju pod naslovom *Grčka teorija mimesisa*. Godine 1978. izabran je za asistenta u Odsjeku za sociologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, da bi 1986. godine bio izabran u zvanje docenta, 1991. godine u zvanje izvanrednog profesora, 1999. godine u zvanje redovitoga profesora i 2004. godine u trajno znanstveno-nastavno zvanje redovitoga profesora.

Od 2007. je prvi predstojnik Katedre za vojnu sociologiju Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu koju je sam osnovao. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu predavao je šest kolegija od kojih je tri sam uveo kao nove predmete i bio njihov prvi nastavnik. Kao voditelj više kolegija sudjelovao je i sudjeluje u nastavi poslijediplomskih studija *Sociologija* (Filozofski fakultet u Zagrebu) i *Forenzička psihijatrija* (Medicinski fakultet u Zagrebu) te, kao gostujući nastavnik, na poslijediplomskom studiju *Međunarodni odnosi* (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu). Sudjeluje i u nastavi u Interuniverzitetskom centru Dubrovnik. Autor je jednog i suautor drugog srednjoškolskog udžbenika. Mentor je u izradi više desetaka diplomskih radova i doktorskih disertacija. Bio je glavni istraživač odnosno voditelj dva znanstvena projekta u sustavu financiranja Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske – *Socijalni korelati Domovinskog rata* (2003.-2006.) i *Vojna kultura i identitet oružanih snaga Republike Hrvatske* (od 2007.). Suradnik na projektu *Konceptualizacija mora i njegova mjesta u kulturalnom imaginariju SAD* (voditelj Stipe Grgas). Aktivno je radio i na stručnim projektima: *Hrvatska vojska 2000.: Nacionalna sigurnost, oružane snage i demokracija* te *Strategija razvitka Republike Hrvatske: Hrvatska u XXI. stoljeću – Nacionalna sigurnost* na kojima je bio sukoordinator odnosno voditelj predmetnog zadatka a koji su zaključeni izdavanjem opsežnih izvještaja.

Boravio na stručnom usavršavanju u Parizu (1981. godine), na Indiana University u Bloomingtonu, Indiana, SAD (1987. godine) te kao stipendist zaklade Fulbright na Yale University u New Havenu, Connecticut, SAD (1994.-1995. godine). Po pozivu održao je više predavanja u zemlji i inozemstvu (George Mason University, SAD, King's College, UK i dr.).

Bio je članom uredništava više časopisa, a bio je pokretač i glavni urednik (od prvog broja do 2009. godine) znanstvenog časopisa *Polemos - časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira.* Član je više domaćih i međunarodnih znanstvenih udruga: Hrvatsko sociološko društvo, Hrvatsko filozofsko društvo, Udruga za promicanje filozofije, Interuniversity Seminar on Armed Forces and Society, Odjel za filozofiju Matice Hrvatske.

Dobitnik je Godišnje državne nagrade za znanost (1998. godine).

Od veljače do svibnja 2000. godine obnašao je dužnost ravnatelja Hrvatske izvještajne službe.

SAŽETAK

Na temelju izvornog arhivskog gradiva te drugih relevantnih izvora u radu se analizira geneza, ustroj i nestanak tzv. „Srpske vojske Krajina“. Na početku rada dan je politički okvir krize u SFRJ. Odnosno, opisani su uzroci i procesi koji su doveli do političke krize savezne države.

Temelj obrambene doktrine SFRJ bio je koncept *opće narodne obrane i društvene samozaštite* (ONO i DSZ) te se u radu daje pregled osnovnih koncepcijskih načela navedene doktrine. Doktrina ONO i DSZ postaje temelj za ustrojavanje Teritorijalne obrane (TO) kao dijela Oružanih snaga SFRJ. Iz navedenog razloga u radu se daje opširan prikaz razvoja koncepcije i doktrine TO SFRJ sa posebnim osvrtom na razvoj TO SR Hrvatske.

Radi shvaćanja situacije koja je dovela do oružane pobune dijela srpskog stanovništva na području Hrvatske opisani su politički događaji koji su prethodili pobuni te geneza same oružane pobune. U kontekstu navedenog prikazano je ustrojavanje i djelovanje tzv. „Milicije SAO Krajine“.

Budući je sustav TO predstavljao temelj na kojem je ustrojena tzv. „Srpska vojska Krajine“ u radu je dan pregled razvoja postrojbi TO ustrojenih od strane pobunjenih Srba na okupiranim područjima Hrvatske.

Potom se u radu daje prikaz transformacije TO pobunjenih Srba u tzv. „Srpsku vojsku Krajine“, pri čemu je naglasak stavljen na ustroj i opisivanje glavnih procesa unutar same SVK. Posebno je istaknuta nikada neprekinuta veza između Vojske Jugoslavije i SVK. Odnosno, potvrđena je temeljna teza da SVK ne bi mogla opstati kao samostalni vojni ustroj bez financijskog i materijalnog te posebno vojno-profesionalnog oslonca na Vojsku Jugoslavije.

Na kraju ostavljena bez podrške *bratskih* vojski (Vojske Jugoslavije i Vojske Republike Srpske) tzv. „Srpska vojska Krajine“ dočekala je svoj konačni kraj *zahvaćena Olujom*.

KLJUČNE RIJEČI: Jugoslavija, Teritorijalna obrana, pobunjeni Srbi, tzv. „Srpska autonomna oblast“, tzv. „Republika Srpska Krajina“, tzv. „Srpska vojska Krajine“, Glavni štab, operativna zona, korpus, brigada.

SUMMARY

Based on the original archival material and other relevant sources, the paper analyses the genesis, structure and disappearance of the so-called “Serbian Army of Krajina”. The political framework of the crisis in the SFRY is given at the beginning of the paper. That is, the causes and developments that led to the political crisis at the end of the existence of federal state, and to abuse of the bodies of that federal state in order to implement the Serbian nationalist concept.

The basis of the SFRY's defence doctrine was the concept of general national defence and collective self-defence (ONO and DSZ), and the paper provides an overview of the basic conceptual principles of that doctrine. The doctrine of the ONO and the DSZ resulted in the creation of a Territorial Defence (TO). The TO structure was primarily the responsibility of the republics.

Further on, the work continues with the genesis of the political crisis in the final stages of existing of SFRY, mainly considering the process of democratization in the western republics, which have been used in an attempt to impose a solution to the political crisis through the option of war.

Serbian nationalism took advantage of the fifty years of imposing fear on the Serbian national community in the territory of Croatia from the creation of the Croatian state by constantly recalling the events of the II. world war. The aforementioned fear was used as a drive for Croatian Serbs to rebel against a legally elected Croatian government.

The rebel Serbs use the existing TO system through which they form their units and actively engage in combat operations. Since the TO system was the foundation upon which the so-called "Serbian Army of Krajina" was formed, an overview is given of the development of TO units established by rebel Serbs in the occupied areas of Croatia.

With the arrival of UN forces in the occupied territories, the process of demobilization of the existing TO units of so-called “Republic of Serbian Krajina” was first carried out, and then at the end of the same year the process of establishing so-called "Serbian Army of Krajina” (SVK) have begun.

The creation of the General Staff and units of the SVK is given in the paper with special emphasis on describing the main processes within the SVK itself. The never-ending relationship between the Yugoslav Army and the SVK is particularly emphasized. In other words, the basic thesis was confirmed that the SVK would not be able to survive as an

independent military organization without the financial and material and especially military-professional reliance on the Yugoslav Army.

Eventually left without the support of the brotherly armies (the Army of Yugoslavia and the Army of Republic Srpska), the so-called "Serbian Army of Krajina" has reached its final end during the Operation Storm.

KEY WORDS: Yugoslavia, Territorial Defence, rebel Serbs, so-called "Serbian Autonomous Region", so-called "Republic Srpska Krajina", so-called "Serbian Army of Krajina", General Staff, Operations Zone, Corps, Brigade.

SADRŽAJ:

1. UVOD ……1

1.1. O predmetu istraživanja ……..1

1.2. Izvori i literatura …….3

1.3. Upotreba nazivlja ……..….….5

2. POLITIČKI OKVIR KRIZE SFRJ ……...…....7

3. TERITORIJALNA OBRANA SFRJ……33

3.1. Koncepcija Općenarodne obrane i društvene samozaštite (ONO i DSZ) …..…. 33

3.2. Doktrina i koncepcija TO ……..43

3.3. Teritorijalna obrana Socijalističke Republike Hrvatske …….……..66

4. POLITIČKI I ORUŽANI KONTEKST POBUNE SRBA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE ……. ……77

4.1. Kontekstualni okvir pripreme pobune…….. …….77

4.2. Geneza pobune hrvatskih Srba i stvaranje tzv. „Milicije SAO Krajine“ ……..89

5. TERITORIJALNA OBRANA tzv. „SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINE“/„REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE“ ……..…….110

5.1. Teritorijalna obrana SAO Krajine/RSK ……..114

5.2. Glavni štab TO SAO Krajine/RSK ……144

5.3. 1. operativna zona/Zonski štab TO za sjevernu Dalmaciju ……156

5.4. 2. operativna zona/Zonski štab TO za Liku ……..……..167

5.5. 3. operativna zona/Zonski štab TO za Kordun ……...179

5.6. 4. operativna zona/Zonski štab TO za Baniju (Banovinu) ……..190

5.7. 5. operativna zona/Zonski štab TO za zapadnu Slavoniju ……..201

5.8. 6. operativna zona/Zonski štab TO za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem …….211

5.9. „Posebne jedinice milicije“ …….215

6. Tzv. „SRPSKA VOJSKA KRAJINE“ ……..…….219

6.1. Glavni štab SVK ……...……..230

6.2. Načelni ustroj postrojbi SVK…….. …….……...287

6.3. 7. sjevernodalmatinski korpus SVK ……309

6.4. 11. slavonskobaranjski korpus SVK ……...320

6.5. 15. lički korpus SVK ……...……332

6.6. 18. zapadnoslavonski korpus SVK …….340

6.7. 21. kordunaški korpus SVK ……348
6.8. 39. banijski korpus SVK …….……355
6.9. „Avijacija i protivvazdušna odbrana“ SVK ……362
7. DJELOVANJE POSTROJBI SVK NA PODRUČJU BiH
(Operativna grupa ***„Pauk“*** i operacija ***„Mač-95“*****) ……368**
8. POKUŠAJ SPAŠAVANJA SVK …….377
8.1. Ustrojavanje „Korpusa specijalnih jedinica“ (KSJ) ……378
8.2. Pokušaj ustrojavanja „Oslobodilačke vojske Republike Srpske Krajine“ ……..380
9. ZAKLJUČAK ……...382
10. IZVORI I LITERATURA ……...389
11. POPIS KORIŠTENIH KRATICA …….400
ŽIVOTOPIS AUTORA ……...……402

1. UVOD

1.1. O predmetu istraživanja

Nakon dvadeset i više godine od pobjedonosnog okončanja Domovinskog rata i završetka borbenih djelovanja na području Republike Hrvatske u hrvatskoj historiografiji nije do sada napisan niti jedan doktorski rad, studija ili monografija, koja se bavi isključivo tzv. „Srpskom vojskom Krajine“ kroz njezinu genezu i cjelokupan ustroj. Upravo „popunjavanje“ navedene praznine u istraživanju Domovinskog rata predstavlja glavni istraživački cilj moga doktorskoga rada: dati cjeloviti prikaz geneze, ustroja i nestanka tzv. „Srpske vojske Krajine“ kao glavnog protivnika Hrvatske vojske na hrvatskom ratištu od listopada 1992. do kolovoza 1995. godine. Uz navedeni glavni istraživački cilj doktorskog rada pokušati ću dati odgovor na temeljno istraživačko pitanje: da li je tzv. „Srpska vojska Krajine“ bila samostalna vojska ili samo jedna od „podružnica“ tadašnje Vojske Jugoslavije[1] (uz Vojsku Republike Srpske na području Republike Bosne i Hercegovine). Tražeći odgovor na gore postavljeno istraživačko pitanje pokušati ću odgovoriti koliko je tzv. „Srpska vojska Krajine“ u svojoj doktrini, sustavu zapovijedanja i ustroju napravila odmak od doktrine i koncepta Teritorijalne obrane Jugoslavije iz koje je i proistekla te da li je uopće navedeni odmak postojao. Iz odgovora na temeljno istraživačko pitanje proizaći će i ostali odgovori na bitna pitanja za uspješno operativno funkcioniranje bilo koje vojske u bilo koje vrijeme: kakva je bila provedba popune i obuke postrojbi, kakva je bila kvantiteta i kvaliteta opremanja te ono najvažnije: tko je sve navedeno financirao?

Kako je već navedeno primarno težište moga doktorskog rada usmjereno je u opisivanje geneze, odnosno procesa razvoja tzv. „Srpske vojske krajine“, potom njezina ustroja i na kraju nestanka. Sama borbena djelovanja opisana su i spomenuta u kontekstu gore navedenog primarnog težišta istraživanja. Isključivo bavljenje borbenim djelovanjima tzv. „Srpske vojske Krajine“ zahtjeva svakako jedan poseban rad. Kao i u odnosu prema borbenim djelovanjima isti stav zauzeo sam u odnosu prema zločinima koje su pripadnici tzv. „Srpske vojske Krajine“ počinili prema civilima na okupiranim područjima Hrvatske ili zarobljenim pripadnicima Hrvatske vojske te stoga smatram da bi samo „usputno spominjanje“ navedenog umanjilo značaj obima i količine počinjenih zločina. Kao i u slučaju spomenutih borbenih

[1] Vojska Jugoslavije ustrojena je 27. svibnja 1992. preimenovanjem dotadašnje Jugoslavenske narodne armije (JNA) te predstavlja službeni naziv za oružane snage Savezne Republike Jugoslavije (koju su činile Srbija i Crna Gora te je proglašena na ostacima SFRJ istoga dana) i postoji do veljače 2003. godine kada je preimenovana u Vojsku Srbije i Crne Gore (slijedeći preimenovanje dotadašnje Savezne Republike Jugoslavije 4. veljače 2003. u Državna zajednica Srbija i Crna Gora) koja je prestala postojati raspadom navedene državne zajednice početkom lipnja 2006. godine. *The Military Balance 2007.,* Routledge, London, 2007.

djelovanja, podrobno istraživanje zločina pripadnika tzv. „Srpske vojke Krajine“ zahtjeva pisanje posebne studije.

Jedna od temeljnih karakteristika vojnih sustava suvremenog doba (kako na razini pojedinih oružanih snaga tako i na razini vojno-obrambenih asocijacija, odnosno saveza) produkcija je ogromne količine različitih dokumenata koji obuhvaćaju sve razine vojnog djelovanja, od najviše strateške do najniže taktičke razine. Stavljanjem navedenih dokumenata na uvid svim zainteresiranim, olakšano je istraživanje suvremenim vojnim povjesničarima na rekonstrukciji pojedinih događaja u kojima je pojedina vojske ili vojske sudjelovale. Međutim, ogromna količina dostupne dokumentacije može zavarati jer ponekad dovodi do pretjeranog detaljiziranja, a s druge strane, bez obzira na dostupnu razinu tehnike i tehnologije, susrećemo se sa pojedinim vojnim ustrojima, borbenim djelovanjima i događajima od posebnog interesa koje je teško ili gotovo nemoguće rekonstruirati. Navedeno je posebno karakteristično za hrvatski Domovinski rat i to iz tri bitna razloga. Kao prvi razlog možemo navesti da za neke od najvažnijih događaja ne postoji sačuvana dokumentacija i to zbog njezina namjernog uništenja ili je još uvijek nedostupna za istraživanje (npr. najveći dio arhive 11. istočnoslavonskog korpusa tzv. „Srpske vojske Krajine“ ili dokumentacija 40. kadrovskog centra Generalštaba Vojske Jugoslavije). Isto tako dio vrlo važnih odluka donošen je u uskom krugu ljudi koji su imali moć za donošenje takvih odluka, a da o tome poslije nije sačinjen nikakav pisani trag. Drugi bitan razlog leži u činjenici da dio odluka koje su donosile najviše zapovjedne instance (u slučaju tzv. „Srpske vojske krajine“ njezin Glavni štab ili zapovjedništva korpusa) u pisanom obliku nikad nije zaživio u praksi. Treći razlog je „problem osobnih literarnih dijela“, odnosno korištenje literature memoarskog tipa napisane od strane bivših pripadnika tzv. „Srpske vojske Krajine“. Kao i svi literarni radovi memoarskog tipa oni prije svega odražavaju subjektivni prikaz događaja samoga autora memoara. U memoarskim djelima vojnih učesnika, pogotovo onih koji su se našli na poraženoj strani, gotovo uvijek nailazimo na snažan opravdavajući stav, kojim se želi opravdati i obraniti vlastita prosudba, odluka i dijela. Gotovo sva memoarska dijela važnijih osoba tzv. „Srpske vojske Krajine“ uvijek završavaju gotovo istim zaključkom: da se slušalo mene (autora memoara) sve bi završilo drugačije te se krivica nalazi u nekom drugom, obično tada neposredno nadređenom ili u defetizmu tada vodećih političara „Republike Srpske Krajine“ koji nisu željeli braniti „rodnu srpsku grudu“ pod svaku cijenu.

I na kraju, iako su sve navedene činjenice koje su iznesene u ovom doktorskom radu potpuno dokumentirane i provjerene, pa čak, ako se uvjetno rečeno i postigne suglasnost „svih strana“ sa iznesenim, još uvijek postoji velika mogućnost da će se rezultat ovoga istraživanja

(po njegovu objavljivanju) interpretirati na različite načine zavisno iz koje sredine ili bolje rečeno iz koje „zajednice“, odnosno sa koje „strane“ čitatelj dolazi.

1.2. Izvori i literatura

Tijekom samog procesa prikupljanja, a potom i obrade prikupljenog materijala potrebnog za pisanje ovoga doktorskog rada pridržavao sam se, u suvremenoj povijesnoj znanosti, opće prihvaćene podijele povijesnih izvora na primarne, sekundarne i tercijarne.

Pod primarnim izvorima u prvom redu smatram gradivo koje je nastalo djelovanjem institucije koja je u središtu moga istraživanja tzv. „Srpska vojska Krajine“. Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ svakako predstavljaju najvažniji izvor bez čijeg korištenja ovaj doktorski rad ne bi bilo moguće sačiniti. Navedeni primarni izvori danas su pohranjeni u Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata (HMDCDR) kao dio *Arhivskog gradiva vojne provenijencije* odnosno obuhvaćaju gradivo fondova *Vojske Republike Srpske Krajine*. Tijekom istraživanja navedenog gradiva najveću pažnju sam posvetio pregledu arhivskog fonda: HR-HMDCDR 6 – *Glavni štab Vojske Republike Srpske Krajine (Glavni štab TO SAO Krajine, Glavni štab TO Republike Srpske Krajine)*.

Među primarne korištene izvore svakako treba ubrojiti i do sada objavljene knjige dokumenata *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.* i to knjige: Knjiga 1. *Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.),* (Zagreb, 2007.), Knjiga 3. - *Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (Zagreb, 2008.), potom *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“*: knjiga 5. (srpanj – prosinac 1992.), Zagreb, 2009., knjiga 7. (siječanj – lipanj 1993.), Zagreb, 2009., knjiga 9. (srpanj – prosinac 1993.), Zagreb, 2010., knjiga 11. (siječanj – lipanj 1994.), Zagreb, 2012., knjiga 13. (srpanj – prosinac 1994.), Zagreb, 2013., knjiga 15. (siječanj – travanj 1995.), Zagreb, 2014. i knjiga 17. (svibanj – listopad 1995.), Zagreb, 2015.

Uz sve gore navedeno kao primarne izvore za istraživanje koristio sam i gradivo Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ/ICTY) koje je najvećim dijelom dostupno u sklopu elektroničke baze sudskih spisa navedenog Suda (www.icty.org). Posebnu vrijednost za moje istraživanje imali su objavljeni sudski spisi u kaznenom postupku pred MKSJ protiv Milana Martića (predmet IT-95-11).

Kao posebni dio korištenih primarnih izvora naveo bih i do sada tri obranjena doktorska rada, koji se bave isključivo partikularno temom tzv. „Srpske vojske Krajine“, odnosno njezinim sastavnicama: doktorski rad Đure Škvorca *„Srpska vojska Krajine“ na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.* (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, 2016.), potom doktorski rad Darjana Godića *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.* (Hrvatski studiji, Zagreb, 2017.) te doktorski rad Ivana Radoša *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području Sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.* (Hrvatski studiji, Zagreb, 2018.).

U skupinu sekundarnih izvora svrstao bih u prvom redu korištene dokumente, zakone i pravila koje se odnose na bivšu Jugoslavensku narodnu armiju (JNA) i Teritorijalnu obranu (TO) i to prvenstveno u dijelu rada koji se odnosi na opis funkcioniranja i ustroja navedenih komponenti oružanih snaga SFRJ. Svakako jedan od temeljnih izvora za shvaćanje funkcioniranja i ustroja TO SFRJ je knjižni niz pod imenom *Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945. – 1985.* (tiskan u razdoblju od 1986. do 1990. godine u povodu 40. godišnjice JNA)[2]. Iz navedenog knjižnog niza najviše sam kao izvor za pisanje koristio: knjigu 1. *Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (Beograd, 1988.) i knjigu 6. *Teritorijalna odbrana* (Beograd, 1986.).

Nadalje, važan dio sekundarnih izvora su i interne studije Glavnog stožera Hrvatske vojske: *Objekti izviđanja* (Zagreb, 1994.) i *Uzroci i ciljevi preustroja „Srpske vojske Krajine“* (Zagreb, 1995.) te *Raščlamba operacije „Oluja 95“* (Zagreb, 2007.). Potom interne studije Savjeta za sukcesiju vojne imovine Ministarstva obrane Republike Hrvatske: *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH),*(Zagreb, studeni 2012.), *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.* i *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.)*. Jedan od bitnih izvora za shvaćanje i opis djelovanja „Ministarstva obrane Republike Srpske Krajine“ svakako je doktorski rad Slavena Ružića *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine“ 1991. – 1995.* (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013.).

Dio sekundarnih izvora su i knjige objavljene u Hrvatskoj: Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.* (Zagreb, 2005.), Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske* (Zagreb, 2008.) te knjiga istog autora: *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.* (Zagreb, 2008.). Jedan od važnijih sekundarnih izvora

[2] Navedeni knjižni niz je prema planu uredništva trebao obuhvatiti 24 naslova (knjige), međutim, knjiga 19. (Suradnja sa oružanim snagama drugih zemalja) nije tiskana. Tako su na kraju tiskana 23 naslova, od kojih su neki naslovi imali više tomova te je konačna brojka 29 tiskanih knjiga.

koje sam koristio tijekom pisanja doktorskog rada je i dvotomna knjiga Ozrena Žuneca *Goli život (Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj)*, (Zagreb, 2007.). Uz navedene knjige koristio sam još i čitav niz članaka koji će biti detaljno navedeni u popisu literature.

Najvažniji sekundarni izvori sa srpske strane svakako su knjige Dr. sc Koste Novakovića, bivšeg general-majora tzv. „Srpske vojske Krajine“: *Srpska krajina – usponi, padovi, uzdizanja* (Beograd, 2009.) te knjiga isto tako bivšeg general-majora tzv. „Srpske vojske Krajine“ Mr. sc. Mislava Sekulića *Knin je pao u Beogradu* (Bad Vilbel, 2000.). Uz navedene knjige Novakovića i Sekulića, najvažniji sekundarni izvor sa srpske strane svako je zbornik *Kordun u ratu 1990. – 1995.* (Beograd, 2017.).

Tercijarni izvori za pisanje doktorskog rada najvećim dijelom obuhvaćaju memoarska literarna dijela uglavnom srpskih autora koja se bave političkom pozadinom (političkim okvirom) krize u SFRJ (napr. Borislav Jović, *Poslednji dani SFRJ, izvodi iz dnevnika,* Beograd, 1995. ili Dobrica Čosić *Piščevi zapisi (1951. – 1968.),* Beograd, 2000.).

1.3. Upotreba nazivlja

Danas u službenoj uporabi egzistira gotovo nevjerojatno „šarenilo“ vojnog nazivlja u Oružanim snagama Republike Hrvatske, koje se sastoji od amalgama hrvatskog, JNA i NATO vojnog nazivlja.[3] Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1991. godine u velikoj se mjeri promijenio odnos prema hrvatskom jeziku općenito, a napose prema hrvatskom vojnom nazivlju. Treba posebno istaknuti da je hrvatsko vojno nazivlje uvijek bilo prvo na udaru prilikom promjena političkih i društvenih sustava kojem je bilo izloženo područje današnje Republike Hrvatske od 1918. do 1991. godine. Napose od 1918. godine, uz kratki period od 1941. do 1945. godine, hrvatsko vojno nazivlje, kao i hrvatski jezik uopće, bio je pod snažnim pritiskom i s izrazitom težnjom nametanja hrvatskom jeziku srpskih jezičnih obilježja osobito u području vojnog nazivlja.

Osobno sam uvijek u svim svojim dosadašnjim tekstovima dosljedno upotrebljavao hrvatsko vojno nazivlje i zalažem se za njegovu isključivu uporabu kako bi se izbjegla gore navedena postojeća situaciju.[4] Međutim, razmišljajući o upotrebi vojnog nazivlja tijekom priprema za pisanje doktorskog rada, došao sam do zaključka da bi dosljedna upotreba hrvatskog vojnog nazivlja za postrojbe, ustrojbene cjeline i nazive činova tzv. „Srpske vojske

[3] Posljednjih godina se „trend“ razvoja vojnog nazivlja u Oružanim snagama Republike Hrvatske očituje u „automatskom“ preuzimanju vojnog nazivlja utemeljenog na engleskom jeziku što se opravdava članstvom Republike Hrvatske i njezinih oružanih snaga u NATO-u, odnosno potrebom visokog stupnja interkompatibilnosti sa drugim oružanim snagama zemalja članica NATO-a.

[4] Mario Werhas, *Hrvatsko vojno nazivlje,* Vojna povijest br. 46, Zagreb, siječanj 2015., str. 70 – 75

Krajine“ mogla dovesti do konfuzije jer se navedeno nazivlje upotrebljavalo, odnosno djelomično upotrebljavalo, na hrvatskoj strani bojišta. Zbog navedenog razloga jasne distinkcije između tzv. „Srpske vojske Krajine“ i Hrvatske vojske odlučio sam za postrojbe, ustrojbene cjeline i nazive činova upotrebljavati nazivlje koje je bilo u uporabi u tzv. „Srpskoj vojsci Krajine“.

Iz razloga normalnog praćenja i shvaćanja teksta, pogotovo čitateljima koji nisu upoznati sa vojnim nazivljem JNA, a koje je u najvećoj mjeri baštinila tzv. „Srpska vojska Krajine“, dao sam ovdje komparativnu usporedbu činova, naziva rodova, službi i struka te postrojbi u duhu hrvatskog vojnog nazivlja[5].

[5] U nazivlju za rodove i službe oružanih snaga vidljiva je velika razlika između hrvatskog vojnog leksika u odnosu prema srpskom, odnosno jugoslavenskom. Prva je razlika u terminu „jedinica“ koji se u hrvatskom jeziku koristi prije svega u prirodnim znanostima (kemiji, fizici…) za označavanje jedinica SI sustava dok se u hrvatskom vojnom leksiku za termin „jedinica“ upotrebljava termin postrojba. Isto razlika prisutna je i kod ostalih naziva za rodove: pešadija/pješadija = pješaštvo, artiljerija = topništvo, oklopne jedinice = oklopništvo, inženjerija = opkopari, brdske jedinice = gorske postrojbe, konjica = konjaništvo, služba veze = dojavništvo, kao i u terminima motorizirano = samovozno i mehanizirano = samokretno. Navedena razlika postoji i u odnosu prema nazivima za postrojbe; odjeljenje = desetina, četa = satnija, baterija = bitnica, divizion = divizijun/sklop, bataljon = bojna/bataljun, puk = pukovnija, brigada = zdrug, korpus = zbor, armija = vojska i grupa armija = vojna skupina. Ista je razlika prisutna i kod termina: komanda = zapovjedništvo i komandant = zapovjednik. Hrvatska vojna terminologija ne razlikuje funkciju komandira od one komandanta (komandir je u načelu zapovjednik najnižih taktičkih postrojbi: desetine, voda i satnije).
Usporedba činova JNA i HV-a: potporučnik = poručnik, poručnik = natporučnik, kapetan = satnik, kapetan I. klase = bojnik, potpukovnik = pukovnik, pukovnik = brigadir, general-major = brigadni general, general-potpukovnik = generalbojnik, general-pukovnik = generalpukovnik, general armije = general zbora i general = stožerni general.

2. POLITIČKI OKVIR KRIZE SFRJ[6]

Pojava pokreta inspiriranih nacionalističkim idejama u bivšim komunističkim zemljama istočne i jugoistočne Europe, krajem 80.-tih i početkom 90.-tih godina XX. stoljeća, bila je prije svega posljedica krize identiteta. Navedena kriza očitovala se, sa jedne strane, u propasti komunističkog sustava vrijednosti na kojima se identitet do tada temeljio i sa druge strane, nespremnosti i nesposobnosti za provedbu učinkovite tranzicije koje je trebala dovesti do transformacije vrijednosti i stvaranja novog identiteta utemeljenog na demokratskom političkom sustavu. U navedenom vremenskom periodu doći će do buđenja nacionalizma u Srbiji kojega će karakterizirati aspiracija za širenje srpske države van granica Socijalističke Republike Srbije prema području susjednih jugoslavenskih socijalističkih republika: Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Međutim, „gola“ aspiracija bez podrške većine naroda (kako Srbijanaca u Srbiji tako i Srba van granica matične republike) ostaje samo puka ideja ili pak samo težnja. Prvi korak za provedbu navedenog bila je potreba „uvjeravanja“ većine srpskog naroda u ispravnost cilja pa i po cijenu oružanog sukoba. Kao temelj navedenog „uvjeravanja“ srbijansko političko rukovodstvo krajem 80.-tih godina ponovno reaktivira srpske mitove (prvenstveno Kosovski mit[7]) koji imaju za cilj integraciju Srba, odnosno povratak duhu jednog i jedinstvenog plemena[8]. Hrvatski povjesničar Ivo Banac definira novu pojavu srpskog nacionalizma kao: *novi oblik srpskog integralnog nacionalizma sa naznakama*

---

[6] Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) proglašena je izmjenama Ustava 3. travnja 1963., a do tada je službeni naziv države bio Federativna Narodna Republika Jugoslavija (FNRJ) koja je proglašena 31. siječnja 1946. godine (do tada je službeni naziv bio Demokratska Federativna Jugoslavija – DFJ). Federaciju je činilo šest socijalističkih republika (SR): Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Srbija i Makedonija te dvije socijalističke autonomne pokrajine (SAP): Vojvodina i Kosovo koje su bile u sklopu SR Srbije. *Vojna enciklopedija, Tom 4,* II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1972., str. 79

[7] Kosovski mit stvoren je oko bitke između kršćanske vojske (koja se sastojala od „kontingenata“ raškog kneza Lazara Hrebeljanovića, kosovskog kneza Vuka Brankovića, bosanskog hercega Vlatka Vukovića Kosače i mačvanskog bana Ivana Paližne) i osmanske vojske pod vodstvom sultana Murata I. (na strani osmanlija borio se srpski „kontingent“ pod vodstvom Konstantina Dejanovića). Bitka se odigrala 15. lipnja 1389. na Kosovu polju pored Prištine te je okončana neriješeno. Tijekom same bitke ginu knez Lazar i sultan Murat I. U smislu nacionalnog identiteta Srba bitka na Kosovu predstavlja „atomsku jezgru srpskog nacionalizma“. Kosovska bitka je srpskim umjetnicima bila inspiracija kroz stoljeća, a u političkom smislu oko same bitke se razvio mit na temelju iracionalnih pojmova o rasnoj specifičnosti Srba, mirenju sa sudbinom (fatalizam), potrebi za žrtvovanjem koje će biti nagrađeno u „carstvu nebeskom“ te favoriziranje smrti nad životom radi spasa duše i otadžbine. Na temelju navedenog Kosovski mit ima tri temeljna elementa: daje objašnjenje poraza (narod se oslobađa krivice, a odgovornost za kasniji poraz snosi srpsko plemstvo i izdaja despota Đurađa Brankovića naspram junaštva Miloša Obilića), stvara novu ideologiju (umjesto zemaljskog carstva bira se nebesko carstvo) i osveta Kosova radi povratka zemaljskog carstva. Kosovski mit posebno njeguje Srpska pravoslavna crkva. Marinko M. Vučinić, *Kosovski mit i srpski nacionalni identitet*, Nova srpska politička misao, Beograd, svibanj 2009., opširnije o samoj bitki u: *Vojna enciklopedija, Tom 4,* II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1972., str. 659 – 661. Više o samoj genezi ideje Velike Srbije vidjeti kod: Zvonimir Despot i Danijel Tatić *Ideja Velike Srbije od Ilije Garašanina do Tomislava Nikolića, Izvori velikosrpske ideologije, politike i agresije,*Večernji edicija, Zagreb, 2012.

[8] Radomir Konstantinović, *Filosofija palanke,* Nolit, Beograd, 1981., str. 360 - 397

fašističkih i komunističkih utjecaja…povezuje protudemokratske ideje i s lijeva i s desna…zastupa tezu po kojoj je Zapad kriv za propast Jugoslavije…te podržava panslavensku ideju po kojoj je to sukob između atlantske civilizacije protiv euroazijske civilizacije kvaliteta, odnosno sukob vulgarnog materijalizma protiv duha i žrtve i plemenitosti[9].

Korijeni srpskog nacionalizma leže u ideji obnove srednjevjekovne srpske države (Dušanova carstva)[10], odnosno platforma za navedenu ideju nalazi se u dijelu Ilije Garašanina *Načertanije*[11]. Navedena platforma djelovanja oblikovala je vanjsku politiku Kneževine, a potom i Kraljevine Srbije. Ideja *Načertanija* postaje važan čimbenik unutarnje politike nakon stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, potom Kraljevine Jugoslavije te socijalističke Jugoslavije nakon II. svjetskog rata. *Načertanije* predstavlja prvi dokument koji jasno artikulira ciljeve srpskih političara. Na samom početku ponovno obnavljanje srpske države imalo je karakter oslobodilačkog rata protiv Osmanskog carstva (dva srpska ustanka: 1804. i 1814. godine). Međutim, već od izbijanja balkanskih ratova, početkom XX. stoljeća, u vanjskoj politici Srbije u prvi plan dolazi ispunjenje ciljeva zadanih u *Načertaniju*. Stvaranjem prve (monarhističke) Jugoslavije srpski narod našao se obuhvaćen u jednoj državi što je i bio temeljni cilj srpskih političara. Međutim, kada je postalo jasno da druga (socijalistička) Jugoslavija više nije održiva na dotadanjim pretpostavkama kao unitarna država, a što je jedino bilo prihvatljivo za srpske političare, oni su se okrenuli provedbi programa „oslobođenja i ujedinjenja svih Srba“[12].

Tijekom postojanja socijalističke Jugoslavije glavna „sila“ koja je održavala jedinstvo bila je zajednička komunistička ideologija koja je imala zadaću „poravnavanja“ svih nasljeđa uz pomoć „ujedinjavajuće“ uloge vodeće ličnosti Josipa Broza Tita[13]. Uz snažnu zajedničku ideologiju i snažnog vođu te pomoć vojske koja je od samog stvaranja FNRJ, odnosno SFRJ,

---

[9] Ivo Banac, *Raspad Jugoslavije Eseji o nacionalizmu i nacionalni sukobima,* Durieux, Zagreb, 2001., str. 32

[10] Prema srpskoj nacionalnoj ideologiji, najvažnija su tri kriterija za utvrđivanje srpske nacionalne države. Prvi je čisti etnički teritorij ili srpska nacionalna većina ne nekom teritoriju. Drugi kriterij se odnosi na prisutnost srpskog nacionalnog duha na određenom teritoriju bez obzira na broj samih Srba koji naseljavaju taj teritorij (napr. u slučaju Kosova) i treći je kriterij da granice Srbije sežu do granica označenih srpskim grobovima što je najbolji izraz teze o jedinstvu zemaljske i nebeske Srbije. Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 752

[11] *Načertanije*, odnosno Nacrt, prvi je politički program za ostvarenje ideje velike Srbije, koji je napisao Ilija Garašanin, ministar unutarnjih, a potom i dugogodišnji ministar vanjskih poslova Kneževine Srbije. *Načertanije* je tiskano 1844. godine. *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 14. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2007., str. 162

[12] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 8

[13] Josip Broz Tito (1892. – 1980.), maršal i predsjednik FNRJ/SFRJ 1953. – 1980., Ustavom iz 1974. godine dobiva titulu „doživotnog predsjednika“ SFRJ i SKJ, *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 3. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2005., str. 214

preuzela stvarnu ulogu „čuvara države“, svaki otpor komunističkoj modernizaciji bio je slomljen. Vrh poslijeratne socijalističke Jugoslavije shvatio je da uz političku i vojnu moć treću polugu moći čini gospodarska snaga države. Rukovodeći se navedenim prve poslijeratne godine u Jugoslaviji karakteriziraju u gospodarskom pogledu: nacionalizacija industrije, transporta, trgovine i banaka te agrarna reforma. Sve navedeno stvorilo je uvjete za masovnu mobilizaciju radne snage i sa tim uvjetovan porast proizvodnje. Ubrzani tijek procesa industrijalizacije, kojim je upravljala država, dodatno je ojačao položaj države u društvu.

Rezolucija Informbiroa[14] iz lipnja 1948. godine, osim političkih posljedica, donosi i posljedice u gospodarskom smislu. Jugoslavija se u svojoj vanjskoj politici približava zapadnim zemljama, a u gospodarskom smislu počinje napuštati rigidnu inačicu komunističkog gospodarskog sustava („preslikanog“ iz SSSR-a) te počinje uvoditi potpuno novi model političkog i gospodarskog sustava pod nazivom samoupravljanje[15]. Uvođenjem

[14] Informbiro (akronim za Informacijski biro komunističkih i radničkih stranaka, poznat i pod akronimima Kominform i IB) ustrojen je 1947. godine na inicijativu Komunističke strane Sovjetskog Saveza sa sjedištem u Beogradu i zamišljen je kao zajednički ured za koordinaciju djelatnosti i suradnju komunističkih stranaka u svijetu. Gotovo odmah po svom ustrojavanju postaje „medij“ za prenošenje „smjernica za djelovanje“ sovjetske komunističke stranke, odnosno njezinog vođe Josifa Visarionoviča Staljina, drugim komunističkim strankama. Nakon što je vrh Jugoslavije odlučio pomoći komunističku stranu u Grčkom građanskom ratu (1944. – 1949.) uz prkos oštrog protivljenja SSSR-a, koji je na temelju sporazuma sa Velikom Britanijom i SAD prepustio Grčku zapadnom utjecaju, dolazi do osude Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) u obliku rezolucije „Jugoslavenska kompartija u rukama špijuna i ubojica“. Rezultat rezolucije prekid je suradnje između Jugoslavije i SSSR-a (koji će trajati do 1955.), a sjedište Informbiroa premješteno je u Bukurešt. KPJ „iskoristila“ je Rezoluciju kao opravdanje za „čišćenje“ svojih redova od unutar stranačkih neistomišljenika. *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 9. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2006., str. 146 - 147

[15] Samoupravljanje je predstavljalo gospodarski sustav (osnova je bilo društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju) te politički sustav čiji temelj je bio delegatski sustav, odnosno određena društveno-politička organizacija ili radna organizacija predlagala je svoje kandidate koji su potom postajali delegati (na njih su prenesene, delegirane, ovlasti onih koji su ih birali) te su time dobili zadaću zastupanja interesa političke ili radne organizacije u tijelima vlasti. U političkom dijelu na svim razinama vlasti od općina preko republika do federacije formirana su društveno-politička vijeća koja su činili delegati: Saveza komunista, Saveza socijalističkih sindikata, Saveza socijalističke omladine, Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata i Saveza rezervnih vojnih starješina (pričuvnih časnika). Jedna od bitnih novina samoupravnog sustava bilo je uvođenje „komunalnog sustava“, odnosno, decentralizacija ovlasti vezanih uz djelovanje područnih tijela uprave te su za provedbu djelatnosti vezanih uz navedeni sustav formirane „samoupravne interesne zajednice“ (SIZ). U gospodarskim subjektima (poduzećima) birani su delegati u Osnovnim organizacijama udruženog rada (OOUR) koji su potom popunjavali Vijeća udruženog rada od općina preko republika do federacije. Temelj samoupravljanja u gospodarskim subjektima predstavljao je sporazum svih radnika u obliku „samoupravnog sporazuma“ (kojim su svi radnici jednog poduzeća definirani kao njegovi „vlasnici“ te su u skladu sa navedenim od svojih osobnih dohodaka izdvajali dio sredstava za proširenja i modernizaciju „svojih“ poduzeća) na temelju kojeg su radnici birali samoupravna radnička vijeća koja su imala zadaću nadzora nad upravljanjem i vođenjem poduzeća od strane „inokosnih poslovnih organa“, odnosno direktora. Isto tako samoupravna radnička vijeća imala su ingerenciju predlaganja i odobravanja ujedinjavanja osnovnih organizacija udruženog rada u složene organizacije udruženog rada (SOUR). Na temelju politike spajanja OOUR-a u SOUR-e nastali su socijalistički „mastodonti“ (poduzeća koja su zapošljavala više tisuća ljudi) kao napr.: „Rade Končar“, „Prvomajska“ i TPK u Zagrebu, „Đuro Đaković“ u Slavonskom Brodu, „Borovo“ u Vukovaru, „Jugoturbina“ u Karlovcu, „Uljanik“ u Puli, „3. maj“ i „Torpedo“ u Rijeci…itd. Načelno, za delegata se mogao prijaviti svaki punoljetni građanin sa pravom glasa te nije morao biti član saveza komunista, međutim, u praksi komunistička stranka je „pazila“ da mjesta u vijećima popunjava „provjereni kadar“. Više o samom samoupravljanju kao političkom i gospodarskom sustavu u: Dr. Miloš Tomin i Miodrag Višnjić, *Osnove društvenog uređenja SFRJ,* Narodna armija, Beograd,

modela samoupravljanja došlo je do određenog popuštanja apsolutne moći države što je dovelo do novih strukturnih promjena u društvu. Ove strukturne promjene dovele su do početka procesa demokratizacije društva, a zbog same usmjerenosti Jugoslavije u navedenom periodu više prema zemljama Zapada, dolazi i do ponovnog stvaranja nekih aspekata tržišnog gospodarstva (što se u prvom redu ogledalo u ponovnom pokretanju privatnog obrtništva)[16].

Jugoslavenski model političkog i gospodarskog organiziranja društva izazvao je veliko zanimanje kod lijevih političkih stranaka u zapadnim zemljama (kapitalističkim) te istovremeno i kod zagovornika liberalizma u istočnim zemljama (socijalističkim). Sa druge strane, vješto vođena vanjska politika te sama osobnost Josipa Broza Tita, izazvala je veliki interes u cijelom svijetu, osobito nakon stvaranja „Pokreta nesvrstanih"[17]. Time je osiguran položaj Jugoslavije u međunarodnim odnosima koji je višestruko nadmašio njezin stvarni značaj. Navedeni međunarodni položaj imao je i svoju gospodarsku komponentu koja se prvenstveno ogledala u dostupnosti međunarodnim financijskim institucijama koje su obilno kreditirale SFRJ.

Unutar SFRJ „liberalni dio" Saveza komunista i dalje teži uvođenju još šire decentralizacije na načelima samoupravljanja. Usvajanjem Ustava 1963. godine samoupravljanje se uvodi u sve sfere društvenog i gospodarskog života. Osim gospodarskih odnosa u žarište pažnje dolaze i međunacionalni odnosi prvenstveno zbog velike razlike u gospodarskoj razvijenosti pojedinih republike te se postavlja pitanje gospodarske neovisnosti

---

1976.; Matija Švab, *Samoupravljanje u organizacijama udruženog rada,* Narodna armija, Beograd, 1976.; Dr. Juraj Hrženjak, *Samoupravljanje u samoupravnim organizacijama i zajednicama,* Narodna armija, Beograd, 1976.; Miodrag Višnjić, *Delegatski sistem,* Narodna armija, Beograd, 1976. i pukovnik Dr. Lazar Đurkovski, *Društveno-političke zajednice,* Narodna armija, Beograd, 1976.

[16] Industrijalizacija dovodi do naglih migracija sa ruralnih područja u urbana područja unutar republika, potom iz nerazvijenih republika prema zapadnim razvijenijim republikama, a nakon zaustavljanja stope rasta industrijske proizvodnje početkom 60.-tih godina XX. stoljeća dolazi do povećanja nezaposlenosti. Budući vladajuća komunistička stranka nije bila spreman odreći se monopola nad upravljanjem gospodarstvom rješenje je nađeno u liberalizaciji davanja dozvola za odlazak u inozemstvo, odnosno odlasku radnika na „privremeni rad" u zapadne zemlje. *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 10. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2006., str. 50 - 52

[17] Pokret nesvrstanih zemalja činile su zemlje koje nisu bile članice niti jednog od tada postojećih vojno-političkih blokova (zemlje članice NATO-a i zemlje članice Varšavskog ugovora). Osnivačka konferencija pokreta održana je u Beogradu rujna 1961. godine, a glavni inicijatori osnivanja pokreta bili su: Tito (Jugoslavija), Naser (Egipat) i Nehru (Indija). Temeljna načela djelovanja pokreta oblikovana su u nekoliko glavnih odrednica: poštivanje neovisnosti članica pokreta, ne pripadanje niti jednom od postojećih vojno-političkih saveza, ne sudjelovanje u sukobima iniciranim od strane članica zapadnih ili istočnih vojno-političkih saveza i ne ustupanje nacionalnog teritorija zemlje članice pokreta nesvrstanih za smještanje vojnih instalacija zemalja zapadnog ili istočnog vojno-političkog saveza. Izuzev političke SFRJ je imala i veliku gospodarsku korist od pokreta nesvrstanih. Sa jedne strane pokret su pripadale siromašne zemlje (prvenstveno Afrike) u koje je SFRJ izvozila svoju tehnologiju, izvodila velike graditeljske projekte te plasirala gotove proizvode, a sa druge strane dio zemalja članica pokreta bile su zemlje glavni proizvođači i izvoznici nafte (Iran, Irak, Venezuela…) što je SFRJ omogućilo opskrbu naftom po povoljnijim uslovima. Pokret nesvrstanih djeluje i danas te ima 120 članica. *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 14. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2007., str. 241

republika. Sredinom 1965. godine započinje provedba dugo najavljivane opće gospodarske reforme. Ciljevi reforme bili su promjena u samom načinu proizvodnje te konvertibilnost dinara. Međutim, provedba reforme nailazi na otpor u samoj vladajućoj komunističkoj stranci zbog iznesenih sumnji u napuštanje socijalizma što se očitovalo u sve većem produbljivanju socijalnih razlika. Tako se vladajuća komunistička stranka našla u „šizofrenoj situaciji“ da je sa jedne strane bila inicijator svih promjena, a sa druge strane nije odustajala od svoga političkog i gospodarskog monopola u društvu. Samoupravljanje „oslonjeno“ na temeljnu ideju „bratstva i jedinstva“ jugoslavenskih naroda, odnosno njihov ravnopravni položaj našlo se u „raskoraku“ sa željom dijela vladajuće elite komunističke stranke o „likvidaciji“ nacija te stvaranja jedinstvene jugoslavenske nacije što se moglo postići jedino asimilacijom i birokratskom centralizacijom, odnosno provedbom jugoslavenskog unitarizma.

Navedena situacija djelomično je „riješena“ tijekom *Brionskog plenuma*[18] koji je okončan smjenom Aleksandra Rankovića, dotadašnjeg potpredsjednika države i sekretara Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, odnosno i formalno drugog čovjeka SFRJ. Period nakon *Brionskog plenuma* karakteriziraju dinamični procesi koji jasno ističu razliku između konzervativne i reformske struje unutar SKJ. Istovremeno, kao odgovor na konzervativni komunistički centralizam i unitarizam, liberalni dio komunističkog rukovodstva pojedinih republika započinje sa otvorenijim pomacima prema republičkim državnostima. Paralelno sa svim navedenim procesima i zahtjevima za većom demokratizacijom SFRJ sve više u prvi plan dolaze problemi nacionalnih odnosa koji se očituju prije svega na gospodarskom polju što otvara daljnje rasprave o samom pitanju karaktera jugoslavenske federacije.

Odlazak Rankovića stvorio je novo političko ozračje koje je prije svega ohrabrilo republička (nacionalna) rukovodstva za isticanjem zahtjeva prema uvođenju većeg stupnja decentralizacije unutar federacije. Prvi „potres“ dolazi iz Prištine u obliku demonstracija kosovskih (albanskih) studenata u studenom 1968. godine koji se ubrzo širi i na druge

[18] „Brionski plenum“ je naziv za IV. plenum (naziv za sjednicu kojoj prisustvuju svi članovi nekog tijela) Centralnog komiteta (najvišeg izvršnog tijela) Saveza komunista Jugoslavije, održanog 1. srpnja 1966. godine na Velikom Brijunu u hotelu „Istra“. Kao neposredni povod za sazivanje navedenog plenuma bilo je „otkriće“ samoga Tita da je prisluškivan od strane Uprave državne dezbjednosti (UDB-e) federalnog ministarstva unutarnjih poslova (Saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova). Tijekom samog plenuma kritiziran je rad državne sigurnosti (političke policije), odnosno samovolja i zloupotreba službe. Uz Rankovića, smijenjen je i Svetislav Stefanović, savezni ministar unutarnjih poslova. Iduće godine, kao posljedica „Brionskog plenuma“ dolazi do preustroja dotadašnje Uprave državne bezbjednosti u Službu državne bezbjednosti (SDB), koja je potom „federalizirana“, odnosno svaka republika je formirala „svoju“ službu sigurnosti (na području SR Hrvatske nosi naziv Služba državne sigurnosti – SDS). *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 3. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2005., str. 192. Više o samom „slučaju Ranković“ vidjeti kod: Svetko Kovač, Bojan Dimitrijević i Irena Popović, *Slučaj Ranković, iz arhive KOS-a,* Despot infinitus, Zagreb, 2016.

gradove Kosova. Tada se prvi put otvoreno artikulira zahtjev o položaju Kosova kao republike unutar SFRJ. Reformsko rukovodstvo SR Srbije i samo kritizira dotadašnje postupke službe sigurnosti na Kosovu te ih ocjenjuje kao drastičan vid šovinističke prakse, odnosno kao otvoreno favoriziranje Srba na račun kosovskih Albanaca. Do 1968. godine reformsko rukovodstvo SR Srbije formira posebna stranačka tijela za Kosovo i Vojvodinu, pokrajina mijenja ime iz Kosovo i Metohija u Kosovo, usklađuje se primjena standardnog albanskog jezika i po prvi put se uvažava albanska većina (prema popisu iz 1961. godine 61% stanovništva Kosova izjasnio se Albancima) prilikom formiranja pokrajinskog izvršnog vijeća (pokrajinske vlade) te se naziv Šiptar mijenja u Albanac[19].

I u drugim republika SFRJ dolazi do isticanja posebnih zahtjeva. Tako rukovodstvo SR Hrvatske traži uvođenje politike „čistih računa“, odnosno da se točno utvrdi koliko koja republika doprinosi u zajedničku federalnu blagajnu i što dobiva zauzvrat od te iste federacije. Rukovodstvo SR Slovenije sa svoje strane isto traži veću gospodarsku samostalnost. U SR Bosni i Hercegovini 1968. godine donosi se posebna *Deklaracija* Saveza komunista SR BiH kojem se uvodi nova nacija na području SFRJ, odnosno Muslimanima se priznaje poseban nacionalni identitet. Na području SR Crne Gore i SR Makedonije pitanje nacionalne emancipacije propituje se kroz pitanje položaja crkve (a u SR Crnoj Gori i po pitanju kulture) budući je pravoslavna crkva prvenstveno nacionalnog karaktera te se započinju procesi za izdvajanje iz okrilja Srpske pravoslavne crkve[20].

Rukovodstvo SR Srbije i dalje je smatralo kako je jedina moguća jugoslavenska federacija ona unitarna i centralizirana. Međutim, 1969. godine unutar Saveza komunista Srbije pobjeđuje liberalno-reformska struja koje odmah prihvaća polaznu točku ostalih republika za rješenje nacionalnog pitanja Jugoslavije, odnosno stav da se nacionalno pitanje u nacionalno heterogenim državama ne može rješavati isključivo na temelju koncepta unitarne i centralizirane države. Novo vodstvo SR Srbije unatoč otporu i dominantnoj političkoj orijentaciji većine članova Saveza komunista Srbije uspjelo je „progurati“ amandmane na Ustav SR Srbije kojima je redefiniran položaj autonomnih pokrajina Kosova i Vojvodine čime su one došle „na korak“ do statusa republika. Najveći doprinos srpskog reformskog rukovodstva ogledao se u tri temeljna načela koja su pokušali oživotvoriti: „razdvajanje“ srpskog od jugoslavenskog identiteta, program koji je zasnovan na Srbiji kao republici, a ne

[19] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 11 - 12
[20] Nav. dj., str. 12

na srpskom narodu i sa tim povezano odbijanje uloge Srbije kao „braniteljice Jugoslavije“ i zalaganje za „lingvističku decentralizaciju“[21].

Izuzev već spomenutih demonstracija albanskih studenata na Kosovu 1968. godine, dolazi do studentskih nemira i u drugim većim sveučilišnim središtima u SFRJ (Zagreb, Beograd…). U istom trenutku u SAD, Njemačkoj, Francuskoj i Italiji traju studentski nemiri koji snažno utječu na studentski pokret u Jugoslaviji. Međutim, sami studentski nemiri su prije svega bili glas protiv rastućih gospodarskih probleme. Interesantno je da su i „reformisti“ i „dogmatisti“ unutar Saveza komunista Jugoslavije navedene studentske demonstracije „vidjeli“ kao sredstvo za postizanje svojih ciljeva. Tako su tada reformska rukovodstva SR Hrvatske i SR Srbije u studentskim nemirima vidjeli „pritisak“ za nastavka gospodarskih reformi što je neminovno dovodilo i do daljnjih koraka u smjeru demokratizacije političkog sustava. Sa druge strane „tvrdolinijaši“ („dogmatisti“) smatrali su da iza studentskih nemira stoje snage koje imaju za cilj rušenje postojećeg jugoslavenskog političkog i gospodarskog sustava[22].

Na sve navedeno pokušalo se ponovno „odgovoriti“ ustavnim promjenama. Svi pokušaji da se Jugoslavija definira kroz federalni ustroj bez političke demokracije i gospodarskih sloboda svelo se na „goli“ pokušaj integracije naroda na području Jugoslavije, ali kako se i pokazalo u tome će biti i uzrok njezina raspada. Prvi jugoslavenski ustav iz 1946. godine bio je „preslika“ Sovjetskog ustava iz 1936. godine. Ustav iz 1946. godine imao je federalni oblik uređenja države, ali je prije svega imao zadaću osiguranja komunističkog političko-gospodarskog sustava. Svi naredni Ustavi (1953., 1963. i 1974.) imali su federalni i *samoupravni* karakter. Navedeni Ustavi SFRJ tijekom vremena mijenjani su kroz usvajanje ustavnih amandmana (1967., 1968., 1971., 1981. i 1988.) kako bi pratili promjene u političkom i gospodarskom razvitku SFRJ.

Jugoslavija, odnosno njezin komunistički vrh, priznaje svim nacijama koji čine zajednicu pravo na samoopredjeljenje te usvaja načelo da se svi eventualni problemi između nacija rješavaju kroz institucije federacije. U prvim godinama postojanja komunističke Jugoslavije sticao se dojam da navedena koncepcija rješavanja problema funkcionira. Tome je u prvom redu pogodovala jednostranački oblik vlasti, a i sama osoba Josipa Broza Tita koji se pokazao kao najvažnija „vezivna tvar“ Jugoslavije. Tako je Tito osobnim arbitriranjem između

[21] Latinka Perović, *Zatvaranje kruga,* Svjetlost, Sarajevo, 1991.
[22] Vlado Gotovac, *Moj slučaj*, Cankarjeva založba, Ljubljana – Zagreb, 1989., str. 9

nacionalnih središta uspijevao pomirivati različite interese. Titov pokušaj uvođenja nadnacionalnog suvereniteta samo je privremeno odgodio neminovne nacionalne sukobe[23].

Još u vrijeme kada je Aleksandar Ranković bio u punoj „političkoj snazi“, Tito postaje svjestan sve veće srpske dominacije u federaciji te se odlučuje za promijene u načinu funkcioniranja federalnih tijela, odnosno da promijene neće biti samo „puka kozmetika“ nego se mijenja sam institucionalni okvir. Kasnije će se navedena promjena institucionalnog okvira opisivati sintagmom *federiranje federacije*[24]. Čak i sam Stipe Šuvar (jedan od deklariranih protivnika tadašnjeg reformskog rukovodstva SR Hrvatske) piše početkom 1970.-tih: *velikosrpstvo živi u pokušajima da se ospori nacionalna individualnost crnogorskog i makedonskog naroda, kao i etnička posebnost Muslimana, zatim u pokušajima svojatanja kulturne baštine ne samo tih naroda nego i hrvatskog naroda (na primjer, odnos prema Dubrovniku i staroj dubrovačkoj i dalmatinskoj književnosti), u izuzetnoj, gotovo rasističkoj netrpeljivosti prema albanskom narodu i njegovoj naseljenosti na Kosovu, u asimilacijskim težnjama prema nacionalnostima, u težnji da istakne supremaciju srpske nacionalne historije i kulture, u svojatanju Bosne i Hercegovine i velikih dijelova Hrvatske*[25].

Upravo će rasprave koje su vođene unutar SKJ-u neposredno prije donošenja Ustava 1974. godine biti prijelomna točka za srpski politički vrh. Kao i više puta tijekom povijesti Jugoslavije i donošenje Ustava 1974. godine prati nekoliko paradoksa. Sa jedne strane navedenim ustavom dovršena je izgradnja jugoslavenske federacije te je uz podršku reformskog rukovodstva SR Srbije izvršena i federalizacija same Srbije, odnosno, napokon se uzima u obzir činjenica da SR Srbiju čine tri „područja“ (Vojvodina, „uža“ Srbija i Kosovo) koja baštine različito političko i kulturno nasljeđe te imaju velike razlike u stupnju gospodarskog razvoja. Sa druge strane prilikom donošenja Ustava 1974. godine rukovodstva SK Hrvatske i SK Srbije, koja su najviše pridonijela njegovu oblikovanju, odavno su već bila smijenjena (reformsko rukovodstvo SK Hrvatske smijenjeno je nakon sjednice Predsjedništva CK SKJ u Karađorđevu krajem 1971. godine, dok je reformsko rukovodstvo SR Srbije smijenjeno krajem 1972. godine).

Još tijekom javne rasprave o predloženim ustavnim promjenama na beogradskom Pravnom fakultetu okuplja se skupina profesora koja oblikuje platformu srpskog nacionalnog programa. Tako su predložene ustavne promijene ocijenjene kao totalna dezintegracija srpskog naroda jer postojeće granice SR Srbije nisu shvaćene niti kao nacionalne, a niti kao

[23] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 16 - 17
[24] Ivo Banac, *Raspad Jugoslavije Eseji o nacionalizmu i nacionalni sukobima,* Durieux, Zagreb, 2001., str. 43
[25] Stipe Šuvar, *Nacije i međunacionalni odnosi,* Biblioteka Naših tema, Zagreb, 1970.

povijesno utemeljene. Iz toga je proizašla teza da postojeće republičke granice nisu nacionalne, odnosno političke granice, nego prije svega administrativne i samim time je prihvaćanje takvih granica neodrživo za srpski narod koji bi, u slučaju podijele SFRJ, ostao živjeti u četiri republike. Osporavanje novog Ustava SFRJ postaje platforma za okupljanje srpskih nacionalista koji smatraju da je time opasno ugrožen srpski nacionalni identitet i integritet te se time dovodi u pitanje daljnje samoodržanje srpskog naroda. Za srpske nacionaliste, ali i za dio rukovodstva SK Srbije, Ustav iz 1974. godine predstavlja kraj Jugoslavije onakvom kakvom su ju oni doživljavali - kao proširenu Srbiju[26].

Na valu nezadovoljstva srpskih nacionalista novim Ustavom SFRJ pojavljuje se osoba koja će svojim utjecajem obilježiti nadolazeće vrijeme. Iako Dobrica Ćosić nije bio nepoznata osoba, kako u Srbiji tako i van nje (do svibnja 1968. godine član CK SK Srbije, koji se javno pobunio protiv rastućeg „albanskog nacionalizma“ na Kosovu što dovodi do njegova isključenja iz CK SK Srbije te potom vodi Srpsku književnu zadrugu, najstariju izdavačku kuću na području Srbije), prije svega kao književnik. Ćosić preuzima ulogu „mosta“ između srpskih unitarnih komunista i srpskih nacionalista (iako je pripadao disidentima njegove knjige su i dalje tiskane, a 1977. godine primljen je u Srpsku akademiju nauka i umetnosti). U svojim književnim djelima Ćosić veliča „tragičnu povijest“ srpskog naroda[27].

Dobrica Ćosić ubrzo plasira tezu, koja postaje jedna od glavnih teza srpskih nacionalista u narednom periodu, o tome kako Srbija dobiva ratove, a gubi u miru. Istodobno i političko vodstvo SR Srbije predvođeno Petrom Stambolićem (član Predsjedništva SFRJ) i Dragoslavom Markovićem (predsjednik Predsjedništva SR Srbije) promovira *Plavu knjigu* (1977. godine) u kojoj se zahtjeva promjena Ustava iz 1974. godine. Teze iznijete u navedenoj knjizi ne dobivaju podršku drugih republika, a niti vrha SFRJ. Međutim, navedena dva smjera, nacionalistički i još uvijek više usmjeren prema kulturi te politički predvođen komunističkim rukovodiocima SR Srbije, polako se počinju stapati u jedan jedinstveni „srpski blok“. Tako obje „struje“, inspirirane književnim djelima Ćosića, dolaze do iste teze: da bi srpski narod opstao kao nacija potrebno je podređivanje svakog pojedinca višim ciljevima naroda i države[28]. Sam Ćosić definira Srbina: *Srbin je čovek koji nije čovek ako nije Srbin, ako nema svest o narodu, bilo da ga slavi ili psuje*[29]. Tako je Ustav SFRJ iz 1974. godine

[26] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 19
[27] Dobrica Ćosić, *Piščevi zapisi,* Filip Višnjić, Beograd, 2000., str. 216
[28] Nebojša Popov, *Srpski populizam od marginalne do dominantne pojave,* Dodatak časopisa Vreme, Beograd, br. 135 od 24. svibnja 1993.
[29] Dobrica Ćosić, *Promene,* Dnevnik, Novi Sad, 1992., str. 109

postao prijelomni trenutak koji je označio početak zajedničke suradnje srpskih nacionalista i srpskih unitarista i protivnika reformi unutar SKJ i SK Srbije.

Odlaskom Josipa Broza Tita (umire početkom svibnja 1980. godine) sa političke scene SFRJ ostaje bez vrhovnog arbitra i bez kohezivnog faktora, odnosno bez jedine osobe koja je svojim autoritetom moga osigurati jedinstvo države. Nakon Titove smrti vođenje SFRJ preuzima „kolektivni predsjednik“ u „liku“ Predsjedništva SFRJ kojeg čine osma članova (po šest predstavnika iz svake socijalističke republike i dva predstavnika socijalističkih pokrajina). Prema utvrđenoj proceduri sve odluke trebale su se donositi konsenzusom svih članova predsjedništva. Postizanje konsenzusa između osam političara različitih karaktera, mišljenja i ambicija predstavljao je dugotrajan i kompliciran proces koji je uz to u slučaju donošenja krucijalnih odluka zahtijevao i suglasnost svih republika i pokrajina[30]. Tako je Titovom smrću nestao nadnacionalni politički subjekt što se odmah osjetilo u funkcioniranju same SFRJ gdje politička rukovodstva republika i pokrajina počinju samostalnije oblikovati svoje politike[31]. Ovdje treba posebno istaknuti kako je rukovodstvo SR Hrvatske uvijek stajalo čvrsto na pozicijama federalizma. Niti jedan značajniji „politički krug“ unutar SK Hrvatske nije nikada prihvatio centralističko-unitarističku platformu. Niti najveći kritičari i protivnici hrvatskog separatizma u SK Hrvatske nisu nikada bili na pozicijama negiranja republika iako su podržavali socijalistički centralizam[32].

Bez Tita i sama SKJ počinje gubiti primat, odnosno komunistička ideologija nije više sama dovoljna kako bi održala jedinstvo države. Zato se vrh federacije okreće JNA kao osloncu i garantu opstojnosti federacije. Tako na čelnu poziciju u SR Srbiji dolazi general armije Nikola Ljubičić (od 1967. do 1982. godine Savezni sekretar obrane, a od 1982. godine predsjednik Predsjedništva SR Srbije) poznat po tezi da će Jugoslaviju braniti Srbi i JNA, odnosno da je Jugoslavija prije svega srpska država, a JNA srpska vojska. Tako JNA osim obrambene uloge dobiva i sve veću političku ulogu unutar federacije. Albanske demonstracija na Kosovu 1981. godine (gdje dolazi do sukoba etničkog i historijskog) iskorištene su od srpskih nacionalista za, sa jedne strane, otvoreno postavljanje pitanja o budućnosti srpstva, a sa druge strane, za stvaranje srpske nacionalističke euforije. Tijekom slamanja albanskih demonstracija JNA prvi put izlazi na političku scenu u SFRJ u ulozi *obrane sustava*[33]. Policijske (milicijske) snage nisu mogle suzbiti demonstracije i tada dolazi do intervencije

[30] Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011., str. 348 - 350
[31] Dušan Bilandžić, *Jugoslavija poslije Tita (1980. – 1985.),* Globus, Zagreb, 1985., str. 144
[32] Nav. dj., str. 145.
[33] Mirko Đekić, *Upotreba Srbije,* Beseda, Beograd, 1990.

postrojbi JNA[34]. Uz samo uključivanje u fizičko suzbijanje demonstracija, JNA je reagirala i organizacijski te je za područje SAP Kosova ustrojen novi 52. korpus sa sjedištem stožera u Prištini[35].

Rukovodstva SK Kosova, Srbije i Jugoslavije navedene demonstracije unisono su ocijenili kao kontrarevolucionarno iredentističko-nacionalistički pokušaj stvaranja etnički čiste albanske republike unutar SFRJ sa budućom perspektivom njezina ujedinjenja sa Albanijom, a na temelju Ustava iz 1974. godine (posebno istaknuto od strane rukovodstva SK SR Srbije!) koji je omogućavao republikama pravo na samoodređenje do odcjepljenja. Tako zamišljena ujedinjena albanska republika potom bi obuhvatila i dijelove SR Crne Gore (uglavnom „granične“ općine na sjeveru Crne Gore i područje Ulcinja na jugu) te zapadni dio SR Makedonije (u velikom dijelu zapadnih općina Makedonije Albanci su bili većinski narod) čime bi se oživotvorila *Velika Albanija* (koja je u navedenim granicama postojala 1943./44. godine)[36]. Sa svoje strane rukovodstvo SK Kosova „opravdalo“ je stanje na Kosovu nedovoljnom pomoći iz fondova federacije te na temelju navedenog upućuje protestno pismo Predsjedništvu SFRJ i Predsjedništvu CK SKJ[37]. Po prvi puta je od strane rukovodstva SK SR Srbije upotrjebljen izraz *etničko čišćenje* kojim su opisivane namjere Albanaca na Kosovu u odnosu prema Srbima[38].

U vrijeme izbijanja demonstracija na Kosovu gospodarska situacija u pokrajini bila je sve teže. Iako je Kosovo dobivalo obilne dotacije iz federalnog fonda solidarnosti (savezni fond za nerazvijene, od čijih je ukupnih sredstava čak 42,5% išlo za projekte na Kosovu dok se ostatak sredstava dijelio između SR Srbije, odnosno „uže“ Srbije, SR Makedonije i SR Crne Gore) ipak je pokrajina u usporedbi sa jugoslavenskim prosjekom debelo zaostajala te tonula u sve dublju neimaštinu[39]. Demonstracije na Kosovu bile su iznenađenje kako za politička i stranačka tijela federacije i republika tako i za javnost SFRJ. Krivci za nemire na Kosovu „pronađeni“ su, jugoslavenskom vrhu tako „omiljenim“, vanjskim neprijateljima. Prema službenoj verziji, Služba državne sigurnosti uspjela je identificirati političku organizaciju koja je stajala iza organizacije demonstracija, odnosno *Marksističko-lenjinističku partiju Albanaca*

---

[34] Proglašeno je uvođenje izvanrednog stanja u trajanju od tri mjeseca, a tijekom suzbijanja demonstracija poginulo je desetak Albanaca. Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 386

[35] Davor Marijan, *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden marketing – Tehnička knjiga i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., str. 73

[36] Dušan Bilandžić, *Jugoslavija poslije Tita (1980. – 1985.),* Globus, Zagreb, 1985., str. 70

[37] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 728

[38] Ivo Banac, *Raspad Jugoslavije Eseji o nacionalizmu i nacionalni sukobima*, Durieux, Zagreb, 2001., str. 120

[39] Sabrina P. Ramet, *Balkanski Babilon Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada*, Alinea, Zagreb, 2005., str. 356

u Jugoslaviji. Nadalje, za navedenu organizaciju tvrdilo se da je po svom programu identična tada vladajućoj stranci u Albaniji. SKJ je odgovorio *Političkom platformom za akciju SKJ u razvoju socijalističkog samoupravljanja, bratstva i jedinstva i zajedništva na Kosovu.* Potom je uslijedila velika čistka albanskog intelektualnog i komunističkog kadra u pokrajini[40].

Kao što je opisano SFRJ se neposredno nakon Titove smrti našla u složenim unutarnjim i vanjskim odnosima. Položaj Jugoslavije u međunarodnim odnosima bazirao se u prvom redu na strateškom položaju zemlju u bipolarnoj podijeli svijeta (na „dodiru" zapadnog i istočnog vojno-političkog bloka) što joj je pridavao puno veće značenje od stvarnog pogotovo u deceniji koju će obilježiti tranzicija istoka. U unutarnjoj odnosima dolazi do sve većih sukoba unutar same SKJ između zagovornika centralističkog uređenja zemlje sa zagovornicima federalističkog uređenja, odnosno pristalicama postojećeg uređenja zemlje. Na obje strane, kao vanjski faktor, utječe sve veća gospodarska kriza unutar federacije. I pored svih reformskih zahvata, SFRJ u gospodarskoj sferi ne uspijeva pronaći „dobitnu formulu uspjeha" za pokretanje gospodarstva. SKJ ne želi iz svojih „ruku" ispustiti monopol nad gospodarskim pitanjima što svaki pokušaj uvođenja gospodarstva na temeljima slobodnog tržišta čini iluzornim i osuđenim na propast. Iako se proces osamostaljivanja republika i pokrajina na temelju Ustava iz 1974. godine najviše osjetio upravo na području gospodarstva gdje su republike i pokrajine u visokoj mjeri same određivale pravce svoga razvoja. U tadašnjim analizama tokova trgovinske razmjene pokazao se kako je trgovinska razmjena među pojedinim republika manja nego sa inozemstvom. Ipak, bez obzira na navedeno, federacija je čvrsto u svojim rukama i dalje držala određivanje općih pravila i okvira gospodarskog razvoja te predlaganje i donošenje legislative vezane uz sve gospodarske djelatnosti[41].

Jedna od bitnih ovlasti koje su dobile republike bilo je sačinjavanje samostalnih deviznih obračuna (bilanci). Navedeno potiče najveći investicijski val u povijesti SFRJ (sredina 70.-tih godina) sa stopama rasta na godišnjoj razini od 5,6% pri čemu su republike podizale velike kredite, a sama naplata dospjelih obveza išla je iz federalnog proračuna. Prva je u ova velika zaduživanja krenula SR Srbija, odnosno tadašnji savezni sekretar za financije (federalni ministar financija) Petar Kostić, bez znanja ostalih članova vlade, odobrava zaduživanje u vrijednosti od milijardu dolara namijenjenih željezari u Smederevu. Primjer Srbije potom

[40] Tako je do srpnja 1983. godine „razbijeno" 56 ilegalnih skupina, a broj uhićenih se popeo na 700 od kojih je 320 procesuirano na sudovima. Hrvoje Matković *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998. ,str. 586 – 587 i Sabrina P. Ramet, *Balkanski Babilon: Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada,* Alinea, Zagreb, 2005., str. 356

[41] Dušan Bilandžić, *Jugoslavija poslije Tita (1980. – 1985.),* Globus, Zagreb, 1985., str. 18 - 23

slijede i sve ostale republike. Vlada federacije (Savezno izvršno vijeće[42]) SFRJ pokušava odgovoriti pokretanjem gospodarstva putem reformi koje listom neslavno završavaju. U tom periodu gospodarstva zapadnih zemalja i sama su zahvaćena recesijom što uvelike otežava mogućnosti SFRJ za dobivanjem novih kreditnih aranžmana. Ogromni inozemni dug uzrokovan između ostalog i naglim skokom vrijednosti dolara dovodi do pojave inflacije. Sve se to odražava ponovno na odnose među samim republikama gdje „zapadne“ republike (Slovenija i Hrvatska) ponovno u prvi plan stavljaju pitanje raspodjele deviznih sredstava. SR Hrvatska se na prijelazu iz sedamdesetih u osamdesete godine XX. stoljeća nalazila u završnoj fazi svoga procesa industrijalizacije što ju je svrstalo u srednje razvijene zemlje. Međutim, propušteno je povezati postojeće industrijske komplekse u jedinstvenu industrijsku cjelinu čime bi se stvorilo moderno industrijsko društvo. U gospodarskom pogledu unutar SFRJ se sve više dolazi do izražaja podjela na razvijene i nerazvijene republike i pokrajine[43]. Iako je SR Hrvatska, temeljem provedbe spomenute industrijalizacije, posjedovala sve kapacitete za još jači gospodarski razvoj do toga ipak nije došlo i to prvenstveno iz dva razloga. Prvi razlog je bilo „prelijevanje“ sredstava iz nerazvijenih u razvijene republike i to prvenstveno administrativnim odlukama saveznih tijelo pod izlikom „jugoslavenske solidarnosti“ te pomoći nerazvijenim krajevima, dok je drugi razlog ležao u samom gospodarskom sustavu, odnosno nefunkcioniranju istoga[44].

Tek godinu dana po Titovoj smrti formirano je posebno povjerenstvo pod vodstvom Sergeja Kraighera (tada predsjednik Predsjedništva SFRJ) koje je činilo oko 300 političara, gospodarstvenika i znanstvenika sa ciljem pronalaska rješenja za izlazak iz gospodarske krize. Povjerenstvo 1983. godine izlazi u javnost sa dokumentom pod nazivom *Polazne osnove dugoročnog programa ekonomske stabilizacije*. U dokumentu su nabrojani svi elementi koji su doveli do ekonomske krize: visoka inflacija, veća potrošnja od ostvarenog dohotka, prekomjerno zaduživanje u inozemstvu, nenadzirane investicije, pad produktivnosti rada, nestašica robe i visoka nezaposlenost. Počinje se u društvu otvoreno govoriti o ekonomskoj krizi, a ne više samo o „ozbiljnim teškoćama“. Savezna vlada potom donosi odluku o devalvaciji dinara (za oko 30%) u cilju stimuliranja izvoza, a sa druge strane poskupljuje uvoz

[42] U navedenom periodu dužnost predsjednika SIV-a (predsjednika savezne vlade) obnašali su: Džemal Bijedić, kojega je nakon pogibije u zrakoplovnoj nesreći u siječnju 1977. godine zamijenio Veselin Đuranović, koji je na čelu SIV-a do svibnja 1982. godine te je potom funkciju predsjednice SIV-a preuzela Milka Planinc i obnaša ju do svibnja 1986. godine da bi potom predsjedanje saveznom vladom preuzeo Branko Mikulić.

[43] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991.(od zajedništva do razlaza),* Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 506 – 507

[44] Petar Strčić, *Pouke Jakova Sirotkovića o gospodarskim uzrocima raspada SFR Jugoslavije i velikosrpske agresije na Hrvatsku,* Problemi sjevernog Jadrana, br. 9, Zadar, 2009., str. 5

kako bi time pokušala donekle ublažiti katastrofalni trgovinski deficit. Nakon ove prve devalvacije dinara uslijediti će periodično nove i to će trajati sve do kraja postojanja SFRJ[45].

U međuvremenu, nešto prije samoga Tita, početkom veljače 1979. godine umire Edvard Kardelj, jedan od najbližih i najvjernijih Titovih suradnika koji je bio kreator svih ustava SFRJ te uz to i glavni autor programa SKJ. Početkom siječnja 1983. godine umire i Vladimir Bakarić koji je punih 40 godina bio neprikosnoveni vladar SR Hrvatske te se smatralo da je nakon Titove smrti bio najutjecajnija politička osoba u SFRJ koja je uz to posjedovao političko iskustvo i autoritet. U razdoblju od samo četiri godine, od 1979. do 1983. godine, SFRJ ostaje bez tri vodeće figure koje su svojim autoritetima oblikovale politički život SFRJ[46]. Vladimir Bakarić bio je duboko svjestan krize SFRJ i osobno je smatrao da je srpski nacionalizam najveće prijetnja opstojnosti Jugoslavije. Osobno je smatrao da je za opstanak SFRJ bitan savez Hrvatske i Slovenije (kao protuteža srpskom jugoslavenskom unitarizmu) koji je trebalo ojačati „privlačenjem“ Bosne i Hercegovine, a potom i Vojvodine[47].

Gospodarska kriza generira i političku krizu što otvara prostor za kritička mišljenja te se po prvi put otvoreno čuju stavovi o potrebi zamjene istrošenog jednostranačkog sustava uvođenjem višestranačja. Pri čemu su se beogradski intelektualni krugovi zalagali za načelo „jedan čovjek – jedan glas“, dok je za intelektualce iz ostalih republika navedeno načelo bilo samo prikrivanje želje za majorizacijom od strane Srba. Na 12. kongresu SKJ održanom 1983. godine, prvom nakon Titove smrti, po prvi puta se unutar SKJ pokreće rasprava o mogućnostima i načinima promjene političkog smjera[48].

U tom vremenu (1984. godina) iz Sarajeva u Beograd dolazi i Vojislav Šešelj (koji u Beograd dolazi pod izlikom da u Sarajevu, kao Srbin, nije mogao slobodno raditi jer je konstantno bio izložen muslimanskim pritiscima). Šešelj piše tekst pod nazivom *Esej o socijalizmu i intelektualcima* (navedeni tekst trebao je biti objavljen u časopisu *Suvremenik*, ali je njegovo tiskanje zabranjeno) u kojem kritizira vladajući SKJ zbog stalne i otvorene diskriminacije Srba i Srbije te predlaže preustroj postojeće SFRJ sa šest na četiri republike: Sloveniju, umanjenu Hrvatsku, Srbiju i Makedoniju. Navedeni tekst „donosi“ Šešelju osudu na zatvorsku kaznu od osam godina (koja je nakon žalbenog postupka smanjena na dvije godine zatvora). U međuvremenu Dobrica Ćosić pokreće potpisivanje *Peticije* o položaju srpskog naroda na Kosovu (koju potpisuje 215 srpskih intelektualaca). Nakon navedene

[45] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 715 – 718
[46] Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o, Split, 2011., str. 348 - 350
[47] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 743 – 744
[48] Sabrina P. Ramet, *Blakanski Babilon: Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada,* Alinea, Zagreb, 2005., str. 34

Peticije započinje organizirana politička propaganda o genocidu nad kosovskim Srbima, poticanju iseljavanja Srba od strane većinski albanskog rukovodstva Kosova, sve učestalijim primjerima silovanja Srpkinja od strane Albanaca…itd. Sve navedeno bilo je usmjereno prije svega prema političkoj mobilizaciji svih Srba, a prije svega onih na Kosovu, dok je sve aktivnosti koordinirao osobno Dobrica Ćosić iz Beograda[49].

Slijedeći korak Dobrice Ćosića u cilju homogenizacije Srba bilo je osnivanje *Odbora za prikupljanje građe o genocidu protiv srpskog i drugih naroda Jugoslavije u XX. veku.* Vlasti Jugoslavije su nakon okončanja II. svjetskog rata namjerno uvećale broj žrtava rata (koji je procijenjen na 1 750 000) u cilju dobivanja što veće oštete od Njemačke (što su uostalom radile i sve ostale zemlje na čijem teritoriju su djelovale Njemačke oružane snage u II. svjetskom ratu). Međutim, za same Srbe ovako višestruko umnoženi gubici, posebno oni koji su se odnosili na ustaški koncentracijski logor Jasenovac (700 000) postali su dio mitologije (jasenovački mit) te su služili u cilju nacionalističke mobilizacije Srba, osobito onih na području Hrvatske. *Odbor* je posebnu pažnju posvetio propagandi o tragičnoj „zajedničkoj sudbini" Srba i Židova što je korišteno prije svega da bi se na taj način dokazalo kako su Srbi, kao i Židovi, ugroženi od Hrvata i Muslimana[50].

Sve navedeno bilo je moguće jer u SFRJ nikada nije u potpunosti objašnjena uloga četničkog pokreta tijekom II. svjetskog rata čime je automatizmom ostavljen prostor za manipulacije. Uz navedeno, sva postignuća antifašističkog pokreta pripisana su u velikoj mjeri Srbima dok je doprinos drugih naroda umanjivan. Za cijelo vrijeme postojanja SFRJ četnički zločini ostali su u „debeloj sjeni" zločina koje je počinila ustaška NDH.

Tijekom lipnja 1985. godine u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti (SANU) formiran je poseban *Odbor za pripremu Memoranduma o društvenim pitanjima.* Proklamirani cilj SANU bio je „pokušaj odgovora" *Memorandumom* na postojeću krizu SFRJ[51]. Krajem rujna 1986. godine objavljena je integralna verzija *Memoranduma* u najtiražnijim srpskim dnevnim

---

[49] U navedenoj *Peticiji* Dobrice Ćosića po prvi puta se koristi termin *genocid* nad Srbima, a koji je inspiriran i proveden od strane Albanaca od početka 60.-tih godina XX. stoljeća što je prouzročilo iseljavanje 200 000 Srba u navedenom periodu od 20-tak godina sa ciljem stvaranja etnički čistog Kosova. Analiza intelektualaca okupljenih u inicijativu *Kosovski čvor* utvrdila je nedvojbeno da su navedene iseljavanja Srba bila najviše potaknuta prije svega gospodarskim razlozima jer su Srbi sa Kosova migrirali prema gospodarskim središtima (napr. prema Kragujevcu gdje je 70.-tih godina XX. stoljeća došlo do velikog proširenja *Zavoda Crvena zastava* koji je trebao svježu radnu snagu, potom prema Kruševcu i Kraljevu). Sa druge strane i veliki broj Albanaca počinje tijekom 80.-tih godina XX. stoljeća napuštati Kosovo, što zbog političke represije, što zbog gospodarskih razloga te odlazi u zemlje zapadne Europe. *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 28

[50] Dobrica Ćosić, *Srpsko pitanje I,* Filip Višnjić, Beograd, 2002., str. 112

[51] „Tvorci" *Memoranduma* bili su: Kosta Mihajlović (ekonomist), Vasilije Krestić (povjesničar), Antonije Isaković (književnik), Miloš Macura (demograf) i Mihajlo Marković (filozof). Kosta Mihajlović i Vasilije Krestić *Memorandum SANU Odgovori i kritike,* SANU, Beograd, 1995.

novinama *Večernje novosti.* Sama objava izazvala je pravu buru reakcija osobito izvan same Srbije. U Srbiji tadašnje političko rukovodstvo na čelu sa Ivanom Stambolićem (predsjednikom republičkog izvršnog vijeća, odnosno republičke vlade SR Srbije) najoštrije osuđuje pojavu *Memoranduma.* Iako Dobrice Ćosića formalno nema među autorima *Memoranduma* ipak je on bio „pokretačka snaga" jer sam *Memorandum* odražava temeljne ideje o socijalizmu i rješavanju srpskog nacionalnog pitanja na način za koji se zalagao Ćosić. Sam *Memorandum* podijeljen je u dva glavna poglavlja: 1. Kriza jugoslavenske privrede i društva i 2. Položaj Srbije i srpskog naroda. Glavna kritika *Memoranduma* usmjerena je protiv uvođenja labave federacije Ustavom iz 1974. godine te na neučinkovitost gospodarskih reformi. Pri tome se posebno, kao apsolutno negativno, ističe činjenica da se sve odluke moraju donositi konsenzusom, odnosno prihvaćanjem od strane predstavnika svih republika i autonomnih pokrajina[52].

U poglavlju *Memoranduma* koji se odnosi na položaj Srba ističu se tri problema sa kojima je suočen srpski narod: gospodarska zaostalost SR Srbije, neriješenim pravnim stanjem između federacije, odnosno SFRJ i SR Srbije i genocidom na Kosovu. Nadalje se ističe kako je Srbija u podređenom položaju u odnosu na Hrvatsku i Sloveniju koje su podredile sve ispunjenju svojih gospodarskih interesa. Tako se za Srbe na Kosovu tvrdi da su žrtve fizičkog, političkog, pravnog i kulturnog genocida dok se za srpski narod u Hrvatskoj tvrdi da je izložen potpunoj asimilaciji[53]. Tako su preko *Memoranduma* u središte pažnje došla dva srpska mita: kosovski i jasenovački. *Memorandum* je uopće predstavljao prvi nacionalni program nastao u SFRJ izvan okvira SKJ.

U provedbi nacionalnog programa *Memorandum* polazi od pretpostavke da su granice ključne ukoliko ne uspije dogovor naroda koji tvore SFRJ oko redefiniranja njezinih unutarnjih načela ustroja. Potom se ističe sve veća prisutnost muslimanskog fundamentalizma kod bosanskih Muslimana i Albanaca na Kosovu. Kao najveća prijetnja opstanku Jugoslavije ističe se hrvatski separatizam ukorijenjen u hrvatskom nacionalizmu. Tako se za Hrvate i

---

[52] Ljubomir Antić, *Veliko srpski nacionalni program – ishodišta i posljedice,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007., str. 220; Davorin Rudolf, *Rat koji nismo htjeli,* Globus, Zagreb, 1999., str. 47 – 48; Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 60 i Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 27

[53] Za Srbe u Hrvatskoj u *Memorandumu* stoji teza da su Lika, Kordun i Banija (Banovina) ostala najnerazvijenija gospodarska područja Hrvatske što je potaklo migraciju Srba sa tih područja u druge krajeve Hrvatske (veća urbana središta) ili pak u samu Srbiju. U urbanim središtima Hrvatske ti doseljeni Srbi, kao došljačka, manjinska i društveno inferiorna skupina podložna djelotvornoj asimilacijskoj politici. Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest,* Novi liber, Zagreb, 2003., str. 364 i *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 34

Slovence tvrdi da u Jugoslaviji prvenstveno vide „oruđe“ za spas svojih etničkih područja te da im je Jugoslavija „poslužila“ da iz poraženih prijeđu u pobjednike, odnosno da je za Hrvate i Slovence Jugoslavija samo „tranzitna država“ na putu prema njihovim neovisnim državama. Srž čitave krize postojeće SFRJ, a tako i srpskog naroda, prema *Memorandumu*, leži u jugoslavenskoj decentralizaciji na temelju Ustava iz 1974. godine. Tako je i *republikanizacija* gospodarstva vodila do dezintegracije istoga[54].

Nakon objavljivanja *Memoranduma* retorika srpskih intelektualaca se zaoštrava prema ostalim narodima u SFRJ do neviđenih razmjera. Tako se za Slovence tvrdi da imaju nacionalni identitet čiji je temelj jezik, a za razliku od njih Srbi imaju povijesnu svijest o sebi te iz toga proizlazi povijesni identitet. Za Hrvate se tvrdi da su genocidni narod te zbog toga ne mogu imati svoju državu dok bosanski Muslimani, kao dio *subkulture Arapa* ne mogu imati svoju državu u Europi krajem XX. stoljeća. Makedonija za srpske intelektualce predstavlja prije svega jedan geografski pojam koji je tisuću godina stariji od Slavena. Uz navedeno počinje se govoriti i o *militantnom katolicizmu* Slovenaca i Hrvata te se time kao novi element različitosti ističe i vjera[55].

Skupina srpskih povjesničara i pravnika (Vasilije Krestić, Milorad Ekmečić, Smilja Avramov, Budimir Košutić i sam Dobrica Ćosić) bavila se isključivo pitanjem Hrvata i Hrvatske. Tako se o Hrvatima govori isključivo kao o šovinistima i separatistima te da nikada nisu iskreno prihvatili Jugoslaviju kao svoju državu. Stalno se i uporno plasira teza o genocidnosti hrvatskog naroda te se u svrhu „ilustracije“ navedenog manipulira sa i tako strašnim zločinima koje je počinila ustaška NDH. I Srpska pravoslavna crkva priključuje se u „prokazivanje“ Hrvata kao genocidnih. Tako Atanasije Jeftić (episkop zahumsko-hercegovački) tiska knjigu pod naslovom *Od Kosova do Jadovna* koja govori o stradanju srpskog naroda tijekom II. svjetskog rata u NDH i poslije u socijalističkoj Jugoslaviji. Na kraju se sve svodilo na tezu da je svaka hrvatska država u svojoj suštini genocidna. Kao rezultat svega navedenog ponovno se postavlja pitanje postojećih republičkih granica za koje Čosić tvrdi da ih srpski narod ne može prihvatiti jer one nisu legitimne niti u povijesnom, a niti u državno-pravnom smislu. Postojeće republičke granice, prema Ćosiću, izraz su političkih ciljeva i kriterija komunističkog rukovodstva Jugoslavije. Svoj „obol“ raspravi o

[54] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991.(od zajedništva do razlaza),* Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 549 – 550

[55] Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 60 – 63

granicama daje i akademik Milorad Ekmečić tvrdnjom da je nova konfederalna Jugoslavija moguća samo uz novu podjelu teritorija od mađarske granice do Jadranskog mora[56].

Prva potpora *Memorandumu* došla je iz Srpske pravoslavne crkve i to najviše od strane mlađeg klera te iz Udruženja književnika Srbije koji su smatrali da navedeni program apostrofira sve najvažnije probleme SFRJ[57]. Isto tako *Memorandumom* je postavljena „svesrpska" platforma koja će poslije poslužiti kao „idejno opravdanje" agresije Srbije na Hrvatsku te Bosnu i Hercegovinu[58]. U vremenu nakon objave *Memoranduma* ključne riječi u srpskom javnom prostoru postaju: grobovi, kosti, klanje, genocid i sl. Što je ostalo „ovjekovječeno" u izjavama: *Srpske granice su tamo gdje su srpske jame i grobovi* (Vuk Drašković) ili *Srbi u Hrvatskoj su ostatak zaklanog naroda* (Matija Bećković), a bizarna dnevna reportaža Radio Novog Sada nazivala se *Odjeci iz jama*[59].

Na gospodarskom planu reforme koje je pokrenula federalna vlada pod predsjedanjem Milke Planinc zaustavljene su 1985. godine. od strane vrha SKJ pod izlikom da navedene reforme vode gospodarstvo prema tržišnom modelu gospodarstva što će se negativno odraziti na nerazvijenije republike. Predsjedanje federalnom vladom preuzima Branko Mikulić (bosanski Hrvat) koji mjerama „programirane stabilizacije" pokušava zaustaviti gospodarsku krizu. Na Mikulića se vrši pritisak da administrativnom preraspodjelom novca iz savezne blagajne očuva postojeće stanje ravnoteže između razvijenih i nerazvijenih republika SFRJ. Pritisak na Mikulića postaje neizdrživ i njegova vlada podnosi kolektivnu ostavku 1988. godine kao prva u povijesti socijalističke Jugoslavije. Mikulića zamjenjuje Ante Marković, gospodarstvenik i političar iz Hrvatske, koji ima viziju i program izlaska iz krize. Osnova Markovićeva programa bilo je određivanje vlasnika društvene imovine i zamjenu postojećeg samoupravljačkog dogovornog gospodarstva i društvenog planiranja uvođenjem tržišta kapitala i rada. Uz navedeno, Marković se zauzimao, za uspostavu pravne države putem jasne podijele vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku. Navedene mjere otvorile su put prema pluralizmu u gospodarstvu, ali nisi predvidjele uvođenje političkog pluralizma. Marković je bio uvjeren da gospodarske mjere izlaska iz krize mogu riješiti i nagomilane političke i nacionalne probleme. Međutim, krajem 80.-tih godina XX. stoljeća jugoslavensko tržište više

---

[56] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 43 - 44

[57] Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 30

[58] Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 64

[59] Ljubomir Antić, *Veliko srpski nacionalni program – ishodišta i posljedice,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007., str. 225 – 226

nije predstavljalo jedinstvenu cjelinu na koju su se mogle primijeniti Markovićeve reforme u cilju stabilizacije gospodarskog i političkog stanja unutar SFRJ[60].

U političkim odnosima federacije sve češće i sve „glasnije“ čuje se i JNA koja sa svoje strane za sve „postojeće i buduće“ nedaće optužuje miješanje „stranog faktora“, odnosno da se protiv SFRJ vodi „spacijalni rat“. Admiral flote Branko Mamula (tadašnji savezni sekretar za narodnu obranu) opisujući trenutnu situaciju govori o narastajućem neprijateljskom djelovanju usmjerenom prema oružanim snagama kroz širenje lažnih tvrdnji o JNA što dovodi do primjera pojava defetizma unutar oružanih snaga[61]. Tako se na navedenoj tezi o *specijalnom ratu* protiv Jugoslavije razvila cijela „teorija zavjere“ prema kojoj je u interesu zapadnih zemalja raspad Jugoslavije.

Dobrica Ćosić pokreće osnivanje novog *Odbora za obranu slobode misli i izražavanja* koji odmah potom izlazi sa platformom za ustavne promjene. Srž platforme predstavlja prijedlog navedenog Odbora za izgradnju istinske ravnopravnosti naroda Jugoslavije. Na temelju postojećeg Ustava SFRJ Odbor predlaže uvođenje općeg principa teritorijalne autonomije. Uvođenjem principa teritorijalne autonomije značilo je da svaka od republika unutar SFRJ može na svom republičkom području koje ima poseban nacionalni sastav ili ukoliko područje ima posebno povijesno i kulturno nasljeđe, a na temelju izražene volje većine stanovništva toga područja, donijeti ustavnu odluku o formiranju autonomnih pokrajina ili oblasti. Predlaganjem ovoga principa „ciljalo“ se na Hrvatsku, odnosno njezinu federalizaciju kroz stvaranje *srpskih autonomija*[62].

Međutim, bez obzira na sve odbore koje je osnivao i platforme koje je pisao ili inspirirao njihovo pisanje, Dobrica Ćosić je i dalje bio u opoziciji, daleko od centara moći Srbije i Jugoslavije. Iako je svojim djelovanjem iritirao rukovodstva ostalih republika, a u samoj Srbiji „sijao“ sjeme nacionalizma, ipak ništa od zamišljenog nije bilo ostvarivo, ako cijeli projekt *okupljanja Srba* ne podrži matična srpska država i prema potrebi vojska (JNA). Tada na scenu stupa Slobodan Milošević[63]. Za Miloševića kažu da je „politički rastao“ u sjeni Ivana Stambolića (tada predsjednik Predsjedništva SR Srbije) koji ga je svojim utjecajem „gurao“

---

[60] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. (od zajedništva do razlaza),* Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 489 - 498

[61] Raif Dizdarević, *Od smrti Tita do smrti Jugoslavije*, Oko, Sarajevo, 1999.

[62] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 48

[63] Slobodan Milošević (Požarevac, Srbija, 20. kolovoza 1941. – Haag, Nizozemska, 11. ožujka 2006.), pravnik po struci, Predsjednik Srbije (11. siječnja 1991. – 23. srpnja 1997.) te potom Predsjednik Savezne Republike Jugoslavije (treći u nizu, 23. srpnja 1997. – 5. listopada 2000.). Uhićen 1. travnja 2001. te potom u lipnju 2001. predan Međunarodnom sudu za bivšu Jugoslaviju u Haagu gdje i umire ne dočekavši okončanje postupka. *Enciklopedija Opća i nacionalna u 20 knjiga, 13. knjiga,* Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2007., str. 298

kroz partijska tijela Saveza komunista Srbije sve do čelne pozicije iste krajem 1986. godine. Uz navedenog Ivana Stambolića, Miloševićevi mentori bili su i general armije Nikola Ljubičić (dugogodišnji savezni sekretar za obranu i potom predsjednik Predsjedništva SR Srbije), Petar Stambolić (stric Ivana Stambolića koji je obnašao dužnost predsjednik savezne vlade) te admiral flote Branko Mamula (tadašnji savezni sekretar za obranu). Osiguranjem podrške navedenih Milošević je osim političke „u startu" osigurao i podršku vojske[64].

Milošević je bio uvjereni titoist te je posebno isticao da je KPJ iznjedrila Tita koji je potom svojom osobnom sposobnosti uspio ujediniti sve jugoslavenske narode u borbi za nacionalnu i klasnu slobodu. Prilikom svoga prvoga odlaska na Kosovo u travnju 1987. godine Milošević postaje svjestan jačine srpskog nacionalizma. Tada izgovara poznatu frazu *nitko ne sme da vas bije* što mu osigurava položaj odlučnog vođe u očima većine srpskog naroda. Ipak sve do rujna 1987. godine Milošević djeluje na mobilizaciji SK Srbije u pokušaju rješavanja gorućih gospodarskih, političkih i socijalnih problema te uz navedeno javno kritizira srpski nacionalizam. Kroz branjenje titoizma Milošević osigurava podršku vrha JNA koji je zagovarao očuvanje državne zajednice Jugoslavije i njezina socijalističkog sustava[65].

Prijelomni događaj predstavlja VIII. sjednica CK SK Srbije (održana 23. i 24. rujna 1987. godine) na kojoj se Milošević osjetio dovoljno snažan te ruši sva postojeća komunistička rukovodstva u Srbiji i pokrajinama. Tijekom toga „vala smjena" Milošević ruši i svoga dotadašnjeg glavnog političkog mentora Ivana Stambolića (kojega će dati i fizički likvidirati 25. kolovoza 2000. u strahu od njegova povratka na političku scenu kao lidera oporbe). Potom na „upražnjena mjesta" instalira prvenstveno sebi odane ljude. Na jugoslavenskoj političkoj sceni otvoreno se suprotstavlja provedbi reformi tadašnjeg saveznog premjera Ante Markovića te pitanje Kosova dovodi ponovno u „centar zanimanja" čitave zemlje uhićivanjem Azema Vlasija (predsjednik SK Kosova) i smjenom cjelokupnog tadašnjeg rukovodstva pokrajine u studenom 1988. godine što dovodi do štrajka rudara u Starom trgu[66]. Navedena Osma sjednica CK SK Srbije predstavlja prekretnicu u razrješenju jugoslavenske krize jer dolazi do raskola u samom rukovodstvu Srbije te označava prvu veliku pobjedu

---

[64] Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 21

[65] Slavoljub Đukić, *Između slave i anateme: politička biografija Slobodana Miloševića,* Filip Višnjić, Beograd, 1994., str. 162 i Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011., str. 112

[66] Eskalaciji antialbanskog raspoloženja pridonio je i incident koji se dogodio 3. rujna 1987. godine u vojarni JNA u Paraćinu kada je ročnik Albanac Aziz Keljmendi ubio četvoricu svojih kolega ročnika (dva Muslimana, jednog Hrvata i jednog Srbina) te potom počinio samoubojstvo. Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 40 – 41

nacionalističkog političkog usmjerenja. Istovremeno u Srbiji započinje proces rehabilitacije četničkog pokreta. Ovdje treba napomenuti da se Milošević osobno nikad nije identificirao sa četničkim pokretom, odnosno za njegov nacionalni program stvaranja velike Srbije. Ipak, svi kasniji Miloševićevi ciljevi, koje je težio dostići, politički i nacionalno bili su identični sa velikosrpskom nacionalističkom politikom čiji je tradicionalni naziv bio *četništvo*[67].

Milošević održava do tada najveći miting pod imenom „Bratstvo i jedinstvo" u studenom 1988. godine na Ušću u Beogradu (na mitingu sudjeluje oko milijun ljudi). U svom govoru na navedenom mitingu Milošević se još uvijek zalaže za Jugoslaviju i očuvanje iste. Tada se pojavljuje i slogan o „događanju naroda" kao simboličan naziva za rastući srpski populizam na temelju srpskog nacionalizma. Ovim sloganom srpski narod postaje glavni politički faktor u daljnjem Miloševićevom djelovanju. Slijedeće veliko *događanje naroda* u organizaciji Miloševića bila je proslava 600.-te obljetnice Kosovske bitke u lipnju 1989. godine. Tijekom svoga govora Milošević proročanski poručuje: *šest vekova posle Kosovske bitke ponovo smo u bitkama, one nisu oružane, mada ni takve nisu isključene*[68]. Samo mjesec dana kasnije (7. i 8. srpnja 1989. godine) isti takav skup organiziran je u Kninu i kod crkve Lazarice u selu Kosovu kod Knina na kojem se slavila 600.-ta obljetnica kosovske bitke. Na skup je stiglo veliko mnoštvo Srba iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Srbije. Skupom su odjekivala parola *ovo je Srbija*[69].

Milošević osjeća moć koju mu donosi populizam te se organizacija mitinga širi na sva područja u Jugoslaviji koja nastanjuju Srbi. Istovremeno uz mitinge („mitinzi istine") organiziraju se različita događanja sa ciljem jačanja srpskog nacionalizma kao napr. nošenje relikvija kneza Lazara Hrebljanovića kroz Srbiju te organizacija bogoslužja (srpski: opela) za žrtve ustaških progona. Sve to je pridonosilo jačanju emocija kod srpskog naroda u smjeru nacionalne homogenizacije (kod Srba u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini) što je u konačnici dovodilo do njihova sve većeg vezivanja uz Beograd. Iako je bio svjestan svih nagomilanih gospodarskih i političkih problema, Slobodan Milošević je svu svoju političku energiju usmjerio prema vještoj manipulaciji položajem Srba unutar SFRJ sa ciljem raspirivanja nacionalističkih strasti i poticanju sukoba[70].

---

[67] Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 395

[68] Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011., str. 119 i *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 53 – 54

[69] Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 405 – 407

[70] Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011., str. 112 i Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 36 – 37

Krajem 1988. godine Milošević dobiva podršku nacionalističkog kruga intelektualaca okupljenog oko Dobrice Ćosića koji smatra da su napokon u Miloševiću naši dovoljno snažnog političkog lidera koji može i ostvariti zamišljeni nacionalni program. Iako između Ćosića i Miloševića postoje razlike, dok prvi želi ostvariti svoj san o jakoj i nacionalno homogenoj Srbiji na cijelom prostoru koji naseljavaju Srbi, a drugom je u prvom planu ostvarenje njegova osobnog pragmatičnog političkog interesa, ipak dolazi do njihova približavanja[71]. Slobodan Milošević sve otvorenije artikulira ciljeve srpske politike pa tako između ostalog postavlja platformu za „razgovore" sa drugim republikama SFRJ te podcrtava da nikako ne može prihvatiti bilo koje rješenje koje bi išlo u smjeru podijele srpskog naroda na više suverenih država protivno njegovoj izraženoj volji. Čitava platforma se u konačnici svodila na jednu temeljnu činjenicu: postojeće republičke granice samo su proizvoljno utvrđene administrativne granice koje se ne mogu proglasiti za državne granice te na temelju toga pojedine republike u slučaju svoga odcjepljenja ne mogu zadržati sva ona područja koja se nalaze unutar tih administrativnih republičkih granica[72].

Početkom listopada 1988. godine na red za smjenu dolazi rukovodstvo SAP Vojvodine koje je srušeno tijekom tkz. *jogurt revolucije*[73] te je time ponovno provedena centralizacija Srbije. Krajem listopada iste godine dolazi do organizacije prvoga mitinga u Crnoj Gori sa istim ciljem rušenja postojećeg rukovodstva republike pod izlikom da postojeće rukovodstvo nije dovoljno odlučno podržalo kosovske Srbe i Crnogorce. Ovaj miting nije uspio u svojoj namjeri, ali istovremeno započinje doslovni medijski linč Stipe Šuvara (koji je tada bio hrvatski član Predsjedništva SFRJ) jer se isti „usudio" dati podršku postojećem crnogorskom rukovodstvu u otporu „mitingašima" kroz uvođenje izvanrednih mjera sigurnosti. Međutim, u siječnju 1989. godine dolazi do novoga mitinga u Titogradu (Podgorica) koje crnogorsko rukovodstvo prisiljava na podnošenje ostavki. Na čelo predsjedništva SR Crne Gore dolazi Momir Bulatović. Nakon instalacije prosrpskog rukovodstva u SR Crnoj Gori, Milošević izjavljuje da je Crna Gora *drugo oko* u glavi Srbije. Čitav pokret simbolično je nazvan *jogurt*

---

[71] Slavoljub Đukić, *Između slave i anateme: politička biografija Slobodana Miloševića,* Filip Višnjić, Beograd, 1994.

[72] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 58

[73] Petog listopada 1988. skupina radnika Jugometala iz Bačke Palanke pod vodstvom Mihalja Kertesa i Nedeljka Šipovca kreće prema Novom Sadu. U Novom Sadu pred Skupštinom SAP Vojvodine okuplja se masa od 15 000 ljudi koja uzvikuje parole „dolje foteljaši". Pokrajinsko rukovodstvo oko zgrade Skupštine razmješta jake milicijske (policijske) snage. Dolazi do sukoba tijekom kojeg prosvjednici gađaju pripadnike milicije jogurtima. Iste noći održana je sjednica Predsjedništva SFRJ uz nazočnost predsjednika savezne vlade te saveznih ministara obrane i unutarnjih polova. Iduće noći, 6. na 7. listopada 1988. dotadašnje rukovodstvo SAP Vojvodine podnosi ostavke. Nakon ovih događanja Milošević je u srpskim medijima proglašen za *velikana srpske istorije.* Dušan Viro, *Slobodan Milošević – anatomija zločina,* Profil, Zagreb, 2007., str. 53 – 54

revolucija (prema opisanom događaju iz Novog Sada) dok se u Crnoj Gori koristio termin *antibirokratska revolucija*. Mediji u Srbiji navedene događaje nazivali su *događanja naroda* ili *treći srpski ustanak.* Bez obzira kako nazivali navedene događaje ostaje činjenica da su bili organizirani iako se u javnosti želio stvoriti privid o spontanosti. Ti su događaji označili prenošenje srpskog nacionalizma sa „papira" na „ulice", odnosno njegova pretvaranja u službenu politiku što je imalo za posljedicu *buđenje ugrožene srpske nacije u Jugoslaviji*[74].

U međuvremenu, pod pritiskom intervencije JNA kosovska Skupština 28. ožujka 1989. godine izglasava amandman na pokrajinski ustav SAP Kosova kojim se dokida postojeća autonomija (nekoliko dana prije isto je učinila i Skupština SAP Vojvodine). Čelnu poziciju na Kosovu preuzima najpoznatiji albanski suradnik Miloševića: Rahman Morina. Istoga dana Skupština SR Srbije usvaja ustavne amandmane kojim se ukida dotadašnja autonomija pokrajina i one su potpuno integrirane u SR Srbiju. Ovim aktom grubo je narušen Ustav SFRJ iz 1974. godine, međutim, savezna tijela na to ne reagiraju. U svibnju 1989. godine Milošević postaje predsjednik Predsjedništva SR Srbije. Iznuđenim ostavkama rukovodstava SAP Vojvodine i Kosova te potom i SR Crne Gore Slobodan Milošević je u federalnom predsjedništvu (kao kolektivnom predsjedniku države) od ukupno osam glasova članova istoga mogao sa sigurnošću računati na četiri čime je i onako sporo donošenje odluka na saveznoj razini u potpunosti paralizirano (iako je Milošević „poravnao" autonomije pokrajina u odnosu prema Srbiji ipak se nije odrekao njihovih glasova u saveznom predsjedništvu)[75].

Tijekom veljače i ožujka 1989. godine započinje štrajk rudara Albanaca u Trepči. Kao odgovor na navedeno Savezno izvršno vijeće (vlada) SFRJ traži od Skupštine SFRJ odobrenje za uvođenje izvanrednog stanja na Kosovu koje promptno i dobiva. Međutim, 17. veljače 1989. u Ljubljani održava se veliki skup podrške albanskim rudarima Trepče, a Milan Kučan (predsjednik Predsjedništva SR Slovenije) ističe da se avnojska Jugoslavija danas brani u Trepči. Nakon emitiranja priloga o skupu u Ljubljani na beogradskoj televiziji dolazi do masovnih demonstracija u Beogradu gdje se prvi put vidi i ogromni transparent sa natpisom *Knin*. Odmah idućeg dana Srbija objavljuje gospodarski bojkot robe iz Slovenije[76].

Nakon svojevrsne izolacije SR Slovenije, Slobodan Milošević okreće se prema izazivanju rukovodstva SR Hrvatske koje je do tada dosljedno bilo na liniji politike *hrvatske šutnje* proklamirane još nakon smijene reformskog rukovodstva SR Hrvatske (predvođenih Savkom

---

[74] Ivo Goldstein, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011., str. 115 i Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 396

[75] Florence Hartmann, *Milošević – dijagonala luđaka,* Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002., str. 72 i Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 397

[76] Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 405 – 407

Dabčević-Kučar i Mikom Tripalom) i gušenjem tkz. *maspoka* (masovnog pokreta) još krajem 1971. godine. Tako se tijekom ožujka 1989. godine održava izvanredna konferencija SK Vojvodine koja u svojim zaključcima traži održavanje izvanrednog kongresa SKJ te smjenu Stipe Šuvara. Hrvatsko rukovodstvo SK napokon reagira na beogradske provokacije što dovodi do prvog otvorenog sukoba rukovodstava SK Hrvatske i SK Srbije.

U međuvremenu i dalje traju nemiri na Kosovu koji rezultiraju smrću 19 Albanaca. Tijekom lipnja 1989. godine slovensko rukovodstvo izlazi sa idejom preustroja Jugoslavije u asimetričnu federaciju što je od strane Miloševića okarakterizirano kao provokacija. Cijelo navedeno vrijeme traje *medijski rat* vođen iz Beograda koji započinje *kampanju* o ugroženosti Srba u Hrvatskoj. Sve više se u medijskom prostoru uvodi pojam genocida osobito nakon „pojave" knjige Vladimira Dedijera *Vatikan i Jasenovac* (tiskane u Beogradu 1987. godine) kao *krunskog dokaza* genocidnosti svake hrvatske države[77].

Skupština SR Slovenije donosi u svibnju 1989. godine *Majsku deklaraciju* kojom se opredjeljuje za suverenu Sloveniju u slučaju neuspjeha pregovora oko redizajniranja federacije (Slovenski prijedlog je bio savez republičkih komunističkih stranaka). SK Srbije na slovensku deklaraciju reagira otvaranjem rasprave u CK SKJ o Sloveniji kao glavnom političkom i gospodarskom pokretaču krize unutar SFRJ. Da bi „odgovorili" na Slovenske postupke „mitingaši", potaknuti od Beograda, pokušavaju organizirati *miting istine* u Ljubljani. Slovenci odmah reagiraju zabranom najavljenog mitinga, a Milošević zabranu komentira kao agresivan čin kojim je Slovenija prekinula veze između slovenskog i srpskog naroda. Slovenija kao odgovor na pritiske donosi 27. rujna 1989. godine svoj Ustav kojim republičke zakone pretpostavlja onim saveznim usprkos srpskom vetu na saveznoj razini. Osim što je republičke zakone pretpostavila onim saveznim, Slovenija donosi odluke koje predviđaju mogućnost odcjepljenja uz obvezu potvrde takve odluke na opće narodnom referendumu. Nadalje, ukida se vodeća uloga SK i predviđa uvođenje više stranačkog sustava. U rujnu 1989. godine SK Vojvodine pokreću službenu inicijativu o pokretanju rasprave o položaju Srba u Hrvatskoj uz odmah izrečenu tvrdnju o njihovoj neravnopravnosti[78].

Osim Hrvatske, Milošević pokušava destabilizirati i SR Bosnu i Hercegovinu. Tijekom studenog 1989. godine dolazi do izbijanja afere u koju je uključena služba sigurnosti SR Srbije. Naime, otkrivena je tajna operacija vođena od strane Službe državne sigurnosti Srbije na području Bosne i Hercegovine koja je za cilj imala organizirati iseljavanje srpskog

---

[77] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 63 - 64

[78] Florence Hartmann, *Milošević – dijagonala luđaka,* Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002., str. 73

stanovništva iz općina Srebrenica i Bratunac sa izlikom da se radi o iseljavanju pod pritiskom islamskog fundamentalizma. Navedena akcija predstavljala je presedan jer je služba državne sigurnosti jedne republike vodila tajnu operaciju na području druge republike bez njezina odobrenja i znanja. Nakon ove afere dolazi do političkog sukoba u samom komunističkom rukovodstvu Bosne i Hercegovine, a potom i do političke konfrontacije između Sarajeva i Beograda. Odgovor iz Beograda dolazi u vidu *provjerene metode* medijskog djelovanja te se dio bosansko-hercegovačkog rukovodstva u beogradskim medijima uspoređuje sa vođama kosovskim Albanaca[79].

Neodlučnost saveznog političkog vrha zemlje, ali i republičkih rukovodstava ostalih republika zorno je oslikavala strah od buđenja srpskog nacionalizma. Uz navedeno nije postojao niti širi konsenzus, a niti politička platforma djelovanja, koja je mogla okupiti sve ostale republike Jugoslavije u jedan blok usmjeren na obuzdavanje srpskog agresivnog ponašanja. Sve ovo pokazalo je koliko su rukovodstva republika izvan Miloševićeve retorte (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina te Makedonija) bila nespremna na ono što je se pripremalo u Beogradu. Time je Slobodan Milošević određivao tempo razvoja jugoslavenske krize.

U prosincu 1989. godine Ivica Račan dolazi na čelnu poziciju u SK Hrvatske čime je konačno i definitivno okončana famozna *hrvatska šutnja*. Hrvatsko i slovensko rukovodstvo SK, u tijeku priprema za nadolazeći kongres SKJ, usklađuju zajedničku platformu koju će zastupati tijekom kongresu. Zajednička platforma sastojala se od tri točke: organizacija slobodnih izbora u proljeće 1990. godine, potom ukidanje vladajuće uloge SKJ i uvođenje višestranačja u SFRJ. Sa druge strane, Milošević i njegov blok, imao je potpuno drugačiju platformu. Njegova namjere bila je učvrstiti i ponovno obnoviti centraliziranu federaciju sa Srbijom kao predvodnicom tako zamišljene federacije[80].

U siječnju 1990. godine saziva se XIV. izvanredni kongres SKJ. Na samom kongresu, usprkos inicijativi za unutarnjom reformom SKJ te navedenom platformom SK Hrvatske i SK Slovenije, postala je očigledna činjenica o završetku historijske uloge SKJ kao *sile spajanja*. Tijekom cijelog svoga postojanja SFRJ se oslanjala na tri stupa: komunističku stranku (SKJ), vojsku (JNA) i policiju (Narodnu miliciju). SKJ kao glavni politički faktor urušila se pod pritiskom, sa jedne strane, traženja sve veće liberalizacije, a sa druge strane, pod pritiskom rastućeg nacionalizma. Tijekom kongresa delegacija SK Slovenije donosi odluku o napuštanju

[79] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 65
[80] Florence Hartmann, *Milošević – dijagonala luđaka,* Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002., str. 84 – 88

istoga (22. siječnja 1990. godine, nešto prije 23 sata) zbog ne prihvaćanja niti jednog reformskog prijedloga, a malo iza slovenske delegacije kongres napušta i delegacija SK Hrvatske (idućeg dana). Milošević pokušava putem pritiska na delegacije SK Bosne i Hercegovine te SK Makedonije nastaviti kongres ignorirajući odlazak slovenskih i hrvatskih komunista, međutim, većina ipak donosi odluku o odgodi nastavka kongresa na neodređeno (što na opću konsternaciju srpskog rukovodstva podržava i delegacija JNA predvođena admiralom Petrom Šimićem). Navedenim prekidom rada XIV. izvanrednog kongresa SKJ je praktički prestala postojati kao jedinstvene strana i formalno, a sama SFRJ se politički raspala[81].

Krajem ožujka 1990. godine na Predsjedništvu SR Srbije Milošević upoznaje svoje najbliže suradnike sa osnovnim smjernicama za daljnje djelovanje: *u eventualnom raspadu zemlje računamo na jedinstvo sa Crnom Gorom. Makedoniju nećemo da molimo…Naš je cilj da izbegnemo krvoproliće, da uspostavimo granice unutar kojih se neće ratovati. Van te granice rat se neće moći izbeći, jer Bosna i Hercegovina neće moći da opstane kao država, a bitka oko teritorija bez krvi teško je zamisliva.* Te je potom od svojih suradnika zatražio da pripreme novi ustav Srbije koji će zajamčiti opstanak Srbije kao države na temelju navedenih smjernica[82].

JNA se sve više približava stavovima srpskog rukovodstva, odnosno budući da Srbi žive skoro na svim područjima Jugoslavije to ih automatizmom čini faktorom integracije, potom da su Srbi stvarali obje Jugoslavije (kraljevsku i komunističku) te samim time predstavljaju povijesno njezine branitelje koji imaju razvijenu nacionalnu svijest kao protutežu drugim nacionalizmima. Vrh JNA se tijekom 1990. pa sve do sredine 1991. godine zanosio mišlju o izvođenju jednog vojnog udara koji bi bio proveden na području cijele SFRJ sa ciljem uspostave *nove Titove Jugoslavije* i suzbijanjem nacionalizma *svih boja* uz podršku zapadnih europskih zemalja i SAD. Ova ideja u vrhu JNA bila je prisutna sve do napada JNA na Sloveniju (krajem lipnju 1991. godine) kojim je JNA definitivno izgubila legitimitet i kredibilitet kao *jugoslavenska* (izuzev kod Srba).

[81] Florence Hartmann, *Milošević – dijagonala luđaka,* Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002., str. 76 – 82
[82] Hrvoje Matković, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998., str. 405

3. TERITORIJALNA OBRANA SFRJ

3.1. Koncepcija Općenarodne obrane i društvene samozaštite (ONO i DSZ)

U svim državama, bez obzira na njihovo unutarnje političko uređenje, oružane snage predstavljaju onu snagu koja ima za cilj očuvanje sigurnosti države i njezinog društva od moguće vanjske ugroze. Uz navedeno, u nedemokratskim državama, oružane snage imaju i unutarnju zadaću čuvanja opstojnosti režima[83].

Osnovna karakteristika izgradnje sustava „nove“ komunističke Jugoslavije nakon II. rata bilo je „preslikavanje“ modela organizacije države po uzoru na SSSR. U političkom smislu to je bio uvođenje *realsocijalizma* (*marksizama-lenjinizama*) kao vladajuće komunističke doktrine, dok u području gospodarskih odnosa država postaje apsolutni vlasnik nad svim sredstvima za proizvodnju. Agresivna *sovjetizacija* čitavog društva nije mogla zaobići oružane snage kao jednog od stupova na kojima je počivala država osobito u okolnostima političke i ideološke podijele Europe nakon završetka II. svjetskog rata. Vojni vrh Jugoslavije, na čelu sa maršalom Josipom Brozom Titom, odlučuje se za implementaciju sovjetskog modela koncepcije, doktrine i ustroja oružanih snaga. Međutim, već i prije sukoba Jugoslavije sa SSSR-om i komunističkim blokom zemalja istočne Europe, unutar oružanih snaga osjećala se stanovita rezerva prema nastojanjima da se sovjetski model implementira u jugoslavenske oružane snage bez ikakva podvrgavanja kritici ili prilagodbi specifičnim uslovima *jugoslavenskog ratišta*.

Tako je za temeljni nedostatak (*grubu principijelnu grešku*) koncepcije i doktrine oružanih snaga Jugoslavije, nakon 1945. godine i u prvim poslijeratnim godinama, istaknuta činjenica da se pri raščlambi operacija i bitaka polazilo isključivo sa stajališta operacija i bitaka Sovjetske vojske (*frontalna borbena djelovanja*). Isto tako izražena je rezerva prema dotadašnjem prevladavajućem stavu o isključivoj potrebi oslanjanja samo na sovjetsku vanjsku politiku, vojnu doktrinu i ratne planove, koji su u prvom redu bili utemeljeni na geostrateškim ciljevima SSSR-a u odnosu prema SAD na području Sredozemlja, pri čemu je i Jugoslavija trebala imati aktivnu ulogu u provedbi interesa SSSR-a. U redovima viših vojnih zapovjednika izražavaju se sumnje pa i samo negiranje potrebe za sovjetskim vojnim savjetnicima i stručnjacima. Isto tako izražava se skepsa prema „prostom“ kopiranje ustroja sovjetskih postrojbi (to se u prvom redu odnosilo na ustrojavanje streljačkih divizija i pukovnija), potom u opravdanost ustrojavanja glomaznih zapovjedništava, stožera i logistike, organizaciju obuke u višim zapovjedništvima i stožerima, u sadržaj nastavnih planova i

[83] Ozren Žunec, *Rat i društvo: ogledi iz sociologije vojske i rata*, HSD, Zagreb, 1998. , str. 43

programa te posebno u primjeni sovjetskih ratnih načela o upotrebi strateških snaga u eventualnom ratu. Sve više dolazi do razlika u ocijeni kakva bi trebala biti uloga Jugoslavije i njezinih oružanih snaga u mogućem ratu, potom u odnosu prema Sovjetskoj vojsci, odnosno na kojim osnovama i na koji način bi se izvršila podjela zadaća, koncentracija snaga, organizacija sustava zapovijedanja i samog zajedničkog djelovanja[84].

Razlaz FNR Jugoslavije sa SSSR-om i zemljama istočnog komunističkog bloka 1948. godine označava prvu prekretnicu u razvoju koncepcije i doktrine obrane Jugoslavije. U raspravama o konceptu obrambene politike u prvi plan dolaze pitanja o daljnjem razvoju oružanih snaga (osobito u segmentu ustroja postrojbi taktičke razine: korpusa, divizija i brigada) i o implementiranju nove doktrine te načelima vojnog vođenja i zapovijedanja. Tijekom navedene rasprave došlo je do oblikovanja dva stava o daljnjem smjeru razvoju jugoslavenskog obrambenog koncepta: *klasični* i *naoružanog naroda*[85]. Zagovornici *klasičnog* modela zalagali su se za ustrojavanje vojske prema koncepciji velikih vojski sa kraja II. svjetskog rata (*prednosti neprekinutog ratišta*). Potom za intenzivnom tehničkom modernizacijom oružanih snaga kroz nabavu modernih zrakoplova i brodova, teškog topništva i oklopništva. U ustrojbenom dijelu zagovarali su ustrojavanje velikih združenih strategijskih sastava (armija i skupina armija). Konačni cilj „klasičara“ bile su velike i moderno opremljene oružane snage oslobođene tkz. *partizanštine*, odnosno nasljeđa početnog ustroja mirnodopskih oružanih snaga nakon završetka II. svjetskog rata. Sa druge strane zagovornici *naoružanog naroda* u svom konceptu kretali su upravo od ideja partizanskog ratovanja, odnosno od negiranja činjenice da je u ratu samo primaran materijalno-tehnički faktor (kvantiteta i kvaliteta oružja) osobito u *narodno-obrambenom ratu*. Osnova koncepcije obrane zagovornika *naoružanog naroda* uvelike se temeljila na iskustvima partizanskog rata 1941. – 1945. godine (*Narodnooslobodilačkog rata* – NOR-a), odnosno o realnim prednostima partizanske taktike ratovanja kroz zajedničko djelovanje oružanih snaga i naroda. U antagonizmu navedena dva koncepta ogledao se i politički antagonizam tadašnje Jugoslavije

[84] Danilo Lekić, *O izučavanju ratnih iskustava naše armije,* Vojno delo br. 4, Beograd, 1949.

[85] Koncept „naoružanog naroda“ prvi su razradili Karl Marx i Friedrich Engels, a poslije je isti koncept u svojim radovima dalje razrađivao i Vladimir Iljič Lenjin. Temelj navedenog koncepta činilo je vojno organiziranje „širokih narodnih masa“, odnosno masovno angažiranje ljudskih i gospodarskih potencijala da bi se na taj način postigla identifikacija društva ili klase sa ciljevima oružane borbe. Ovaj koncept je bio u direktnoj suprotnosti sa konceptom profesionalnih vojski koje su bile karakteristične za kapitalističke države. *Vojna enciklopedija, Tom 5*, II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1973., str. 694 – 695

između pobornika čvrste centralizacije (zagovornici *klasičnih* oružanih snaga) i zagovornika decentralizacije kroz više teritorijalni pristup konceptu obrane[86].

Rješenje navedenog antagonizma u prijedlogu koncepcije i doktrine obrane Jugoslavije nađeno je u kompromisu između oba navedena prijedloga, odnosno u kombinaciji navedenih prijedloga. Tako nastaje koncepcija *kombiniranog vođenja borbenih djelovanja*, gdje se sa jedne strane ostaje pri konceptu velikih borbenih djelovanja na neprekinutom ratištu (prema iskustvima velikih vojski II. svjetskog rata) za što su potrebne velike i dobro ustrojene te opremljene oružane snage. Navedeno se, sa druge strane kombinira, sa partizanskim djelovanjima na samom ratištu i u pozadini protivnika (na temelju iskustava iz NOR-a) za što je bio potreban *naoružani narod*[87].

Maršal Josip Broz Tito kao vrhovni zapovjednik oružanih snaga SFRJ donosi 1955. godine odluku o izradi ratne doktrine. Nakon tri godine rada, 1958. godine. prihvaćen je dokument pod nazivom *Doktrina obrambenog rata*[88]. Temeljno načelo navedene doktrine izraženo je kroz sintagmu *opće narodni rat* što je značilo angažman svih građana čime bi se ostvarila čvrsta veza između građana i oružanih snaga. U materijalnom pogledu predviđen je angažman svih postojećih materijalnih resursa u svrhu potpore provedbi opće narodnog rata (*totalni rat u materijalnom pogledu*). Nadalje, od samoga početka rata trebalo je na čitavoj teritoriji Jugoslavije istovremeno organizirati izvođenje borbenih djelovanja i pružanje otpora (*totalni rat u pogledu teritorije – opće teritorijalni rat*). Što se tiče samoga cilja agresora, pretpostavljalo se, da bi težio brzim i odlučujućim taktičkim manevrima koji bi potom doveli do strateške odluke. Doktrina navedenom suprotstavlja dugotrajan i iscrpljujući rat sa neprekidnim borbenim djelovanjima (*totalni rat u pogledu korištenja vremena i vremenskog kontinuiteta ratnih djelovanja*). Upravo sa ciljem ne dozvoljavanja agresoru bilo kakvog predaha u borbenim djelovanjima, predviđa se upotreba operativnih postrojbi u kombinaciji sa teritorijalnim postrojbama (*kombinirani operativno-teritorijalni rat*). Samo borbeno djelovanje postrojbi (operativnih i teritorijalnih) za ostvarenje navedenog baziralo se na

---

[86] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 87 – 89

[87] Metodije Kotevski, *Razvoj naše posleratne vojne misli (od kraja rata do Drvara I),* Ispitna tema za čin general-majora (rukopis)

[88] Uz samu *Doktrinu obrambenog rata* priloženi su i slijedeći dokumenti koje je izradio Generalštab JNA: *O karakteru eventualnog rata, Pregled naših novih koncepcija za odbranu SFRJ, O opštim političkim, ekonomskim i vojnim aspektima svetske situacije i našim posebnim uslovima i Plan „Drvar" sa osnovnim sadržajem i izveštajem Generalšataba. RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 97

načelima: ofenzivnog djelovanja (*ofenzivno ratovanje*) i manevra postrojbi (*manevarski karakter rata*). *Doktrina obrambenog rata* svoje uporište vidi u marksističkom poimanju organizacije i priprema društva za obranu (*naoružani narod*) dok se samo ishodište doktrine nalazi u tradiciji NOR-a. Na kraju se ističe da je navedenim doktrinarnim dokumentom Jugoslavija stvorila autentični obrambeni koncept te da se time uklanja dogmatizam sovjetskog tipa u koncepciji obrambene politike[89].

Uvođenjem sustava socijalističkog samoupravljanja uvedene su i promjene u postojeću koncepciju obrane. Tako je Ustavom iz 1963. godine uvode pojmovi *narodna obrana* (u smislu koncepcije), odnosno *opće narodni rat* (u smislu doktrine) koji se definiraju kao dva temeljna dijela cjelovitog društvenog i vojno-političkog sustava na čijem se ostvarenju angažiraju svi građani, radne organizacije (poduzeća) i društveno političke zajednice (mjesne zajednice, općine, zajednice općina, pokrajine, republike i federacija). Navedeno se definira kao *osnovna ustavna načela o obarani zemlje*. Time se u sferu obrambene politike uvode i drugi čimbenici (*društveno-političke zajednice*) što je do tada bila isključiva sfera oružanih snaga[90].

Po prvi puta se i u ustavima republika pojavljuje termin *obrana zemlje* kao jedna od funkcija republika što će potom poslužiti kao temelj za ustrojavanje teritorijalne komponente oružanih snaga. Međutim, u cilju očuvanja jedinstva obrambenog sustava sva prava i obveze koje su proizlazile iz koncepcije *narodne obrane* i doktrine *opće narodnog rata* regulirana su isključivo saveznim (federalnim) zakonima[91]. Na temelju navedenog Ustava SFRJ iz 1963. godine donijeto je više saveznih zakona koji su imali za cilj daljnju regulaciju koncepcije *narodne obrane i opće narodnog rata* te oružanih snaga. Tako su donijeti: Zakon o narodnoj obrani (1964. sa izmjenama i dopunama 1965.), Zakon o Savjetu narodne obrane (1967.) i Zakon o JNA (1964. sa dopunama 1965.). Osim navedenog, gotovo da nema niti jednog saveznog zakona koji se nije, posredno ili neposredno, doticao pitanja *narodne obrane i opće narodnog rata*[92].

---

[89] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 100 – 101

[90] Za pripremu i ustroj JNA odgovorna je federacija dok je za ustroj civilne zaštite, predvojničke obuke i uopće za pripremanje i organizaciju obrane zemlje odgovorna federacija, republike, općine i druge društveno-političke zajednice. *Ustav SFRJ*, Beograd, 1963., glava XIV., članci: 252. i 254.

[91] *Federacija je neposredno odgovorna i isključivo nadležna za bezbednost i odbranu zemlje, za donošenje i neposredno izvršavanje zakona i drugih propisa iz ove oblasti pa i kad su pojedini od tih poslova stavljeni u nadležnost drugih državnih organa ili organizacija.* Nav. dj., članak 115.

[92] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 193 – 194

Od 1968. godine obrambena politika Jugoslavije izražena je kroz sintagmu *koncepcija, doktrina i strategija općenarodne obrane i društvene samozaštite*, odnosno kroz skraćenicu ONO i DSZ. Navedenu koncepciju, doktrinu i strategiju karakterizira nekoliko glavnih obilježja:

- razmatraju se mogućnosti ugrožavanja SFRJ, kako sa zapada tako i sa istoka te se identificira i novi poseban oblik moguće ugroze kroz „specijalni rat“, kao odgovor na procijenjene ugroze vrši se prilagodba obrambenog sustava i to posebno kroz jačanje teritorijalne komponente oružanih snaga, potom se radi na jačanju borbene i mobilizacijske spremnosti oružanih snaga dok je težište na modernizaciji sustava protuzračne i protuoklopne obrane,
- kroz koncepciju ONO i DSZ želi se ostvariti tijesna povezanost između društveno-političkog uređenja zemlje (samoupravni socijalizam) i obrambenog sustava kroz proces *podruštvljavanja* opće narodne obrane i društvene samozaštite što je u praksi značilo da radne organizacije (poduzeća) i društveno-političke zajednice (općine, republike…itd) sve više postaju subjekt, odnosno aktivni čimbenici obrane zemlje,
- velika pažnja posvećuje se pripremi svih sastavnica društva za uspješno vođenje rata kroz stalnu „budnost“ kako bi se spriječilo „strateško iznenađenje“ (to je najbolje izraženo kroz sintagmu *ništa nas ne smije iznenaditi*, odnosno NNI) što je u svojoj konačnici vodilo prema potpunoj militarizaciji čitavog društva,
- temelj za kreiranje koncepta ONO i DSZ predstavljala su iskustva iz NOR-a,
- kroz pripremu mobilizacije i strateškog razvoja oružanih snaga definiraju se mjere stalne borbene spremnosti te se radi na uvođenju djelotvornog sustava ranog upozoravanja,
- poduzimaju se mjere za jačanje i pripremu za obranu strateških smjerova koji sa zapada i istoka vode u unutrašnjost SFRJ,
- temelj strategije suprotstavljanja potencijalnom agresoru zasnivao se na organizaciji borbenih djelovanja u najširim razmjerima kroz primjenu taktike kombiniranih ofenzivnih (frontalnih) i partizanskih borbenih djelovanja i
- svemu navedenom prilagođava se upotreba oružanih snaga i to na slijedeći način:
    - postrojbe JNA pružaju otpor duž crte ratišta na kopnu uz istovremeno osiguranje od pomorsko-zračnih desanta na jadranskom ratištu i zračnih desanta u dubini teritorije pri tome se obrambena i napadna djelovanja izvode sa ciljem nanošenja protivniku što većih gubitaka (ljudskih i materijalnih) uz maksimalno čuvanje vlastitih snaga u početnom periodu rata i

- istovremeno sa obrambenim djelovanjima duž operativnih i taktičkih smjerova predviđa se prijelaz u ofenzivna djelovanja na krila i pozadinu agresora što je zadaća postrojbi teritorijalne komponente te se navedena djelovanja izvode na dubini od oko 200 km čime se stvarju osnove za postepeno preuzimanje inicijative na ratištu i potom prijelaz na ofenzivna borbena djelovanja širih razmjera (na čitavom ratištu)[93].

Tako je 1968. godine zaokružen višegodišnji proces oblikovanja i definiranja jugoslavenske koncepcije i doktrine obrane izražen kroz sustav ONO i DSZ. Na prihvaćanje navedenog sustava ONO i DSZ presudno su utjecala dva čimbenika: razvoj unutarnjeg društveno-političkog sustava (uvođenje samoupravljanja) te njegove implementacije u obrambenu politiku te povratak na iskustva iz NOR-a.

Ustavom SFRJ iz 1974. godine koncepcija ONO i DSZ definira se kao jedno od temeljnih društveno-političkih načela jugoslavenskog društva[94]. Za daljnju implementaciju sustava ONO i DSZ u društvo bitan je nastavak procesa *podruštvljavanja* obrane kroz novi Zakon o narodnoj obrani (1969.) te potom *obrambenim* zakonima republika i pokrajina (1970. – 1974.). Na temelju navedenog Ustava iz 1974. godine (usvojen u veljači 1974.) donijet je i novi Savezni zakon o narodnoj obrani[95] (usvojen već u svibnju 1974. te su usvojeni i novi Zakon o službi u oružanim snagama i Zakon o vojnoj obvezi) prema kojem je ONO i DSZ definirana kao neposredna i trajna funkcija socijalističkog samoupravnog društva, a čiji temelj čini sposobnost čitavog društva za obranom nezavisnosti zemlje te borbena spremnost oružanih snaga. Tako je na osnovama koncepcije ONO i DSZ omogućeno uključivanje svih vojno sposobnih stanovnika u sustav obrane te je na taj način osigurano izvođenje borbenih djelovanja u svim uslovima rata i na cjelokupnom teritoriju SFRJ oživotvorenom kroz ideju da je svaki dio Jugoslavije ratište, a svaki građanin Jugoslavije vojnik što je predstavljalo ostvarenje Marxove ideje o *naoružanom narodu*. Time je obrambena politika kroz koncepciju

---

[93] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 219 – 220

[94] *Ustav SFRJ*, Beograd, 1974., članci 237 – 243. U svezi kasnijih događaja na području SFRJ posebno treba istaknuti članak 240., stavak 3., koji kaže: *Svaki građanin koji sa oružjem ili na druge načine učestvuje u otporu protiv napadača pripadnik je oružanih snaga SFRJ.* Temeljem navedenog jasna je svaka zapovjedna odgovornost u svezi „korištenja naoružanih građana“ (uključujući razne dragovoljačke postrojbe).

[95] Na temelju navedenog Zakona o narodnoj obrani donijeti su i slijedeći zakoni: Zakon u službi u oružanim snagama SFRJ, Zakon o vojnoj obvezi, Zakon o sredstvima i financiranju JNA, Zakon o obrazovanju i radu delegacija aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA, Zakon o interesnoj zajednici za stambenu izgradnju i raspolaganje stanovima za potrebe aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u oružanim snagama, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu.

ONO i DSZ postala integralni dio sustava socijalističkog samoupravljanja[96]. Međutim, najvažniji odredbe federalnog Ustava iz 1974. godine te novog Saveznog zakona o narodnoj obrani koje su se ticale organizacije Oružanih snaga SFRJ odnosile su se na „podjelu“ oružanih snaga na dva ravnopravna dijela: Jugoslavensku narodnu armiju (JNA - operativna vojska) i Teritorijalnu obranu (TO - teritorijalna vojska). Pri čemu je JNA bila u isključivoj nadležnosti federacije koja je rukovodila, zapovijedala i opremala postrojbe JNA preko Saveznog sekretarijata za narodnu obranu (SSNO) i Generalštaba JNA (GŠ JNA), dok je TO bila u isključivoj nadležnosti republika i pokrajina koje su rukovodile, zapovijedale i opremale svoje postrojbe TO preko republičkih, odnosno pokrajinskih štabova (stožera) TO[97].

Savezni sekretarijat za narodnu obranu (federalno ministarstvo obrane SFRJ) temeljem usvojenih ustava i zakona izradilo je više doktrinarnih dokumenata koji su imali za cilj daljnju razradu primjene koncepcije ONO i DSZ (*Smernice za odbranu SFRJ, Osnovi vojne doktrine OS SFRJ, Oružane snage SFRJ, Materijalni i neki drugi uslovi u ONO, Sistem bezbednosti ONO*...itd)[98]. U samom konceptu ONO i DSZ nije navedeno od koje *strane* sukobljenih blokova se očekuje agresija nego je ona razvijana kao koncepcija obrane u uskoj povezanosti sa vanjskom politikom SFRJ[99]. Pri tome je uzeta u obzir mogućnost, kako napada sa zapada tako i sa istoka, zavisno o širim trenutnim međunarodnim odnosima gdje se Jugoslavija nalazila u „procijepu“ ponekad se više „naginjući“ prema zapadu, a ponekad prema istoku. Uz navedeno od sredine 70.-tih godina posebno se ističe važnost koncepcije i izgradnje sustava ONO i DSZ u obrani od agresije *niskog intenziteta* (terorizma), odnosno u suzbijanju raznih oblika i metoda *specijalnog rata*[100].

Na temelju svega navedenog oblikovana su četiri bazična načela ONO i DSZ: platforma za izvođenje učinkovitog otpora kao odgovora na potencijalnu agresiju temelj je djelovanja ONO i DSZ, jedinstvo i nedjeljivost oružanih snaga SFRJ, osim komunističkog *klasnog karaktera* ONO i DSZ naglašen je i njezin nacionalni karakter kroz odgovornost republika i pokrajina, ali i svih ostalih društvenih subjekata za obranu zemlje te *podruštvljenje* sustava ONO i DSZ. Tako se koncept ONO i DSZ, osim u federalnom i republičkim te pokrajinskim

---

[96]*RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 280

[97] *Ustav SFRJ,* Privredni vesnik, Beograd, 1974. i *Zakon o opštenarodnoj odbrani,* Službeni list SFRJ, Beograd, 1974.

[98]*RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 7./I): Savezni sekretarijat za narodnu odbranu I, Sadržaj rada* (autori: general-potpukovnik Đorđo Novosel i general-major prof. Ilija Nikezić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990., str. 285

[99] Viktor Bubanj, *Doktrina pobjede,* Narodna armija, Beograd, 1972., str. 29

[100] Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1986., str. 81

ustavima, potom u samom Zakonu o narodnoj obrani, *unosi* u federalni Zakon o udruženom radu potom u statute općina i mjesnih zajednica i zatim u same organizacije udruženog rada (poduzeća). Tako general armije Nikola Ljubičić (od 1967. do 1982. savezni sekretar za narodnu obranu SFRJ) definira ONO i DSZ kao: *koncepcija općenarodne obrane i društvene samozaštite je cjelovita znanstvena, idejno-politička i vojno-doktrinarna zamisao o pripremi za obranu SFRJ i zaštitit njezina društveno-političkog sustava, odnosno zamisao o vođenju općenarodnog obrambenog rata. Ona je autentični marksistički pogled na organizaciju obrane i zaštite jugoslavenskog socijalističkog društva i njegovih vrijednosti*[101].

Ipak i pored svega navedenog u samom vrhu države, saveza komunista te oružanih snaga i dalje je bio prisutan *koncepcijski antagonizam*, istina prigušen i sveden na *teorijski karakter*, ali ipak prisutan. Sa jedne strane pobornici *konzervativnog* ustroja oružanih snaga zalagali su se za glomazne, ali prije svega potpuno jedinstvene oružane snage kojima bi se zapovijedalo iz jednog središta. Sa druge strane, suprotstavljena struja zagovarala je prednost partizanskog načina izvođenja borbenih djelovanja te je isticana prednost Teritorijalne obrane u odnosu prema JNA, kojoj je negirana njezina strateška uloga, ali je zato potenciran njezin unitaristički karakter. Definitivnu „presudu“ ranije spomenutom *koncepcijskom antagonizmu* donosi prihvaćanje temeljnog doktrinarnog dokumenta *Strategije oružane borbe* (1976. godine) u kojem je potvrđen samo jedan i jedinstveni sustav obrane na temelju koncepta ONO i DSZ, odnosno *općenarodni obrambeni rat* (ONOR).

Savjet za narodnu obranu i Savjet za zaštitu ustavnog poretka Predsjedništva SFRJ, na zajedničkoj sjednici (pod predsjedanjem Tita), u prosincu 1978. godine, donose dokument pod nazivom: *Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita u funkciji zaštite ustavnog poretka i odbrane nezavisnosti i teritorijalnog integriteta SFRJ.* Temeljem navedenog dokumenta sve društveno-političke zajednice i organizacije udruženog rada (poduzeća) dobivaju zadaću izrade procjena i planova za djelovanje u izvanrednim okolnostima. Nadalje, na osnovi navedenog dokumenta formiraju se u općinama, pokrajinama i republikama *Komiteti za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu* (pri općinskim, pokrajinskim i republičkim izvršnim vijećima uz već od prije postojeće općinske, pokrajinske i republičke sekretarijate za narodnu obranu) sa zadaćom osiguranja provedbe izrade navedenih procjena i

[101] Nikola Ljubičić, *Opštenarodna odbrana strategija mira*, II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981., str. 77

planova, odnosno kao *jedinstvena tijela rukovođenja u sustavu ONO i DSZ*. Usvajanjem Zakona o općenarodnoj obrani 1982. godine[102] navedeno je i zakonski regulirano[103].

U svojoj suštini *Komiteti za ONO i DSZ* predstavljali su izraz želje o *ostvarivanju vodećeg utjecaja SK u području obrane*. Komiteti su osim, kako je već navedeno formirani na svim razinama vlasti, te također i u poduzećima. Na mjesto čelnika komiteta imenovani su predsjednici organizacije SK iste razine organiziranja, odnosno, predsjednik organizacije SK za pojedinu općinu ujedno je i obnašao dužnost predsjednika *Komiteta za ONO i DSZ* iste općine…itd. Predsjedniku *Komiteta za ONO i DSZ* podređeni su svi čelnici područnih državnih i samoupravnih tijela, zapovjednik stožera TO, zapovjednik policije (milicije) i u iznimnim slučajevima zapovjednici postrojbi JNA[104]. Svi navedeni bili su članovi komiteta bez obzira na svoje posebne „crte zapovijedanja". Komiteti su prije svega bili političko tijelo sa zadaćom rukovođenja i koordinacije te osiguranja djelovanja tijela civilne obrane. Međutim, u slučaju izravne ugroženosti od strane protivnika te nemogućnosti djelovanja tijela obrane (stožeri TO), komiteti preuzimaju mjere osposobljavanja navedenih tijela za obavljanje svojih zadaća, a ukoliko to nije moguće, sami komiteti preuzimaju organizaciju *općenarodnog rata* te njime rukovode na svom području[105].

Godinu dana kasnije SSNO prihvaća dopunjenu *Strategiju oružane borbe*[106]. Najvažnija promjena, u odnosu na dokument iz 1976. godine, predstavlja konstatacija da u smislu koncepcije funkcioniranja, ONO i DSZ predstavljaju dva oblika organiziranja jedinstvenog obrambenog sustava, odnosno, uz izradu planova obrane (*općenarodna obrana* – ONO) izrađuju se planovi za sprječavanja nastajanja i eliminiranja izvanrednih okolnosti (*društvena samozaštita* – DSZ). Tako su, prema navedenom konceptu, snage *općenarodne obrane* činile ukupnu *moć društva* za provedbu oružane borbe (oružane snage SFRJ), odnosno, to je značilo uključivanje cjelokupnog vojno sposobnog stanovništva u borbena djelovanja (*sve snage društva su i snage njegove obrane*). Drugi dio koncepta predstavljala je *društvena samozaštita*, odnosno, sve aktivnosti i postupci sa ciljem zaštite ustavno-pravnog poretka

---

[102] Zakonom o ONO iz 1982. po prvi puta se uvodi mogućnost popune oružanih snaga dragovoljcima (dobrovoljcima), odnosno, popuna oružanih snaga osobama koje nisu vojni obveznici koji su u pogledu svojih prava i dužnosti izjednačeni sa vojnim obveznicima. *Zakon o opštenarodnoj odbrani, članak 119.,* Službeni list SFRJ 21/82., Beograd, 1982.

[103] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 308

[104] Podčinjavanje postrojbe JNA *Komitetu za ONO i DSZ* bilo je predviđeno samo u iznimnim situacijama ako bi se postrojba JNA našla u većoj dubini *privremeno zauzete teritorije* (zauzetog područja od strane napadača) ili u slučaju ako je postrojba JNA pridodana nekoj većoj postrojbi TO.

[105] *Smernice za odbranu SFRJ od agresije,* Predsedništvo SFRJ, Beograd, 1983., str. 32

[106] *Strategija oružane borbe,* Centar za strategijska istraživanja GŠ JNA, SSNO, Beograd, 1983.

SFRJ i društvenog vlasništva, a kao sredstvo provedbe navedenog ustrojena je sveobuhvatna više milijunska poluvojna organizacija Civilna zaštita (CZ)[107].

Konceptom ONO i DSZ izvršena je potpuna militarizacija društva, odnosno *podruštvljenje*. SSNO je izradio orijentacione nastavne programe za predmet *Prva pomoć i zaštita* (u višim razredima osnovnih škola), potom za predmet *Obrana i zaštita* (za srednje škole) i predmet *Osnove općenarodne obrane* (za više škole i fakultete). Na temelju navedenog, nadležna republička i pokrajinska te sveučilišna tijela, izradila su konkretne planove i programe za navedene predmete, koji su se počeli implementirati u nastavne procese u školskoj godini 1970./71. Težište je stavljeno na predmet *Obrana i zaštita* u srednjim školama, koji je osim „čistog" edukativnog karaktera imao i karakter obuke, odnosno osposobljavanja mladeži za izvršenje zadaća u sklopu civilne zaštite. Dokumentom *Idejne i programske osnove osposobljavanja mladih za aktivno učešće u ONO i DSZ* (donijet 1974.) učinjen je daljnji korak prema uključivanju mladeži u sustav ONO i DSZ, ali sada i kroz uključivanje u sama borbena djelovanja (ovo se odnosilo na dio muške mladeži koji nije regulirao vojnu obvezu, odnosno, na dio mladeži u rasponu od 16 do 18 godina). Time je militarizacijom obuhvaćena sva muška mladež od sedmog razreda osnovne škole do završetka fakulteta, odnosno reguliranja vojne obveze u postrojbama JNA (po reguliranju vojne obveze građanin je ostajao vojni obveznik do navršene 60 godine života)[108].

Pravo države na samoobranu bilo je u SFRJ *prenijeto* na sve njezine građane kroz sustav ONO i DSZ. Pri tome je *opće narodna obrana* predstavljala jedinstveni sustav organizacije otpora kroz oružano suprotstavljanje agresiji te sve druge oblike nenaoružanog suprotstavljanja. Dok je *društvena samozaštita* predstavljala djelovanje građani te pravnih subjekta u cilju pravovremenog otkrivanja i sprječavanja svih djelatnosti koje su mogle ugroziti provedbu *opće narodne obrane.* Tako su, u slučaju agresije na SFRJ, svi vojni obveznici bili dužni, pri tome ne čekajući poziv ili zapovijed, odmah pristupiti izvršenju

---

[107] Predsjedništvo SFRJ na sjednici 18. svibnja 1983. godine usvaja dokument pod nazivom *Smernice o daljnjoj dogradnji i delovanju civilne zaštite u miru i rat.* U trenutku donošenja navedenog dokumenta Civilna zaštita je imala 2,5 milijuna pripadnika, ustrojenih u 66 000 postrojbi i 14 000 stožera. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 7./I): Savezni sekretarijat za narodnu odbranu I*, *Sadržaj rada* (autori: general-potpukovnik Đorđo Novosel i general-major prof. Ilija Nikezić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990., str. 350

[108] Popunjavanje postrojbi JNA i TO vršeno je ljudstvom stalnog i pričuvnog sastava. Stalni sastav činili su: vojnici na reguliranju vojne obveze (ročnici), kadeti (*pitomci*), djelatne vojne osobe (*aktivna vojna lica* - časnici i dočasnici) te građanske osobe na službi u JNA. Pričuvni sastav činili su: vojni obveznici (osobe koje su regulirale vojnu obvezu - *rezervisti*), vojni obveznici koji su regulirali vojnu obvezu na drugi način i žene – vojni obveznici. Uz navedeno bilo je predviđeno popunjavanje postrojbi JNA i TO dragovoljcima, odnosno, osobama koje nisu imale reguliranu vojnu obvezu, a primali su se u oružane snage na osobni zahtjev. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 7./I): Savezni sekretarijat za narodnu odbranu I*, *Sadržaj rada* (autori: general-potpukovnik Đorđo Novosel i general-major prof. Ilija Nikezić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990., str. 355 - 357

svojih dužnosti u obrani zemlje, a na temelju svog osobnog ratnog rasporeda. Ukoliko dođe do proglašenja opće mobilizacije[109] svi vojni obveznici pričuvnog sastava, ne čekajući osobni poziv, bili su dužni odmah javiti se u svoje postrojbe prema ratnom rasporedu. U navedenim okolnostima svaki vojni obveznik pričuvnog sastava postaje pripadnikom Oružanih snaga SFRJ sa dužnosti djelatnog sudjelovanja u obrani zemlje[110].

Na temelju svega iznijetog koncepcija ONO i DSZ može se podijeliti u tri razvojne faze:

1. od 1968. do 1975. – uspostava političke, pravne i koncepcijske platforme te potom izgradnja ustroja čitavog sustava kao funkcionalne cjeline čime je sustav ONO i DSZ zaokružen,
2. od 1975. do 1988. godine kada koncept ONO i DSZ preuzima u potpunosti funkciju jedinstvenog obrambenog sustava SFRJ i
3. od 1988. do 1991. godine kada je koncept ONO i DSZ djelovanjem vrha JNA potpuno dezavuiran i usmjeren prema centraliziranom sustavu zapovijedanja te se pokušava iskoristiti kao osnova za pokretanje borbenih djelovanja.

3.2. Doktrina i koncepcija TO

Ustroj Jugoslavenske armije odmah po okončanju II. svjetskog rata odražavao je svojom strukturom ratni ustroj Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ), odnosno, podjelu na operativne postrojbe (većim dijelom svrstane u četiri armije) te partizansko-teritorijalne postrojbe i zapovjedništva[111]. Krajem svibnja 1945. godine donijeta je odluka o gašenju svih prethodno navedenih partizansko-teritorijalnih postrojbi i zapovjedništava. Međutim, *Ratna služba* iz srpnja 1945. godine predviđa ustrojavanje pokreta otpora na *privremeno okupiranom teritoriju*, a kao temeljnu postrojbu za organizaciju i izvođenje borbenih djelovanja predviđa ustrojavanje *samostalnih partizanskih odreda*[112].

Krajem 1947. godine započinje proces ustrojavanja *posadnih bataljona* (bojni) te je ustrojeno devet navedenih bojni pod neposrednim zapovjedništvom armija. Iduće godine nastavljeno je ustrojavanje posadnih postrojbi te je ustrojeno šest novih posadnih bojni te

---

[109] Mobilizacija se provodila u slijedećim slučajevima: početka borbenih djelovanja, neposredne ratne ugroze i u izvanrednim prilikama. Mobilizacijom su oružane snage iz mirnodopskog ustroja prelazile na ratni ustroj, odnosno, spremnost za vođenje borbenih djelovanja. Mobilizacija je mogla biti: opća ili djelomična te javna ili tajna.

[110] Gavro Perazić, *Ustavnopolitički i međunarodnopravni status odbrane i oružanih snaga,* Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1976., str. 200 – 201

[111] Tako su početkom svibnja 1945. godine djelovale slijedeće partizansko-teritorijalne postrojbe i zapovjedništva: dva glavna štaba, 19 korpusnih oblasti, dvije divizijske oblasti, 93 vojna područja, 12 zapovjedništava gradova, 453 zapovjedništva mjesta i tri partizanska odreda. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 27

[112] Nav. dj., str. 28 – 29

jedna posadna satnija (četa). Uz navedene posadne bojne ustrojene su i *postrojbe teritorijalne protuzračne obrane* jačine: četiri teritorijalne pukovnije, jedan topnički vod, dva balonsko-zaprečna voda i jedna strojnička satnija (četa)[113].

Na daljnji razvoj teritorijalnih postrojbi snažno je utjecao 1949. godine prihvaćeni mobilizacijski razvoj (*ratna armija*) prema kojem je predviđeno ustrojavanje cijelog niza teritorijalnih postrojbi: stražarskih, dopunskih (doknadnih), posadnih i pozadinskih. Veliku novinu predstavljala odluka, da u slučaju rata, navedene postrojbe dobivaju zadaće od lokalne *društveno-političke zajednice*, koja je imala obvezu izbora ljudstva za popunu navedenih postrojbi dok bi naoružanje i svu potrebnu vojnu opremu osiguravalo vojno zapovjedništvo na čijem području djeluju navedene postrojbe. Time se po prvi put u *crti zapovijedanja* pojavljuju civilne državne strukture. Da bi se navedene zadaće mogle provesti pri *društveno-političkim zajednicama* ustrojavaju se stručne službe za poslove obrane. Tako su pri vladama narodnih republika ustrojeni koordinacioni *komiteti narodne obrane*, dok se pri oblasnim, kotarskim i gradskim narodnim odborima ustrojavaju *komisije narodne obrane*[114].

Slijedeći korak u razvoju teritorijalno-partizanskih postrojbi predstavljalo je ustrojavanje *Vrhovne komande partizanskih odreda Jugoslavije* sredinom 1949. godine. Za Vrhovnog zapovjednika partizanskih odreda Jugoslavije imenovan je general-pukovnik Svetozar Vukmanović-Tempo, koji je imao bogato iskustvo u organizaciji partizanskog ratovanja tijekom II. svjetskog rata[115]. Za načelnika stožera Vrhovnog zapovjedništva partizanskih odreda Jugoslavije imenovan je general-potpukovnik (taj čin je tada glasio general-lajtnant) Rudolf Primorac, dok je na funkciju političkog komesara vrhovnog zapovjedništva imenovan general-major (generalbojnik) Mijalko Todorović. Vrhovno zapovjedništvo partizanskih odreda pristupilo je odmah ustrojavanju glavnih štabova (stožera) republičkih te štabova (stožera) oblasnih, kotarskih i gradskih zapovjedništava partizanskih odreda[116].

Za ustrojavanje navedenih partizanski postrojbi bila su karakteristična dva elemenata: prvi je da su sve postrojbe ustrojene na temelju ratnog ustroja, odnosno, nisu imale nikakvu mirnodopsku jezgru nego su ustrojavane isključivo na temelju mobilizacijskih radnji, dok se druga karakteristika očitovala u tome da su partizanske postrojbe imale samo jedan ustrojbeni

---

[113] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 32

[114] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane,* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 106

[115] Svetozar Vukmanović-Tempo (rođen 14. kolovoza 1912. selo Podgora kod Cetinja – preminuo 6. prosinca 2000. u mjestu Reževićima pored Budve), tijekom II. svjetskog rata radio na organizaciji partizanskih postrojbi na području Makedonije, Albanije, Bugarske i Grčke.

[116] Svetozar Vukmanović-Tempo, *Revolucija koja teče,* Globus, Zagreb, 1982., IV. knjiga, str. 78

oblik – partizanski odred. Zadaća partizanskih odreda bila je *vođenje borbenih i diverzantskih djelovanja u neprijateljskoj pozadini*, izvještajna djelatnost i politička djelatnost, odnosno, sve aktivnosti koje su usmjerene na stvaranje *širokog partizanskog pokreta i narodnog otpora na okupiranoj teritoriji*. Partizanski odredi ustrojavani su u šest inačica u kojima je variralo brojno stanje pripadnika od 31 do 105. Do 1953. godine prema ratnom ustroju postrojeno je 195 partizanskih odreda, a do 1957. godine broj partizanskih odreda narastao je na 227. Više partizanskih odreda moglo je ustrojiti skupinu odreda (grupu odreda) te je 1953. godine postrojeno 30 takvih skupina odreda. Položaj partizanskih odreda bio je specifičan, smatrani su dijelom oružanih snaga, ali ne i dijelom *regularne armije*[117].

Prihvaćanjem doktrine *općenarodnog rata* 1955. godine dolazi do općeg preustroja dotadašnjih partizanskih postrojbi ustrojavanjem: *vojno-teritorijalnih pješadijskih bataljuna* (postrojavanje započelo 18. srpnja 1957. godine) i *posadnih postrojbi* (ustrojavanjem glavnih stožera posadnih postrojbi narodnih republika i pokrajina 1. kolovoza 1957. godine) te *postrojbi narodne vojske* (postrojbe *narodne vojske* činile su pješačke bojne i odredi sa čijim je ustrojavanjem započeto 25. lipnja 1958. godine)[118].

U travnju 1956. godine donijeta je odluka DSNO o ustrojavanju protuzračne obrane poduzeća prema kojoj je svako veće poduzeće (ili više poduzeća u jednom mjestu) moralo ustrojiti svoju postrojbu protuzračne obrane (*radničke protivavionske jedinice*). Za opremanje navedenih bitnica DSNO je izdvojio 251 protuzrakoplovni top 20 i 25 mm sa pripadajućim sredstvima (ciljnici, sredstva veze, topničko streljivo…itd). Ustrojavanje i obuka radničkih protuzračnih postrojbi, a prema smjernicama DSNO, bila je u nadležnosti *komisija narodne obrane* općine i kotara[119].

Sa stajališta opremanja, popune i obuke određen je prioritet u ustrojavanju postrojbi: posadne postrojbe, vojno-teritorijalne postrojbe i postrojbe *narodne vojske*. Na temelju navedenog u slučaju početka borbenih djelovanja te mobilizacijskog poziva, vojno-teritorijalne bojne te skupine posadnih odreda sa posadnim odredima stavljaju se pod zapovjedništvo stožera vojnih područja te je predviđeno njihovo sudjelovanje u borbenim

---

[117] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 43 – 44

[118] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane,* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 96

[119] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 48 – 49

djelovanjima samostalno u pozadini protivnika ili pod zapovjedništvom postrojbi JNA. Za postrojbe *narodne vojske*[120] predviđene su zadaće osiguranja objekata, prometnica…itd.

Tijekom 1957. godine uvedeno je *vanarmijsko vojno vaspitanje* u obliku predvojničke obuke koju su organizirale *društvene organizacije* (općinski odbori savez komunista i savez socijalističke omladine uz podršku saveza rezervnih vojnih starješina) putem organiziranih *centara za vanarmijsko vojno vaspitanje*. Tako je samo tijekom 1957. godine predvojničkom obukom obuhvaćeno 530 304 *omladinca* i *omladinke* od kojih je ustrojeno 1169 odreda predvojničke obuke. Sam plan obuke te uputa za provedbu iste izrađen je od strane GŠ JNA. Tako je krajem 1957. godine ukupno ustrojeno 2029 različitih vojno-teritorijalnih postrojbi[121].

Poslovima oko ustrojavanja i mobilizacije bojni (bataljuna) *narodne vojske* rukovodili su narodni odbori općina i kotara, a u poduzećima tijela uprave poduzeća zadužena za navedene poslove. Naoružanje i oprema bojni *narodne vojske* bila je uskladištena u skladišnim prostorima JNA. Sve mobilizacijske pripreme bojni *narodne vojske* bile su pod nadzorom općinskih i kotarskim *komisija narodne obrane* te zapovjedništava vojnih područja na čijem području su djelovali. Postrojbe *narodne vojske* (stožeri odreda i bojne) popunjavane su starijim godištima vojnih obveznika, a u slučaju ratnih djelovanja podčinjavaju se zapovjedništvima vojnih područja koji tada preuzimaju i njihovu opskrbu. Vojno-teritorijalne pješačke bojne (bataljuni) i posadni odredi u slučaju rata podčinjavaju se zapovjedništvima vojnih područja, a popunjavane su neraspoređenim vojnim obveznicima mlađih godišta. Za razliku od postrojbi *narodne vojske* koje su opremane isključivo trofejnim naoružanjem, vojno-teritorijalne bojne i posadni odredi opremane su istim naoružanjem kao i postrojbe JNA. Za sve navedene postrojbe politički komesari imenovani su u sporazumu sa nadležnim organizacijama SK republika, pokrajina i kotara[122].

U veljači 1959. godine ustrojene su *teritorijalne pontonske (mostovne) postrojbe* ustrojene u teritorijalne pontonske bojne (bataljune) i samostalne pontonske satnije (čete). Navedene postrojbe su pripadale ratnom ustroju te nisu imale mirnodopsku jezgru, a zadaća ovih postrojbi bila je izgradnja i osiguranje pričuvnih prijelaza preko rijeke u slučaju ratnih

---

[120] Pripadnici *narodne vojske* nisu nosili odore nego samo vojničke kape (*titovke*) te su bili naoružani lakim pješačkim naoružanjem. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane,* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 117

[121] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 50 - 51

[122] Nav. dj., str. 61 – 65

djelovanja. Popuna postrojbi osigurana je vojnim obveznicima starijih godišta mostovne struke te stručnim osobama koje su u miru rukovale plovnim sredstvima na rijekama[123].

Novi bitni moment u razvoju partizanskih teritorijalnih postrojbi nastupio je 5. kolovoza 1959. godine kada je na temelju zapovijedi Vrhovnog zapovjednika JNA izvršen potpuni preustroj postojećih (ranije navedenih) postrojbi. Tako je za slučaj rata predviđeno ustrojavanje *zapovjedništava (komandi) partizanskih područja* (ukupno 19 područja). U teritorijalnom smislu na svakom vojnom području (koje u slučaju rata razvija korpus) ustrojava se *zapovjedništvo partizanskog područja* koje je u zapovjednom i operativnom smislu podčinjeno korpusu na čijem području se nalazi. Kao je navedeno, do tada, je najveća operativna partizanska teritorijalna postrojba bila odred, odnosno, skupina odreda kod posadnih postrojbi, sada dolazi do ustrojavanja viših taktičkih teritorijalnih postrojbi – *partizanskih brigada*. Prema planu preustroja predviđeno je ustrojavanje 144 partizanske brigade, od kojih je jedna brigada ustrojena prema inačici A, a sve ostale prema inačici B u dvije vrste: za 25 partizanskih brigada ustrojena je mirnodopska jezgra od 45 ljudi, dok je za preostalih 117 brigada mirnodopska jezgra iznosila 13 ljudi. Nadalje, u svakom kotaru ustrojavao se po jedan *teritorijalni odred* (ukupno 88 odreda), dok se na području općine ustrojavala *samostalna teritorijalna satnija* (ukupno 776 satnija/četa). Uz sve navedene postrojbe, kao novina, uvode se *diverzantske skupine* (157 diverzantskih skupina/grupa ustrojeno je u gradovima i još dodatnih 35 van područja gradova) i *posadne topničke bitnice* (ukupno su ustrojene 23 posadne topničke/artiljerijske bitnice/baterije). Teritorijalni odredi, teritorijalne satnije/čete, diverzantske skupine/grupe i posadne topničke/artiljerijske bitnice/baterije ustrojene su bez mirnodopskog stalnog jezgra te je njihov razvoj predviđen u slučaju rata popunom vojnim obveznicima. Ovom odlukom ukinute su sve dotadašnje postrojbe *narodne vojske*, vojno-teritorijalne postrojbe i posadne postrojbe.

Prema novom planu ustroja zadržan je postojeći sustav predvojničke obuke (jedino je skraćeno trajanje sa prethodno tri školske godine na dvije školske godine) koji se izvodio u 143 nastavna centra predvojničke obuke (do 1965. godine broj nastavnih centara narasti će na 500, a predvojnička obuka se izvodila i na 1747 srednjih škola i fakulteta). Tako je 1959. godine predvojničkom obukom obuhvaćeno 388 125 *omladinaca* i *omladinki*, a 1960. godine daljnjih 363 571 da bi do 1965. godine broj mladih obuhvaćenih predvojničkom obukom dostigao 428 457. U svakoj općini ustrojen je jedan *odred predvojničke obuke* (ukupno 1085

[123] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 68

odreda), a u sklopu kojih je ustrojeno ukupno 11 713 satnija/četa i vodova predvojničke obuke[124].

DSNO je u veljači 1961. godine donio odluku o ustrojavanju *omladinskih odreda* kojom su navedeno odredi definirani kao *oružane jedinice FNRJ u miru i ratu izvan sastava JNA*. Svaka općina je imala zadaću ustrojavanja jednog *omladinskog odreda* (dok su veće općine, odnosno, veća gradska središta ustrojavala dva ili više odreda) čija zadaća je u miru bila provedba obuke pripadnika odreda za popunu postrojbi JNA, dok je u ratu imao zadaću borbenog djelovanja na svom području protiv ubačenih postrojbi protivnika, potom, pomoć u izvođenju fortifikacijskih radova te pomoć pri zaprečivanju i rušenju prometnica i objekata, zatim, provedba stražarske i ophodne službe. Služba u *omladinskim odredima* bila je obvezna za sve muške osobe sa navršenih 16 godina (za ženske osobe bila je na dragovoljnoj osnovi) i trajala je do odlaska osobe na odsluženje vojne obveze u JNA.

Tijekom siječnja 1962. godine uvedene su u partizansku-teritorijalnu organizaciju *vojne komande* (vojna zapovjedništva) koja su ustrojene kao: gradske, općinske, mjesne i seoske. Ova vojna zapovjedništva popunjavana su isključivo pričuvnim časnicima i dočasnicima prema njihovu mjestu stanovanja. Tako su za zapovjednike *gradskih vojnih komandi* imenovani pričuvni (rezervni) časnici u rasponu od čina kapetana (satnika) do čina pukovnika, za zapovjednike *općinskih vojnih komandi* pričuvni časnici u rasponu od čina poručnika do čina potpukovnika, za zapovjednike *mjesnih vojnih komandi* pričuvni časnici u rasponu od čina potporučnika do čina kapetana I. klase (bojnika) i za zapovjednike *seoskih vojnih komandi* pričuvni časnici u rasponu od čina potporučnika do čina kapetana (satnika). Temeljna zadaća *vojnih komandi* bilo je preuzimanje zapovjedništva nad partizansko-teritorijalnim postrojbama na području grada, općine, mjesnih odbora i sela (teritorijalnim odredima. samostalnim teritorijalnim satnijama, diverzantskim skupinama, posadnim topničkim bitnicama, odredima predvojničke obuke i omladinskim odredima)[125].

Tijekom 1963. godine dolazi do određenog smanjenja broja partizansko vojno-teritorijalnih postrojbi. Tako je broj partizanskih brigada[126] sa 144 smanjen na 105 (sa ukupno 120 270 pripadnika, u odnosu prema prijašnjih 159 270 pripadnika), broj teritorijalnih odreda je ostao isti (88), dok je broj teritorijalnih satnija sa 745 smanjen na 597, a broj diverzantskih odreda smanjen je sa 192 na 80 (što je bilo ukupno 134 000 pripadnika u odnosu prema

[124] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 66 - 68
[125] Nav. dj., str. 70 - 71
[126] Partizanska brigada: imala je tri pješačke bojne (ukupno: 1173 pripadnika) sa slijedećim naoružanjem: 387 strojnica, 90 teških strojnica, 52 ručna bacača i 24 minobacača 60 i 82 mm.

prijašnjih 155 000). Ukupna razlika smanjenja bila je za 60 000 vojnika (38 partizanskih brigada, 164 teritorijalne satnije i 116 diverzantskih odreda je ugašeno). Broj protuzračnih bitnica u poduzećima ostao je isti (61) kao i broj posadnih topničkih bitnica (23). Ipak, partizansko vojno-teritorijalna komponenta i dalje je imala respektabilnu snagu od 254 270 pripadnika ili 33% od ukupne snage ratne armije. Pored toga bila su ustrojena i 844 omladinska odreda sa ukupno 731 942 pripadnika[127].

Prema zapovijedi DSNO od 15. travnja 1964. godine promijenjen je naziv postojećih *teritorijalnih odreda* u *teritorijalne bataljone* (bojne) te je njihov broj sa postojećih 88 smanjen na 52[128]. Novom *Ratnom službom* iz 1964. godine precizirane su osnovne zadaće teritorijalnih postrojbi: nadzor teritorija, zaštita stanovništva i dobara, borbena djelovanja protiv ubačenih protivničkih snaga, osiguranje prometnica i objekata te pomoć civilnim strukturama u otklanjanju posljedica djelovanja protivničkog zrakoplovstva. Definirana je i uloga teritorijalnih postrojbi tijekom borbenih djelovanja koje teritorijalne postrojbe mogu izvršavati samostalno ili u zajedničkom djelovanju sa operativnim postrojbama JNA[129].

Kao što je prethodno naznačeno do 1968. godine partizansko-teritorijalna komponenta ustrojavana je i razvijana unutar JNA. Od tada dolazi do korijenite promijene te razvoj teritorijalne komponente preuzimaju društveno-političke zajednice (republike, pokrajine, općine i poduzeća) i time započinje proces stvaranja Oružanih snaga SFRJ na temelju dviju komponenti: JNA i Teritorijalne obrane (TO). Temeljni poticaj za pokretanje planova razvoja snažne i neovisne TO bila je intervencija zemalja Varšavskog pakta u Čehoslovačkoj iste godine. Navedena intervencija imala je snažan utisak na rukovodstvo SFRJ koje je događaje u Čehoslovačkoj promatralo kao mogući uvod i pripremu za širu intervenciju zemalja Varšavskog pakta protiv SFRJ. Tako sazrijeva ideja o ustrojavanju TO kao neovisne komponente oružanih snaga koja ima zadaću pružanja otpora agresoru na *privremeno zauzetoj teritoriji*, odnosno, provedbu koncepta *općenarodnog obrambenog rata* kao *najšireg oblika vojnog organiziranja cjelokupnog stanovništva za oružanu borbu*, a na temelju primjene iskustava iz *narodnooslobodilačkog rata*.

Na temelju navedenog tijekom 1968./69. godine JNA predaje u nadležnost novoustrojenim štabovima (stožerima) narodne obrane (od 1974. godine štabovi narodne obrane dobivaju naziv štabovi TO): sva teritorijalna vojna zapovjedništva, 52 teritorijalne bojne, 597 teritorijalnih satnija, 78 diverzantskih odreda i 61 protuzračnu bitnicu u

---

[127] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 72 – 73
[128] Nav. dj., str. 74
[129] *Ratna služba,* DSNO, Beograd, 1964., glava II.

poduzećima, odnosno, ukupno 788 postrojbi sa 107 600 pripadnika. Slijedeći korak u procesu osamostaljivanja teritorijalnih postrojbi od JNA označio je predaju cjelokupne postojeće dokumentacije (knjige ustroja i mobilizacijskog razvoja) te prijelaz pripadnika TO sa osobnom opremom i naoružanjem u nadležnost skupština općina. Uz postojeće osobno naoružanje iz pričuva JNA dodijeljena je i dodatna količina od 350 000[130] raznih komada oružja za opremanje postrojbi TO tijekom daljnjeg razvoja, odnosno, za opremanje novoustrojenih postrojbi. Do kraja 1969. godine završen je proces ustrojavanja republičkih, pokrajinskih, regionalnih (zonskih) i općinskih stožera (štabova) narodne obrane na području čitave SFRJ (što se odrazilo na opći porast broja pripadnika TO, koji je tada iznosio 250 000)[131].

U sklopu DSNO poslove vezane za TO preuzima postojeća Uprava za civilnu zaštitu koja od veljače 1970. godine mijenja ime u Upravu za teritorijalnu obranu i civilnu zaštitu. Međutim, već u travnju 1971. godine navedene Uprava za TO i CZ prelazi iz sastava DSNO u sastav GŠ JNA te od svibnja 1972. godine nosi ime Uprava za TO GŠ JNA. Na čelu navedene uprave nalazio se general-pukovnik Džemal Šarac (do 1971. godine), a potom general-potpukovnik Metodije Kotevski (do 1974. godine). Navedena uprava DSNO, a potom GŠ JNA, imala je zadaću koordinacije rada sa republičkim i pokrajinskim stožerima (štabovima) narodne obrane, odnosno, TO na poslovima: planiranja, ustrojavanja, opremanja, razvoja, izgradnje, obuke i načelne upotrebe postrojbi TO. Ono što je bitno naglasiti navedena uprava nije imala zapovjednu funkciju u odnosu prema TO nego isključivo funkciju koordinacije navedenih poslova[132].

Štabovi (stožeri) narodne obrane ustrojeni su prema shemi ustroja stožera JNA, odnosno, imali su: zapovjedni dio (zapovjednik, načelnik stožera te časnici za: operativno-nastavne poslove, izvještajne poslove, organizacijsko-mobilizacijske poslove, personalne poslove i načelnik službe veze), rodovski dio (načelnici: pješaštva, topništva, protuoklopne obrane, protuzračne obrane, inženjerije i ABKO) te logistički/pozadinski dio (načelnik logistike sa pomoćnicima za: prometnu, tehničku, intendantsku, sanitetsku, veterinarsku, financijsku i graditeljsku službu). Za popunu stožera narodne obrane (od općinskih do republičkih) predviđen je angažman djelatnih vojnih osoba u kombinaciji sa pričuvnim časnicima (dijelom

---

[130] Konkretno: 270 000 pušaka, 4680 strojnica, 5778 teških strojnica, 880 netrzajnih topova, 673 topa 57 i 76 mm te 250 minobacača 120 mm.

[131] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane,* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 218 – 219

[132] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 92

sa iskustvom iz *narodnooslobodilačke borbe*, a dijelom časnicima koji su završili škole za pričuvne časnike nakon rata).

Postrojbe TO podijeljene su u osnovne: vod, četa (satnija) i bataljun (bojna) te združene: odred i brigada. Utvrđena je i razina ustroja postrojbi TO za prostor cijele države: mjesna zajednica – vod i četa (satnija), poduzeće – vod, četa (satnija), bataljun (bojna) te protuzračna baterija (bitnica) ili divizijun, općina – bataljun (bojna), odred i diverzantski odred, regija (zona) – bataljun (bojna), odred i diverzantski odred te pokrajina i republika – odred i brigada. Najveći dio navedenih postrojbi činilo je pješaštvo, a radi osiguranja podrške pri izvođenju borbenih djelovanja ustrojavane su i postrojbe topništva, protuzračne obrane, protuoklopne obrane, inženjerije i službe veze te logističkih službi u vodove, čete (satnije), baterije (bitnice), bataljune (bojne) i divizijune[133].

U veljači 1969. godine donijet je *Zakon o narodnoj obrani* prema kojem se TO definira kao komponenta jedinstvenog sustava narodne obrane i oružanih snaga SFRJ. Nadalje, utvrđeno je načelo jedinstvene organizacije TO na području čitave zemlje, a za nositelje poslova organizacije (ustroja) određene su republike, pokrajine i općine (*uža društveno-politička zajednica dužna je organizirati jedinice TO prema odobrenom planu šire društveno-političke zajednice*). Utvrđena je odgovornost općina, pokrajina i republika te poduzeća za ustrojavanje i opremanje postrojbi TO koje su ustrojile. Navedenim zakonom utvrđena je glavna zadaća TO: vođenje borbenih djelovanja u zajedničkom djelovanju sa postrojbama JNA, a na *privremeno okupiranoj teritoriji* organizacija i vođenje oružanog otpora[134].

Početkom 1970. godine TO je raspolagala sa 647 stožera (štabova) i 11 706 postrojbi (jedinica) sa ukupno 419 189 pripadnika od kojih je 375 000 bilo naoružano[135]. Važan korak za uvođenje jedinstvenog ustroja TO za cijelu državu bilo je izdavanje *Uputstva za organizaciju jedinica TO* u studenom 1970. godine. U navedenom vremenskom razdoblju ustrojene su 34 teritorijalne brigade i tri teritorijalne pukovnije kao najveće i najjače manevarske postrojbe TO. Zadaća teritorijalnih brigada bila je izvođenje samostalnih borbenih djelovanja ili u zajedničkom djelovanju sa postrojbama JNA, potom obrana određenog operativno-taktičkog smjera, zatim zaštita većih postrojbi operativne armije te zajedno sa drugim snagama TO izvođenje borbenih djelovanja u protivničkoj pozadini[136].

---

[133] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 94 - 95

[134] *Zakon opštenarodnoj odbrani,* Službeni list SFRJ, Beograd, 1969., II. glava – oružane snage (članci 12 – 17).

[135] Do kraja 1970. godine JNA je predala postrojbama TO: 340 000 pušaka, 65 000 strojnica, 20 000 teških strojnica, 8000 ručnih bacača, 300 minobacača i 400 protuzračnih topova.

[136] Načelni ustroj teritorijalne brigade: zapovjedništvo (komanda) sa zaštitnim vodom, vodom službe veze i izvidničkim vodom, od tri do pet pješačkih bojni (bataljuna), mješovita minobacačka satnija (četa), bitnica

Uz navedene teritorijalne brigade (i pukovnije) ustrojeno je i 60 teritorijalnih odreda te 415 teritorijalnih bojni. Teritorijalni odredi i bojne (bataljuni) imali su zadaću vođenje borbenih djelovanja na području svoje matične društveno-političke zajednice (grada i poduzeća) i to: borbu protiv zračnih i pomorskih desanta, izvidničko-diverzantska djelovanja i zaštitu vitalnih prometnica i objekata[137]. Teritorijalne čete (satnija) i diverzantski odredi ustrojavani su na području općina, a diverzantski odredi i u sklopu poduzeća. Njihova zadaća bila je osiguranje područja (teritorijalne čete) te borbena djelovanja protiv protivničkih diverzantskih postrojbi te izvidničko-izvještajno djelovanje (diverzantski odredi). Teritorijalne čete (satnije) načelno su bile samostalne, dok su diverzantski odredi djelovali samostalno ili u sklopu većih postrojbi TO[138].

Prvu „borbenu" provjeru postrojbe TO imale su tijekom provedbe manevra *Sloboda-71* (listopad 1971. godine) u kojem su sudjelovale postrojbe TO četiriju republika (Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Srbije). U analizi provedenoj po okončanju navedenog manevra upozoreno je na različitosti ustroja TO pojedinih republikama, a sam vrhovni zapovjednik maršal Josip Broz Tito upozorio je na nedostatak motorizacije u postrojbama TO, dok je general-pukovnik Ivan Dolničar (tada pomoćnik državnog sekretara za narodnu obranu za političko-pravni sektor) otvoreno upozorio na uočene nedostatke u sustavu službe veze TO (zbog nedovoljne opremljenosti, slabe obučenosti ljudstva i nepostojanja integriranog sustava veza unutar TO). Međutim, najveći nedostatak predstavljala je prevelika *usitnjenost* postrojbi TO što je imalo negativne posljedice na provedbu uspješnog zapovijedanja, odnosno, u konačnici na izvršenje postavljenih zadaća i borbenu upotrebu postrojbi TO[139].

(baterija) netrzajnih topova, bitnica (baterija) lakih protuzračnih topova, inženjerijska satnija (četa) i logistička satnija (pozadinska četa) sa: vodom za tehničku opskrbu, intendantskim vodom i sanitetskim vodom. *Uputstvo o organizovanju jedinica TO,* DSNO, Beograd, 1970.

[137] Načelni ustroj teritorijalnog odreda: zapovjedništvo sa vodom službe veze i izvidničkim vodom, pet pješačkih četa (satnija), prateća četa (satnija minobacača), inženjerijski vod i pozadinska četa (logistička satnija) sa: vodom za tehničku opskrbu i intendantskim vodom te sanitetskim odjeljenjem (desetinom).
Načelni ustroj teritorijalne bojne (bataljuna): zapovjedništvo sa odjeljenjem (desetinom) službe veze, tri pješačke satnije (čete), inženjerijski vod, prateći vod (minobacači) i pozadinski vod (logistički vod) sa odjeljenjima (desetinama): tehničke opskrbe, intendantskom i sanitetskom. *Uputstvo o organizovanju jedinica TO,* DSNO, Beograd, 1970.

[138] Načelni ustroj teritorijalne čete (satnija): zapovjednik (komandir), komandna četa (zapovjedna satnija) sa odjeljenjem za snabdijevanje (desetinom za opskrbu), tri streljačka voda i odjeljenje (desetina) minobacača.
Načelni ustroj diverzantskog odreda: zapovjednik (komandir), grupa za izviđanje (izvidnička skupina, jačine sedam ljudi), tri grupe (skupine) za diverzije (svaka jačine 10 ljudi), grupa (skupina) za zaštitu (jačine 10 ljudi) i grupa (skupina) za materijalno osiguranje (jačine pet ljudi). *Uputstvo o organizovanju jedinica TO,* DSNO, Beograd, 1970.

[139] Darijan Godić i Domagoj Knežević, *Vojni manevar Sloboda 71. Prilog istraživanju*, Historijski zbornik, 1/2016., Zagreb, 2016., str. 179 i Skupina autora, *Saznanja i pouke manevra „Sloboda-71",* Vojnoizdavčki zavod, Beograd, 1972., str. 224

Neujednačenost u procesu zapovijedanja postrojbama TO riješena je uvođenjem „čvrstog“ lanca zapovijedanja te jedinstvenog ustroja republičkih (pokrajinskih), regionalnih (zonskih) i općinskih štabova narodne obrane. Na vrhu zapovjednog lanca nalazio se Vrhovni zapovjednik OS SFRJ. Stepenicu ispod nalazila su se republička (pokrajinska) rukovodstva, odnosno, predsjedništva, koja su zapovijedala republičkim (pokrajinskim) štabovima (stožerima) narodne obrane. Društveno političke zajednice uključene su u zapovjedni lanac TO na način da su regionalna tijela (zajednice općina) zapovijedale zonskim štabovima narodne obrane, dok su kotari zapovijedali kotarskim štabovima narodne obrane, a općine općinskim štabovima narodne obrane. Same zadaće štabova (stožera) narodne obrane bile su: ustrojavanje novih postrojbi, opremanje postrojbi naoružanjem i svom potrebnom opremom, planiranje te provedba obuke, suradnja sa zapovjedništvima JNA i lokalnim tijelima vlasti i skladištenje naoružanja i materijalno-tehničkih sredstava te nadzor nad istim[140].

Krajem 1970. godine TO SFRJ imala je brojčanu snagu od 691 454 pripadnika od kojih su 462 339 bili naoružani, a 229 115 nenaoružani. Navedeni pripadnici TO bili su svrstani u: osam republičkih i pokrajinskih štabova narodne obrane, 22 zonska štaba narodne obrane, 26 kotarskih štabova narodne obrane, 393 općinska štaba narodne obrane, 34 brigade, tri lake pukovnije, 60 odreda, 416 bataljuna, 1137 satnija, 1443 samostalna voda, desetine i skupine, 178 omladinskih odreda, 870 diverzantskih odreda, tri laka protuzračna voda, 76 lakih protuzračnih bitnica, jedan laki protuzračni divizijun, 1908 samostalnih skupina u mjesnim zajednicama, 1240 samostalnih desetina u mjesnim zajednicama, 385 samostalnih vodova u mjesnim zajednicama te još 1433 razne manje postrojbe što je u konačnici bilo 9187 postrojbi TO. Od naoružanja TO je, u navedenom vremenskom periodu, na raspolaganju imala: 63 681 strojnicu, 308 371 pušku, 45 028 poluautomatskih pušaka, 23 324 teške strojnice, 13 903 ručna protuoklopna bacača, 318 minobacača, 120 netrzajnih topova i 430 protuzračnih topova[141].

---

[140] Ustroj republičkog štaba (stožera) narodne obrane: zapovjednik (komandant), načelnik stožera (načelnik štaba), operativni odjel, odjel za *političko vaspitanje*, odjel službe veze, odjel logistike (pozadinskih službi sa referentima za: prometnu, tehničku, intendantsku, sanitetsku, veterinarsku, financijsku i graditeljsku službu), samostalni referenti rodova (pješaštvo, topništvo, protuoklopna obrana, protuzračna obrana, inženjerija i ABKO), odsjek za šifre, ured zapovjedništva (kancelarija) i zapovjedništvo stana (komanda stana).
Ustroj zonskog štaba (stožera) narodne obrane: zapovjednik (komandant), načelnik štaba (načelnik stožera), operativni odsjek, odsjek za *političko vaspitanje*, odsjek službe veze, logistički (pozadinski) referenti i referenti rodova te ured (kancelarija).
Ustroj općinskog štaba (stožera) narodne obrane: zapovjednik (komandant), načelnik štaba (načelnik stožera), referent za operativne poslove, referent za *političko vaspitanje*, referent službe veze, referent za pozadinu (logistiku), šifrant i ured (kancelarija). *Uputstvo o organizovanju jedinica TO,* DSNO, Beograd, 1970.

[141] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 105 – 106

Na temelju spomenutih iskustava sa manevra *Sloboda-71* tijekom 1971. godine pristupilo, sa jedne strane, procesu okrupnjavanja postrojbi TO, a sa druge strane daljnjem ustrojavanju novih postrojbi, tako da je krajem iste godine TO SFRJ imala: 717 882 pripadnika (od toga: 560 771 naoružanog i 157 111 nenaoružanih) raspoređenih u 7198 postrojbi (1143 samostalne desetine i skupine, 3122 samostalna voda, 1311 samostalnih satnija, 335 bojni i odreda, tri lake pukovnije, 34 brigade, 870 diverzantskih odreda, tri laka protuzračna voda, 76 lakih protuzračnih bitnica i jedna laki protuzračni divizijun). Nastavljeno je i daljnje opremanje naoružanjem te su postrojbe TO krajem 1971. godine raspolagale sa: 52 945 strojnica, 362 921 puškom, 71 798 poluautomatskom puškom, 30 339 teških strojnica, 17 707 protuoklopnih ručnih bacača, 618 minobacača, 319 netrzajnih topova, 431 protuzračnim topom te po prvi put se u sklopu postrojbi TO spominju tenkovi – 45 komada (25 komada kod TO Slovenije i 20 komada kod TO Srbije) i oklopna vozila – pet komada (kod TO Slovenije)[142].

U 1972. godini izvršeno je daljnje povećanje ukupnog broja pripadnika TO za daljnjih 27 000, a u republičkim TO Hrvatske, Srbije i Makedonije tekao je proces okrupnjavanja postojećih postrojbi (stvaranjem većih sastava od dotadašnjih samostalnih desetina, skupina i vodova) te je na taj način ustrojeno ukupno 118 brigada, pukovnija i odreda (54 brigade, šest pukovnija i 58 odreda). Do sredine 1973. godine ustrojeno je još 15 novih brigada. Od ukupnog naoružanja kojim su bile naoružane postrojbe TO 89% je dolazilo kao ustupljeno naoružanje JNA dok su preostalih 11% kupile društveno-političke zajednice (općine, pokrajine i republike) odvajanjem sredstava iz svojih proračuna za potrebe opremanja TO. Jedan od najvažnijih problema u funkcioniranju TO bila je popunjenost časnicima. Ustrojem je u TO bilo predviđeno 51 249 časničkih mjesta, a formalno je bilo popunjeno 90% navedenih mjesta, međutim, svaki treći časnik TO nije posjedovao nikakvu vojno-časničku izobrazbu, a svaki drugi časnik TO imao je samo dočasničku izobrazbu. Navedeno je imalo izravnu posljedicu na predviđenu mobilizacijsku gotovost postrojbi TO: vodovi za tri sata, satnije do šest sati, bojne do 12 sati te odredi, pukovnije i brigade do 24 sata[143].

Tijekom 1973. godine izvršena je klasifikacija postrojbi TO na: *taktičke jedinice* (ustrojavaju se u općinama, mjesnim zajednicama i poduzećima, razine: desetine, skupine, vodovi i satnije te diverzantski i protudiverzantski odredi) koje imaju funkciju teritorijalnih postrojbi i čine 74% svih postrojbi TO te *taktičko-združene jedinice* (ustrojavaju se u

[142] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 109
[143] Nav. dj., str. 111

općinama, zajednicama općina i na razini republike ili pokrajine, kao: samostalne bojne, odrede i brigade) koje su predviđene za borbena djelovanja na širem području i čine 26% postrojbi TO[144].

Ustav SFRJ iz veljače 1974. godine ima posebno značenje u razvoju TO. U glavi VI. (članci: 239 i 240) navedenog ustava definirana su prava i dužnosti republika, pokrajina i općina u odnosu prema sustavu narodne obrane. Pravo navedenih republika, pokrajina i općina, a u skladu sa općim sustavom narodne obrane, bilo je da svaka na svom području organizira narodnu obranu kroz ustrojavanje postrojbi TO kojima potom rukovodi. Dok je dužnost republika, pokrajina i općina u odnosu prema organizaciji narodne obrane na svom području bilo osiguranje sredstava za potrebe TO[145]. Na temelju federalnog ustava donijeti su ustavi republika i pokrajina te statuti općina, mjesnih zajednica i poduzeća u kojima su na gornje spomenuti način definirana pitanja prava i dužnosti u odnosu na organizaciju TO na svom području, odnosno u sklopu poduzeća.

Dvije mjeseca kasnije, u travnju 1974. godine, Savezna skupština SFRJ donosi novi *Zakon o općenarodnoj obrani* koji u svom članku 18 definira tijela koja ustrojavaju postrojbe TO: *Republike, pokrajine i općine obrazuju štabove, jedinice i ustanove Teritorijalne obrane. Uža društveno-politička zajednica dužna je obrazovati i razvijati štabove, jedinice i ustanove Teritorijalne obrane prema planu šire društveno-političke zajednice*[146]. Iz citiranog članaka posve je jasna uloga republika, pokrajina i općina u ustrojavanju postrojbi TO, odnosno, da su navedena tijela (*društveno-političke zajednice*) jedina ovlaštena za organizaciju TO na svom području. Uz navedeno uvodi se subordinacija što je u praksi značilo da sva ustrojbena rješenja, opremanje i provedba obuke postrojbi TO određene općine (*uže društveno-političke zajednice*) moraju biti u skladu sa istim takvim planovima koje donosi republika, odnosno pokrajina (*šira društveno-politička zajednica*).

Druga vrlo bitna točka navedenog Zakona bila je točka 19 koja definira mjesto i ulogu *Narodne milicije* u sastavu narodne obrane. Prema spomenutoj točci, u slučaju izbijanja rata, *Narodna milicija* postaje dio TO te uz svoje redovne zadaće održavanja javnog reda i mira, može biti angažirana u borbenim djelovanjima sa postrojbama TO. U navedenom slučaju zapovjednik postrojbe TO, koji rukovodi borbenim djelovanjima, preuzima i zapovjedništvo nad postrojbom *Narodne milicije*. Istim člankom predviđena je mogućnost, u slučaju neposredne ratne opasnosti ili samoga rata, angažmana postrojbi TO na održavanju javnog

---

[144] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 113
[145] *Ustav SFRJ,* Savremena administracija, Beograd, 1974., str. 152
[146] *Zakon o opštenarodnoj odbrani,* Narodna armija, Beograd, 1974., str. 16

reda i mira, kao ojačanje snagama *Narodne milicije.* U slučaju navedenog postrojba TO podređena je zapovjedniku *Narodne milicije*, a pripadnici TO tijekom vršenja navedene zadaće imaju sva ovlaštenja pripadnika *Narodne milicije*[147].

Istim Zakonom dotadašnji štabovi (stožeri) narodne obrane postaju štabovi Teritorijalne obrane, a samo zapovijedanje postrojbama TO (*rukovođenje i komandiranje*) provode zapovjednici (*starješine*) postrojbi TO, u skladu sa zakonom i ovlastima, koje je na njih prenio Vrhovni zapovjednik OS SFRJ[148].

Radi provjere dostignutog razvoja sustava zapovijedanja i operativnog razvoja postrojbi TO, tijekom 1974. godine, održana je *komandno-štabna ratna vježba Granit-74*. Analizom rezultata vježbe utvrđeno je da ukoliko dođe do povlačenja operativnih postrojbi JNA sa određenog područja, pod mogućim pritiskom protivnika, stožeri TO nisu mogli učinkovito preuzeti izvođenje zadaća. Drugim riječima, stožeri TO nisu mogli preuzeti kompletnu odgovornost zapovijedanja postrojbama na svom području bez podrške JNA. Nadalje, veliki nedostatak uočen je u organizaciji službe veze. Dok je organizacija službe veze između Vrhovnog zapovjedništva i republičkih, odnosno, pokrajinskih stožera TO funkcionirala, isto kao i organizacija veze između republičkih (pokrajinskih) i oblasnih (zonskih, odnosno, zajednica općina) stožera TO, dotle je organizacija službe veze između regionalnih i općinskih te nižih razina zapovijedanja TO bila potpuno nedostatna (općine i niže razine zapovijedanja TO imale su na raspolaganju svega 20% od ustrojem predviđenih sredstava službe veze, a i dobar dio sredstava sa kojima se raspolagalo bilo je trofejnog porijekla)[149].

Tijekom 1974. godine izvršen je kompletan preustroj štabova (stožer) TO, od republičkog (pokrajinskog) preko oblasnih (zonskih, odnosno, zajednica općina) do općinskih štabova TO[150]. Dotadašnji načelnik Uprave za TO GŠ JNA postaje pomoćnik načelnika GŠ JNA za

---

[147] *Zakon o opštenarodnoj odbrani,* Narodna armija, Beograd, 1974., str. 17

[148] Isto, str. 19

[149] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 121

[150] Ustroj republičkog (pokrajinskog) štaba (stožera) TO: zapovjednik (komandant), načelnik stožera (načelnik štaba) te stožer (štab) sa odjelima: operativni (odsjeci: operativni i nastavni), organizacijsko-mobilizacijski, izvještajni i opće poslove te načelnici rodova: topništva, protuzračne obrane, inženjerije, zrakoplovstva, pomorstva, riječno-jezerske postrojbe, službe veze i ABKO. Stožeru su podređene pristožerne postrojbe: zapovjedništvo stana (komanda stana), zaštitna satnija (četa), satnija (četa) službe veze i laka protuzračna bitnica (baterija). Stožer su još činili: pomoćnik zapovjednika za *moralno-političko vaspitanje* sa odjelom za isto, komitet SK, pomoćnik zapovjednika za sigurnost, odjel za personalne poslove i pomoćnik zapovjednika za logistiku (pozadinu) sa odjelima za: tehničku službu, intendantsku službu, sanitetsku službu, veterinarsku službu, prometnu službu, financijsku službu i graditeljsku službu.
Ustroj oblasnog (zonskog) stožera (štaba) TO: zapovjednik (komandant), načelnik stožera (načelnik štaba) te stožer (štab) sa: odsjekom za operativne poslove, pomoćnikom načelnika stožera za organizacijsko-mobilizacijske poslove i pomoćnikom načelnika stožera za izvještajne poslove, uredom (kancelarijom) te načelnicima rodova: topništva, protuzračne obrane, inženjerije, službe veze i ABKO. Stožeru su podređene pristožerne postrojbe: zapovjedništvo stana (komanda stana), izvidnički vod, satnija (četa) službe veze i laki

TO, da bi navedena funkcija, od rujna 1974. godine, bila podignuta na nivo zamjenika načelnika GŠ JNA za TO. Dužnost pomoćnika, a potom zamjenika načelnika GŠ JNA za TO obnašao je general-pukovnik Janko Sekernik.

Tijekom lipnja 1975. godine započelo je ustrojavanje posebnih postrojbi TO na rijekama i jezerima. Riječne postrojbe TO ustrojavale su općine koje su na svom području imale veće plovne rijeke i to u obliku *riječnih združenih odreda* koji su u svom sastavu imali: diverzantski odred za podvodna djelovanja, samostalne riječne vodove, vodove lakih ronilaca i samostalne riječne desetine. Jezerske postrojbe TO ustrojavane su na većim jezerima kao skupine i odredi jezerskog osiguranja.

Krajem 1975. godine broj stožera i postrojbi TO SFRJ ustrojbeno možemo sagledati kroz tri segmenta:

- stožeri (štabovi) TO (šest republičkih stožera, dva pokrajinska stožera, 36 oblasnih stožera, četiri gradska stožera, 506 općinskih stožera, 2335 stožera u mjesnim zajednicama i poduzećima, odnosno, ukupno 2889 stožera),
- združene postrojbe (98 brigada, tri pukovnije, 208 samostalnih bojni, 283 odreda, jednu flotilu naoružanih brodova, 28 samostalnih satnija i 38 samostalnih vodova, odnosno, 662 združene postrojbe) i
- taktičke postrojbe (sedam gradskih brigada, 1306 samostalnih satnija, 604 samostalne desetine, skupine i vodovi, 84 inženjerijsko-pontonirske satnije, 593 diverzantska odreda, šest protuzračnih divizijuna, 72 protuzračne bitnice, 22 riječna odreda, 20 skupina lakih ronioca, 204 stanice obalnog motrenja i izvješćivanja, tri jezerske desetine i voda, dva divizijuna naoružanih brodova, sedam zrakoplovnih eskadrila, 109 omladinskih odreda, 100 desetina i vodova službe veze, 7841 postrojba TO u mjesnim zajednicama i 373 ostalih postrojbi, odnosno, ukupno: 11 353 postrojbe).

---

protuzračni vod. Stožer su još činili: pomoćnik zapovjednika za *moralno-političko vaspitanje*, komitet SK, pomoćnik zapovjednika za sigurnost sa satnijom (četom) vojne policije i pomoćnik zapovjednika za logistiku (pozadinu) sa odsjecima za: tehničku službu, intendantsku službu, sanitetsku službu i financijsku službu.
Ustroj općinskog stožera (štaba) TO: zapovjednik (komandant), načelnik stožera (načelnik štaba) te stožer (štab) sa referentima za: operativno-nastavne i garnizone poslove, organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove, izvještajne poslove i uredom (kancelarijom) te referentima rodova: protuzračne obrane, inženjerije, službe vezei kriptozaštite te ABKO. Stožeru su podređene pristožerne postrojbe: zapovjedništvo stana (komanda stana), zaštitni vod, izvidnički vod, vod službe veze i pionirsko-diverzantski vod. Stožer su još činili: pomoćnik zapovjednika za *moralno-političko vaspitanje*, pomoćnik zapovjednika za sigurnost sa vodom vojne policije i pomoćnik zapovjednika za logistiku (pozadinu) sa odjelom za logistiku (pozadinu) i referentima za: tehničku službu, intendantsku službu, sanitetsku službu, veterinarsku službu i financijsku službu. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 122 – 123

Ukupno je TO raspolagala sa 12 015 različitih postrojbi sa 808 120 pripadnika[151].

Vrh JNA nije blagonaklono gledao na jačanje druge komponente OS JNA te je stalno isticao paralelizam u ustroju postrojbi JNA i TO što je osobito dolazilo do izražaju u ustroju partizanskih brigada JNA i brigada TO. Isticano je *ponavljanje* u slučaju navedenih brigada, odnosno, da je ustroj, namjena i način uporabe partizanskih brigada JNA i brigada TO potpuno identičan. Međutim, u navedenom vremenskom periodu sva nastojanja JNA za revizijom koncepta TO ostaju bez uspjeha[152].

U srpnju 1977. godine SSNO donosi *Uputstvo o upotrebi Teritorijalne obrane*, prvu opću uputu kojom je određena, odnosno, potvrđena dotadašnja *struktura* (ustroj) postrojbi i stožera TO te razrađen i definiran sustav rukovođenja i zapovijedanja unutar TO. Uz navedeno, opisani su postupci i radnje za pripremu TO za izvođenje borbenih djelovanja te potom i sama borbena djelovanja i njihovo osiguranja. U točki 6 navedenog uputa definirana je uloga TO kao dijela OS SFRJ: *Teritorijalne obrana je najširi oblik organizacije oružanog općenarodnog otpora u koji se, u slučaju potrebe, može uključiti sve stanovništvo sposobno za oružanu borbu. Organizira se na teritorijalnom načelu u svim društveno-političkom zajednicama, mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada. Snagama TO pokriva se cjelokupna teritorija SFRJ. Time se osigurava: neprekidna oružana borba u svim ratnim uslovima, uspješno funkcioniranje društveno-političkog sustava i zaštita stanovništva i materijalnih dobara. Teritorijalna obrana osposobljena je da zajedno s jedinicama JNA ili samostalno izvodi borbena djelovanja na privremeno zauzetoj teritoriji, u zahvatu fronta i u vlastitoj pozadini. U slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratnom stanju, milicija je dio snaga TO koja se angažira u izvršenju određenih borbenih, sigurnosnih i drugih zadataka*[153]. Donošenjem citiranog uputa zaokružen je rad na glavnim koncepcijskim rješenjima upotrebe TO te je postojeća shema organizacije u stožere, združene postrojbe i taktičke postrojbe verificirana.

U drugoj polovici 70.-tih godina težište na razvoju postrojbi TO stavljeno je na ustrojavanje postrojbi TO u mjesnim zajednicama i poduzećima (*organizacijama udruženog rada*). Tako je do kraja 1978. godine ukupno na području SFRJ djelovalo: 569 stožera, 2249

---

[151] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 127

[152] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane,* (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 336

[153] *Uputstvo o upotrebi Teritorijalne obrane,* Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1977., str. 12 – 13

stožera u mjesnim zajednicama i 9516 postrojbi TO, od kojih je 8301 bila ustrojena na području mjesne zajednice[154].

U navedenom vremenskom periodu uz proces ustrojavanja postrojbi TO sa ciljem potpunog *pokrivanja* područja SFRJ snagama TO dolazi i do ubrzanog procesa obuke sa težištem na uvježbavanju gađanja te vježbanju izvođenja taktičkih radnji. Tako je 1977. godine provedbom obuke obuhvaćeno 451 365 obveznika TO, 1978. godine 383 224 obveznika TO i 1979. godine 450 893 obveznika TO. Time je svake od navedenih godina izvođenjem obuke obuhvaćeno od 50% do 60% ukupnog broja pripadnika TO. Međutim, TO je i dalje najveći problem imala u nedovoljnoj tehničkoj opremljenosti modernim oružanim sustavima i drugom modernom opremom (što je osobito bilo izraženo kod postrojbi ABKO)[155].

Tijekom 1980. godine dolazi do daljnjeg povećanja broja pripadnika TO za 16,8%, a odnos između združenih postrojbi prema taktičkim bio je: 18,5% prema 72,5%. U slučaju neposredne ratne opasnosti i samoga rata devet posto pripadnika TO činili bi pripadnici *Narodne milicije*. U navedenoj godini ukupno je 64% pripadnika TO obuhvaćeno raznim oblicima obuke, odnosno, 476 249 pripadnika (navedeno povećanje uzrokovano je djelomično krizom izazvanom bolešću, a potom i smrću Josipa Broza Tita tijekom koje se cjelokupni sustav OS JNA nalazio u povećanoj borbenoj gotovosti). Za ovu godinu u razvoju TO posebno je bitno da je po prvi put nakon 1968. godine i službenog utemeljenja TO popuna ratnog ustroja pričuvnim časnicima bila stopostotna (ovo je postignuto zahvaljujući sustavu škola pričuvnih časnika JNA koje su godišnje obučavale 1600 pričuvnih časnika za potrebe popune postrojbi TO te daljnjih 2000 pričuvnih časnika svake godine završavalo je razne specijalističke tečajeve u vojno-obrazovnim kapacitetima JNA). Uz sve navedeno, tijekom 1980. godine pojavljuju se i dvije nove vrste postrojbi: protudesantni odredi i zajednički prednji odredi. Arsenal TO iste godine povećan je (ustupanjem neperspektivnih vojnih sredstava iz JNA i kupovinom novih sredstava) za: 184 628 puške, 12 983 teške strojnice, 1195 minobacača i topova te 131 protuzračni top. Tako je ukupni broj stožera TO krajem 1980. godine iznosio 3070, od toga: šest republičkih stožera, dva pokrajinska stožera, 51 oblasni (zonski) stožer, tri gradska stožera (Beograd, Zagreb i Skopje), 514 općinskih stožera i 2494 stožera TO u mjesnim zajednicama i poduzećima (ukupan broj svih vrsta postrojbi TO

[154] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 141
[155] Nav. dj., str. 145 – 146

bio je 7002)[156]. Od 1980. godine dužnost zamjenika načelnika GŠ JNA za TO preuzeo je general-pukovnik Asim Hodžić. Iste godine zapovjednici TO republika i pokrajina postaju članovi Vojnog savjeta, najvišeg savjetodavnog tijela saveznog sekretara za narodnu obranu.

Tijekom 1981. godine došlo je do daljnjeg povećanja TO za 11,1%, a navedeno povećanje se u prvom redu odnosilo na ustrojavanje novih postrojbi TO u mjesnim zajednicama i poduzećima. Spomenuto povećanje postrojbi TO, u pretežitom dijelu taktičkih postrojbi (povećanje od 9,3% u odnosu na prethodnu godinu), samo je još više istaknuo veliki nerazmjer između taktičkih (81,1%) i združenih postrojbi (18,6%). Tijekom navedene godine 612 077 pripadnika TO obuhvaćeno je izvođenjem obuke (popularno nazivano *rezervom*). Međutim, izbijanjem nemira na području SAP Kosova 1981. godine dolazi do urušavanja sustava TO na području spomenute pokrajine[157].

U 1982. godine zabilježeno je najmanje povećanje broja pripadnika TO od njezina ustrojavanja, svega 0,96%. Međutim, u navedenoj godini, postrojbe TO dobivaju veću količinu suvremenijeg naoružanja te osobito sredstva za protuoklopnu borbu. Ukupno je TO 1982. godine primila od JNA ili kupila od domaćih proizvođača: 122 451 komad pješačkog naoružanja, 3079 protuoklopnih sredstava, 156 protuzračnih sredstava te 949 minobacačkih i topničkih sredstava. S obzirom na prethodno stanje naoružanja TO najveće povećanje učinjeno je u nabavi sredstava za protuoklopnu borbu te sredstava vatrene podrške. Opća gospodarska kriza sa kojom je bila suočena SFRJ „prelila“ se i na TO i to prvenstveno u smislu provedbe obuke. Tako je 1982. godine svega 13,5% pripadnika TO bio obuhvaćen obukom dužom od sedam dana tijekom cijele godine, dok je 42,9% pripadnika TO obuhvaćeno obukom u trajanju od tri dana (obukom je obuhvaćeno: 3777 samostalnih vodova, 1770 samostalnih satnija, 227 samostalnih bojni, 43 odreda i 35 brigada, odnosno, ukupno 384 053 pripadnika)[158].

Zakonom o općenarodnoj obrani iz 1982. godine u lanac zapovijedanja TO uvode se postojeći *Komiteti za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu*[159] i to samo na temelju odluke Predsjedništva SFRJ, u posebnim situacijama, kada mogu poduzimati mjere u svezi sa upotrebom pojedinih dijelova TO. U takvim situacijama zapovjednik TO mora postupati

---

[156] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 148 – 149

[157] Nav. dj., str. 154

[158] Nav. dj., str. 155 – 156

[159] Zadaća *Komiteta za ONO i DSZ* bila je osiguranje rukovodeće uloge SK u sustavu ONO i DSZ, a njihovi poslovi su bili: operativno praćenje i procjena političke i sigurnosne situacije, organiziranje i provedba sustava ONO i DSZ, usmjeravanje izrade i usklađivanje planova obrane i aktivnosti u slučaju izvanrednih situacija, utvrđivanje izvanrednih situacija, ostvarivanje jedinstva obrambenog samozaštitnog sustava, aktiviranje snaga i sredstava TO te odlučivanje o upotrebi snaga TO i *Narodne milicije* u izvanrednim situacijama.

prema odluci navedenog *komiteta*[160]. Tijekom ove godine mjesto zamjenika načelnika GŠ JNA za TO preuzima general-pukovnik Metodije Stefanovski.

Nastavak nepovoljne gospodarska i financijska situacija u SFRJ odrazio se i na mogućnosti TO u provedbi obuke. Tako je tijekom 1983. godine, obukom obuhvaćeno svega 146 000 pripadnika TO i to na jednodnevnim ili dvodnevnim vježbama. Manjak sredstava osjetio se i u nabavi novog naoružanja te je u navedenoj godini TO primila ili kupila ukupno: 72 000 komada pješačkog naoružanja, 1120 protuoklopnih sredstava i 180 protuzračnih sredstava, a određeno poboljšanje izvršeno je kod inženjerijskih postrojbi uvođenjem 660 modernih detektora pješačkih mina)[161].

Početkom travnja 1983. godine Predsjedništvo SFRJ prihvaća novu *Strategiju oružane borbe*. U dijelu koji se odnosi na organizaciju TO ističe se obveza organizacije iste na području čitave SFRJ, počevši od mjesnih zajednica i poduzeća, preko općina do pokrajina i republika. Potom je navedeno, u ustrojbenom smislu, postrojbe TO mogu činiti skupine boraca i samostalne desetine do brigada, a čiji je ustroj prvenstveno prilagođen potrebama borbenog djelovanja u različitim uvjetima i situacijama. Interesantan detalj u navedenoj *Strategiji* predstavlja mogućnost ustrojavanja većih združenih sastava TO: *za izvršenje određenih taktičkih i operativnih zadataka mogu se formirati grupe odreda, grupe brigada i divizije Teritorijalne obrane*[162].

Tijekom 1984. godine na području općinskih stožera TO započinje ustrojavanje *rajonskih stožera* koji obuhvaćaju područje nekoliko mjesnih zajednica unutar područja općinskog stožera TO. U navedenoj godini 148 000 pripadnika TO obuhvaćeno je obukom u trajanju do pet dana, a daljnjih 560 000 pripadnika TO obuhvaćeno je jednodnevnim vježbama. U nabavi novog naoružanja vidljiv je daljnji trend smanjivanja nabavki što je vidljivo iz ukupnog broja novo kupljenih sredstava 1984. godine: 32 000 komada pješačkog naoružanja, 300 komada minobacača i netrzajnih topova, 4000 protuoklopnih sredstava i 200 protuzračnih sredstava. Uz navedeno, JNA je donirala dodatnih 140 minobacača i 60 topova[163].

Krajem 1985. godine TO SFRJ raspolagala je za slijedećim stožerima TO: šest republičkih, dva pokrajinska, 51 regionalni (zonski), šest gradskih (Ljubljana, Zagreb, Beograd, Sarajevo, Titograd/Podgorica i Skopje), 527 općinskih, 1606 rajonskih i 3336 u mjesnim zajednicama te 465 u poduzećima. Navedeni stožeri zapovijedali su sa 28 393

---

[160] *Zakon o opšenarodnoj odbrani,* Službeni list SFRJ, Beograd, 1982., članak 111

[161] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 158

[162] *Strategija oružane borbe*, Centar za strategijska istraživanja GŠ JNA, SSNO, Beograd, 1983., str. 138

[163] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 160 – 161

različite postrojbe TO. Međutim, između pojedinih republika i pokrajina i dalje je postajala velika neujednačenost u ustroju TO. Tako u SR Sloveniji i SAP Kosovu nisu ustrojeni rajonski stožeri TO, isto tako na području SR Crne Gore, SR Srbije i SAP kosova nisu ustrojeni stožeri TO u mjesnim zajednicama i poduzećima te postojanje odreda TO koji su činile bojne samo na području SAP Kosova. Uz sve navedeno i dalje je bio prisutan nepovoljan odnos između združenih postrojbi TO (26,5% od ukupnog broja postrojbi) u odnosu prema broju taktičkih postrojbi TO (73,5%, od toga: 38% u općinama, 34% u mjesnim zajednicama i 28% u poduzećima)[164].

Postojeća funkcija zamjenika načelnika GŠ JNA za TO preimenovana je odlukom SSNO 1984. godine u zamjenik načelnika GŠ JNA za koordinaciju i razvoj Teritorijalne obrane te je na navedeno mjesto imenovan general-potpukovnik Miodrag Ivanović. Međutim, već u prosincu 1985. godine postojećem mjestu zamjenika načelnika GŠ JNA za koordinaciju i razvoj TO vraćen je prethodni naziv – zamjenik načelnika GŠ JNA za TO, a na navedeno mjesto imenovan je general-potpukovnik Ilija Borić (do tada zapovjednik TO SR Hrvatske)[165].

Tijekom 1986. godine izvršena je posljednji opći preustroj TO SFRJ. Tim preustrojem sve snage TO podijeljene su u četiri segmenta:

- štabovi (stožeri) TO: republički, pokrajinski, regionalni/zonski (zajednica općina), gradski, općinski, rajonski i mjesnih zajednica te poduzeća,
- ustanove TO: školske, zdravstvene, proizvodne, remontne (za održavanje) i opskrbne,
- posebni oblici opće naoružanog otpora: snajperske skupine, protuoklopne skupine, skupine za rušenje i zaprečivanje, diverzantske skupine, izvidničko-izvještajne skupine, informativno-promidžbene skupine i skupine za sabotaže i
- postrojbe TO.

Umjesto dotadašnje podijele na taktičke i združene postrojbe TO izvršena je nova podjela postrojbi na:

- prostorne postrojbe TO (prostorna struktura TO, ranije taktičke postrojbe, prilikom borbenih djelovanja isključivo vezane za svoje područje na kojem su ustrojene te su bile pod zapovjedništvom stožera TO u: općinama, mjesnim zajednicama i poduzećima): odredi, bataljuni (bojne), čete (satnija), vodovi i odjeljenja (desetine) te

[164] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 175 – 176
[165] Nav. dj., str. 266

- manevarske postrojbe TO (manevarska struktura TO, predstavljaju udarnu snagu TO, ranije združene postrojbe, prilikom borbenih djelovanja mogu odlaziti sa svog područja ustroja i djelovati samostalno ili zajedno sa drugim manevarskim postrojbama TO ili taktičkim postrojbama JNA, bile su pod zapovjedništvom stožera TO: republičkih, odnosno, pokrajinskih, regionalnih/zonskih i gradskih) činile su teritorijalne brigade (koje su mogle ustrojavati skupine brigada) te zrakoplovna eskadrila, flotila naoružanih brodova i samostalni topnički divizijuni.

Izuzev pješačkih postrojbi TO, koje su činile golemu većinu svih postrojbi TO, predviđeno je u sklopu TO ustrojavanje i drugih vrsta postrojbi i službi: topničkih (vatrene podrške i protuoklopnih), protuzračnih, mornaričko-riječno-jezerskih, zrakoplovstva, inženjerije, službe veze, ABKO, diverzantskih i protudiverzantskih, protudesantnih, izvidničkih, vojne policije te službi (tehničke, intendantske, sanitetske, veterinarske, prometne i financijske)[166].

Sredinom 80.-tih godina TO SFRJ nalazila se u zenitu svog razvoja. Prostorna struktura TO uz horizontalnu zapovjednu crtu (od Predsjedništva SFRJ do stožera TO u mjesnoj zajednici, odnosno, poduzeću) imala je i jako izraženu vertikalnu zapovjednu crtu, odnosno, odgovornost stožera TO prema svojim *osnivačima*: općinama (koje su ustrojavale stožere TO u poduzećima, mjesnim zajednicama i rajonima te općinama), zajednicama općina (koje su ustrojavale oblasne/regionalne/zonske stožere) te republikama i pokrajinama (koje su ustrojavale republičke, odnosno pokrajinske stožer TO). Manevarska struktura TO također je imala horizontalnu zapovjednu crtu, od Predsjedništva SFRJ preko republike ili pokrajine do zonskog/regionalnog stožera, koji su, u pravilu, zapovijedali brigadama i ostalim manevarskim sastavima TO. Vertikalna zapovjedna crta manevarskih postrojbi „vezala“ je brigade TO i ostale manevarske postrojbe za svoje *osnivače* – zajednice općina te republike ili pokrajine[167].

Osim kopnenih postrojbi TO, koje su činile daleko najveći dio, ustrojene su i pomorske snage TO (na području republika Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Crne Gore) koje su činile: postrojbe za površinska djelovanja i postrojbe za podvodna djelovanja[168].

---

[166] *Doktrina teritorijalne odbrane oružanih snaga,* SSNO, Beograd, 1990., str. 4 – 5

[167] Davor Marijan, *Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina*, Časopis za suvremenu povijest, br. 3 (2009.), Zagreb, 2009., str. 670

[168] Tako je u svakoj priobalnoj općina na području SR Slovenije bio ustrojen od strane lokalnog općinskog stožera TO: odred naoružanih brodova/čamaca, skupina lakih ronilaca, vod podvodnih diverzanata i postaja (stanica) minskog motrenja i javljanja. Na priobalnom dijelu Bosne i Hercegovine (općina Neum) ustrojena je desetina (odjeljenje) za podvodna djelovanja, dok je na području svake priobalnim općine Crne Gore, općinski stožer TO, ustrojio: jedan pomorsko-teritorijalni odred, skupinu naoružanih brodova/čamaca, skupinu ronilaca i

SSNO je početkom lipnja 1975. godine donio odluku o ustrojavanu zrakoplovnih postrojbi pri stožerima TO republika i pokrajina. Kao osnova za ustrojavanje zrakoplovnih postrojbi TO uzeti su postojeći kapaciteti sportsko-turističkog i poljodjeljskog zrakoplovstva organizirani u civilne *zrakoplovne saveze* koje su činili: centri i škole za motorno letenje i jedriličarstvo, aeroklubovi te gospodarske organizacije poslovne, poljodjelske i turističke avijacije. Na navedenim zrakoplovima izvršene su preinake kako bi isti mogli nositi razne vrste streljačkog naoružanja, lake raketne sustava te razne vrste i količine zrakoplovnih bombi. Zrakoplovna komponenta TO imala je dvije osnovne vrste postrojbi: avijacijske postrojbe (zrakoplovno-borbene) i zrakoplovno-logističke (pozadinske) postrojbe. Avijacijske postrojbe TO bile su ustrojene u eskadrile (ustrojavane pri republičkim i pokrajinskim stožerima TO, jačine od dva do pet odjela od po četiri zrakoplova, odnosno, od osam do 20 zrakoplova) te samostalne odjele (odjeljenja) ustrojavana pri zonskim (regionalnim) stožerima TO (jačine od dva do pet parova zrakoplova, odnosno, od četiri do 10 zrakoplova).

Kako je navedeno uz avijacijske postrojbe ustrojene su i zrakoplovno-logističke postrojbe TO. Pri razvoju zrakoplovno-logističkih postrojbi TO trebalo je maksimalno iskoristiti postojeću mrežu civilnih aerodroma sa njima pripadajućom meteorološkom i navigacijskom te službom za tehničko održavanje. Za tehničku podršku zrakoplovnoj eskadrili TO ustrojavan je *Odred zrakoplovno-pozadinskog osiguranja* koji se sastojao od: satnije za tehničko održavanje (četiri skupine za održavanje) i satnije službe veze. Za tehničku podršku zrakoplovnom odjelu TO ustrojavane su *Čete zrakoplovno-pozadinskog osiguranja* sa: vodom za tehničko održavanje, logističkom (pozadinskom) desetinom, pješačkim vodom za osiguranje i vodom službe veze.

U skladu sa planovima upotrebe aerodromske mreže (izrađenom od strane Zapovjedništva RZ i PZO), svi aerodromi na području SFRJ, podijeljeni su na: A, B i C kategoriju. Za razmještaj i baziranje avijacije TO izabrani su aerodromi kategorije C, koji su bili i najbrojniji na području SFRJ. Aerodromi kategorije C imali su uglavnom travnatu podlogu te je dužina poletno-sletne staze bila do 1500 m (aerodromi A i B kategorije bili su veliki vojni i civilni aerodromi sa više betonskih poletno-sletnih staza). Izbor aerodroma za TO (kategorija C) vršio je republički (pokrajinski) stožer TO u suradnji sa Zapovjedništvom ratnog zrakoplovstva (JRV). Konačni cilj je bio, u slučaju ratnih djelovanja, osigurati *rastresit*

---

skupine postaja minskog motrenja i javljanja. Uz navedeno na području Skadarskog jezera djelovale su i tri jezerske skupine TO Crne Gore. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 5.): Ratna mornarica* (autori: viceadmiral Miodrag Radosavljević, kapetan bojnog broda dr. Tomislav Stanišić, kapetan bojnog broda Berislav Visković i kapetan fregate Boško Antić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 133 – 134

razmještaj zrakoplova TO na što više aerodroma čime se željelo umanjiti učinke mogućih zrakoplovnih udara protivnika. Temeljna zrakoplovna obuka pilota vršila se u aeroklubovima te nastavnim i školskim centrima *zrakoplovnih saveza*, dok je borbena obuka pričuvnih vojnih pilota organizirana u školi za pričuvne časnike ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane.

Tako je zrakoplovna komponenta TO 1. siječnja 1979. godine raspolagala sa: 18 samostalnih odjela i pet eskadrili zrakoplova. Do 1. rujna 1985. godine broj zrakoplovnih postrojbi TO narastao je na: 29 samostalnih odjela te osam eskadrila[169].

Uloga SK u TO je bila neprikosnovena i organizirana je u dva segmenta. Prvi segment bile su *organizacije SK* u TO. Tako je na nivou republičke ili pokrajinske TO formirana „krovna" *Konferencija SK TO*, potom su formirani *Komiteti SK* u: samostalnim bojnama (bataljunima)/divizijunima, odredu, brigadi, općinskim i gradskim općinskim stožerima te oblasnim/zonskim i republičkim (pokrajinskim) stožerima. *Osnovne organizacije SK* formirane su u: samostalnim vodovima i četama (satnijama) te bitnicama (baterijama) i eskadrilama. Uz navedeno *osnovne organizacije SK* formiraju se u zapovjedništvima bojni/divizijuna, odreda i brigada TO (za formiranje *osnovne organizacije SK* u navedenim postrojbama i stožerima TO bilo je potrebno da se u istim nalazi više od tri člana SK).

Drugi segment djelovanja SK u TO bilo je kroz *vezivanje* ranije spomenutih *komiteta SK* štabova i zapovjedništava manevarskih postrojbi TO za strukturu SK. Tako su *komiteti* republičkih (pokrajinskih) stožera TO *vezani* za *Centralni komitet SK* republike (pokrajine), dok su *komiteti SK* oblasnih/zonskih stožera i brigada TO bili *vezani* za *međuopćinsku konferenciju SK*. Preostali *komiteti SK* u samostalnim bojnama/divizijunima, odredima te općinskim i gradskim općinskim stožerima TO *vezani* su za *općinski komitet SK*.

Opisanom shemom djelovanja SK je osigurao stalnu prisutnost na svim razinama zapovijedanja TO. Pri popuni zapovjednih mjesta u TO uvijek je prednost više pridavana članstvu u SK nego formalnoj vojničkoj izobrazbi. Navedeno se opravdavano time, da je u slučaju borbenih djelovanja ili suprotstavljanja raznim oblicima akcija specijalnog rata te pokušajima *kontrarevolucije*, od iznimne važnosti da postrojbom TO zapovijeda zapovjednik koji je član SK[170].

Upravo tih godina kada je TO SFRJ bila na vrhuncu svoga razvoja i sam vrh JNA osjetio se dovoljno jakim da započne sa lobiranjem za korjenitu promjenu sustava zapovijedanja OS

---

[169] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 4.): Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, Razvojni put Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane 1945. – 1985.* (autori: general-pukovnik Rade Suša, pukovnik dr. Dragoslav Janković i pukovnik dr. Predrag Pejčić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989., str. 166 – 175

[170] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 250 – 251

SFRJ. Navedeni proces započinje 1986. godine, a idejni kreator plana bio je tadašnji savezni sekretar za narodnu obranu admiral flote Branko Mamula. Temeljni cilj plana predstavljalo je „izbacivanje“ republika i pokrajina (time i svih ostalih državno-civilnih struktura iz zapovjedne crte TO), odnosno, ukidanje vertikalne crte zapovijedanja TO. Preustrojem OS SFRJ prema planu *Jedinstvo*, krajem 1988. godine, ustrojena su *vojišta* (u mirnodopskom ustroju vojne oblasti) koja su pod svojim zapovjedništvom integrirala sve snage JNA i TO, a bila su vezana direktno na Predsjedništvo SFRJ (prema mirnodopskom ustroju na SSNO), kao vrhovno zapovjedništvo (*vrhovnu komandu*), koje je preko svoga stožera (*štab vrhovne komande*), koje se ustrojavalo od dijela GŠ OS, zapovijedao OS SFRJ, što je u željnoj konačnici značilo da u mirnodopskim i ratnim uvjetima SSNO vrši zapovijedanje svim komponentama OS SFRJ[171].

Navedenim rješenjem se u postojeću izravnu zapovjednu vezu između Predsjedništva SFRJ i republičkih, odnosno, pokrajinskih stožera TO „uklinilo“ zapovjedništvo *vojišta*, odnosno, u miru zapovjedništva vojnih oblasti. Time je postignuto slijedeće: stožeri TO republika i pokrajina postaju dijelovi zapovjedništava vojnih oblasti čime su praktički republička i pokrajinska rukovodstva izgubila mogućnost zapovijedanja „svojim“ TO izuzev u *krajnje nepovoljnom razvoju strategijske situacije* (zauzimanje većeg područja republike ili pokrajine od strane protivnika) te „spuštanje“ zapovjednika TO republika i pokrajina sa dotadašnje razine zapovjednika armija na razinu zapovjednika korpusa unutar određenog *vojišta.* Navedenim su cjelokupne snage TO (manevarska i prostorna struktura) svedene na pomoćne postrojbe JNA što je u konačnici bila potpuna degradacija temelja sustava *opće narodne obrane*.

3.3. Teritorijalna obrana Socijalističke Republike Hrvatske

Ustrojavanje (razvoj) stožera (štabova) i postrojbi (jedinica) Teritorijalne obrane na području Socijalističke Republike Hrvatske tekao je paralelno sa ustrojavanjem navedenih sastava u ostalim socijalističkim republikama i pokrajinama SFRJ. Već nakon godinu dana od početka ustrojavanja sustava TO (1969. godine), tada još pod nazivom *narodna obrana*, SR Hrvatska imala je ustrojeno: 110 stožera i 1410 postrojbi (sa ukupno 67 571 pripadnikom)[172].

---

[171] Davor MARIJAN, *Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina*, Časopis za suvremenu povijest, br. 3 (2009.), Zagreb, 2009., str. 678 – 679

[172] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 98

Već 1970. godine broj pripadnika TO SR Hrvatske povećan je na 114 912 od čega je 114 000 bilo naoružano (svega 912 pripadnika TO SR Hrvatske nije imalo osobno naoružanje[173]). U naoružanju TO SR Hrvatske u tom trenutku bilo je: 12 445 strojnica, 59 654 puške, 16 257 poluautomatskih pušaka, 4905 teških strojnica, 2630 ručnih bacača, 78 minobacača 60 mm i 62 mm te 85 protuzračnih topova[174]. Kao što se može vidjeti iz navedenog popisa naoružanja najveći dio naoružanja TO Hrvatske u tom trenutku činilo je pješačko naoružanje, dok su sredstva vatrene podrške činili isključivo minobacači manjeg kalibra. Sredstva za izvođenje protuoklopne obrane bili su samo ručni bacači.

Navedeni broj od 114 912 pripadnika TO ustrojen je u: jedan republički stožer, sedam oblasnih stožera, 103 općinska stožera, 52 samostalne bojne, 123 samostalne satnije, 104 samostalna voda i desetine, 79 diverzantskih odreda, 19 lakih bitnica protuzračne obrane, 1908 samostalnih skupina u mjesnim zajednicama, 1240 samostalnih desetina u mjesnim zajednicama i 385 samostalnih vodova u mjesnim zajednicama. Za razliku od drugih republika SFRJ TO SR Hrvatske nije imala još ustrojene brigade (kao TO Bosne i Hercegovine te Crne Gore, dok je Srbija imala pukovnije TO), a niti odrede (koje uz Hrvatsku nije imala niti SR Bosna i Hercegovina). Ono po čemu je TO SR Hrvatske bila jedinstvena bila je *pokrivenost* mjesnih zajednica postrojbama TO što niti jedna druga republička TO nije tada imala[175].

Promatrane 1970. godine SR Hrvatska je za troškove svoje TO odvajala 0,37% BDP-a, a samo je SR Slovenija odvajala manje (0,32%), dok su ostale republike izdvajale veći postotak za financiranje svojih TO (Bosna i Hercegovina 0,67%, Crna Gora 0,54%, Makedonija 0,52% i Srbija 0,60%)[176].

Tijekom narednog perioda nastavljen je daljnji razvoj TO SR Hrvatske te je težište i dalje bilo u ustrojavanju manjih postrojbi prostorne strukture ili prema tadašnjem nazivu – taktičkih postrojbi. Do konca 1971. godine trajao je proces *okrupnjavanja* postrojbi, osobito se to odnosilo na postrojbe TO u mjesnim zajednicama. Tako je ustrojena 661 postrojba TO, od toga: 104 samostalne desetine i voda, 262 samostalne satnije i bojne, 47 odreda, 79 diverzantskih odreda, 19 protuzračnih bitnica i 150 samostalnih postrojbi (od desetine do

[173] Za usporedbu u istom vremenskom razdoblju: SR Bosna i Hercegovina imala je ukupno 138 024 pripadnika TO od toga 62 188 nenaoružanih, SR Crna Gora 38 874 pripadnika TO od toga 17 024 nenaoružana, SR Makedonija imala je 67 548 pripadnika TO od toga njih 26 144 bez oružja, SR Slovenija imala je 51 563 pripadnika TO od toga 14 748 nenaoružanih i SR Srbija imala je 280 533 pripadnika TO od toga njih 108 069 bez oružja. *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 105

[174] Nav. dj., str. 105

[175] Nav. dj., str. 106

[176] Nav. dj., str. 105

satnije) u poduzećima. U navedenim postrojbama bilo je angažirano 115 427 pripadnika TO te su svi bili naoružani. Naoružanje TO činilo je: 13 347 strojnica, 68 443 puške, 22 294 poluautomatske puške, 6682 teške strojnice, 3586 ručnih bacača, 376 minobacača i 85 protuzračnih topova. Izdvajanje iz republičkog BDP-a za troškove TO povećano je na 0,40%[177]. U odnosu na prethodnu godinu (1970.) tijekom 1971. godine došlo je do manjeg povećanja ukupnog broja pripadnika TO (za 515 pripadnika). Međutim, dolazi do ustrojavanja najvećih taktičkih postrojbi – odreda na području općina, iako još uvijek nema ustrojenih manevarskih (združenih) postrojbi. Vatrena podrška oslanja se i dalje isključivo na minobacače, a niti kod protuoklopne obrane nije bilo promjena u odnosu na prethodnu godinu te su i dalje ručni bacači glavno sredstvo protuoklopne obrane.

U 1972. godini i dalje raste broj pripadnika TO SR Hrvatske kojih sada ima 117 078 te dolazi do ponovne pojave nenaoružanih pripadnika TO (naoružanih 114 151, tako da je nenaoružanih pripadnika bilo 2927). Uz navedene snage TO sada se dodaju i pripadnici *Narodne milicije* (u slučaju rata *milicija* dolazi pod zapovjedništvo TO), kojih je tada na području SR Hrvatske bilo 14 695, tako da je opći broj pripadnika TO bio 131 773[178].

Prema pregledu naoružanja TO SR Hrvatske ista je 1973. godine imala na raspolaganju: 111 150 komada pješačkog naoružanja, 218 minobacača, 16 146 ručnih bacača te 84 protuzračna topa (od ukupnog broja navedenog oružja 81,12% bilo je suvremeno dok je preostalih 18,88% bilo oružje trofejnog porijekla)[179]. Kao što je vidljivo, u odnosu na prethodne godine, dolazi do daljnjeg smanjenja sredstava za vatrenu podršku (minobacača), međutim, dolazi do ogromnog povećanja sredstava za protuoklopnu borbu (ručnih bacača). Izdvajanja za TO iz republičkog proračuna i dalje je 0,38% BDP-a (manje izdvajaju Slovenija i Crna Gora 0,34%, dok Makedonija izdvaja 0,50%, a Srbija sa pokrajinama 0,64% te najviše Bosna i Hercegovina 0,70%)[180].

Krajem 1975. godine ustrojbeno TO SR Hrvatske sastoji se od:

- stožera: jednog republičkog, sedam oblasnih (zonskih), 105 općinskih te 1326 u mjesnim zajednicama i poduzećima (ukupno: 1438 stožera TO),
- združenih postrojbi: 17 brigada, 27 odreda, osam samostalnih bojni i jedne flotile naoružanih brodova (ukupno: 53 združene postrojbe) i

[177] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 109
[178] Nav. dj., str. 111
[179] Nav. dj., str. 113
[180] Nav. dj., str. 124

- taktičkih postrojbi: 135 samostalnih satnija, 34 samostalna voda i desetine, 78 diverzantskih odreda, 19 protuzračnih bitnica, 21 odreda naoružanih brodova i čamaca, 20 skupina lakih ronioca, 204 postaje minskog motrenja, jedne eskadrile, 100 desetina i satnija službe veze, 4781 samostalne postrojbe razine desetine i voda u mjesnim zajednicama te pet ostalih postrojbi (ukupno: 5398 taktičkih postrojbi).

Ukupno je TO tada imala: 5451 stožer te združenu i taktičku postrojbu sa 167 908 pripadnika što je bilo veliko povećanje od 36 135 pripadnika u odnosu na prethodni period (od navedenog povećanog broja pripadnika TO ustrojene su taktičke postrojbe u mjesnim zajednicama: samostalne desetine i vodovi)[181].

Krajem 70.-tih godina akcent u razvoju TO SR Hrvatske, od fizičkog povećanja broja pripadnika stožera i postrojbi, pomaknut je prema organizaciji i provedbi obuke. Tako je 1977. godine 67 175 pripadnika TO SR Hrvatske sudjelovalo na obuci, dok je 1978. godine taj broj povećan na 84 581 pripadnika te 1979. godine dostiže brojku od 89 814 pripadnika TO obuhvaćenih obukom[182]. Iz navedenih brojki vidljivo je povećanje, na godišnjoj osnovi, broja pripadnika TO koji su bili pozivani na obuku, a samim procesom obuke *zahvaćeno* je gotovo 50% svih vojnih obveznika TO.

U svim republikama i pokrajinama SFRJ početkom 80.-tih godina dolazi do smanjivanja izdvajanja sredstava za TO (tako za razliku od prijašnjeg vremena Slovenija ima jednu od najvećih stopa izdvajanja za TO 0,30% BDP-a, isto kao i Bosna i Hercegovina, dok prednjači Makedonija sa 0,33%, a među onima koji su najmanje sredstava izdvajali bili su: Crna Gora sa 0,17%, Kosovo sa 0,19%, i Vojvodina 0,18% te uvjerljivo najmanje Srbija sa samo 0,10%). SR Hrvatska je u istom periodu za podmirenje troškova TO izdvojila 0,18% BDP-a što je činilo 36% od ukupnih sredstava izdvojenih za financiranje sustava *opće narodne obrane*[183].

Temeljna karakteristika TO SR Hrvatske početkom 80.-tih godina i dalje ostaje visoki stupanja njezine fragmentacije te tako 1980. godine TO ima ustrojbeno 1450 različitih stožera (jedan republički, sedam oblasnih/zonskih, 112 općinskih i 1327 u mjesnim zajednicama te u poduzećima) koji su zapovijedali sa 3120 različitih postrojbi TO[184]. Iako je broj stožera i postrojbi 1980. godine smanjen u odnosu prema 1975. godini (1975.: 5451, a 1980.: 4570) za 881 stožer i postrojbu, TO je i dalje predstavljala organizaciju opterećenu mnoštvom manjih postrojbi te sa tim povezanih zapovjednih crta što je samo po sebi otežavalo i u konačnici

[181] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 127
[182] Nav. dj., str. 145
[183] Nav. dj., str. 147
[184] Nav. dj., str. 149 – 150

dovodilo u pitanje učinkovito zapovijedanje, a time samu borbenu spremnost i mogućnost za izvršavanje borbenih zadaća.

U promatranom vremenskom periodu, početak 80.-tih godina, nastavljen je intenzivan rada na obuci pripadnika TO, tako je 1980. godine na raznim oblicima obuke bilo 106 045 pripadnika, a već iduće godine (1981.) taj broj je porastao na 121 029 pripadnika, a povećanje broja pripadnika TO obuhvaćenih provedbom obuke rastao je i u 1982. godini na 126 525 pripadnika. Izuzev navedenog povećanja broja pripadnika TO SR Hrvatske obuhvaćenih provedbom obuke vidljiva je i tendencija pozivanja na obuku (*rezerva*) cjelokupnih postrojbi te je tako napr. 1982. godine provedena obuka za kompletne: 387 samostalnih vodova u mjesnim zajednicama, 275 samostalnih satnija u mjesnim zajednicama, 40 samostalnih bojni u općinama te 11 brigada na nivou oblasnih/zonskih stožera[185].

Do 1985. godine izvršeno je daljnje okrupnjavanje postrojbi TO te je krajem iste godine bilo 5037 ustrojbenih cjelina unutar TO SR Hrvatske, od toga: jedan republički stožer, devet zonskih/regionalnih, jedan gradski (Zagreb), 113 općinskih, 259 rajonskih (više mjesnih zajednica), 1013 u mjesnim zajednicama i 300 u poduzećima (ukupno: 1695 stožera), koji su zapovijedali sa 3342 postrojbe TO[186]. Tako je do sredine 80.-tih godina ponovno došlo do povećanja broja postrojbi i stožera TO i to prvenstveno u njegovoj prostornoj strukturi (za 467 novih stožera i postrojbi TO u odnosu prema ukupnom broju stožera i postrojbi 1980. godine).

„Hrvatska komponenta“ TO unutar ukupne jugoslavenske TO početkom 80.-tih godina kretala se od 20,78% (1980.), zatim 16,78% (1981.), potom 16,39% (1982.) te 17.04% (1983.) i 17,33% (1984. i 1985.)[187]. Navedeni pad broja pripadnika TO SR Hrvatske u ukupnom broju pripadnika TO SFRJ uvjetovan je prije svega povećanjem broja pripadnika TO u drugim republikama. Unutar same TO SR Hrvatske odnos između postrojbi manevarske i prostorne strukture iznosio je 33,8% (manevarska struktura TO) prema 66,2% (prostorna struktura TO). Od stožera i postrojbi TO u prostornoj strukturi 36% je bilo u općinama, 32% u mjesnim zajednicama i 32% u poduzećima[188].

Početkom 1990. godine TO SR Hrvatske imala je 200 000 pripadnih svrstanih u 31 brigadu manevarske strukture te 47 samostalnih bojni i 80 samostalnih satnija prostorne strukture. Postrojbe protuzračne obrane TO činio je dio pri brigadama te dio postrojbi u okviru TO velikih poduzeća. Od ukupnog naoružanja TO 60% je bilo suvremeno dok je 40%

---

[185] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 156 – 157
[186] Nav. dj., str. 175
[187] Nav. dj., str. 174
[188] Nav. dj., str. 176

bilo trofejno. Većina naoružanja TO SR Hrvatske, 65%, nalazilo se pohranjeno u vojarnama ili u skladišnim kompleksima pod nadzorom JNA, 25% u skladištima u sklopu poduzeća te preostalih 10% nalazio se pohranjen u policijskim postajama (zajedno sa oružjem pričuvnog sastava policije) ili u skladištima TO[189].

Republički štab teritorijalne obrane Socijalističke Republike Hrvatske (RŠTO SRH) imao je slijedeći ustroj:

- zapovjednik (komandant) RŠTO, sekretar (tajnik) RŠTO i *Konferencija SKH TO SRH* te *Komitet SKH pri RŠTO*;
- štab (stožer) sa načelnikom štaba (stožera) sa odjelima: operativno-nastavni (odsjeci: operativni i nastavni), izvještajni, organizacijsko-popunidbeni (odsjeci: organizacijski/ustrojbeni i za popunu), veze i kripto-zaštite. Uz navedene odjele u stožeru su još ustrojeni: operativni centar stožera (štaba), samostalni odsjek za informatiku i zapovjedništvo stana (komanda stana). Kao dio stožera TO ustrojena su i mjesta načelnika borbenih rodova: topništva (artiljerije), protuzračne obrane (artiljerijskih jedinica protuzračne obrane), inženjerije, postrojbi veze, postrojbi ABKO, zrakoplovstva (avijacije) i pomorstva;
- pomoćnik zapovjednika TO za politički rad (sa odjelom za političku izobrazbu);
- pomoćnik zapovjednika TO za pozadinu (logistiku) sa: odjel za operativne poslove pozadine (logistike) i odjel za ratnu proizvodnju te načelnici službi (tehničke, intendantske, sanitetske, veterinarske, prometne, graditeljske i financijske);
- pomoćnik zapovjednika TO za personalne poslove (sa odjelima: personalnim i kadrovskim);
- pomoćnik zapovjednika TO za sigurnost (sa odjelom sigurnosti te protuizvještajnom skupinom/kontraobavještajnom grupom);
- pomoćnik zapovjednika TO za pravna pitanja (sa podređenim: vojnim tužiteljstvom i višim vojnim tužiteljstvom te vojnim sudom I. stupnja i višim vojnim sudom) i
- nastavni centar RŠTO SRH.

Ukupno je u RŠTO bilo angažirano 110 časnika (oficira/starješina) i dočasnika (podoficira/mlađih starješina)[190]. Na čelu TO SR Hrvatske, sa funkcijom zapovjednika (komandanta) RŠTO, nalazio se: general-pukovnik Srećko Manola (od 1968. do 1972.), general-pukovnik Mate Bilobrk (od 1972. do 1976.), general-pukovnik Augustin Jukić (od

[189] Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001., str. 78
[190] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 177

1976. do 1982.), general-potpukovnik Martin Špegelj (od 1982. do 1985.), general-potpukovnik Ilija Borić (1985.) i general-potpukovnik Zdravko Novoselić (od 1985. do 1991.). Funkciju načelnika stožera (štaba) RŠTO obavljao je: general-potpukovnik Stanko Kombol (od 1968. do 1971.), general-potpukovnik Milivoj Gluhak (od 1971. do 1974.), general-potpukovnik Milorad Miščević (od 1974. do 1979.), general-potpukovnik Josip Skupljak (od 1979. do 1982.), general-major Darko Puhar (od 1982. do 1985.) i general-major Teodor Vračarević (od 1985. do 1991.)[191].

Pod neposrednim zapovjedništvom RŠTO bila je *Brigada borbenog osiguranja tijela republike*, sa mobilizacijskim razmještajem u Zagrebu, odnosno, prema ratnoj lokaciji najviših državnih i političkih tijela SR Hrvatske. Zadaća brigade, kao što i samo ime sugerira, bilo je osiguranje najviših državnih i političkih tijela SR Hrvatske u slučaju neposredne ratne opasnosti i samoga rata.

SR Hrvatska je bilo podijeljena na sedam oblasnih (regionalnih) štabova (stožera) TO: Bjelovar, Gospić, Karlovac, Osijek, Rijeka, Split i Zagreb. Tijekom 1983. godine izvršen je preustroj regionalne strukture stožera TO te je ustrojeno devet *operativnih zona TO*: Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Osijek, Sisak, Karlovac, Rijeka, Gospić i Split (koje su se podudarale sa područjima zajednica općina)[192] te *stožer TO grada Zagreba*.

Za zapovijedanje TO na područjima navedenih *operativnih zona* ustrojeni su *štabovi TO operativnih zona*, koji su imali slijedeći ustroj:

- zapovjednik (komandant) *operativne zone* i *Komitet SKH*;

---

[191] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 267 – 268 i Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001., str. 73

[192] Zajednica općina Zagreb: Vrbovec, Donja Stubica, Dugo Selo, Zabok, Zelina (danas Sveti Ivan Zelina), Zlatar Bistrica, Ivanić Grad, Jastrebarsko, Klanjec, Krapina, Kutina i Pregrada;
Zajednica općina Varaždin: Varaždin, Ivanec, Ludbreg, Novi Marof i Čakovec;
Zajednica općina Bjelovar: Bjelovar, Virovitica, Garešnica, Grubišno Polje, Daruvar, Đurđevac, Koprivnica, Križevci, Pakrac i Čazma;
Zajednica općina Osijek: Beli Manastir, Valpovo, Vinkovci, Vukovar, Donji Miholjac, Đakovo, Županja, Našice, Nova Gradiška, Orahovica, Osijek, Podravska Slatina (danas Slatina), Slavonska Požega (danas Požega) i Slavonski Brod;
Zajednica općina Sisak: Glina, Dvor, Kostajnica (danas Hrvatska Kostajnica), Novska, Petrinja i Sisak;
Zajednica općina Karlovac: Vojnić, Vrginmost (danas Gvozd), Duga Resa, Karlovac, Ozalj i Slunj;
Zajednica općina Rijeka: Buje, Buzet, Vrbovsko, Delnice, Krk, Labin, Ogulin, Opatija, Pag, Pazin, Poreč, Pula, Rab, Rijeka, Senj, Cres-Lošinj, Crikvenica i Čabar;
Zajednica općina Gospić: Gospić, Gračac, Donji Lapac, Titova Korenica (od 1991. Korenica) i Otočac i
Zajednica općina Split: Benkovac, Biograd, Brač, Vis, Vrgorac, Drniš, Dubrovnik, Zadar, Imotski, Kaštela, Knin, Korčula, Lastovo, Makarska, Metković, Obrovac, Omiš, Ploče (kratko vrijeme Kardeljevo), Sinj, Solin, Split, Trogir, Hvar i Šibenik te
Gradska zajednica općina Zagreb: Velika Gorica, Dubrava, Zaprešić, Maksimir, Medvešćak, Novi Zagreb, Pešćenica, Samobor, Sesvete, Susedgrad, Trešnjevka, Trnje, Centar i Črnomerec.
Stanko Žuljić, *Regionalno i teritorijalno ustrojstvo Hrvatske u razdoblju između godina 1945. – 2000.,* Ekonomski pregled br. 52, Zagreb, 2001., str. 3 – 28

- štab (stožer) sa načelnikom štaba (stožera) sa odjelima: operativno-nastavni (odsjeci: operativni i nastavni), izvještajni, popunidbeno-personalni (odsjeci: popune i personalni) te veze i kripto-zaštite i zapovjedništvo stana (komanda stana);
- pomoćnik zapovjednika TO za politički rad (sa odjelom za političku izobrazbu);
- pomoćnik zapovjednika TO za pozadinu (logistiku) sa: odjel za operativne poslove pozadine (logistike) te načelnici službi (tehničke, intendantske, sanitetske, veterinarske, prometne i financijske);
- pomoćnik zapovjednika TO za personalne poslove (sa odjelima: personalnim i kadrovskim);
- pomoćnik zapovjednika TO za sigurnost i
- pomoćnik zapovjednika TO za pravna pitanja (sa podređenim: vojnim tužiteljstvom i vojnim sudom I. stupnja).

U stožeru TO *operativne zone* bilo je angažirano 60 časnika i dočasnika, a stožer je zapovijedao manevarskim postrojbama[193] na svom operativnom području te općinskim stožerima kao prostornom strukturom[194]. *Stožer TO grada Zagreba* imao je razinu stožera *operativne zone*, a na području svake od 14 općina gradske zajednice općina grada Zagreba ustrojena je po jedna brigada TO te po jedan općinski stožer TO.

Glavna postrojba manevarske strukture TO bila je brigada, koja je prema svom ustroju mogla biti: *bojnog sastava* (ustrojena od bojni/bataljuna) ili *satnijskog sastava* (ustrojena od satnija/četa). Brigada *bojnog sastava* imala je slijedeći ustroj:

- zapovjednik (komandant) brigade i *Komitet SKH*;
- stožer (štab) sa: načelnikom stožera i odjelima stožera (operativno-nastavni, izvještajni i organizacijsko-mobilizacijski) te zapovjedništvo stana (komanda stana), a stožeru su podređeni: izvidnički vod, zaštitni vod, vod službe veze i vod ABHO;
- pomoćnik zapovjednika brigade za politički rad;
- pomoćnik zapovjednika brigade za logistiku (pozadinu) sa podređenim: tehničkim vodom, intendantskim vodom, sanitetskim vodom i veterinarskom desetinom;
- pomoćnik zapovjednika za sigurnost sa vodom vojne policije;
- četiri pješačke bojne (svaka bojna je imala tri pješačke satnije);

[193] Na području *operativne zone* ustrojene su jedna ili dvije brigade TO, kao napr: brigada *Joakim Rakovac* na području Istre (*Operativna zona TO Rijeka*), brigada *Josip Juriša-Janko* na području Zagorja (*Operativna zona TO Varaždin*), *Karlovačka brigada TO* na području *Operativne zone TO Karlovac*, brigada *Kalnik* i *Grga Jankes* na području *Operativne zone TO Bjelovar* te *Podunavska* i *Diljska* brigada na području *Operativne zone TO Osijek*.

[194] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 178

- dvije topničke bitnice minobacača 120 mm (bitnica je imala šest minobacača 120 mm),
- protuoklopna bitnica (vod netrzajnih topova i vod lakih prijenosnih protuoklopnih sustava),
- protuzračni topničko-raketni vod (protuzračna topnička desetina topova 20 mm i desetina lakih prijenosnih protuzračnih sustava) i
- pionirska satnija.

Razlika brigade *bojnog (bataljunskog) sastava* u odnosu prema brigadi *satnijskog sastava* ogledala se u slijedećem: umjesto četiri pješačke bojne (ukupno 12 pješačkih satnija) bilo je pet pješačkih satnija te umjesto dvije topničke bitnice prisutna je samo jedna topnička bitnica (šest minobacača 120 mm)[195]. Iz navedenog se može zaključiti da je brojnost pješaštva u brigadi *satnijskog sastava* više od polovice manji u odnosu prema brigadi *bojnog (bataljunskog) sastava*, a isto vrijedi i za vatrenu podršku (dvije bitnice minobacača 120 mm u brigadi *bojnog (bataljunskog) sastava* u odnosu na jednu u brigadi *satnijskog sastava*).

Uz navedene manevarske postrojbe (brigade TO) *stožeri operativnih zona TO* imali su pod svojim zapovjedništvom i cjelokupnu prostornu strukturu TO na svom operativnom području. Temelj prostorne strukture TO činili su *općinski štabovi TO*, sa slijedećim ustrojem:

- zapovjednik (komandant) općinskog stožera (štaba) TO,
- stožer (štab) sa načelnikom stožera i odsjecima za: operativno-nastavne poslove, izvještajne poslove i popunidbeno-personalne poslove,
- pomoćnik zapovjednika za politički rad,
- pomoćnik zapovjednika za logistiku (pozadinu) sa odsjecima za: tehničku službu, intendantsku službu, sanitetsku službu, veterinarsku službu, prometnu službu i financijsku službu,
- pomoćnik zapovjednika za sigurnost i
- pomoćnik zapovjednika za garnizonske poslove.

Broj časnika i dočasnika u *općinskom štabu (stožeru) TO* bio je 36[196]. SR Hrvatska je 1990. imala 101 općinu te 14 gradskih općina grada Zagreba. Područje *općinskog štaba TO* podudaralo se sa područjem općine na čijem prostoru je ustrojen i djelovao, tako je na području SR Hrvatske ustrojeno i djelovalo 115 *općinskih stožera TO*. Savki *općinski štab TO*

---

[195] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 181
[196] Nav. dj., str. 179

dijelio se na nekoliko *rajonskih štabova TO*. Navedeno ustrojavanje *rajonskih štabova (stožera) TO* bila je posebna karakteristika TO SR Hrvatske i niti jedna druga republička ili pokrajinska TO nije imala navedeni element ustroja. Sam *rajonski štab TO* ustrojavao se na području nekoliko mjesnih zajednica. Glavna zadaća *rajonskih štabova TO* bila je koordinacija ustroja i upotrebe postrojbi TO u podređenim mjesnim zajednicama. *Rajonske štabove TO* činilo je nekoliko *štabova TO mjesnih zajednica* kao najnižih stožera u prostornoj strukturi TO. Na području mjesne zajednice lokalni *štab TO mjesne zajednice* ustrojavao je samostalnu pješačku satniju (četu) ili samostalni pješački vod koja je imala prvenstvenu zadaća osiguranja važnijih objekata i prometnica te osiguranja javnog reda i mira na području mjesne zajednice. Uz navedeno, u sklopu poduzeća (*organizacija udruženog rada – OUR-a*) također su ustrojavani *štabovi TO OUR-a* čija se snaga mogla kretati od samostalne pješačke desetine pa do samostalne pješačke bojne te postrojbe protuzračne obrane (bitnice ili divizijuni protuzračnih topova od 20 do 40 mm) u većim poduzećima. Stožeri i postrojbe u poduzećima podređene su *općinskim štabovima TO*.

Udarnu snagu prostorne strukture TO pod zapovjedništvom *općinskih štabova TO* činili su: *odredi i samostalne bojne (bataljuni) TO*. Načelno je svaki *općinski štab TO* trebao na svom području razviti jedan *odred TO* slijedećeg sastava: zapovjednik (komandant), izvidnički vod, zaštitna desetina (odjeljenje), desetina službe veze, od dvije do pet pješačkih satnija, vod netrzajnih topova (tri desetine), minobacački vod (tri desetine), samostalna desetina teških strojnica, pionirski vod (tri desetine) i pozadinski vod (tehnička desetina, intendantska desetina, sanitetska desetina i veterinarska desetina).

Uz *odrede TO* kao udarno-pokretnu snagu *općinskih štabova TO* bile su ustrojavane *samostalne bojne (bataljuni) TO* slijedećeg ustroja: zapovjednik (komandant), izvidnički vod, zaštitna desetina (odjeljenje), desetina službe veze, logistički (pozadinski) vod, od dvije do četiri pješačke satnije, vod netrzajnih topova (tri desetine), minobacački vod (tri desetine), samostalna desetina teških strojnica i pionirski vod (tri desetine)[197].

Na priobalnom području i otocima ustrojne su mornaričke postrojbe TO SR Hrvatske i to od samostalnih skupina, potom odreda do flotile naoružanih brodova. Za podvodna djelovanja bile su ustrojene posebne postrojbe lakih ronilaca-protudiverzanata (jačine od samostalne desetine do odreda). U cilju praćenja minske situacije ustrojavaju se *stanice minskog osmatranja i javljanja* (postaje minskog motrenja i izvješćivanja) te posebne desetine, vodovi i odredi protuminskih ronilaca za pretraživanje, pronalaženje i uništavanje na dnu ležećih

[197] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,*(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986., str. 180

mina. Svim navedenim postrojbama rukovodili su te se brinuli o njihovoj opremljenosti *općinski štabovi TO* priobalnih i otočkih općina[198].

Početkom 1990. godine mornarički segment TO SR Hrvatske raspolagao je sa: jednom flotilom naoružanih brodova (20 brodova uglavnom *koča*) na koje su u slučaju rata ugrađivani jedan ili dva topa 45 mm, kao manevarskom postrojbom pod zapovjedništvom RŠTO. Potom oko 80 manjih bržih plovila naoružanih topovima 20 mm i teškim strojnicama 12,7 mm te 450 motornih čamaca i glisera za nadzor obale, otoka i luka, naoružanih strojnicama 7,9 mm, koji su ustrojeni u odrede kao prostorna pomorska struktura pod zapovjedništvom priobalnih i otočnih *općinskih štabova TO*[199].

Od sredine 70.-tih godina započinje ustrojavanje *avijacijskih* (zrakoplovnih) postrojbi TO SR Hrvatske te do siječnja 1979. godine ista ima na raspolaganju dva odjeljenja zrakoplova (oko desetak zrakoplova). Međutim, u idućim godinama dolazi do povećanja zrakoplovnih postrojbi tako da u rujnu 1985. godine TO SR Hrvatske ima dvije eskadrile (najviše od svih republika i pokrajina SFRJ) te šest samostalnih odjeljenja zrakoplova (jednako koliko i Slovenija, a samo je Srbija ima više – devet, ali je imala samo jednu eskadrilu)[200]. Do početka 1990. godine navedene zrakoplovne snage preustrojene su u tri eskadrile sa oko tridesetak zrakoplova sportskog i poljodjelskog zrakoplovstva[201].

Početkom rujna 1991. godine (9. rujna) tadašnji predsjednik Republike Hrvatske Dr. Franjo Tuđman donosi odluku kojom se ukida Teritorijalna obrana Republike Hrvatske.

---

[198] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 5.): Ratna mornarica* (autori: viceadmiral Miodrag Radosavljević, kapetan bojnog broda dr. Tomislav Stanišić, kapetan bojnog broda Berislav Visković i kapetan fregate Boško Antić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988., str. 133 – 134

[199] Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001., str. 78

[200] *RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 4.): Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, Razvojni put Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane 1945. – 1985.* (autori: general-pukovnik Rade Suša, pukovnik dr. Dragoslav Janković i pukovnik dr. Predrag Pejčić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989., str. 173 – 174

[201] Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001., str. 78

4. POLITIČKI I ORUŽANI KONTEKST POBUNE SRBA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

4. 1. Kontekstualni okvir pripreme pobune

Krajem 80.-tih godina, u političkom smislu, tadašnja SR Hrvatska nalazila se doslovno „stiješnjena“ između dva koncepta daljnjeg razvoja postojeće SFRJ. Sa jedne strane bio je koncept Slobodna Miloševića koji je, kako je već ranije opisano, težio prema unitarnom modelu „čvrste“ federacije prema načelu *jedan čovjek – jedan glas* što je u višenacionalnoj SFRJ značilo prevagu srpskih glasova te samim time osiguranje vodeće pozicije za srpski kadar unutar SFRJ. Sa druge strane, jedina republika koja je pružila aktivan otpor navedenom konceptu bila je SR Slovenija.

U istom vremenskom periodu, u SR Sloveniji dolazi do oblikovanja nacionalnog programa, ali za razliku od srpskog nacionalnog programa koji je za temelj izabrao srpski militantni nacionalizam, kod Slovenaca nacionalni program ima za cilj razvoj u potpuno drugačijem smjeru. Tako se na području Slovenije, kao prve republike u SFRJ, oblikuje pokret koji je imao za cilj smjenu komunističke stranke te stvaranje slobodnog civilnog društva. Osnove programa bile su uvođenje političkog pluralizama (višestranačja) te gospodarskog pluralizma (privatnog vlasništva nad gospodarskim subjektima). Slovenija je unutar SFRJ imala nekoliko komparativnih prednosti, koje su uvjetovale oblikovanje navedenog: najrazvijenije gospodarstvo na području SFRJ, blizina zapadnih zemalja, prisutnost jakog kulturnog i nacionalnog identiteta te neopterećenost prisutnošću velikog broja pripadnika nacionalnih manjina. U takvom ozračju dolazi do stvaranje sve većeg broja građanskih inicijativa koje su od Saveza komunista Slovenije zahtijevale provjeru njihova legitimiteta kroz slobodne višestranačke izbore[202]. Na temelju navedenog u Sloveniji dolazi do oblikovanja dva smjera za izlazak iz jugoslavenske krize: opstanak Slovenije, kao suverene nacije, unutar modernizirane konfederalne Jugoslavije ili proglašenje neovisnosti te potpuno odvajanje od Jugoslavije[203].

Ideje prisutne u Sloveniji nailaze na oštru osudu većine drugih republika i pokrajina, a posebno vrha JNA. Uz latentne nemire na Kosovu (*kontrarevolucija*), pokret u Sloveniji, ocijenjen je kao u potpunosti antijugoslavenski usmjeren. Opisani događaji „usmjeravaju“ vrh JNA prema Srbiji i Miloševiću, koji tada još uvijek zagovora opstanak SFRJ, kroz njezino

[202] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 759
[203] Dejan Jović, *Jugoslavija – država koje je odumrla. Uspon, kriza i pad Kardeljeve Jugoslavije (1974. – 1990.),* Prometej, Zagreb, 2003., str. 432

redefiniranje[204]. Shvaćajući opasnost od zajedničkog djelovanja Srbije i JNA u Sloveniji dolazi do pojačanog antiarmijskog raspoloženja što je bilo samo pojačano uhićenjem novinara *Mladine* (Janez Janša i David Tasić) te zastavnika JNA Ivana Borštnera krajem svibnja 1988 godine. Navedene osobe uhićene su pod optužbom za odavanje državne tajne (*Mladina* je objavila strogo povjerljivi dokument JNA iz siječnja 1988. godine, o pripremama za uporabu vojno-policijskih snaga u slučaju *izvanrednih prilika* na području Slovenije), a uz njih će vojno pravosuđe podići optužnicu i protiv glavnog urednika *Mladine* Franca Zavrla. U slovenskoj javnosti navedeno uhićenje doživljava se kao politički čin koji je imao za cilj zaustavljanje demokratskih reformi u Slovenije te kao „poruka" drugim republikama[205]. Treba posebno spomenuti da slovenski nacionalisti nisu osuđivali srpski *Memorandum*, nego su ga doživljavali kao jedan od koraka u raspravi o budućnosti Jugoslavije[206].

Međutim, „ključ" opstanka SFRJ bio je u rukama Hrvatske i Srbije, odnosno, u međusobnom odnosu između Hrvata i Srba. Hrvatska je bila opterećena nametnutim nasljeđem NDH te nasljeđem *Hrvatskog proljeća* (u ostalim jugoslavenskim republika nazivan *maspok*, kao sinonim za *masovni pokret*), koje je u nekim aspektima proglašeno kao nacionalističko te time *kontrarevolucionarno.* Tako je od 1971. do 1989. godine u političkom odnosu SR Hrvatske prema drugim republikama i pokrajinama SFRJ vladala *hrvatska šutnja*[207]. Sva rukovodstva SFRJ, za vrijeme Tita i poslije njegove smrti, bila su duboko svjesna da bi svako potenciranje nacionalnih sukoba (osobito između Hrvata i Srba) pokrenulo nezaustavljive procese koji bi doveli do raspada države. Stoga je svako preispitivanje ili kritika međunacionalnih odnosa bila strogo zabranjena te se nalazila u domeni rasprave najužeg političkog rukovodstva SFRJ[208].

Tako su još 80.-tih godina u SR Hrvatskoj organizirana politička suđenja osobama koje bi kritički promišljale o odnosima unutar SFRJ (Marko Veselica, Vlado Gotovac i Franjo Tuđman, zbog davanja intervjua zapadnim tiskovinama) sa ciljem suzbijanja oporbenog mišljena te opstrukcije mogućeg političkog organiziranja i djelovanja[209].

Nakon smrti Josipa Broza Tita, a nedugo potom i Vladimira Bakarića, u SR Hrvatskoj se sredinom 80.-tih godina profiliraju na čelnim pozicijama dvije osobe čiju su koncepti daljnjeg

---

[204] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 759
[205] Nav. dj., str. 760
[206] Dejan Jović, *Jugoslavija – država koje je odumrla. Uspon, kriza i pad Kardeljeve Jugoslavije (1974. – 1990.),* Prometej, Zagreb, 2003., str. 438
[207] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. (od zajedništva do razlaza)*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 563
[208] Nav. dj., str. 563
[209] Nav. dj., str. 577

razvoja SR Hrvatske i SFRJ bili dijametralno suprotni. Tako se na jednoj strani nalazio Ante Marković, od srpnja 1980. do svibnja 1986., predsjednik Republičkog izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske (republičke vlade SR Hrvatske) te potom predsjednik Saveznog izvršnog vijeća Skupštine SFRJ (federalna vlada SFRJ), koji se zauzimao za uvođenje tržišnog gospodarstva te elementa građanskog društva. Na drugoj strani nalazio se Stipe Šuvar, član Republičkog izvršnog vijeća zadužen za obrazovanje (republički ministar obrazovanja) i član Centralnog komiteta SKH, koji će potom od lipnja 1988. do svibnja 1989. godine biti na funkciji predsjednika Predsjedništva SKJ, a potom od svibnja 1989. godine biti član Predsjedništva SFRJ. Šuvar se zalagao za postojeću koncepciju federalizma i samoupravljanja. Tako će SR Hrvatska ostati „na liniji" postojećeg političkog i gospodarskog sustava SFRJ sve do prosinca 1989. godine[210].

Održavanje višestranačkih izbora u bivšim komunističkim zemljama istoka Europe te potom odlazak komunističkih režima u povijest, što će biti zaokruženo raspadom Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-a) te ujedinjenjem Njemačke, imalo je svoje refleksije i na stanje unutar SFRJ. Unutar komunističkih rukovodstava SR Slovenije i Hrvatske sve se više raspravlja o reformi Saveza komunista u skladu sa političkim događanjima u Europi. Dan uoči početka XI. kongresa Saveza komunista Hrvatske (SKH) u Zagrebu, 10. prosinca 1989. godine, Predsjedništvo SKH, na čelu sa Stankom Stojčevićem, donosi odluku o uvođenju višestranačkog političkog sustava kroz raspisivanje demokratskih izbora na svim razinama vlasti od vijeća mjesnih zajednica preko općinskih skupština do Sabora. Idućeg dana započinje posljednji, XI. kongres SKH (trajao od 11. do 13. prosinca 1989. godine). Na samom Kongresu izabrano je novo rukovodstvo SKH na čelu sa Ivicom Račanom, potvrđene su odluke o uvođenju višestranačja, a sam Kongres je bio priprema za XIV. kongres SKJ čije je održavanje zakazano za siječanj 1990. godine[211].

U skladu sa reformskim opredjeljenjem Savezne vlade pod predsjedanjem Ante Markovića (jedan od reformskih ciljeva bilo je i uvođenje političkog pluralizma) republikama i pokrajinama SFRJ omogućena je izrada i donošenje zakona u cilju provedbe više stranačkih demokratskih izbora. Na temelju navedenih zakona službeno je dopušteno osnivanje te djelovanje političkih stranaka[212].

Uoči održavanja XIV. kongresa SKJ na političkoj pozornici SFRJ oblikovala su se tri moguća rješenja jugoslavenske krize. Prvo je zagovarao Slobodan Milošević te se ono

[210] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 761
[211] Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest*, Europapress holding, Zagreb, 2008., str. 506
[212] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. (od zajedništva do razlaza)*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 591

sastojalo u jačanju federalnih institucija, odnosno, središnje vlasti uz dominantu ulogu Srbije. Drugo rješenje nudio je Ante Marković i sastojalo se u provedbi gospodarskih reformi koju su trebale potom inicirati i političke promjene što će se pokazati kao iluzija. Treće rješenje za budućnost Jugoslavije zagovaralo je rukovodstvo SR Slovenije, a sastojalo se u većoj decentralizaciji, odnosno, većoj ulozi republika kroz konfederativni model ustroja Jugoslavije. Nakon dolaska novog rukovodstva na čelo SKH, predvođenih Ivicom Račanom, ovom posljednjem rješenju prikloniti će se i rukovodstvo SR Hrvatske te tako okončati skoro dva desetljeća obilježena *hrvatskom šutnjom*.

Tako je 20. siječnja 1990. godine u beogradskom *Sava centru* započeo XIV. izvanredni kongres SKJ, kao što će se pokazati, posljednji Kongres SKJ. Milošević na Kongres dolazi sa ambicijom o preuzimanju vodeće uloge unutar SKJ kroz „instalaciju“ sebi odanih ljudi. Međutim, čitav Kongres se „lomi“ na raspravi oko predloženih modela novoga ustroja SFRJ. Predstavnici SK Slovenije (koji već tada djeluju pod novim nazivom *Savez komunista Slovenije – Stranka demokratske obnove*[213]), pod vodstvom Milana Kučana, predlažu konfederativni ustroj države (uz široku autonomiju zahtijevali su i izbacivanje mogućnosti nadglasavanja) te reorganizaciju SKJ u asocijaciju neovisnih stranaka. Zatim predlažu uvođenje političkog pluralizma (koji je djelomično već zaživio u Sloveniji održavanjem izbora za slovenskog člana predsjedništva SFRJ, a isto tako rukovodstva SK Slovenije i Hrvatske već su donijela odluke o organizaciji višestranačkih izbora). Potom su zahtijevali izbacivanje odredbe o verbalnom deliktu iz kaznenog zakona te obustavu svih politički motiviranih sudskih postupaka. Budući su svi prijedlozi slovenskih delegata „glatko“ odbijeni, slovenska delegacija 22. siječnja 1990. godine donosi odluku o napuštanju Kongresa. Milošević je „pritiskao“ rukovodstvo SKJ na čelu sa predsjednikom Predsjedništva SKJ Milanom Pančevskim, da bez obzira na odlazak Slovenaca, nastavi sa radom. Međutim, nakon istupa Ivice Račana i solidariziranja sa Slovencima, dolazi do napuštanja Kongresa i hrvatske delegacije. Makedonska i bosanskohercegovačka delegacija također donose odluke o prestanku rada na Kongresu dok se ne vrate slovenska i hrvatska delegacija. „Kap koja je prelila čašu“ bila je potpuno neočekivana odluka delegacije JNA, predvođene admiralom Petrom Šimićem, o daljnjem nesudjelovanju u radu Kongresa do povratka odsutnih delegacija. Ostajući bez drugih opcija, Pančevski, proglašava privremeni prekid Kongresa, koji će se pokazati kao konačni prekid, odnosno, raspad SKJ[214].

---

[213] Slovenski: *Zveza komunistov Slovenije – Stranka demokratske prenove* (ZKS – SDP)

[214] Davor Pauković, *Posljednji kongres Saveza komunista Jugoslavije: uzroci, tijek i posljedice raspada*, Suvremene teme, br. 1., Zagreb, 2008., str. 23

Već i prije formalnog dopuštenja za osnivanje političkih organizacija na području SFRJ, odnosno SR Hrvatske, sredinom prosinca 1989. godine, od početka iste godine dolazi do okupljanja uglavnom dotadašnjih političkih disidenata koji pokreću inicijative te stvaraju organizacijske zametke budući stranaka. Prve utemeljene stranke bile su: *Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu* (UJDI), *Hrvatska socijalno-liberalna stranka* (HSLS) i *Hrvatska demokratska zajednica* (HDZ)[215].

Rukovodstvo SR Hrvatske (Ivo Latin, predsjednik Predsjedništva, Antun Milović, predsjednik Republičkog izvršnog vijeća i Ivica Račan, predsjednik Predsjedništva SKH) na čelu sa Anđelkom Runjićem (predsjednikom Sabora) donosi, 1. veljače 1990. godine, odluku o provedbi višestranačkih demokratskih izbora za 22. travnja 1990. godine. Nakon donošenja potrebnih ustavnih promjena (kojima se ozakonio višestranački sustav) Sabor SR Hrvatske do 15. veljače donosi sve potrebne izborne zakone te je imenovana republička izborna komisija[216].

Neposredno prije samih izbora na hrvatskoj političkoj sceni oblikuju se tri glavna politička aktera: HDZ, SKH (od 20. ožujka 1990. godine *SKH – Stranka demokratskih promjena*) i *Koalicija narodnog sporazuma* (KNS). HDZ na čelu sa Dr. Franjom Tuđmanom profilirao se u desnu stranku sa jakim nacionalnim nabojem koja je okupljala veliki broj političkih disidenata iz 1971. godine, kao i jedan dio hrvatske političke emigracije. HDZ se u svom programu zalagao za hrvatsku suverenost koja bi se u prvo vrijeme mogla ostvarivati preko labave jugoslavenske konfederacije. SKH – SDP na čelu sa Ivicom Račanom nastavio je svoje zalaganje, sa jedne strane protiv jugoslavenskog državnog unitarizma, a sa druge strane protiv hrvatskog desnog totalitarizma. U odnosu prema suverenosti Hrvatske SKH – SDP je bio za ostanak Hrvatske u jednoj moderno uređenoj Jugoslaviji sa visokim stupnjem neovisnosti. Neodricanjem od ideje ostanka u Jugoslaviji SKH – SDP htio je privući širi krug glasača, kako hrvatske glasače lijeve orijentacije, tako i dio srpskih glasača na području Hrvatske. KNS pod vodstvom Savke Dabčević-Kučar i Mike Tripala, organizirana je relativno kasno (1. ožujka 1991.) i činilo ju je pet stranaka: *Hrvatska demokratska stranka*, *Hrvatska kršćanska demokratska stranka*, *Hrvatska seljačka stranka*, *Hrvatska socijalno-liberalna stranka* i *Socijaldemokratska stranka Hrvatske*. KNS se u političkom smislu okrenula prema političkom centru.

---

[215] Zdenko Radelić, Davor Marijan, Nikica Barić, Albert Bing, Dražen Živić, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* Školska knjiga, Zagreb, str. 91

[216] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. (od zajedništva do razlaza)*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 591

Našavši se, prvi put u svojoj povijesti, bez političkog pokrovitelja, vrh JNA odlučuje formirati „svoju“ političku stranku pod imenom *Savez komunista – Pokret za Jugoslaviju*. Temeljni cilj političkog djelovanja navedenog pokreta je povratak na ideju komunizma kao integracijskog jugoslavenskog faktora, odnosno, shvaćanje komunizma kao internacionalnog i antinacionalističkog[217].

Budući da su svi pokušaji širenja Miloševićeve *antibirokratske revolucije*, izvan područja naseljenih Srbima i Crnogorcima, definitivno propali, njegovi „glasnici rata“ postaju desne nacionalističke stranke koje se tada organiziraju na području Srbije. Tri stranke jasno u svojim programima određuju granice buduće velike Srbije koje se poklapaju sa granicama zamišljene *homogene Srbije*[218]. Perjanice srpskog nacionalizma bile su: *Srpski pokret obnove* (SPO) na čijem čelu se nalazio Vuk Drašković, potom *Srpska radikalna stranka* (SRS) na čijem čelu je bio Vojislav Šešelj i *Srpska narodna obnova* (SNO) na čelu sa Mirkom Jovićem. Sve spomenute stranke su otvoreno promovirale četništvo te se u svom djelovanju pozivale na tradiciju četništva iz II. svjetskog rata. Tako se u programu SPO-a, u odnosu prema Hrvatskoj, zauzima stav da se ista ne može *konfederalizirati* u postojećim granicama sve dok se od Baranje, dijelova Slavonije, Korduna, Like, Banije i sjeverne Dalmacije ne oformi autonomna srpska oblast te dok se ne garantira autonomija Istre i Dubrovnika. Ukoliko bi se Hrvatska odlučila na odcjepljenje, stoji nadalje u programu SPO-a, tada bi spomenuta autonomna srpska oblast ušla u sastav srpske države[219].

U *Programskoj deklaraciji* Šešeljeva SRS-a polazi se od zadaće obnove neovisne srpske države koja bi potom obuhvatila cjelokupno *srpstvo* što je značilo *homogenizaciju* svih *srpskih područja*: srpske Makedonije, srpske Crne Gore, srpske Bosne, srpske Hercegovine, srpskog Dubrovnika, srpske Dalmacije, srpske Like, srpskog Korduna, srpske Banije, srpske Slavonije i srpske Baranje. Rješenje jugoslavenske krize Šešelj je zagovarao kroz stvaranje tri

---

[217] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 59

[218] Dr. Stevan Moljević, do 1941. godine odvjetnik u Banjaluci, nakon proglašenja NDH odlazi u Nikšić gdje 30. lipnja 1941. godine objavljuje elaborat pod nazivom Homogena Srbija. Navedeni elaborat sadrži plan za stvaranje Velike Jugoslavije unutar koje bi egzistirala homogena Velika Srbija. Područje Velike Jugoslavije trebalo se protezati od Trsta i Koruške te uz područje, tada više nepostojeće Kraljevine Jugoslavije, obuhvatiti i područje Bugarske i sjeverne Albanije. Područje Velike Srbije obuhvatilo bi Makedoniju, sjever Albanije, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu te Hrvatsku do crte Virovitica – Karlovac – Karlobag. Navedeno područje zamišljene Velike Srbije trebalo je potom učiniti homogenim kroz etničko čišćenje, odnosno, genocid svih ne-srpskih etničkih zajednica (u prvom redu katoličkih i muslimanskih). Nakon objavljivanja elaborata Homogene Srbija isti postaje okosnica djelovanja četničkog pokreta u II. svjetskom ratu. Moljeviću je suđeno 1946. godine u sklopu suđenja Dragoljubu Draži Mihailoviću te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, međutim, ubrzo je pomilovan. Zdravko Dizdar, Mihajlo Sobolevski, *Četnički zločini na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine 1941.-1945.*, HIC, Zagreb, 2000.

[219] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 67 – 68

države: Velike Srbije, male Hrvatske i Slovenije. Kroz svoje javne istupe Šešelj poziva na protjerivanje svih Hrvata sa područja Vojvodine i Srbije jer isti predstavljaju *zločinački i kukavički narod* te *suradnike ustaša*. Time je ulogu glavnoga „glasnogovornika rata“ na sebe preuzeo Vojislav Šešelj pravi *alter ego* Slobodna Miloševića. Šešelj je uvijek bio spreman promovirati onu *mjeru nasilja* za koju se Milošević u određenom trenutku odlučio, a sa druge strane, uz Šešeljevu pojavu te njegovu retoriku, Milošević je djelovao pristojno i prihvatljivo[220]. Tako je Šešelj i njegova *Srpska radikalna stranka* postala „vanjština“ Miloševićeva SK Srbije, odnosno poslije *Socijalističke partije Srbije*, koja je načelno još uvijek bila uz ideju očuvanja Jugoslavije.

U međuvremenu, kroz medije se plasira priča za „unutarnju upotrebu“ o potrebi postizanja *nacionalnog pomirenja srpskog naroda* (četnika i partizana), a sa druge strane potencira se „vanjska opasnost“ od Vatikana te od Austrije i Turske, kod kojih se opet bude *stare imperijalne težnje*, te naravno i neizostavno, ponovno se lansira teza o stvaranju *četvrtog Reicha* nakon ujedinjenja Njemačke[221].

Tako je srpski nacionalizam, u svojoj potpunosti izražen kroz planove i ambicije za stvaranjem Velike Srbije, po svemu ostao duboko ukorijenjen u izvornom konceptu četništva.

U drugoj polovici 1989. godine u SANU se rađa zamisao o političkom organiziranju hrvatskih Srba kroz stvaranje jednu nekomunističke stranke. Dobrica Ćosić je potaknuo osnivanje inicijativnog odbora koji je potom organizirao i osnivački sastanak stranke 27. siječnja 1990. godine u motelu *Kamensko* u Donjem Lapcu. Na osnivačkom sastanku za predsjednika je izabran Dr. Jovan Rašković, psihijatar iz Šibenika, tada ravnatelj šibenskog medicinskog centra (Ćosić je osobno poznavao te prijateljevao sa Raškovićem još od početka 70.-tih godina). Osnivački skup novo organizirane *Srpske demokratske stranke* (SDS) održan je na platou ispred željezničkog kolodvora u Kninu 17. veljače 1990. godine pred 7000 okupljenih. Na samom skupu Rašković je govorio o mogućnostima novoga teritorijalnog ustroja područja Hrvatske na kojima žive Srbi, a što je povijesno uvjetovano ulogom Srba kao *žrtve* na tim područjima te o samoj ulozi stranke kao *nacionalnog štita* i *duhovnog mača* hrvatskih Srba[222]. Međutim, prva stranka koju će činiti većinom Srbi sa područja Hrvatske bila je *Jugoslavenska samostalna demokratska stranka* (JSDS) osnovana 11. veljače 1990.

---

[220] *Kovanje antijugoslavensk zavere,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 70 – 71

[221] Nav. dj., str. 69

[222] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 9

godine u Vojniću. Za predsjednika navedene stranke izabran je Mile Dakić, a sama stranka će ubrzo nestati sa političke scene[223].

Glavna polazišta političkog djelovanja SDS-a izražena su kroz slijedeće postavke: ukidanje monopola jednostranačke vlasti, uvođenje slobode medija, mogućnost stvaranja novih autonomnih teritorijalnih struktura, a po osnovi nacionalnih kriterija, na području postojećih federalnih jedinica putem dopune postojećih odredbi saveznog ustava, zaštita gospodarskih interesa srpskog naroda u Hrvatskoj i zajednička savezna vojska bez ideološkog predznaka[224]. Tijekom narednih mjeseci SDS se usredotočio na organizaciju svojih ogranaka, odnosno, na prostorno širenje stranke.

Prvi miting u maniri *događanja naroda* organiziran je u Kninu 28. veljače 1989. godine. Službeno navedeni miting bio je protest kninskih Srba protiv odluke Saveza sindikata Hrvatske o otvaranju žiro-računa za pomoć albanskim rudarima u rudniku *Stari trg* te protiv odluke slovenskog rukovodstva o podršci rudarima. Sam skup je bio mješavina jugoslavensko-socijalističkog i srpsko-nacionalističkog (nošene su slike Tita i Miloševića)[225].

Miting bratstva i jedinstva održan na Petrovoj gori 4. ožujka 1990. godine najavljen je kao projugoslavensko okupljanje. Samom mitingu prisustvovalo je više tisuća Srba sa područja cijele Jugoslavije. Ubrzo je miting poprimio antihrvatsku atmosferu tijekom kojega se prozivalo Franju Tuđmana i HDZ za obnovu ustaštva te se tražilo uhićenje Tuđmana. Temeljna poanta skupa izražena je kroz tezu o sve većoj ugroženosti Srba na području Hrvatske[226]. Od navedenog skupa politički je najviše profitirao HDZ. Budući su prevladavajuće antihrvatske poruke imale učinak na opredjeljivanje hrvatskog biračkog tijela u korist HDZ-a. Iako uz „povišene tonove“ prva predizborna kampanja prošla je bez većih incidenata (izuzev incidenta prijetnjom plinskim pištoljem benkovačkog Srbina tijekom Tuđmanova govora na osnivačkom skupu HDZ-a u Benkovcu 18. ožujka 1990. godine)[227].

Prvi demokratski izbori (za Sabor, skupštine općina i vijeća mjesnih zajednica) na području Hrvatske održani su u dva izborna kruga: prvi 22. (za *Vijeće općina* Sabora, odnosno u skupštinama općina za *vijeća mjesnih zajednica* i *Društveno-političko vijeće* Sabora i skupština općina te *vijeća* mjesnih zajednica) i 23. travnja (za *Vijeće udružnog rada* Sabora i

---

[223] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 261

[224] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 10

[225] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 257

[226] Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest*, Europapress holding, Zagreb, 2008., str. 509

[227] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 14

skupština općina) te drugi 6. i 7. svibnja 1990. godine (sa istim rasporedom glasovanja za pojedina vijeća)[228]. Na izborima je uvjerljivo pobijedio HDZ (sa osvojenih 193 zastupnička mjesta od 365 u sva tri doma Sabora), dok je drugi po broju osvojenih mandata bio SKH – SDP (sa osvojenim 81 zastupničkim mjestom), a treće mjesto je zauzela KNS[229]. SDS je osvojio svega pet zastupničkih mandata te većinu u skupštinama općina Knin, Gračac i Donji Lapac[230].

Nekoliko dana po okončanja glasovanja u drugom krugu demokratskih izbora, 13. svibnja 1990. godine, trebao se na Maksimirskom stadionu odigrati nogometni derbi između vječnih rivala zagrebačkog *Dinama* i beogradske *Crvene zvezde*. Iako sama utakmica u sportskom smislu nije imala važnost jer je *Crvena zvezda* već osigurala naslov prvaka Jugoslavije (tri kola prije kraja prvenstva imala je prednost od četiri boda ispred *Dinama*). Utakmica će ostati upamćena po općem kaosu koji je vladao od samoga početka utakmice izazvanog sukobima navijačkih skupina: dinamovih *Bad Blue Boysa* i zvijezdinih *Delija* (koji su u Zagreb i došli sa ciljem izazivanja nereda). Ubrzo se sukob navijača sa ulica Zagreba prenio na tribine, a potom i na sam teren. Utakmica je nakon daljnje eskalacije sukoba prekinuta[231]. Događaji na navedenoj utakmici *ilustrirali* su daljini smjer razvoja jugoslavenske krize.

Samo dan nakon neodigrane utakmice *Dinama* i *Crvene zvezde*, 14. svibnja 1990. godine, JNA je započela pomno pripremanu operaciju razoružanja republičkih i pokrajinskih TO. Navedena operacija provedena je na temelju zapovijedi načelnika GŠ OS SFRJ general-pukovnika Blagoja Adžića, nakon dva mjeseca priprema, u kojima su aktivno sudjelovali republički i pokrajinski stožeri TO te republički i pokrajinski sekretarijati za narodnu obranu. Sama operacija razoružanja TO bila je utemeljena na odluci Predsjedništva SFRJ iz 1989. godine, koje je na temelju prihvaćenih kriterija za daljnji razvoj TO republika i pokrajina, predviđala smanjenje brojnog stanja svih TO. Navedena odluka rezultirala je stvaranjem viška naoružanja te druge vojne opreme. Načelnik GŠ OS SFRJ general-pukovnik Adžić zapovjedio je 1. veljače 1990. godine preuzimanje svog naoružanja, streljiva i vojne opreme iz postrojbi i stožera TO republika i pokrajina u skladišne objekte JNA, a koje je prijavljeno kao višak, na temelju gore spomenute odluke. Rok za izvršenje navedene zapovijedi bio je kraj travnja 1990. godine. Uz navedeno republički i pokrajinski stožeri TO imali su zadaću povlačenja

[228] Nevio Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države,* Geaidea, Pula, 2013., str. 183
[229] Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. (od zajedništva do razlaza)*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 591
[230] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 18
[231] Zdravko Milinović, *Domovinski rat počeo je na Maksimiru: Dinamo – Crvena zvezda 13. 5. 1990.,* Večernji list, Zagreb, 2014., str. 13 – 17

naoružanja i vojne opreme ustupljene općinskim sekretarijatima za narodnu obranu, a za potrebe naoružanja i opremanja Civilne zaštite te službe za motrenje i izvješćivanje. Na sastanku u SSNO, 17. travnja 1990. godine, koji je vodio savezni sekretar general armije Veljko Kadijević, uz nazočnost zapovjednika vojnih oblasti te zapovjednika republičkih i pokrajinskih stožera TO, Kadijević je zapovjedio zajedničku (JNA i TO) hitnu provjeru svakog skladišnog objekata u kojem se nalazi pohranjeno naoružanje, streljivo i vojna oprema TO na području čitave SFRJ. Ukoliko se zamijete propusti u čuvanju navedenog, a prema zapovijedi Kadijevića, za sigurno čuvanje naoružanja, streljiva te vojne opreme treba se potom pobrinuti JNA prebacivanjem navedenog u skladišne objekte pod svojim nadzorom. Idućeg dana, 15. svibnja 1990. godine, JNA započinje provedbu zapovijedi načelnika GŠ OS SFRJ. Budući je 54% ukupnog naoružanja, streljiva te vojne opreme TO republika i pokrajina (u slučaju Hrvatske 65%) i tako već bilo pohranjeno u skladišnim objektima JNA (u 785 skladišnih objekata) navedena zapovijed je brzo i lako provedena (preostali dio naoružanja TO republika i pokrajina bio je uskladišten u 1380 skladišnih objekata izvan nadzora JNA)[232].

Nakon provedene akcije Borislav Jović (od 15. svibnja 1990. do 15. svibnja 1991. predsjednik Predsjedništva SFRJ) zaključio je kako su Hrvatska i Slovenija u potpunosti razoružane. Formalno je to učinila JNA, na temelju ranije pripremljenih planova, ali sve je učinjeno u skladu sa Miloševićevim planom djelovanja[233]. Tako je Hrvatska ostala bez 120 000 komada pješačkog oružja 7,62 mm, 80 000 komada pješačkog oružja 7,62, 7,9 i 11 mm, 2500 pištolja, 2000 minobacača 60 i 82 mm, 120 minobacača 120 mm, 800 ručnih protuoklopnih raketnih bacača RPG-60, 500 raketnih prijenosnih protuzračnih sustava, 300 protuzračnih topova, 20 000 mina, 80 t eksploziva za rušenje i zaprečivanje, 1000 komada streljiva po cijevi za pješačko naoružanje i 80 000 t streljiva za kalibre od 20 do 120 mm[234].

U međuvremenu održani su i višestranački demokratski izbori u Sloveniji (8. travnja 1990. godine prvi krug izbora, a drugi krug 22. travnja) na kojime je pobijedila udružena oporba pod nazivom DEMOS (*Demokratska opozicija Slovenije*) sa osvojenih 55% glasova, dok je za predsjednika, prvi puta biran izravnim glasovanjem, izabran Milan Kučan dotadašnji predsjednik SK Slovenije[235].

---

[232] Davor Marijan, *Od konflikta do rata – primjer Jugoslavenske narodne armije,* Zbornik nacionalna sigurnost i budućnost, Svezak 1, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2001., str. 128 – 129

[233] Borislav Jović, *Posednji dani SFRJ: Izvodi iz Dnevnika,* Politika, Beograd, 1995., str. 146

[234] Dražen Rajković, *Cijena rata: hrvatski model financiranja Domovinskog rata 1990. – 1995.,* Jesenski i Turk, Zagreb, 2013., str. 257

[235] Ivan Bilić, *Kronologija raspada SFRJ i stvaranje Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992.*, Zbornik nacionalna sigurnost i budućnost, Svezak 1, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2001., str. 19

Predsjednik SDS-a akademik Jovan Rašković sastao se sa predsjednikom HDZ-a Dr. Franjom Tuđmanom 11. svibnja 1990. godine u Zagrebu. Po okončanju navedenog razgovora Rašković je za srpske medije izjavio kako je suverenitet hrvatskog naroda i Hrvatske činjenica, ali je potom naglasio da je potrebno iznaći način priznanja suvereniteta srpskog naroda u Hrvatskoj. Nadalje, Rašković je istaknuo problem *srbofobije* kod većine Hrvata, ali isto tako i mišljenje kod Srba da je svaki Hrvat koji dolazi na vlast opasan za srpski narod. Raškoviću je ponuđeno mjesto potpredsjednika u Vladi Republike Hrvatske što je on otklonio, a daljnje razgovore o mogućoj suradnji sa izbornim pobjednicima uvjetovao je definiranjem položaja Srba u Hrvatskoj u novom prednacrtu Ustava (prema Ustavu SR Hrvatske iz 1974. godine Srbi su uz Hrvate bili definirani kao *ravnopravni* narod). U tom trenutku, Raškovićev temeljni politički stav, oblikovan je kroz tezu da ukoliko Hrvatska ima pravo i želju izaći iz Jugoslavije, onda isto takvo pravo imaju hrvatski Srbi u odnosu prema Hrvatskoj[236].

Samo nekoliko dana iza navedenog razgovora Tuđman – Rašković dogodio se napad na predsjednika benkovačkog ogranka SDS-a Miroslava Mlinara, 18. svibnja 1990. godine[237]. Rašković je odmah reagirao na navedeni napad tražeći otkrivanje napadača ili je u protivnom najavio bojkot saborskih zastupnika iz redova SDS-a konstituirajuće sjednice Sabora 30. svibnja 1990. godine. Rukovodstvo SDS-a, nakon svoje službene sjednice u Kninu 21. svibnja 1990. godine, izdaje priopćenje u vezi slučaja Miroslava Mlinara: *prepoznatljivi ubilački instrument noža i ljudsko grlo predstavljaju asocijaciju od prije pedeset godina*. Inače prilikom navedenog napada Mlinar je zadobio lakše tjelesne ozljede što je i konstatirano nakon pregleda u zadarskoj bolnici (slučaj Miroslava Mlinara nikada nije riješen, a i sam Rašković se ubrzo politički distancirao od Mlinara)[238].

Rukovodstvo SDS-a održava sastanak u Kninu 22. svibnja 1990. godine na kojem je zaključeno da kandidat stranke za predsjednika skupštine općine Knin bude Milan Babić. Potom je donijet zaključak prema kojem općina Knin trebala istupiti iz postojeće zajednice općina Split (Dalmacije) te zajedno sa općinama sjeverne Dalmacije i Like osnovati novu zajednicu općina sa sjedištem u Kninu. Idućeg dana (23. svibnja) na sjednici svih triju vijeća Skupštine općine Knin, Milan Babić izabran je za predsjednika Skupštine općine Knin. U

---

[236] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., 20

[237] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 63

[238] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 21

svom nastupnom govoru Babić je istaknuo kako je po prvi put, u zapadnom dijelu Jugoslavije, jedan parlament postao većinsko srpski[239].

Prvi demokratski višestranački Sabor (još uvijek SR Hrvatske) konstituiran je 30. svibnja 1990. godine te je time započeo proces prijenosa vlasti. Dr. Franjo Tuđman preuzeo je funkciju predsjednika Predsjedništva SR Hrvatske, za predsjednika Sabora SR Hrvatske izabran je Žarko Domljan, dok je predsjedanje Republičkim izvršnim vijećem preuzeo Stjepan Mesić[240]. Konstituirajućoj sjednici Sabora nisu nazočili saborski zastupnici iz redova SDS-a, ali je tijekom sjednice pročitano pismo predsjednika SDS-a Dr. Jovana Raškovića u kojem je izvijestio o produžetku suspendiranja odnosa između Sabora i njegove stranke. Na svečanom djelu sjednice Sabora nije nazočio, iako je bio pozvan, niti mitropolit zagrebački Srpske pravoslavne crkve Jovan[241].

Odmah po preuzimanju vlasti HDZ-a u Hrvatskoj i DEMOSA u Sloveniji došlo je do uspostave kontakata prije svega u cilju koordinacije zajedničkog nastupa u federalnoj skupštini u Beogradu[242]. Sa svoje strane tadašnji republički sekretar za narodnu obranu SR Hrvatske general-pukovnik Martin Špegelj zalagao se za obrambeno povezivanje svih koji su bili ugroženi od srpskog nacionalizma (Hrvata, Slovenaca, Muslimana i Albanaca)[243].

Amandmanima na Ustav SR Hrvatske (ukupno 12 amandmana), usvojenim 25. srpnja 1990. godine, iz svih republičkih tijela, počevši od naziva same republike, izbrisana je odrednica *socijalistička*, postojeća titula predsjednika Predsjedništva preimenovana je u predsjednika Republike, dok je Republičko izvršno vijeće postalo Vlada Republike Hrvatske, a postojeći republički sekretarijati i komiteti postaju ministarstva. Isto tako postojeća republička zastava i grb također su izmijenjeni te je crvenu zvijezdu petokraku na zastavi (*hrvatskoj trobojnici*) zamijenio povijesni hrvatski grb (*šahovnica*) koji je postao i službeni grb Republike Hrvatske. Navedenim amandmanima uveden je hrvatski kao službeni jezik (umjesto dotadašnjeg hrvatsko-srpskog) te latinično pismo (uz koje je dopuštena i upotreba ćirilice na područjima sa većinskim srpskim stanovništvom). Istoga dana pred zgradom Sabora izvršena je svečana zamjena zastava[244]. Na temelju odluke Sabora, od 24. kolovoza

---

[239] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 19

[240] Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999., str. 776

[241] Domagoj Knežević, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011., str. 22

[242] Damijan Guštin, *Slovenija, saveznica Hrvatske tijekom razlaza s jugoslavenskom državom (od „nenačelne koalicije" do raspada vojnog saveza 1989. – 1991.),* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2008.), Zagreb, 2008., str. 93

[243] Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001., str. 147

[244] Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest,* Novi liber, Zagreb, 2013., str. 426

1990. godine, izvršena je promjena hrvatskog člana Predsjedništva SFRJ te je dotadašnjeg člana Predsjedništva SFRJ Stipu Šuvara zamijenio je Stjepan Mesić (na dotadašnjem mjestu predsjednika Vlade Stjepana Mesića zamijenio je Josip Manolić).

Na svojoj sjednici 21. prosinca 1990. godine Sabor Republike Hrvatske usvaja *Zakon o zastavi, grbu i himni Republike Hrvatske* te *Zakon o zastavi i lenti predsjednika Republike*. a na sjednici idućeg dana (22. prosinca) prihvaćen je novi Ustav te Ustavni zakon o provedbi Ustava Republike Hrvatske (*Božićni ustav*). Navedenim Ustavom Republika Hrvatska definirana je kao: *nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika inih naroda i manjina koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemljama slobodnog svijeta*[245].

4.2. Geneza pobune hrvatskih Srba i stvaranje tzv. „milicije SAO Krajine“

Još i danas, skoro četvrt stoljeća nakon okončanja Domovinskog rata, traje rasprava o *uzrocima* te *krivnji* za početak rata. U sklopu navedene rasprave o *uzrocima* i *krivnji* bitan element sporenja predstavljaju razlozi za srpsku pobunu. U hrvatskoj historiografiji prevladava mišljenje da je Milošević namjerno poticao hrvatske Srbe (potom i bosanske Srbe) na pobunu sa ciljem stvaranja autonomnih oblasti te potom *država* („Republike Srpske Krajine“ i Republike Srpske), koje su trebale u konačnici postati dio jedne Velike Srbije. U „prvom koraku“ srpska pobuna bila je i sredstvo destabilizacije nove hrvatske vlasti praktički od prvoga dana njezina formiranja. Sa druge strane srpska historiografija polazi od teze da je dolaskom HDZ-a na vlast u Hrvatskoj, među Srbima, zavladao strah od mogućeg ponavljanja progona kojem su bili izvrgnuti za vrijeme postojanja ustaške NDH od 1941. do 1945. godine te je pobuna hrvatskih Srba time bila legitiman čin obrane vlastite egzistencije. Budući je za vrijeme postojanja SFRJ svako isticanje hrvatstva (ma koliko benigno bilo, kao napr. isticanjem zastava sa povijesnim hrvatskim simbolima ili pjevanje „hrvatskih“ pjesama) smatrano nacionalizmom i samim time bilo podložno kaznenom progonu te je na taj način svaki oblik hrvatskog nacionalizma kod Srba doživljavan i izjednačavan sa ustaštvom. Neprijeporna je činjenica da sa uspostavom demokratskog sustava dolazi do pojave ekstremne desnice u hrvatskom političkom prostoru koja je „sanjala“ i propagirala obnovu nekakve NDH (u političkom i zemljopisnom smislu). Povratak hrvatskih povijesnih simbola na zastavu

[245] Nevio Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države,* Geaidea, Pula, 2013., str. 186

i grb republike (od ustaša zloupotrijebljenih za vrijeme postojanja NDH, a potom od strane Srba doživljavanih kao ustaških) te hrvatskih izraza u svakodnevnom govoru, potom, pojava policajaca sa hrvatskim insignijama na odorama, sve je to pojačavalo paranoju hrvatskih Srba koja se odlično uklopila u Miloševićevu nacionalističku politiku.

Situacija između NDH 1941. godine i Republike Hrvatske 1990. godine niti po čemu nije bila istovjetna, iako je u percepciji hrvatskih Srba stavljan znak jednakosti između navedena dva događaja. Sa druge strane, niti se HDZ nije osobito trudio, nakon preuzimanja vlasti, razuvjeriti hrvatske Srbe da 1990. nije nova 1941. godina. Shvaćanje navedenih godina jednoznačno, nije bilo točno, prije svega zbog toga što nije postojao plan o progonu i likvidaciji pripadnika srpske manjine na području Hrvatske. Da je takav plan i postojao, međunarodna zajednica je pomno pratila razvoj situacije u Jugoslaviji, tako da bi HDZ ili neka druga hrvatska politička opcija, koja bi imala ozbiljnu namjeru provesti navedeni plan terora i genocida nad Srbima, bila onemogućena u tome. Bez obzira na navedeno srpska promidžba, usmjeravan iz Beograda, doslovno svakoga dana zasipala je hrvatske Srbe slikama progona i masovnih ubojstva Srba počinjenih za vrijeme NDH, osobito u njenim prvim mjesecima postojanja[246]. Uz navedeno podsjećanje na zločinačku prirodu NDH, stalno je naglašavano da su Hrvati po svojoj prirodi *genocidni narod*. Neosporna je istina o postojanju raznih oblika diskriminacije prema pripadnicima srpske manjine, osobito u velikim urbanim središtima, sa hrvatskom većinom. Pedesetogodišnje „utiskivanje“ straha u kolektivnu memoriju hrvatskih Srba, tijekom postojanja komunističke Jugoslavije, o svakom hrvatskim nacionalizmom kao genocidnom prema njima, bilo je spremno dati „rezultate“ u svoj svojoj punini.

Kako je već navedeno, Srbi su temeljem Ustava Socijalističke Republike Hrvatske iz 1974. godine, uz Hrvate imali status *ravnopravnog* naroda. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine na području Hrvatske se 581 663 osobe nacionalno izražavalo pripadnicima srpskog naroda, odnosno, 12,2% od ukupno 4,8 milijuna stanovnika[247]. Međutim, tijekom postojanja SFRJ u Hrvatskoj se stvorila slika o Srbima kao *čuvarima* komunističkog sustava (utemeljen na miti o Srbima kao većinskim pripadnicima partizanskih postrojbi). Nadzastupljenost Srba očitovala se u SKH u kojoj su činili 22,6% članstva (1984. godine) te

[246] Najbolji primjer manipulacije navedene manipulacije predstavlja posebno izdanje beogradskog časopisa *Duga*, iz srpnja 1990. godine, koji je za temu imao Srbe u Hrvatskoj, odnosno, na neprekinuti kontinuitet hrvatskog ugrožavanja Srba, od Ante Starčevića, preko Ante Pavelića do Franje Tuđmana. Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 62

[247] U jedanaest općina na području Hrvatske Srbi su činili većinsko stanovništvo: Donji Lapac, Gračac, Korenica (u Lici), Vojnić, Vrginmost/Gvozd (Kordun), Dvor, Glina, Hrvatska Kostajnica (Banovina), Benkovac, Obrovac i Knin (Dalmacija). Nav. dj., str. 39

su 17,7% članova rukovodećih tijela SKH bili Srbi. U sektoru unutarnjih poslova nadzastupljenost Srba bila je još očitija, tako je od ukupnog broja djelatnika unutarnjih poslova (*Narodne milicije*) njih čak 28,6% (1985. godine) dolazio iz redova srpskog naroda (od 114 općina SR Hrvatske u njih 20 na mjestu načelnika općinskog sekretara unutrašnjih poslova nalazili su se Srbi). Dok se u republičkom sekretarijatu unutrašnjih poslova (RSUP) 1985. godine na rukovodećim mjestima nalazilo 27,5% Srba. Navedeni broj se do početka 1990. godine smanjio na 16% (prije preuzimanja vlasti od strane HDZ-a)[248].

Najava o formiranju *Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like* (sa kraja svibnja 1990.) oživotvorena je 27. lipnja 1990. godine kada je navedena *zajednica općina* i službeno formirana od šest općina sa srpskom većinom: Benkovac, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Korenica. Sjedište *zajednice općina* bilo je u Kninu te je ista dobila dopuštenje za svoje djelovanje od strane službenih tijela Republike Hrvatske. Za predsjednika *zajednice općina* izabran je Milan Babić, a kao razlog osnivanja navodi se: potreba za boljom gospodarskom i kulturnom povezanošću srpskog naroda koji je živio na spomenutom području u cilju poticanja gospodarskog razvoja nerazvijenih općina te obuhvat prostora većinski naseljenog srpskim stanovništvom koje je imalo tradiciju negdašnje Vojne krajine[249]. Jedna od prvih odluka *Zajednice općina sjeverna Dalmacija i Lika* bilo je uvođenje ćirilice u tijela općinskih uprava te izrada ćirilično-latiničnih natpisa na putokazima te nazivima ulica[250].

Istovremeno je SDS nastavio sa pritiscima na rukovodstva općina i općinske vijećnike srpske nacionalnosti iz drugih stranaka radi pristupanja SDS-u, a koje su prema njihovoj zamisli trebale također biti u sastavu *Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like.* Tako su početkom srpnja 1990. godine svi općinski vijećnici SKH – SDP u Obrovcu, prešli u redove SDS-a, ubrzo je srušeno općinsko rukovodstvo u Korenici, a ono u Vrginmostu (na vlasti je bio SKH - SDP) pod pritiskom podnosi ostavku[251].

Tijekom lipnja 1990. godine na području zapadne Slavonije osnivaju se prvi ogranci SDS-a, a jedan od prvih osnovan je u Pakracu te je za njegova čelnika izabran Veljko Džakula koji će ubrzo postati vođa srpske pobune na području zapadne Slavonije. Do kraja godine

[248] Drago Roksandić, *Srbi u Hrvatskoj od 15. stoljeća do naših dana,* Vjesnik, Zagreb, 1991., str. 158
[249] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 62
[250] Nav. dj., str. 63
[251] Nav. dj., str. 65

ogranci SDS-a osnovani su u gotovo svim općinama i mjesnim zajednicama zapadne Slavonije u kojima su živjeli pripadnici srpskog naroda[252].

Kao „odgovor“ na usvajanje spomenutih 12 amandmana na Ustav SR Hrvatske, u Srbu se istoga dana, 25. srpnja 1990. godine, organizira *Srpski sabor* (glavni organizator skupa bila je *Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like)*. Na samom *Srpskom saboru* sudjelovalo je oko 120 000 ljudi (veliki dio sa područja Bosne i Hercegovine te Srbije) te je isti aklamacijom prihvatio osnivanje *Srpskog nacionalnog vijeća* (SNV), kao izvršnog tijela *Srpskog sabora*, kojega su činili: Dr. Jovan Rašković, saborski zastupnici iz reda SDS-a te predsjednici skupština općina sa srpskom većinom i potom *Deklaraciju o suverenosti i autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj*. Navedenom *Deklaracijom* utvrđeno je „pravo“ srpskog naroda na samoopredjeljenje, uključujući i pravo na odcjepljenje. Temeljna svrha donošenja *Deklaracije* bila je: *zaštita nacionalne suverenosti i slobode srpskog naroda koji živi na historijskim teritorijima objedinjenim današnjim granicama SR Hrvatske*[253]. Zaključak *Deklaracije* može se sažeti kroz slijedeće: moguće odcjepljenje Hrvatske od Jugoslavije je legitimno, ali mogu se odcijepiti narodi, a ne republike u postojećim granicama[254].

Šest dana kasnije, 1. kolovoza 1990. godine, održana je prva sjednica SNV-a na kojoj je za predsjednika istoga izabran Milan Babić. Na svojoj prvoj sjednici SNV donosi odluku o odbijanju primjene usvojenih amandmana na Ustav Republike Hrvatske 25. srpnja, što se prije svega odnosilo na upotrebu novih simbola Republike Hrvatske koji su, prema stavu članova SNV-a, *isticali ustaštvo*. Nadalje, SNV nije priznao niti jednu drugu odluku koji je donio Sabor nego isključivo priznaje samo *Deklaraciju Srpskog sabora* od 25. srpnja 1990. godine. Na kraju sjednice donijeta je odluka o raspisivanju referenduma o autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj koji se trebao održati između 19. kolovoza i 2. rujna 1990. godine (provedbu navedenog referenduma zabraniti će Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske zbog zakonski nedefiniranog pitanja organizacije referenduma)[255].

Istodobno sa političkim djelovanjem na formiranju srpskog autonomnog područja kroz *Zajednicu općina sjeverne Dalmacije i Like* započeo je proces ustrojavanja policijskih tijela navedene zajednice. Glavna zamisao bila je ustrojavanje sekretarijata za unutrašnje poslove

---

[252] Janja Sekula, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“)*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012., str. 16 - 19

[253] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 263

[254] Davor Pauković, *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005., str. 25

[255] Nenad Piskač, *Nebeska Srbija u Hrvatskoj: mit, zbilja, oprost, zaborav, obnova,* Grafički studio, Zaprešić, 2005., str. 47

na nivou *Zajednice općina*, sa sjedištem u Kninu, kojem bi potom bile podčinjene *Stanice javne sigurnosti* (SJS) u općinama[256]. Zahtjev za ustrojavanje navedenog sekretarijata unutrašnjih poslova upućen je u Ministarstvo unutarnjih poslova u Zagrebu. Uz navedeno, policajci srpske nacionalnosti izražavali su nezadovoljstvo najavama izbornih pobjednika (HDZ-a) o potreba „usklađivanja" stanja u policijskim tijelima sa brojem pripadnika srpskog naroda u Hrvatskoj (problem nadzastupljenosti Srba u policijskim tijelima na području Hrvatske). Potom, novi naputak o pisanju policijskih izvješća u kojem se propisivala upotreba hrvatskog jezika te odbijanje nošenja novih hrvatskih insignija na policijskim odorama, koje su policajce srpske nacionalnosti *asocirale* na NDH. Sve navedeno, pedeset pripadnika SJS Knin, navelo je u otvorenom pismu saveznom sekretaru unutrašnjih poslova general-pukovniku Petru Gračaninu 3. srpnja 1990. godine[257].

Dva dana po upućivanju navedenog pisma saveznom sekretaru unutrašnjih poslova u Knin dolazi Josip Boljkovac (ministar unutarnjih poslova Hrvatske) u pratnji svog zamjenika Perice Jurića te sekretara regionalnog SUP-a Šibenik Ante Buljasa. Pod pritiskom opće atmosfere, kako na sastanku, tako i „van" sastanka (tijekom sastanka u Kninu se okupila masa od oko 5000 građana, koji su glasno prosvjedovali tražeći formiranje „svoje" policije) Boljkovac pristaje na zahtjeve za ustrojavanjem SUP-a Knin. Na temelju navedenog, Izvršno vijeće Skupštine općine Knin 30. srpnja 1990. godine, upućuje Ministarstvu unutarnjih poslova u Zagrebu službeni zahtjeva za odobrenje ustrojavanje *Sekretarijata unutrašnjih poslova Knin* (SUP Knin). Odgovor MUP-a iz Zagreba stigao je prometno već idućeg dana u obliku odbijanja navedenog zahtjeva[258].

Općinske vlasti u Kninu na zabranu osnivanja SUP-a Knin odgovorile ne prihvaćanjem odluke MUP-a o odbijanju njihova zahtjeva te da će biti *prisiljeni da sa svojom milicijom i milicijom ostalih općina, koje su ušle u Zajednicu općina sjeverne Dalmacije i Like, formiraju samostalni organ unutrašnjih poslova na području zajednice općina*. Iz Zagreba je potom najavljeno slanje ojačanog odreda policije radi uspostave reda i mira, na što je iz općine Knin

[256] Krajem prosinca 1989. (25. prosinca) na snagu je stupila Odluka o sjedištu i području na kojem se osnivaju sekretarijati za unutrašnje poslove Republičkog sekretarijata unutrašnjih poslova (RSUP) SR Hrvatske kojim je izvršen preustroj postojećih policijskih tijela. Do tada je na području svake općine djelovao općinski sekretarijat unutrašnjih poslova (OSUP), a prema novoj Odluci postojeći OSUP-i postaju Stanice javne sigurnosti (SJS) te se ustrojava 16 regionalnih sekretarijata unutrašnjih poslova. Tako je na temelju spomenute Odluke ukinut dotadašnji Općinski sekretarijat unutrašnjih poslova Knin te je ustrojena Stanica javne sigurnosti Knin koja je bila podčinjena regionalnom Sekretarijatu unutrašnjih poslova u Šibeniku. HR-HMDCDR 18, Digitalna zbirka dokumenata, *Odluka o sjedištu i području na kojem se osnivaju sekretarijati za unutrašnje poslove.*

[257] Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 15

[258] Nav. dj, str. 16 - 18

odgovoreno da tako nešto nije potrebno, a da bi taj postupak mogao dovesti do teških posljedica i izazvati moguće etničke sukobe[259].

Bez obzira na spomenutu zabranu o održavanju referenduma Ministarstva pravosuđa i uprave iz Zagreba, SNV donosi odluku o raspisivanju istoga, ali umjesto riječi referendum, upotrebljava termin *izjašnjavanje*. Početkom kolovoza 1990. godine na području Knina dolazi do pojave noćnih naoružanih straža sastavljenih od lokalnih stanovnika. Opravdanje za formiranje navedenih straža pravdano je sve većim jačanjem hrvatskih policijskih snaga sastavljenih isključivo od Hrvata te da su proustaškog karaktera. Radi traženja zaštite, a prije svega odobrenja za svoje daljnje postupke, delegacija Srba iz Hrvatske, predvođena Milanom Babićem, posjetila je 13. kolovoza 1990. godine predsjednika Predsjedništva SFRJ Borislava Jovića. Tijekom razgovora delegacija Srba je istaknula, kako je nakon dolaska HDZ-a na vlast u Hrvatskoj, došlo do ugrožavanja Srba te da bi međunacionalne tenzije mogle dovesti do fizičkog sukoba. Iz razloga zaštite srpskog stanovništva u Hrvatskoj osnovan je *Srpski sabor*, a potom i *Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like*, a u cilj fizičke zaštite ustrojiti će svoju *miliciju* sa posebnim insignijama koje neće biti ustaške. Istaknuta je i potreba organiziranja *naoružanih straža*, u mjestima gdje žive Srbi, kao zaštita od mogućih napada i provokacija. U svojoj biti delegacija hrvatskih Srba došla je upoznati Jovića sa svojim daljnjim postupcima te tražiti odobrenje za iste, odnosno, za daljnje podizanje tenzija u odnosima prema službenom Zagrebu. Kao odgovor na nepoštivanje odluke o zabrani referenduma i najavi osnivanja *milicije* te pojavi *naoružanih straža*, odnosno, općeg pogoršanja sigurnosne situacije, MUP Republike Hrvatske zapovijeda provedbu akcije oduzimanja oružja pričuvnog sastava policije koje se nalazilo pohranjeno u SJS za 17. kolovoz 1990. godine. Provedba oduzimanja naoružanja djelomično je provedena u SJS: Srb, Korenica, Gračac, Benkovac i Donji Lapac[260]. U Gračacu su srpski prosvjednici uspjeli nasilno ući u prostorije SJS , ali najveći dio oružja je već bio izuzet, dok je u Donjem Lapcu oružje pričuvnog sastava bez otpora predano djelatnicima regionalnog SUP-a Gospić. Na ovo je općinsko rukovodstvo općine Donji Lapac optužilo SJS Donji Lapac za izdaju te zatražilo njihovu smjenu. Kasnije je SUP Gospić, na zahtjev SJS Donji Lapac, izvršio povrat izuzetog naoružanja pričuvnog sastava policije[261].

Iz Šibenika je upućena skupina policajca koja je imala zadaću oduzeti naoružanje pričuvne policije SJS Knin i Obrovac. Međutim, sve prometnice prema Kninu bile su

[259] *Dossier: Knin, veljača 1990. – veljača 1991.,* Ministarstvo informiranja RH, Zagreb, 1991., str. 61 - 62

[260] Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 20

[261] Davor Marijan, *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992.godine,* Senjski zbornik br. 33, Senj, 2006., str. 219

blokirane kamenjem, drvećem i vozilima na kojima su se nalazili naoružani civili. MUP iz Zagreba po dobivenom izvješću odlučilo je reagirati slanjem pojačanja koje je trebalo uvesti red. Dio policijskih snaga krenuo je ličkom magistralom, a dio je upućen helikopterima. Kretanje policijskih snaga ličkom magistralom blokirano je protestima lokalnog srpskog stanovništva, dok su tri helikoptera hrvatskog MUP-a prisiljena na obustavu akcije nakon prijetnje borbenim djelovanjem lovačkih postrojbi 5. zrakoplovnog korpusa JNA sa Željeve te su morali sletjeti u Ogulinu[262]. Tako je započela *balvan-revolucija* koja će poslije u tzv. „Republici Srpskoj Krajini" imati najveću simboličku vrijednost te će se 17. kolovoza 1990. godine slaviti kao *Dan ustanka srpskog naroda*[263]. U hrvatskoj historiografiji događaji od 17. kolovoza 1990. godine smatraju se početkom otvorene srpske pobune na području Hrvatske[264].

SDS se djelatno uključio u organizaciju podizanja barikada na području Knina, Gračaca i Obrovca te je potom iz SJS aktivistima SDS-a podijeljeno naoružanje pričuvnog policijskog sastava. Osobito se prilikom podizanja barikada te naoružavanja i organizacije stanovništva istaknuo tadašnji inspektor u SJS Knin Milan Martić. Zbog njegove uloge u spomenutim događajima načelnik šibenskog SUP-a Ante Buljas tražio je suspendiranje Martića te pokretanje disciplinskog postupka. Međutim, na intervenciju Boljkovca, a sa ciljem smirivanja tenzija, suspenzija je povučena. Tek krajem studenog 1990. godine protiv Martića biti će pokrenut stegovni postupak od strane Policijske uprave Šibenik[265].

Izvan područja samoproglašene *Zajednica općina sjeverne Dalmacije i Like*[266] srpska pobuna prelila se na području istočne Slavonije i Banovine. Na području istočne Slavonije u mjestu Bobota održan je 22. srpnja 1990. godine veliki *svesrpski narodni zbor Srba iz istočne Slavonije i zapadnog Srema*[267]. Na Banovini, odnosno, na području općine Dvor već krajem srpnja 1990. godine organizirane su *naoružane straže* od mjesnog srpskog stanovništva (uz znanje i potporu SJS Dvor). Nakon izbijanja *balvan-revolucije* u Dvoru i Glini dolazi do

---

[262] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 264 – 265

[263] Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest,* Novi liber, Zagreb, 2013., str. 521

[264] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 256 i Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 77

[265] Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 21

[266] *Zajednicu općina sjeverne Dalmacije i Like* u vrijeme osnivanja čine tri općine: Knin, Gračac i Donji Lapac. *Zajednici općina* potom pristupaju slijedeće općine: 12. srpnja Obrovac, 17. srpnja Dvor, 24. srpnja Glina i Vojnić, 6. kolovoza Benkovac i 9. prosinca 1990. Hrvatska Kostajnica. Nav. dj., str. 27

[267] Davor Marijan, *Obrana i pad Vukovara,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013., str. 45 - 47

okupljanja srpskog stanovništva, 18. kolovoza 1990. godine, na kojem se traži osnivanje regionalnog SUP-a za područje Banovine i Korduna sa sjedištem u Glini[268].

Na području zapadne Slavonije sredinom kolovoza 1990. godine osnovan je regionalni odbor SDS –a sa ciljem objedinjavanja rada ogranaka SDS-a na području: Bjelovara, Grubišnog Polja, Orahovice, Daruvara, Pakraca, Novske, Nove Gradiške i Podravske Slatine. Za sjedište Regionalnog odbora SDS-a izabran je Pakrac, a od početka veljače 1991. godine predsjedanjem spomenutim regionalnim odborom preuzeti će Veljko Džakula[269].

Od 19. kolovoza do 2. rujna 1990. godine, usprkos formalne zabrane Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske, održano je *izjašnjavanje* pripadnika srpskog naroda u Hrvatskoj o predloženoj *Deklaraciji o autonomiji srpskog naroda*. Za navedeno *izjašnjavanje* nije utvrđen nikakav zakonski okvir nego su samo donijeta opća pravila. Tako su *izjašnjavanju* mogli pristupiti svi punoljetni Srbi i Srpkinje koji su tada živjeli na području Hrvatske ili oni koji su bili rođeni u Hrvatskoj te čak i oni kojima su roditelji bili podrijetlom sa područja Hrvatske. Glasovanje je organizirano na području 23 općine u Hrvatskoj, dijelovima Bosne i Hercegovine te u Beogradu i inozemstvu[270]. Na temelju 100% rezultata *izjašnjavanja* za autonomiju Srba, SNV je na sjednici 30. rujna 1990. godine proglasio *autonomiju srpskog naroda na etničkim i historijskim teritorijima na kojima živi srpski narod, a koje se nalaze u granicama Republike Hrvatske kao federalne jedince SFRJ*[271].

Novo osnovani Regionalni odbor SDS-a za zapadnu Slavoniju organizirao je *izjašnjavanje* o pitanju autonomije krajem kolovoza i početkom rujna 1990. godine u općinama: Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje i Pakrac te u mjesnima zajednicama sa većinskim srpskim stanovništvom na području općina: Bjelovar, Kutina, Nova Gradiška, Novska, Orahovica, Požega, Slatina i Virovitica. Navedene mjesne zajednice sa srpskom većinom potom su donijele odluku o svom priključivanju općini Pakrac koja je postala središte srpske pobune u zapadnoj Slavoniji[272]. Na području Baranje i istočne Slavonije srpsko *izjašnjavanje* organizirano je u mjesnim zajednica sa srpskom većinom na području općina: Beli Manastir, Osijek, Vinkovci i Vukovar. Nakon provedenog *izjašnjavanja*, prema

---

[268] Đuro Gajdek, *Petrinjska bojišnica 1991. – 1995.,* Grad Petrinja, Petrinja, 2008., str. 56

[269] Janja Sekula, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“)*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012., str. 19 – 20

[270] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 85

[271] Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 88 - 89

[272] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 98

uhodanom obrascu, jedanaest mjesnih zajednica sa srpskom većinom na području općine Vinkovci donosi odluku o svom pripajanju općini Vukovar sa ciljem stvaranja srpske većine na području općine Vukovar[273]. Za vrijeme navedenog *izjašnjavanja* dolazi do pojava *nenaoružanih straža* u selima sa srpskom većinom u okolici Osijeka te Vinkovaca[274].

Iako se nakon srpskog *izjašnjavanja* činilo da se situacija na području zahvaćenom pobunom smirila ipak su nastavljena teroristička djelovanja: miniranje pruga, postavljanje barikada te zaustavljanje i pregled automobila i putnika od strane naoružanih civila[275].

Budući se sve više općina sa srpskom većinom priključivalo *Zajednici općina sjeverne Dalmacije i Like* tako su i SJS na području tih općina otkazivale poslušnost MUP-u. Ponukan navedenim, ali i potrebom za oružjem radi opremanja novoustrojenih policijskih postrojbi, MUP donosi krajem rujna 1990. godine odluku o povlačenju 60% sveg naoružanja pričuvnog sastava policije iz svih SJS na području Hrvatske. Ova odluka je izazvala reakciju SDS-a koji je izvršio mobilizaciju svoga članstva te organizirao prosvjede koji su rezultirali „organiziranim provalama“ u SJS i otuđenje dijela naoružanja[276]. Tako je 28. rujna 1990. godine provaljeno u SJS Obrovac i otuđeno preostalo naoružanje (86 komada raznog pješačkog oružja) te lovačko naoružanje koje je tamo bilo pohranjeno. Istoga dana je provaljeno i u SJS Donji Lapac iz koje je otuđeno 180 komada pješačkog oružja[277]. Načelnik SJS Petrinja organizirao je prebacivanje naoružanja u SUP Sisak noću 27. na 28. rujna 1990. godine, međutim, isto je dojavljeno SDS-u, čiji su aktivisti presreli transport na prometnici Petrinja – Sisak te pod pritiskom prijetnji o otimanju oružja prisili na povrat istog u Petrinju[278]. Idućeg dana došlo je do organizacije nasilnih prosvjeda u Petrinji koji su rezultirali provalom u SJS Petrinja te otuđenje dijela naoružanja pričuvnog sastava. Tada dolazi do intervencije *Antiterorističke jedinice Lučko* MUP-a koja rastjeruje prosvjednike[279].

Dio naoružanja pričuvnog sastava policije iz SJS Dvor uspješno je 27. rujna 1990. prebačen u Sisak, a po saznanju istoga, aktivisti SDS-a se okupljaju ispred SJS idućeg dana te organiziraju provalu i otuđenje oko 50 komada pješačkog naoružanja[280]. Slijedećeg dana je

---

[273] Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 98

[274] Davor Marijan, *Obrana i pad Vukovara,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013., str. 48

[275] *Dossier: Knin, veljača 1990. – veljača 1991.,* Ministarstvo informiranja RH, Zagreb, 1991., str. 148 i 191

[276] Davor Runtić, *Domovinski rat: rat prije rata,* Knjiga prva, Neobična naklada, Vinkovci, 2004., str. 130

[277] Davor Marijan, *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992.godine,* Senjski zbornik br. 33, Senj, 2006., str. 220

[278] Davor Runtić, *Domovinski rat: rat prije rata,* Knjiga prva, Neobična naklada, Vinkovci, 2004., str. 130 – 137

[279] *Specijalna policija u Domovinskom ratu 1990. – 1996.,* Udruga specijalne policije iz Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2017., str. 112

[280] Davor Runtić, *Domovinski rat: rat prije rata,* Knjiga prva, Neobična naklada, Vinkovci, 2004., str. 134

isti scenarij ponovljen u Glini gdje je došlo do otuđenja kompletnog naoružanja pričuvnog sastava policije[281]. U SJS Pakrac pokušalo se izuzimanje predviđenog naoružanja izvršiti 28. rujna 1990. godine, međutim, isto nije izvršeno zbog otpora načelnika SJS te općinskih dužnosnika iz redova SDS-a[282]. Izvršno vijeće Skupštine općine Knin, usprkos ne posjedovanju službene suglasnosti od strane MUP-a, donosi 7. studenog 1990. godine odluku o ustrojavanju općinskog sekretarijata unutarnjih poslova u Kninu sa nadležnošću na prostoru *Zajednici općina sjeverne Dalmacije i Like*. Za načelnika SUP-a Knin imenovan je Milan Martić[283].

Istodobno sa gore navedenim događajima, objavljen je Nacrt novog Ustava Republike Hrvatske od strane Sabora. U navedenom Nacrtu položaj Srba u Republici Hrvatskoj definiran je, kako je već navedeno kao nacionalne manjine, kojoj su jamčena sva prava. Do tada su Srbi imali status *ravnopravnog* naroda što je u interpretaciji rukovodstva SNV-a značilo *konstitutivnost* zajedno sa hrvatskim narodom. Prema stajalištu hrvatskih Srba gubljenjem svoje *konstitutivnosti* svedeni su na „običnu“ nacionalnu manjinu u čemu su pronašli novi razlog za nezadovoljstvo. Na zajedničkoj sjednici Privremenog predsjedništva *Zajednici općina sjeverne Dalmacije i Like* i Predsjedništva SNV-a usvojen je tekst prijedloga Statuta *Srpske autonomne oblasti Krajina* (tzv. „SAO Krajina“). Potom je navedeno prijedlog poslan na uvid Predsjedništvu SFRJ, predsjedniku Sabora, predsjedniku Dr. Tuđmanu i Ustavnoj komisiji Sabora[284].

U noći 22. na 23. studenog 1990. godine dogodio se najteži incident do tada. Srpski pobunjenici pod vodstvom Sime Dubajića u zasjedi su dočekali policijsku ophodnju SJS Benkovac te otvorili vatru na istu što je dovelo do pogibije policajca benkovačke SJS Gorana Alavanje. Bez obzira na kontroverze oko pogibije Gorana Alavanje[285], koje traju i danas,

---

[281] Davor Runtić, *Domovinski rat: rat prije rata,* Knjiga prva, Neobična naklada, Vinkovci, 2004., str. 135

[282] Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u općini Pakrac 1990. – 1991.: uzroci, nositelji i tijek,* Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest br. 11, Slavonski Brod, 2011., str. 367

[283] Nikica Barić, *Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.,* Istorija 20. veka br. 2 (2011.), Beograd, 2011., str. 76

[284] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 93

[285] Poginulom Goranu Alavanji priznat je status hrvatskog branitelja 2006. godine, a isti se vodio i u registru poginulih pripadnika milicije tzv. „Republike Srpske Krajine“ te u evidenciji poginulih boraca Ministarstva obrane tzv. „Republike Srpske Krajine“. Temeljna kontroverza sadržana je u pitanju da li je Goran Alavanja bio jedan od policajaca koji je odbio lojalnost MUP-u Republike Hrvatske. Više o samom slučaju Gorana Alavanje vidjeti u: Ilija Vučur, *Pogibija Gorana Alavanje 23. studenog 1990.: događaj, interpretacije, manipulacije,* Časopis za suvremenu povijest br. 3 (2017.), Zagreb, 2017. str. 587 – 607

navedeni događaj je dodatno radikalizirao već prilično zategnutu političku i sigurnosnu situaciju[286].

Nekoliko dana kasnije, 29. studenog 1990. godine, u Dvoru je uhićena skupina osoba sa prebivalištem u Srbiji, a koja je obilazila Banovinu sa ciljem poticanja lokalnog srpskog stanovništva na osnivanje *ratnih savjeta*. Među uhićenima se nalazio i Željko Ražnatović-Arkan, poznati srpski kriminalac i jedan od vođa navijačke skupine *Delije* beogradskog nogometnog kluba *Crvena zvezda* (inače Ražnatović je bio prisutan i na prije spomenutoj utakmici *Dinama* i *Crvene zvezde* u Maksimiru 13. svibnja 1990.). Inače Ražnatović je obilazio područja sa većinskim srpskim stanovništvom na području Hrvatske kao konfident srpske sigurnosne službe[287].

Zajednici općina sjeverne Dalmacije i Like donosi odluku o prihvaćanju predloženog Statuta tzv. „SAO Krajine“, 21. prosinca 1990. godine, što označava početak postojanja tzv. „SAO Krajine“. Statuom je tzv. „SAO Krajina“ definirana kao teritorijalna autonomija u sklopu Republike Hrvatske i federativne Jugoslavije sa glavnim gradom Kninom. Na području navedene autonomije određeno je da vrijede zakoni Republike Hrvatske i SFRJ, a čine ju općine *Zajednici općina sjeverne Dalmacije i Like* te općine sa većinskim srpskim stanovništvom koje će se u budućnosti priključiti. Statutom su određena područja djelovanja tijela tzv. „SAO Krajine“ i to: Skupština kao zakonodavno tijelo te Izvršno vijeće kao izvršno tijelo vlasti[288]. Općine koje odmah prihvaćaju Statut tzv. „SAO Krajine“ bile su: Benkovac, Donji Lapac, Knin, Obrovac, Korenica, Vojnić i Dvor. U mnogim mjesnim zajednicama sa većinskim srpskim stanovništvom dolazi do organiziranja zborova građana na kojima se donose odluke o raspisivanjima referenduma o izdvajanju pojedinih mjesnih zajednica iz postojećih općina te pripajanju susjednim općinama sa većinskim srpskim stanovništvom ili pripajanju direktno tzv. „SAO Krajini“ (takvi su referendumi organizirani u mjesnim zajednicama na području općina: Drniš, Sinj, Šibenik, Vrginmost, Sisak, Hrvatska Kostajnica, Petrinja i Glina). Službena hrvatska vlast je reagirala nepriznavanjem stvaranja tzv. „SAO

[286] Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 37

[287] Davor Marijan, *Hrvatska 1989. – 1992.: rađanje države,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2017., str. 410 – 419, 473

[288] Davor Pauković, *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005., str. 25

Krajine“ te potom nepriznavanja odluka pojedinih referenduma o izdvajanju mjesnih zajednica[289].

Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“ donosi 4. siječnja 1991. godine odluku o ustrojavanju Sekretarijata unutrašnjih poslova tzv. „SAO Krajine“ sa sjedištem u Kninu, koji je nadležan da na području tzv. „SAO Krajine“ vrši sve poslove iz djelokruga javne sigurnosti. Organizacijske jedinice SUP-a tzv. „SAO Krajine“ činile su *stanice javne bezbjednosti* (policijske postaje): Obrovac, Benkovac, Gračac, Korenica, Donji Lapac, Dvor, Glina, Kostajnica, Vojnić i Knin. Sekretara unutrašnjih poslova tzv. „SAO Krajine“ imenovalo je Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“ te je po svom imenovanju sekretar unutrašnji poslova postao član Izvršnog vijeća. Za sekretara je imenovan Milan Martić te je od tada potekao naziv za pripadnike *milicije* tzv. „SAO Krajine“ *martićevci*. Idućeg dana Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“ o osnivanju SUP-a tzv. „SAO Krajine“ obavijestilo je Predsjedništvo SFRJ, Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova, MUP Republike Hrvatske i republičke sekretarijate unutrašnjih poslova Srbije te Bosne i Hercegovine. U navedenoj obavijesti navodi se da na području nadležnosti SUP-a tzv. „SAO Krajine“ ne vrijede ingerencije MUP-a Republike Hrvatske ukoliko nisu donijete u koordinaciji sa SUP-om tzv. „SAO Krajine“. Prva zapovijed novo imenovanog sekretara unutrašnjih poslova tzv. „SAO Krajine“ Milana Martića bila je podizanje pričuvnog sastava *milicije* u stanje pripravnosti[290].

Predsjedništvo SFRJ 9. siječnja 1991. godine donosi odluku kojom se tražilo razoružanje svih *paravojnih* postrojbi na području SFRJ te potom predaju oružja na čuvanje JNA. Na temelju shvaćanja ove odluke vidljivo je koliko su bile nepremostive razlike u tom trenutku između Hrvatske i Predsjedništva SFRJ. Za hrvatsku stranu *paravojne* postrojbe bile su one ustrojene u sklopu *milicije* tzv. „SAO Krajine“, dok su za srpsku stranu to bile *specijalne jedine policije* hrvatskog MUP-a. Rok za provedbu navedene odluke bio je deset dana (do 19. siječnja) te se po isteku navedenog roka naoružanje i vojna oprema trebala predati predstavnicima JNA na daljnje čuvanje. Ova odluka je dodatno pogoršala ionako napetu situaciju na području Hrvatske kojoj je i prijetila intervencija JNA u slučaju ne provedbe spomenute odluke Predsjedništva SFRJ[291]. Na zahtjev Stjepana Mesića, hrvatskog člana

---

[289] Mirko Valentić, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010., str. 93

[290] Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 38 – 39

[291] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 112

Predsjedništva SFRJ, te njegovog obećanja da će Hrvatska prikupiti i pod zajednički nadzor hrvatskog MUP-a i JNA staviti 20 000 automatskih pušaka, Predsjedništvo SFRJ donosi odluku o produženju roka za provedbu odluke do 21. siječnja. Budući, prema mišljenju SSNO, Hrvatska nije provela odluku Predsjedništva SFRJ niti za vrijeme produženog roka, u priopćenju od 23. siječnja 1991. godine, SSNO je otvoreno zaprijetio vojnom intervencijom u svrhu koje je izvršeno podizanje borbene gotovosti postrojbi (uz navedeno SSNO je zahtijevao za vojna tijela kaznenog gonjenja mogućnost slobodnog uhićenja osoba koje su djelatno radile na ilegalnom uvozu oružja za opremanje hrvatskih policijskih snaga što se u prvom redu odnosilo na hrvatske ministre obrane Martina Špegelja i unutarnjih poslova Josipa Boljkovca)[292]. Dva dana započela je nova sjednica Predsjedništva SFRJ, ali i prvi sastanak Tuđmana i Miloševića (25. siječnja), a iste večeri je HRT emitirao „uradak" KOS-a JNA pod nazivom *Što je istina o naoružavanju HDZ-a* koji je u slučaju provedbe vojne intervencije trebao poslužiti kao jedno od opravdanja iste[293]. U nastavku sjednice Predsjedništva SFRJ postignut je dogovor prema kojem je 42% sastava hrvatskog MUP-a ostalo zaduženo sa osobnim naoružanjem dok je preostalih 58% trebalo vratiti osobno naoružanje u policijske postaje. Za uzvrat je JNA borbenu gotovost postrojbi vratila na mirnodopsku razinu. Na području Hrvatske nekoliko je osoba uhićeno pod optužbom za organizaciju nelegalnog naoružavanja, a protiv Špegelja je Vojni sud u Zagrebu podnio identičnu optužnicu. SSNO je ponovno 13. veljače ultimativno tražio raspuštanje svih *paravojnih* postrojbi ustrojenih od strane hrvatskog MUP-a te izručenje Špegelja i ostalih optuženih za organizaciju nelegalnog naoružavanja Vojnom sudu. Na sastanku vrha JNA, savezni sekretar za narodnu obranu general-armije Veljko Kadijević iznosi plan rušenja vodstava Hrvatske i Slovenije kombinacijom vojnih i političkih akcija[294].

Istoga dana kada je donijeta odluka Predsjedništva SFRJ o razoružavanju *paravojnih* postrojbi (9. siječnja 1991. godine) u Šidskim Banovcima (Srijem, Vojvodina) sastaje se na osnivačkoj skupštini *Srpsko nacionalno vijeće za Slavoniju, Baranju i zapadni Srem*[295]. Navedeno *srpsko nacionalno vijeće* 26. veljače 1991. godine donosi *Deklaraciju o suverenoj autonomiji srpskog naroda Slavonije, Baranje i zapadnog Srema*, kojom se utvrđuje da: *suverena srpska autonomija Slavonije, Baranje i zapadnog Srema postoji i djeluje u sastavu sadašnje Republike Hrvatske samo pod uslovom da Jugoslavija postoji kao savezna država.*

[292] Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 70
[293] Tomislav Šulj, *Krvavi Uskrs na Plitvicama 1991.,* Magazin Vojna povijest br. 61, Zagreb, travanj 2016., str. 53
[294] Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 71
[295] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 270

Ukoliko takva Jugoslavija prestane da postoji ili se preobrazi u skup samostalnih država, ova autonomija nastaviti će da postoji kao dio matične države srpskog naroda[296]. Kao posljedica navedenog 31. ožujka 1991. godine proglašena je „nova“ tzv. „SAO“ na području Hrvatske i to tzv. „SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“. Za predsjednika tzv. „SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“ imenovan je od strane *Srpskog nacionalnog vijeća za Slavoniju, Baranju i zapadni Srem* (koje je postalo *Velika narodna skupština* navedene tzv. „SAO“) Ilija Končarević dok je za predsjednika Izvršnog vijeća tzv. „SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“ imenovan Goran Hadžić. Navedena tzv. „SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“ sastojala se u teritorijalnom smislu od općina: Beli Manastir, Dalj, Osijek (u Tenji), Vinkovci (u Mirkovcima) i Vukovar[297]. Dodatno su na produbljivanje nacionalnih tenzija djelovali skupovi SRS Vojislava Šešelja (na kojima je i sam sudjelovao) organizirani krajem ožujka 1991. godine u Boboti, Mirkovcima, Trpinji i Borovu Selu. Nakon navedenih skupova dolazi do pojava *naoružanih straža* u većinski srpskim selima istočne Slavonije i zapadnog Srijema[298].

U međuvremenu, početkom 1991. godine postaje sve jasniji sukob koncepcija rješavanja *srpskog pitanja* u Hrvatskoj između Jovana Raškovića i Milana Babića. Dok je Rašković zagovarao *umjereno* rješenje do kojega bi se došlo putem pregovora sa hrvatskom stranom, Babić je zagovarao *radikalno* rješenje izdvajanja područja naseljenih Srbima iz sastava Hrvatske. Navedeni sukob dostiže svoj vrhunac sredinom ožujka 1991. godine što dovodi do raskola unutar SDS-a te Babić osniva SDS tzv. „SAO Krajine“[299].

Nešto prije navedenih događaja na području istočne Slavonije i zapadnog Srijema, 22. veljače 1991. godine, srpski vijećnici u Skupštini općine Pakrac donose odluku o pripajanju općine tzv. „SAO Krajini“ te formiranju SUP-a Pakrac. Navedena odluka odrazila se na držanje većinskih policajaca srpske nacionalnosti u Policijskoj postaji Pakrac, koji su 1. ožujka 1991. godine razoružali policajce hrvatske nacionalnosti i četvoricu policajaca srpske nacionalnosti koji su se odbili pridružiti pobuni. Međutim, već sutradan (2. ožujka) uslijedila je odlučna akcija *Jedinice za posebne zadatke MUP-a (Rakitje)* čiji su pripadnici, nakon potiskivanja srpskih pobunjenika iz postaje i grada uz obostranu razmjenu vatre (bez poginulih uz tri ranjena pripadnika), ubrzo ovladali policijskom postajom te je u Pakracu

---

[296] Davor Pauković, *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005., str. 26

[297] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 108

[298] Davor Marijan, *Obrana i pad Vukovara,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013., str. 45

[299] Janja Sekula, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“)*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012., str. 33

ponovno uspostavljena policijska postaja lojalna hrvatskom MUP-u[300]. Tada na *scenu sukoba* po prvi put stupa otvoreno JNA sa svojim konceptom *razdvajanja zaraćenih strana* putem stvaranja *tampon zona*. Tako u Pakrac 2. ožujka 1991. godine dolazi borbena skupina iz sastava 2. motoriziranog bataljuna 265. motorizirane brigade iz Bjelovara, koja na području Pakraca ostaje do 18. ožujka[301].

Nakon oružanog sukoba u Pakracu i velikih protuvladinih demonstracija u Beogradu 9. ožujka 1991. godine te općeg pogoršanja sigurnosne situacije SSNO u funkciji *Štaba Vrhovne komande OS SFRJ* na sjednici Predsjedništva SFRJ održanoj od 12. do 15. ožujka 1991. godine traži uvođenje izvanrednog stanja uz istovremenu suspenziju svih usvojenih normativnih akata koji su u suprotnosti sa Ustavom SFRJ. Nakon iznošenja navedenog prijedloga o uvođenju izvanrednog stanja od strane generala-armije Veljka Kadijevića, u funkciji načelnika *Štaba Vrhovne komande OS SFRJ*, pristupilo se glasovanju. Članovi Predsjedništva iz Srbije (Borislav Jović), Crne Gore (Nenad Bućin), Vojvodine (Jugoslav Kostić) i Kosova (Riza Sapunxhiu) bili su za uvođenje izvanrednog stanja, dok su protiv bili članovi Predsjedništva iz Hrvatske (Stjepan Mesić), Slovenije (Janez Drnovšek) i Makedonije (Vasil Tupurkovski). Na iznenađenje protivnika uvođenja izvanrednog stanja i opću konsternaciju zagovornika istog, član Predsjedništva iz Bosne i Hercegovine, bosanski Srbin Bogić Bogićević glasao je protiv. Time je zaustavljena planirana intervencija JNA sa ciljem rušenja hrvatske i slovenske demokratske vlasti pod krinkom uvođenje izvanrednog stanja[302].

Srpsko vodstvo tzv. „SAO Krajine“ donosi 18. ožujka 1991. godine *Rezoluciju o razdruživanju Republike Hrvatske i SAO Krajine*. Navedena *Rezolucija* bila je „odgovor“ pobunjenih Srba na rezoluciju o prihvaćanju postupaka za razdruživanje Hrvatske od SFRJ te o mogućem udruživanju u savez suverenih republika, koju je donio Sabora od 21. veljače. Temeljni zaključan *Rezolucije* počivao je na slijedećem: srpski narod se ne želi odvojiti od matične države te da hrvatskom narodu nije zabranjeno odvajanje od Jugoslavije, ali samo na svom etničkom prostoru. Istom *Rezolucijom* svi zakoni Republike Hrvatske proglašeni su nevažećim na području tzv. „SAO Krajine“[303].

---

[300] Davor Marijan, *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden marketing – Tehnička knjiga i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., str. 241 i Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 114

[301] Bojan Dimitrijević, *Modernizacija i intervencija: Jugoslovenske oklopne jedinice 1945. – 2006.,* Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2010., str. 277

[302] Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 72

[303] Davor Pauković, *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine“: dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005., str. 27

Hrvatski MUP je tijekom veljače 1991. godine uspostavio policijsku postaju na Plitvicama (uspostava policijske postaje na Plitvicama bila je dio plana MUP-a o okruženju tzv. „SAO Krajine“ policijskim postajama sa ciljem sprječavanja širenja srpske pobune izvan već zahvaćenog područja[304]) ispred koje su 25. veljače održane srpske demonstracije. Ponukana navedenim demonstracijama Skupština općine Korenica donosi 26. veljače odluku o smijeni uprave NP „Plitvička jezera“ i pripojenju NP tzv. „SAO Krajini“. Istoga dana se na području NP „Plitvička jezera“ pojavljuju pripadnici *milicije* tzv.“SAO Krajine“. Tri dana kasnije, 29. veljače, skupina Srba nasilno provaljuje u upravu NP „Plitvička jezera“ kako bi nasilno provela odluku o pripojenju tzv. „SAO Krajini“. Dan kasnije, 30. ožujka, predsjednik Dr. Franjo Tuđman zapovijeda uspostavu javnog reda i mira na području NP „Plitvička jezera“. Izvršenje navedenog povjereno je *Jedinice za posebne zadatke MUP-a (Rakitje)* i *Antiterorističkoj jedinici Lučko* uz podršku *Postrojbe za specijalnu namjenu Kumrovec*. Akcija je započela 31. ožujka 1991. godine na sam Uskrs u ranim jutarnjim satima te je okončana tijekom prijepodneva istoga dana. U akciji je sa hrvatske strane poginuo policajac Josip Jović dok je devet policajaca ranjeno. Sa srpske strane poginuo je jedan pobunjenik (Rajko Vukadinović) dok je 30 pobunjenika uhićeno[305]. Ubrzo na Plitvice dolaze postrojbe JNA sa ciljem uspostave *tampon zone*[306]. Već 2. travnja 1991. godine policijska postaja Plitvice započela je sa svojim redovnim radom[307].

Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“, odmah po okončanju sukoba sa hrvatskim policijskim snagama na Plitvicama, 1. travnja 1991. godine, traži od MUP-a Republike Srbije tehničku i personalnu pomoć za ojačanje SUP-a tzv. „SAO Krajine“. Na temelju navedenog zahtjeva u Knin iz Beograda dolazi Dragan Vasiljković, poznat pod aliasom *kapetan Dragan* (Dragan Vasiljković je bio australski državljanin te je jedno vrijeme bio pripadnik australskih oružanih snaga pod angliziranim imenom Daniel Snedden). Odmah po dolasku u Knin, Vasiljković organizira u Golubiću (selo pored Knina) središte za obuku specijalnih postrojbi *milicije* tzv.

---

[304] Tako su osim policijske postaje na Plitvicama ustrojene i policijske postaje u: Kijevu, Kruševu, Stankovcima, Oklaju i Polači. Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 73

[305] Tomislav Šulj, *Krvavi Uskrs na Plitvicama 1991.,* Magazin Vojna povijest br. 61, Zagreb, travanj 2016., str. 54 – 55

[306] Za uspostavu *tampon zone*, a prema zapovjedi general-pukovnika Konrada Kolšeka (zapovjednika 5. vojne oblasti), angažirane su slijedeće postrojbe: mehanizirana bojna 4. oklopne brigade, vod vojne policije iz sastava 284. bojne Vojne policije (10. korpus), topnička bitnica, haubički topnički divizijun 130 mm te satnija vojne policije (580. mješovita topnička brigada), vod izvidničke satnije 13. motorizirane brigade, 13. satnija vojne policije i gorska satnija 6. gorske brigade (13. korpus), protuzračna bitnica 30/2 mm iz 306. lake protuzračne pukovnije 32. korpusa te oklopna bojna 329. oklopne brigade 7. korpusa. Uz navedeno uspostavljeno je i izdvojene zapovjedno mjesto 5. vojne oblasti pod zapovjedništvom general-majora Ivana Štimca. Nav. dj, str. 56 - 57

[307] Nav. dj., str. 57

„SAO Krajine“. Uz Vasiljkovića u Knin sa istom zadaćom dolaze djelatnici MUP-a Srbije Franko Simatović *Frenki* i Dragoljub Filipović *Fićo*. Tako u Golubiću započinje provedba obuke *specijalaca milicije* tzv. „SAO Krajine“ koji su dolazili kao dobrovoljci iz svih dijelova tzv. „SAO Krajine“[308].

U međuvremenu Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“ donosi odluku o isključivoj primjeni ustava i zakona SFRJ i Republike Srbije na području tzv. „SAO Krajine“[309]. Slijedeći potez vodstva tzv. „SAO Krajine“ bilo je formiranje Skupštine 30. travnja 1991. godine. Po svom osnivanju Skupština (činili su ju vijećnici općinskih skupština u sastavu tzv. „SAO Krajine“) donosi odluku o raspisivanju referenduma o ujedinjenju tzv. „SAO Krajine“ sa SR Srbijom za 12. svibnja 1991. godine (i ovaj referendum je bio „odgovor“ pobunjenih Srba na provedbu referendum o položaju Republike Hrvatske u SFRJ raspisanog za 19. svibnja 1991. godine). Nakon provedena referenduma, koji je bio, po već viđenom obrascu 100% uspješan, Skupština tzv. „SAO Krajine“ donosi odluku o ujedinjenju sa Republikom Srbijom. Referendum je, sa identičnim učinkom, proveden i na području Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijema gdje ga je organizirala tzv. „SAO Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“. Ipak, razmišljajući pragmatično, slobodan Milošević odbija obje inicijative za ujedinjenje te time proširenje granica Srbije. Miloševićevi razlozi za odbijanje imali su temelj u činjenici da je SFRJ još uvijek postojala, iako ozbiljno nagrižena iznutra, te da je Ustav SFRJ iz 1974. godine još uvijek bio na snazi (na temelju kojega je SFRJ bila federacija šest republika i dvije pokrajine, koje formalno više nisu imale autonomiju, ali su one i tako bile dio Srbije, dok to tzv. „SAO“ nisu bile). Milošević je u tom trenutku želio izbjeći krivnju za raspad SFRJ, nego je istu želio „prebaciti“ na *secesionističke* zapadne republike (Sloveniju i Hrvatsku). Sa svoje strane Milošević je uvjeravao hrvatske Srbe o ujedinjenju sa Srbijom u trenutku stvaranje novog unutarnjeg ustroja Jugoslavije (tada bi obje tzv. „SAO“ postale federalne jedinice u sklopu „nove“ Jugoslavije) ili u trenutku konačnog raspada Jugoslavije provela bi se odluka referenduma o ujedinjenju sa Srbijom[310].

Nešto prije opisanih događanja, tijekom travnja 1991. godine, dolazi do daljnjeg podizanja tenzija na području istočne Slavonije. Tako se u organizaciji Šešeljeve SRS dopremaju prve pošiljke naoružanje za lokalne Srbe (navedeno oružje bilo je iz skladišta TO Srbije te je dopremljeno na područje istočne Slavonije u zajedničkoj organizaciji spomenute

[308] Nikica Barić, *Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.,* Istorija 20. veka br. 2 (2011.), Beograd, 2011., str. 81

[309] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 102

[310] Ozren Žunec, *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Svezak prvi, Demetra, Zagreb, 2007., str. 270 – 271

SRS i *milicije* Srbije). Uz oružje na područje istočne Slavonije dolaze i skupine *dobrovoljaca* SRS-a koji sebe otvoreno nazivaju *četnicima*[311]. Nakon što su Goran Hadžić i Borivoje Savić (čelnici tzv. „SAO Slavonija, Baranja i zapadni Srem“) uhićeni tijekom hrvatske policijske akcije na Plitvicama u Borovom Selu, kao reakcija na navedena uhićenja, dolazi do napada na policajce (sedam policajaca je razoružano), potom su napadnute tri ophodnje te je jedno policijsko vozilo demolirano. Dolazi do podizanja barikada u selu Boboti 1. travnja 1991. godine, a istoga dana osobe sa *četničkim obilježjima* u Bršadinu skidaju hrvatsku zastavu sa zgrade mjesne zajednice. Nova žarišta srpske pobune postaju mjesta Tenja i Dalj kod Osijeka te Mirkovci kod Vinkovaca[312].

Tada na području istočne Slavonije dolazi do incidenta koji će označiti početak rata na ovom području. U noći sa 1. na 2. svibnja 1991. godine napadnuta je ophodnja hrvatske policije u blizini Borova Sela pri čemu su dva policajca lakše ozlijeđena dok su druga dvojica policajaca zarobljena te promptno prebačena još iste noću u *miliciju* u Novom Sadu. Kako hrvatska policija (Policijska uprava Vinkovci) nije imala saznanja o tome da su zarobljeni policajci u Novom Sadu isplanirana je akcija njihova oslobađanja prema pretpostavci da se nalaze u Borovom Selu. Tako je oko podneva 2. svibnja 1991. godine u Borovo Selo stigla skupina od 30 policajaca *Jedinice za posebnu namjenu* PU Vinkovci te došla do središta mjesta kada je na njih otvorena vatra iz pješačkog naoružanja. Navedenu skupinu pratila je druga skupina od 30 hrvatskih policajaca iz iste postrojbe koja se također našla pod pješačkom vatrom. U obje navedene skupine, u razmjeni vatre sa srpskim pobunjenicima, smrtno stradava 12 hrvatskih policajaca dok je 21 ranjen. Iz smjera Osijeka prema Borovom Selu kretala se *Jedinica za posebnu namjenu* PU Osijek (160 policajaca) koja je zaustavljena vatrom iz pješačkog naoružanja na ulazu u Borovo Selo iz smjera Osijeka. U napad na policijsku postrojbu iz Osijeka iz Bobote je krenulo 200 naoružanih civila te 150 iz Dalja. Navedeni napadi su odbijeni te se srpski pobunjenici povlače u svoja mjesta (istoga dana oslobođena su dva hrvatska policajca zbog kojih je akcija u Borovu Selu i pokrenuta)[313]. Nešto poslije 14 sati (nakon dva sata po izbijanju sukoba) u Borovo Selo dolazi borbena skupina (vod vojne policije i interventni vod sa sedam oklopnih vozila) iz sastava 12. proleterske mehanizirane brigade iz Osijeka pod zapovjedništvom potpukovnika Dušana Lončara (načelnik stožera brigade). Dolazak borbene skupine JNA doveo je do prekida sukoba te su nakon pregovora pripadnici *Jedinice za posebnu namjenu* PU Vinkovci, koji su

[311] Davor Marijan, *Bitka za Vukovar,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod, Zagreb – Slavonski Brod, 2004., str. 46
[312] Davor Marijan, *Obrana i pad Vukovara,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013., str. 53 – 55
[313] Nav. dj., str. 59 – 61

bili okruženi u zgradi mjesne zajednice, pod pratnjom oklopnih vozila JNA, napustili Borovo Selo[314]. Istoga dana u Polači (selo u zaleđu Zadra) ubijen je, od strane srpskih pobunjenika, pripadnik *jedinice za posebnu namjenu* PU Zadar Franko Lisica[315]. Tako je samo toga zlosretnog 2. svibnja 1991. godine smrtno stradalo 13 hrvatskih policajaca.

Četiri dana kasnije, 6. svibnja 1991. godine, održane su velike demonstracije u Splitu pred zapovjedništvom VPO (zgrada „Banovine"). Demonstracije su bile usmjerene protiv JNA koja je pod blokadom držala selo Kijevo u kojem je bila novo ustrojena policijska postaja. Prilikom navedenih demonstracija smrtno je stradao jedan vojnik JNA (Makedonac Saško Gešovski)[316].

Kao reakcija na sve spomenute događaje od 2. do 6. svibnja 1991. godine sazvana je sjednica Predsjedništva SFRJ koja je trajala dva dana (7. i 8. svibnja 1991.). Zaključak sjednice bilo je odluka o sprječavanju kretanja oružanih postrojbi i naoružanih osoba između područja sa većinskim srpskim stanovništvom i ostalih dijelova Hrvatske, izuzev JNA i tijela saveznog sekretarijata unutrašnjih poslova. Navedena odluka je „legalizirala" postojeće stanje i crtu razdvajanja između hrvatskog MUP-a i *milicije* tzv. „SAO Krajine". Za provedbu navedenog zadužene su postrojbe JNA koje su na taj način razmještene na području Hrvatske van svojih mirnodopskih vojarni[317].

Za 15. svibnja 1991. godine predviđena je „rotacija" na čelnom mjestu predsjednika Predsjedništva SFRJ te je toga dana mjesto predsjednika Predsjedništva trebao preuzeti Stjepan Mesić od dotadašnjeg predsjednika Predsjedništva Borislava Jovića. Međutim, predstavnici Srbije, Crne Gore, Vojvodine i Kosova rade presedan te blokiraju izbor novoga predsjednika Predsjedništva čime se SFRJ našla u ustavnoj krizi. Nakon pritiska iz *Europske zajednice* Stjepan Mesić je ipak 1. srpnja 1991. godine potvrđen za predsjednika Predsjedništva SFRJ[318].

Skupština tzv. „SAO Krajine" 29. svibnja 1991. godine postojeći Statut tzv. „SAO Krajine" proglašava Ustavnim zakonom te potom 31. svibnja navedena Skupština donosi zakon o vladi tzv. „SAO Krajine" te njezinim ministarstvima. Tako dosadašnje Izvršno vijeće postaje Vlada tzv. „SAO Krajine" na čelu sa Milanom Babićem. Za ministra unutarnjih

---

[314] Natko Martinić Jerčić i Ante Nazor, *Ubojstva hrvatskih policajaca 2. svibnja 1991. – najava velikosrpske agresije na Hrvatsku,* Časopis za suvremenu povijest br. 1 (2019.), Zagreb, 2019., str. 136 – 138
[315] Nav. dj., str. 138
[316] Nav. dj., str. 144
[317] Davor Marijan, *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden marketing – Tehnička knjiga i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., str. 420 – 423; Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 74 i Borislav Jović, *Poslednji dani SFRJ: Izvodi iz Dnevnika,* Politika, Beograd, 1995., str. 324
[318] Nevio Šetić, *Ostvarenje suvremene hrvatske države,* Geaidea, Pula, 2013., str. 393

(unutrašnjih) poslova u Vladi tzv. „SAO Krajine“ određen je Dušan Vještica. Nakon toga dolazi do sukoba na relaciji Babić – Martić uz prijetnje pripadnika *milicije* tzv. „SAO Krajine“ o otkazivanju poslušnosti. Pod pritiskom Babić, krajem lipnja 1991. godine, razrješuje Vješticu sa mjesta ministra unutarnjih poslova, te na njegovo mjesto dolazi Milan Martić[319].

Na temelju provedenog referenduma o samostalnosti Republike Hrvatske, Sabor donosi 25. lipnja 1991. godine, odluku o proglašenju Republike Hrvatske neovisnom i suverenom državom (tijekom sastanka na Brijunima 7. srpnja 1991. godine na pritisak od strane tadašnje *Europske zajednice* Hrvatska i Slovenija pristaju na tromjesečnu odgodu provedbe odluke o neovisnosti i suverenosti). Samo dan kasnije pobunjeni Srbi napadaju policijsku postaju hrvatskog MUP-a u Glini koja je ubrzo vraćena u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske intervencijom specijalnih policijskih snaga hrvatskog MUP-a[320].

Pobunjeni Srbi na području zapadne Slavonije 12. (13.) kolovoza 1991. godine proglašavaju osnivanje tzv. „SAO Zapadna Slavonija“ (kao treće i posljednje tzv. „Srpske autonomne oblasti“ na području Republike Hrvatske). Istoga dana formirana je i *Velika narodna skupština Zapadne Slavonije* (kasnije preimenovana u *Narodnu skupštinu SAO Zapadne Slavonije*) te je potom donijeta odluka o formiranju Vlade tzv. „SAO Zapadne Slavonije“ na čelu sa Veljkom Džakulom. Područje tzv. „SAO Zapadne Slavonije“ trebalo je obuhvatiti: Okučane, Novsku, Pakrac, Požegu, Daruvar, Grubišno Polje, Viroviticu, Bjelovar, Orahovicu, Našice i Đakovo te Jasenovac[321].

Početkom rujna 1991. godine *milicija* tzv. „SAO Krajine“[322] imala je 1200 aktivnih pripadnika i 1200 pričuvnih pripadnika te 500 pripadnika postrojbi posebne namjene (od kojih je 100 prošlo obuku pod vodstvom Dragana Vasiljkovića u središtu za obuku u Golubiću). Pripadnici *milicije* tzv. „SAO Krajine“ bili su dobro naoružani, međutim, nedostaci su bili izraženi u pitanjima opskrbe odorama, sredstvima veze te motornim vozilima. Veliki problem

[319] Nikica Barić, *Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.,* Istorija 20. veka br. 2 (2011.), Beograd, 2011., str. 80

[320] Davor Marijan, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., str. 73 - 74

[321] Janja Sekula, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“),* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012., str. 39 – 40

[322] Tako je u sastav SUP-a tzv. „SAO Krajine“ 31. ožujka ušla SJB Glina, 13. lipnja SJB Dvor, a 30. srpnja 1991. godine SJB Vojnić. Janja Sekula Gibač i Ilija Vučur, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018., str. 40

predstavljalo je i neriješeno pitanje općeg financiranja *milicije* tzv. „SAO Krajine“, odnosno, organizacija redovite isplate osobnih dohodaka[323].

Sredinom 1991. godine Republika Hrvatska nalazi se u poluratnom stanju. Usprkos opisanim oružanim incidentima na pojedinim područjima, otvoreni oružani sukobi visokog intenziteta još uvijek nisu prisutni, ali su više nego ikada, narušeni međunacionalni odnosi Hrvata i Srba. Tako je *godinu opasnog življenja*[324] (od kolovoza 1990. do kolovoza 1991. godine) obilježio terorizam srpskih pobunjenika. U velikom politološkom istraživanju koje je proveo politički tjednik *Danas* tipovi terorističkog djelovanja srpskih pobunjenika protiv Republike Hrvatske podijeljeni su u četiri skupine:

- *medijski terorizam* – stvaran od strane srbijanskih medija koristeći se manipulacijom porukama, dezinformacijama u svrhu širenja straha i panike, poticanjem nasilja, stalno ponavljanje teze o fizičkoj ugroženosti Srba u funkciji zastrašivanja, poticanje na samoorganiziranje i naoružavanje, promicanje i podržavanje nacionalističkog ekstremizma te korištenje medijskog rata kao verbalnog terorizma sa ciljem podržavanja političkih teza u kontekstu velikosrpske politike i onemogućavanje svakog hrvatskog pokušaja ostvarenja svoje državnosti,
- *državni terorizam* – provođen od strane dijela Predsjedništva SFRJ, JNA i Republike Srbije, odnosno, stvaranje ozračja stalnih prijetnji o građanskom ratu i vojnoj intervenciji, te širenje straha kroz demonstriranje vojne sile,
- *grupni terorizam* – provođen od strane raznih skupina (SDS-a, četnika SRS-a, raznih lokalnih skupina naoružanih srpskih dobrovoljaca…itd) služeći se cestovnim barikadama i miniranjem željezničkih tračnica u cilju stvaranja nesigurnosti na prometnicama, noćnim eksplozijama, teroriziranjem manjinskih Hrvata na većinskim područjima naseljenim Srbima te krađom oružja iz policijskih postaja i
- *duhovni terorizam* – provođen od strane srbijanskih intelektualca kojega je glavno obilježje sotonizacija svega hrvatskog (jezika, književnosti, kulture…itd), poticanje mita o svim Hrvatima kao ustašama te na temelju toga osporavanje hrvatskog identiteta sa tezom da je svaka hrvatska država ustaška[325].

[323] Milislav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu,* Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000., str. 31
[324] Naslovnica političkog tjednika *Danas* od 28. svibnja 1991. godine.
[325] Politički tjednik *Danas* od 7. svibnja 1991. godine.

5. TERITPRIJALNA OBRANA tzv. „SRPSKE AUTONOMNE OBLASTI KRAJINE“/“REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE“

Nakon što je srpska pobuna u tzv. „Krajini“ 17. kolovoza 1990. godine *sa riječi prešla ma dijela* počelo se zamjećivati sve više naoružanih civila. Do tada *vidljivi* dio pobune, uz građane srpske nacionalnosti na različitim skupovima u organizaciji SDS-a, predstavljala je *milicija* općine Knin te drugih općina sa većinskim srpskim stanovništvom koje su ušle u sastav *Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like* (poslije tzv. „SAO Krajina“), odnosno, pripadnici *Stanica javne sigurnosti* (SJS), koji su odbili prihvatit hrvatske insignije na svojim odorama (*Milicija* tzv. „SAO Krajine“).

Radi pribavljanja naoružanja korištene su sve „mogućnosti“, tako je tijekom kolovoza 1990. godine, provaljeno u *Spomen dom Šamarica* (Banovina) te je opljačkano sve ondje zatečeno izloženo (trofejno) oružje, koje je potom izravno predano Milanu Martiću (tada *milicijskom* inspektoru SJS u Kninu). Izuzev spomenutog *detalja* civilima je podijeljen i dio naoružanja pričuvnog sastava policije, a koje je bilo pohranjeno u svakoj SJS (na isti način biti će otuđeno i trofejno oružje iz *Spomen doma Mukinje* na Plitvicama)[326]. Dio naoružanja, tijekom listopada 1990. godine, dolazi sa područja Srbije (posredstvom poduzeća sa područja Srbije ili pojedinaca) i to: 1300 pušaka te 400 pištolja. *Distributivna točka* za dopremu oružja iz Srbije bilo je selo Crni Lug pored Bosanskog Grahova, odakle se oružje u manjim količinama prebacivalo u Knin te potom dijelilo po srpskim selima gdje su ustrojavane *naoružane straže*, odnosno, *seoske čete*. Jedan manji dio naoružanja nabavljen je putem ilegalne kupovine. Čitavom akcijom *samoorganizovanja radi odbrane* rukovodili su lokalni čelnici SDS-a ili istaknuti pojedinci, kao što je bio partizanski veteran Simo Dubajić na području Obrovca[327].

U Golubiću pored Knina, odmah nakon početka *balvan revolucije* (17. kolovoza 1990. godine), okupila se skupina vodećih ljudi iz SDS-a Knin te SJS Knin, sa ciljem stvaranja tijela koje je imalo zadaću vođenje i koordinacije akcija srpske pobune. Navedeno tijelo nazvano je *Štab za obranu Knina*, a ime je 10. rujna promijenjeno u *Savjet narodnog otpora protiv nasilja nad Srbima*. Na čelu navedenog *Štaba* nalazio se Dr. Milan Babić (predsjednik Skupštine općine Knin), dok je funkciju načelnika štaba obavljao Milan Martić. Po gašenju navedenog *Štaba* ustrojen je spomenuti *Savjet*, na čelu kojega se nalazio Milan Martić. *Savjet*

[326] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 54
[327] Nav. dj., str. 55

je, pod vodstvom Martića, izradio plan obrane Knina te je održavao stalnu vezu sa *seoskim četama* i sa vodstvima općina koje su se pridružile *Zajednici općina sjeverna Dalmacija i Lika*. Međutim, temeljna zadaća *Savjeta* bila je organizacija i koordinacija aktivnosti na podizanju barikada i diverzija na prometnicama te svim aktivnostima koje su išle protivno smirivanju situacije[328].

Istoga dana kada su se pojavile prve barikade na području Knina (17. kolovoza) dojavljena je informacija SUP-u Gospić o pojavi *naoružanih osoba* koje *vrše osiguranje* na prilazima Donjem Lapcu, Gračacu i Titovoj Korenici[329]. Sredinom listopada 1990. godine na području Banovine (Dvor, Glina, Kostajnica i Petrinja) i Like osnivaju se *ratni štabovi* sa zadaćom provedbe pravovremene mobilizacije te potom naoružavanje i zapovijedanje svim raspoloživim snagama u cilju *obrane srpskog teritorija*. Navedeni *Ratni štabovi* trebali su osigurati odgovor na mogući dolazak specijalnih jedinica hrvatskog MUP-a[330]. Početkom siječnja 1991. godine osnovano je na području općine Titova Korenica tijelo pod nazivom *Općinski štab za zaštitu naroda*. Članovi navedenog *štaba* bili su lokalni čelnici SDS-a i općinsko rukovodstvo te zapovjednik (*komandir*) SJS (*Stanica javne bezbjednosti*) Titova Korenica. *Štabu* su bile podređene *naoružane seoske straže* na području općine[331].

Već početkom travnja 1991. godine na područje istočne Slavonije (Borovo Selo) dolazi *četnički dobrovoljački odred* (pripadnici *Srpskog četničkog pokreta* organiziranog od strane SRS-a) koji će, uz lokalno srpsko stanovništvo, odigrati odlučujuću ulogu prilikom napada na hrvatske policijske snage 2. svibnja 1991. godine. Početkom lipnja 1991. godine još jedan *četnički dobrovoljački odred* iz Srbije dolazi na područje Trpinje. Navedeni odredi biti će jezgro za ustrojavanje *dobrovoljačkih jedinica* od lokalnog srpskog stanovništva na području istočne Slavonije (Mirkovci, Borovo Selo, Trpinja, Dalj, Tenja, Bijelo Brdo…)[332].

Naoružanje koje je stizalo sa područja Srbije, dolazilo je uz znanje Slobodana Miloševića, a sama organizacija pribavljanja naoružanja iz skladišta TO Srbije, bila je pod nazorom srbijanskog ministra unutarnjih poslova Radmila Bogdanovića i ravnatelja Službe državne sigurnosti MUP-a Srbije Jovice Stanišića. Samo fizičko prevoženje naoružanja iz Srbije, preko Bosne i Hercegovine, do područja Hrvatske zahvaćenih srpskom pobunom, bilo

---

[328] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 56

[329] Davor Marijan, *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992.godine,* Senjski zbornik br. 33, Senj, 2006., str. 219

[330] Nav. dj., str. 220

[331] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 49

[332] *Vukovarska tragedija*, Knjiga II (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2007., str. 1031 – 1033

je u nadležnosti Mihalja Kertesa (član Predsjedništva SR Srbije te ravnatelja Savezne uprave carina SFRJ, položaj koji je omogućavao nesmetanu organizaciju transporta po čitavoj teritoriji tadašnje SFRJ). Osim pješačkog naoružanja (pušaka i pištolja), u transportima iz Srbije, počeli su stizati i minobacači. U navedenoj organizaciji, stigla su tri transporta naoružanja (2., 12. i 22. travnja 1991. godine), koje je po pristizanju preuzimao SUP Knin te potom organizirao podjelu istoga po mjesnim zajednicama. Uz podjelu naoružanja organizirane su i *dobrovoljačke jedinice* (kao napr. u selu Tepljuh, jačine oko 200 pripadnika ili u selu Pađene, jačine oko 120 pripadnika) za čije je pripadnike potom organizirana i obuka u rukovanju dodijeljenim naoružanjem[333].

Početkom svibnja 1991. godine sve aktivnosti oko naoružavanja srpskih pobunjenika na području Republike Hrvatske preuzima JNA. Operativnu provedbu podijele naoružanja pobunjenim hrvatskim Srbima vodio je potpukovnik Dušan Smiljanić, tadašnji pomoćnik zapovjednika 10. zagrebačkog korpusa za sigurnost. Smiljanić se povezao sa rukovodstvom SDS-a na području Like, Banovine i Korduna, te je uz osiguranja Vojne policije JNA, započeo sa ilegalnim izvlačenjem veće količine naoružanja iz skladišta JNA u: Otočcu, Perušiću, Svetom Roku i Skradniku. Čitava operacija izvlačenja naoružanja trajala je do početka srpnja 1991. godine i rezultirala je izvlačenjem oko 15 000 komada pješačkog naoružanja, minobacača i protuzračnih topova 20 mm te veće količine streljiva za navedeno naoružanje.[334].

Iz vojarne *Narodni heroj Stjepan Milašinić Šiljo* (Logorište, kod Karlovca, „dom“ 8. proleterske motorizirane brigade) *samoinicijativno* započinju podjelu naoružanja na području Krnjaka i Vojnića te Vrginmosta (danas Gvozd) tijekom srpnja 1991. godine. Zapovjedništvo brigade *odlazi i korak dalje*, te osim „ustupanja“ naoružanja i streljiva te vojne opreme, započinje organiziranu obuku *dobrovoljaca* u samoj vojarni (kroz proces vojne obuke prošlo je 200 vojnih obveznika *dobrovoljaca* sa područja Vojnića i Krnjaka te 156 vojnih obveznika *dobrovoljaca* sa područja Vrginmosta)[335]. Već ranije spomenuti potpukovnik Dušan Smiljanić, tijekom kolovoza 1991. godine, organizira tri transporta naoružanja i streljiva iz zračne baze Željave (kod Bihaća) za Knin[336].

---

[333] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 57 – 58

[334] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 55

[335] Nav. dj., str. 56

[336] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 59

Još tijekom mjeseca ožujak 1991. godine dolazi do podijele oružja Srbima na području zapadne Slavonije. Navedenu aktivnost naoružavanja zapadnoslavonskih Srba vodio je pješački satnik (*pješadijski kapetan*) Marko Vujić. Pukovnik Nikola Marić (zapovjednik 28. partizanske divizije R inačice), čiji je stožer bio smješten u velikom vojno skladišnom kompleksu JNA *Polom* (Doljani kod Daruvara), sa skupinom suradnika, od 3. srpnja 1991. godine, pokreće akciju organiziranja lokalnog srpskog stanovništva u *dobrovoljačke jedinice*. Jedan od rukovatelja, u navedenom skladištu, zastavnik Stevo Prodanović, od 1. lipnja do 17. kolovoza 1991. godine iz skladišta *Polom* organizira izvlačenje 4500 komada pješačkog naoružanja[337]. Tijekom srpnja 1991. godine iz vojarne u Požegi (*Narodni heroj Nikola Demonja)* prebačeno je desetak kamiona oružja i streljiva u naselja koja su bila većinski naseljeni Srbima na području tadašnje općine Slavonska Požega[338].

Dana 12. srpnja 1991. godine na Šamarici ustrojen je (uz davanje svečane prisege) 1. gerilski odred *Dragiša Stefanović*[339].

Na području Pokuplja oružje je dijeljeno prema *stranačkom ključu*, odnosno naoružanje je dijeljeno članovima stranke *Savez komunista – Pokret za Jugoslaviju*, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost. Tome se oštro usprotivio SDS-a, koji je polazio od stajališta o presudnoj ulozi jedinstva Srba te na temelju toga oružje mogu dobiti isključivo Srbi. Na tom području došlo je do *prelamanja* između velikosrpske i jugoslavenske opcije. Jugoslavensku opciju su zagovarali većinom umirovljeni generali, na čelu sa umirovljenim admiralom flote Brankom Mamulom (Kadijevićevim prethodnikom na mjestu Saveznog sekretara za narodnu obranu). Toj skupini je pripadao i sam Kadijević (kako je ranije opisano) do svoga *loma* i svrstavanja na velikosrpsku stranu. Mamula i generali okupljeni oko njega, imali su ideju, ustrojavanja *Narodnog fronta*, kao nadnacionalne formacije, koja se trebala *obračunati* sa svim nacionalistima te biti podloga za stvaranje nove Jugoslavije (po uzoru na partizanski pokret tijekom II. svjetskog rata). Za provedbu navedene ideje (prema kasnijim tvrdnjama) imali su podršku general-pukovnika Blagoja Adžića (tadašnjeg načelnika GŠ OS SFRJ) i

---

[337] Davor Marijan, *Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji tijekom 1991.,* Zbornik radova *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 101

[338] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 55

[339] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine" na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 39

general-majora Aleksandra Vasiljevića (načelnika *Kontraobavještajne službe* GŠ OS, famoznog KOS-a) uz blagoslov generala armije Veljka Kadijevića[340].

Za naoružanje Srba na području Gorskog kotara (*Štab obrane Gorskog kotara)*, odnosno podjelu naoružanja u mjestima Partizanska Drežnica i Jasenak (općina Ogulin), zapovijed je osobno izdao general Kadijević, 30. listopada 1991. godine. Prema navedenoj zapovijedi, iz pričuva 1. i 3. vojne oblasti, *Štab obrane Gorskog kotara*, trebao je primiti: 300 automatskih, 200 poluautomatskih i 54 snajperske puške te 60 puškostrojnica i 30 teških strojnica. Navedeno naoružanje trebalo je putem 944. logističke (pozadinske) baze iz Bihaća isporučiti na područje Gorskog kotara. Za provedbu čitave akcije bilo je zaduženo Zapovjedništvo RZ i PZO[341].

Tijekom srpnja 1991. godine dolazi do *legalnog* naoružavanja, kroz postupak primanja *dobrovoljaca* u JNA (ranije opisan). Najveći broj *dobrovoljaca* dolazi sa područja Banovine, Korduna i sjeverne Dalmacije[342].

Niti tijekom izvođenja opsežnih operacija napuštanja blokiranih vojarni na području Hrvatske, JNA ne zaboravlja, pomoći srpskim pobunjenicima. Istodobno sa provedbom izvlačenja zadarskog garnizona JNA (listopad 1991. godine) šalje 20 kamiona naoružanja i streljiva srpskim selima u zadarskom i šibenskom zaleđu čime su dodatno ojačane postrojbe lokalnih Srba[343].

5.1. Teritorijalna obrana tzv. „SAO Krajine“/„Republike Srpske Krajine“

Na početku opisa djelovanja pobunjenih Srba kroz stožere i postrojbe TO, potrebno je razlučiti dvije temeljne činjenice. Prva se odnosi na izbor postojećeg okvira TO SR Hrvatske kroz koji su pobunjeni Srbi željeli osigurati *legalitet* za svoje oružano djelovanje. Logika djelovanja imala je uporište u tezi, prema pobunjenim Srbima, da su svi *aktivirani* stožeri i postrojbe TO u konačnici dio obrambenog sustava SFRJ, odnosno, legalne oružane postrojbe. Druga činjenica se odnosi na postojanje *organizacijsko-formacijske strukture* TO SR Hrvatske (koja je bila jedna od najbolje ustrojenih republičkih TO SFRJ). Čitavo područje SR Hrvatske, kako je već prethodno opisano, bio je *premreženo* postrojbama i stožerima TO, koje

[340] Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 123

[341] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 56 i Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 124

[342] Davor Marijan, *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden marketing – Tehnička knjiga i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., str. 286

[343] Ivan Brigović, *Odlazak Jugoslavenske narodne armije s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 1991. i početkom 1992. godine,* Časopis za suvremenu povijest br. 2 (2011.), Zagreb, 2011., str. 432

je bilo potrebno „samo“ *aktivirati*, odnosno, prema terminologiji JNA, *spojiti ljude sa oružjem*. Tako je postojeći sustav TO SR Hrvatske, kao *oružani dio* koncepta *opće narodne obrane*, iskorišten za osiguranje *legaliteta* za djelovanje stožera i postrojbi TO, dok je u organizacijskom smislu, ustroj TO SR Hrvatske postao temelj na kojem je počivao početni ustroj i daljnji razvoj oružanih snaga pobunjenih Srba na području Hrvatske.

Razvoj TO tzv. „SAO Krajine“, odnosno, od 19. prosinca 1991. godine, TO tzv. „Republike Srpske Krajine“ (TO RSK) možemo promatrati kroz nekoliko razvojnih ciklusa:

1. mobilizacija i ustrojavanje postrojbi te stožera TO tzv. „SAO Krajine“ na temelju postojeće manevarske i prostorne strukture TO SR Hrvatske te djelovanje postrojbi i stožera TO RSK pod zapovjedništvom JNA,
2. preuzimanje prve crte bojišta od postrojbi TO RSK i povlačenje postrojbi JNA te demobilizacija postrojbi TO RSK i
3. prelazak dijela pripadnika TO RSK u *Posebne jedinice milicije* (PJM) po dolasku i razmještaju snaga UN-a.

Ranije opisana manevarska struktura (brigade TO) i prostorna struktura TO sa osloncem na općine (odredi, samostalne čete/satnije i vodovi) SR Hrvatske postati će okosnica za ustrojavanje TO tzv. „SAO Krajine“. Prvo spominjane TO, kao vojnog ustroja, koji je stajao na raspolaganju pobunjenim Srbima, bilo je 1. travnja 1991. godine. Toga dana Izvršno vijeće tzv. „SAO Krajine“ donosi *Naredbu* o izvršenju mobilizacije TO tzv. „SAO Krajine“ te popratni *Zaključak* kojim se traži personalna i tehnička pomoć MUP-a Srbije za SUP tzv. „SAO Krajine“[344]. Navedena *Naredba* bila je direktan rezultat akcije *Posebnih jedinica policije* hrvatskog MUP-a dan ranije (31. ožujka) na Plitvicama. Međutim, do provedbe navedene mobilizacije nije došlo, nego je čitava „akcija“ bila usmjerena u dva smjeru: prema „van“, kao oblik pritiska na Slobodana Miloševića u smislu ispunjavanja ranije izrečenih obećanja o zaštiti Krajine te za „unutarnje potrebe“ kao oblik odgovora na intervenciju hrvatskih snaga na Plitvicama i općem *pozivu na uzbunu*[345].

Tzv. „Skupština SAO Krajine“ donosi 29. svibnja 1991. godine *Ustavni zakon SAO Krajine* te na temelju navedenog *Ustavnog zakona* istoga dana donijet je i *Zakon o ministarstvima* u kojem se po prvi put spominje Ministarstvo obrane. U članku 6. *Zakona o ministarstvima* definiraju se poslovi iz nadležnosti ministarstva: *Ministarstvo obrane obavlja upravne poslove koji se odnose na planiranje i organizaciju obrane, izvršavanje vojne obveze,*

[344] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba od 1. 4. 1991.*
[345] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 65

organiziranje i funkcioniranje civilne zaštite, kao i druge propisane poslove[346]. Na temelju navedenog zakona, predsjednik tzv. „Skupština SAO Krajine“ Velibor Matijašević potpisao je istoga dana *Rješenje* kojim se Milan Martić imenuje na mjesto ministra obrane tzv. „SAO Krajine“[347]. Istoga dana donijet je i *Zakon o primjeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajine*[348]. Ovim zakonom u „zakonski okvir“ tzv. „SAO Krajine“ inkorporirani su svi zakoni Republike Srbije.

Milan Martić ostao je na dužnosti ministra obrane tzv. „SAO Krajine“ do 27. lipnja 1991. godine, kada je Milan Babić, uz mjesto predsjednika vlade, preuzeo i funkciju ministra obrane, a Martić je imenovan ministrom unutrašnjih poslova tzv. „SAO Krajine“[349].

Predsjednik vlade tzv. „SAO Krajine“ Dr. Milan Babić, 11. srpnja, potpisuje *Naređenje* o mobilizaciji postrojbi i stožera TO na području Krajine[350]. Međutim, razvoj TO otežan je postojanjem različitih *vojski* na području tzv. „SAO Krajine“. U smislu navedenog, može se identificirati pet „vojnih sustava“ koji su tada djelovali na području tzv. „SAO Krajine“: postrojbe i stožeri JNA, novoustrojene postrojbe i stožeri TO, *mjesne straže* (ustrojene za obranu pojedinih sela, ali bez zajedničkog zapovjedništva) i različite samostalne *dobrovoljačke* i *četničke* skupine te *milicija* tzv. „SAO Krajine“[351].

Na Šamarici je 23. srpnja 1991. godine ustrojen prvi samostalni stožer TO: *Ratni štab za Baniju i Kordun* kojem su podređeni *ratni štabovi*: Dvor, Glina, Kostajnica i Petrinja. Na čelu *Štaba* nalazio se Dr. Dušan Jović, dok je načelnik štaba (stožera) bio major (bojnik) Milan Rebrača. Izuzev navedenih općinski štabova TO, *Ratni štab za Baniju i Kordun*, imao je na raspolaganju i tri manevarska odreda: I. (Dvor), II. (Glina, zapovjednik: poručnik Dušan Davidović) i III. (Mali Gradac, zapovjednik: kapetan Ilija Bjelajac)[352].

Prvoga kolovoza 1991. godine Vlada tzv. „SAO Krajine“ donosi *Odluku o primjeni Zakona o obrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine* do donošenja vlastitog zakona o obrani (koji će biti donijet u studenom 1991. godine te će biti preslika navedenog zakona

---

[346] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Zakon o ministarstvima SAO Krajine od 29. 5. 1991.*

[347] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Rješenje br. 102/91-2 od 29. 5. 1991.*

[348] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Zakon o primjeni pravnih propisa Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajine*, *br. 92/91-2 od 29. 5. 1991.*

[349] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 68 – 69

[350] HR-HMDCDR 4, kutija 1, *Naređenje br. 142/91-3 od 11. 7. 1991.* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 11

[351] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 268

[352]*Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 83, str. 185 i ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Ministarstvo obrane, Knin, *Naredba br. 157/91-1 od 26. 7. 1991.*

Republike Srbije[353]). Članak 5 *Odluke* definira sastav oružanih snaga tzv. „SAO Krajine“: *Utvrđuje se da Teritorijalna obrana i jedinice za posebne namjene Ministarstva unutrašnjih poslova Krajine sačinjavaju oružane snage Srpske autonomne oblasti Krajine.* Dok je u članku 6 *Odluke* navedeno tko je zapovjednik oružanih snaga tzv. „SAO Krajine: *Predsjednik Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine po položaju je komandant Teritorijalne obrane, odnosno oružanih snaga Srpske autonomne oblasti Krajine*[354]. Idućeg dana, 2. kolovoza, predsjednik vlade Milan Babić uputio je *Obavijest o donošenju Odluke o primjeni Zakona o obrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine.* Iz navedene *Obavijesti* vidljivo je da zapovjednike TO zona imenuje zapovjednik TO tzv. „SAO Krajine“: *Komandante Teritorijalne odbrane zone (odnosno regije) imenuje komandant teritorijalne odbrane Krajine, odnosno predsjednik Vlade.* Dok je imenovanje zapovjednika općinskih štabova (stožera) TO bilo u ingerenciji zapovjednika zona TO: *Komandante opštinskih štabova imenuje Komandant teritorijalne odbrane zone (regije)*[355].

Istoga dana Babić je potpisao i *Ukaz o oznakama pripadnika Oružanih snaga (Teritorijalna odbrana, jedinice za posebne namjene) SAO Krajine.* U članku I navedenog *Ukaza* propisuje se nošenje jedinstvenih oznaka za sve pripadnike oružanih snaga tzv. „SAO Krajine“. Drugi članak *Ukaza* opisuje samu oznaku oružanih snaga tzv. „SAO Krajine“: *Svi pripadnici Oružanih snaga na lijevom rukavu nositi će oznaku u obliku štita čija je podloga u boji srpske zastava (crven, plavi, bijeli). Na crvenom polju ćiriličnim pismom ispisan je naziv Krajina, a na bijelom i plavom polju su ukršteni mačevi koji se dotiču crvenog polja. Slova i mačevi su zlatnožute boje.* Predviđeno je da se isti znak nosi i na kapi samo bez natpisa i mačeva (članak III) *Ukaza.* Isti znak koji su na kapama nosili pripadnici oružanih snaga tzv. „SAO Krajine“ nosili su i pripadnici *milicije* tzv. „SAO Krajine“[356].

Temeljem navedenih odluka Ministarstvo obrane tzv. „SAO Krajine“, 4. kolovoza, donosi Odluku o uređenju obrambenog sustava te se Zapovjedniku (*Komandantu*) TO tzv. „SAO Krajine“ podređuje *Ratni štab za Baniju i Kordun* te općinski štabovi TO: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac i Titova Korenica[357]. Nekoliko dana kasnije, 8.

---

[353] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 33

[354] HR-HMDCDR 4, kutija 1, *Odluka o primjeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajine br. 168/91-1 od 1. 8. 1991.*

[355] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Obavijest o donošenju Odluke o primjeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji SAO Krajine br. 172/91-1 od 2. 8. 1991.*

[356] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Ukaz o oznakama pripadnika Oružanih snaga (Teritorijalna odbrana, jedinice za posebne namjene) SAO Krajine, br. 173/91-1 od 2. 8. 1991.*

[357] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 11

kolovoza, Milan Babić potpisuje *Naredbu o imenovanju zamjenika komandanta Teritorijalne odbrane (oružanih snaga) SAO Krajine*. Za zamjenika zapovjednika TO tzv. „SAO Krajine“, a prema navedenoj *Naredbi*, imenovan je ministar unutrašnjih poslova tzv. „SAO Krajine“ Milan Martić te je ujedno postao i član *Štaba TO Krajine zadužen za jedinice milicije*[358].

Radi bolje koordinacije i zapovijedanja postrojbama TO tzv. „SAO Krajine“, Milan Babić u svojstvu zapovjednika TO, donosi *Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine* 20. kolovoza 1991. godine. Na temelju navedene *Naredbe* ustrojavaju se tri operativne zone TO:

1. *Dalmatinsko-Lička*, sa općinskim TO: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac i Korenica,
2. *Kordunska*, sa općinskim TO: Vojnić, Vrginmost i Slunj te
3. *Banijska*, sa općinskim TO: Dvor, Glina, Kostajnica, Petrinja i Sisak-Caprag.

Prema navedenoj *Naredbi* 1. operativna zona TO trebala je biti direktno podređena *Štabu TO SAO Krajine* (koji je bio u postupku ustrojavanja), dok je za 2. i 3. operativnu zonu bilo predviđeno ustrojavanje novih zonskih štabova (stožera)[359].

Slijedećeg dana, 21. kolovoza 1991. godine, Babić, također u svojstvu *Komandanta TO SAO Krajine* potpisuje akt kojim se *Propisuje formiranje štabova i jedinica Teritorijalne obrane općina SAO Krajine.* Navedeni aktom postojeća prostorna struktura TO u općinama na području tzv. „SAO Krajine“ ukinuta je (članak I). Nova struktura predviđa na području općina ustrojavanje novih općinskih štabova (stožera), te potom novih odreda, četa (satnija) i vodova (članak II). Popuna postrojbi TO i dalje se trebala vršiti na teritorijalnom načelu (članak III), dok su za raspored vojnih obveznika i materijalnih sredstava u postrojbe TO na području općina bili zaduženi zapovjednici *(komandanti*) TO općina (članak IV)[360].

Cilj svih navedenih odluka *„predsjednika vlade i ministra obrane SAO Krajine“* Dr. Milana Babića bila je uspostavljanje čvrste strukture TO, a time i nadzora nad TO. Međutim, bez obzira na navedeno imenovanje Martića zamjenikom zapovjednika krajinskih *oružanih snaga*, osobni antagonizam između njega i Babića stalno je bio prisutan što je imalo negativne posljedice na stanje u samoj TO. Uz to, Martić nije bio *pasivan zamjenik komandanta*, nego je

---

[358] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Naredbu o imenovanju zamjenika komandanta Teritorijalne odbrane (oružanih snaga) SAO Krajine br. 179/91-1 od 8. 8. 1991.*

[359] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine br. 189/91-1 od 20. 8. 1991.*

[360] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 123, str. 246

putem *svojih ljudi* izvještavan o svim akcijama TO. Osobno se nije libio izdavati zapovjedi TO te je, u konačnici, imao veliki utjecaj na zapovijedanje i vođenje TO[361].

Na području zapadne Slavonije, Odlukom *Narodne skupštine SAO Zapadna Slavonija*, 17. kolovoza 1991. godine, započinje proces ustrojavanja TO. Međutim, sve do 24. prosinca 1991. godine TO Zapadne Slavonije nije bila u strukturi TO tzv. „SAO Krajine" nego je bila podređene zapovjedništvu 5. banjalučkog korpusa JNA[362].

Uz navedeni sukob sa Martićem, tijekom kolovoza 1991. godine, Babić dolazi i u sukob sa Draganom Vasiljkovićem, famoznim *kapetanom Draganom* (zapovjednikom *Jedinice za posebne namjene MUP-a SAO Krajine*) koji nije želio prihvatiti Babićev koncept jedinstvenih oružanih snaga Krajine, pa prema tome, niti iste odore i znakovlje, koje je svojim *Ukazom* propisao Babić. Nakon eskalacije ovoga sukoba Vasiljković je bio prisiljen napustiti područje tzv. „SAO Krajine"[363].

Sukob između Babića i Martića „prelijevao" se na općine u tzv. „SAO Krajini", tako su neke općine bile za Babića, a neke za Martića. U osnovi njihova sukoba, izuzev osobnog antagonizma od prvoga dana „zajedničkog rada", nalazio se i sukob koncepcija razvoja *oružanih snaga* tzv. „SAO Krajine", kroz koji se provlačila „nit" sukoba na osobnoj razini. Martić je zagovarao jedinstvo *milicije* i TO, dok je Babić bio pobornik striktne odvojenosti *milicije* i TO. Kao što je navedeno, u pozadini svega bio je i osobni interes, Martić je htio preuzeti nadzor nad svim *što nosi oružje* na području tzv. „SAO Krajine", a Babić, koji se nalazio na najvišem položaju u tzv. „SAO Krajini", realno nije imao moć. Zato je preko mjesta *Komandanta TO SAO Krajine* želio steći dio moći koji mu je nedostajao. Prema *Zakonu o obrani Republike Srbije*, koji je kako je već ranije spomenuto, preuzela tzv. „SAO Krajine", predsjednik ima ingerencije vrhovnog zapovjednika, a u ratnim uvjetima (u kojima se tzv. „SAO Krajina" nalazila), postrojbama TO podređuje se *milicija* (kako je već ranije spomenuto *Zakona o općenarodnoj obrani* iz 1982. godine predviđeno je podčinjavanje *Narodne milicije* zapovjedništvima i postrojbama TO u slučaju početka ratnih djelovanja).

U navedenim danima, 20. i 21. kolovoza, kada Babić potpisuje akte kojima se želi izvršiti preustroj TO tzv. „SAO Krajine", održava se i burna sjednica *Vlade SAO Krajine* na kojoj dolazi do otvorene konfrontacije između Babića i Martića, odnosno, formalno između njihovih koncepcija daljnjeg razvoja *oružanih snaga*. Na kraju sastanka, zaključeno je da se

[361] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 115 – 116

[362] Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 182

[363] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 69

čim prije uspostavi jedinstveni sustav TO tzv. „SAO Krajine“ (Babić je potvrđen za zapovjednika TO, a Martić za njegova zamjenika), a prihvaćano je jedinstveno obilježavanje svih pripadnika *oružanih snaga*, na temelju Babićevog *Ukaza* od 2. kolovoza[364]. Babić nije uspio u svojoj namjeri ostvarivanja potpunog nazora nad *oružanim snagama*, odnosno, za plan stvaranja jedinstvenih *oružanih snaga* tzv. „SAO Krajine“. U stvarnosti Milan Martić, sa funkcije *zamjenika komandanta TO SAO Krajine*, zapovijedao je operativno postrojbama TO i *milicije*.

Tijekom kolovoza 1991. godine na Šamarici (Banovina) počeo je sa radom *Centar obuke Šamarica*, koji je imao zadaću obuke *dobrovoljaca* i *specijalaca* za postrojbe TO[365].

Na temelju *Naredbe* načelnika Personalne uprave Saveznog sekretarijata za narodnu obranu general-major Gojka Krstića, od 20. rujna 1991. godine, upućuje se veći broj časnika JNA u TO tzv. „SAO Krajine“ sa ciljem ustrojavanja *Štaba TO SAO Krajine* te *zonskih štabova* TO[366]. Istodobno *Vlada SAO Krajine* svojim *Rješenjem* za zapovjednika *Štaba TO SAO Krajine* imenuje do tada umirovljenog general-potpukovnik Iliju Đujića (umirovljen 1985. godine)[367]. *Štab TO SAO Krajine* započinje sa svojim radom 30. rujna 1991. godine (do tada je općinski štab TO Knin obavljao funkciju štaba TO za područje cijele tzv. „SAO Krajine)[368].

Milan Babić je 30. rujna 1991. godine potpisao *Naredbu* kojom je izvršen preustroj postojeće zapovjedne strukture TO tzv. „SAO Krajine“. Prema navedenoj *Naredbi* za 2. i 3. operativnu zonu TO (Kordun i Banovina) ustrojava se jedinstveni *štab* TO (članak I) te se navedenom *štabu* podčinjavaju svi *općinski štabovi* TO na području Korduna i Banovine (članak II)[369]. Istoga dana Babić potpisuje i drugu *Naredbu* kojom je pukovnik Rade Vujaklija imenovan za zapovjednika *Štaba TO za Banovinu i Kordun*, odnosno, dosadašnje 2. i 3.

---

[364] HR-HMDCDC 4, kutija 1, *Zapisnik sa 4. sjednice Vlade SAO Krajine od 20. 8. 1991.*

[365] Zapovjednik *Centra obuke* bio je Simo Miletić, a u zapovjedništvu *Centra* bili su: operativni časnik (Dragan Čavić), časnici za službu veze i komunikacije (Dragan Sanader, Trkulja Milan i Dragan Runjaić), časnik za odnose sa javnošću (Dušan Pralica), časnik za tehniku (Dušan Bobera) i časnik za logistiku (Milan Vuišan). Postrojbe: Dobrovoljački vod (48 pripadnika, zapovjednik: Željko Petrović), Specijalna jedinica (21 pripadnik, zapovjednik: Željko Sanader) i vojna policija (18 pripadnika, zapovjednik: Milan Karapandža). ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Dokumenti Centar obuke „Šamarica“, august 1991.*

[366] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Personalan uprava, V. T. Pov. br. 24-175 od 20. 9. 1991., Naredba* i Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 125 – 126

[367] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Rješenje br. 1/1-91 od 30. 9. 1991.*

[368] Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 125

[369] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 1/1-91 od 30. 9. 1991.*

operativne zone[370]. Na mjesto načelnika stožera *Štaba TO za Banovinu i Kordun* imenovan je umirovljeni potpukovnik Mićo Tarbuk[371].

Međutim, „prava moć“ bila je, još uvijek, *u potpisu*, generala-armije Veljka Kadijevića, koji 1. listopada 1991. godine svojom naredbom izvršio preustroj TO tzv. „SAO Krajine“. Na temelju navedene zapovjedi SSNO-a ustrojene su:

1. zonski štab TO Dalmacija (Knin), sa podređenim:
   - Općinski štab TO Knin: brigada TO Karin i brigada TO Bukovica,
   - Općinski štab TO Benkovac: brigada TO Benkovac i
   - Općinski štab TO Obrovac: odred TO Obrovac;
2. zonski štab TO Lika (Korenica), sa podređenim:
   - Općinski štab TO Korenica: brigada TO Korenica, odred TO Plaški,
   - Općinski štab TO Gračac: odred TO Gračac i
   - Općinski štab TO Donji Lapac: 1. brigada TO Sveti Rok i odred TO Donji Lapac;
3. zonski štab TO Kordun i Banovina (Topusko), sa podređenim:
   - Općinski štab TO Vojnić: brigada TO Vojnić,
   - Općinski štab TO Dvor na Uni: brigada TO Dvor na Uni,
   - Općinski štab TO Vrginmost: brigada TO Vrginmost,
   - Općinski štab TO Petrinja: brigada TO Petrinja,
   - Općinski štab TO Glina: brigada TO Glina,
   - Općinski štab TO Sisak-Caprag: 17. brigada TO Sisak,
   - Općinski štab TO Kostajnica: 7. brigada TO Kostajnica i
   - Općinski štab TO Slunj: brigada TO Slunj[372].

Prema navedenom ustroju TO tzv. „SAO Krajine“ imala je: jedan štab (stožer), tri zonska štaba, 14 općinskih štabova, 13 brigada i četiri odreda TO. Formacija (ustroj), na temelju kojega su ustrojene postrojbe i stožeri TO tzv. „SAO Krajine“, bila je formacija TO SR Hrvatske. Tako je *Štab TO SAO Krajine* imao razinu republičkog štaba (stožera) TO, odnosno, razinu korpusa te je sa pristožernim postrojbama (*prištabnim jedinicama*: vod vojne policije, izvidnički vod, zaštitni vod i komandu/zapovjedništvo stana) trebao imati 380 ljudi.

---

[370] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 2/1-91 od 30. 9. 1991.*

[371] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 190, str. 351

[372] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 12

Zonski štab TO (razina divizije) sa svojim *prištapskim jedinicama* trebao je imati ukupno 180 ljudi, dok je općinski štab TO sa njemu podređenim *prištapskim jedinicama* brojao 190 ljudi. Odred TO brojao je 428 ljudi, a brigada TO je imala 1428 ljudi. Jedina iznimka bila je 1. brigada TO Sveti Rok koja je imala 2600 ljudi, odnosno bila je ustrojena kao partizanska brigada JNA[373]. Ustroj zonskih i općinskih štabova TO trebalo je okončati do 31. listopada, a ustrojavanje brigada i odreda trebalo je završiti do 5. studenog 1991. godine. Prema navedenom ustroju TO tzv. „SAO Krajine", *na papiru*, raspolagala je sa 24 410 pripadnika[374].

Kadijević je svojom odlukom prekinuo unutarnji sukob u Krajini oko koncepta razvoja *oružanih snaga SAO Krajine*. Međutim, njegova odluka izazvala je i nezadovoljstvo dijela političkog vodstva tzv. „SAO Krajine" oko Milana Babića. Naime, Babić je smatrao da zapovjednu strukturu TO tzv. „SAO Krajine" treba imenovati Vlada tzv. „SAO Krajine", odnosno, Babić kao predsjednik iste, a ne JNA. Budući je SSNO na čelu sa Kadijevićem i Adžićem odlučio *do daljnjega* zadržati čvrsti nadzor nad TO tzv. „SAO Krajine", Babiću je preostalo jedino da i dalje, kao i do sada, samo formalno potpisuje imenovanja, kako bi bar prema van zadržao privid autonomije u odlučivanju o pitanjima vezanim za TO[375].

U međuvremenu, 9. listopada 1991. godine, Milan Babić potpisao je *Naredbu*, kojom se sve *jedinice milicije* na području tzv. „SAO Krajine" tijekom izvođenja borbenih djelovanja podčinjavaju zapovjednicima postrojbi TO (ova *Naredba* se odnosila striktno samo na dijelove *milicije SAO Krajine* koji su sudjelovali u borbenim djelovanjima)[376]. Ovom *Naredbom* željelo se osigurati, prilikom izvođenja borbenih djelovanja, jedinstvo borbenog angažmana svih postrojbi tzv. „SAO Krajine".

Samo dan kasnije (10. listopada), *predsjednik Vlade SAO Krajine* Dr. Milan Babić uputio je opširno izvješće (Predsjedništvu SFRJ i Predsjedniku Srbije) o stanju u TO tzv. „SAO Krajine". U navedenom izvješću Babić, kao jedan od glavnih problema, ističe nedovoljnu popunjenost postojećih stožera (štabova) TO djelatnim časnicima (od glavnog stožera do stožera brigada i odreda). Nadalje, Babić, kao bitan problem apostrofira držanje pojedinih visokih časnika JNA prema časnicima TO te ističe neuvažavanje i omalovažavanje istih od strane časnika JNA. Problem za jedinstveno funkcioniranje TO tzv. „SAO Krajine", prema Babiću, predstavlja nepostojanje nikakvog utjecaja *Štaba TO SAO Krajine* na ustroj i zapovijedanje postrojbama TO na području zapadne Slavonije (zona odgovornosti 5.

[373] HR-HMDCDR 2, kutija 5002, *SSNO, Operativna uprava pozadine, Str. pov. br. 683-131 od 28. 11. 1991., PoOb Komande i jedinica Štaba TO SAO Krajine*
[374] Milislav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu,* Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000., str. 35
[375] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 72
[376] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 2/1-91 od 9. 10. 1991.*

banjalučkog korpusa). Potom zahtjeva hitno rješavanje statusnih problema, odnosno traži u potpunosti izjednačavanje pripadnika TO (časnika, dočasnika i vojnika) sa pripadnicima JNA i to u smislu: novčanih naknada, opskrbe odjećom i obućom, ishrane, sanitetskog zbrinjavanja (liječenja i oporavak ranjenika)…itd. Sadašnje stanje, prema Babiću, dovodi do opasnog pada morala kod pripadnika TO tzv. „SAO Krajine" što utječe na samu borbenu spremnost postrojbi (tako ističe da pojedine postrojbe TO borave mjesecima na prvoj crti bez ikakve novčane naknade). Babić, u navedenom izvješću, priznaje postojanje problema sa ishranom pripadnika TO koji opskrbu hranom *vrše na terenu prvenstveno koristeći ono što je prilikom zbjega ostavljeno i napušteno*, odnosno, drugim riječima, pljačkom napuštene imovine protjeranog nesrpskog stanovništva. Zbog toga traži objedinjavanje sustava opskrbe TO i JNA. Babić ističe dobro naoružanje postrojbi TO, ali pri tome je prisutno veliko „šarenilo" različitih modela naoružanja što u konačnici otežava organizaciju opskrbe streljivom. Kao poseban problem tehničke opremljenosti TO, ističe Babić, slabu opremljenost postrojbi i stožera TO sredstvima veze što predstavlja ozbiljan problem za uspostavu efikasnog sustava zapovijedanja unutar TO tzv. „SAO Krajine". Kao zaključak svoga izvješća, Babić, podcrtava potrebu preciziranja i razgraničenja ovlasti postrojbi JNA u odnosu na one TO i to prije svega u domeni zapovijedanja i popune te borbenog angažiranja[377].

Navedene Babićeve iznesene primjedbe imale su odjeka, tako je već 19. listopada 1991. godine zapovjednik 1. operativne grupe (general-major Špiro Niković) potpisao zapovijed kojom se sve postrojbe i stožeri TO tzv. „SAO Krajine" na području Korduna i Banovine (3. zonski štab TO), od dana izdavanje zapovijedi, podčinjavaju zapovjedništvu 1. operativne grupe te imaju isti status kao postrojbe JNA. Time postrojbe JNA na sebe preuzimaju sve obveze logističkog i financijskog osiguranja za sve pripadnike TO angažirane u borbenim djelovanjima[378].

Na sjednici Vlade tzv. „SAO Krajine" održanoj 26. listopada 1991. godine odlučeno je da se na području Krajine provede opća mobilizacija (u skladu sa odlukom Predsjedništva SFRJ od 4. listopada). Potom je donijeta odluka o prelasku na rad u ratnim uvjetima ministarstava i cjelokupnog gospodarstva Krajine[379].

Ministar obrane Republike Srbije general-potpukovnik Tomislav Simović potpisao je 1. studenog 1991. godine *Informaciju o pružanju pomoći srpskim oblastima u Hrvatskoj*. U

---

[377] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Stanje TO SAO Krajine – izvještaj, Knin, 10. 10. 1991.*

[378] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Komanda 1. OG, Str. pov. br. 100-233 od 19. 10. 1991., Pretpočinjavanje jedinica TO jedinicama JNA – komandi 1. OG*

[379] Nikica Barić, *Djelovanje Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine tijekom 1991.,* Časopis za suvremenu povijest br. 1 (2008.), Zagreb, 2008., str. 75

prilogu br. 1 navedene *Informacije* navodi se predaja 119 komada sredstava veze (ukupne vrijednosti: 21 500 000 dinara), potom u prilogu br. 2 navodi se predaja 182 000 komada različitih sredstava za potrebe civilne zaštite (30 agregata, 500 nosila, 1000 gumenih čizama, 50 000 prvih zavoja, 10 000 sterilnih gaza, 1400 torbica prve pomoći, 400 gumenih kabanica…itd) u ukupnom iznosu od 25 897 700 dinara. Prilog br. 3 *Informacije* donosi podatke o predanih 200 komada automatskih pušaka, 200 komada snajperskih pušaka, 250 komada prigušivača zvuka i 50 komada pištolja, zatim troškove radnika angažiranih na pružanju pomoći te troškove transporta navedene pomoći na područje tzv. „SAO Krajine“ u ukupnom iznosu od: 32 865 000 dinara. U prilogu br. 4 dani su ukupni iznosi te je tako ukupni iznos predanih sredstva iz priloga br. 1, 2 i 3 bio 80 256 700 dinara. Uz navedeno dani su izdaci za plaće i dnevnice u iznosu od 1 085 600 000 dinara te izdaci za mirovine, zdravstveno osiguranje, dječje doplatke…itd u iznosu od 119 600 000 dinara. Ukupni iznos novčanih davanja iznosio je 1 205 200 000 dinara. Cjelokupni iznos pomoći (tehnička sredstva i novačena davanja) iznosio je 1 285 456 700 dinara.

Prilog br. 5 *Informacije* je *Pregled brojnog stanja ljudstva TO SAO Krajine* prema kojem 1. zonski štab TO sjeverne Dalmacije ima: šest djelatnih časnika, šest djelatnih dočasnika, sedam umirovljenih časnika i dočasnika, 200 pričuvnih časnika, 310 pričuvnih dočasnika i 11 471 vojnikom, odnosno, ukupno: 12 000 ljudi. Drugi zonski štab TO Like imao je: šest djelatnih časnika, dva djelatna dočasnika, 15 umirovljenih časnika i dočasnika, 110 pričuvnih časnika, 200 pričuvnih dočasnika i 5467 vojnika, odnosno, ukupno: 5800 ljudi te 3. zonski štab TO Banija i Kordun ima: četiri djelatna časnika, jednog djelatnog dočasnika, četiri umirovljena časnika i dočasnika, 260 pričuvnih časnika, 390 pričuvnih dočasnika i 19 341 vojnika, odnosno, ukupno: 20 000 ljudi. Prema navedenim podacima TO tzv. „SAO Krajine“, 1. studenog 1991. godine, imala je 37 800 pripadnika.

Navedenom treba dodati i srpske TO na području zapadne Slavonije (30 umirovljenih časnika i dočasnika, 170 pričuvnih časnika, 390 pričuvnih dočasnika i 6410 vojnika, odnosno, ukupno 7000 ljudi) i na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (pet djelatnih časnika, tri djelatna dočasnika, 20 umirovljenih časnika i dočasnika, 90 pričuvnih časnika, 180 pričuvnih dočasnika i 4202 vojnika, odnosno, ukupno: 4500 ljudi), koje tada još nisu bile integrirane u jedinstvenu TO *svih srpskih oblasti*. Uz dodatak spomenute dvije srpske TO na području zapadne Slavonije te području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, dolazimo do ukupne brojke od 49 200 pripadnika (21 djelatni časnik, 12 djelatnih dočasnika, 76 umirovljenih časnika i dočasnika, 830 pričuvnih časnika, 1470 pričuvnih dočasnika i 46 891 vojnik) TO na okupiranim područjima Hrvatske početkom studenog 1991. godine.

Posljednji prilog br. 6 *Informacije* donosi godišnji razrez potrebnih financijskih sredstava za navedene pripadnike TO tzv. „SAO Krajine“. Prema navedenom financijskom razrezu za svaki mjesec bilo je potrebno osigurati (za plaće djelatnih časnika i dočasnika, za mirovine umirovljenih časnika i dočasnika, za naknade za pričuvne časnike i dočasnike te naknade za vojnike) u 1. zonskom štabu TO (sjeverna Dalmacija) ukupno: 122 138 310 dinara, za 2. zonski štab TO (Lika) ukupno: 59 853 870 dinara te za 3. zonski štab (Banija i Kordun) ukupno: 200 741 010 dinara. Ukupni mjesečni iznos plaća i novčanih naknada za TO tzv. „SAO Krajine“ iznosio je: 382 733 190 dinara čemu se dodavao mjesečni iznos od 39 025 800 dinara za različite dnevnice te je ukupan iznos troškova TO iznosio 421 758 990 dinara. Kao i kod gore spomenutog, konačnom iznosu treba pribrojiti financijske izdatke za TO u zapadnoj Slavoniji od: 74 280 100 dinara i izdatke za TO na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u iznosu od dodatnih: 46 803 220 dinara. Kada „podvučemo crtu“ i zbrojimo sve novčane izdatke (TO tzv. „SAO Krajine“, TO zapadne Slavonije i TO istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema) Ministarstva obrane Republike Srbije za financiranje srpske pobune u Hrvatskoj, dolazimo do iznosa od 542 842 310 dinara[380].

Svojim naređenjem od 11. studenog 1991. godine general-potpukovnik Ilija Đujić, zapovjednik *Štaba SAO Krajine* podčinio je slijedeće postrojbe TO zapovjedništvu 9. korpusa JNA: 1. brigadu TO (1. i 3. gračački odred TO, 2. lapački odred TO te mogorički, medački i teslingradski[381] odred TO), brigada TO Bukovica (odredi TO: Kistanje, Ervenik i Đevrške), brigadu TO Benkovac (odredi TO: Ostrovica i Smilčić), brigadu TO Knin (odredi TO: Golubić, Kosovo i Cetina) i samostalne odrede TO: Obrovac, Donji Lapac i Gračac. Ovo podčinjavanje postrojbi TO tzv. „SAO Krajine“ učinjeno je u cilju objedinjavanja svih postrojbi na području sjeverne Dalmacije (JNA i TO) za angažiranje u izvođenju borbenih djelovanja. Za angažirane postrojbe TO logističku potporu osiguravalo je zapovjedništvo 9. korpusa JNA[382].

Zapovjednik 5. vojne oblasti general-pukovnik Života Avramović svojom zapovijedi od 10. studenog 1991. godine zapovjedio je ustrojavanje 3. operativne grupe pod zapovjedništvom general-potpukovnika Vladimira Banjanina[383]. Zapovjedništvu 3. operativne

---

[380] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Republika Srbija, Ministarstvo obrane, Beograd, Str. pov. br. 88-843/91-02 od 1. 11. 1991., Informacija o pružanju pomoći srpskim oblastima u Hrvatskoj*

[381] Teslingrad je srpski naziv za Novi Lički Osik

[382] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 248, str. 457 – 458

[383] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Komanda 5. vojne oblasti, Str. pov. br. 09/75-1034 od 10. 11. 1991. Naređenje za formiranje OG-3*

grupe, izuzev postrojbi JNA, podčinjene su postrojbe TO tzv. „SAO Krajine“: 2. zonskog štaba (Lika) i Taktička grupa 2 (Slunj)[384].

Milan Babić je, uz funkciju predsjednika Vlade tzv. „SAO Krajine“, obavljao i funkciju ministra obrane (kako je već ranije spomenuto), od 27. lipnja do 21. studenog 1991. godine, kada je za ministra obrane tzv. „SAO Krajine“ imenovan potpukovnik Milan Tarbuk[385].

General-potpukovnik Ilija Đujić, 28. studenog 1991. godine, na vlastiti zahtjev zatražio je razrješenje sa mjesta zapovjednika *Štaba SAO Krajine* (kao razloge za razrješenje naveo je poodmaklu životnu dob te zdravstvene probleme). Babić je prihvatio navedeni zahtjev te je istoga dana potpisao *Rješenje* kojim se general-potpukovnik Đujić razrješuje sa postojeće dužnosti[386]. Istoga dana Babić je potpisao *Rješenje* o imenovanju pukovnika Radoslava Maksića za novog zapovjednika *Štaba SAO Krajine*[387].

Predsjednik Vlade tzv. „SAO Krajine“ Dr. Milan Babić potpisao je 30. studenog 1991. godine *Ukaz* o proglašenju novoga *„Zakona o odbarani SAO Krajine“*. Kao što je već ranije spomenuto, novoproglašeni zakon bio je, u najvećem djelu, preslika postojećeg Zakona o obrani Republike Srbije. Navedenim zakonom definirane su obveze tzv. „SAO Krajine“ u području obrane: *organizacija i osiguranje priprema za obranu, rukovođenje narodnim otporom u ratu, planira pripreme za obranu i donosi plan za obrane Krajine, organizira i rukovodi oružanim snagama, organizira i priprema TO*...itd. Zakonom su propisane i dužnosti predsjednika Vlade u segmentu obrane: *rukovodi oružanim snagama u miru i ratu, donosi plan obrane i druge akte provođenja mjera pripravnosti te druge mjere pripravnosti, utvrđuje osnove za organizaciju i brojni sastav milicije u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu.* Zadaće ministarstva obrane tzv. „SAO Krajine“, u novom zakonu, definirane su kroz slijedeće: *utvrđivanje prijedloga plana obrane SAO Krajine, sprovodi akte i mjeru u oblasti priprema za obranu, donosi akte o organizaciji i sistematizaciji poslova ministarstva i posebnih organizacija za vrijeme ratnog stanja te osnivanje sudova časti za pričuvne časnika (rezervne vojne starešine).* Nadalje, u zakonom dodijeljeni okvir poslova Ministarstva obrane ulazila je i provedba mobilizacije državnih tijela te postrojbi i stožera *Civilne zaštite* na području tzv. „SAO Krajine“ i službe motrenja i obavješćivanja. Jedna od važnijih funkcija Ministarstva obrane, prema novom Zakonu, bila je inspekcija obrambenih priprema te

[384] Sastav Taktičke grupe 2: 145. laka brigada TO Plaški, 2. brigada TO Vojnić, odred TO Mašvina, odred TO Vojnić i vod TO Broćanac, sa ojačanjima JNA: vod vojne policije, oklopna satnija (vod tenkova i vod oklopnih transportera) i topnička bitnica 130 mm. Zapovjednik Taktičke grupe 2 bio je pukovnik Čedomir Bulat. ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Komanda 2. TG, Str. pov. br. 22/39-2 od 19. 11. 1991. Raspored snaga*

[385] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 36

[386] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Rješenje br. 10/1-91 od 28. 11. 1991.*

[387] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Rješenje br. 404/1-91 od 28. 11. 1991.*

procjena vojnih, gospodarskih i drugih ulova u slučaju agresije. U djelokrugu rada Ministarstva obrane bili su poslovi novačenja, vojne obveze i vojne mobilizacije, te vezano uz prethodno navedeno, vođenje evidencije iz područja obrane (vođenje postupka novačenja kroz vođenje evidencije novaka i vođenje evidencije vojnih obveznika)[388].

Istim zakonom definirana je i zadaća TO tzv. „SAO Krajine“: *zaštita suvereniteta, teritorijalne cjelokupnosti i ustavnim zakonom utvrđenog društvenog uređenja.* Na čelu TO nalazio se njezin zapovjednik (*komandant*) koji je zakonom dobio visok stupanja samostalnosti u zapovijedanju postrojbama TO te je bio izuzet iz sustava Ministarstva obrane[389].

Ministarstvo obrane tzv. „SAO Krajine“ sastojalo se od slijedećih ustrojbenih dijelova:

- Sektor za pripremu civilnih struktura (sa: odsjekom za operativno-planske poslove i obuku, odsjekom za mobilizaciju i odsjekom za civilnu zaštitu i obavješćivanje),
- Sektor za opće, pravne, kadrovske i financijske poslove (sa: odsjekom za opće poslove, odsjekom za pravne poslove, odsjekom za kadrovske poslove i odsjekom za financije)
- Krajinski centar za obuku i
- Krajinski centar za obavješćivanje.

Na području tzv. „SAO Krajine“ ustrojene su Uprave za obranu u Kninu i Glini. Svaka od navedenih uprava imala je: odsjek za planske poslove, odsjek za civilnu zaštitu te motrenje i obavješćivanje i odsjek za opće i pravne poslove. U sklopu svake od općina ustrojen je: Odsjek za obranu i Centar za motrenje i obavješćivanje[390]. Osobita važna je bila uloga Odsjeka za obranu u općinama budući je navedeni odsjek imao zadaću vođenje i ažuriranja evidencija novaka i vojnih obveznika.

SSNO je svojom zapovijedi od 28. studenog 1991. godine odgovorio na opetovane zahtjeve *Štaba* TO tzv. „SAO Krajine“ te sve postojeće stožere (štabove) i postrojbe (jedinice) TO stavio na „teret“ logističkog osiguranja JNA. Prema navedenom 993. pozadinska (logistička) baza iz Banja Luke preuzela je logističko osiguranje postrojbi i stožera TO na području 3. zonskog štaba (Banovina i Kordun). Kasnije je zadaće 993. pozadinske baze preuzela novoustrojena 530. pozadinska baza u Bosanskom Petrovcu. Logističko osiguranje

[388] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Ukaz o proglašenju Zakona o odbrani, Glasnik Krajine, Godina I, Broj 14, Knin, 2. decembra 1991.*
[389] Isto
[390] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 36

postrojbi i stožera TO 1. (sjeverna Dalmacija) i 2. (Lika) zonskog štaba TO preuzela je 450. pozadinska baza koja je bila u sastavu 9. kninskog korpusa JNA[391].

Od 3. prosinca 1991. godine sve brigade 3. zonskog štaba TO (Banija i Kordun) stavljene su pod zapovjedništvo 3. operativne grupe (zapovjednik. general-major Dušan Koturović), odnosno, šest brigada: 1. brigada TO Glina, 2. brigada TO Vojnić, 4. brigada TO Vrginmost, 7. brigada TO Kostajnica, 11. brigada TO Dvor na Uni i 17. brigada TO Sisak[392].

U međuvremenu, na „političkom polju" pokazalo se da postojeća misija promatrača Europske zajednice (koja je došla na području SFRJ sa ciljem nadzora mirnoga povlačenja JNA sa područja Slovenija, a nakon izbijanja sukoba u Hrvatskoj proširila je svoj angažman i na nju, međutim, ubrzo se uloga misije svela samo na promatranje eskalacije sukoba i posredovanje između sukobljenih strana) i uvedeni embargo na uvoz naoružanja od strane UN-a (25. rujna 1991. godine) ne daju rezultate, stoga je započeo niz pregovora između glavnih aktera (Tuđman, Milošević i JNA) oko dogovora za okončanje sukoba pod pokroviteljstvom EZ i UN-a. Pregovori su okončani, već spomenutim, sporazumom o prekidu borbenih djelovanja te potom odlaska JNA sa područja Hrvatske, 23. studenog u Ženevi. Vijeće sigurnosti UN-a 27. studenog donijelo je rezoluciju kojom se pokreće proces uspostave mirovne misije za područje SFRJ. Plan mirovne misije objavljen je 11. prosinca, a prema svom sastavljaču Cyrusu Vanceu (predstavnik UN-a na pregovorima u Ženevi) dobio je naziv *Vanceov mirovni plan*[393].

Srbijanska strana shvatila je nakon neuspješne provedbe napadne operacije JNA u Hrvatskoj (rujan – listopad 1991. godine) te debakla sa vojnom mobilizacijom na području Srbije da je postignut optimalni cilj. Potom je rukovodstvo Srbije, lukavo, zatražilo preko još uvijek formalno najvišeg tijela SFRJ, njezina Predsjedništva, zaštitu srpskog naroda u Hrvatskoj putem UN-a, do konačnog političkog rješenja jugoslavenske krize[394]. Poučeni iskustvom ranijih misija UN-a, od kojih su neke trajale desetljećima (napr. Cipar), Milošević se nadao „zamrzavanju" postojećeg stanja, koje će tijekom vremena toliko iscrpiti Hrvatsku da će biti spremna pregovarati.

Vanceov plan, označen službeno kao *privremena mjera*, predvidio je dolazak snaga UN-a na područja u Hrvatskoj zahvaćena srpskom pobunom, odnosno zahvaćena borbenim

---

[391] HR-HMDCDR 2, kutija 5002, *SSNO, Operativna uprava pozadine, Str. pov. br. 683-131 od 28. 11. 1991., PoOb Komande i jedinica Štaba TO SAO Krajine*

[392] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK-1025/4*

[393] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 147

[394] *KOVANJE ANTIJUGOSLOVENSKE ZAVERE,* Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006., str. 76

djelovanjima i okupacijom postrojbi JNA (*područja pod zaštitom UN-a*). Provedba plana predviđala je povlačenje postrojbi JNA, demobilizaciju TO RSK, povlačenje teškog naoružanja sa prvih crta bojišta i uspostavu nadzornih točaka snaga UN-a na crtama razdvajanja, odnosno na prvoj crti bojišta. Za provedbu misije UN-a u Hrvatskoj (UNPROFOR) predviđeno je: 100 vojnih promatrača, 500 civilnih policajaca te 10 pješačkih bojni, odnosno ukupno oko 10 000 vojnika. Preduvjet za početak provedbe misije bilo je potpisivanje bezuvjetnog sporazuma o prekidu sukoba što su učinili predstavnici Hrvatske i JNA u Sarajevu 2. siječnja 1992. godine. Sa svoje strane načelnik GŠ OS SFRJ naredio je za 3. siječnja u 18.00 uspostavu potpunog prekida borbenih djelovanja[395].

Prihvaćanje navedenog plana dovodi do eskalacije sukoba između Milana Babića te vodstva JNA i Slobodana Miloševića. Babić je bio odlučno protiv plana o dolasku i razmještaju postrojbi UN-a, razoružanju postrojbi TO tzv „SAO Krajine“ i povlačenju snaga JNA. Sve navedeno smatrao je otvorenom izdajom *srpskih nacionalnih interesa*, a za svoje stavove dobio je i podršku dijela lokalnih srpskih civilnih vlasti na području tzv. „SAO Krajine“. U međuvremenu, Milošević je za prihvaćanje *Vanceova plana* pridobio Srbe iz istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (Goran Hadžić) i zapadne Slavonije (Veljko Džakula) te predsjednika Skupštine RSK Milu Paspalja[396]. Sve navedeno dovodi do otvorenog političkog raskola u vrhu pobunjenih Srba.

Tijekom prosinca 1991. godine Skupština i Vlada tzv. „SAO Krajine“ žurno su radili na izradi Ustava te pripremi za proglašenje tzv. „Republike Srpske Krajine“ (RSK), a sve u cilju donošenja odluke o *neovisnosti* prije najavljena priznanja neovisnosti Republike Hrvatske od strane Savezne Republike Njemačke (koja je formalno priznala Hrvatsku neovisnost 19. prosinca 1991., uz odgodu primjene do 15. siječnja 1992. godine, a istoga dana Island je kao prva država priznao neovisnost Republike Hrvatske).

Ustavotvorna Skupština tzv. „SAO Krajine“ na sjednici održanoj 19. prosinca 1991. u Kninu donosi odluku o proglašenju tzv. *„Republike Srpske Krajine“* te usvaja Ustav RSK i zakon za njegovu provedbu (ironijom povijesnih događanja, RSK je proglašena istoga dana kada su Njemačka formalno, a Island faktično, priznali Republiku Hrvatsku). Za pobunjene Srbe u Krajini, 19. prosinca imao je veliko simboličko značenje, budući je 19. prosinca 1990. proglašena tzv „SAO Krajina“. Odmah zatim od strane Skupštine RSK Dr. Milan Babić izbran je za Predsjednika RSK, a uz novu funkciju, zadržao je i postojeću, predsjednika

[395] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 148 – 150
[396] Nav. dj., str. 151 – 153

Vlade, sada RSK. Za ministra obrane u prvoj vladi RSK imenovan je pukovnik Stojan Španović.

Istoga dana *„Velika narodna skupština Srpske oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srema“*, na svojoj sjednici u Belom Manastiru donosi odluku o svom ulasku u sastav RSK. Nekoliko dana kasnije, 24. prosinca 1991. godine, *„Narodna skupština Srpske autonomne oblasti Zapadne Slavonije“*, na svojoj sjednici u Banjaluci, usvaja identičnu odluku o svom ulasku u sastav RSK.

Državnost RSK utemeljena je, prema Ustavu RSK, *na pravu srpskog naroda na samoopredjeljenje na njegovu povijesnom i etničkom prostoru*, a RSK je definirana kao *država srpskog naroda te država svih građana koji u njoj žive*. Za glavni grad RSK određen je Knin, a RSK su, u administrativnom smislu, činile tri srpske oblasti: Krajina, Zapadna Slavonija te Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem[397].

Štab TO, sada, RSK sačinio je 25. prosinca 1991. godine izvješće pod nazivom *Osnovi problemi u jedinicama i štabovima TO RSK*, koje je upućeno Ministarstvu obrane Republike Srbije. U izvješću se ističe nekoliko temeljnih problema sa kojima se suočava TO RSK. Tako se ističe *kadrovska problematika* i pri tome navodi problem koji se tiče podčinjenosti *Štaba* TO uz postavljanje funkcionalnog pitanja, kome je *Štab* TO RSK podčinjen i u čijoj je nadležnosti imenovanje zapovjednika (Predsjednika RSK, Predsjedništva SFRJ ili SSNO). Potom se ističe potreba definitivnog uređenja pitanja financiranja TO po istom načelu kao i za sve ostale komponente OS SFRJ. Navedeno izvješće se nadalje bavi pitanjima nedovoljne osobne opremljenosti pripadnika TO, a zatim se ističe i problem opremljenosti postrojbi TO automatskim oružjem, minobacačima i protuzračnim topovima te opći nedostatak prijenosnih sustava veze i intendantske opreme. Traži se razmještanje jedne do dvije djelatne vojne osobe (*aktivna vojna lica* – AVL) u svaki općinski štab (stožer) TO sa zadaćom stručnog osposobljavanja štabova za samostalan rad[398].

Na temelju odluke Predsjedništva SFRJ od 30. prosinca 1991. godine, izvršena je posljednji preustroj JNA. Postojeće zapovjedništvo 5. vojne oblasti postaje 2. vojna oblast (*Zapadno vojište*) sa sjedištem u Sarajevu. Na temelju navedene odluke Predsjedništva SFRJ, GŠ OS SFRJ, istoga dana, donosi zapovijed o preustroju snaga JNA na okupiranom području Hrvatske te Republike Bosne i Hercegovine. Tako su pod zapovjedništvom 2. vojne oblasti (zapovjednik: general-pukovnik Milutin Kukanjac, dok je načelnik stožera bio general-

[397] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 146

[398] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠTO RSK, Pov. br. 140/91 od 25. 12. 1991., Osnovni problemi u jedinicama i štabovima TO RSK*

potpukovnik Dobrašin Praščević) bili: 4. sarajevski korpus, 5. banjalučki korpus, 9. kninski korpus, 10. bivši zagrebački, a sada bihački korpus i 17 tuzlanski korpus te je 2. vojna oblast imala operativni nadzor nad TO RSK i TO Bosne i Hercegovine. Postrojbe JNA na području juga Hrvatske (područje Dubrovnika) i Hercegovine bile su pod zapovjedništvom 4. vojne oblasti (zapovjednik: general-pukovnik Pavle Strugar) sa sjedištem zapovjedništva u Titogradu (Podgorici) i podređenim: 2. titogradskim korpusom i 13. bivšim riječkim, a sada bilečkim korpusom[399].

Okupirano područje Banovine i Korduna te Like bilo je u zoni odgovornosti 10. korpusa (zapovjednik: general-major Špiro Niković, dok je načelnik stožera korpusa bio pukovnik Slave Stojanovski)[400]. Snage pod zapovjedništvom 10. korpusa ustrojene su kako slijedi:

- 6. operativna grupa (postoji od siječnja do svibnja 1992. godine), sa područjem odgovornosti Like sa podređenim: 1. lička brigada TO, 2. lička brigada TO, 4. lička brigada TO, 145. laka pješačka plaščanska brigada TO, divizijun haubica 122 mm, divizijun haubica 105 mm, mehanizirana i oklopna bojna 4. oklopne brigade, oklopna bojna 329. oklopne brigade. Zapovjedništvo 6. OG smješteno je na Plitvicama, a zapovjednik je bio general-major Slobodan Đorđević, a načelnik stožera pukovnik Branko Petković. Zadaća 6. OG bila je uspostava strukture TO RSK na području Like;

- 7. operativna grupa (postoji od siječnja do svibnja 1992. godine), sa područjem odgovornosti Banovina sa podređenim: 592. motorizirana brigada JNA, 622. motorizirana brigada JNA, 1. brigada TO, 7. brigada TO, 11. brigada TO, 17.brigada TO, 6. mješovita protuoklopna topnička pukovnija i 91. inženjerijska bojna. Zapovjedništvo 6. OG smješteno je na Zrinskoj gori (Šamarica), a zapovjednik je bio general-major Mirko Raković, a načelnik stožera pukovnik Momir Vukadinović. Zadaća 7. OG bila je uspostava strukture TO RSK na području Banovine;

- 8. operativna grupa (postoji od siječnja do svibnja 1992. godine), sa područjem odgovornosti Kordun sa podređenim: 9. motorizirana brigada JNA, 2. brigada TO, 3. brigada TO, 4. brigada TO i 5. brigada TO. Zapovjedništvo 8. OG smješteno je na Petrovoj gori, a zapovjednik je bio general-major Mile Mrkšić, a načelnik stožera pukovnik Čedomir Bulat. Zadaća 8. OG bila je uspostava strukture TO RSK na području Korduna i

- pod neposrednim zapovjedništvom 10. bihačkog korpusa bile su: 580 mješovita topnička brigada i oklopna bojna 51. motorizirane brigade JNA[401].

---

[399] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.)*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske i HMDCDR, Zagreb, 2010., str. 188 – 189 i 190 – 191

[400] Nav. dj., str. 200 – 201

Na okupiranom području sjeverne Dalmacije i dalje se nalazio 9. korpus sa sjedištem zapovjedništva u Kninu te podređenim postrojbama: 316. motorizirana brigada JNA, 221. motorizirana brigada JNA, 180. motorizirana brigada JNA, 1. brigada TO, 2. brigada TO, 3. brigada TO, 9. mješovita topnička pukovnija, 557. mješovita protuoklopna topnička pukovnija, 271. laka topnička pukovnija protuzračne obrane JNA, 594. inženjerijska pukovnija, 70 bojna službe veze, 9. bojna vojne policije, 569. doknadna bojan, 9. izvidnička satnija, 9. satnija ABKO i 405. pozadinska baza. Zapovjednik korpusa bio je general-major Savo Kovačević. Zapovjedništvo korpusa imalo je zadaću uspostaviti strukturu TO RSK na području sjeverne Dalmacije[402]. Okupirano područje zapadne Slavonije nalazilo se u zoni odgovornosti 5. banjalučkog korpusa koji je imao zadaću uspostaviti strukturu TO RSK na području zapadne Slavonije[403].

Drugom zapovjedi GŠ OS SFRJ, izdanom istoga dana (30. prosinca 1991. godine) započet je postupak popune postrojbi TO RSK naoružanjem i vojnom opremom putem 608. opskrbne tehničke baze JNA. Navedenom zapovijedi određeno je da se opskrba postrojbi TO pod zapovjedništvom 9. i 10. korpusa organizira preko korpusnih logističkih (pozadinskih) baza. Općinski štabovi TO svoje zahtjeve za popunom naoružanjem i vojnom opremom slali su u *Štab* TO RSK, koji ih je potom objedinjavao i prosljeđivao izravno SSNO-u[404].

U međuvremenu, politička kriza u RSK dobiva novi zamah. Babić i Vlada RSK 7. veljače u Kninu zauzimaju stav o neprihvaćanju mirovnog plana. Skupina oko Paspalja „odgovara“ sazivanjem Skupštine RSK, 9. veljače, koja prihvaća mirovni plan. Babić potom saziva „svoju“ Skupštinu 10. veljače koja raspisuje referendum o prihvaćanju mirovnog plana. Kao odgovor na navedeno Paspalj saziva sjednicu Skupštine za 16. veljače koja donosi odluku o opozivu Babića sa mjesta predsjednika RSK te proglašava raspisivanje referenduma ništavnim. Babić nije mogao računati na podršku *Milicije* RSK, zbog svoga latentnog sukoba sa Martićem, a u međuvremenu se i sam Martić izjasnio za prihvaćanje mirovnog plana[405].

---

[401] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske*, Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.)*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske i HMDCDR, Zagreb, 2010., str. 219 – 220

[402] Nav. dj., str. 199 – 200

[403] Nav. dj., str. 197 – 198

[404] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 56

[405] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 157 – 160

Načelnik GŠ OS SFRJ izdao je 9. siječnja 1992. godine naredbu kojom se zapovijeda izrada plana upotrebe TO RSK i *cjelokupnog naroda*, dok je izrada plana mobilizacije postrojbi TO RSK zapovjeđena od strane GŠ OS SFRJ 11. veljače 1992. godine[406].

Štab TO RSK uputio je Ministarstvu obrane Republike Srbije, 14. siječnja 1991. godine, izvješće pod nazivom *Osnovni problemi za čije rješavanje tražimo pomoć*. U navedenom dokumentu traži se službeni stav Ministarstva obrane Republike Srbije u vezi sukoba na relaciji Babić – Milošević. Uz navedeno tražila se službena informacija o načinu provođenja odluke o dolasku snaga UN-a na područje tzv. „Republike Srpske Krajine". Potom se tražila informacija o planu financiranju za 1992. godinu te rješavanje pitanja postavljenja djelatnih časnika na ustrojbena mjesta u postrojbama i stožerima TO RSK. Na kraju navedenog izvješća opetovano se traži oprema za vojnu policiju te prijenosna sredstva veze[407].

Isti *Štab* uputio je Ministarstvu obrane Republike Srbije 1. veljače 1992. godine *Analizu utroška novčanih sredstava za 1991. godinu*. Ova analiza odnosila se samo na sredstva dodijeljena 1. zonskom štabu za sjevernu Dalmaciju i 2. zonskom štabu za Liku. Od dobivenih 300 000 000 dinara utrošeno je tijekom 1991. godine 234 917 447 dinara i to, na temelju *Analizi*, za isplatu plaća i dnevnih naknada vojnim obveznicima 199 878 112 dinara, potom za materijalne troškove postrojbi (hrana, gorivo…itb) 34 906 386 dinara te za ostale nabavke 132 949 dinara[408]. Nekoliko dana kasnije, 10. veljače, *Štab* TO RSK dostavio je Ministarstvu obrane Republike Srbije opsežnu *Analizu utroška novčanih sredstava za 1991. godinu Štaba TO RSK za područje Knina, Like, Banije i Korduna.* Prema navedenoj *Analizi*, tijekom 1991. godine Ministarstvo obrane Republike Srbije uplatilo je za troškove srpskih TO sjeverne Dalmacije, Like, Banovine i Korduna ukupno 580 000 000 dinara, od toga za područje TO sjeverne Dalmacije i Like 300 000 000 dinara te preostalih 280 000 000 dinara za troškove TO na Banovini i Kordunu. *Analiza* nadalje otkriva da je 5. veljače 1992. godine TO RSK na svom žiro računu raspolagala sa 331 974 464 dinara, a da je iznos neisplaćenih obveza iznosio 231 255 511 dinara, odnosno da nakon podmirenja svih obveza ostaje 100 718 953 dinara. U *Analizi* se potom daje pregled potreba novčanih sredstava za prvi kvartal 1992. godine. Tako je za financiranje TO na području sjeverne Dalmacije i Like predviđeno: 705 671 670 dinara (od toga za plaće i dnevne naknade za voje obveznike: 704 471 670 dinara i za

---

[406] Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 148

[407] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 28, str. 64 – 65

[408] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *Štab TO Str. pov. br. 20/92 od 1. 2. 1992., Analiza utrošenih novčanih sredstava za 1991. godinu*

materijalne troškove: 1 200 000 dinara). Za isti vremenski period predviđeno je za financiranje TO na području Banovine i Korduna 799 731 620 dinara (od toga za plaće i dnevne naknade za vojne obveznike: 799231 620 dinara te za materijalne troškove: 500 000 dinara). U konačnici, za prvi kvartal 1992. godine, TO RSK trebala je primiti od Ministarstva obrane Republike Srbije, za podmirenje plaća i dnevnih naknada za vojne obveznike te materijalne troškove, ukupno: 1 505 403 290 dinara[409].

Načelnik GŠ OS SFRJ donio je plan mjera za održanje borbene spremnosti 2. vojne oblasti 17. veljače 1992. godine. Budući su sve postrojbe TO RSK, kao što je već prethodno navedeno, bile u zoni odgovornosti 2. vojne oblasti, spomenuti plan odnosio se i na postrojbe, stožere i zapovjedništva TO RSK. Plan mjera za održavanje borbene spremnosti provodio se u tri faze. U prvoj fazi svi vojni obveznici sa područja RSK, a koji su bili angažirani u JNA na bilo koji način, trebali su biti otpušteni iz JNA. Tijekom provedbe druge faze trebalo je izvršiti imenovanja (postavljenja) za sve časnike i dočasnike na njihova ustrojbena mjesta u TO i *posebnim jedinicama milicije*. Ova faza obuhvaćala je popunu svih postrojbi TO na prvoj crti, kako ljudima, tako i materijalno-tehničkim sredstvima. Završna, treća faza, bila je organizacija fizičke primopredaje postava i objekata na prvim crtama bojišta uz istovremeno izvlačenje postrojbi JNA sa prvih crta te odlaska na nove lokacije[410].

Temeljem zapovijedi SSNO od 27. veljače 1992. godine izvršen je preustroj TO RSK. Umjesto postojećeg *Štaba* TO RSK ustrojava se *Glavni štab* TO RSK, a od postojeća tri zonska štaba TO ustrojavaju se:

1. operativna zona TO za sjevernu Dalmaciju (Knin),
2. operativna zona TO za Liku (Korenica),
3. operativna zona TO za Kordun (Vojnić),
4. operativna zona TO za Baniju (Glina),
5. operativna zona TO za zapadnu Slavoniju (Okučani) i
6. operativna zona TO za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem (Vukovar).

Izuzev navedenog određen je i ustroj brigada te općinskih štabova TO. Za sve navedene ustrojbene cjeline propisan je njihov mirnodopski i ratni ustroj, potom, mirnodopska lokacija, mobilizacijsko mjesto, mirnodopska i ratna oznaka vojne pošte, brojčani naziv postrojbe, vrijeme trajanja mobilizacije te rukovatelj plana mobilizacije. Za zapovjednika TO RSK

[409] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *Štab TO Str. pov. br. 136/92 od 10. 2. 1992., Analiza utrošenih novčanih sredstava za 1991. godinu*

[410] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 56 – 57

imenovan je general-major Milan Torbica, koji je istoga dana promaknut u čin general-potpukovnika (do tada zapovjednik 37. titovoužičkog korpusa)[411].

Personalna uprava SSNO uputila je službeni zahtjev GŠTO RSK, 4. ožujka 1992. godine, o dostavi prijedloga za postavljenja djelatnih vojnih osoba na dužnosti u zapovjedništva zonskih štabova TO. U prvom redu se odnosilo na popunu ustrojbenih mjesta: pomoćnika načelnika štaba zone za operativno-nastavne poslove, pomoćnika zapovjednika zone za sigurnost i pomoćnika zapovjednika zone za pozadinu (logistiku). Na razini općinskih štabova i brigada traženi su prijedlozi samo za zapovjednike. Navedeni prijedlozi trebali su biti do 6. ožujka dostavljeni iz zonskih štabova u GŠTO koji je potom navedene prijedloge prosljeđivao SSNO[412]. Na temelju gore navedenog do 22. travnja u TO RSK upućena je veća skupina djelatnih časnika (od čina satnika do čina pukovnika) te je time stvorena struktura TO od iskusnih djelatnih časnika[413]. Konkretna postavljenja na ustrojbena mjesta za navedene časnike određivao je zapovjednik GŠTO, koji je to i učini svojom *Naredbom* od 30. travnja 1992. godine. Ovim su stvorene pretpostavke za učinkovit rad zapovjedništava TO RSK[414].

Ministarstvo obrane Republike Srbije, u međuvremenu, 5. ožujka, izdaje pet *Rješenja o prijenosu sredstava*. Sredstva su predviđena za isplatu dnevnih naknada za vojne obveznike TO RSK te za materijalne troškove. Tako je toga dana isplaćeno: 315 000, 197 505 000, 271035 000, 400 680 000 i 156 870 000 dinara, odnosno, ukupno: 1 026 405 000 dinara[415].

Generalštab OS SFRJ dostavio je 12. ožujka 1992. godine *Glavnom štabu* TO RSK dokument pod nazivom: *Uputstvo za rad štabova i jedinica teritorijalne obrane na pripremi i izvršenju demobilizacije i ponovne mobilizacija u periodu nakon povlačenja JNA sa prostora Krajine*[416]. Temeljem navedenog *Uputstva* GŠTO RSK dobio je, sa jedne strane, smjernice za poduzimanje potrebnih mjera za provedbu demobilizacije te, sa druge strane, smjernice za pripremu svih potrebnih mjera za provedbu efikasne mobilizacije u slučaju napada hrvatskih snaga po okončanju izvlačenja postrojbi JNA sa područja tzv. „Republike Srpske Krajine“.

---

[411] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[412] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 57

[413] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Personalna uprava, Str. pov. br. 2-77 od 22. 4. 1992., Naređenje*

[414] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 437 – 441

[415] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, Str. pov. br. 401-238/32-6 od 5. 3. 1992., Rešenje o prenosu sredstava*

[416] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, GŠ OS SFRJ, III. uprava, Str. pov. br. 1116-1 od 12. 3. 1992., Uputstvo*

Tražene smjernice za demobilizaciju te mobilizaciju (u slučaju napada hrvatskih snaga) GŠTO RSK donio je 8. travnja 1992. godine[417].

Rukovodstvo tzv. „Republike Srpske Krajine“ i GŠTO te vrh JNA očekivali su napad hrvatskih snaga, pogotovo nakon povlačenja postrojbi JNA te dolaska snaga UN-a. Iščekivanje navedenog napada te priprema obrane u slučaju napada hrvatskih snaga postaju dominantna politička i vojna tema u RSK. Istovremeno stalnim isticanjem navedenog čitavo stanovništvo u tzv. „Republici Srpskoj Krajini“ držano je u konstantnom stanju ratne psihoze.

U zapovjedništvu 6. operativne grupe na Plitvicama, održan je 13. ožujka sastanak predstavnika SSNO, 2. vojne oblasti, predstavnika zapovjedništva korpusa JNA (9. i 10. korpusa), predstavnika MUP-a RSK i predstavnika GŠTO RSK. Sastanak je vodio general-pukovnik Života Panić, zamjenik načelnika GŠ OS SFRJ. Na sastanku je dogovorena popuna postrojbi i stožera TO RSK sa 20 000 kompleta novih odora te 100 motornih vozila različitih tipova i namjena. Također je određeno da su za popunu naoružanjem i vojnom opremom postrojbi TO i *milicije* nadležna zapovjedništva korpusa JNA[418].

General-potpukovnik Vladan Šljivić, pomoćnik Saveznog sekretara za narodnu obranu za logistiku (pozadinu), potpisao je 17. ožujka dokument pod nazivom *Ispomoć u organizaciji pozadinskog osiguranja TO RSK.* Prema navedenom dokumentu istoga dana ustrojena je radna skupina na čelu sa pukovnikom Aleksandrom Milosavljevićem sa zadaćom organizacije logističkih baza na području RSK, odnosno, po jedne logističke (pozadinske) baze u svakoj od operativnih zona te središnje logističke baze pri GŠTO. Po jedan član radne skupine upućen je u svaku od operativnih zona TO sa zadaćom organizacije pozadinske (logističke) baze. Skupina je, uz navedeno, trebala izvršiti i razmještaj raspoloživih časnika i dočasnika na predviđena ustrojbena mjesta unutar logističkih baza, izvršiti procjenu materijalne pričuve te organizirati smještaj i skladištenje, potom organizirati izvlačenje viškova izvan područja na kojima će biti raspoređene snage UN-a te odrediti obveze mirnodopskog djela logističkih baza sa zadaćom logističkog osiguranja postrojbi i zapovjedništava TO i *milicije* RSK. Sve navedene zadaće trebalo je izvršiti zaključno do 31. ožujka[419].

Načelnik GŠ OS SFRJ general-pukovnik Blagoje Adžić svojom naredbom od 24. ožujka 1992. godine zapovjedio je unošenje niza ustrojbenih promjena u postojećem ustroju TO RSK od 27. veljače. Glavne promjene odnosile su se na ustrojavanje 75. glavne pozadinske

---

[417] Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 148

[418] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 57

[419] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Sektor za pozadinu, Str. pov. br. 172-11 od 17. 4. 1992., Ispomoć u organizaciji PoB TO RSK*

(logističke) baze u Kninu, kao prištabne jedinice (pristožerne postrojbe) GŠTO, dok je pri svakom zonskom štabu TO zapovjeđeno ustrojavanje: haubičkog topničkog divizijuna, mješovitog protuoklopnog divizijuna, lake topničke bitnice protuzračne obrane i pozadinske (logističke) baze[420].

Skupština tzv. „Republike Srpske Krajine" donijela je 24. ožujka 1992. godine novi *Zakon o obrani*. Novim zakonom veću ulogu u segmentu obrane dobio je predsjednik RSK, dok je uloga Vlade, odnosno Ministarstva obrane, definirana kroz *predlaganje predsjedniku Republike donošenje plana obrane i drugih akta kojima se utvrđuju mjere za organiziranje i provođenje priprema za obranu*. Nadalje, Vlada i Ministarstvo obrane imali su zadaću *provođenja akata i mjera u oblasti pripreme za obranu koje naredi predsjednik Republike*. Samim zakonom značajno su smanjene ovlasti predsjednika Vlade RSK u odnosu na obrambeni sustav, dok su predsjedničke ovlasti u odnosu prema istome znatno povećane[421]. Tako je predsjednik Republike imao ovlasti: *rukovođenja oružanim snagama u ratu i miru, donošenja plan obrane Republike Srpske Krajine i drugih akta kojima se uređuju mjere za organizaciju priprema za obranu, provedbe mjera pripravnosti i drugih potrebnih mjera, utvrđivanja osnova za organizaciju i brojni sastav milicije u slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu, upotrebe milicije u ratu, za vrijeme neposredne ratne opasnosti i izvanrednog stanja.* Većina navedenih ovlasti, prema prijašnjem Zakonu o obrani, bila je u nadležnosti predsjednika Vlade RSK[422].

Zakonom o obrani potvrđen je poseban položaj Zapovjednika GŠTO RSK koji je imao ovlasti zapovjediti *upotrebu jedinica TO za poslove održavanja javnog reda i mira u slučaju neposredne ratne opasnosti i u drugim izvanrednim prilikama.* Nadalje, zapovjednik TO RSK imao je ovlast: *u slučaju neposredne ratne opasnosti, u ratu i u drugim izvanrednim prilikama, izdati naređenja komandantima TO za upotrebu TO, mobilizaciju snaga i materijalnih resursa TO i naložiti preuzimanje drugih mjera za uspješno vođenje općenarodnog otpora na teritoriju Republike*[423].

---

[420] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1349-1 od 24. 3. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[421] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.",* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 91

[422] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 144

[423] Isto, str. 146

Nakon donošenja novog Zakona o obrani RSK, ministar obrane pukovnik Stojan Španović, donio je i novi *Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta*, prema kojem se ministarstvo sastojalo od:

- Resora za vojna pitanja,
- Resora za pripremu privrede i društvenih djelatnosti za rad u ratu,
- Resora civilne zaštite, motrenja i obavješćivanja i
- Resora za organizacijsko-pravne poslove.

Na području RSK ustrojene su Uprave ministarstva obrane za sjevernu Dalmaciju, Liku, Kordun, Banovinu i zapadnu Slavoniju te istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem, a u svakoj općini ustrojen je odsjek za obranu[424].

Od 25. ožujka iz 1. vojne oblasti JNA krenula je isporuka vozila za logističku bazu GŠTO (18 motornih vozila), a dio vozila 30. ožujka predaje 2. vojna oblast za istu svrhu. Ukupno je za popunu TO RSK određeno 296 vozila različitih tipova. Do kraja mjeseca zapovjedništvo 2. vojne oblasti predala je GŠTO ustrojbene knjige te izvršila najveći dio odabira časnika i dočasnika za popunu zonskih i općinskih štabova te postrojbi TO. Većina štabova TO je ustrojena te je započela sa svojim radom isto kao i pozadinske baze. Isto tako osigurani su svi objekti za smještaj naoružanja i opreme te streljiva demobiliziranih postrojbi TO nakon dolaska snaga UN-a[425].

Zapovjedništvo 2. vojne oblasti, svojom zapovjedi od 8. travnja, izvršilo je reguliranje logističkog osiguranja za zapovjedništva i postrojbe TO RSK. Prema navedenoj zapovijedi, zadaću logističkog osiguranja GŠTO RSK sa *prištabnim jedinicama*, 1. operativne zone (sjeverna Dalmacija) sa svim postrojbama TO i općinskim štabovima TO i 2. operativne zone (Lika) sa svim postrojbama TO i općinskim štabovima TO imala je 530. pozadinske baze u Bosanskom Petrovcu. Logističko osiguranje 3. (Kordun) i 4. (Banija) operativne zone TO sa svim podređenim postrojbama TO i općinskim štabovima TO bila je zadaća 993. logističke baze iz Banja Luke. Ista logistička baza iz Banja Luke imala je zadaću logističkog osiguranja postrojbi TO i stožera TO na području 5. operativne zone TO (zapadna Slavonija). Šesta operativna zona TO sa podređenim postrojbama TO i općinskim stožerima TO bila je na logističkom osiguranju kod 793. logističke baze u Novom Sadu (1. vojna oblast)[426].

---

[424] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 92

[425] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 58 – 59

[426] Nav. dj., str. 59

Ministarstvo obrane Republike Srbije 10. travnja 1992. godine na temelju *Rješenja o prijenosu sredstava* uplaćuje toga dana na žiro račun Ministarstva obrane RSK 2 430 810 000 dinara za financiranje rada GŠTO RSK za drugi kvartal 1992. godine[427]. Istoga dana, Ministarstvo obrane RSK isplaćuje: 3. operativnoj zoni TO (Vojnić) 165 032 000 dinara, 5. operativnoj zoni TO (Okučani) 69 814 000 dinara, 2. operativnoj zoni TO (Korenica) 61 218 000 dinara, GŠTO 39 940 000 dinara (od navedene sume GŠTO je isplatio 34 000 000 dinara Medicinskom centru Knin), 6. operativnoj zoni TO (Vukovar) 146 570 000 dinara, 1. operativnoj zoni TO (Knin) 64 548 000 dinara i 4. operativnoj zoni TO (Glina) 139 878 000 dinara[428].

General-pukovnik Adžić, u funkciji zamjenika Saveznog sekretara za narodnu obranu[429] i načelnika GŠ OS SFRJ donosi 28. travnja 1992. godine novu naredbu za organizacijsku dogradnju stožera i postrojbi TO RSK. Navedenom naredbom ustrojene su daljnje *prištabske jedinice* GŠTO te su ustrojene dvije brigade i jedan općinski štab TO na području 6. operativne zone. Najvažnija promjena bila je ustrojavanja Uprave *posebnih jedinica milicije* u sklopu Ministarstva obrane RSK. Provedba spomenute naredbe predviđena je do 10. svibnja čime je okončan proces ustroja TO RSK na okupiranim područjima Republike Hrvatske[430].

Istoga dana general-pukovnik Adžić potpisuje i *Naredbu o isplati ličnih dohodaka i drugih novčanih primanja za aktivna vojna lica i građanska lica na dužnosti u organima Republika Srpska Krajina.* Spomenutom *Naredbom* propisano je da djelatne vojne osobe (*aktivna vojna lica*) JNA i građanske osobe na službi u JNA, a koja su upućena za popunjavanje ustrojbenih mjesta u TO RSK, ostvaraju pravo na: osobni dohodak, naknadu za korištenje godišnjeg odmora, naknadu za troškove odvojenog života i sve ostale naknade prema važećim pravilnicima u JNA. Isplata osobnih dohodaka te svih naknada za djelatne

---

[427] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *Republika Srbija, Ministarstvo odbrane, Str. pov. br. 401-238/92-06 od 10. 4. 1992., Rešenje o prenosu sredstava*

[428] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK, Ministarstvo odbrane, Str. pov. br. 4-92, 5-92, 6-92, 7-92, 8-92, 9-92 i 10-92 od 10. 4. 1992., Rešenje o odobrenju sredstava*

[429] General-armije Veljko Kadijević podnio je ostavku na mjesto Saveznog sekretara za narodnu obranu 6. siječnja, a službeno je razriješen dužnosti 25. veljače 1992. godine. Načelnik GŠ OS SFRJ po svojoj funkciji bio je ujedno i zamjenik Saveznog sekretara za narodnu obranu. SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.)*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske i HMDCDR, Zagreb, 2010., str. 300

[430] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1943-1 od 28. 4. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

vojne osobe JNA i građanske osobe na službi u JNA, a koje se nalaze u TO RSK, prema navedenoj *Naredbi*, isplaćivala se iz financijskih sredstava SSNO-a[431].

Iako je na području tzv. „Republike Srpske Krajine“, od sredine veljače 1992. godine, vladalo *dvovlašće* (sa jedne strane krug oko Babića, a sa druge strane krug oko Paspalja i Martića) što je moglo djelovati kao ozbiljna politička kriza, ona je to bila samo naizgled. Najvažniji „protagonisti“, Milošević i JNA, koji su odlučivali o sudbini RSK, odlučili su prihvatiti predloženi mirovni plan. Milošević je bio pokretač i „politički otac“ pobunjenih Srba na području Hrvatske sa velikim utjecajem. Sa druge strane, JNA je bila izvršitelj i temelj za funkcioniranje TO, bez čije logističke i personalne podrške te nadasve financijske podrške, TO pobunjenih Srba jednostavno ne bi mogla preživjeti.

Navedeno *dvovlašće* svoju kulminaciju doživjeti će 26. veljače 1992. godine, kada će na području tzv. „Republike Srpske Krajine“ djelovati vlada na čelu sa Ristom Matkovićem (u navedenoj vladi ministar obrane bio je pukovnik Miloš Pupovac, a ministar unutarnjih poslova Slavko Ožegović) odana Milanu Babiću. Istoga dana u Borovom Selu sastaje se *Velika narodna skupština svih triju srpskih oblasti*, koju su sačinjavali zastupnici skupština: tzv. „SAO Krajine“, tzv. „SAO zapadne Slavonije“ i tzv. „Srpske oblasti istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem“. Navedena skupština za predsjednika skupštine bira Milu Paspalja, potom za predsjednika RSK Gorana Hadžića, a za predsjednika vlade RSK Zdravka Zečevića (u navedenoj vladi bili su dosadašnji ministar obrane pukovnik Stojan Španović i unutarnjih poslova Milan Martić)[432]. No ubrzo, već 27. ožujka, biti će razriješena vlada Zdravka Zečevića, a za novog mandatara biti će predložen Đorđe Bjegović. Vlada na čelu sa Bjegovićem biti će potvrđena, od strane Skupštine RSK, 30. travnja 1992. godine[433].

Sedmog svibnja zatražilo je Ministarstvo obrane RSK od SSNO povratak svih novaka sa područja RSK, a koji su bili u procesu reguliranja vojnoga roka u postrojbama JNA, na područje tzv. „Republike Srpske Krajine“. Na navedeno traženje odgovorio je GŠ OS SFRJ dva dana kasnije, 9. svibnja, naredbom o grupiranju svih novaka te polaznika škola pričuvnih časnika na području 1. vojne oblasti (12. novosadski korpus) i 2. vojne oblasti (4. sarajevski, 5. banjalučki, 9. kninski i 17. tuzlanski korpus) te potom njihova upućivanja u postrojbe TO

---

[431] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *SSNO, Pov. br. 6-79 od 24. 4. 1992., Naredbu o isplati ličnih dohodaka i drugih novčanih primanja za aktivna vojna lica i građanska lica na dužnosti u organima Republika Srpska Krajina*

[432] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 54 – 55 i Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 169

[433] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 171

RSK na dovršetak reguliranja vojne obveze. Svi navedeni premještaji trebali su biti završeni do 13. svibnja (novaci sa područja Srbije i Crne Gore upućivani su direktno u Knin)[434].

Ministar obrane RSK pukovnik Stojan Španović uputio je 10. svibnja Upravama ministarstva obrane na području sjeverne Dalmacije, Korduna i Banovine uputu o postupanju sa vojnim obveznicima koji su otišli sa područja RSK (uglavnom na područje Srbije). Prema navedenoj uputi protiv vojnih obveznika, koji se ne odazovu u roku od sedam dana, trebalo je podnijeti krivične prijave, dok je Vlada RSK protiv istih trebala pokrenuti postupak konfiskacije imovine. Za pričuvne časnike i dočasnike, zbog neodazivanja na navedene pozive, predviđeno je oduzimanje činova. Sudovi na području RSK trebali su dostaviti presude MUP-u RSK, koji je potom u suradnji sa MUP-om Republike Srbije, trebao osigurati izvršenje presuda. Rješenja o oduzetim činovima trebalo je dostaviti Ministarstvu obrane RSK[435].

Istoga dana Ministarstvo obrane RSK izdalo je i priopćenje (*Saopštenje*), u svoje ime te u ime GŠTO, kojim se pozivaju sve djelatne vojne osobe podrijetlom (rođenjem) sa područja RSK, a koje se nalaze u postrojbama JNA, da se odmah *stave na raspolaganje RSK zbog rasporeda i uključivanje u njene oružane snage, a radi obrane svoje rodne grude.* U istom priopćenju Ministarstvo obrane i GŠTO podsjećaju sve djelatne vojne osobe na stav Vlade RSK: *svi koji se ne odazovu pozivu ne mogu ostati u stalnom sastavu Jugoslavenske armije, jer onaj tko nije spreman braniti svoj rodni kraj sigurno neće braniti ni bilo koju drugu državu*[436].

Iz prethodna dva dopisa Ministarstva obrane RSK razvidan je problem sa odazivom vojnih obveznika, osobito, onih vojnih obveznika (građana) koji su živjeli na području Srbije. Uz navedeno, niti sve djelatne vojne osobe JNA (rođene na području RSK), nisu se stavile na raspolaganje TO RSK. Stav Ministarstva obrane i GŠTO RSK o nemogućnosti ostanka takvih osoba u djelatnom sastavu JNA bila je samo njihova želja koja nije imala stvarnu potvrdu od SSNO.

Naredbom načelnika GŠ OS SFRJ od 11. svibnja 1992. godine zapovjeđeno je povlačenje svih preostalih postrojbi JNA sa okupiranih područja Hrvatske te je istovremeno započela i predaja prvih crta bojišta postrojbama TO RSK. Prema navedenoj naredbi premještene su slijedeće postrojbe: 9. motorizirana brigada iz Vojnića u Zaječar, 592. motorizirana brigada iz

---

[434] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 63 – 64

[435] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 220, str. 477

[436] Nav. dj., dokument 221, str. 478

Gline u Vranje, 46. partizanska brigada 51. partizanske divizije iz Okučana u Čačak, 1. oklopna bojna 51. motorizirane brigade iz Topuskog u Novi Sad, motorizirana bojna 84. motorizirane brigade iz Okučana u Zaječar, motorizirana bojna 592. motorizirane brigade iz Knina u Vranje, haubički topnički divizijun iz 102. mješovite topničke protuoklopne brigade sa Plitvica u Gnjilane, haubički topnički divizijun 164. motorizirane brigade iz Okučana u Negotin, divizijun višecjevnih bacača raketa 150. mješovite topničke brigade iz Okučana u Vranje i 580. mješovita topnička brigada sa Plitvica u Niš[437].

Sve navedene postrojbe trebalo je sa ljudstvom, vojnom opremom i tehničkim sredstvima, prema navedenoj naredbi, izmjestiti do 19. svibnja 1992. godine. Ukoliko premještaj postrojbe nije bilo moguće izvršiti od 19. svibnja, trebalo je premjestiti samo ljudstvo sa osobnim naoružanjem, dok bi ne premještena vojna oprema i tehnička sredstva ostala pohranjena kod postrojbe koju odredi 2. vojna oblast[438]. Časnici, dočasnici i građanske osobe na službi u JNA, iz spomenutih postrojbi, a koji su rođeni na području RSK ili prema rasporedu SSNO predviđeni za popunu TO i *milicije*, ostaju na području RSK[439].

Primopredaja prvih crta bojišta između postrojbi JNA, u fazi izvlačenja, te postrojbi TO RSK u procesu preuzimanja istih, započela je još u ožujku 1992. godine. Preuzimanje crte bojišta, od strane postrojbi TO RSK, prvo je izvršeno u Istočnoj Slavoniji (postrojbe 6. operativne zone TO preuzele su prvu crtu od postrojbi 12. novosadskog korpusa i 1. mehaniziranog korpusa), zatim su postrojbe 10. bihačkog korpusa (6., 7. i 8. operativna grupa) predale prvu crtu bojišta postrojbama 2. (Lika), 3. (Kordun) i 4. (Banovina) operativne

---

[437] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 222, str. 478 – 479

[438] Tako je 9. motorizirana brigada (Zaječar) do 20. svibnja predala 3. operativnoj zoni TO RSK (Kordun) kompletna borbena i neborbena vozila, vojnu opremu i sve naoružanje (izuzev osobnog) svojih: zapovjedništva stana, izvidničke satnije, satnije vojne policije, satnije službe veze, 1. motorizirane bojne, mješovitog protuoklopnog topničkog divizijuna, inženjerijske bojne i lakog topničkog divizijuna protuzračne obrane. Druga motorizirana bojna i logistička bojna iste brigade predali su svoja sredstva 19. brigadi TO. Naoružanje i oprema 3. motorizirane bojne i četiri tenka iz sastava oklopne bojne iste brigade predani su 13. brigadi TO. Oklopna bojna 9. motorizirane brigade (bez četiri ranije navedena tenka) i haubički topnički divizijun 122 mm predani su 11. brigadi TO. Nakon otpuštanja 483 vojnika iz sastava brigade, koji su ostali na području RSK, u 12. novosadski korpus javilo se 650 vojnika sa osobnim naoružanjem. Do 14. svibnja iz 10. bihačkog korpusa na područje Jugoslavije otišlo je 3348 vojnika, a idućeg dana otišla je posljednja skupina od 446 vojnika iz sastava 580. mješovite topničke brigade, dok je dio vojne opreme istoga dana premješten u Bosanski Petrovac. Dan prije, 14. svibnja, zapovjedništvo 10. bihačkog korpusa sa pristožernim postrojbama premješteno je u Niš. Zadnji pripadnici 10. korpusa napustili su područje Bihaća 19. svibnja 1992. godine. SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 64 – 65

[439] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 222, str. 478 – 479

zone do 14. svibnja. Cijeli proces okončan je 2. lipnja 1992. godine, predajom prve crte bojišta između 9. kninskog korpusa i 1. operativne zone (sjeverna Dalmacija)[440].

Od sredstava 580. mješovite topničke brigade, 20. svibnja, GŠTO RSK preuzeo je 33 topa 130 mm, osam višecjevnih bacača raketa *Oganj* i 24 protuzračna topa 20/3 mm. Od ljudstva brigade preuzeto je u TO 400 vojnika[441].

Prema zapovjedi GŠTO, od 12. lipnja, kompletnu arhivu i ratne zastave postrojbi JNA, koje su bile borbeno angažirane na području tzv. „Republike Srpske Krajine", nije se smjelo odnositi u Jugoslaviju. Djelatnim vojnim osobama JNA, koje su napuštale područje RSK, dopušteno je bilo ponijeti samo osobnu imovinu.

Iza okončanja odlaska postrojbi JNA sa područja RSK, početkom lipnja 1992. godine, GŠTO RSK ostavljeno je: 262 tenka, 56 oklopnih borbenih vozila, 1360 topničkih oruđa, 2573 motorna vozila i 65 000 komada pješačkog naoružanja[442].

Iako su postrojbe JNA napustile područje tzv. „Srpske Republike Krajine", Ministarstvo obrane Republike Srbije nastavilo je financirati TO RSK. Tako je na temelju *Izvještaja o utrošku novčanih sredstava GŠTO RSK* od 4. lipnja, GŠTO RSK do 31. svibnja primio 1 319 656 344 dinara, od čega je do tada utrošio: 494 646 755 dinara za isplate naknada vojnim obveznicima, 77 137 244 dinara za materijalne troškove i 24 038 051 dinara za ostale troškove[443]. Ministarstvo obrane RSK svojim *rješenjem o odobrenju sredstava* odobrava GŠTO, 16. lipnja 1992. godine, uplatu u iznosu od 14 500 000 dinara (novčana sredstva prethodno odobrena iz Ministarstva obrane Republike Srbije)[444].

Za financiranje TO RSK u drugom kvartalu 1992. godine Ministarstvo obrane RSK (iz ukupne količine novčanih sredstava doznačenih iz Ministarstva obrane Republike Srbije) svojim rješenjima o odobrenju sredstava, od 1. srpnja 1992. godine, doznačilo je: 6 600 000 dinara GŠTO, 15 600 000 dinara 1. operativnoj zoni (sjeverna Dalmacija), 15 600 000 dinara 2. operativnoj zoni (Lika), 18 200 000 dinara 3. operativnoj zoni (Kordun), 20 800 000 dinara 4. operativnoj zoni (Banija), 6 600 000 dinara 5. operativnoj zoni (zapadna Slavonija) i 90 000 000 dinara 6. operativnoj zoni (istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem)[445].

---

[440] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.,* str. 63
[441] Nav. dj., str. 65
[442] Nav. dj., str. 63
[443] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *GŠTO RSK, Str. pov. br. 509-1 od 4. 6. 1992., Izvještaj o utrošku novčanih sredstava GŠTO RS Krajine*
[444] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK, Ministarstvo odbrane, Rešenje o odobrenju sredstava od 16. juna 1992.*
[445] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK, Ministarstvo odbrane, Str. pov. br. 870/92 od 1. 7. 1992., Rešenje o odobrenju sredstava*

Vlada tzv. „Republike Srpske Krajine“ na svojoj 25. sjednici, održanoj 28. srpnja 1992. godine, a radi obračunavanja vremena provedenog u ratu za pripadnike TO i *milicije*, donosi *Odluku*, prema kojoj je rat na području RSK trajao od 17. kolovoza 1990. do 23. svibnja 1992. godine[446].

Budući je, kako je već opisano, TO RSK životno ovisila o financijskim sredstvima koja su stizala sa računa Ministarstva obrane Republike Srbije, u Beogradu je 12. studenog 1992. godine održan sastanak Slobodana Miloševića sa vodstvom tzv „Republike Srpske Krajine“ (predsjednik RSK Goran Hadžić, predsjednik Vlade RSK Zdravko Zečević, ministar unutarnjih poslova RSK Milan Martić, ministar obrane RSK pukovnik Stojan Španović i ministar financija RSK Vojin Peurača). Glavna tema razgovora bilo je stanje obrane RSK i financiranje iste. Na sastanku je dogovoreno da okosnicu obrane čini 23 000 pripadnika *milicije* (5000 pripadnika *redovne milicije* i 18 000 pripadnika *posebnih jedinica milicije*). Navedene snage trebale su činiti *mirnodopsko jezgro vojske.* Postojeći stožeri TO RSK trebali su nastaviti sa svojim radom prema mirnodopskom ustroju. Kao i tijekom prijašnjeg perioda, nastavak financiranja TO i *milicije* RSK trebao je biti nastavljen iz proračuna Ministarstva obrane Republike Srbije[447].

5.2. Štab/Glavni štab TO tzv. „SAO Krajine“/“Republike Srpske Krajine“

Početnu točku za osnivanje *štaba* (stožera) sa zadaćom operativnog vođenja i zapovijedanja postrojbama i zapovjedništvima srpske TO na području tzv. „SAO Krajine“, a poslije tzv. „Republike Srpske Krajine“ nalazimo u Općinskom štabu TO Knin (isto kao što je ishodišna točka za osnivanje Ministarstva obrane tzv. „SAO Krajine“, a potom tzv. „Republike Srpske Krajine“ bio Općinski sekretarijat narodne obrane Skupštine općine Knin).

Kao što je već detaljno prethodno opisano, prvi ministar obrane tzv. „SAO Krajine“ bio je Milan Martić (od 29. svibnja do 27. lipnja 1991. godine) kada je započet proces ustrojavanja ministarstva obrane. Od 27. lipnja, uz predsjedanje Vladom tzv. „SAO Krajine“, Dr. Milan Babić preuzeo je i vođenje resora obrane te je sebe imenovao *Komandantom* (zapovjednikom) TO. Od 8. kolovoza 1991. godine funkciju zamjenika *Komandanta* TO imao je ministar unutarnjih poslova tzv. „SAO Krajine“ Milan Martić što je samo još više produbile prisutan antagonizam između Babića i Martića. Eskalacija sukoba i sve snažnija borbena djelovanja između hrvatskih snaga i postrojbi JNA zahtijevala su i prilagodbu TO. Tako je

[446] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK, Vlada, br. 04-3-270/92 od 28. 7. 1992., Odluka*
[447] Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 276

izvršena podjela postojeće TO na zonske štabove 20. kolovoza 1991. godine. Međutim, najviša razina organizacije zapovijedanja TO bila je još uvijek rudimentarna.

Tada intervenira SSNO sa ciljem stvaranja zapovjedne strukture TO tzv. „SAO Krajine“. Načelnik Personalne uprave SSNO svojom *Naredbom* od 20. rujna 1991. godine upućuje veći broj djelatnih časnika i nekoliko dočasnika JNA u TO tzv. „SAO Krajine“ sa ciljem ustrojavanja središnjeg *Štaba TO SAO Krajine* te *zonskih štabova* TO[448]. Milan Babić, u funkciji predsjednika *Vlade SAO Krajine*, svojim *Rješenjem* za zapovjednika *Štaba TO SAO Krajine* imenuje do tada umirovljenog general-potpukovnik Iliju Đujića[449]. Tako je 20. rujna postavljen „temeljni kamen“ za ustrojavanje *Štaba TO SAO Krajine*. Navedeni *Štab* trebao je preuzeti svoju funkciju, odnosno, započeti sa svojim radom (*zadejstvovati*) 30. rujna 1991. godine[450].

Štab TO Krajina sastojao se od slijedećih ustrojbenih elemenata:

Komandant (zapovjednik, ustrojbeno mjesto: *pukovnik/general-major*) sa *ađutantom* (pobočnikom, ustrojbeno mjesto: *vodnik I klase*) i vozačem (ustrojbeno mjesto: *vojnik*),

Štab

Načelnik štaba ujedno zamjenik komandanta (načelnik stožera) – ustrojbeno mjesto: *potpukovnik/pukovnik*,

1. Pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove (operativni časnik) – ustrojbeno mjesto: *major/potpukovnik* (bojnik/potpukovnik)

2. Pomoćnik načelnika štaba za organizacijsko-mobilizacijske poslove i personalne poslove (časnik za ustroj i personal) - ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik), sa dva referenta (za organizacijsko-mobilizacijske poslove, ustrojbeno mjesto: *poručnik* i za personalne poslove, ustrojbeno mjesto: *poručnik*),

3. Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne poslove (izvještajni časnik) - ustrojbeno mjesto: *kapetan I klase/major* (satnik/bojnik),

4. Načelnik inžinjerije (inženjerijski časnik) - ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik),

5. Načelnik veze (časnik službe veze) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik),

6. Načelnik artiljerijskih jedinica protivvazdušne odbrane (časnik za protuzračnu obranu) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik),

---

[448] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Personalan uprava, V. T. Pov. br. 24-175 od 20. 9. 1991., Naredba* i Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 125 – 126

[449] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Rješenje br. 1/1-91 od 30. 9. 1991.*

[450] Davor Marijan, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008., str. 125

7. *Načelnik atomsko-biološko-hemijske odbrane* (časnik za atomsko-biološko-kemijsku obranu) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik) i

8. Referent za diverzantska i protivdiverzanska dejstva (časnik za diverzantsko i protudiverzantsko djelovanje) – ustrojbeno mjesto: *kapetan I klase/major* (satnik/bojnik);

9. Kancelarija štaba (ured stožera) sa: *načelnikom kancelarije* (načelnikom ureda) – ustrojbeno mjesto: *stariji vodnik* i *delovođom* (administrativnim djelatnikom) – ustrojbeno mjesto: *vodnik I klase/stariji vodnik*;

Organ za moralno vaspitanje - Pomoćnik komandanta za moralno vaspitanje (pomoćnik zapovjednika za informativno-promidžbenu djelatnost) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik);

Organ za bezbednost - Pomoćnik komandanta za bezbednost (pomoćnik zapovjednika za sigurnost) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik);

Organ za pozadinu – Pomoćnik komandanta za pozadinu (pomoćnik zapovjednika za logistiku) – ustrojbeno mjesto: *potpukovnik/pukovnik*, sa podređenim:

1. Načelnik tehničke službe (časnik tehničke službe) ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik) sa *Rukovaocem MTS* (rukovoditelj materijalno-tehničkih sredstava) – ustrojbeno mjesto: *zastavnik I klase*,

2. Načelnik intendantske službe (opskrbni časnik) – ustrojbeno mjesto: *major* (bojnik),

3. Načelnik sanitetske službe (zdravstveni časnik) – ustrojbeno mjesto: *kapetan I klase*,

4. Načelnik veterinarske službe (veterinarski časnik) – ustrojbeno mjesto: *kapetan I klase*,

5. Načelnik saobraćajne službe (prometni časnik) – ustrojbeno mjesto: *kapetan I klase*,

6. Načelnik za finasije i budžet (časnik za financije i proračun) – ustrojbeno mjesto: *kapetan* (satnik) i

7. Blagajnik (rizničar) – ustrojbeno mjesto: *stariji vodnik.*

Prema navedenom ustroju ukupno je u *Štabu TO Krajine* trebalo biti angažirano 27 djelatnih vojnih osoba (*aktivnih vojnih lica*), od toga: 21 časnik (*starešina*), pet dočasnika (*mlađih starešina*) te jedan vojnik[451].

Na temelju spomenute *Naredbe* Personalne uprave SSNO, od 20. rujna, izvršena su prva imenovanja na ustrojbena mjesta unutar *Štaba TO Krajine*. Tako su toga dana imenovani: pukovnik Dušan Kasum na mjesto načelnika stožera (*načelnika štaba*), pukovnik Radoslav Maksić na mjesto operativnog časnika (*pomoćnika načelnika štaba za operativno-nastavne poslove*), potpukovnik Savo Radulović na mjesto časnika za ustroj i personal (*pomoćnika*

[451] HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Prilog br. 5/1, spisak ŠTO RS Krajina*

načelnika štaba za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove sa referentima: poručnikom Dušanom Vukojevićem i potporučnikom Veselkom Pamučarom), pukovnik Miloš Krnjeta na mjesto izvještajnog časnika (*pomoćnika načelnika štaba za obavještajne poslove*), kojega će ubrzo zamijenit *kapetan I klase* Simeun Čuturić, *kapetan I klase* Dušan Korolija na mjesto časnika za diverzantsko i protudiverzantsko djelovanje (*referenta za diverzantska i protivdiverzanska dejstva*), *kapetan I klase* Marko Macura časnik za protuzračnu obranu (*načelnika artiljerijskih jedinica protivvazdušne odbrane*), potpukovnik Aleksandar Vuletić na mjesto časnika službe veze (*načelnika službe veze*), stariji vodnik Zoran Bjeljac na mjesto načelnika ureda (*načelnika kancelarije*), potpukovnik Dragan Lekić na mjesto pomoćnika zapovjednika za informativno-promidžbenu djelatnost (*pomoćnika komandanta za moralno vaspitanje*), kojega će ubrzo zamijeniti pukovnik Jovo Uzelac, potpukovnik Jovo Marić na mjesto pomoćnika zapovjednika za sigurnost (*pomoćnika komandanta za bezbednost*), pukovnik Miloš Pupovac na mjesto pomoćnika zapovjednika za logistiku (*pomoćnika komandanta za pozadinu*), *kapetan I klase* Marko Miočinović na mjesto časnika tehničke službe (*načelnika tehničke službe*), pukovnik Radoslav Rajović na mjesto opskrbnog časnika (*načelnika intendantske službe*), poručnik Čedomir Bijelić na mjesto časnika za financije i proračun (*načelnika za finasije i budžet*), vodnik Petar Đurić na mjesto rizničara (*blagajnika*), *građansko lice* Mira Slavić, na mjesto tajnice zapovjednika i vojnik Darko Đujić na mjesto vozača zapovjednika *Štab TO Krajina* [452].

Nakon samo dva mjeseca na mjestu zapovjednika *Štaba TO Krajina* general-potpukovnik Ilija Đujić razriješen je navedene dužnosti na osobni zahtjev 28. studenog 1991. godine. Istoga dana na mjesto zapovjednika *Štaba TO Krajina* imenovan je dosadašnji *pomoćnika načelnika štaba za operativno-nastavne poslove* pukovnik Radoslav Maksić, dok je na njegovo mjesto imenovan pukovnik Stevo Ševo[453].

Načelnik *Štaba TO Krajina* pukovnik Dušan Kasum imenovao je (*izvršio postavljenja*), 9. prosinca 1991. godine. zapovjednike pristožernih postrojbi (*prištabnih jedinica*) *Štaba TO Krajina*. Tako je za zapovjednika stana (*komandanta stana*) imenovan poručnik Mirko Đurđević, za zapovjednika satnije veze (*četa veze*, koja se sastojala od 1. radio voda i 2. telefonsko-telegrafskog voda) imenovan je *kapetan I klase* Milenko Sučević, za zapovjednika

[452] HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Prilog br. 5/1, spisak ŠTO RS Krajina* i ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Personalan uprava, V. T. Pov. br. 24-175 od 20. 9. 1991., Naredba*

[453] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Rješenje br. 10/1-91 od 28. 11. 1991.* i *Rješenje br. 404/1-91 od 28. 11. 1991.*

izvidničkog (*izviđačkog*) voda potporučnik Dragan Ilić i za zapovjednika zaštitnog voda (sastava: I., II. i III. odred) satnik (*kapetan*) Dmitar Kuprešanin[454].

Načelnik *Štaba TO Krajina* pukovnik Kasum, potpisao je 9. siječnja 1992. godine, *Naređenje* kojim se od općinskih štabova TO zahtjeva izrada ustroja za postrojbe TO prostorne strukture na svom području. Rok za dostavu ustroja postrojbi prostorne strukture bio je 25. siječnja[455].

Temeljem zapovijedi Saveznog sekretara za narodnu obranu, potpisane od strane zamjenika saveznog sekretara, načelnika GŠ OS SFRJ general-pukovnika Blagoja Adžića, 27. veljače 1992. godine, postojeći *Štab TO Krajina* postaje *Glavni štab TO* tzv. „Republike Srpske Krajine“ (GŠTO RSK) te je za zapovjednika GŠTO imenovan general-potpukovnik Milan Torbica. Istom zapovijedi izvršen je kompletni preustroj postojećih zapovjedništava TO te je tako ustrojeno šest zapovjedništava zona. Zapovjedništvima zona (*zonskim štabovima*) TO određene su brigade TO, odredi TO i općinski stožeri (*općinski štabovi*) TO[456].

GŠTO prihvatio je 15. ožujka *Plan aktivnosti štabova i jedinca TO SRK na preuzimanju poslova od JNA i priprema za doček snaga UN-a.* Prema navedenom planu sve personalne poslove stožera i postrojbi TO (postavljenja, premještaji…itd) trebalo je zgotoviti do 25. ožujka, ustrojavanje stožera i zapovjedništava trebalo je okončati do 31. ožujka, *razvrstavanje* ljudstva između JNA, TO i *milicije* trebalo je završiti do 25. ožujka, dok je izrada *spiskova ljudstva po jedinicama i formiranje jedinica po spiskovima* imala rok do 25. ožujka, zaduživanje naoružanja po spiskovima do 25. ožujka, razrada mobilizacijskog plana do 10. travnja, izrada plana upotrebe TO do 30. svibnja, preuzimanje objekata za smještaj stožera i zapovjedništava TO i preuzimanje objekata za skladištenje naoružanja i vojne opreme TO do 30. ožujka. Nabavu i izradu potrebne ambalaže za pohranu naoružanja i vojne opreme trebalo je obaviti zajedno sa ustrojavanjem logističkih (pozadinskih) baza te je time sustav logističkog osiguranja trebao postati operativan do 23. travnja. Isto tako, trebalo je izvršiti uskladištavanje streljiva, minsko-eksplozivnih sredstava i goriva do 31. svibnja. Potom je trebalo izvršiti čišćenje naoružanja, njegovo konzerviranje i potom skladištenje do 31. svibnja te sa tim u svezi, izrada plana remonta i dugoročnog konzerviranja i izrada plana osiguranja

[454] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *Štab TO Krajina, Pov. br. 98/91 od 9. 12. 1991., Postavljenja*
[455] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *Štab TO Krajina, Pov. br. 32/92 od 9. 1. 1992., Naređenje*
[456] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 117, str. 254 – 266

objekata do 15. travnja. Posljednja zadaća odnosila se na izradu plana *uzbunjivanja komandi, štabova i jedinica* sa rokom gotovosti do 30. travnja 1992. godine[457].

U Kninu je 23. ožujka 1992. godine održano referiranje zapovjednika operativnih zona TO RSK zapovjedniku GŠTO general-potpukovniku Torbici, kojem je bio nazočan i dio časnika iz *Glavnog štaba TO* te ministar obrane RSK Stojan Španović i zamjenik ministra unutarnjih poslova RSK *za vojna pitanja* pukovnik Borislav Đukić. General-potpukovnik Torbica, nakon otvaranje sastanka, upoznao je nazočne sa svrhom sastanka, da se kao novoimenovani zapovjednik osobno upozna sa problemima u operativnim zonama. Pukovnik Đuro Ćuk (zapovjednik 2. operativne zone) izvijestio je da se na području Like nalazi 10 642 pripadnika *oružanih snaga* od toga 3600 pripadnika *milicije*. Kao glavne probleme naveo je mali broj djelatnih vojnih osoba u stožerima te probleme financiranja (isplate osobnih dohodaka i naknada za vojne obveznike) stožera i postrojbi TO. Potom je izlaganje nastavio pukovnik Čedomir Bulat (zapovjednik 3. operativne zone Kordun) te kao glavne probleme istaknuo identične kao u prijašnjem izlaganju, uz napomenu, da je i dalje neriješeno pitanje vojne tehnike (što se povlači sa postrojbama JNA, a što ostaje). Referiranje je potom nastavio pukovnik Rade Vujaklija (zapovjednik 4. operativne zone Banija) te je upoznao nazočne sa brojem pripadnika TO na području operativne zone (8512 vojnika) i potom sa problemima u ustrojavanju zapovjedništava, odnosno, podijele postojećeg jedinstvenog zapovjedništva TO za Kordun i Baniju na dva zapovjedništva operativnih zona. Zapovjednik 5. operativne zone (zapadna Slavonija) pukovnik Jovo Čubrilo, upoznao je nazočne sa aktivnostima oko ponovnog ustrojavanja TO na području operativne zone, budući se sustav TO praktički raspao u prosincu 1991. godine (uslijed provedbe napadnih djelovanja hrvatskih snaga). Predviđena snaga TO u zapadnoj Slavoniji iznosila bi 5342 vojnika. Referiranje zapovjednika operativnih zona završeno je izlaganjem pukovnika Bogdana Sladojevića (zapovjednika 6. operativne zone istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem) koji je tražio ustrojavanje oklopnih satnija (*tenkovskih četa*) u brigadama TO na svom području te je istaknuo slabu popunjenost stožera i postrojbi TO djelatnim vojnim osobama. Ministar obrane RSK Stojan Španović posebno je istaknuo rad na opskrbi stožera i postrojbi TO te je istaknuo osiguravanje šest borbenih kompleta streljiva (tri u postrojbama, dva u zonskim stožerima i jedan u GŠTO). Potom je zamjenik ministra unutarnjih poslova RSK pukovnik Borislav Đukić upoznao sve nazočne sa planom ustrojavanja osam brigada *milicije* (*posebne jedinice milicije*), koje će nakon demobilizacije postrojbi TO i razmještaja snaga UN-a, biti jedine dozvoljene oružane

[457] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *GŠTO, Str. pov. br. 47/92 od 15. 3. 1992., Plan aktivnosti*

formacije (uz *redovnu miliciju*) na području tzv. „Republike Srpske Krajine“. Načelnik stožera GŠTO RSK istaknuo je potrebu osiguranja 20-25000 ljudi za *posebne jedinice milicije* te što hitniju izradu mobilizacijskog razvoja za stožere i postrojbe TO. Potom je posebno skrenuo pažnju zapovjednicima operativnih zona da svi zahtjevi prema SSNO i Ministarstvu obrane Srbije mora ići isključivo preko GŠTO. Referiranje je zaključio zapovjednik GŠTO izdavanjem smjernica za daljnji rad: dovršiti ustrojavanje *posebnih jedinica milicije* (brigada), čim prije izraditi plan mobilizacije i upotrebe za stožere i postrojbe TO i nastaviti sa traženjem popune stožera TO djelatnim vojnim osobama[458].

Iz navedenog se mogu sažeti temeljni problemi TO RSK početkom 1992. godine, odnosno, neposredno uoči dolaska snaga UN-a na okupirana područja Hrvatske. Osnovi problem bio je nedostatak djelatnih vojnih osoba koje su se dobrovoljno stavile na raspolaganje za popunu stožera i postrojbi TO RSK. Uz spomenuto, „vječni“ problem TO RSK bilo je njezino financiranje koje je isključivo zavisilo od Ministarstva obrane Republike Srbije. Posebni problem predstavljalo je povlačenje postrojbi JNA te dolazak snaga UN-a, odnosno provedba demobilizacije TO, a u isto vrijeme rad na pripremama za moguću mobilizaciju (kao odgovor na stalni strah od hrvatskog napada). Upravo iz navedenog razloga demobilizacija je obuhvatila samo postrojbe, odnosno, otpuštanje vojnih obveznika (čime su automatski smanjeni i ukupni troškovi financiranja TO), dok su stožeri TO (odreda, brigada i općina) i zapovjedništva zona te GŠTO nastavili sa svojim radom.

Dopunom postojećeg ustroja TO RSK, prema naredbi SSNO od 24. ožujka 1992. godine, naređeno je ustrojavanje 75. pozadinske (logističke) baze, kao pristožerne postrojbe GŠTO, odnosno, kao središnje logističke baze TO. Prema istoj naredbi 75. logističkoj bazi podređeni su: 2. tehničko skladište u Golubiću i 3. tehničko skladište u Kosovom Polju kod Knina[459].

Mjesec dana kasnije, 28. travnja, SSNO je uputio novu naredbu GŠTO kojom se izvršila daljnja dogradnja pristožernih postrojbi GŠTO. Naredbom je predviđeno ustrojavanje: 101. izvještajnog središta (*obavještajnog centra*) u Kninu te 102. izvještajnog središta u Dalju. Nadalje, naređeno je ustrojavanje 19. radio-izvidničkog voda (*radio-izviđački*) u Kninu, koji je u operativno-stručnom pogledu bio podređen II. (izvještajnoj upravi) GŠ OS SFRJ. Istom

[458] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 151, str. 325 – 335
[459] Nav. dj., dokument 155, str. 349 – 353

naredbom ustrojava se *Uprava posebnih jedinica milicije* koja se podčinjava Ministarstvu obrane RSK[460].

General-potpukovnik Milan Torbica, zapovjednik GŠTO, potpisao je 30. travnja 1992. godine, *Naredbu* na temelju koje je dotadašnji pukovnik Dušan Kasum promaknut u čin general-bojnika (*general-majora*) te postavljen za načelnika stožera GŠTO, dok je prema istoj *Naredbi* bojnik (*major*) Slavko Dobrić imenovan za *pomoćnika načelnika štaba za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove* (umjesto dotadašnjeg potpukovnika Save Radulovića)[461].

GŠTO je 25. svibnja 1992. godine izdao *Naređenje o mjerama stalne, povišene i potpune borbene gotovosti* (koje je stupilo na snaga 1. lipnja). Mjere stalne borbene gotovosti u oblasti *rukovođenja i komandiranja* obuhvaćale su uspostavu stalnog sustava *operativnih dežurstava* do razine brigade, odnosno, općinskog štaba TO. Uz navedeno uspostavljeno je i stalno *dežurstvo* viših časnika (*rukovodećih timova*) u GŠTO i zapovjedništvima operativnih zona. U mirnodopskim zapovjedništvima i stožerima težište obuke trebalo je biti na uvježbavanju u izvođenju mobilizacije. Jedna od bitnih mjera stalne borbene gotovosti, prema *Naređenju* je i izrada stalnih procjena i analiza. Ove procijene i analize trebale su težišno pratiti vojno-političku situaciju u Hrvatskoj te potom procjenjivati utjecaj na borbenu gotovost TO RSK. U proces planiranja ulazila je i izrada *planova uzbunjivanja* koji su trebali biti pohranjeni u *operativnom dežurstvu*. Mjere u oblasti osiguranja obuhvaćale su izradu planova obrane pojedinih objekata u kojima je trebalo razraditi upotrebu snaga osiguranja do dolaska interventnih snaga. Nadalje, propisane mjere u oblasti mobilizacijskih priprema obuhvaćale su osiguranje neometanog izvršenja mobilizacije u svim uslovima. Za izvršenje uspješne mobilizacije ključan je bio *pozivarski* sustav. Djelokrug stalnih mjera za podizanje stalne borbene gotovosti odnosio se na provjeru funkcioniranja unutarnje službe, straža i protupožarnog osiguranja. U slučaju zaoštravanja opće sigurnosne situacije *Naređenje* propisuje rad prema izvanrednim mjerama za podizanje borbene gotovosti koje su obuhvaćale: pregled te ažuriranje planova *uzbunjivanja* i mobilizacije, uspostavljanje pojačanih *operativnih dežurstava*, zabranu udaljavanja časnika iz stožera, uvođenje pojačanog osiguranja objekata i izvršenje svih priprema za pozivanje vojnih obveznika (mobilizaciju). Naredba za provedbu navedenih mjera podizanja borbene gotovosti zapovjedništava, stožera i postrojbi TO označavala je prvi stupanja pripravnosti. U drugom stupnju pripravnosti GŠTO

[460] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 195, str. 430 – 433
[461] Nav. dj., dokument 198, str. 437

zapovijeda potpunu mobilizaciju stožera i postrojbi TO te se vrši popuna postrojbi naoružanjem i streljivom. Dok u trećem stupnju pripravnosti postrojbe TO započinju sa realizacijom planova obrane (zaprečivanje u svojim zonama odgovornosti)[462].

Komandant GŠTO imenovao je 12. lipnja potpukovnika zrakoplovstva Milana Perića na mjesto *pomoćnika načelnika stožera za zrakoplovstvo ujedno zamjenik načelnika stožera*[463].

Stanje na području tzv. „Srpske Republike Krajine" ocrtava i zapovijed general-potpukovnika Torbice, od 18. lipnja 1992. godine, pod indikativnim nazivom *Naređenje – Poduzimanje mjera za sprječavanje djelovanja raznih paravojnih grupa na teritoriju RSK.* U preambuli navedenog naređenja Torbica opisuje trenutnu situaciju na području RSK: *nepoštivanje legalno izabrane vlasti*. Kao područje gdje se pojavljuje najviše paravojnih skupina ističe se istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem, a u navedenom području na udaru paravojnih skupina posebno je Baranja na čijem području, kako priznaje Torbica, *pojavljuju se grupe koje ne priznaju legalnu vlast već zavode bezakonje i nasilje nad stanovništvom*. Ponukan navedenim, Torbica, zapovijeda podčinjenim zapovjednicima operativnih zona TO: *paravojne formacije koje djeluju na teritoriji RSK odmah razoružati, raspustiti i onemogućiti njihovo daljnje djelovanje*. Za izvršenje navedene zapovijedi Torbica određuje zapovjednike zonskih štabova i zapovjednike brigada *posebnih jedinica milicije*, a kao rok za izvršenje određuje 29. lipnja 1992. godine[464].

GŠTO je 7. srpnja uputio zapovjedništvima zona TO *Metodologiju preuzimanja zona odgovornosti od zaštitnih snaga UN-a.* Spomenutom *Metodologijom* GŠTO upozorava na standard UN-a o povlačenje topničko-raketnih sustava te oklopno-mehaniziranih sastava na udaljenost od 30 km od crte bojište što se poduzima odmah. Pješačke postrojbe napuštaju prvu crtu, u etapama, od pet km, potom 15 km i na kraju na 30 km od prve crte. Na temelju te metodologije GŠTO predviđa okončanje povlačenja i predaju prve crte snagama UN-a u roku od 10 do 15 dana. Posljednju fazu predstavlja predaja oružja i odora te demobilizacija, odnosno, otpuštanje vojnih obveznika iz postrojbi[465].

Naređenje za demobilizaciju GŠTO izdano je 23. srpnja te potom proslijeđeno podređenim zapovjedništvima operativnih zona i 75. pozadinskoj bazi. Demobilizacija i

---

[462] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *GŠTO, D.T. br. 330-26 od 27. 5. 1992., Naređenje o merama stalne, povišene i potpune borbene gotovosti*

[463] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-3 od 12. 6. 1992., Naredba*

[464] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 277, str. 550 – 551

[465] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 23, str. 42 – 43

predaja prve crte bojišta trebala je započeti 24. srpnja te biti okončana 1. kolovoza. Potom GŠTO zapovijeda pohranu streljiva, naoružanja i vojne tehnike od 1. do 15. kolovoza. Regulirana je izrada civilnih dokumenata za sve djelatne vojne osobe koje ostaju razmještene u zapovjedništvima i stožerima postrojbi TO te od 15. kolovoza na radna mjesta dolaze u civilnoj odjeći. Nadalje, GŠTO zapovijeda organizaciju stalnih *dežurstava* u zapovjedništvima operativnih zona te u stožerima brigada TO i općinskim stožerima TO. Isto tako od 15. kolovoza GŠTO zabranjuje bilo kakav kontakt između zapovjedništava i stožera TO sa snagama UN-a bez prethodnog odobrenja GŠTO[466].

Naređenjem general-potpukovnika Milana Torbice od 17. kolovoza dano je dopuštenje djelanim vojnim osobama srpske nacionalnosti, podrijetlom sa područja Bosne i Hercegovine, uz predočenje pismenog zahtjev, mogu napustiti TO RSK te prijeći u sastav vojske bosanskih Srba. Ispražnjena ustrojbena mjesta trebala su biti popunjena djelatnim vojnim osobama iz Savezne Republike Jugoslavije, a koja su rođena na području tzv „Republike Srpske Krajine“[467].

Komandant GŠTO imenovao je pukovnika Dušana Kožula (zapovjednika 75. pozadinske baze) za vršitelja dužnosti *pomoćnika komandanta za pozadinu* (pomoćnik zapovjednika za logistiku), uz svoju navedenu dužnost, 21. kolovoza 1992. godine[468]. Svojom *Naredbom* od 31. kolovoza 1992. godine general-potpukovnik Torbica uvodi novu funkciju u GŠTO: *pomoćnik komandanta za stambene poslove* (ustrojbeno mjesto razine potpukovnika) te na navedeno mjesto imenuje bojnika (*majora*) Stevana Krklješa[469].

GŠTO je 28. kolovoza zapovjedio provedbu *organizacijsko-formacijskih promjena u TO RSK*. U odnosu prema GŠTO navedene promijene odnosile su se na 87. logistički (pozadinsku) bazu u Čerkezovcu, koja je prema spomenutoj zapovijedi podčinjena direktno pod nadležnost GŠTO[470].

Nekoliko dana kasnije, 1. rujna, *Komandant GŠTO* potpisuje nekoliko imenovanja. Tako je poslove materijalno-financijskog poslovanja u GŠTO preuzeo *kapetan I klase* Mladen Simić[471], a poslove glavnoga knjigovođe pričuvni bojnik (*rezervni major*) Dušan Bjedov[472].

---

[466] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 58, str. 98 – 99

[467] Nav. dj.., dokument 96, str. 171 – 172

[468] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-66 od 21. 8. 1992., Naredba*

[469] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-88 od 31. 8. 1992., Naredba*

[470] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 215

[471] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-104 od 1. 9. 1992., Naredba*

Za zapovjednika 19. radio-izvidničkog voda GŠTO imenovan je poručnik Petar Đukić[473], dok je za referenta kod *pomoćnika načelnika štaba za operativno-nastavne poslove* (operativnog časnika) imenovan pričuvni satnik (*rezervni kapetan*) Dušan Vukojević[474].

Osmoga rujna general-potpukovnik Milan Torbica od podređenih zonskih štabova traži dostavljanje popisa svih djelatnih vojnih osoba (*aktivnih vojnih lica*) te *građanskih lica* na službi u TO koje su nesrpske nacionalnosti, na kojem se ustrojbenom mjestu nalaze, da li su u „miješanom" baraku i sa kim te koliko imaju radnog staža. Nakon izvršene analize, GŠTO je trebao donijeti odluku o nastavku ili prestanku njihove vojne karijere[475].

Početkom rujna 1992. godine GŠTO sačinio je dokument pod nazivom *Analiza borbene gotovosti TO RSK za period od februara do augusta*. *Analiza* započinje konstatacijom o dva bitna događaja koja su obilježila TO RSK u navedenom periodu. Prvi je bio „vanjski" i predstavljao je stvaranje Vojske Jugoslavije te time TO RSK prestaje biti dio jedinstvenog sustava *rukovođenja i komandiranja* kakav je postojao za vrijeme JNA. Drugi događaj je bio „unutarnji" i predstavljao je demobilizaciju postrojbi TO RSK. Za *rukovođenje i komandiranje* na razini TO RSK iznijet je zaključak o relativno dobrom funkcioniranju, koji je bolji na višim razinama, a lošiji na nižim. Ističe se, u nekoliko slučajeva, pojava nediscipline i samovolje vojnih obveznika, koji su organizirani u manje skupine, vršili pljačke i ubojstva. Potom se ističu prisutne negativne pojave koje utiču na moral vojnika: stranačka borba za vlast u RSK i odnosi između Srba iz pojedinih regija, stvaranje skupina unutar postrojbi koje vrše pljačke i ubojstva, nefunkcioniranje lokalne vlasti, neefikasnost sustava mobilizacije, koji omogućava jednom dijelu građana sa područja RSK izbjegavanje vojne obveze bez sankcija, nepovjerenje jednog dijela vojnika u svoje zapovjednike, loš odnos djelatnih vojnih osoba prema podređenim i učestale nestašice u sustavu logističkog osiguranja. Za poboljšanje borbene gotovosti i općeg morala vojnih obveznika, prema *Analizi*, potrebno je: ostvariti povoljno političko rješenje sudbine RSK, usvojiti najpovoljniju doktrinu obrane RSK, ostvariti optimalne uslove za život vojnih obveznika, a i svih ostalih građana RSK, njegovati poštovanje prema poginulim borcima i sankcioniranje ratnih profitera te svih ostalih negativnih pojava tijekom rata. U segmentu obuke ističu se problemi u osobnom rukovanju naoružanjem te u provedbi taktičkih postupaka, odnosno, taktičkoj obuci. Kod jednog broja zapovjednika (djelatnih i pričuvnih) uočeno je da nisu dorasli postavljenim zadaćama. Veliki problem predstavljala je i nedovoljna popunjenost postrojbi, osobito

---

[472] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-116 od 1. 9. 1992., Naredba*
[473] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-115 od 1. 9. 1992., Naredba*
[474] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-116 od 1. 9. 1992., Naredba*
[475] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-103 od 8. 9. 1992., Naredba*

djelatnim vojnim osobama, zbog slabog odaziva djelatnih vojnih osoba iz Vojske Jugoslavije, a koji su podrijetlom iz RSK. Kroz sustav logističkog osiguranja TO osigurana je zaliha od 5000 suhih cjelodnevnih vojnih obroka, dok je kod brigada osigurano do pet do devet borbenih kompleta streljiva. Međutim, ističe se nedostatak granata za haubice 105 mm, minobacačkih granata svih kalibara te raketa 128 mm za višecjevne bacače raketa *Oganj*. Nakon demobilizacije postrojbi izvršeno je čišćenje te konzerviranje osobnog naoružanja, topništva i oklopništva. Za smještaj vozila (borbenih i neborbenih) ističe se nedostatak natkrivenih prostora, tako da je dio tehnike smješten na otvorenim stajankama bez zaštite. Budući nisu postojali dovoljni kapaciteti za izvođenje remonta, ističe se da 420 motornih vozila te topovi 130 mm čekaju na izvođenje remonta. Potom se ističe nedovoljna popuna stručnim osobljem, pričuvnim dijelovima i gumama, a najveći problem predstavljao je nedostatak novih akumulatora za borbena i neborbena vozila. Kod zdravstvenog zbrinjavanja ističe se uspostava dviju ratnih bolnica *Petrova Gora* i *Sveti Sava* u Kninu te oporavilišta za vojne ranjenike u Topuskom. Dok su problemi nastajali u nabavi pojedinih vrsta lijekova te naplati zdravstvenih usluga. Na kraju *Analize* konstatira se da je postojeći sustav sigurnosti TO nedovoljno efikasan zbog svoje nerazvijenosti i neizgrađenosti. Svi izvještajni napori težišno su usmjeri na otkrivanje ranih indikatora o pripremi agresije te su usmjereni prema praćenju hrvatskih snaga[476].

Personalna uprava Ministarstva obrane Vojske Jugoslavije upoznala je 8. listopada GŠTO sa svojom odlukom o načinu isplate osobnih dohodaka za djelatne vojne osobe angažirane u TO RSK. Na temelju navedene odluke sve djelatne osobe u TO RSK vode se kao *privremeno upućene na rad* dok će stalna postavljena dobiti u garnizonima Vojske Jugoslavije. Budući se navedeni oblik rada smatrao službenim putovanjem time su djelatne vojne osobe (*aktivna vojna lica*) ispunjavala uvijete za odobravanje isplata dnevnica za službena putovanja te naknade troškova za odvojeni život od obitelji[477].

Komandant GŠTO general-potpukovnik Milan Torbica 9. listopada 1992. godine izvršio je nova imenovanja u GŠTO: bojnik (*major*) Đuro Rodić imenovan je za *načelnika veze* (časnika za službu veze), umjesto dotadašnjeg načelnika potpukovnika Aleksandra Vučetića[478], dok je *kapetan I klase* Nedjeljko Gavran imenovan za *načelnika tehničke službe* (časnika tehničke službe) umjesto dotadašnjeg načelnika *kapetana I klase* Marka

[476] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 123, str. 236 – 245
[477] Nav. dj., dokument 186, str. 356 – 357
[478] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-135 od 9. 10. 1992., Naredba*

Miočinovića[479]. Imenovan je i novi referent kod *pomoćnika načelnika štaba za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove pješadijski kapetan I klase* Tomo Dobrić, a *građansko lice* Dragana Bezbradica imenovana je za referenta pravnih poslova kod istoga pomoćnika načelnika štaba[480]. Posljednje imenovanje bilo je ono *starijeg vodnika I klase* Duška Stupara, 30. listopada 1992. godine, za novog zapovjednika stana GŠTO[481].

Na zahtjev GŠ Vojske SR Jugoslavije, od 2. studenog, GŠTO RSK dostavio je ukupan broj djelatnih vojnih osoba u TO RSK na dan 1. rujna 1992. godine: 72 časnika, 69 dočasnika i 17 djelatnih vojnih osoba po ugovoru, odnosno, ukupno 158 djelatnih vojnih osoba. Uz navedeno, GŠTO je dostavio i broj *privremeno angažiranih* djelatnih vojnih osoba bivše JNA u TO tijekom 1991. godine: 18 časnika, tri dočasnika, odnosno, 21 djelatna vojna osoba. Dok je broj *privremeno angažiranih* djelatnih vojnih osoba JNA u 1992. godini bio: 65 časnika i 26 dočasnika, odnosno, ukupno, 91 djelatna vojna osoba[482].

5.3. 1. operativna zona/Zonski štab TO za sjevernu Dalmaciju

Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine, potpisao je 20. kolovoza 1991. godine Milan Babić. Na temelju navedene *Naredbe* ustrojena je 1. *Dalmatinsko-Lička* operativna zona TO. Za zonu nije ustrojeno posebno zapovjedništvo nego je prema navedenoj *Naredbi* sve poslove iz nadležnosti zapovjedništva zone obavljao *Štab TO SAO Krajine*[483].

Temeljem zapovijedi SSNO od 1. listopada 1991. godine izvršen je preustroj postojećih zonskih štabova TO te je ustrojen 1. zonski štab TO Dalmacija (Knin), koja je time „razdvojena“ od Like, sa podređenim: Općinski štab TO Knin (brigada TO Karin i brigada TO Bukovica), Općinski štab TO Benkovac (brigada TO Benkovac) i Općinski štab TO Obrovac: (odred TO Obrovac). Međutim, i dalje nije bio ustrojne poseban zonski štab nego je kao i do sada sve poslove iz nadležnosti zonskog štaba obavljao *Štab TO SAO Krajine* [484].

Štab TO tzv. „SAO Krajine“ sačinio je 11. prosinca 1991. godine pregled postrojbi na području 1. zonskog štaba TO za sjevernu Dalmaciju. Prema spomenutom pregledu

---

[479] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-136 od 9. 10. 1992., Naredba*
[480] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-137 od 9. 10. 1992., Naredba*
[481] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-168 od 30. 10. 1992., Naredba*
[482] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. Pov. br. 570-170 od 2. 11. 1992., Podaci za AVL*
[483] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *br. 189/91-1 od 20. 8. 1991., Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine*
[484] HR-HMDCDR 2, kutija 6031, SAO Krajine, *ŠTO Str. pov. br. 20/1-91 od 1. 10. 1991., Zapovijed* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 12

manevarsku strukturu TO činile su: dvije brigade TO Knin (svaka brigada imala je 1328 ljudi, odnosno, ukupno: 2656 ljudi) te brigada TO Benkovac (1328 ljudi). Brigada je imala štab (stožer) brigade i tri pješačke bojne (bataljuna) od po četiri satnije (čete).

Prostorna struktura 1. zonskog štaba sastojala se od:

- općinskog štaba TO Knin sa: 70 samostalnih desetina (978 ljudi), sedam samostalnih vodova (177 ljudi) i dvije samostalne satnije (čete) sa 156 ljudi. Ukupno je na području Općinskog štaba TO Knin u prostornoj strukturi bilo angažirano 1311 ljudi;
- općinskog štaba TO Benkovac sa: 41 samostalna desetina (458 ljudi), 20 samostalnih vodova (623 čovjeka) i jedna samostalna satnija (četa) sa 94 čovjeka. Postrojbe prostorne strukture Općinskog štaba TO Benkovac imale su ukupno: 1175 ljudi i
- općinskog štaba TO Obrovac sa: tri samostalne desetine (30 ljudi) i 10 samostalnih vodova (270 ljudi). Prostorna struktura Općinskog štaba TO Obrovac bila je najmanja i imala je 300 ljudi.

Ukupno je na području 1. zonskog štaba TO sjeverna Dalmacija, 11. prosinca 1991. godine, bilo angažirano: 6772 pripadnika TO[485].

SSNO je 27. veljače 1992. godine uputio GŠTO *Naredbu o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama Teritorijalne obrane Republike Srpske Krajine.* U navedenoj *Naredbi* precizirano je ustrojavanje 1. operativne zone TO sjeverna Dalmacija sa podređenim: 1. brigada TO (kninska), 3. brigada TO (benkovačka) i 4. brigada TO (obrovačka) te općinske štabove TO: Knin, Benkovac i Obrovac. Zapovjedništvo 1. operativne zone sastojalo se od: stožera operativne zone, zapovjedništva stana (*komande stana*), satnije službe veze (*čete veze*), voda vojne policije, izvidničkog voda, lakog raketnog voda protuzračne obrane i zaštitnog voda[486].

Dopunu prethodne strukture naredio je SSNO, 24. ožujka, svojom *Naredbom o organizacijsko-formacijskim promjenama u TO RSK*. Uz prethodno opisanu strukturu postrojbi, *Naredbom* od 24. ožujka naređeno je ustrojavanje i slijedećih postrojbi na području 1. operativne zone: 49. haubički topnički divizijun 105 mm (Knin), 70. mješoviti protuoklopni

[485] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 285, str. 537 – 538

[486] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, D.T. br. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

topnički divizijun (Benkovac), 31. laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm (Knin) i 77. pozadinska (logistička) baza (Knin)[487].

Komandant (zapovjednik) GŠTO, svojom *Naredbom* od 30. travnja 1992. godine, izvršio je prva imenovanja u zapovjedništvo 1. zonskog štaba TO. Tako su imenovani: pukovnik Milan Đilas za zapovjednika, bojnik (*major*) Marko Zelić za pomoćnika zapovjednika za sigurnost i potpukovnik Ile Maksimović za pomoćnika zapovjednika za logistiku (pozadinu)[488].

Nova imenovanja, od strane GŠTO, u zapovjedništvo 1. zonskog štaba uslijedila su 12. lipnja te su toga dana imenovani: pukovnik Ivan Mijatov na mjesto načelnika stožera zapovjedništva (*načelnik štaba komande*) ujedno zamjenika zapovjednika i potpukovnik Sretko Lakić na mjesto *pomoćnika načelnika štaba za operativno-nastavne poslove* (operativni časnik stožera zapovjedništva). Istom *Naredbom* imenovani su: *kapetan I klase* Miroslav Ležaić za zapovjednika 49. haubičkog topničkog divizijuna 105 mm (Knin), poručnik Zoran Čović za zapovjednika 31. lakog topničkog divizijuna protuzračne obrane 20/3 mm (Knin) i *kapetan I klase* Lazar Inić za zapovjednika 77. pozadinske (logističke) baze (Knin)[489]. Kao karakteristika kod svih imenovanja (postavljenja) može se uočiti da su svi postavljeni časnici pretežito bili za jedan čin niži od *formacijskog čina* (FČ) koji je predviđen prema ustroju. Navedena praksa imala je za cilj „stvaranje prostora“ kako bi se djelatnim časnicima (i djelatnim dočasnicima na njihovim ustrojbenim mjestima) ostavljala mogućnost promaknuća na navedenom ustrojbenom mjestu.

U međuvremenu, postrojbe 1. operativne zone TO započele su sa preuzimanjem prve crte bojišta od postrojbi 9. kninskog korpusa JNA 31. svibnja što je okončano do 2. lipnja 1992. godine. Međutim, postrojbe 1. operativne zone TO RSK neće biti dugo angažirane na prvoj crti budući je već 24. srpnja započela predaja prve crte snagama UN-a, a čitav proces je okončan do 1. kolovoza 1992. godine[490].

---

[487] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 155, str. 350 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[488] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 438

[489] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-3 od 12. 6. 1992., Naredba*

[490] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 93

Nakon izvršenje obje navedene zadaća zapovjednik 1. operativne zone pukovnik Milan Đilas sačinio je *Analizu borbene gotovosti Zonskog štaba TO Sjeverne Dalmacija sa stanjem dana 17. 8. 1992. godine.* Pukovnik Đilas uputo je *Analizu* u GŠTO te izvijestio da je u periodu od 1. do 15. kolovoza izvršena demobilizacija postrojbi pod zapovjedništvom 1. operativne zone, odnosno, demobilizirano je 9877 vojnika od toga: 71 časnik, 941 dočasnik i 7565 vojnika. Nakon demobilizacije pristupilo se poslovima čišćenja, konzerviranja i skladištenja naoružanja i streljiva te vojne opreme. Za izvršenje navedenog te potom organizacije i provedbe fizičkog osiguranja objekata, u kojima se nalazilo pohranjeno naoružanje i streljivo, zapovjedništvo 1. operativne zone zadržalo je 313 vojnih obveznika. Na taj način je do 15. kolovoza pohranjeno u skladišta 9248 komada pješačkog naoružanja, 825 minobacačkih i topničkih sredstava, 72 tenka (od toga tri tenka za izvlačenje), 37 oklopnih transportera i borbenih vozila pješaštva te 654 neborbena vozila. Nakon usporedbi za evidencijama utvrđen je manjak od 2000 komada pješačkog naoružanja. Problem koji se posebno ističe u *Analizi* stanje je borbenih i neborbenih vozila, koja zbog nepostojanja službe održavanja, nisu remontirana, a veliki problem predstavljao je i kroničan manjak pričuvnih dijelova za sve vrste vozila. Uz manjak pješačkog naoružanja, najveći manjak bio je kod povrata osobne opreme vojnika te je i mali dio navedene opreme koji je vraćen bio u dotrajalom i neupotrebljivom stanju. Najveći dio osobne opreme vojni obveznici uopće nisu vratili u skladišta[491].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine proslijedio štabu 1. operativne zone svoju *Naredbu o organizacijsko-formacijskim promjenama u TO RSK.* Na području odgovornosti zonskog štaba 1. operativne zone TO RSK, prema navedenoj *Naredbi*, trebalo je ustrojiti:

- mješovitu protuoklopnu pukovniju u Benkovcu, zapovjednik: bojnik (*major*) Janko Durica[492],

- mješovitu topničku pukovniju u Kninu, zapovjednik: bojnik (*major*) Milenko Lakić[493] i

- laku topničko-raketnu pukovniju protuzračne obrane Knin, zapovjednik: potpukovnik Živko Šaponja (sastava: sastav: stožer, zapovjedna bitnica, 1. i 2. bitnica protuzračnih topova 40 mm *Bofors* te 3. bitnica na borbenim oklopnim vozilima sa protuzračnim topovima 20/3 mm, 4. bitnica protuzračnih raketnih sustava *Strijela-1M* na oklopnim vozilima i nastavna laka bitnica prijenosnih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*).

---

[491] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-3 od 12. 6. 1992., Naredba* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 94 str. 159 – 167

[492] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-117 od 1. 9. 1992., Naredba*

[493] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-119 od 31. 7. 1992., Naredba*

Prema istoj *Naredbi* zatim je trebalo ustrojiti mehaniziranu bojnu i inženjerijsku bojnu u 1. brigadi TO, potom oklopnu bojnu i topnički haubički divizijun u 3. brigadi TO. Istom *Naredbom* određeno je da postojeći protuoklopni vod 1. brigade TO bude preustrojen u mješoviti protuoklopni divizijun, dok je u 3. brigadi TO laki topničko-raketni vod protuzračne obrane trebao biti preustrojen u laki topnički divizijun protuzračne obrane. Temeljen navedene *Naredbe* postojeći 70. mješoviti protuoklopni topnički divizijun ulazi u sastav 3. brigade TO, a 49. haubički topnički divizijun 105 mm i 31. laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm ulaze u sastav 1. brigade TO[494].

Istoga dana prema naredbi zapovjednika 1. operativne zone izvršeno je postavljenje Rajka Ljune za pomoćnika načelnika stožera operativne zone za izvještajne poslove[495]. *Komandant* GŠTO imenovao je 13. studenog 1992. godine u stožer zapovjedništva 1. operativne zone za referenta *kod pomoćnika načelnika štaba za organizacijsko-mobilizacijske i personalne poslove kapetana I klase* Tomu Dobrića[496].

Prema *ratnoj formaciji* 1. operativna zona sjeverna Dalmacija trebala je imati: 390 časnika, 212 dočasnika i 4052 vojnika, odnosno, ukupno: 4654 pripadnika (prema *mirnodopskoj formaciji*: 66 časnika, 18 dočasnika i 21 *građansko lice*, odnosno, ukupno: 105 ljudi)[497].

Zadaća 1. operativne zone u slučaju otpočinjanja ratnih djelovanja bilo je izvršavanje mobilizacije te popuna stožera i postrojbi TO na svom području odgovornosti (*spajanje ljudstva sa naoružanjem i sredstvima vojne tehnike)*. Nakon izvršenja mobilizacije zapovjedništvo 1. operativne zone trebalo je podčinjen postrojbe dovesti u stanje pune borbene gotovosti, odnosno, u stanje spremnosti za borbene djelovanja. Prema planu obrane 1. operativne zone, koji je načinjen na temelju procjena pravaca napada hrvatskih snaga, glavne snage bile bi razmještene na smjeru Drniš – Knin, a pomoćne na smjerovima Zadar – Benkovac, Maslenica – Obrovac i Peruča – Vrlika – Knin. Osnova plana obrane 1. operativne zone bila je uporna obrana na spomenutim smjerovima angažiranjem svih podređenih postrojbi TO manevarske i prostorne strukture[498].

Brigade podređene 1. operativnoj zoni TO:

---

[494] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-3 od 12. 6. 1992., Naredba* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115 str. 215 – 216

[495] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *ZnŠTO Severna Dalmacija,Pov. br. 167-35 od 28. 8. 1992., Naredba*

[496] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-179 od 13. 11. 1992., Naredba*

[497] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 87

[498] Nav. dj., str. 90 – 91

1. brigada TO (kninska)

Zapovjednik *Štaba TO* tzv. „SAO Krajine“ general-pukovnik Ilija Đujić naredio je 23. listopada 1991. godine ustrojavanje brigade TO Knin. Brigadu su činila tri odreda TO: Golubić, Kninsko Kosovo polje te Cetina. Prema spomenutoj naredbi brigada je trebala biti mobilizirana do 5. studenog 1991. godine sa: stožerom brigade, zapovjednim vodom, logističkom desetinom te tri navedena odreda TO[499]. Dopunom navedene zapovijedi general Đujić je pomaknuo rok za dovršetak mobilizacije brigade na 2. studenog, a za rješavanje problema nedostataka časnika, za popunu ustrojbenih mjesta u brigadi, naredio je postavljanje raspoloživih časnika iz općinskog štaba TO Knin[500].

Međutim, samo ustrojavanje brigade teklo je sporo i uz mnoge probleme (slab odaziv vojnih obveznika te su brigada popunjavala uz „asistenciju“ vojne policije, manjak časnika i dočasnika, problemi sa logističkim osiguranjem…itd) tako je odred TO Kninsko Kosovo Polje ustrojen djelomično tek 12. studenog (sa 106 pripadnika)[501].

Za zapovjednika brigada imenovan je potpukovnik Živko Rodić (do kraja lipnja 1992.)[502], kojega će zamijeniti potpukovnik Jovan Grubić, a zatim će zapovijedanje brigadom, kao vršitelj dužnosti zapovjednika, preuzeti bojnik (*major*) Boško Istrat[503].

Na početku 1992. godine 1. brigada TO imala je razinu popunjenosti od svega 38%, odnosno, ukupno: 512 vojnika. Po svom ustroju brigada je tada imala: jednu pješačku bojnu (vrličku) sa 383 vojnika te dvije samostalne pješačke satnije: kninsku sa 75 i kosovopoljsku sa 72 vojnika[504].

Naredbom SSNO od 27. veljače 1992. godine 1. brigada TO (kninska) podređena je 1. operativnoj zoni TO RSK[505]. Brigada je imala zadaću glavninom snaga braniti smjer Knin – Drniš te pomoćnim snagama smjer Otišić – Dabar – Vrlika. Za obranu Miljevačkog platoa brigada je ustrojila privremeni sastav pod nazivom Taktička grupa 1 (TG-1), koji se sastojao

---

[499] HR-HMDCDR 2, kutija 6031, *ŠTO, Str. pov. br. 20/1-91 od 23. 10. 1991., Naredba*

[500] HR-HMDCDR 2, kutija 6031, *ŠTO, Str. pov. br. 35/1-91 od 30. 10. 1991., Naredba*

[501] HR-HMDCDR 6, kutija 20, *ŠTO, Pov. br. 501/3 od 6. 11. 1991., Izvještaj*

[502] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 438

[503] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 111

[504] HR-HMDCDR 2, kutija 6044/2, *ŠTO općina Knin, Str. pov. br. 18/2 od 17. 1. 1992., Stanje b/g TO opština Knin*

[505] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, D.T. br. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

od 1. pješačke bojne brigade ojačane topničkom bitnicom i oklopnim vodom pod zapovjedništvom pričuvnog bojnika (*rezervnog majora*) Mirka Nikolića[506].

Tijekom srpnja i početkom kolovoza 1992. godine 1. brigada TO povučena je sa prve crte bojišta te potom demobilizirana. Zadaća brigada u slučaju napada hrvatskih snaga ostala je nepromijenjena u odnosu na prethodnu, odnosno, obrana i sprječavanje prodora hrvatskih snaga smjerom Drniš – Knin[507].

Na temelju *Prijedloga izmjena i dopuna mobilizacijskog razvoja* Zapovjedništva 1. operativne zone TO, od 15. rujna 1992. godine, postojeći ustroj brigade (1., 2. i 3. pješačka bojna) nadopunjen je sa: haubičkim topničkim divizijunom 105 mm i oklopnom bojnom (*tenkovski bataljon*) naoružan tenkovima T-34. Uz navedeno, svaka pješačka bojna (*pješadijski* bataljon) ojačana je satnijom (*četom*) minobacača (četiri minobacača 120 mm)[508].

2. brigada TO (bukovička)

Štab TO tzv. „SAO Krajine“ naredio je 23. listopada 1991. godine ustrojavanje brigade TO Bukovica. Brigadu su činila tri odreda TO: 1. Kistanje, 2. Đeverske i 3. Ervenik. Prema spomenutoj naredbi brigada je trebala biti mobilizirana do 5. studenog 1991. godine sa: stožerom brigade, zapovjednim vodom, logističkom desetinom te tri navedena odreda TO[509].

Brigada je mobilizirana i ustrojena 24. listopada 1991. godine od stanovništva srpske nacionalnosti sa područja Bukovice i zaleđa Skradina, odnosno, iz mjesnih zajednica sa srpskom većinom koje su se izdvojile iz općina sa hrvatskom većinom. Prema ustroju brigada je trebala imati ukupno 1328 ljudi. Međutim, do kraja studenog 1991. godine brigada je popunjena sa 1114 pripadnika.

Na mjestu zapovjednika brigade nalazio se potpukovnik Jovan Grubić (do kraja lipnja 1992. godine), potom potpukovnik Živko Rodić, koga će zamijeniti bojnik (*major*) Radoslav Zubac (do tada načelnik stožera brigade) i na kraju satnik (*kapetan*) Rajko Bjelanović.

Krajem listopada 1991. godine izvršeno je ojačanje brigade postrojbama JNA i to: haubičkim topničkim divizijunom 122 mm (iz sastava 9. mješovite topničke pukovnije),

---

[506] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 30 i Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 112

[507] HR-HMDCDR 2, kutija 1, *Komanda ZnŠTO Severna Dalmacija, Zapovest komandanta ZnŠTO Severna Dalmacija za odbranu od 10. 9. 1992.*

[508] HR-HMDCDR 6, kutija 1, *Komanda ZnŠTO Severna Dalmacija, Str. pov. br. 118-18 od 15. 9. 1992., Predlog izmena i dopuna mobilizacijskog razvoja*

[509] HR-HMDCDR 2, kutija 6031, *ŠTO, Str. pov. br. 20/1-91 od 23. 10. 1991., Naredba*

bitnicom višecjevnih bacača raketa *Plamen* (pet oruđa) te 2. oklopnom bojnom iz sastava 180. motorizirane brigade[510].

Naredbom SSNO od 27. veljače 1992. godine 2. brigada TO (bukovička) podređena je 1. operativnoj zoni TO RSK[511]. Tijekom srpnja i početkom kolovoza 1992. godine 2. brigada TO povučena je sa prve crte bojišta na potezu Lišane Ostrovičke – Pirovac - Kistanje te potom demobilizirana. Zadaća brigada u slučaju napada hrvatskih snaga ostala je nepromijenjena u odnosu na prethodnu, odnosno, obrana prve crte bojišta: Lišane Ostrovičke – Pirovac – Kistanje. Tijekom srpnja i početkom kolovoza 1992. godine 2. brigada TO povučena je sa prve crte bojišta te potom demobilizirana[512].

3. brigada TO (benkovačka)

Prema zapovjedi *Štaba TO* tzv. „SAO Krajine" od 1. studenog 1991. godine izvršena je mobilizacija 3. brigade TO. Do 5. studenog okončana je mobilizacija na području Benkovca te je brigada postrojena u jačini tri pješačke bojne (stožer brigade, zapovjedni vod, logistička desetina te 1., 2. i 3. pješačka bojna). Nakon provedene mobilizacije brigada je popunjena sa 1116 pripadnika (od po ustroju predviđenih 1214 ljudi), a do kraja godine narasla je na 1188 pripadnika. Po svom ustrojavanju brigada je razmještena na području Kašića[513].

Za zapovjednika brigada imenovan je potpukovnik Pavo Samardžić, koji je bio na funkciji zapovjednika od 1. studenog 1991. do 30. travnja 1992., a potom je zapovjedništvo brigade preuzeo potpukovnik Jandrija Cupać[514].

Prosječna starost vojnih obveznika u brigadi kretala se između 42 i 43 godine, a brigada je od 15. studenog 1991. do 2. srpnja 1992. godine imala 16 poginulih i 41 ranjenog pripadnika[515].

---

[510] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 30 i Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 113 – 114

[511] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, D.T. br. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[512] HR-HMDCDR 2, kutija 1, *Komanda ZnŠTO Severna Dalmacija, Zapovest komandanta ZnŠTO Severna Dalmacija za odbranu od 10. 9. 1992.*

[513] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 115 – 116

[514] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 438 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 30

Prema naredbi SSNO od 27. veljače 1992. godine 3. brigada TO (benkovačka) podređena je 1. operativnoj zoni TO RSK[516]. U slučaju napada hrvatskih snaga brigada je trebala organizirati obranu na crti: Vrana – Mali Debeljak – manastir Krka – Velika Mejanica. Nakon povlačenja sa spomenute prve crte bojišta, tijekom srpnja i početkom kolovoza 1992. godine, 3. brigada TO povučena je sa prve crte bojišta te potom demobilizirana[517].

4. brigada TO (obrovačka)

Temeljem zapovjedi *Štaba TO* tzv. „SAO Krajine" od 23. listopada 1991. godine izvršena je mobilizacija odreda TO Obrovac. U odnosu na ostale općine na okupiranom području sjeverne Dalmacije (Knin i Benkovac), na čijem području su ustrojene brigade TO, na području općine Obrovac predviđeno je ustrojavanje odreda TO sa: stožerom odreda, logističkim (pozadinskim) vodom, pratećom satnijom (*četom*) te: 1., 2. i 3. pješačkom satnijom (*pješadijskom četom*).

Odred je ustrojen 9. studenog 1991. godine, a po svom ustrojavanju navedeni ustroj odreda ojačan je sa: pješačkim vodom TO Medviđa, sanitetskom desetinom (*sanitetsko odjeljenje*), graditeljskom desetinom (*građevinsko odjeljenje*) i vodom minobacača 82 mm. Ukupno je odred, sa navedenim ojačanjima, imao 299 pripadnika[518].

Prema zapovjedi SSNO od 27. veljače 1992. godine odred TO Obrovac preustrojen je u 4. brigadu TO (obrovačku) koja je potom podređena je 1. operativnoj zoni TO RSK[519]. Zadaća brigade, u slučaju napada hrvatskih snaga, bila je obrana crte Rovanjska – Jasenice – Obrovac sa glavnim ciljem sprječavanja prodora hrvatskih snaga u smjeru Obrovca te odsudna obrana ključnih točaka na Velebitu: Male Bobije i Malog Alana[520].

---

[515] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, br. 570-3 od 12. 6. 1992., Naredba* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 94 str. 159 – 167

[516] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, D.T. br. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[517] HR-HMDCDR 2, kutija 1, *Komanda ZnŠTO Severna Dalmacija, Zapovest komandanta ZnŠTO Severna Dalmacija za odbranu od 10. 9. 1992.*

[518] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 118

[519] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, D.T. br. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[520] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 119

Nakon povlačenja sa spomenute prve crte bojišta, tijekom srpnja i početkom kolovoza 1992. godine, 4. brigada TO povučena je sa prve crte bojišta te potom demobilizirana[521].

Za zapovjednika odreda TO Obrovac imenovan je pričuvni satnik (*rezervni kapetan*) Jovo Dopuđ, a nakon ustrojavanja brigade za njezinog zapovjednika imenovan je potpukovnik Gojko Ivetić, kojega je naslijedio potpukovnik Sretko Lakić[522].

Prostorna struktura 1. operativne zone TO sjeverna Dalmacija

Općinski štab TO Knin

Prema ustroju TO SR Hrvatske općinski štab TO Knina u slučaju rata ustrojavao je: zapovjedništvo stana, zaštitna satnija (*zaštitna* četa, jačine 88 vojnih obveznika), samostalna pješačka satnija (*pješadijska četa*), protudiverzantski vod, diverzantski vod, vod veze, izvidnički vod, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i odred TO Knin (jačine 428 vojnih obveznika). Ostali vojni obveznici, pretežno starijih godišta, razmješteni su u postrojbe TO mjesnih zajednica ili poduzeća. Ukupno je na području općinskog štaba TO Knin, na početku srpske pobune, bilo 1850 vojnih obveznika.

Tijekom mobilizacije u svibnju 1991. godine 950 vojnih obveznika sa područja općinskog štaba TO Knin mobiliziran je za popunu postrojbi 9. kninskog korpusa JNA. Od ostatka vojnih obveznika, na području mjesnih zajednica, ustrojeni su samostalne satnije (*čete*) i vodovi[523].

Nakon okupacije Drniša od strane postrojbi JNA u gradu je ustrojeno Zapovjedništvo mjesta (*Komanda mjesta*), a općinski štab TO Knin uputio je jedan pješački vod, u sklop Zapovjedništva mjesta Drniš sa zadaćom održavanja javnog reda i mira[524].

Na području općinskog štaba TO Knin, prema ratnom ustroju, postrojavale su se dvije brigade: 1. brigada TO (kninska) i 2. brigada TO (bukovička). Prostorna struktura postrojbi općinskog štaba TO Knin sastojala se 11. prosinca 1991. godine od: 70 samostalnih desetina (*odjeljenja*), sedam samostalnih vodova i dvije samostalne satnije (*čete*), koja je obuhvaćala

---

[521] HR-HMDCDR 2, kutija 1, *Komanda ZnŠTO Severna Dalmacija, Zapovest komandanta ZnŠTO Severna Dalmacija za odbranu od 10. 9. 1992.*

[522] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 438 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 30

[523] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 96

[524] Nav. dj., str. 97

1311 vojnih obveznika. Izuzev navedenog ustrojen je i samostalni vod (26 ljudi) za osiguranje medicinskog centra u Kninu[525].

Na čelu općinskog štaba TO Knin, odnosno, na funkciji *Komandanta* (zapovjednika) nalazio se: bojnik (*major*) Milan Dragišić (do rujna 1991.), potom bojnik (*major*) Savo Radulović i *kapetan I klase* Slavko Ožegović[526].

Općinski štab TO Benkovac

Na području općinskog štaba TO Benkovac započeo je proces uspostave prostorne strukture postrojbi TO njihovom mobilizacijom i naoružavanjem 17. srpnja 1991. godine sa osloncem na samostalne postrojbe (vodove i desetine) ustrojeno u mjesnim zajednicama[527].

Na području općinskog štaba TO Benkovac ustrojena je 3. brigada TO (benkovačka) dok je prostorna struktura TO, 11. prosinca 1991. godine, obuhvaćala: 41 samostalnu desetinu (*odjeljenje*), 20 samostalnih vodova i jednu samostalnu satniju (*četa*) te *prištapske jedinice*: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidničku desetinu, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i zaštitni vod. Postrojbe prostorne strukture Općinskog štaba TO Benkovac imale su ukupno 1175 ljudi[528]. Tijekom siječnja 1992. godine izvršena je preustroj postojeće prostorne strukture te su potom ustrojeni: zaštitno-stožerna satnija (*zaštitno-štabna četa*), protudiverzantski vod te I., II., III. i IV. pješačka bojna (*pješadijski bataljon*)[529].

Na čelu općinskog štaba TO Benkovac nalazio se *kapetan I klase* Zoran Lakić[530].

Općinski štab TO Obrovac

Općinski štab TO Obrovac započeo je tijekom rujna 1991. godine sa ustrojavanjem postrojbi TO prostorne strukture te su tako do početka listopada 1991. ustrojeni: I. odred TO sa 350 ljudi i II. odred TO sa 180 ljudi te *prištapske jedinice*: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidnička desetina, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i zaštitni vod. Uz navedene postrojbe (odrede i pristožerne postrojbe) ustroje su i dvije samostalne pješačke satnije (*pješadijske čete*) TO Karin (40 ljudi) i Medviđa (90 ljudi) te *specijalna jedinica* (25 ljudi). Pod zapovjedništvom općinskog štaba TO Obrovac nalazila se i *specijalna jedinica*

---

[525] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 285, str. 537 – 538

[526] HR-HMDCDR 6, kutija 1, *GŠTO, Pov. br. 250/3 od 13. 9. 1992., Izvještaj*

[527] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 101

[528] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 285, str. 537 – 538

[529] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 102

[530] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, 570-117 od 1. 9. 1992., Naredba*

milicije (98 *milicionara*, ojačanih sa deset pripadnika vojne policije). Tako se ukupno na području općinskog štaba TO Obrovac nalazio 800 naoružanih pripadnika TO i *milicije*.

Od težeg naoružanja postrojbe u sastavu općinskog štaba TO Obrovac imale su: jednu haubicu 105 mm, dva topa 76 mm, dva gorska topa 76 mm, dva netrzajna topa, protuzračni top 25 mm, protuzračni top 20/2 mm i šest minobacača 82 mm. Od navedenog ljudstva i naoružanja ustrojena je tijekom veljače 1992. godine 4. brigada TO (obrovačka)[531].

Prostorna struktura općinskog štaba TO Obrovac, 11. prosinca 1991. godine, obuhvaćala je tri samostalne desetine (*odjeljenja*) i 10 samostalnih vodova sa ukupno 300 ljudi[532].

Na mjestu zapovjednika (*komandanta*) općinskog štaba TO Obrovac nalazio se *kapetan I klase* Željko Kalinić do 15. rujna 1991., a potom dužnost preuzima bojnik (*major*) Jovan Dopuđ, koji na navedenom mjestu ostaje do 30. travnja 1992. godine, kada mjesto zapovjednika preuzima *kapetan I klase* Miroslav Ležaić do 8. kolovoza 1992. godine te potom satnik (*kapetan*) Marinko Vranković[533].

5.4. 2. operativna zona/Zonski štab TO za Liku

Prema *Naredbi o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine*, od 20. kolovoza 1991. godine, ustrojena je zajednička 1. *Dalmatinsko-Lička* operativna zona sa općinskim TO: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac i Korenica. Na temelju navedene *Naredbe* 1. *Dalmatinsko-Lička* operativna zona TO bila je direktno podređena *Štabu TO SAO Krajine* te nije imala ustrojen posebni stožer operativne zone[534].

SSNO je 1. listopada 1991. godine zapovjedio preustroj TO tzv. „SAO Krajine“ te je na temelju navedene zapovjedi ustrojen 2. zonski štab TO Lika (sa sjedištem štaba u Korenici), sa podređenim:

- općinski štab TO Korenica: brigada TO Korenica i odred TO Plaški,
- općinski štab TO Gračac: odred TO Gračac te

---

[531] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 104

[532] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 285, str. 537 – 538

[533] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 438 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 30

[534] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine br. 189/91-1 od 20. 8. 1991.*

- općinski štab TO Donji Lapac: 1. brigada TO Sveti Rok i odred TO Donji Lapac[535].

Za zapovjednika 2. zonskog štaba imenovan je pukovnik Rade Orlić[536], dok je na mjesto načelnika štaba zone imenovan potpukovnik Kamenko Popović[537].

Zapovjednik 2. zonskog štaba Lika pukovnik Orlić uputio je 18. siječnja 1992. godine u *Štab TO* pregled stožera i postrojbi na svom području odgovornosti:

- 2. zonski štab sa *prištapskim jedinicama* imao je 54 čovjeka,

- općinski štab TO Korenica sa *prištapskim jedinicama* imao je 74 čovjeka te postrojbama prostorne strukture: odred TO Korenica (212 vojnih obveznika), odred TO Udbina (291 vojni obveznik), odred TO Bunić (113 vojnih obveznika), odred TO Plitvice (72 vojna obveznika), odred TO Ličko Petrovo Selo (112 vojnih obveznika), odred TO Vrhovine (297 vojnih obveznika) i odred TO Kordunski Ljeskovac (89 vojnih obveznika), odnosno, ukupno na području općinskog štaba TO Korenica angažirano je 1260 vojnih obveznika,

- općinski štab TO Donji Lapac sa *prištapskim jedinicama* imao je 45 ljudi te slijedeće postrojbe prostorne strukture: satnija (*četa*) TO Donji Lapac (96 vojnih obveznika), satnija (*četa*) TO Nebljusi (70 vojnih obveznika) i satnija (*četa*) TO Srb (116 vojnih obveznika, odnosno, ukupno na području općinskog štaba TO Donji Lapac angažirano je 327 vojnih obveznika,

- općinski štab TO Gračac imao je 12 ljudi te podređene postrojbe prostorne strukture: 1. odred TO Gračac (178 vojnih obveznika), 2. odred TO Gračac (73 vojna obveznika), odred TO Mazin – Bruvno (111 vojnih obveznika), odred TO Zrmanja (74 vojna obveznika), odred TO Prljevo –Pribudić (54 vojna obveznika), satnija (*četa*) TO Otrić (38 vojnih obveznika), satnija (*četa*) TO Velika Popina (63 vojna obveznika) i samostalni vod Gračac (45 vojnih obveznika), odnosno, ukupno je na području općinskog štaba TO Gračac angažirano 647 vojnih obveznika i

- općinski štab TO Plaški sa *prištapskim jedinicama* imao je 35 ljudi i slijedeće postrojbe prostorne strukture: 1. satnija (*četa*) sa 85 vojnih obveznika, 2. satnija (*četa*) sa 71 vojnim obveznikom, 3. satnija (*četa*) sa 72 vojna obveznika i 4. satnija (*četa*) sa 69 vojnih obveznika, odnosno, ukupno je na području općinskog štaba TO Plaški bilo angažirano 332 vojna obveznika.

---

[535] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 12

[536] HR-HMCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Pov. br. 89-1/91 od 3. 12. 1991., Postavljenja*

[537] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Personalna uprava, Pov. br. 24-175 od 20. 9. 1991., Naredba*

Prema navedenom pregledu, ukupno je u štabovima i postrojbama prostorne strukture TO Lika bilo angažirano 2620 vojnih obveznika.

Uz navedeni angažman vojnih obveznika u prostornoj strukturi TO, pukovnik Orlić, naveo je i angažman dodatnih 2870 vojnih obveznika (2708 iz općine Gračac i 720 iz općine Donji Lapca) u postrojbama 1. brigade TO te postrojbama 9. kninskog korpusa JNA. Nadalje, naveden je broj od 3088 angažiranih vojnih obveznika (od toga 2708 iz općine Korenica i 380 iz općine Donji Lapca) angažiranih u postrojbama 1. ličke. 2. ličke i 4. ličke brigade u sastavu 6. ličke divizije JNA te na kraju 1120 vojnih obveznika sa područja općine Plaški angažiranih u sastavu 145. lake pješačke brigade JNA. Prema ukupnom zbroju 7078 domicilnih vojnih obveznika bilo je angažirano u postrojbama JNA na području Like sredinom siječnja 1992. godine[538].

U *Štabu TO* u Kninu održan je 21. siječnja sastanak na kojem se razmatralo stanje postrojbi i stožera na području 2. zonskog štaba Lika. Tijekom sastanka se raspravljalo o mobilizaciji, borbenoj gotovosti postrojbi, problemima logističkog osiguranja, stanju morala u postrojbama, informiranju vojnih obveznika, zabrani rada političkih stranaka u postrojbama i općoj materijalnoj situaciji. Nakon rasprave donijet je zaključak o potpuno kaotičnoj situaciji na području 2. zonskog štaba Lika, koji nema razrađene ratne planove obrane, a niti planove osiguranja vitalnih objekata. Izuzev navedenog posebno je istaknuto nepostojanje nikakve komunikacije sa 145. brigadom u Plaškom[539].

Kao reakciju na prethodno održani sastanak u Korenici je pukovnik Rade Orlić 26. siječnja okupio podređene zapovjednike na području 2. zonskog štaba TO Lika te im održao izlaganje o borbenoj gotovosti postrojbi i stožera TO. Na početku je istaknuo činjenicu da je TO na području Like u kolovozu 1991. godine bila potpuno razbijena te da se svi planovi iz sfere *rukovođenja i komandiranja* moraju ponovno sačiniti (mjesečni i godišnji planovi rada). Potom se naglašava nedovoljna popunjenost općinskih štabova TO profesionalnim kadrom. Stanje morala postrojbi zapovjednik je ocijenio kao slabo, a kao razlozi su navedeni: aktivna propaganda protivnika i opća neinformiranost o protivniku te djelovanje različitih političkih opcija u postrojbama što dovodi do razjedinjenosti kroz favoriziranje pojedinih političkih opcija, a na moral utječe i opća gospodarska kriza te neimaština. Zatim se posebno ističu problemi obuke, kako u obuci sa osobnim naoružanjem tako i u obuci u taktičkim radnjama te nepostojanje planova obuke. Potom je Orlić istaknuo angažman 7078 vojnih obveznika sa

[538] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 37, str. 82 – 84
[539] Nav. dj., dokument 73, str. 181 – 183

područja Like u postrojbama JNA te da su time za popunu prostorne strukture TO preostali vojni obveznici iznad 55 godina starosti. Ističe se i nepostojanja planova materijalno-tehničke opskrbe te se daje zaključak da je opće stanje opremljenosti loše[540].

Novom zapovijedi SSNO od 27. veljače 1992. godine izvršen je preustroj TO RSK i ustrojeno je zapovjedništvo (*komanda*) i stožer (*štab*) 2. operativne zone TO RSK za Liku (Korenica) sa *prištapskim jedinicama*: zapovjedništvo stana (*komande stana*), satnija službe veze (*čete veze*), vod vojne policije, izvidnički vod, laki raketni vod protuzračne obrane i zaštitni vod. Potom je zapovjeđeno ustrojavanje postrojbi TO manevarske strukture: 8. brigade TO (koreničke) i 93. odreda TO (Bruvno) te preustrojavanje postojeće 145. lake pješačke brigade u 145. brigadu TO (plaščansku). Dok su prostornu strukturu činili: općinski štab TO Gračac, općinski štab TO Donji Lapac, općinski štab TO Korenica i općinski štab TO Plaški. U zoni odgovornosti 2. operativne zone TO nalazila su se i strateška radio-relejna središta Ćelavac i Lička Plješivica. Za zapovjednika (*komandanta*) 2. operativne zone imenovan je pukovnik Đuro Ćuk umjesto dotadašnjeg pukovnika Rade Orlića[541].

Zapovjednik zone, pukovnik Ćuk, na referiranju kod zapovjednika TO RSK, 23. ožujka 1992. godine, iznio je stanje manevarske strukture TO na području Like, koja je u tom trenutku obuhvaćala jednu brigadu TO te dva odreda TO sa ukupno 3950 ljudi. Dok se prostorna struktura TO Like sastojala od: četiri općinska štaba TO i sedam odreda TO sa ukupno: 3100 ljudi. Tako se u tom trenutku pod zapovjedništvom 2. operativne zone nalazilo 7500 pripadnika TO[542].

SSNO je, 24. ožujka, izdao *Naredbu o organizacijsko-formacijskim promjenama u TO RSK* što je bila dopuna *Naredbe* od 27. veljače. Uz prethodno opisanu strukturu postrojbi, *Naredbom* od 24. ožujka naređeno je ustrojavanje i slijedećih postrojbi na području 2. operativne zone: 7. brigade TO (gračačka), 73. odreda TO (Vrhovine), 51. haubičko topničkog divizijun 105 mm (Udbina), 73. mješovitog protuoklopnog topničkog divizijuna

---

[540] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 59, str. 143 – 148

[541] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[542] Navedenim snagama TO treba dodati i 3600 pripadnika *milicije* što daje ukupnu brojku od 10 642 pripadnika oružanih postrojbi pobunjenih Srba na području Like u ožujku 1992. godine. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 151, str. 326

(Gračac), 34. lake topničke bitnice protuzračne obrane 20/3 mm (Korenica) i 81. pozadinske (logističke) baze (Korenica)[543].

Na temelju zapovijedi GŠTO 24. svibnja dosadašnji zapovjednik 2. operativne zone pukovnik Đuro Ćuk razriješen je dužnosti zapovjednika, a za novoga zapovjednika imenovan je pukovnik Mile Šuput[544].

Nova imenovanja u 2. operativnoj zoni izvršena su 10. lipnja 1992. godine te je prema njima izvršeno postavljenje slijedećih osoba: potpukovnik Luka Eror[545] na mjesto pomoćnika zapovjednika operativne zone za logistiku (pozadinu), bojni (*major*) Miloš Malobabić na mjesto načelnika službe veze u zapovjedništvu operativne zone, major Mihajlo Knežević na mjesto pomoćnika zapovjednika operativne zone za sigurnost i pukovnik Marko Štrkalj na mjesto zapovjednika 81. logističke (pozadinske) baze[546].

Komanda (zapovjedništvo) 2. operativne zone TO uputilo je 6. srpnja izvješće GŠTO o izvršenom povlačenju svojih postrojbi nakon dolaska snaga UN-a. Prema navedenom izvješću 7. brigada TO izvršila je povlačenje na šire područje Gračaca i Medaka, 8. brigada TO povukla se na šire područje Udbine, Bunića i Tesilngrada (Novi Lički Osik), 145. brigada TO izvršila je povlačenje na šire područje Plaškog i 73. odred TO povukao se na šire područje Vrhovina[547].

Zapovjedništvo 2. operativne zone TO Lika, 17. kolovoza, podnosi izvješće GŠTO o borbenoj spremnosti njemu podređenih postrojbi. Na početku izvješća upoznaje se GŠTO sa provedenim povlačenjem postrojbi sa prve crte i potom njihove demobilizacije te uskladištavanjem naoružanja i sredstava vojne tehnike u za to predviđene objekte. Međutim, ističu se nedostaci određenih objekata u kojima je pohranjeno naoružanje i tehnike jer nisu namjenski skladišni objekti nego improvizirana skladišta (skladišta poduzeća). Uz to ističe se problem povlačenje osobnog naoružanja (pušaka i pištolja) od vojnih obveznika, koji su zadržali najveći dio istoga te veću količinu streljiva. U odnosu prema materijalnim sredstvima

---

[543] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 155, str. 350 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[544] HR-HMCDR 6, kutija 4, *GŠTO, Pov. br. 270a/92 od 30. 4. 1992., Postavljanje po mirnodopskoj formaciji*

[545] Potpukovnik Luka Eror imenovan je nešto ranije, odnosno, 30. 4. 1992. godine. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 439

[546] HR-HMCDR 6, kutija 41, *GŠTO, Pov. br. 570-2 od 10. 6. 1992., Naredba*

[547] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 20 str. 36 – 37

nije sačinjena operativna evidencija, a niti je kompletirana tehnička dokumentacija te nije izvršen tehnički pregled i remont. Kao pozitivna činjenica ističe se aktivnost štaba zapovjedništva 2. operativne zone TO koji je izradio planove mobilizacije za sve podčinjene stožere i postrojbe. Na kraju izvješća upoznaje se GŠTO sa planovima obuke i aktivnosti *Komande* 2. operativne zone TO u narednom periodu: izvođenje taktičke obuke *četa u obrani na brdsko-planinskom zemljištu*, izvođenje obuke u pojedinačnom gađanju vojnih obveznika, izbor i uređenje vatrenih položaja za topništvo, izvođenje obuke u protuoklopnoj borbi i izvođenje stožerne vježbe u štabu operativne zone sa temom *Priprema, organizacija i izvođenje obrambene operacije operativne zone*[548].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine dostavio zapovjedništvu 2. operativne zone TO naredbu za *organizacijsko-formacijske izmjene* (ustrojbene promjene). Navedene promijene obuhvaćale su:

a) ustrojavanje novih postrojbi: inženjerijsku satniju (*četu*) i haubički topnički divizijun 105 mm u 7. brigadi TO te haubički topnički divizijun 105 mm u 145. brigadi TO,

b) preustroj postojećih postrojbi: laku topničku protuzračnu bitnicu 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun 20/3 mm u 7. brigadi TO, 34. laku topničku protuzračnu bitnicu 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun i protuoklopni vod u mješoviti protuoklopni divizijun u 8. brigadi TO te protuoklopni vod u mješoviti protuoklopni divzijun i laki topnički protuzračni vod 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun 30/3 mm u 145. brigadi TO i

c) podčiniti: 73. mješoviti protuoklopni divizijun u 7. brigadu TO i 51. haubički topnički divizijun u 8. brigadu TO[549].

Brigade podređene 2. operativnoj zoni TO:

1. partizanska brigada

Pod zapovjedništvom 9. kninskog korpusa JNA, tijekom rujna 1991. godine, izvršena je mobilizacija vojnih obveznika na području općine Gračac te dijela općine Gospić za popunu 1. partizanske brigade (osnovu za ustrojavanje brigade činili su: 1. i 3. gračački odred TO, 2. donjolapački odred TO te mogorički, medački i teslingradski odred TO). Brigada ubrzo mijenja ime u 1. brigada TO jer je dio vojnih obveznika odbio javiti se u postrojbu koja je nosila naziv *partizanska*.

---

[548] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 95 str. 168 – 170

[549] Nav. dj., dokument 115 str. 215 – 221

Ustroj brigade: stožer brigade, 1., 2., 3., 4. i 5. pješačka bojna (*pješadijski bataljun*), mješoviti topnički divizijun i logistička satnija (*pozadinska četa*). Brigada je krajem studenog 1991. godine brojala 2684 časnika, dočasnika i vojnika.

Zapovjednici brigade bili su: pukovnik Petar Trbović, pukovnik Stojan Španović (kasniji Ministar obrane RSK) i potpukovnik Branko Zaklan[550].

Od 1. prosinca 1991. godine brigade je iz sustava TO prevedena u *organizacijsko-formacijsku strukturu* JNA te preimenovana u 1. motoriziranu brigadu sa sjedištem stožera u Svetom Roku[551]. Prema zapovijedi SSNO od 24. ožujka započeo je proces preustroja 1. motorizirane brigade u 7. brigadu TO, koji je okončan 6. svibnja 1992. godine[552].

7. brigada TO (gračačka)

Kako je gore navedeno, osnova za ustroj 7. brigade TO bila je postojeća 1. motorizirana brigada JNA (preustroj je trajao od 24. ožujka do 6. svibnja 1992. godine). Nakon ustrojavanja stožer brigade smješten je u Gračacu. U svibnju 1992. godine iz brigade je izdvojena pješačka bojna (*pješadijski bataljon*) iz Donjeg Lapca (jačine 295 vojnih obveznika) koji će potom biti okosnica za ustrojavanje 93. odreda TO[553].

Na temelju izvješća 2. operativne zone TO, od 6. srpnja 1992. godine, 7. brigada TO sastojala se od: stožera (*komande*), stožernog voda (*komandni vod*), tri pješačke bojne (*pješadijska bataljona*), lake bitnice (*baterije*) protuzračnih topova, protuoklopne bitnice (*baterije*) raketnih sustava 9K11 *Maljutka*, oklopne satnije (*tenkovske čete*), satnije (*čete*) minobacača 120 mm i voda protuoklopnih topova 100 mm[554].

Komanda 7. brigade TO izvijestila je 9. kolovoza nadređeno zapovjedništvo 2. operativne zone TO o stanju ljudstva i sredstava vojne tehnike u brigadi. Prema navedenom izvješću ukupno brojno stanje ljudstva u brigadi bilo je 2897 vojnika. Iz brigade je 800 vojnih obveznika prešlo u sastav *posebnih jedinica milicije*, dok je 1642 vojnika demobilizirano, a u

---

[550] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 108

[551] Davor Marijan, *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992.godine*, Senjski zbornik br. 33, Senj, 2006., str. 230 - 231

[552] HR-HMCDR 6, kutija 10, *GŠTO, Str. pov. br. 33-621 od 6. 5. 1992., Plan preformiranja i demobilizacije*

[553] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 155, str. 350 i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[554] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 20 str. 38

brigadi je ostalo 89 vojnika prema mirnodopskom ustroju. Uz navedeno, spomenut je odlazak pješačke bojne iz Donjeg Lapca sa 295 vojnika te broj od 55 poginulih pripadnika brigade.

Od sredstava ratne tehnike brigada je raspolagala sa: 10 topova 76 mm, tri topa 100 mm, šest pultova za raketni protuoklopni sustav 9K11 *Maljutka*, 14 haubica 105 mm, jedan top 130 mm, četiri netrzajna topa 82 mm, devet minobacača 120 mm, osam komada minobacača 82 mm, 11 protuzračnih topova 20/1 mm, 10 protuzračnih topova 20/3 mm, devet protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*, devet tenkova T-55, jedno oklopno vozilo *Praga* sa protuzračnim topom 30/2 mm i 32 neborbena vozila[555].

Prema zapovjedi GŠTO, od 4. rujna 1992. godine, u sastavu brigade ustrojena je inženjerijska satnija (*četa*) i haubički topnički divizijun 105 mm. Dok je preustrojena postojeća laka topnička protuzračna bitnica 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun 20/3 mm te je brigadi podčinjen 73. mješoviti protuoklopni divizijun u čiji sastav je ušla postojeća protuoklopna raketna bitnica 9K11 *Maljutka*[556]. Uz navedeno 73. mješoviti protuoklopni divizijun imao je: stožernu bitnicu, četiri bitnice protuoklopnih topova 76 mm, od kojih je jedna bila isključivo popunjena ženama, desetinu lakih prijenosnih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i pozadinski vod[557].

Zapovjednik brigade bio je potpukovnik Ljubiša Babić do 31. srpnja 1992. godine, a potom potpukovnik Nikola Mihić[558].

8. brigada TO (korenička)

Na temelju *Naredbe o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK* od 27. veljače 1992. godine ustrojena je 8. brigada TO[559]. Brigada je ustrojena od postojeće 4. ličke brigade 6. ličke divizije[560].

Prema svom ustroju brigada su činili: stožer (*komanda*), stožerni vod (*komandni vod*), tri pješačke bojne (*pješadijska bataljona*), oklopne satnije (*tenkovskog voda*), satnije (*čete*) minobacača 120 mm i protuoklopnog voda. Tijekom travnja 1992. godine u sastavu brigade

---

[555] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 85 str. 145 – 150

[556] Nav. dj., dokument 115 str. 215 – 221

[557] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 68

[558] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-35 od 31. 7. 1992., Naredba*

[559] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[560] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 566 od 18. 5. 1992., Preimenovanje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 155, str. 350

ustrojen je vod oklopnih transportera i laki topnički vod protuzračne obrane, a do kolovoza 1992. godine ustroj brigade proširen je sa dodavanjem mješovitog topničkog divizijuna (*mješovitog artiljerijskog diviziona*) te haubičkog topničkog divizijuna 122 mm. Stožer brigade smješten je u Korenicu[561].

Zapovjedništvo brigade podnijelo je 7. kolovoza izvješće o provedenoj demobilizaciji te je naveden broj od 1407 demobiliziranih vojnih obveznika. U *posebne jedinice milicije* iz sastava brigade otišlo je 279 vojnih obveznika dok je prema mirnodopskom ustroju ostalo 17 vojnika. Brigada je raspolagala sa 12 haubica 122 mm, 10 minobacača 120 mm, 12 minobacača 82 mm, sedam minobacača 60 mm, šest topova 76 mm, šest gorskih topova 76 mm, osam netrzajnih topova 82 mm, pet protuzračnih topova 40 mm, četiri protuzračna topa 20/3 mm, 10 tenkova T-55 i tri oklopna transportera te 54 neborbena vozila[562].

Komanda 2. operativne zone dostavila je 4. rujna 1992. godine stožeru 8. brigade TO naredbu za *organizacijsko-formacijske izmjene* (ustrojbene promjene). Navedene promijene obuhvaćale su preustroj 34. lake topničke protuzračne bitnice 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun i postojećeg protuoklopnog voda u mješoviti protuoklopni divizijun te podčinjavanje brigade 51. haubičkog topničkog divizijuna 105 mm (sastava: dvije bitnice haubica 105 mm, pozadinski vod i desetina prijenosnih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*)[563].

Zapovjednik brigade bio je potpukovnik Bogdan Tojaga, a od 9. svibnja 1992. godine, zapovijedanje brigadom preuzima potpukovnik Dragan Bešir[564].

145. brigada TO (plaščanska)

Prethodnica 145. brigade TO bila je 21. rujna 1991. godine ustrojena brigada TO Plaški (jačine tri pješačke bojne), koja je 11. studenog preustrojena u 145. laku pješačku brigadu JNA (preustroj je trajao od 15. do 29. studenog). Za zapovjednika brigade imenovan je pukovnik Petar Trbović 22. studenog 1991. godine[565].

Naredbom o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK od 27. veljače 1992. godine postojeća 145. laka pješačka brigada preustrojena je u 145. brigadu TO.

---

[561] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 66

[562] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 79 str. 132 – 134

[563] Nav. dj., dokument 115 str. 215 – 221

[564] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *ZnŠTO Lika, Pov. br. 447 od 9. 5. 1992., Izvještaj o prijemu dužnosti*

[565] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 314, str. 590 – 593

Brigada je trebala imati slijedeći ustroj: štab (*komandu*), štabni vod (*komandni vod*), tri pješačke bojne (*pješadijska bataljona*) i oklopna satnija (*tenkovska četa*). Ustrojem predviđena minobacačka satnija (*četa*) 120 mm i protuoklopni vod ustrojeni su naknadno[566]. Mimo propisanog ustroja, ustrojen je laki topnički vod protuzračne obrane. Brigada je početkom lipnja 1992. godine imala brojno stanje od 1184 vojna obveznika, od kojih su 82 bile žene[567]. Za zapovjednika brigade imenovan je 30. travnja 1992. godine potpukovnik Milan Šušnjar[568].

Komanda 2. operativne zone dostavila je 4. rujna 1992. godine stožeru 145. brigade TO naredbu za *organizacijsko-formacijske izmjene* (ustrojbene promjene). Navedene promijene obuhvaćale su ustroj haubičkog topničkog divizijuna 105 mm te preustroj postojećeg protuoklopnog voda u mješoviti protuoklopni divzijun i postojećeg lakog topničkog protuzračnog voda 20/3 mm u laki topnički protuzračni divizijun 20/3 mm[569].

73. odred TO (Vrhovine)

Ustrojen je 18. svibnja 1992. godine, a prema zapovijedi SSNO od 24. ožujka, od postojeće 2. ličke brigade iz sastava ugašene 6. ličke divizije[570]. Postrojavanje odreda teklo je sporo zbog učestalih pojava dezertiranja (tako je šest časnika napustilo svoja zapovjedna mjesta bez dozvole i otišlo u Srbiju). Početkom kolovoza 1992. godine 73. odred TO je demobiliziran. Odred se ustrojbeno sastojao od: stožera (*štaba*) odreda, tri pješačke satnije (*pješadijske čete*), bitnice (*baterije*) minobacača 120 mm, oklopne satnije (*tenkovske čete*), protuoklopnog voda i logističkog (pozadinskog) voda[571].

---

[566] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[567] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 67

[568] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 439

[569] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115 str. 215 – 221

[570] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 566 od 18. 5. 1992., Preimenovanje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 155, str. 350

[571] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 64

Prvi zapovjednik 73. odreda bio je raniji zapovjednik 2. ličke brigade pukovnik Božo Hinić, kojega je 10. lipnja na dužnosti zamijenio *kapetan I klase* Bogdan Srdić[572].

93. odred TO (Bruvno, Donji Lapac)

Osnova za ustrojavanje odreda bila je pješačka bojna (*pješadijski bataljon*) iz Donjeg Lapca 7. brigade TO. Ustrojavanje odreda započelo je u veljači, a okončano je tek u lipnju 1992. godine (odred se sporo ustrojavao zbog slabog odaziva vojnih obveznika, tako se u svibnju na poziv za mobilizaciju nije odazvalo 285 vojnih obveznika, a u lipnju čak njih 334). U međuvremenu je sjedište odreda iz Bruvna premješteno u Donji Lapac, tijekom svibnja 1992. godine[573].

Odred se sastojao od: stožera, tri pješačke satnije (*pješadijske čete*), satnije (*čete*) minobacača 120 mm, voda minobacača 82 mm i protuoklopnog voda[574]. Ustroj odreda „nadograđen" je, u svibnju 1992. godine, lakim topničkim protuzračnim vodom i haubičkim topničkim divizijunom 105 mm[575].

Prostorna struktura 2. operativne zone TO Lika

Općinski štab TO Korenica

Pod svojim zapovjedništvom općinski štab TO imao je slijedeće postrojbe: odred TO Korenica, odred TO Udbina, odred TO Bunić, odred TO Plitvice, odred TO Ličko Petrovo Selo, odred TO Vrhovine i odred TO Kordunski Ljeskovac te svoje *prištapske jedinice*: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidničke desetine, lakog raketnog voda protuzračne obrane, pionirskog voda i zaštitnog voda[576].

U ožujku 1992. godine ugašen je odred TO Kordunski Ljeskovac, a ljudstvo je premješteno u postojeći zaštitni vod te je ustrojena *štabne četa* (stožerna satnija) općinskog štaba TO. Ustrojen je novi odred TO u Škarama. Tijekom rujna 1992. godine ugašeni su odredi TO: Bunić, Korenica, Škare i Plitvice, a ustrojena je samostalna satnija (*četa*) TO

---

[572] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *ZnŠTO Lika, Pov. br. 2427-1 od 1. 10. 1992., Postavljenje po mirnodopskoj formaciji*

[573] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 64

[574] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba*

[575] HR-HMCDR 6, kutija 10, *ZnŠTO Lika, Str. pov. br. 682 od 30. 5. 1992., Izvještaj*

[576] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 37, str. 82 – 84

Krbavica[577]. Na mjestu zapovjednika općinskog štaba TO Korenica nalazio se bojnik (*major*) Miloš Cvetičanin[578].

Općinski štab TO Donji Lapac

Općinski štab je pod svojim zapovjedništvom imao slijedeće postrojbe prostorne strukture: satnija (*četa*) TO Donji Lapac, satnija (*četa*) TO Nebljusi i satnija (*četa*) TO Srb te svoje *prištapske jedinice*: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidnička desetina, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i zaštitni vod[579]. Za zapovjednika općinskog štaba TO Donji Lapac imenovan je bojnik (*major*) Petar Rašeta[580].

Općinski štab TO Gračac

Prostornu strukturu TO na području općine Gračac činile su slijedeće postrojbe: 1. odred TO Gračac, 2. odred TO Gračac, odred TO Mazin – Bruvno, odred TO Zrmanja, odred TO Prljevo –Pribudić, satnija (*četa*) TO Otrić, satnija (*četa*) TO Velika Popina i samostalni vod Gračac te svoje *prištapske jedinice*: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidnička desetina, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i zaštitni vod[581].

Tijekom rujna 1992. godine ugašeni su postojeći odredi TO: Bruvno, Medak i Otrić, a ustrojene su dvije nove satnije (*čete*) TO: Kruškovac i Mazin[582].Na čelu općinskog štaba TO Gračac nalazio se bojnik (*major*) Đuro Dragičević[583].

Općinski štab TO Plaški

Budući u Plaškom prije rata nije bilo sjedište općine, pobunjeni Srbi su 1. srpnja 1991. godine formirali svoju općinu te potom i općinski štab TO Plaški. *Štab* TO tzv. „SAO Krajina“ svojom naredbom od 25. prosinca 1991. godine potvrdio je ustrojavanje navedenog općinskog štaba te njegova zapovjednika *kapetana I klase* Nikolu Dokmanovića[584].

Pod zapovjedništvom općinskog štaba bila su postrojbe prostorne strukture TO: 1. satnija (*četa*) Plaški, 2. satnija (*četa*) Plaški, 3. satnija (*četa*) Plavša Draga i 4. satnija (*četa*) Plaški te

---

[577] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 70

[578] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 31

[579] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 37, str. 82 – 84

[580] Nav. dj., dokument 198, str. 439

[581] Nav. dj., dokument 37, str. 82 – 84

[582] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 70

[583] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 439

[584] HR-HMCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 80/91 od 25. 12. 1991., Naređenje*

prištapske jedinice: zapovjedništvo stana, vod veze, izvidnička desetina, laki raketni vod protuzračne obrane, pionirski vod i zaštitni vod[585].

5.5. 3. operativna zona/Zonski štab TO za Kordun

Prema *Naredbi o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine*, od 20. kolovoza 1991. godine, ustrojena je 2. *Kordunska* operativna zona TO, sa podređenim općinskim štabovima TO: Vojnić, Vrginmost i Slunj[586]. Sjedište štaba (stožera) zone bilo je u Vojniću, a za zapovjednika je imenovan pukovnik Miloš Petrović[587].

Međutim, nakon nešto više od mjesec dana, Vlada tzv. „SAO Krajine" je 30. rujna 1991. godine izdala *Naredbu* kojom je izvršen preustroj postojeće zapovjedne strukture TO tzv. „SAO Krajine". Prema navedenoj *Naredbi* za 2. i 3. operativnu zonu TO (Kordun i Banovina) ustrojava se jedinstveni *štab* TO (članak I) te se navedenom *štabu* podčinjavaju svi *općinski štabovi* TO na području Korduna i Banovine (članak II)[588]. Istoga dana Milan Babić, u svojstvu predsjednika Vlade tzv. „SAO Krajine", potpisuje *Naredbu* kojom je pukovnik Rade Vujaklija imenovan za zapovjednika *Štaba TO za Banovinu i Kordun*, odnosno, objedinjenog područja dosadašnje 2. i 3. operativne zone[589].

Bez obzira na gore navedeno, „pravi" preustroj zaživio je tek na inicijativu SSNO, koji je 1. listopada 1991. godine svojom naredbom izvršio preustroj TO tzv. „SAO Krajine". Na temelju navedene zapovjedi SSNO-a ustrojen je 3. zonski štab TO za Kordun i Banovina (sa sjedištem stožera u Topuskom). *Kordunski dio* 3. zonskog štaba obuhvatio je: općinski štab TO Vojnić sa 2. brigadom TO Vojnić, općinski štab TO Slunj sa 3. brigadom TO Slunj, općinski štab TO Vrginmost sa 4. brigadom TO Vrginmost i općinski štab TO Karlovac sa sjedištem u Krnjaku i 5. brigadom TO Karlovac/Krnjak. Za zapovjednika 3. zonskog štaba (3. *ZnŠTO*) „potvrđen" je pukovnik Rade Vujaklija[590].

---

[585] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 37, str. 82 – 84

[586] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine br. 189/91-1 od 20. 8. 1991.*

[587] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 124

[588] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 1/1-91 od 30. 9. 1991.*

[589] HR-HMCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Pov. br. 98-1/91 od 3. 12. 1991.,* Postavljenje; ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 2/1-91 od 30. 9. 1991.* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 190, str. 351

[590] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 12

Na temelju, od SSNO-a sačinjene, *Naredbe o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK*, od 27. veljače 1992. godine, izvršen je kompletan preustroj TO RSK. Navedenom *Naredbom* izvršena je podjela postojećeg 3. zonskog štaba TO te je ustrojena:

- *Komanda* (zapovjedništvo) 3. operativne zone TO Kordun (sjedište zapovjedništva u Vojniću, koje je ustrojeno od dijela postojećeg zapovjedništva 3. zonskog štaba TO),
- 2. brigada TO Vojnić (preustrojiti u 11. brigadu TO),
- 3. brigada TO Slunj (preustrojiti u 13. brigadu TO),
- 4. brigada TO Vrginmost (preustrojiti u 19. brigadu TO),
- 5. brigada TO Karlovac/Krnjak (predviđeno gašenje),
- općinski štab TO Vojnić,
- općinski štab TO Vrginmost,
- općinski štab TO Slunj i
- općinski štab TO Karlovac sa sjedištem u Krnjaku.

Za zapovjednika 3. operativne zone imenovan je pukovnik Čedomir Bulat[591].

Naredbom GŠ OS SFRJ, od 24. ožujka 1992. godine, dopunjen je prethodno navedeni ustroj 3. operativne zone TO novo postrojenim: 53. haubičkim topničkim divizijunom 105 mm (Vojnić), 75. mješovitim protuoklopnim divizijunom (Vrginmost), 36. lakom topničkom bitnicom protuzračne obrane 20/3 mm (Vojnić) i 85. pozadinskom (logističkom) bazom (Vojnić)[592].

Zapovjednik 3. operativne zone TO pukovnik Bulat svojom zapovijedi od 4. travnja 1992. godine zapovjedio je ustrojavanje *prištapskih jedinica komande* operativne zone: zapovjedništva stana, izvidničke satnije (*četa*), satnije (*čete*) vojne policije, satnije (*čete*) službe veze i voda ABKO[593].

Na zahtjev zapovjedništva 3. operativne zone TO Kordun upućenom zapovjedništvu 2. vojne oblasti, 20. travnja 1992. godine, za pomoći u popuni, odgovoreno je 22. travnja odobravanjem izuzimanja iz skladišta 530. logističke (pozadinske) baze: 56 000 komada streljiva 7,62 mm, 19 880 komada streljiva 9,9 mm i 5600 komada streljiva 12,7 mm. Na

---

[591] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[592] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1349-1 od 24. 3. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[593] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK-1027/4, Pov. br. 21-1 od 7. 4. 1992.*

temelju naknadnog odobrenja 2. vojne oblasti (Sarajevo) zapovjedništvu 3. operativne zone, 26. travnja, odobreno je i izuzimanje: 10 300 komada pištoljskih naboja, 803 160 naboja za automatske puške 7,62 mm, 30 600 naboja za puške 7,9 mm, 17 088 naboja 12,7 mm, 872 mine za ručne bacač, 2352 kumulativne mine, 2232 granate za netrzajni top, 15 360 ručnih bombi, 1170 protuoklopnih bombi, 8500 signalnih naboja, 134 ručna raketna bacača, 3532 mine za minobacač 120 mm, 3290 granata za protuoklopni top 100 mm i 3242 protuoklopne navođene rakete sustava 9K11 *Maljutka*[594].

Po okončanju demobilizacije postrojbi TO na području 3. operativne zone te predaje prve crte bojišta snagama UN-a, zapovjednik zone pukovnik Čedomir Bulat, podnio je izvješće GŠTO RSK o borbenoj gotovosti stožera i postrojbi TO na području Korduna. Na početku izvješća Bulat ističe probleme u *rukovođenju i komandiranju*, odnosno, nedovoljnu popunjenost stožera djelatnim časnicima što se moralo „premostiti“ popunjavanjem stožera pričuvnim časnicima. Međutim, zbog neriješenog statusa pričuvnih časnika (*rezervnih vojnih starešina*) dolazi do pojave napuštanja stožera od istih. Potom se konstatira da ukupna mirnodopska formacija postrojbi nije u skladu sa potrebama stožera i postrojbi. U sustavu veza traži se popuna sredstvima veze, osobito, na nižem taktičkom nivou (vod, desetina). Ističe se potreba dovršetka planova uzbunjivanja, dok se za borbenu i operativnu evidenciju konstatira dobro vođenje. Predviđa se, u slučaju davanja uzbune, šest sati za kompletno spajanje vojnih obveznika sa oružjem.

Po pitanju morala, Bulat upozorava na vrijeme prije i nakon demobilizacije. Po izvršenoj demobilizaciji dolazi do sve više negativnih pojava koje utječu na slabljenje morala: neriješen status *izbjeglica* sa (slobodnog) područja Hrvatske, neriješen status ratnih invalida te obitelji poginulih vojnika, neriješeno pitanje osobnih dohodaka za djelatne časnike i dočasnike koji su na službi u Vojsci Jugoslavije. Ističu se problemi krađe vojne opreme te posebno krađe alata, specijalne opreme i pogonskog goriva, što utječe na stanje morala vojnih obveznika. Potom se daje pregled vojnih obveznika na području Korduna, kojih ima 11 593 od toga 420 pričuvnih časnika i dočasnika. Zapovjedništvo 3. operativne zone sačinilo je mobilizacijski plan te njegovu razradu po ratnoj formaciji. Kod popunjenosti sredstvima ratne tehnike Bulat ističe 100% popunjenost sredstvima za vatrenu podršku, potom sredstvima za protuoklopnu borbu te općenito automatskim osobnim naoružanjem. U odnosu na popunu streljivom za sve postrojbe i sve vrste naoružanja osigurana su tri borbena kompleta, dok je operativna zona osigurala još dva pričuvna borbena kompleta. Jedino se ističe kritična popuna sa raketama za

[594] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.*, str. 60

višecjevne bacače raketa *Oganj*. Međutim, iako je vojna tehnika očišćena i konzervirana, ističe se njezina pohrana u nezadovoljavajućim objektima, a osobito krupne vojne tehnike koja se nalazi na otvorenom (Bulat ovdje posebno upozorava na smještaj tenkova T-84 za koje se mora hitno iznaći rješenje smještaju u natkrivenom prostoru). Upozorava se na potrebu osiguranja remonta za vozila jer je se na čekanju za remont nalazi 300 motornih vozila. Podcrtava se loše stanje osobne opreme vojnih obveznika zbog habanja tijekom borbenih djelovanja te se traži popuna sa novom opremom.

Na kraju navedenog izvješća daje se pregled sredstva vojne tehnike 3. operativne zone: 3373 poluautomatske puške, 3448 automatskih pušaka, 170 snajpera, 558 puškostrojnica, 218 teških strojnica, 152 ručna bacača, 1316 ručnih jednokratnih raketnih bacača *Zolja*, 992 protuoklopna ručna raketna bacača *Osa*, 19 minobacača 60 mm, 141 minobacač 82 mm, 47 netrzajnih topova 82 mm, 36 protuzračnih topova 20/1 mm, 34 protuzračna topa 20/3 mm, 79 prijenosnih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*, 16 protuzračnih topova 25 mm, 26 gorskih topova 76 mm, 14 haubica 105 mm, 67 minobacača 120 mm, 10 haubica 122 mm, 12 topova 76 mm, 40 topova 130 mm, osam pultova za protuoklopne rakete 9K11 *Maljutka*, 11 komada ručnih raketnih bacača 128 mm, dva višecjevna bacača raketa *Plamen*, osam višecjevnih bacača raketa *Oganj*, šest tenkova T-34, 25 komada tenkova T-55, 18 komada tenkova T-84, tri tenka za izvlačenje, dva tenka nosača mosta, tri samohodna topa 76 mm, jedan samohodni top 90 mm, jedan samohodni protuzračni top 57/2 mm, jedno oklopno izvidničko vozilo i 22 oklopna transportera[595].

Temeljem usvojenih *Organizacijsko-formacijskih promjena u TO RSK*, GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine, naredio 3. operativnoj zoni ustrojavanje Mješovite topničke brigade (Slunj)[596].

Brigade podređene 3. operativnoj zoni TO:

2. kordunaška brigada/2. brigada TO (vojnička)/11. brigada TO

Brigada je ustrojena 2. studenog 1991. godine od: odreda TO Krstinja (jačine: tri pješačke satnije i šest minobacača 82 mm ustrojenih u minobacačku satniju te vod gorskih topova 76 mm, jačine dva topa i haubički vod, jačine dvije haubice 105 mm) i odreda TO Veljun (jačine: pet pješačkih satnija, četiri samostalna pješačka voda i diverzantski vod te vod minobacača 82 mm i vod minobacača 120 mm, ukupno je odred brojio 890 vojnih obveznika).

---

[595] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 98 str. 174 – 179

[596] Nav. dj., dokument 115 str. 217

Navedene postrojbe od 15. prosinca 1991. godine postaju temelj za ustrojavanje 3. brigade TO, a u sastav 2. brigade TO ulaze: odred TO Krnjak, odred TO Vojnić, odred TO Utinja i odred TO Sjeničak. Svaki od navedenih odreda formirao je pješačku bojnu (od odreda TO Kranjak i odreda TO Sjeničak ustrojena je jedna pješaka bojna), a ustrojen je i mješoviti topnički divizijun brigade.

Nakon ustrojavanja brigada se sastojala od: zapovjedništva (*komande*), zapovjedništva stana, satnije službe veze, izvidničkog voda, diverzantskog voda, pionirskog voda, voda vojne policije, 1., 2. i 3. pješačke bojne, mješovitog topničkog divizijuna, oklopne satnije (*tenkovske čete* sa tenkovima T-55), 1. i 2. protuzračne bitnice 20/3 mm i logističkog (pozadinskog) voda.

Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Tomislav Ranković, koji je poginuo 28. studenog 1991. godine kod Cetingrada, te je potom za vršitelja dužnosti zapovjednika brigade imenovan bojnik (*major*) Mirko Božić, kojega je ubrzo zamijenio novi zapovjednik brigade pukovnik Boško Potkonjak[597].

Izvješće od 13. veljače 1992. godine donosi ustroj i brojčani pregled časnika, dočasnika i vojnika 2. brigade TO: stožer sa pristožernim postrojbama (31 čovjek), štabni vod (110 ljudi), 1. pješačka bojna (560 ljudi), 2. pješačka bojna (441 čovjek), 3. pješačka bojna (440 ljudi), mješoviti topnički divizijun (207 ljudi), oklopna satnija (59 ljudi) i logistička satnija (55 ljudi), odnosno, navedenog dana u brigadi je bilo ukupno: 1903 djelatna i pričuvna časnika i dočasnika te vojna obveznika[598].

Na temelju spomenute naredbe SSNO-a od 27. veljače 1992. godine, izvršeno je preimenovanje 2. brigada TO u 11. brigadu TO. Istom zapovjedi zapovjeđeno je pokretanje postupka gašenja 5. brigade TO. Predviđeno je da se ljudstvom te dijelom materijalnih sredstva izvrši popuna 11. brigade TO[599]. Tako je iz sastava ugašene 5. brigade TO u sastav 11. brigade TO, uz najveći dio ljudstva (bez stožera brigade), ušla i bitnica topova 76 mm[600].

Posljednje ustrojbene promjene u 11. brigadi TO unesene su na temelju zapovijedi GŠTO od 28. kolovoza 1992. godine. Navedene promijene obuhvatile su: ustrojavanje inženjerijske

---

[597] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 124 – 128

[598] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 95, str. 221

[599] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[600] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 57 str. 97

bojne u sastavu brigade i preustroj postojeće samostalne 36. lake topničke bitnice protuzračne obrane 20/3 mm u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm te potom ulazak navedenog divizijuna u sastav brigade. Uz spomenuto brigadi su podčinjeni: 53 haubički topnički divizijun 105 mm i 75. mješoviti protuoklopni topnički divizijun[601].

3. kordunaška brigada/3. brigada TO (slunjska)/13. brigadu TO

Brigada je ustrojena 15. prosinca 1991. godine od: odreda TO Krstinja (jačine: tri pješačke satnije i šest minobacača 82 mm ustrojenih u minobacačku satniju te vod gorskih topova 76 mm, jačine dva topa i haubički vod, jačine dvije haubice 105 mm) i odreda TO Veljun (jačine: pet pješačkih satnija, četiri samostalna pješačka voda i diverzantski vod te vod minobacača 82 mm i vod minobacača 120 mm).

Navedeni odredi su do ustrojavanja 3. brigade TO bili su sastavu 2. brigade TO. Po ustrojavanju 3. brigade od odreda TO Krstinja ustrojena je 1. pješačka bojna, dok je od odreda TO Veljun ustrojena 2. pješačka bojna. Diverzantski vod iz sastava odreda TO Veljun podređen je stožeru brigade kao pristožerna postrojba. Postojeći vod gorskih topova 76 mm, dodavanjem novih sredstva, preustrojen je u bitnicu gorskih topova 76 mm (četiri oruđa), dok je postojeći vod haubica 105 mm, na isti način preustrojen u haubičku bitnicu 105 mm (četiri oruđa). Postojeći vod minobacača odreda TO Veljun izdvojen je iz sastava odreda te je od njega ustrojena (uz dodavanje novih sredstava) minobacačka bitnica 120 mm (šest minobacača 120 mm). Sve tri spomenute bitnice potom su objedinjen u mješoviti topnički divizijun brigade. Treća pješačka bojna brigade ustrojena je od odreda TO Mašvina.

Do kraja siječnja 1992. godine u 3. brigadi ustrojeni su: vod vojne policije, pionirski vod, vod službe veze i logistički vod. Početkom veljače 1992. godine postojeći ustroj brigade proširen je sa oklopnom satnijom tenkova T-55 i lakom topničkom bitnicom protuzračne obrane 20/3 mm.

Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Mirko Radaković[602].

Već ranije spomenuto izvješće od 13. veljače 1992. godine donosi ustroj i brojčani pregled pripadnika 3. brigade TO: stožer sa pristožernim postrojbama (28 ljudi), štabni vod (33 čovjeka), 1. pješačka bojna (437 ljudi), 2. pješačka bojna (461 čovjek), 3. pješačka bojna (232 čovjeka), mješoviti topnički divizijun (136 ljudi), oklopna satnija (82 čovjeka), laka topnička bitnica protuzračne obrane (24 čovjeka) i logistička satnija (53 čovjeka), odnosno,

[601] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115 str. 217

[602] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 124 – 128

navedenog dana u brigadi je bilo ukupno: 1486 djelatna i pričuvna časnika i dočasnika te vojna obveznika[603].

Temeljem naredbe SSNO-a od 27. veljače 1992. godine, 3. brigada TO preimenovana je u 13. brigadu TO[604].

Posljednje ustrojbene promjene u 13. brigadi TO izvršene su temeljem zapovijedi GŠTO od 28. kolovoza 1992. godine. Navedene promijene obuhvatile su: ustrojavanje haubičkog topničkog divizijuna 105 mm i preustroj postojećeg protuoklopnog voda u mješoviti protuoklopni divizijun te preustroj postojećeg lakog topničkog voda protuzračne obrane u laki topnički divizijun protuzračne obrane[605].

Brigada je izvršila demobilizaciju svoga ljudstva 12. srpnja 1992. godine, dok je zapovjedništvo brigade preustrojeno po mirnodopskoj formaciji[606].

4. kordunaška brigada/4. brigada TO (vrginmošćanska)/ 19. brigadu TO

Brigada je ustrojena 2. studenog 1991. godine od već ranije ustrojenih: odreda TO Bović (tri pješačke satnije), odreda TO Vrginmost (pet pješačkih satnija) i odreda TO Topusko (tri pješačke satnije). Po ustrojavanju brigade od spomenutih odreda TO ustrojavaju se: 1., 2. i 3. pješačka bojna, a ustroj je proširen dodavanjem mješovitog topničkog divizijuna 105 mm.

Nakon okončanja ustrojavanja brigada, sastav iste bio je: zapovjedništvo (*komanda*), zapovjedništvo stana, satnija službe veze, izvidnički vod, diverzantski vod, pionirski vod, vod vojne policije, 1., 2. i 3. pješačka bojna, mješoviti topnički divizijun i bitnica višecjevnih bacača raketa *Plamen* te oklopne satnije (*tenkovske čete*). Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Mile Novaković[607].

Na temelju izvješća od 13. veljače 1992. godine razvidan je ustroj i brojčano stanje ljudstva angažiranog u 4. brigadi TO: stožer sa pristožernim postrojbama (127 ljudi), 1. pješačka bojna (489 ljudi), 2. pješačka bojna (723 čovjeka), 3. pješačka bojna (497 ljudi), mješoviti topnički divizijun (60 ljudi) i bitnica višecjevnih bacača raketa *Plamen* (33

---

[603] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 95, str. 221

[604] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[605] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115 str. 217

[606] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 129

[607] Nav. dj., str. 125 – 127

čovjeka), odnosno, navedenog dana u brigadi je bilo ukupno: 2012 djelatnih i pričuvnih časnika i dočasnika te vojnih obveznika[608].

Temeljem naredbe SSNO-a od 27. veljače 1992. godine, 4. brigada TO preimenovana je u 19. brigadu TO[609].

Prema zapovijedi GŠTO od 28. kolovoza 1992. godine izvršene su posljednje ustrojbene promjene u 19. brigadi TO. Navedene promijene obuhvatile su: ustrojavanje haubičkog topničkog divizijuna 105 mm i ustrojavanje mehanizirane bojne (sastava: oklopna satnija i mehanizirana satnija), potom, preustroj postojećeg protuoklopnog voda u mješoviti protuoklopni divizijun i preustroj postojećeg lakog topničkog voda protuzračne obrane u laki topnički divizijun protuzračne obrane[610].

5. brigada TO (karlovačka/krnjačka)

Brigada je ustrojena 2. studenog 1991. godine, a temelj za ustrojavanje brigade bio je odred TO Krnjak. Nakon ustrojavanja brigade odred TO Krnjak preustrojen je u dvije slabije pješačke bojne. Po okončanju svoga ustroja brigada je imala slijedeći sastav: zapovjedništvo (*komanda*), zapovjedništvo stana, satnija službe veze, izvidnički vod, diverzantski vod, pionirski vod, vod vojne policije, 1. i 2. pješačka bojna te mješoviti topnički divizijun. Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Stanko Bosnić[611].

Zbog nedostatka vojnih obveznika za popunu brigade SSNO-a je 27. veljače 1992. godine, zapovjedio gašenje 5. brigade[612]. Proces gašenja 5. brigade TO okončan je 22. srpnja, kada je od stožera brigade ustrojen stožer 1. odreda TO Vojnić, dok je najveći dio ljudstva te bitnica topova 76 mm upućen u sastav 11. brigade TO[613].

---

[608] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 95, str. 221

[609] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[610] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115 str. 217

[611] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 125 – 127

[612] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[613] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 57 str. 97

Prostorna struktura 3. operativne zone TO Kordun

Općinski štab TO Vojnić

Općinski štaba TO Vojnić, 25. rujna 1991. godine, naredio je ustrojavanje:

- odreda TO Veljun (od rajonskog štaba TO Veljun),
- odreda TO Krnjak (od rajonskog štaba TO Krnjak),
- odreda TO Krstinja (od rajonskog štaba TO Krstinja),
- odreda TO Vojnić (od rajonskog štaba TO Vojnić),
- odreda TO Utinja (od rajonskog štaba TO Utinja),
- odreda TO Sjeničak (od rajonskog štaba TO Sjeničak) i
- diverzantskog voda, protudiverzantskog voda i zaštitnog voda općinskog štaba[614].

Odredi TO Veljun i Krstinja od 2. studenoga 1991. godine postaju osnova za ustrojavanje 2. brigade TO. Međutim, već 15. prosinca, navedena dva odreda (Veljun i Krstinja) prelaze u sastav 3. brigade TO, dok u sastav postojeće 2. brigade TO ulaze odredi TO: Krnjak, Vojnić, Utinja i Sjeničak.

Za zapovjednika (*komandanta*) općinskog štaba TO imenovan je satnik (*kapetan*) Dragan Pavić, kojega je poslije zamijenio satnik (*kapetan*) Milorad Škrgić[615].

Nakon što su svi prethodno navedeni odredi TO iskorišteni za ustrojavanje 2. i 3. brigade TO, općinski štab TO Vojnić, 15. prosinca 1991. godine, pristupio je ustrojavanju nove prostorne strukture što je okončano do 23. siječnja 1992. godine. Tako je 23. siječnja općinski štab Vojnić pod svojim zapovjedništvom imao slijedeće postrojbe prostorne strukture: općinski štab TO (20 ljudi), zapovjedništvo stana (18 ljudi), desetina veze (šest ljudi), zaštitni vod (19 ljudi), prometni vod (34 čovjeka), zaštitna satnija (*četa*) vojne bolnice *Petrova gora* (97 ljudi), 1. satnija (*četa*) TO Vojnić (97 ljudi), 2. satnija Vojnić TO (148 ljudi), satnija TO Utinja Vrelo (145 ljudi), satnija TO Bukovica (83 čovjeka), vod TO Kupljensko (27 ljudi), vod TO Radulović Poljana (23 čovjeka), satnija TO Krstinja (145 ljudi), satnija TO Kestenovac (138 ljudi), satnija TO Maljevac (163 čovjeka), satnija TO Svinica (92 čovjeka), satnija TO Veljun (150 ljudi), satnija TO Perjasica (147 ljudi), satnija TO Tušilović (162 čovjeka), satnija TO Utinja (106 ljudi), 1. satnija TO Sjeničak (147 ljudi) i 2. satnija TO Sjeničak (111 ljudi). Ukupno je bilo: 57 djelatnih i pričuvnih časnika, 78 djelatnih i pričuvnih

[614] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 179, str. 332 – 334

[615] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 124 – 125

dočasnika te 1963 vojna obveznika, odnosno, prostorna struktura općinskog štaba TO Vojnić obuhvaćala je ukupno 2078 ljudi[616].

Na temelju zapovjedi 3. operativne zone Kordun, od 22. srpnja 1992. godine, od stožera ugašene 5. brigade TO ustrojen je novi stožer 1. odreda TO Vojnić. Potom je iz sastava ugašene 5. brigade u novoustrojeni 1. odred TO Vojnić razmještena i bitnica gorskih topova 76 mm, a iz prostorne strukture općinskog štaba TO Vojnić u sastav odreda ulaze 1. i 2. pješačka satnija TO Vojnić[617].

Općinski štab TO Vrginmost[618]

Tijekom rujna 1991. godine na području općinskog štaba TO Vrginmost ustrojeni su: odred TO Bović (tri pješačke satnije), odred TO Vrginmost (pet pješačkih satnija) i odred TO Topusko (tri pješačke satnije). Od gore spomenutih odreda TO 2. studenog 1992. godine ustrojena je 4. brigada TO. Na mjesto zapovjednika općinskog štaba TO Vrginmost imenovan je bojnik (*major*) Simo Roknić[619].

Od studenog 1991. godine do siječnja 1992. godine trajao je proces ponovnog stvaranja prostorne strukture općinskog štaba TO Vrginmost. Spomenuti proces okončan je 22. siječnja 1992. godine kada općinski štab Vrginmost nadređenom zapovjedništvu (3. zonski štab TO za Kordun i Baniju) upućuje izvješće o stanju prostorne strukture TO na svom području. Navedena struktura obuhvaćala je slijedeće postrojbe TO:

- općinski štab TO (16 ljudi) sa: zapovjedništvom stana (12 ljudi) i desetinom veze (šest ljudi),

- satnije (*čete*) TO: Vrginmost (110 ljudi), Topusko (59 ljudi), Blatuša (65 ljudi), Slavsko Polje (86 ljudi) i Perna (60 ljudi),

- vodovi TO: Cremušnica (33 čovjeka), Golinja (18 ljudi), Kirin (39 ljudi), Kozarac (28 ljudi), Ostrožin (34 čovjeka), Šljivovac (22 čovjeka), Trstenica (41 čovjek), Dugo Selo (49 ljudi), Batinova Kosa (20 ljudi), Crni Potok (36 ljudi), Katinovac (49 ljudi), Mala Vranovina (22 čovjeka), Pecka (33 čovjeka), Poljani (17 ljudi), Staro Selo (57 ljudi), Vorkapić Selo (28 ljudi), Crevarska Strana (37 ljudi), Malička (24 čovjeka), Pješćanica (51 čovjek), Podgorje (25 ljudi) i Bović (29 ljudi) te

---

[616] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 49, str. 115 – 120

[617] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 58 str. 96 – 97

[618] Vrginmost je srpsko ime za današnje mjesto Gvozd

[619] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 125

- desetine (*odjeljenja*) TO: Ponikvari (devet ljudi), Trepča (13 ljudi), Stipan (12 ljudi), Brnjavac (14 ljudi), Mala Trepča (15 ljudi) i Gređani (sedam ljudi).

U prostornoj strukturi općinskog štaba TO Vrginmost bilo je 22. siječnja 1992. godine angažirano: 34 djelatna i pričuvna časnika, 61 djelatni i pričuvni dočasnik te 1154 vojnih obveznika, odnosno ukupno: 1249 ljudi[620].

Općinski štab TO Slunj

Na području općine Slunj stanovništvo hrvatske nacionalnosti činilo je većinu dok su se većinski srpska sela nalazila u južnom dijelu općine. Mjesne zajednice sa većinskim srpskim stanovništvom na lokalnim *skupštinama stanovništva* donosile su odluke o svom pripajanju općini Korenica. Dio općinskog štaba TO Slunj (pripadnici štaba srpske nacionalnosti) početkom rujna 1991. godine izvukao se na vojno vježbalište Slunj gdje je potom organizirano naoružavanja srpskih vojnih obveznika.

Tako je 4. listopada 1991. godine ustroje odred TO Mašvina, koji od 15. prosinca ulazi u sastav 3. brigade TO te je preustrojen u 3. pješačku bojnu (*pješadijski bataljon*) navedene brigade.

Nakon ulaska odreda TO Mašvina u sastav 3. brigade TO, općinski štab TO Slunj ustrojio je pješačke satnije (*pješadijske čete*) TO kao svoje postrojbe prostorne strukture u: Kordunskom Ljeskovcu, Sadilovcu, Kršlji, Koranskom Lugu, Basarama, Mašvini, Brezovcu i Broćancu. Odred je brojio 400 pripadnika.

Za zapovjednika općinskog stožera TO Slunj imenovan je bojnik (*major*) Dragić Egić[621].

Općinski štab TO Karlovac/Krnjak

Prema zamisli pobunjenih Srba središte *Kordunske regije* trebao je biti Karlovac (*Kordunovac*) te je osnovni cilj borbenih djelovanja bilo zauzimanje Karlovca. Tijekom navedenih borbenih djelovanja srpske snage (JNA i TO) do 9. listopada 1991. godine uspijevaju zauzeti prostor između rijeka Korane i Kupe te dolaze na sam južni ulaz u grad (Turanj) gdje su zaustavljene. Budući nisu uspjeli u namjeri zauzimanja Karlovca, Vlada tzv. „SAO Krajine“ odlučuje ustanoviti općinu Karlovac sa sjedištem općine u Krnjaku. U skladu sa navedenim ustrojen je i općinski štab TO Krnjak.

Tijekom listopada 1991. godine na području općinskog štaba TO Krnjak ustrojene su slijedeće pješačke satnije (*pješadijske čete*) TO: Krnjak, Tušilović, Donji Skrad, Gornji Skrad i Gornji Budački.

---

[620] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 42, str. 89 – 94

[621] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 126

Za zapovjednika općinskog štaba TO Krnjak imenovan je bojnik (*major*) Mirko Božić[622].

5.6. 4. operativna zona/Zonski štab TO za Baniju

Na Šamarici je 23. srpnja 1991. godine ustrojen prvi stožer TO tzv. „SAO Krajine" „zonskog tipa": *Ratni štab za Baniju i Kordun* te su mu podređeni *ratni štabovi*: Dvor, Glina, Kostajnica i Petrinja. Na čelu *Štaba* nalazio se Dr. Dušan Jović, dok je načelnik stožera bio pričuvni bojnik (*rezervni major*) Milan Rebrača. Izuzev navedenih općinski štabova TO, *Ratni štab za Baniju i Kordun*, ubrzo je ustrojio i odrede TO: I. (Dvor), II. (Glina) i III. (Mali Gradac)[623]. Kao što se može vidjeti iz podređenih općinskih štabova TO i odreda TO, iako je ime *Štaba* u sebi sadržavalo i odrednicu *Kordun* djelatnost navedenog *Štaba* odnosila se isključivo na Banovinu (Baniju).

Kao *Komandant* (zapovjednik) TO tzv. „SAO Krajine" Milan Babić je 20. kolovoza 1991. godine svojom *Naredbom o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine* izvršio preustroj postojeće strukture TO. Na temelju navedene *Naredbe* ustrojena je 3. operativna zona *Banijska*, kojoj su podčinjeni postojeći općinski štabovi TO (Dvor, Glina, Kostajnica i Petrinja) te dodan novoustrojeni općinski štab TO Sisak-Caprag. Prema navedenoj zapovijedi trebao je uslijediti formiranje stožera operativne zone[624].

Međutim, samo mjesec dana kasnije, Milan Babić, 30. rujna 1991. godine, potpisuje novu *Naredbu* kojom je ponovno izvršen preustroj postojeće zapovjedne strukture TO tzv. „SAO Krajine". Prema navedenoj *Naredbi* za 2. i 3. operativnu zonu TO (Kordun i Banovina) ustrojava se jedinstveni *štab* TO te se navedenom *štabu* podčinjavaju svi *općinski štabovi* TO na području Korduna i Banovine[625]. Istoga dana Babić potpisuje i drugu *Naredbu* kojom je pukovnik Rade Vujaklija imenovan za zapovjednika *Štaba TO za Banovinu i Kordun*, odnosno, objedinjenog područja dosadašnje 2. i 3. operativne zone[626], dok je na mjesto načelnika stožera *Štaba TO za Banovinu i Kordun* imenovan umirovljeni potpukovnik Mićo Tarbuk[627].

---

[622] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 125

[623] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 83, str. 185 i ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Ministarstvo obrane, Knin, *Naredba br. 157/91-1 od 26. 7. 1991.*

[624] ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine, Predsjednik, *Naredbu o formiranju operativnih zona Teritorijalne odbrane SAO Krajine br. 189/91-1 od 20. 8. 1991.*

[625] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 1/1-91 od 30. 9. 1991.*

[626] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Naredba br. 2/1-91 od 30. 9. 1991.*

[627] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 190, str. 351

Dan kasnije (1. listopada) sve navedeno potvrđeno je provedbenom naredbom generala-armije Veljka Kadijevića, koji je spomenutom naredbom izvršio preustroj TO tzv. „SAO Krajine“ te je ustrojen 3. zonski štab TO Kordun i Banovina (sa sjedištem stožera u Topuskom). Banijski dio 3. zonskog štaba činili su:

- općinski štab TO Glina sa 1. brigadom TO Glina,
- općinski štab TO Kostajnica sa 7. brigadom TO Kostajnica,
- općinski štab TO Dvor na Uni sa 11. brigadom TO Dvor na Uni,
- općinski štab TO Sisak-Caprag sa 17. brigadom TO Sisak i
- općinski štab TO Petrinja[628].

Štab TO tzv. „SAO Krajine“ primio je 12. prosinca 1991. godine izvješće zapovjedništva 3. zone TO za Baniju i Kordun o ustrojenim brigama TO na području Banovine: 1. brigada TO *„Dragiša Stefanović“* (Glina), 7. brigada TO (Kostajnica), 11. brigada TO (Dvor na Uni) i 17. brigada TO (Sisak)[629].

Temeljem zapovijedi SSNO (*Naredba o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK*), od 27. veljače 1992. godine, a u sklopu općeg preustroja stožera i postrojbi tzv. „SAO Krajine“, ustrojena je 4. operativna zona TO za Baniju (sjedište stožera u Glini). Prema navedenoj naredbi, pod zapovjedništvom štaba operativne zone trebalo je ustrojiti slijedeće brigade TO i općinske štabove TO:

- 24. brigadu TO (Glina) od postojeće 1. brigade TO,
- 26. brigadu TO (Kostajnica) od postojeće 7. brigade TO,
- 31. brigadu TO (Petrinja), novoustrojena,
- 11. brigada TO predviđeno gašenje,
- 17. brigada TO predviđeno gašenje,
- općinski štab TO Glina,
- općinski štab TO Kostajnica,
- općinski štab TO Dvor na Uni,
- općinski štab TO Petrinja i
- općinski štab TO Sisak – Caprag.

Na mjesto zapovjednika 4. operativne zone imenovan je pukovnik Rade Vujaklija, a na mjesto načelnika štaba *Komande* 4. operativne zone imenovan je potpukovnik Dušan Lukač (koji će od 13. ožujka biti imenovan za načelnika službe veze). Istoga dana imenovan je i

[628] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 12

[629] HR-HMCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 291-1 od 24. 12. 1991., Izvještaj*

pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove (načelnik operativnog odjela) potpukovnik Petar Sužnjević[630]. Potpukovnik Sužnjević će od 13. ožujka preuzeti funkciju vršitelja dužnosti načelnika stožera zapovjedništva 4. operativne zone na kojoj će ostati do 30. travnja te će se potom vratiti na raniju dužnost[631].

GŠ OS SFRJ je 24. ožujka 1992. godine, izvršio dopunu prethodno navedenog ustroja 4. operativne zone TO novo ustrojenim postrojbama: 56. haubičkim topničkim divizijunom 105 mm (Glina), 77. i 78. mješovitim protuoklopnim divizijunom (Petrinja), 39. lakom topničkom bitnicom protuzračne obrane 20/3 mm (Glina) i 87. pozadinskom (logističkom) bazom (Glina). Isto tako zapovjeđeno je ustrojavanje *prištapskih jedinica komande* operativne zone: zapovjedništva stana, izvidničke satnije (*četa*), satnije (*čete*) vojne policije, satnije (*čete*) službe veze i voda ABKO[632].

Naredbom GŠTO od 30. travnja 1992. godine imenovani su: pukovnik Milan Begović za zapovjednika (*komandanta*) 4. operativne zone Banija, potpukovnik Žarko Gačić za načelnika stožera zapovjedništva (*načelnik štaba komande*), potpukovnik Milan Jekić pomoćnikom zapovjednika (*komandanta*) za logistiku (pozadinu), potpukovnik Mirko Martić pomoćnikom zapovjednika za sigurnost i bojnik (*major*) Vlado Dodoš na mjesto pomoćnika načelnika stožera za popunu i personalne poslove[633].

Međutim, ubrzo je (početkom lipnja 1992. godine) na mjesto načelnika stožera zapovjedništva 4. operativne zone imenovan potpukovnik Momčilo Bjelopetrović[634].

Kako je veće ranije spomenuto, na temelju naredbe SSNO od 27. veljače predviđeno je gašenje 11. brigade TO (Dvor na Uni) i 17. brigade TO (Sisak – Caprag). Na temelju

---

[630] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[631] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 303-4 od 13. 3. 1992., Primopredaja dužnosti*

[632] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1349-1 od 24. 3. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[633] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*; *GŠTO, Str. pov. br. 570-83 od 31. 8. 1992., Naredba* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 198, str. 439

[634] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 33

navedenog zapovjednik 4. operativne zone zamolio je GŠTO da odgodi gašenje navedenih brigada, osobito 11. brigade TO, zbog pritiska *muslimanskih snaga* sa područja Cazina[635].

Zapovjedništvo 4. operativne zone uputilo je, 18. kolovoza 1992. godine, GŠTO izvješće o borbenoj gotovosti postrojbi TO na području Banovine. Izvješće započinje analizom sustava *rukovođenja i komandiranja* u području zone odgovornosti. Sve djelatnosti zone u proteklom periodu, navodi izvješće, bile su težišno usmjerene na izradu potrebnih dokumenata vezanih uz proces demobilizacije postrojbi TO, odnosno pričuvnih časnika i dočasnika (*rezervnih starješina i mlađih starješina*) i vojnih obveznika te dokumenata vezanih za izradu planova mobilizacije i aktiviranja postrojbi prema ratnoj formaciji (*narastanje snaga*). Kao nedostatak ističe se nepopunjenost ustrojbenih mjesta potrebnim djelatnim vojnim časnicima te nepotpuna evidencija naoružanja i vojne opreme preuzete od postrojbi JNA koje su bile u procesu povlačenja. Kao poseban problem ističe se pitanje rješavanja *statusnih problema* bivših časnika i dočasnika JNA, koji su došli sa područja Slovenije i Hrvatske, a sada se nalaze u stožerima i postrojbama TO na Banovini. Za rješavanje navedenog problema predlaže se isti *model* kao i u slučaju ostalih djelatnih vojnih osoba (postavljenja u garnizonima na području SR Jugoslavije, odnosno u Vojsku Jugoslavije).

Izvješće, nadalje, analizira mobilizacijsku gotovost na području zone, u čijem stožeru su sačinjeni osnovni mobilizacijski dokumenti, a na temelju dokumenta dobivenih od strane GŠTO te koji su potom proslijeđeni podčinjenim postrojbama. Potom se upoznaje GŠTO sa trenutnim poslovima na izradi planova obuke za pričuvne časnike i dočasnike te vojne obveznike. Posebno se podcrtava potreba stalnog pojašnjavanja svim vojnim obveznicima razloge provedbe demobilizacije, koja se, kako se zaključuje, vrlo loše odrazila na opće stanje morala kod vojnih obveznika (koji se nakon napuštanja postrojbi susreću sa problemima gubitka mjesečnih primanja te velikom nezaposlenosti), a i samog stanovništva u cjelini.

Na području operativne zone Banija, konstatira zapovjedništvo, svakodnevne su pojave paljenja kuća, otuđenja privatne imovine, različiti oblici obračuna između kriminalnih skupina, potom široko rasprostranjeni šverc, osobito prehrambenim proizvodima. Stalni prekidi u opskrbi vodom i strujom te nedostatak prehrambenih proizvoda utječu na moral vojnih obveznika, a dio vojnih obveznika, zaključuje zapovjedništvo, osobno sudjeluje u svemu navedenom. Jedna od zabrinjavajućih pojava u postrojbama je velika količina

[635] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 288 str. 563

otuđenog goriva i maziva, a posebna komisija, formirana od strane zapovjedništva 4. operativne zone, ustanovila je manjak od 4000 litara goriva.

U odnosu prema pričuvama streljiva, zapovjedništvo upoznaje GŠTO sa stanjem kod postrojbi koje raspolažu sa tri borbene kompleta streljiva. Međutim, na razini zapovjedništva 4. operativne zone od predviđena dva borbena kompleta pričuve, uspjelo se stvoriti pričuvu od 0,5 jednog borbenog kompleta streljiva. Zatim zapovjedništvo ističe problem popune gorivom koji je kod borbenih vozila od 30% do 50%, a kod neborbenih vozila od 10% do 20% popune spremnika (dio vozila ima potpuno prazne spremnike). Od pričuva hrane, zapovjedništvo zone, raspolagalo je sa zalihom hrane za 30 dana za 5000 ljudi, pri čemu se ističe da zapovjedništvo na raspolaže dodatnim zalihama hrane, a niti sanitetskog materijala[636].

Posljednje ustrojbene promijene na području 4. operativne zone zapovjeđene su 28. kolovoza 1992. godine, a odnosile su se na:

1. ustrojavanje 33. brigade TO Dvor na Uni (od postojeće 11. brigade TO),
2. ustrojavanje Mješovite protuoklopne topničke pukovnije (Kostajnica) od 77. i 78. mješovitog protuoklopnog topničkog divizijuna i
3. premještaj postojeće 87. logističke (pozadinske) baze iz Gline u Dvor na Uni (Čerkezovac)[637].

Zapovjedništvo 4. operativne zone izvijestilo je 8. rujna 1992. godine GŠTO o ustrojavanju lakog topničkog divizijuna protuzračne obrane (sastav: 1. laka topnička protuzračna bitnica topova 20/2 mm, jačine četiri oruđa i 2. laka topnička protuzračna bitnica topova 20/2 mm, jačine četiri oruđa te vod raketnih protuzračnih lansera *Strijela-2M* sa dva lansera).

Zatim je zapovjedništvo izvijestilo da ne može postupiti po prethodnoj zapovijedi GŠTO (od 28. kolovoza) te ustrojiti Mješovitu protuoklopnu topničku pukovniju (Kostajnica) i oklopnu bojnu u sastavu 31. brigade TO[638].

Brigade podređene 4. operativnoj zoni TO:

1. banijska brigada/1. brigada TO „Dragiša Stefanović"/24. brigada TO (glinska)

Ustrojavanje 1. gerilskog odreda *Dragiša Stefanović*, 12. srpnja 1991. godine, na Šamarici označio je početak ustrojavanja postrojbi pobunjenih Srba na području Banovine te početak ustrojavanja istoimene brigade TO[639].

---

[636] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 99, str. 180 – 190

[637] Nav. dj., dokument 115, str. 218

[638] Nav. dj., dokument 137, str. 268 - 269

Brigada je ustrojena tijekom listopada 1991. godine od navedenog 1. gerilskog odreda te vojnih obveznika sa područja općine Glina ustrojenih u I., II i III odred TO općinskog štaba TO Glina. Navedeni odredi preustrojeni su u tri pješačke bojne (*pješadijski bataljon*) u sastavu brigade. Prilikom ustrojavanja brigada je imala brojno stanje od 935 ljudi. Za zapovjednika brigade imenovan je pukovnik Milan Begović, kojega je 12. prosinca 1991. godine na dužnosti zapovjednika zamijenio pukovnik Mirko Vrcelj[640].

Na temelju izvješća stožera 7. operativne grupe JNA od 19. siječnja 1992. godine brigada je raspolagala sa slijedećim topničkim postrojbama: haubičkom topničkom bitnicom 155 mm (šest oruđa), haubičkom topničkom bitnicom 105 mm (četiri oruđa), topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa), gorskom topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa) i bitnicom višecjevnih bacača raketa *Plamen* (dva oruđa)[641].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine zapovjedio preustroj postojećeg protuoklopnog voda brigade u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 24. brigade TO. Postojeću 39. laka topnička bitnica protuzračne obrane 20/3 mm trebalo je preustrojiti u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm i potom uputiti u sastav brigade (sastava: bitnica od šest protuzračnih topova 20/3, bitnica od četiri protuzračna topa 20/1 mm, raketna protuzračna bitnica od pet lansirnih sustava *Strijela-2M* i protuzračni vod samohodnih topova 57/2 mm). Istom zapovijedi je 56. haubički topnički divizijun 105 mm ušao u sastav brigade[642].

Budući je zapovjedništvo 4. operativne zone izvijestilo GŠTO, 8. rujna 1992. godine, o trenutnoj nemogućnosti izvršenja njegove zapovijedi od 28. kolovoza, odnosno, ustrojavanju Mješovite protuoklopne topničke pukovnije (Kostajnica), predloženo je da se 78. mješoviti protuoklopni topnički divizijun podčini brigadi. Nadalje, zapovjedništvo 4. operativne zone, istim aktom, izvješćuje GŠTO o ustrojavanju oklopne satnije (*tenkovske čete*) u sklopu

---

639 Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine“ na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 39

640 HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 206, str. 392 – 395

641 *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 39, str. 86

642 *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“(srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 218 i dokument 137, str. 268 - 269

brigade jačine 10 tenkova. U sastavu brigade djelovao je haubički topnički divizijun 122 mm (sastava tri bitnice topova 122 mm i jedne bitnice višecjevnih bacača raketa *Plamen*)[643].

Brigada je prilikom svoje demobilizacije 17. srpnja 1992. godine imala brojno stanje od 2168 pripadnika. Tijekom svoga postojanja 1. banijska brigada/1. brigada TO „Dragiša Stefanović"/24. brigada TO imala je gubitak od 74 poginula, 146 ranjenih i 11 zarobljenih pripadnika[644].

7. banijska brigada/7. brigada TO/26. brigada TO (kostajnička)

Brigada je ustrojena tijekom listopada 1991. godine od vojnih obveznika sa područja općine Hrvatska Kostajnica, odnosno, po zauzimanju od strane srpskih snaga samo Kostajnica. Osnovu za ustrojavanje brigade činile su tri pješačke bojne (*pješadijska bataljona*) općinskog štaba TO Kostajnica. Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Rade Čučak[645].

Na temelju izvješća stožera 7. operativne grupe JNA od 19. siječnja 1992. godine brigada je raspolagala sa slijedećim topničkim postrojbama: haubičkom topničkom bitnicom 105 mm (šest oruđa), topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa), gorskom topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa) i bitnicom višecjevnih bacača raketa 128 mm *Plamen* (dva oruđa)[646].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine zapovjedio ustroj haubičkog topničkog divizijuna 105 mm u sastavu brigade. Istom zapovijedi izvršen je preustroj postojećeg protuoklopnog voda brigade u mješoviti protuoklopni topnički divizijun brigade te preustroj lakog topničkog voda protuzračne obrane u laki topnički divizijun protuzračne obrane[647].

Zapovjedništvo 4. operativne zone izvijestilo je GŠTO, 8. rujna 1992. godine, o trenutnom stanju postrojbi u sklopu 26. brigade TO: tri pješačke bojne, mješoviti topnički divizijun (sastava: dvije bitnice haubica 155 mm, jedna bitnica haubica 105 mm i jedan višecjevni bacač raketa *Plamen*), mješoviti protuoklopni divizijun i laki topnički divizijun

---

[643] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 137, str. 268 - 269

[644] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 206, str. 392 – 395

[645] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka*

[646] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 39, str. 86

[647] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 218 i dokument 137, str. 268 - 269

protuzračne obrane (jačine: 10 protuzračnih topova 20/3 mm i tri protuzračna topa 30/2 mm)[648].

11. banijska brigada TO/11. brigada TO (dvorska)/33. brigada TO (dvorska)

Brigada je ustrojena tijekom listopada 1991. godine od vojnih obveznika sa područja općine Dvor na Uni. Temelj za ustrojavanje brigade činili su I., II., III., IV. i V. odred TO općinskog štaba TO Dvor na Uni[649]. Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Ratko Manojlović[650].

Na temelju izvješća stožera 7. operativne grupe JNA od 19. siječnja 1992. godine brigada je raspolagala sa slijedećim topničkim postrojbama: topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa) i gorskom topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa)[651].

Temeljem zapovijedi SSNO (*Naredba o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK*), od 27. veljače 1992. godine, predviđeno je gašenje 11. brigade TO[652]. Međutim, na temelju intervencije zapovjednika 4. operativne zone TO prema GŠTO sa zamolbom da odgodi gašenje 11. brigade TO isto je odgođeno do demobilizacije TO u srpnju 1992. godine[653].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine zapovjedio ustroj nove 33. brigade TO na temelju mobilizacijskog razvoja bivše 11. brigade TO[654]. Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Dušan Lukač[655].

Zapovjedništvo 4. operativne zone izvijestilo je GŠTO, 8. rujna 1992. godine, o tijeku procesa ustrojavanja nove 33. brigade TO: dvije pješačke bojne, mješoviti topnički divizijun (sastava: dvije bitnice topova 76 mm, ukupno 11 oruđa), protuoklopni vod (dva protuoklopna topa 100 mm), laka topnička bitnica protuzračne obrane (jačine: pet protuzračnih topova 20/3

---

[648] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 137, str. 268 - 269

[649] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 53, str. 126 – 129

[650] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka*

[651] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 39, str. 86

[652] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[653] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 288 str. 563

[654] Nav. dj., dokument 115, str. 218 i dokument 137, str. 268 - 269

[655] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 676-1 od 2. 11. 1992., Naredba*

mm, jedan protuzračni top 20/1 mm i dva protuzračna topa 30/2 mm) i oklopna satnija (*tenkovska četa*) sa tri tenka i četiri oklopna transportera[656].

17. banijska brigada/17. brigada TO (sisačka)

Brigada je ustrojena tijekom listopada 1991. godine od vojnih obveznika sa područja „srpske" općine Sisak (okupirani dijelovi općine Sisak južno od rijeke Save i Kupe) sa sjedištem u južnom okupiranom predgrađu Caprag[657]. Za zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Milivoj Simić[658].

Na temelju izvješća stožera 7. operativne grupe JNA od 19. siječnja 1992. godine brigada je raspolagala sa slijedećim topničkim postrojbama: haubičkom topničkom bitnicom 155 mm (šest oruđa), topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa), gorskom topničkom bitnicom topova 76 mm (šest oruđa) i vodom višecjevnih bacača raketa 128 mm *Plamen*[659].

Temeljem zapovijedi SSNO (*Naredba o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK*), od 27. veljače 1992. godine, predviđeno je gašenje 17. brigade TO[660]. Međutim, na temelju intervencije zapovjednika 4. operativne zone TO prema GŠTO sa zamolbom da odgodi gašenje 17. brigade TO isto je odgođeno do demobilizacije čitave TO RSK u srpnju 1992. godine[661].

31. brigadu TO (petrinjska)

Naredbom o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK, SSNO-a, od 27. veljače 1992. godine, zapovjeđeno je ustrojavanje 31. brigade TO[662]. Brigada je

---

[656] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 137, str. 268 - 269

[657] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 53, str. 126 – 129

[658] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka*

[659] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 39, str. 86

[660] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[661] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 288 str. 563

[662] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

ustrojena tijekom ožujka i travnja 1992. godine od vojnih obveznika sa područja općine Petrinja. Na mjesto zapovjednika brigade imenovan je potpukovnik Petar Grabundžija[663].

GŠTO je 28. kolovoza 1992. godine zapovjedio ustroj haubičkog topničkog divizijuna 105 mm te preustroj postojećeg lakog topničkog voda protuzračne obrane u laki topnički divizijun protuzračne obrane u sastavu 31. brigade TO. Izuzev navedenog, a na temelju spomenute zapovijedi, brigadi je podčinjen 77. mješoviti protuoklopni topnički divizijun[664].

Komanda 4. operativne zone izvijestila je GŠTO, 8. rujna 1992. godine, o završetku ustrojavanja oklopne satnije (*tenkovske čete*, jačine 10 tenkova) u sklopu brigade te o sastavu postojećeg mješovitog topničkog divizijuna (dvije bitnice topova 105 mm, jedna bitnica topova 155 i dva višecjevna bacača raketa *Plamen*) i jačini postojećeg lakog topničkog divizijuna protuzračne obrane (osam protuzračnih topova 20/3 mm, šest protuzračnih topova 20/1 mm te tri raketna protuzračna lansera *Strijela-2M* [665].

Zapovjednik brigade potpukovnik Grabundžija izvijestio je GŠTO 15. rujna 1992. godine o proširenju ratnog ustroja brigade, odnosno, uz postojeće tri pješačke bojne (*pješadijska bataljona*) ustrojena je i četvrta pješačka bojna[666].

Prostorna struktura 4. operativne zone TO Banija

Općinski štab TO Glina

Nakon odlaska mlađih vojnih obveznika sa područja općine Glina, ustrojenih u I., II i III odred TO, a koji su bili osnova za ustrojavanje 1. brigade TO, općinski štab TO Glina donosi odluku o ponovnoj popuni odreda TO. Tako su tijekom studenog 1991. godine ponovno popunjeni I., II. i III. odred sa vojnim obveznicima starijih godišta te su navedeni odredi činili osnovu prostorne strukture TO općinskog štaba TO Glina[667].

Izuzev navedenih odreda na općinski štab TO ustrojio je i: izvidničko-diverzantsku skupinu (jačine 15 ljudi), desetinu vojne policije (16 ljudi) i desetinu za osiguranje zatvora (17 ljudi)[668].

Na čelu općinskog štaba TO Glina nalazio se kapetan I klase Stanko Divjakinja[669].

---

[663] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

[664] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 218 i dokument 137, str. 268 – 269

[665] Nav. dj., dokument 137, str. 268 – 269

[666] Nav. dj., dokument 154, str. 301 – 303

[667] HR-HMDCDR 6, kutija 10, *ŠTO, Str. pov. br. 82/91 od 25. 12. 1991., Odluka* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 206, str. 392 – 395

[668] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 96, str. 222 – 223

Općinski štab TO Kostajnica

Nakon ustrojavanja 7. brigade TO tijekom listopada 1991. godine od preostalih vojnih obveznika (uglavnom starijih godišta) ustrojene su četiri (1., 2., 3. i 4.) pješačke bojne (*pješadijska bataljona*) prostorne strukture TO općinskog štaba TO Kostajnica[670].

Komandant (zapovjednik) općinskog štaba TO Kostajnica bio je *kapetan I klase* Branko Dmitrović, kojega je zamijenio na dužnosti poručnik Željko Damjanić[671].

Općinski štab TO Dvor na Uni

Na području općine Dvor na Uni tijekom listopada 1991. godine, nakon ustrojavanja 11. brigade TO manevarske strukture od mlađih godišta vojnih obveznika, od preostalih vojnih obveznika starijih godišta ustrojen su: I., II., III., IV. i V. odred TO prostorne strukture općinskog štaba TO Dvor na Uni[672].

Zapovjednik općinskog štaba TO Dvor na Uni bio je bojnik (*major*) Dušan Kovačević[673].

Općinski štab TO Petrinja

Do kraja siječnja 1992. godine na području općine Petrinja, od vojnih obveznika mlađih godišta, ustrojene su četiri pješačke bojne TO. Od vojnih obveznika iz navedenih bojni tijekom ožujka i travnja 1992. godine ustrojena je 31. brigada TO.

Nakon ustrojavanja 31. brigade TO općinski štab TO Petrinja pokrenuo je ustrojavanje postrojbi prostorne strukture (od starijih godišta vojnih obveznika) te je ustrojen: jedan pješačka bojna (*pješadijski bataljon*) i tri odreda TO (koje su činili vodovi TO mjesnih zajednica sa područja općine Petrinja)[674].

Na čelu općinskog štaba TO Petrinja nalazio se potpukovnik Čedomir Trajković[675].

Općinski štab TO Sisak – Caprag

Navedeni štab nije raspolagao sa postrojbama prostorne strukture. Svi vojni obveznici sa područja spomenutog štaba bili su angažirani u sastavu 17. brigade TO (od njezina ustrojavanja tijekom listopada 1991. godine) do njezine demobilizacije u srpnju 1992. godine.

---

[669] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

[670] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 55, str. 135

[671] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

[672] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 53, str. 126 – 129

[673] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

[674] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 54, str. 130 – 134

[675] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

Za zapovjednika općinskog štaba TO Sisak- Caprag imenovan je bojnik (*major*) Petar Drakulić[676].

5.7. 5. operativna zona/Zonski štab TO za zapadnu Slavoniju

Teritorijalna obrana pobunjenih Srba na području zapadne Slavonije u svojoj prvoj fazi organiziranja razvijala se potpuno neovisno o TO tzv. „SAO Krajine". Nakon proglašenja tzv. „SAO Zapadne Slavonije", 12. kolovoza 1991. godine, *Narodna skupština SAO Zapdne Slavonije* donosi odluku o ustrojavanju TO. Drugom odlukom navedene skupštine (17. listopada 1991. godine) stožeri i postrojbe TO tzv. „SAO Zapdne Slavonije" proglašene su integralnim dijelom sustava OS SFRJ. Bitno je za naglasiti da stožeri i postrojbe TO tzv. „SAO Zapdne Slavonije" nisu bili u sustavu TO tzv. „SAO Krajine" te time nisu bile u odnosu subordinacije prema ŠTO, odnosno, kasnije GŠTO tzv. „SAO Krajine"[677].

Nekoliko dana nakon proglašenja tzv. „SAO Zapadne Slavonije", 18. kolovoza 1991. godine" ustrojen je *Ratni štab TO za Zapadnu Slavoniju*. Međutim, *Štab* je ubrzo „izgubio" pridjev *ratni* te nastavlja djelovati kao *Štab TO za Zapadnu Slavoniju*. Mjesto zapovjednika stožera (*komandanta štaba*) preuzima Veljko Vukelić (ujedno je obnašao dužnost predsjednika *Narodne skupštine* tzv. „SAO Zapadne Slavonije"). Na mjesto načelnika stožera (*načelnika štaba*) imenovan je potpukovnik Milan Lončar, dok je za operativnog časnika imenovan Nenad Vurdelja, a za logističkog časnika Boško Malenić[678].

Štab TO za Zapadnu Slavoniju naredio je 4. rujna 1991. godine ustrojavanje odreda TO Zapadna Slavonija kao postrojbe manevarske strukture (predviđene jačine 360 ljudi)[679].

Međutim, ubrzo je izvršena reorganizacija *Štaba TO za Zapadnu Slavoniju* (16. listopada 1991. godine) te je ustrojen „novi" *Štab TO Zapadne Slavonije*. Za *komandanta štaba* (zapovjednika) imenovan je potpukovnik Milan Lončar, za načelnika stožera (*načelnika štaba*) Nenad Vurdelja, za *savjetnika u štabu* pukovnik Nikola Marić, za operativnog časnika Marko Maravić, za pomoćnika zapovjednika za *moralno vaspitanje* Mišo Petković, za

---

[676] HR-HMCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 270a od 30. 4. 1992., Postavljenja*

[677] Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 182

[678] Nav. dj., str. 183

[679] Davor Marijan, *Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji tijekom 1991.*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 103

načelnika službe veze *zastavnik* Stevo Prodanović i za pomoćnika zapovjednika za logistiku (pozadinu) Boško Malenić[680].

Istoga dana (16. listopada) *Štab TO Zapadne Slavonije* sačinjava izvješće za Ministarstvo obrane Republike Srbije sa pregledom stožera i postrojbi TO. Prema navedenom izvješću, 16. listopada 1991. godine, na okupiranom području zapadne Slavonije djelovali su slijedeći stožeri i postrojbe TO:

- općinski štab TO Grubišno Polje, sa sjedištem u selu Velika Peratovica (zapovjednik: *kapetan I klase* Rade Čakmak) sa podređenim: jedna pješačka bojna (sastava: četiri pješačke satnije, ukupno: 450 ljudi) i šest mjesnih pješačkih satnija (*pješadijskih četa*, sa ukupno: 300 ljudi), odnosno, ukupno je na području općinskog štaba TO Grubišno Polje bilo angažirano 750 ljudi[681],

- općinski štab TO Daruvar, sa sjedištem u selu Donji Borki (zapovjednik: *kapetan* Krsto Žarković) sa podređenim: 1. pješačkom bojnom (*pješadijskim bataljonom*, sastava: četiri *pješadijske čete*, ukupno: 700 ljudi), 2. pješačkom bojnom (sastava: pet pješačkih satnija, ukupno: 800 ljudi) i jednom samostalnom pješačkom satnijom (jačine 100 ljudi), odnosno, sa ukupno 1600 ljudi na području općinskog štaba TO Daruvar,

- općinski štab TO Pakrac, smješten u selu Španovica, potom u selu Kraguj (zapovjednik: Jovo Vezmar, potom *kapetan I klase* Vladimir Bosić) sa podređenim: 1. pješačkom bojnom (sastava: četiri pješačke satnija, ukupno: 540 ljudi), 2. pješačkom bojnom (sastava: pet pješačkih satnija, ukupno: 740 ljudi) i 3. pješačkom bojnom (sastava: četiri pješačke satnije, ukupno: 450 ljudi), odnosno, sa ukupno 1730 ljudi na području općinskog štaba TO Pakrac,

- općinski štab TO Podravska Slatina (zapovjednik: *kapetan I klase* Boro Radosavljević), sa podređenim: pješačka bojna (sastav: četiri pješačke satnije, ukupno: 764 čovjeka) te još 10 samostalnih pješačkih satnija sa ukupno 1372 čovjeka, odnosno, ukupno je općinski štab TO Podravska Slatina imao 2136 ljudi,

- općinski štab TO Slavonska Požega, sa sjedištem štaba u Kamenskom Vučjaku (zapovjednik: *kapetan* Zdravko Miščević, od prosinca 1991.godine *kapetan* Željko Aleksić),

---

[680] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 234, str. 426 – 427

[681] Od naoružanja općinski štab TO Grubišno Polje imao je 1. 8. 1991.: 500 automatskih pušaka, 133 poluautomatske puške, 50 pušaka, 15 snajperskih pušaka, dva minobacača 120 mm, četiri minobacača 82 mm, šest minobacača 60 mm, šest ručnih bacača, četiri protuoklopna raketna bacača *Osa*, 200 jednokratnih raketnih bacača *Zolja*, 42 puškostrojnice, jedan gorski top 76 mm i četiri borbena vozila pješaštva sa protuzračnim topovima 20/3 mm. Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 186

sa podređenim: dvije pješačke satnije (ukupno: 180 ljudi na području Kamenskog) te još jednim pješačkim odredom (jačine 370 ljudi) na području Ciglenik – Poreč – Kula i jednom pješačkom satnijom (jačine 95 ljudi) na području Kutjeva, a koji su bili *odsječeni od slobodnog teritorija* te je nakon *proboja* navedenih snaga pobunjenih Srba, općinski štab TO Slavonska Požega u prosincu 1991. godine imao 503 čovjeka,

- općinski štab TO Novska, sa sjedištem u selu Rajići (zapovjednik: *kapetan* Marko Vujić) sa podređenim: jedna pješačka bojna (jačine 300 ljudi) i

- općinski štab TO Nova Gradiška, sa sjedištem u Okučanima (zapovjednik: *kapetan* Radoslav Narandžić), sa podređenim: odredom TO *Zapad*[682] i odredom TO *Istok* (ukupno: 639 ljudi).

Tako je sredinom listopada *Štab TO Zapadne Slavonije* pod svojim zapovjedništvom imao 7800 ljudi pod oružjem[683].

Početkom rujna 1991. godine na Bučju je ustrojena ratna bolnica *Psunj*/*Papuk* (ustrojena uz pomoć JNA), a za voditelja je imenovan Dr. Radivoj Kosanović[684].

Hrvatske snage 29. listopada 1991. godine pokreću prvu ofenzivnu operaciju na području zapadne Slavonije (operacija *Orkan-91*). Tijekom provedbe navedene operacije oslobođeno je 16 naselja te prometnica Novska – Lipik – Pakrac[685]. Paralelno sa operacijom *Orkan-91* započinje provedba operacije *Otkos-10* (započela 31. listopada 1991. godine) kojom je oslobođeno 21 naselje na području općine Grubišno Polje i četiri naselja na području općine Daruvar te je u potpunosti oslobođena vitalna komunikacija prema srednjoj i istočnoj Slavoniji Grubišno Polje – Virovitica[686].

U tijeku provedbe hrvatskih ofenzivnih operacija na području zapadne Slavonije smijenjen je *komandant Štaba TO Zapadna Slavonija* potpukovnik Milan Lončar te je 7. studenog 1991. godine za novog zapovjednika imenovan pukovnik Jovan Trbojević sa kojim su u zapovjedništvo došli bojnik (*major*) Marko Maravić (na mjesto pomoćnika zapovjednika

---

[682] Odred TO *Zapad* Općinskog štaba TO Okučani činile su: *četa* TO Rajić, *četa* TO Borovac i *četa* TO Lađevac te samostalni vodovi Paklenica i Rajčići. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 280, str. 526 – 527

[683] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *ŠTO Zapadna Slavonija, br. 26/91 od 16. 10. 1991., Izvještaj*

[684] Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 184

[685] Natko Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2014., str. 200

[686] Nav. dj., str. 225

za logistiku) i potporučnik Ranko Slavujević (na mjesto pomoćnika zapovjednika za sigurnost)[687].

Početkom prosinca 1991. godine, u tijeku izvođenja hrvatske ofenzivne operacija *Papuk-91*, snage srpske TO na području zapadne Slavonije raspolagale su sa respektabilnim brojem vojnih obveznika (bar je tako izgledalo „na papiru"). Prema izvješću *Štaba TO Zapadna Slavonija* upućenog zapovjedništvu 5. banjalučkog korpusa JNA, 7. prosinca 1991. godine, TO je raspolagala sa: *Štabom TO sa prištapskim jedinicama* (stožer sa pristožernim postrojbama): 568 ljudi, općinski štab TO Daruvar sa: 1737 ljudi, općinski štab TO Podravska Slatina: 1855 ljudi, općinski štab TO Slavonska Požega: 530 ljudi i općinski štab TO Pakrac: 2255 ljudi, dok je uslijed gubitaka u prethodnim hrvatskim operacijama (*Orkan-91* i *Otkos-10*) općinski štab TO Grubišno Polje ugašen. Prema navedenim brojkama stožer TO Zapadne Slavonije raspolagao je 7. prosinca 1991. godine sa 6945 ljudi[688].

Posljednja operacija na području zapadne Slavonije prije stupanja na snagu *Sarajevskog primirja* započinje 28. studenog 1991. godine pod imenom *Papuk-91*[689]. Operacijom *Papuk-91* u potpunosti su oslobođena područja općina Daruvar, Virovitica, Slatina, Orahovica i Požega te je oslobođen dio općine Pakrac (ukupno je oslobođeno 98 naselja i područje veličine 1000 km kvadratnih)[690].

Zbog općeg rasula stožera i postrojbi TO zapadne Slavonije *Štab TO Zapdne Slavonije* ugašen je 26. prosinca, dok je kompletna TO zapadne Slavonije ugašena 31. prosinca 1992. godine. Nakon gašenja stožera i postrojbi TO preostali vojni obveznici na području zapadne Slavonije (oko 1000 ljudi) ulaze u postrojbe 5. banjalučkog korpusa JNA, od 1. siječnja 1992. godine, koje su bile razmještene na području zapadne Slavonije[691].

---

[687] Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 191

[688] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 278, str. 524

[689] Natko Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2014., str. 227

[690] Nav. dj., str. 307

[691] Peti banjalučki korpus JNA, početkom siječnja 1992. godine, imao je slijedeći razmještaj postrojbi na okupiranom području zapadne Slavonije: 329. oklopna brigada (smjer Okučani – Nova Gradiška), 16. proleterska motorizirana brigada (smjer Okučani – Novska), 343. motorizirana brigada na području Bijelih Stijena, 5. mješovita topnička pukovnija u području Trnakovca, 5. mješovita protuoklopna pukovnija u području Okučana, 5. laka topnička pukovnija protuzračne obrane u području sela Cage, 2. pješačka brigada TO Bosne i Hercegovine u području Gređana, 5. pješačka brigada TO Bosne i Hercegovine u području Omanovca, 122. laka pješačka brigada u području Bukovčana i 134. laka pješačka brigada u području Gornje Šumetlice. Davor Marijan, *Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji tijekom 1991.*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 110 i Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane*

Naredbom o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK, od 27. veljače 1992. godine, SSNO je naredio obnovu ustroja TO na području zapadne Slavonije, kroz ustrojavanje 5. operativne zone TO zapadna Slavonija sa sjedištem zapovjedništva u Okučanima. Za razliku od prijašnjeg ustroja tijekom 1991. godine, novoustrojena TO zapadne Slavonije bila je integrirana u TO RSK i pod zapovjedništvom GŠTO. Prema navedenoj naredbi, pod zapovjedništvom 5. operativne zone trebalo je ustrojiti slijedeće postrojbe TO i općinske štabove TO:

- 54. brigadu TO (Okučani),
- 51. odred TO (Pakrac),
- 59. odred TO (Daruvar),
- 63. odred TO (Podravska Slatina),
- 98. odred TO (Jasenovac),
- općinski štab TO Pakrac,
- općinski štab TO Okučani,
- općinski štab TO Daruvar i
- općinski štab TO Podravska Slatina.

Za zapovjednika 5. operativne zone imenovan je pukovnik Jovan Čubrić[692].

Odmah potom, 29. veljače, 5. operativna zona TO uputila je zahtjev SSNO-u za imenovanja zapovjednika postrojbi pod zapovjedništvom zone. Na temelju navedenog zahtjeva imenovani su 30. travnja 1992. godine: bojnik (*major*) Zdravko Petković za zapovjednika 54. brigade TO, bojnik (*major*) Dragan Golić za zapovjednika 51. odreda TO, bojnik (*major*) Mile Kragujević za zapovjednika 59. odreda TO, bojnik (*major*) Dušan Ratković za zapovjednika 63. odreda TO i bojnik (*major*) Milan Beko za zapovjednika 98. odreda[693].

Zapovjedništvo 5. operativne zone TO uputilo je 10. ožujka 1992. godine zahtjev za *Popunu sa osnovnim sredstvima ratne opreme i naoružanja* u zapovjedništvo 5. banjalučkog korpusa JNA u Banja Luku[694].

Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine, Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015., str. 194

[692] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

[693] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 114, str. 247 – 250

[694] HR-HNDCDR 6, kutija 10, *ZnŠTO Zapadna Slavonija*, *Str. pov. br. 241-2 od 10. 3. 1992., Zahtev*

Komandant GŠTO svojom naredbom od 15. ožujka 1992. godine za načelnika stožera 5. operativne zone imenovao je potpukovnika Slobodana Perića, potpukovnika Veljka Bosanca na mjesto *pomoćnika načelnika stožera za operativno-nastavne poslove*, bojnika (*majora*) Rajka Bojanića na mjesto *pomoćnika načelnika stožera* za *popunu i personalne poslove*, satnika (*kapetana*) Marka Vujića na mjesto *pomoćnika načelnika stožera za organizacijsko-mobilizacijske poslove*, potpukovnika Veljka Bosnića na mjesto *pomoćnika zapovjednika za pozadinu* (logistiku) te bojnika (*majora*) Peru Grkinića na mjesto načelnika službe veze operativne zone[695].

Na referiranju kod zapovjednika GŠTO general-potpukovnika Milana Torbice, 23. ožujka 1992. godine u Kninu, zapovjednik 5. operativne zone TO pukovnik Čubrić ističe kao glavnu činjenicu da ustroj TO u zapadnoj Slavoniji *startuje* od početka. Prema predloženom ustroju brojno stanje stožera i postrojbi na području 5. operativne zone TO iznosi 4555 ljudi. Pri tome pukovnik Čubrić naglašava da sve *organizacijsko-formacijske* poslove radi uz oslonac na zapovjedništvo 5. banjalučkog korpusa JNA. Zatim posebno naglašava pitanje popune postrojbi, kako sa časnicima i dočasnicima, tako i sa vojnim obveznicima koji se nalaze u Bosni i Srbiji. Zbog neodazivanja časnika, dočasnika i vojnih obveznika na vojne pozive, predlaže se, uvođenje sustava prisile[696].

GŠ OS SFRJ je 24. ožujka 1992. godine, izvršio dopunu prethodno navedenog ustroja 5. operativne zone TO novo ustrojenim postrojbama: 61. haubičkim topničkim divizijunom 105 mm (Okučni), 83. mješovitim protuoklopnim divizijunom (Okučani), 45. lakom topničkom bitnicom protuzračne obrane 20/3 mm (Okučani) i 91. pozadinskom (logističkom) bazom (Stara Gradiška). Isto tako zapovjeđeno je ustrojavanje *prištapskih jedinica komande* operativne zone: zapovjedništva stana, izvidničke satnije (*četa*), satnije (*čete*) vojne policije, satnije (*čete*) službe veze i voda ABKO[697].

Na temelju ranije navedenog zahtjeva 5. operativne zone TO za popunom ratnom opremom i naoružanjem, 1. travnja 1992. godine, iz 993. logističke (pozadinske) baze u Banja

---

[695] HR-HNDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-84 od 31. 8. 1992., Naredba* i *GŠTO, Pov. br. 570-88 od 31. 8. 1992., Naredba*

[696] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 151, str. 329 – 330

[697] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1349-1 od 24. 3. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

Luci isporučeno je 16 protuzračnih topova 20/3 mm i 12 protuzračnih raketnih lansirnih sustava *Strijela-2M*[698].

Zapovjedništvo 2. vojne oblasti (Sarajevo) naredilo je 10. travnja isporuku slijedećih sredstava (iz 608. tehničko-opskrbne baze) za opremanje postrojbi 5. operativne zone TO: 24 minobacača 82 mm, 36 minobacača 60 mm, 46 netrzajnih topova 82 mm, 327 poluautomatskih pušaka, 109 puškostrojnica, 116 teških strojnica, 135 snajperskih pušaka, 383 pištolja, 78 automatskih pištolja, 103 signalna pištolja, 589 dalekozora i 393 vojnička kompasa[699].

Na temelju zapovijedi zapovjednika 5. operativne zone izvršen je raspored općinskih štabova TO na području zapadne Slavonije pod nadzorom pobunjenih Srba (budući da izuzev Okučana pobunjeni Srbi nisu kontrolirali niti jedno veće urbano mjesto, a i samo manje dijelove pojedinih općina, štabovi su smješteni u seoskim naseljima na području navedenih općina). Prema navedenoj zapovijedi općinski štabovi TO razmješteni su:

- općinski štab TO Daruvar u selo Lještane (zapovjednik: *major* Boško Lemić),
- općinski štab TO Pakrac u selu Šeovica (zapovjednik: *major* Milenko Romanić),
- općinski štab TO Podravska Slatina u selu Brusnik (zapovjednik: *major* Branko Romanić) i
- općinski štab TO Okučani u Okučanima (zapovjednik: *kapetan I klase* Milan Poznanović)[700].

Komanda 1. krajiškog korpusa Vojske Republike Srpske izvijestila je zapovjedništvo 5. operativne zone TO zapadna Slavonije o početku povlačenja svojih postrojbi sa područja zapadne Slavonije 17. lipnja 1992. godine (radio se o postrojbama 5. banjalučkog korpusa JNA čiji je *1. krajiški korpus VRS* bio nasljednik). U navedenom izvješću precizira se predaja prve crte bojišta između snaga *1. krajiškog korpusa VRS* i snaga UN-a po fazama sve do 2. srpnja kada treba biti okončano izvlačenje snaga na desnu obalu rijeke Save[701].

Peta operativna zona TO RSK dostavila je GŠTO izvješće o demobilizaciji postrojbi pod svojim zapovjedništvom te povlačenju postrojbi *1. krajiškog korpusa SVK* sa područja zapadne Slavonije. U navedenom izvješću se konstatira kako su sve navedene planirane radnje u potpunosti izvršene zaključno sa 3. srpnja 1992. godine. Nadalje, izvješćuje se GŠTO

---

[698] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992.*, str. 58

[699] Nav. dj., str. 59 – 60

[700] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 114, str. 247 – 250 i dokument 184, str. 404 – 405

[701] Nav. dj., dokument 273, str. 544 – 547

o preuzimanju prve crte bojišta od strane snaga UN-a i graničnih vodova iz sastava brigade *posebnih jedinica milicije*. Potom se daje razmještaj postrojbi 5. operativne zone TO prema mirnodopskom planu:

- Okučani: zapovjedništvo 5. operativne zone TO, stožer 54. brigade TO, stožer 61. haubičkog topničkog divizijuna i 83. mješovitog protuoklopnog topničkog divizijuna,

- Stara Gradiška: 91. logistička baza, 45. laka topnička bitnica protuzračne obrane (šest protuzračnih topova 20/3 mm, osam protuzračnih topova 20/1 mm i devet lansera za protuzračnog raketnog sustava *Strijela-2M*), kompletno naoružanje 61. haubičkog topničkog divizijuna (12 haubica 105 mm) i 83. mješovitog protuoklopnog topnički divizijuna (šest protuoklopnih topova 100 mm, šest protuoklopnih topova 76 mm i šest pultova protuoklopnog sustava 9K11 *Maljutka*) te oklopna satnija (*tenkovska četa*, jačine 10 tenkova T-55) iz sastava 54. brigade TO,

- selo Brusnik: stožer 63. odreda TO,

- selo Šeovica: stožer 51. odreda TO i stožer 59. odreda TO i

- sela Donji Rajić i Mlaka: stožer 98. odreda TO[702].

Komandant pukovnik Jovan Čubrić izvijestio je 15. srpnja 1992. godine GŠTO o završetku procesa ustrojavanja 54. brigade TO te 51., 59., 63. i 98. odreda TO sa 3. srpnja. U navedenom izvješću je naveo i broj od 4920 vojnih obveznika sa područja zapadne Slavonije koji su bili razmješteni u postrojbama 5. banjalučkog korpusa JNA, a potom u postrojbama *1. krajiškog korpusa SVK* od 1. siječnja (nakon gašenja TO zapadne Slavonije) do 3. srpnja 1992. godine i njihovog preuzimanja u postrojbe pod zapovjedništvom 5. operativne zone TO RSK. Izvješće sadrži i broj poginulih pobunjenih Srba tijekom borbenih djelovanja 1991. godine sa područja zapadne Slavonije: 192 vojna obveznika (dok je 286 ranjeno)[703].

Zapovjedništvo 5. operativne zone izradilo je 15. kolovoza 1992. godine pregled brojnog stanja podčinjenih stožera i postrojbi TO ratne formacije:

- zapovjedništvo 5. operativne zone: osam časnika, 14 dočasnika, 100 vojnika i četiri *građanska lica* (ukupno: 126 ljudi),

- 54. brigada TO: 11 časnika, 46 dočasnika, 1108 vojnika i jedno *građansko lice* (ukupno: 1166 ljudi),

- 51. odred TO: 17 časnika, osam dočasnika, 368 vojnika (ukupno: 393 čovjeka),

- 59. odred TO: dva časnika, četiri dočasnika, 164 vojnika (ukupno: 170 ljudi),

---

[702] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 21 str. 39 – 40

[703] Nav. dj., dokument 46 str. 79 – 80

- 51. odred TO: sedam časnika, šest dočasnika, 312 vojnika (ukupno: 325 ljudi),

- 98. odred TO: 25 časnika, devet dočasnika, 317 vojnika (ukupno: 351 čovjek),

- 61. haubički topnički divizijun: dva časnika, šest dočasnika, 56 vojnika (ukupno: 64 čovjeka),

- 83. mješoviti protuoklopni topnički divizijun: pet časnika, devet dočasnika, 92 vojnika (ukupno: 106 ljudi),

- 45. laka topnička bitnica protuzračne obrane: tri časnika, pet dočasnika, 47 vojnika (ukupno: 55 ljudi),

- 91. logistička (pozadinska) baza: četiri časnika, šest dočasnika, 32 vojnika (ukupno: 42 čovjeka),

- općinski štab TO Okučani: sedam časnika, šest dočasnika, 70 vojnika, dva *građanska lica* (ukupno: 85 ljudi),

- općinski štab TO Daruvar: 11 časnika, šest dočasnika, 81 vojnik, dva *građanska lica* (ukupno: 100 ljudi),

- općinski štab TO Pakrac: osam časnika, devet dočasnika, 107 vojnika, dva *građanska lica* (ukupno: 126 ljudi) i

- općinski štab TO Podravska Slatina: tri časnika, pet dočasnika, 45 vojnika, dva *građanska lica* (ukupno: 55 ljudi).

Ukupno je u 5. operativnoj zoni TO bilo: 113 časnika, 139 dočasnika, 2899 vojnika i 13 *građanskih lica*, odnosno, ukupno 3161 čovjek. Da bi do sredine rujna 1992. godine popunjenost pala na oko 2000 ljudi[704].

Posljednje ustrojbene promijene na području 5. operativne zone zapovjeđene su 28. kolovoza 1992. godine, od strane GŠTO RSK, a odnosile su se na:

- preustrojavanje postojeće 45. lake topničke bitnice protuzračne obrane 20/3 mm u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm te potom ulazak u sastav 54. brigade TO

- postojeći 61. haubički topnički divizijun 105 mm ulazi u sastav 54. brigade TO i

- postojeći 83. mješoviti protuoklopni topnički divizijun ulazi u sastav 54. brigade TO[705].

Zapovjednik 5. operativne zone TO RSK pukovnik Jaovan Čubrić podnio je 14. rujna 1992. godine izvješće GŠTO o stanju borbene spremnosti stožera i postrojbi zone. Na početku svoga izvješća pukovnik Čubrić u segmentu *rukovođenja i komandiranja* ističe da svi stožeri i

---

[704] Janja Sekula, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“)*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012., str. 88

[705] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 220

postrojbe predviđene ustrojem funkcioniraju izuzev 59. odreda TO Daruvar i općinskog štaba TO Podravska Slatina koji još uvijek imaju problema sa dovršetkom svoga ustroja. Kao veliki problem ističe se organizacija sustava veza unutar postrojbi, a posebno u 54. brigadi TO zbog ne postojanja dovoljno sredstava veze. Uz navedeno problem u sustavu zapovijedanja je nedovoljna popunjenost stožera i postrojbi djelatnim časnicima, odnosno, sporost u rješavanju statusnih pitanja za djelatne vojne osobe. Nadalje, veliki problem za zapovjedništvo predstavlja zbrinjavanje demobiliziranih vojnih obveznika koji nemaju drugih izvora prihoda, a zbog neefikasnosti lokalnih civilnih vlasti nakon demobilizacije napuštaju područje zapadne Slavonije. Posebno se ističe neefikasno rješavanje problema ranjenika, invalida i članova obitelji poginulih vojnih obveznika. U segmentu mobilizacijske gotovosti procjena pukovnika Čubrića kretala se oko 2000 ljudi ili 38% od ratne formacije u rujnu 1992. godine sa tendencijom daljnjeg pada. Negativan utjecaj na postojeće stanje ima i nepoduzimanje nikakvih mjera protiv vojnih obveznika sa područja zapadne Slavonije, a koji se nalaze na području Bosne i Srbije zbog njihova ne odazivanja na vojno-mobilizacijske pozive. Kao zaključak u segmentu mobilizacijske gotovosti navodi se da je cjelokupan sustav slab.

Po pitanjima obuke ljudstva konstatira se, s obzirom na iskustvo stečeno prilikom borbenih djelovanja, zadovoljavajući stupanj obučenosti koji omogućava izvršenje zadaće. Međutim, ističe se potreba temeljitije obuke stožera te zapovjednika. U pitanjima opskrbe vojnom tehnikom i streljivom posebno se podcrtava nedovoljna količina minobacača 120 mm, netrzajnih topova, protuzračnih topova te pultova za protuoklopni sustav 9K11 *Maljutka*. Po pitanju opskrbe postrojba streljivom nedostajalo je oko četiri milijuna naboja za automatske puške 7,62 mm kako bi se mogli formirati borbeni kompleti postrojbi, zatim se ističe nedostatak mina za minobacače 120 mm, granata za netrzajne topove 82 mm i haubice 105 mm. Uz sve navedeno prisutan je, kako ističe pukovnik Čubrić, potpuni nedostatak motornih vozila, a za sva navedena sredstva ne postoje pričuvni dijelovi, niti je organizirano njihovo održavanje.

Logističko osiguranje prehrambenim proizvodima zahtjeva stvaranje pričuve za 30 dana borbenih djelovanja, dok je na razini postrojbi i stožera zone ono za jedva 15 dana. Poseban problem predstavljalo je nepostojanje sanitetskih postrojbi na području zone koje bi trebale u slučaju borbenih djelovanja osiguravati medicinsko zbrinjavanje ranjenika. Kao zaključak pukovnik Čubrić čitavu situaciju borbene gotovosti stožera i postrojbi ocjenjuje ocjenom

dovoljan, odnosno, da postojeći stupanj borbene gotovosti ne osigurava efikasnu obranu područja zapadne Slavonije u slučaju napada hrvatskih snaga[706].

5.8. 6. operativna zona/Zonski štab TO za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem

Prvi oružani sukobi većeg intenziteta, između hrvatskih snaga (policije) i pobunjenih Srba, kako je već ranije opisano, događaju se na području istočne Slavonije. Napeta situacija kulminira 2. svibnja 1991. godine napadom srpskih dobrovoljaca (*četnika*) *Srpske radikalne stranke* i pripadnika dobrovoljačke postrojbe *Dušan silni* (osnovana od srbijanske nacionalističke stranke *Srpski pokret obnove,* pod zapovjedništvom Ljubana Devetka) na snage hrvatske policije u Borovom Selu. Tijekom navedenog borbenog djelovanja gine 12 hrvatskih policajaca i jedan srpski dobrovoljac[707].

Ustrojavanje srpskih dobrovoljačkih postrojbi i postrojbi TO na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijeme biti će u isključivoj nadležnosti JNA, koja će uz samo ustrojavanje postrojbi vršiti i njihovo opremanje. Tako su tijekom borbenih djelovanja u Vukovaru (od kolovoza do studenog 1991. godine) ustrojene dobrovoljačka postrojba pod nazivom *Petrova gora* i *Leva supoderica* (pod zapovjedništvom Milana Lančužanina) te odred TO pod zapovjedništvom Miroljuba Vujovića. Sve navedene postrojbe bile su angažirana pod zapovjedništvom Operativne grupe Jug JNA (pripadnici postrojbi *Leva supoderica* i odreda TO Vukovar sudjelovali su u pokolju zarobljenika i ranjenika na Ovčari 20. studenog 1991. godine)[708].

Nakon zauzimanja sela Tovarnik, od strane JNA, 21. rujna 1991. godine, u njemu je ustrojen *štab TO Tovarnik*. Na isti način, nakon zauzimanja sela Sotin od strane JNA, 14. listopada, u njemu je ustrojen *štab TO Sotin*[709].

Po zauzimanju sela Lovas 10. listopada 1991. godine u njemu je ustrojena *TO Lovas* (pod zapovjedništvom Milana Devčića), a u samom selu bila je i smještena srpska dobrovoljačka postrojba *Dušan silni* (obje postrojbe sudjelovale su 18. listopada u masakru lokalnog nesrpskog stanovništva)[710].

---

[706] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 151, str. 293 – 298

[707] *Dosije JNA u ratovima u Hrvatskoj i BiH* (urednica: Ivana Žanić), Fond za humanitarno pravo, Beograd, 2018., str. 15

[708] Nav. dj., str. 37 – 40

[709] Nav. dj., str. 47 – 50

[710] Nav. dj., str. 51 – 52

U istom vremenskom periodu (rujan – listopad 1991. godine), uz podršku JNA, na području istočne Slavonije i Baranje ustrojeni su odredi TO u: Dalju, Belom Manastiru, Mirkovcima i Vukovaru[711]. Za područje općine Beli Manastir formiran je od strane JNA 11. rujna općinski štab TO na čelu sa bojnikom (*majorom*) Borivojem Dobrokešom[712].

Sve postrojbe pobunjeničke srpske TO, koje su ustrojene na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema do 9. listopada 1991. godine nalaze se formalno u sastavu *Ministarstva unutrašnjih poslova* tzv. „Srpske oblasti Slavonija, Baranja i zapadni Srijem" na čijem čelu je bio Radovan Stojičić[713]. Istoga dana *Vlada* tzv. „Srpske oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema" donosi odluku prema kojoj TO istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema postaje sastavni dio oružanih snaga SFRJ te se stožeri i postrojbe na području *srpske oblasti* podčinjavaju postrojbama JNA na svom području[714].

Nekoliko dana kasnije *Vlada* tzv. „Srpske oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema" donosi 17. listopada 1991. godine *Odluku o organizaciji i djelovanju teritorijalne obrane i civilne zaštite*. Na temelju navedene odluku predviđeno je ustrojavanje *Štaba TO Srpske oblasti Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem*. U *Odluci* se ponavlja da je TO Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema sastavni dio oružanih snaga SFRJ[715].

U selu Lovas održan je 3. studenog 1991. godine sastanak lokalnih zapovjednika srpske TO na okupiranom području općine Vukovar. Iz zapisnika sa spomenutog sastanka može se iščitati struktura TO te njezini tadašnji zapovjednici. Prema navedenom u selu Sotin pod zapovjedništvom *štaba TO* nalazio se vod TO sa 50 vojnih obveznika, u selu Mohovu zapovjednik TO bio je Stanislav Šiljaković te je ustrojen vod TO sa 32 vojna obveznika, u selu Tovarnik ustrojena je satnija (*četa*) TO sa 80 vojnih obveznika pod zapovjedništvom Javana Lidića, u Lovasu je ustrojen vod TO jačine 40 vojnih obveznika pod zapovjedništvom Milana Radojčića i u selu Opatovac ustrojena je desetina (*odjeljenje*) TO jačine 15 vojnih obveznika[716].

Nakon zauzimanja Vukovara, stožer Operativne grupe Jug 20. studenog 1991. godine, izdaje zapovijed kojom se ustrojava općinski štab TO Vukovar pod zapovjedništvom

---

[711] ICTY, Predmet: Mrkšić (IT-95-13), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Operativna grupa Jug OS SFRJ i djelovanje u Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu*, str. 999
[712] Isto, str. 1033
[713] Isto, str. 1050
[714] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Službeni glasnik Srpske oblasti Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srem, br. 1 od 19. 12. 1991., Odluka,* str. 21 – 22
[715] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Službeni glasnik Srpske oblasti Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srem, br. 2 od 5. 2. 1992., Odluka,* str. 5 – 7
[716] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007., dokument 239, str. 439 – 443

Miroljuba Vujovića, kojem se podčinjavaju: dobrovoljački odredi *Leva supoderica* i *Petrova gora* te odred TO Vukovar (zapovjednik: Stanko Vujanović)[717].

U dokumentu pod nazivom *Iskustva iz upotrebe jedinica 1. vojne oblasti u dosadašnjim borbenim dejstvima* (iz veljače 1992. godine) poseban značaj se stavlja na ulogu postrojbi TO koje su *samoorganizirano branile svoja naselja i mjesne zajednice*[718].

Proglašenjem tzv. „Republike Srpske Krajine", 19. prosinca 1991. godine (na području tzv. „SAO Krajine") istoj pristupaju tzv. „SAO Zapadna Slavonija" i tzv. „Srpska oblast Slavonija, Baranja i zapadni Srijem" te se time stvaraju osnove za ustrojavanje jedinstvenog sustava TO. Navedeno *ujedinjavanje srpskih oblasti* na okupiranom području Hrvatske „popraćeno" je *Naredbom o organizacijsko-formacijskim promjenama u jedinicama TO RSK*, od 27. veljače 1992. godine. Navedenom naredbom SSNO je postavio ustroja TO na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema kroz ustrojavanje 6. operativne zone TO sa sjedištem zapovjedništva u Vukovaru. Za razliku od opisanog stanja tijekom 1991. godine, novoustrojena TO istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema bila je integrirana u TO RSK i pod zapovjedništvom GŠTO. Prema navedenoj naredbi, pod zapovjedništvom 6. operativne zone trebalo je ustrojiti slijedeće postrojbe TO i općinske štabove TO:

- 35. brigadu TO (Dalj),
- 39. brigadu TO (Beli Manastir),
- 40. brigadu TO (Vukovar),
- 45. brigadu TO (Mirkovci),
- općinski štab TO Beli Manastir,
- općinski štab TO Dalj,
- općinski štab TO Vukovar i
- općinski štab TO Mirkovci.

Za zapovjednika 6. operativne zone imenovan je potpukovnik Bogdan Sladojević[719].

Mjesec dana po ustrojavanju 6. operativne zone TO, 23. ožujka 1992. godine potpukovnik Sladojević prisustvovao je referiranju kod zapovjednika GŠTO general-potpukovnika Milana Torbice. Prilikom navedenog referiranja potpukovnik Sladojević je

---

[717] ICTY, Predmet: Mrkšić (IT-95-13), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Operativna grupa Jug OS SFRJ i djelovanje u Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu*, str. 1077

[718] ICTY, Predmet: Mrkšić (IT-95-13), *Iskustva iz upotrebe jedinica 1. vojne oblasti u dosadašnjim borbenim dejstvima,* Prva vojna oblast, Beograd, 1992., str. 42

[719] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, D.T. 892-1 od 27. 2. 1992., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 13

predložio ustrojavanje po jedne oklopne satnije (*tenkovske čete*) u brigada na području njegove zone budući je teren pogodan za upotrebu oklopništva. Uz navedeno, tražio je ustrojavanje protuoklopnog divizijuna u svakoj od brigada iz istih gore navedenih razloga te ustrojavanje jedne vojne bolnice na razini operativne zone. Kao najvažniji problem istaknuo je nepopunjenost stožera djelatnim vojnim osobama (*a oni i koji dođu vrlo brzo se varate tamo odakle su i došli*) te je potom iznio procjenu o problematičnosti povrata osobnog naoružanja u procesu demobilizacije postrojbi TO[720].

Samo dan po navedenom referiranju GŠ OS SFRJ je, 24. ožujka 1992. godine, zapovjedio dopunu prethodno navedenog ustroja 6. operativne zone TO ustrojavanjem novih postrojbi: 58. haubičkog topničkog divizijuna 105 mm (Mirkovci), 81. mješovitog protuoklopnog divizijuna (Beli Manastir), 41. lake topničke bitnice protuzračne obrane 20/3 mm (Vukovar) i 89. pozadinske (logističke) baze (Vukovar). Isto tako zapovjeđeno je ustrojavanje *prištapskih jedinica komande* operativne zone: zapovjedništva stana, izvidničke satnije (*četa*), satnije (*čete*) vojne policije, satnije (*čete*) službe veze i voda ABKO[721].

SSNO je izvršio daljnju nadogradnju ustroja 6. operativne zone TO RSK, 28. travnja 1992. godine, naredbom za ustrojavanje: 37. brigade TO (Darda) i 43. brigade TO (Tenja) te općinskog štaba TO Tenja[722].

Poslijednje *organizacijsko-formacijske* promijene u postrojbama pod zapovjedništvom 6. operativne zone zapovjedio je GŠTO RSK 28. kolovoza 1992. godine i to:

1. ustrojiti:
   - haubički topnički divizijun 105 mm u 35. brigadi TO,
   - haubički topnički divizijun 105 mm u 37. brigadi TO,
   - haubički topnički divizijun u 39. brigadi TO,
   - haubički topnički divizijun u 40. brigadi TO i
   - haubički topnički divizijun u 43. brigadi TO;
2. preustrojiti:

---

[720] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 151, str. 330

[721] HR-HMCDR 2, kutija 5001, *SSNO, Str. pov. br. 1349-1 od 24. 3. 1992., Naređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (Oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, radni materijal, Zagreb, 2013., str. 14

[722] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 195, str. 431

- protuoklopni vod 35. brigade TO u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 35. brigade TO i laki topnički vod protuzračne obrane 35. brigade TO u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm 35. brigade TO,
- protuoklopni vod 37. brigade TO u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 37. brigade TO i laki topnički vod protuzračne obrane 37. brigade TO u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm 37. brigade TO,
- laki topnički vod protuzračne obrane 39. brigade TO u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm 39. brigade TO,
- protuoklopni vod 40. brigade TO u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 40. brigade TO,
- 41. laku topničku bitnicu protuzračne obrane 20/3 mm u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm u sastavu 40. brigade TO,
- protuoklopni vod 43. brigade TO u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 43. brigade TO i laki topnički vod protuzračne obrane 43. brigade TO u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm 43. brigade TO i
- protuoklopni vod 45. brigade TO u mješoviti protuoklopni topnički divizijun 45. brigade TO i laki topnički vod protuzračne obrane 45. brigade TO u laki topnički divizijun protuzračne obrane 20/3 mm 45. brigade TO;

3. uputiti u sastav:
- 81. mješoviti protuoklopni topnički divizijun u 39. brigadu TO i
- 58. haubički topnički divizijun 105 mm u 45. brigadu TO[723].

Komandant GŠTO izvršio je svojom naredbom od 1. rujna 1992. godine postavljenje satnika (*kapetana*) Zorana Gajića za načelnika službe veze 6. operativne zone[724]. Istoga dana izvršeno je i postavljenje *kapetana I klase* Mihajla Tnušića za zapovjednika općinskog štaba TO Dalj[725]. Zapovjednik GŠTO imenovao je potpukovnika Miloša Mirkovića 8. listopada 1992. godine za zapovjednika 35. brigade TO[726].

5. 9. *Posebne jedinice milicije*

Prema odredbama Vanceovog mirovnog plana, u zaštićenim zonama pod nadzorom UN-a, (okupirana područja Hrvatske) dozvoljen je nastavak funkcioniranja postojeće strukture

[723] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 115, str. 219 – 220
[724] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-125 od 1. 9. 1992., Naredba*
[725] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-126 od 1. 9. 1992., Naredba*
[726] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠTO, Pov. br. 570-131 od 14. 10. 1992., Naredba*

snaga *unutrašnjih poslova*, odnosno *milicije*. Navedeno će poslužiti kao osnova za ustrojavanje *posebnih jedinica milicije* (PJM) brigadne razine koje će biti naoružane pješačkim naoružanjem te popunjene bivšim pripadnicima TO nakon demobilizacije postrojbi TO RSK[727].

Prema zapovjedi SSNO od 28. travnja 1992. godine ustrojene su:

- Uprava *posebnih jedinca milicije* (PJM) u sklopu Ministarstva obrane RSK (za načelnika uprave imenovan je general-major Borislav Đukić sa rangom pomoćnika ministra)[728],
- 75. brigada PJM Knin (zapovjednik: *major* Milorad Radić),
- 79. brigada PJM Korenica (zapovjednik: *major* Miloš Cvjetićanin),
- 80. brigada PJM Vojnić (zapovjednik: pukovnik Mile Novaković),
- 83. brigada PJM Petrinja (zapovjednik: pukovnik Stanko Letić),
- 85. brigada PJM Okučani (zapovjednik: potpukovnik Milenko Babić),
- 87. brigada PJM Vukovar (zapovjednik: pukovnik Božidar Košutić),
- 90. brigada PJM Beli Manastir (zapovjednik: pukovnik Rajko Novaković) i
- 92. brigada PJM Benkovac (zapovjednik: pukovnik Momčilo Bogunović)[729].

Brigadu PJM činilo je zapovjedništvo (*komanda*), šest pješačkih bojni (*pješadijskih bataljona*, jačine 400 ljudi), satnija za protuterorističko djelovanje, prometna satnija, satnija službe veze i logistička (pozadinska) satnija. Ukupno je brigada PJM imala 3000 pripadnika, odnosno, ukupno je u brigadama PJM bilo angažirano 24 000 ljudi[730]. Tako su brigade PJM postale *prvi ešalon obrane RSK* sve do ustrojavanja tzv. „Srpske vojske Krajine".

Prema navedenoj zapovjedi SSNO, Uprava *posebnih jedinica milicije* trebala se nalaziti u sastavu Ministarstva obrane RSK, međutim, na pritisak Mile Martića (tada *ministara unutarnjih poslova RSK)* tadašnji *ministar obrane RSK* pukovnik Stojan Španović morao je popustiti te je navedena uprava postala dio *ministarstva unutrašnjih poslova RSK* koje je time preuzelo i zapovijedanje brigadama PJM[731].

---

[727] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 285

[728] Uz general-majora Đukića u Upravi PJM angažirani su i pukovnik Kosta Novakovaić na mjestu pomoćnika načelnika uprava za informiranje, potpukovnik Dragiša Rančić na mjestu pomoćnika načelnika uprave za logistiku i potpukovnik Đuro Polovina na mjestu pomoćnika načelnika uprave za službu veze. Nav. dj., str. 286

[729] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *SSNO, Str. pov. br. 1943-1 od 28. 4. 1992., Naredba* i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 286 – 287

[730] HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata, *RSK-1027/2*

[731] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 285

Prema izvješću *Ministarstva unutrašnjih poslova RSK* od 19. svibnja 1992. godine, za opremanje PJM, Uprava sigurnosti SSNO predala je 100 motornih vozila, 12 borbenih oklopnih vozila pješaštva i 300 komada zaštitnih prsluka[732].

Milan Martić je 5. lipnja, u svojstvu *ministra unutrašnjih poslova RSK*, izdao naredbu *za izvršenje zadatka od interesa za Srpsku Republiku Krajinu i srpski narod u cjelini*. Naredbom je predviđeno ustrojavanje po jedne satnije dobrovoljaca (100 do 120 ljudi) iz svake brigade PJM i lokalnog *SUP-a* (izuzev područja Knina gdje se ustrojavaju dvije satnije dobrovoljaca). Nadalje, naređeno je opremanje satnija dobrovoljaca automatskim oružjem, zaštitnim prslucima, ručnim bacačima i ručnim raketnim bacačima *Zolja* i *Osa* te motornim vozilima. Uz navedeno svaki dobrovoljac dobio je po tri borbena kompleta streljiva te suhim cjelodnevnim obrocima za dva dana[733]. Radilo se o upućivanju dobrovoljaca iz redova PJM i *milicije* na područje Bosne i Hercegovine, odnosno, u Bosansku Posavinu, gdje su trajala borbena djelovanja na *koridoru*.

Na temelju izvješća 24. brigade TO Glina, od 22. lipnja 1992. godine, vidljivo je upućivanje dodatnih dobrovoljaca u borbama za *koridor*. Tako se u navedenom izvješću navodi upućivanje dodatnih 45 vojnih obveznika sa područja brigade i 65 pripadnika PJM te jedan višecjevni bacač raketa[734].

GŠTO je 13. studenog 1992. godine uputio *Naređenje za formiranje jedinica* svim zapovjedništvima operativnih zona TO, zapovjedništvima brigada PJM i *sekretarima SUP-ova*. Spomenuto naređenje odnosilo se na ustrojavanje pješačkih bojni (*pješadijskih bataljona*) za sudjelovanje u daljnjim borbenim djelovanjima za *proširenje koridora*. Na temelju naređenje 1. i 2. operativna zona TO ustrojavale su prvu pješačku bojnu. Brigade PJM Knin, Benkovac i Korenica trebale su ustrojiti svaka po jednu pješačku satniju (*pješadijsku četu*) jačine 100 ljudi te *SUP-ovi* za sjevernu Dalmaciju i Liku svaki po jednu satniju jačine 80 ljudi, odnosno. navedenu pješačku bojnu jačine 460 ljudi. Druga pješačka bojna trebala je biti ustrojena na području 3., 4. i 5. operativne zone TO i to na način da brigade PJM Petrinja, Vojnić i Okučani ustroje svaka po jednu dobrovoljačku pješačku satniju jačine 100 ljudi, a *SUP-ovi* za Kordun i Banovinu svaki po jednu pješačku satniju jačine 80 ljudi (tako je i druga pješačka bojna imala 460 ljudi). Treća i četvrta pješačka bojna trebale su biti postrojene na području 6. operativne zone i to: treća pješačka bojna na području Baranje, a četvrta pješačka bojna na području istočne Slavonije i zapadnog Srijema. Za sve dobrovoljce, na temelju

[732] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, MUP, Str. pov. br. 37-1 od 19. 5. 1992., Izvještaj*
[733] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, MUP, Str. pov. br. 66-1 od 5. 6. 1992., Naređenje*
[734] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *Komanda 21. brigade TO, Glina, Str. pov. br. 01-81/141 od 22. 6. 1992., Redovni borbeni izvještaj*

zapovjedi, bilo je potrebno osigurati zimsku odjeću i obuću te tri borbena kompleta streljiva. Prema navedenoj zapovjedi snagama PJM i *milicije* tijekom borbenog angažmana na *koridoru* trebali su zapovijedati general-major Borislav Đukić načelnik Uprave PJM i Milan Martić *ministar unutrašnjih poslova RSK*. Ukupno je u studenom 1992. godine na području Bosanske Posavine bilo angažirano oko 1800 pripadnika PJM i *milicije* tzv. „Republike Srpske Krajine“[735].

Nakon ustrojavanja tzv. „Srpske vojske Krajine“ sve postojeće brigade *jedinica posebne namjene*, od 1. prosinca 1992. godine, prema novom objedinjenom sustavu *rukovođenje i komandiranja* ulaze u sastav tzv. „Srpske vojske Krajine“[736].

[735] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠTO, Str. pov. br. 1147-1 od 13. 11. 1992., Naređenje za formiranje jedinica*

[736] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 233, str. 449

6. Tzv. „SRPSKA VOJSKA KRAJINE“

Skupština tzv. „Republike Srpske Krajine“ (RSK) usvojila je amandman VIII. na *Ustav* RSK 18. svibnja 1992. godine. Navedeni amandman glasio je: *Srpska vojska Republike Srpske Krajine. Republika Srpska Krajina ima Srpsku vojsku. Srpsku vojsku u miru čine jedinice TO. U slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu u sastav Srpske vojske uključuju se i jedinice milicije posebne namjene. Predsjednik Republike Srpske Krajine postavlja komandanta TO Republike Srpske Krajini*. Istoga dana navedena formulacija unijeta je i u *Zakon o obrani RSK* [737]. Prema formulaciji koja je vrijedila do 12. svibnja, *oružane snage RSK*, kako je već ranije spomenuto, definirane su kao dio jedinstvenih *oružanih snaga* SFRJ. Budući je JNA formalno dovršila svoje povlačenje sa hrvatskih okupiranih područja do 12. svibnja 1992. godine trebalo je navedeno staviti u *zakonski okvir*. U međuvremenu, na temeljima JNA, nastaje vojska nove Savezne Republike Jugoslavije pod službenim imenom Vojska Jugoslavije. Na temelju iznijetog, rukovodstvo RSK donosi odluku o opisanoj promjeni *Ustava* i *Zakona o obrani* RSK te uvođenju termina: *Srpska vojska Republike Srpske Krajine*.

U Kninu je 16. listopada 1992. godine održana sastanak zapovjednika GŠTO general-potpukovnika Milana Torbice, ministra obrane RSK pukovnika Stojana Španovića, ministra unutrašnjih poslova RSK Milana Martića i predsjednika Vlade RSK Zdravka Zečevića. Tijekom sastanka je zaključeno, da unatoč pokazanoj uspješnosti, postrojbe PJM angažirane u borbenim djelovanjima na *koridoru* (Bosanska Posavina)[738] nemaju dovoljnu jačinu kojom bi se mogle suprotstaviti sve organiziranijoj Hrvatskoj vojsci. Kao rezultat navedenog sastanka čelništva RSK donijete su slijedeće odluke: *Radi jedinstvenog pristupa organizaciji i pripremi obrane u RSK GŠTO preimenovati u GŠ vojske RSK i pod njegovu komandu staviti upravu i sve brigade PJM koje čine „A“ ešalon obrane RSK.* Za provedbu navedenog bili su zaduženi GŠTO, Ministarstvo obrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova RSK, koji su trebali formirati zajedničku komisiju, a koja je nakon analize materijalnih i ljudskih potencijala na području

[737] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 161 – 162

[738] Tako je Milan Martić, za svoje sudjelovanje u *operaciji Koridor* (zapovijedanje „kontingentom“ dobrovoljaca *milicije* i PJM RSK), temeljem *Ukaza* predsjednika RSK Gorana Hadžića od 16. srpnja 1992. godine, promaknut u čin general-pukovnika *Srpske vojske Republike Srpske Krajine*. Tijekom postojanja tzv. „Srpske vojske Krajine“ niti jedan njezin general neće dostići čin general-pukovnika, tako da će Martić ostati jedini nositelj čina general-pukovnika. ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 164

RSK, trebala predložiti obim i ustroj vojske RSK. Uz opasku o potrebi ustrojavanja jedinstvenog logističkog tijela te jedinstvenog materijalno-financijskog plana[739].

U prethodnom poglavlju spomenut je sastanak rukovodstva RSK (predsjednik RSK Hadžić, predsjednik Vlade RSK Zečević, ministar unutrašnjih poslova Martić, ministar obrane Španović i ministar financija Peurača) sa predsjednikom Srbije Slobodanom Miloševićem. Tijekom sastanka Milošević je upoznat sa konceptom stvaranja obrambenog sustava RSK te se složio sa predloženim i potom dao zadaću ministarstvima obrane i unutarnjih poslova Republike Srbije izrade financijskog plana, odnosno, planiranju sredstava za financiranje potreba *vojske* i *milicije* RSK. Zadaća Ministarstva obrane Republike Srbije i Vojske Jugoslavije bila je pomoć oko održavanja vojne tehnike te osiguranje isplata osobnih primanja za djelatne vojne osobe i *građanska lica* na službi u obrambenom sustavu RSK[740].

Nakon početka ofenzive hrvatskih snaga na području Ravnih kotara i Bukovice, 22. siječnja 1993. godine (operacija *Gusar/Maslenica*) te gubitaka u ljudstvu i prostoru, predsjednik RSK Goran Hadžić istoga je dana proglasio ratno stanje na *cjelokupnoj državnoj teritoriji RSK* te zapovjedio provedbu opće mobilizacije. Budući se situacija na ratištu nije popravila niti tijekom veljače 1993. godine, predsjednik Vlade RSK Zdravko Zečević smijenio je dotadašnjeg ministra obrane RSK pukovnika Stojana Španoviće (koje će potom ostati upražnjeno sve do siječnja 1994. godine)[741].

Ministarstvo obrane RSK početkom 1993. godine pristupa izradi amandmana XII., XIII. i XIV. na *Ustav* RSK, a koji su predstavljali zakonski temelj za planirani preustroj *oružanih snaga*. *Skupština* RSK je 20. travnja 1993. godine prihvatila navedene amandmane. Tako je amandman XII. definiran položaj *Srpske vojske Krajine* (SVK) kao *redovne krajinske vojske* koja ima svoj *stalni* (djelatni) i *rezervni* (pričuvni) sastav. Ovlast imenovanja *Komandanta*[742] (zapovjednika) SVK imala je *Skupština* RSK na prijedlog *Vrhovnog savjeta obrane* (VSO), tijela formiranog po uzoru na istoimeno tijelo u Republici Srbiji. Slijedećim amandmanom (XIII.) predsjednik tzv. „Republike Srpske Krajine“ imao je ovlast *rukovođenja Srpskom vojskom Krajine, u miru i u ratu, u skladu sa Ustavom Republike Srpske Krajine i odlukama koje je donio Vrhovni savjet obrane, kao i da predsjedava Vrhovnim savjetom obrane.* Amandmanom XIV. određen je sastav *Vrhovnog savjeta obrane RSK*: predsjednik RSK,

---

[739] HR-HMDCDR 6, kutija 13, *GŠTO, D.T. br. 1112-1 od 16. 10. 1992., Odluka*

[740] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 276

[741] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 95

[742] Ovim je SVK dobila zapovjednika (*Komandant Srpske vojske Krajine)*, dok je prethodna TO imala *Komandanta Glavnog štaba*.

predsjednik vlade RSK, ministar obrane RSK, ministar unutrašnjih poslova RSK i zapovjednik (*komandant*) SVK. Temeljne ovlasti VSO-a bile su: utvrđivanje stanja neposredne ratne opasnosti, proglašenje ratnog stanja (ukoliko je onemogućeno sazivanje *Skupštine* RSK) i uvođenje izvanrednog stanja na dijelu teritorija ili na cjelokupnom teritoriju RSK. Uz navedeno, VSO je imao ovlasti donositi odluke o povišenom stupnju pripravnosti i proglašenju mobilizacije te uporabi SVK[743]. Uspoređujući ovlasti predsjednika RSK, u odnosu prema zapovijedanju *oružanim snagama*, do usvajanja navedenih amandmana, predsjednik RSK bio je definiran kao *vrhovni zapovjednik oružanih snaga* te je zapovijedanje istima bilo jedino u njegovoj nadležnosti. Stvaranjem *Vrhovnog savjeta obrane* predsjednik RSK zapovijedao je *oružanim snagama* (SVK i *milicija*) putem VSO-a što je ipak bilo ograničenje, u odnosu na prethodno rješenje, iako je predsjednik RSK predsjedavao VSO-om.

Samo dva dana nakon prihvaćanja navedenih amandmana na *Ustav* RSK, 22. travnja 1992. godine, donijeti su novi *Zakon o obrani RSK, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu.* Na temelju članaka 8. i 40. *Zakona o obrani RSK* definirana je uloga predsjednika RSK u pitanjima obrane. Tako je člankom 8. predviđena ovlast izdavanja zapovjedi o upotrebi SVK, ali u skladu sa odlukama VSO-a, dok u navedenom članku 40. stoji: *predsjednik rukovodi vojskom u miru i ratu, u skladu sa odlukama Vrhovnog savjeta obrane*[744]. U istom zakonu, njegovim člancima 9, 10 i 41, navedene su ovlasti VSO u pitanjima sustava obrane. Člankom 9 predviđeno je: *u slučaju neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja ili izvanrednog stanja, Vrhovni savjet obrane može, ako organi vlasti na djelu ugrožene teritoriju nisu u mogućnosti obavljati svoje funkcije ili ih ne obavljaju u skladu sa Ustavom Republike Srpske Krajine i zakonom, imenovati privremene organe vlasti sa mandatom do otklanjanja opasnosti ili uzroka koji su doveli do tog stanja*. Dok je člankom 10 definirano da: *Vrhovni savjet obrane naređuje poduzimanje mjera za obranu zemlje.* Međutim, najvažnije ovlasti VSO-a u pitanjima obrane proizlazile su iz članka 41 *Zakona o obrani RSK.* Tako se u članku 41 taksativno navodi: *U oblasti obrane zemlje, Vrhovni savjet obrane: 1. usvaja plan obrane zemlje, 2. vodi politiku obrane zemlje, 3. donosi odluke o pripravnosti, mobilizaciji i upotrebi Vojske i o drugim pitanjima na osnovu kojih predsjednik Republike rukovodi Vojskom, 4. procjenjuje mogućnost ratne i druge opasnosti za zemlju, 5. utvrđuje potrebe opremanja i naoružavanja za obranu zemlje, 6.*

[743] Republika Srpska Krajina*, Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu,* Beograd, 2005., str. 23 – 24 i ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 168 – 170

[744] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o odbrani,* članak 8, str. 4 i članak 40, str. 12

odobrava pravila i druge akte koji se odnose na strategiju oružane borbe i doktrinu upotrebe snaga za obranu zemlje i vođenje rata i 7. odobrava planove i programe obučavanja za obranu zemlje i osposobljavanja za rad na poslovima obrane zemlje[745].

Uloga *Vlade* RSK, preko Ministarstva obrane, u pitanjima obrambenog sustava, definirana je člancima 42 i 43 *Zakona o obrani RSK* slijedećim poslovima: *stručnih i administrativnih poslova u vezi sa provedbom obrambene politike zemlje i realizacijom obrambenog sustava*[746].

Kao što je već ranije spomenuto, istodobno sa donošenjem *Zakona o obrani RSK*, donijet je i *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine*. U članku 1 navedenog *Zakona* dana je definicija tzv. „Srpske vojske Krajine" kao: *Srpska vojska Krajine je oružana snaga koja brani suverenitet, teritoriju i nezavisnost Republike Srpske Krajine. Vojska se organizira u mirnodopske i ratne jedince i ustanove.* Člankom 2. određeno je unutarnje ustrojstvo SVK: *vojska se dijeli na vidove, vidovi na rodove i službe, rodovi i službe na vrste i specijalnosti. Vidovi su kopnena vojska i ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana (ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbarana). Predsjednik Republike određuje rodove i službe, a komandant vojske određuje vrste i specijalnosti.* U slijedećem članku (br. 3) određuju se ovlasti u segmentu zapovijedanja: *komandiranje u vojsci zasniva se na načelima jedinstva komandiranja u pogledu upotrebe snaga i sredstava, jednostarešinstva i obveze izvršavanja odluka, zapovijedi i naredbi pretpostavljenog starješine. Vojskom komandira predsjednik Republike u skladu sa Ustavom RSK i odlukama Vrhovnog savjeta obrane. U izvršavanju poslova komandiranja vojskom predsjednik Republike potpisuje akte Vrhovnog savjeta obrane koji se odnose na vojsku i stara se o njihovom provođenju. U odsustvu predsjednika Republike Vrhovnim savjetom obrane predsjedava jedan od članova savjeta.*

Ovlasti VSO-a u odnosu prema SVK nile su određene člankom 4 *Zakona o SVK*: *1. utvrđuje osnovne planove razvoja vojske, 2. utvrđuje organizaciju i formaciju vojske, 3. na prijedlog komandanta vojske utvrđuje sustav komandiranja vojskom, 4. prati provođenje utvrđenog sustava komandiranja vojskom, 5. odobrava plan upotrebe vojske u ratu, 6. daje smjernice za poduzimanje mjera pripreme mobilizacije i naređuje mobilizaciju vojske, 7. propisuje mjere pripravnosti vojske u slučaju izvanrednog stanja, 8. utvrđuje osnove naoružavanja i opremanja vojske, 9. u skladu sa organizacijom vojske utvrđuje vojno-teritorijalnu podjelu zemlje, 10. donosi osnovna pravila i druge akte koji se odnose na razvoj*

[745] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o odbrani,* članak 9, str. 5, članak 10, str. 5 i članak 41, str. 12 - 13

[746] Isto, *Zakon o odbrani*, članci 42 i 43, str. 13 – 14

i upotrebu vojske i pravila kojima se uređuju unutarnji red i odnosi u vršenju službe, 11. donosi propise o obuci vojske i vojnoj disciplini i druge propise utvrđene zakonom, 12. vrši druge poslove komandiranja vojskom u skladu sa Ustavom RSK i zakonima i 13. o pripremama i provedbi odluka Vrhovnog savjeta obrane brine se Vojni kabinet. U izvršenju poslova iz stava 1. ovoga članka Vrhovni savjet obrane donosi naredbe i odluke. Vrhovni savjet obrane može određene poslove komandiranja vojskom prenijeti na komandanta vojske, koji mu za te poslove odgovara[747]. Iz prva četiri članka *Zakona o Srpskoj vojsci Krajine* vidljiva je glavna uloga VSO-a, koji je glavni pokretač i kreator svih procesa unutar SVK, od određivanja osnovne strukture vojske, preko potvrđivanja ustroja i sustava zapovijedanja, do donošenja pravila kojima se uređuju unutarnji odnosi. Predsjednik RSK, iako formalno *vrhovni komandant*, u stvarnosti nije mogao donijeti niti jednu odluku bez suglasnosti članova VSO-a. Naravno, „odnos snaga" osoba koje su činile VSO „ležao" je u njihovoj političkoj i osobnoj „snazi", te u temeljnoj činjenici koja je oblikovala sadašnjost i budućnost RSK, podršci Slobodana Miloševića, odnosno, obrambenog sustava SR Jugoslavije.

Nadležnosti *Komandanta* i *Glavnog štaba* SVK određeni su člancima 5 i 6 *Zakona o Srpskoj vojsci Krajine*. Tako je člankom 5 utvrđeno da: *Glavni štab vrši štabne i druge stručne poslove u oblasti obrane zemlje utvrđene Ustavom RSK i zakonima. Komandant vojske, u skladu sa osnovnim planovima razvoja vojske i aktima Vrhovnog savjeta obrane, utvrđuje plan razvoja vojske, plan regrutiranja i popune vojske i raspored regruta u vojsci, utvrđuje planove školovanja i usavršavanja profesionalnih i rezervnih vojnih starješina i osigurava usklađenost i koordinaciju popune vojske.* Idućim člankom (članak 6) definirane su ovlasti zapovjednika SVK: *Komandant vojske komandira vojskom u skladu sa ovlastima koje na njega prenosi Vrhovni savjet obrane. Komandant vojske za izvršavanje akata koje donosi Vrhovni savjet obrane i za izvršavanje poslova komandiranja vojskom koje Vrhovni savjet obrane na njega prenese donosi pravila, naredbe, uputstva i druge akte. Starješine jedinica i ustanova vojske komandiraju tim jedinicama i ustanovama u skladu sa ovim zakonom i aktima komandiranja pretpostavljenih starješina*[748]. Kao što se može iščitati iz navedena dva članka *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine,* Zapovjednik (*Komandant*) SVK imao je veliku autonomiju u svom radu te je bio potpuno neovisan od ministarstva (ministra) obrane RSK. Direktno je podređen VSO, kao najvišem tijelu u obrambenom sustavu, od kojega je primao smjernice za svoj rad te kome je bio isto tako neposredno odgovoran u svom radu. Navedeno

[747] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine,* članci 1, 2, 3 i 4, str. 29 – 30
[748] Isto, *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine,* članci 5 i 6, str. 30 – 31

je potvrđeno člankom 16 *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine: Komandanta vojske postavlja predsjednik RSK na prijedlog Vrhovnog savjeta obrane*[749]. Zapovjednik (*Komandant*) SVK upućivao je VSO prijedlog za promaknuća, a u ingerenciji *Skupštine RSK* bilo je davanje suglasnosti za promaknuća u generalske činove[750]. Predsjednik RSK imao je ovlast promicanja visokih časnika u idući viši čin, a na prijedlog Zapovjednika SVK[751].

U *Zakonu o Srpskoj vojsci Krajine* posebno su interesantni članak 13 i članak 179. Članak 13 donosio je činove SVK te su tako predviđeni slijedeći činovi:

- za vojnike: razvodnik, desetar i narednik,
- za dočasnike (*podoficire*): vodnik, vodnik I klase, stariji vodnik, stariji vodnik I klase, zastavnik i zastavnik I klase,
- za časnike (*oficire*): potporučnik, poručnik, kapetan, kapetan I klase, major, potpukovnik i pukovnik i
- za generale: general-major (*brigadni đeneral*), general-potpukovnik (*divizijski đeneral*), general-pukovnik (*armijski đeneral*) i *vojvoda*[752].

Opisani činored predstavljao je mješavinu činova vojske Kraljevine Jugoslavije (uvođenjem dočasničkog čina narednika te generalskih činova *brigadnog, divizijskog* i *armijskog đenerala* te *vojvode*) i činova JNA. Međutim, do kraja svog egzistiranja SVK će isključivo koristiti činored bivše JNA. Tako će u odnosu prema predloženom činu narednika, koristiti postojeći čin iz JNA *mlađeg vodnika*, a i u odnosu prema generalskim činovima zadržani su nazivi iz JNA[753].

Članak 179, odnosno njegov treći stavak, *Zakona o Srpskoj vojsci Krajine* glasi: *predsjednik Republike može regulirati drugu disciplinsku odgovornost, izuzev one navedene u prijedlogu Vrhovnog savjeta obrane*[754]. Spomenuti stavak posebno je interesantan jer je predsjednik RSK mogao svojom odlukom izmijeniti određenu disciplinsku odluku (napr. izrečenu disciplinsku mjeru od strane Zapovjednika SVK podređenom zapovjedniku). Međutim, ukoliko je navedena disciplinska mjera bila izrečena od strane VSO tada niti predsjednik RSK nije mogao suspendirati navedenu disciplinsku mjeru. Uz prije navedene

[749] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine,* članak 16, str. 33
[750] Isto, članak 16, str. 33
[751] Isto, članak 46, str. 41
[752] Isto, članak 13, str. 32
[753] Po preuzimanju dužnosti zapovjednika SVK general-major Mile Novaković na nekim dokumentima potpisan je kao *brigadni general*.
[754] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o Srpskoj vojsci Krajine,* članak 179, str. 75

primjere, spomenuto predstavlja još jedan primjer „postavljanja“ VSO u nadređeni položaj u odnosu na predsjednika RSK u obrambenom sustavu RSK.

U istom „paketu“ sa prethodna dva zakona prihvaćen je i *Zakon o vojnim sudovima.* Predsjednik RSK, prema spomenutom Zakonu, dobio je ovlasti: osnivanja, ukidanja, propisivanja unutarnjeg ustroja i određivanja teritorijalne nadležnosti vojnih sudova. Izuzev navedenog, predsjednik RSK, imao je ovlast imenovanja vojnih sudaca te vojnih sudaca porotnika[755].

Vlada RSK pod predsjedanjem Đorđa Bjegovića[756] izvršila je preustroj Ministarstva obrane RSK, koje se po provedenom preustroju, sastojalo od: Resora za vojno-gospodarsku (*vojno-privrednu*) djelatnost, Resora za sistemska, pravna i financijska pitanja i Resora za vojna pitanja te Odjela (*Odjeljenja*) za civilnu zaštitu, motrenje i izvješćivanje (*osmatranje i obavještavanje*)[757].

Zbog debakla SVK tijekom borbenih djelovanja početkom 1993. godine (velikih ljudskih i materijalnih gubitaka), Ministarstvo obrane RSK naredilo je 5. travnja 1993. godine uvođenje cenzure svih vojnih podataka na televizijskoj i radijskim postajama na cjelokupnom području RSK, a sa ciljem sprječavanja pojava panike kod stanovništva.

U rujnu 1993. godine Bjegovićeva vlada donosi odluku da Ministarstvo obrane RSK na sebe preuzme cjelokupnu opskrbu SVK. Što se pokazalo teško provedivim zbog ogromne hiperinflacije, općeg kaosa na tržištu i manjka stalnih izvora financiranja. Na sve nabrojano „nadovezala“ se akcija hrvatskih snaga u *Medačkom džepu* koja je dodatno ruinirala već ionako ne održive troškove financiranja SVK. Tako je *Vlada* RSK bila prisiljena 30. rujna 1993. godine donijeti mjeru o zabrani isplata osobnih dohodaka za iduća tri mjeseca (listopad, studeni i prosinac) te zabrani isplate svih dodataka uz osobni dohodak (naknade za topli obrok, regrese...itd) u sitom vremenskom periodu. Ova zabrana isplata osobnih dohodaka odnosila se na sve radnike na području RSK, a kako bi se prikupila sredstava za isplatu osobnih dohodaka pripadnicima SVK i MUP-a RSK. Rješenje za postojeću situaciju pokušalo se iznaći na tematskoj sjednici *Vlade* RSK 12. studenog 1993. godine, ali izuzev nabrajanja poteškoća (nemogućnost ustrojavanja vojnih sudova zbog nedostatka stručnih osoba i prostora

[755] Republika Srpska Krajina *Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu*, Knin, 1993., *Zakon o vojnim sudovima,* str. 119 – 140

[756] Vlada RSK pod predsjedavanjem Đorđa Bjegovića, trajala je od 28. 3. 1993. do 21. 4. 1994. Republika Srpska Krajina*, Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu,* Beograd, 2005., str. 46

[757] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 166

za rad, potom opći nedostatak pričuvnih dijelova za vozila i vojnu opremu te nedostatak pogonskog goriva i ogrijeva) ništa nije učinjeno na konkretnom rješavanju istih[758].

Na svojoj sjednici od 11. listopada 1993. godine, Vrhovni savjet obrane SR Jugoslavije raspravljao je o temi koja je već duže vrijeme opterećivala Vojsku Jugoslavije. Naime radio se o osobama koje su bile formalno pripadnici Vojske Jugoslavije, a nalazile su se razmještene u postrojbe i stožere SVK (radilo se o 1300 djelatnih vojnih osoba)[759]. Navedene djelatne vojne osobe bile su upućivane u SVK na temelju članaka 271 *Zakona o službi u oružanim snagama*[760]. Već na slijedećoj sjednici VSO SR Jugoslavije, održanoj 10. studenog 1993. godine odlučeno je o ustrojavanju *40. kadrovskog centra* kao rješenja za spomenuti problem djelatnih vojnih osoba[761].

Svojom zapovijedi od 15. studenog 1993. godine načelnik *Generalštaba* Vojske Jugoslavije general-pukovnik Momčilo Perišić zapovjedio je ustrojavanje *40. kadrovskog centra* u sklopu Personalne uprave saveznog Ministarstva obrane SR Jugoslavije. Po ustrojavanju *40. kadrovskog centra* (VP 4001) sve djelatne vojne osobe koje su upućene u SVK na temelju članka 271 *Zakona o službi u oružanim snagama* administrativno su dodijeljene *40. kadrovskom centru* koji je potom za njih vodio svu personalnu dokumentaciju. Svi zahtjevi za upućivanjem dodatnih djelatnih vojnih osoba morali su obavezno ići preko *40. kadrovskog centra*[762]. U nadležnosti *40. kadrovskog centra* bilo je izdavanje posebnih identifikacijskih isprava za svaku djelatnu vojnu osobu. Potom je donijeta odluka kojom se služba u *40. kadrovskom centu*, odnosno, u postrojbama SVK računala u dvostrukom trajanju[763]. Kao dopunu rješavanja statusnih problema djelatnih vojnih osoba upućenih u

---

[758] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 166 – 167

[759] Ovo nije bilo prvi put da VSO SR Jugoslavije raspravlja o navedenom. Istu temu otvorio je general-pukovnik Života Panić (načelnik Glavnog stožera Vojske SR Jugoslavije) na 7. sjednici (održanoj 10. 2. 1993. godine) kada je iznio brojku od 700 djelatnih časnika upućenih u SVK. HR-HMDCDR 18 *Stenografske beleške sa 7. sednice Vrhovnog saveta obrane SRJ od 10. februara 1993.*i *Stenografske beleške sa 14. sednice Vrhovnog saveta obrane SRJ od 11. oktobra 1993.*

[760] Članak 271: *aktivno vojno lice može biti privremeno upućeno na rad u drugu vojnu jedinicu, odnosno drugu vojnu ustanovu u istom ili drugom mjestu službovanja, radi zastupanja ili zbog drugih potreba službe. Dodjeljivanje na rad radi zastupanja može trajati najduže jednu godinu u toku pet godina, a zbog drugih razloga najduže šest mjeseci u toku dvije godine.* Navedenim člankom se reguliralo privremeno upućivanje djelatnih vojnih osoba (*aktivnih vojnih lica*) JNA na rad u drugu postrojbu ili ustanovu na području SFRJ. *Zakon o službi u oružanim snagama*, Beograd, 1985., članak 271

[761] HR-HMDCDR 18 *Stenografske beleške sa 15. sednice Vrhovnog saveta obrane SRJ od 10. 11. 1993* i Ozren Žunec, *Goli život, Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Demetra, Zagreb, knjiga II, str. 621

[762] Istom zapovijedi ustrojen je i *30. kadrovski centar* koji je obavljao iste poslove za *Vojsku Republike Srpske*, odnosno, vojsku bosanskih Srba. ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 182

[763] Isplata mirovina djelatnim vojnim osobama preko *40. kadrovskog centra* nastavljena je do 28. 2. 2002. Human Rights Watch, *Odmeravanje dokaza, Lekcije iz sudskog procesa protiv Slobodana Miloševića*, Beograd, 2006., str. 48

SVK, general Perišić je 8. srpnja 1994. godine potpisao naredbu za nadoknadu troškova djelatnim vojnim osobama Vojske Jugoslavije razmještenim na dužnostima u SVK[764].

Početkom siječnja 1994. godine napokon je imenovan novi ministar obrane RSK u liku kontraadmirala Dušana Rakića (mjesto ministra obrane RSK bilo je upražnjeno još od smjene pukovnika Stojana Španovića u siječnju 1993. godine)[765].

VSO RSK donio je 8. veljače 1994. godine uredbu (*Uredba o formiranju vojno-teritorijalnih organa i jedinica i primopredaji vojne obveze organa MO organima SVK*) kojom su svi poslovi provedbe mobilizacije i vojne obveze iz nadležnosti Ministarstva obrane RSK prešli u nadležnost SVK. Navedeni potez bio je reakcija na neučinkovitu provedbu mobilizacije i upućivanje novaka (*regruta*) na reguliranje vojne obveze od strane lokalnih tijela Ministarstva obrane RSK (postojećih uprava i odjela za obranu na području RSK). Na temelju navedene uredbe spomenuta lokalna tijela Ministarstva obrane RSK bila su dužna odmah predati kompletnu vojnu evidenciju vojnih obveznika i novaka stožerima postrojbi SVK, koji su potom trebali nastaviti obavljati navedene mobilizacijsko-novačke poslove. Od kraja siječnja 1995. godine navedeni poslovi biti će ponovno vraćeni u nadležnost Ministarstva obrane RSK[766].

Borislav Mikelić preuzeo je predsjedanje *Vladom* RSK 21. travnja 1994. godine. Za ministra obrane u Mikelićevoj vladi imenovan je pukovnik Prof. Dr. Radoslav Tanjga[767]. Novi ministar izvršio je preustroj Ministarstva obrane RSK te su unutar ministarstva ustrojeni odjeli (*odjeljenja*): za civilnu obranu i zaštitu, za sistemska pitanja i pravne poslove, za operativno-planske poslove, za mobilizaciju i popunu, za odnose sa međunarodnom zajednicom, za opskrbu, za financije i proračun te za vojnu-gospodarsku djelatnost[768].

Iako su *Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu* usvojeni, kako je navedeno, još 22. travnja 1993. godine, niti *Vrhovni vojni sud* sa *Vrhovnim vojnim tužiteljstvom* (Knin), a niti *Vojni sudovi* te *Vojna tužiteljstva* (Glina i Vukovar) nisu u potpunosti započela sa svojim radom. Navedena vojno-sudska tijela i dalje su imala probleme

---

[764] Human Rights Watch, *Odmeravanje dokaza, Lekcije iz sudskog procesa protiv Slobodana Miloševića*, Beograd, 2006., str. 182

[765] Republika Srpska Krajina*, Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu,* Beograd, 2005., str. 46

[766] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 168 – 169

[767] Republika Srpska Krajina*, Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu,* Beograd, 2005., str. 46

[768] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 250 – 251

sa manjkom stručnog kadra, problemom smještaja, nedostatkom opreme i financijskih sredstava što se održavalo na njihovu neučinkovitost u radu[769].

Kroz navedeni *40. kadrovski centar* riješene su statusna pitanja djelatnih vojnih osoba Vojske Jugoslavije (VJ) u SVK, međutim, ostalo je neriješeno pitanje civilnih osoba (*građanskih lica*) VJ na privremenom rasporedu u SVK. Iako je takvih osoba bilo puno manje u odnosu prema broju djelatnih vojnih osoba (*aktivnih vojnih lica* – AVL), problem je postojao te ga je svojom uredbom o službi *građanskih lica* VJ u SVK riješio ministar obrane RSK Tanjga u travnju 1994. godine. Problem je riješen na isti način kao i u slučaju djelatnih vojnih osoba[770].

Na prijedlog predsjednika *Vlade* RSK Mikelića, VSO je u srpnju 1994. godine za područje cjelokupne RSK proglasio uvođenje *radne obveze* čijom su praktičnom primjenom pojedina poduzeća od strateškog interesa za RSK stavljena pod direktnu upravu Ministarstva obrane (od *radne obveze* izuzeti su zaposlenici ministarstava, *republičke skupštine* i kabineta predsjednika RSK). To se u prvom redu odnosilo na poduzeće MOL (*Marko Orešković – Lika*) iz Novog Ličkog Osika (preimenovanog od pobunjenih Srba u Teslingrad) koje je proizvodilo minobacačke mine. Navedenom *radnom obvezom* obuhvaćeno je 3600 muškaraca vojnih obveznika i 7000 žena na cijelom području RSK. Uz navedenu *radnu obvezu* vojni obveznici su zadržali raspored u postrojbama SVK te su imali obvezu provesti sedam dana mjesečno u svojoj matičnoj postrojbi SVK, dok su učitelji imali propisanu vojnu obvezu za vrijeme trajanja ljetnih školskih praznika. Uredba o uvođenju *radne obveze* nadopunjena je u kolovozu 1994. godine uredbom o zabrani napuštanja RSK (zabrana odlaska u SR Jugoslaviju, Republiku Srpsku ili inozemstvo) svim vojnim obveznicima, potom obveznicima civilne zaštite te obveznicima *radne obveze*[771].

Tzv. „Republika Srpska Krajina“ i Republika Srpska (RS) osnovale su 20. veljače 1995. godine *Zajednički savjet obrane*. Navedeni *Zajednički savjet obrane* formiran je na temelju *Prijedorske deklaracije*[772] usvojene još krajem listopada 1992. godine. Za članove *Zajedničkog savjeta obrane* predviđeni su: predsjednici RSK i RS, predsjednici Vlada,

---

[769] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 251

[770] Nav. dj., str. 251

[771] Nav. dj., str. 252

[772] *Prijedorsku deklaraciju* potpisali su 31. 10. 1992. godine Mile Paspalj (predsjednik *Skupštine* RSK) i Momčilo Krajišnik (predsjednik Skupštine Republike Srpske). Svrha potpisivanja *Prijedorske deklaracije* bila je službeno objavljivanje *suradnje i težnje za ujedinjenjem* RSK i RS. Deklaracija je predviđala stvaranje *obrambenog saveza RSK i RS sa zadatkom zaštite slobode i integriteta dviju republika*. Izuzev obrambenog segmenta Deklaracija je predviđala stvaranje zajedničkog obrazovnog sustava, uvođenje jedinstvenih državnih simbola, monetarnu i carinsku uniju te zajedničke sjednice skupština RSK i RS. ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 187

ministri obrane i unutarnjih poslova, zapovjednici i načelnici Glavnih štabova te predsjednici skupština. Temeljna zadaća *Zajedničkog savjeta obrane* bila je koordinacija svih obrambenih mjera za obranu naroda i područja *dviju srpskih zemalja zapadno od Drine*[773].

Ministarstvo obrane RSK je tijekom travnja 1995. godine, uz suglasnost Ministarstva obrane SR Jugoslavije, uputilo na područje vojnih okruga Novi Sad, Beograd, Niš, Kragujevac i Užice nekoliko timova svojih djelatnika koji su imali posebne ovlasti. Zadaća navedenih timova djelatnika Ministarstva obrane RSK bila je organizacija privođenja vojnih obveznika RSK, a koji se nisu odazvali na vojne pozive za javljanje u postrojbe SVK[774].

Pravi šok u vodstvu RSK izazvala je odluka Vijeća sigurnosti UN-a o redefiniranju postojeće misije UN-a na području Republike Hrvatske (UNPROFOR) kroz rezoluciju usvojenu 24. travnja 1995. godine. VSO RSK na svojoj sjednici, održanoj istoga dana, odbio je prihvatiti novi naziv misije UN-a u Hrvatskoj (UNCRO), a posebno dio rezolucije koji je okupirana područja Republike Hrvatske definirao kao dijelove iste, odnosno, tzv. „Republiku Srpsku Krajinu“ kao dio Hrvatske. Odmah nakon toga došlo je do više incidenata sa smrtnim ishodom na dijelu otvorene auto-ceste na području zapadne Slavonije (auto-cesta kroz okupirano područje zapadne Slavonije otvorena je na temelju potpisanog *Gospodarskog sporazuma* između Republike Hrvatske i pobunjenih Srba u prosincu 1994. godine). Ubrzo je uslijedio oružani odgovor hrvatskih snaga 1. svibnja, kojim je u samo nekoliko dana povraćen nadzor nad cjelokupnim područjem zapadne Slavonije. Kompletno rukovodstvo i stanovništvo RSK zahvatila je panika te je Milan Martić, *predsjednik* RSK zatražio vojnu pomoć od Slobodana Miloševića kao dokaz da Republika Srbija i dalje podupire RSK. Martić je potom ponudio Dr. Radovanu Karadžiću (predsjedniku RS) donošenje odluke o ujedinjenju tzv. „Republike Srpske Krajine“ i Republike Srpske što je odbijeno od strane vodstva bosanskih Srba. Debakl postrojbi SVK u zapadnoj Slavoniji, potom odbijanje ujedinjenja RSK i RS te teška gospodarska situacija, doveli su krajem svibnja 1995. godine do ostavke *Vlade* Borislava Mikelića[775].

Za novog predsjednika *Vlade* RSK imenovan je Dr. Milan Babić, dok je novog ministra obrane RSK imenovan pukovnik Milan Šuput (27. srpnja 1995. godine)[776]. Babićeva vlada je uspjela održati svega tri sjednice prije nestanka RSK. Na svojoj drugoj sjednici *Vlada* RSK je donijela odluku o formiranju *koordinacijskih tijela* za svako područje RSK (sjeverna

[773] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 187
[774] Ozren Žunec, *Goli život, Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Demetra, Zagreb, knjiga I, str. 288
[775] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 254
[776] Republika Srpska Krajina*, Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu,* Beograd, 2005., str. 47

Dalmacija, Lika, Kordun, Banovina te istočna Slavonija, Branja i zapadni Srijem). Na čelu *koordinacijskog tijela* u svakom od navedenih područja trebao je biti ministar RSK bez lisnice te lokalni zapovjednik SVK, sekretar lokalnog SUP-a, načelnik lokalnog centra *državne bezbjednosti* i predsjednici lokalnih skupština općina. Zadaća navedenih *koordinacijskih tijela* bila je osiguranje provedbe odluka *Vlade* RSK. Na istoj sjednici *Vlada* RSK je zbog katastrofalne gospodarske situacije ograničila potrošnju i prodaju vitalnih prehrambenih proizvoda (brašna, ulja, šećera i soli) te higijenskih artikala.

Na svojoj posljednjoj sjednici *Vlada* RSK, pod predsjedanjem Dr. Milana Babića, donosi odluku o dodijeli 1000 tona sirove nafte Ministarstvu obrane RSK, koje je potom trebalo putem kompenzacije preko rafinerije nafte u Modriči (pod nadzorom RS) osigurati nabavu motornih ulja za potrebe SVK. Na istoj sjednici *Vlada* je izvještena o prestanku rada poduzeća MOL zbog nedostatka sirovina te o otkazivanju daljnje suradnje poduzeća iz Vogošća (pod nadzorom RS) zbog neisplate isporučenih 3000 topničkih granata 105 mm. Ministar obrane RSK pukovnik Milan Šuput tražio je osiguranje deviznih sredstava za nabavu streljiva, posredovanjem SR Jugoslavije, sa područja *istoka*. Devizna sredstava za kupovinu streljiva trebala su biti osigurana prodajom sirove nafte iz istočno-slavonskih crpilišta. Međutim, navedene odluke ostale su samo želje rukovodstva RSK koje će se za samo nekoliko dana suočiti sa ofenzivom hrvatskih snaga i raspadom obrambenog sustava RSK[777].

6.1. Glavni štab tzv. „Srpske vojske Krajine“

Temelj za ustrojavanje Glavnog štaba tzv. „Srpske vojske Krajine“ bila je *Naređenje* pod nazivom *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine kojom je postavljen okvir za ustroj SVK. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 1. stoji: *preformirati i preimenovati Glavni štab Teritorijalne obrane Republike Srpska Krajina u Glavni štab Srpske vojske Republika Srpska Krajina*. Za sjedište GŠ SVK određen je Knin, a dodijeljena vojna pošta bila je 9000 (VP 9000)[778].

Navedeno *Naređenje* potpisao je general-major SVK Mile Novaković, koji je 26. studenog 1992. godine imenovan na mjesto *Komandanta* SVK čime je zamijenio general-

[777] Slaven Ružić, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine 1991. – 1995.“,* Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 305 – 306

[778] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

potpukovnika Milana Torbicu koji je do tada obavljao dužnost *Komandanta* Glavnog štaba TO RSK. Kako je navedeno u *saopštenju za javnost* (priopćenju za javnost) general-potpukovnik Torbica *odlazi na vlastiti zahtjev* te je *ukazom predsjednika RSK od 26. studenog 1992. godine na dužnost komandanta postavljen general-major Mile Novaković, pripadnik mlađe generacije visokih vojnih starješina RSK*[779].

Prilikom preustroja postojećeg *Glavnog štaba TO* prijedlog je bio da se novo ustrojene tijelo nazove *Generalštab* tzv. „Srpske vojske Krajine", međutim, ipak je prihvaćena realnost odnosa te je zadržan postojeći naziv *Glavni štab*. Na isti način je prilikom svoga ustroje nazvan i glavni stožer vojske bosanskih Srba - *Glavni štab* Vojske Republike Srpske. Ovim je napravljena vidljiva razlika između dva glavna štab i jednog generalštaba, a na funkcionalnoj razini to je bila potvrda o postojanju samo jednog *Generalštaba* (onoga Vojske Jugoslavije), koji je vodio sve strateške poslove (planiranje, plaćanje troškova, postavljane djelatnih vojnih osoba…itd) te dva glavna štaba (SVK i VRS) kao transmisije želja i zapovijedi putem kojih je vojni vrh SR Jugoslavije, odnosno Srbije, želio ostvariti svoje planove.

Na temelju navedenog *Naređenja* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* izvršen je preustroj postojećeg Glavnog štaba TO RSK u Glavni štab SVK prema slijedećem[780].

Komandant SVK (zapovjednik SVK):

general-major Mile Novaković[781] (od 27. studenog 1992. do 22. veljače 1994.),

general-major Milan Čeleketić[782] (od 22. veljače 1994. do 18. svibnja 1995.) i

general-potpukovnik Mile Mrkšić (od 18. svibnja do kolovoza 1995. godine)

Direktno podređeni *Komandantu SVK*:

---

[779] HR-HMDCDR 18, *RSK, GŠ Vojske RSK, Knin, 26. 11. 1992., Saopštenje za javnost*

[780] **Rekonstrukcija Glavnog štaba SVK sačinjena je na temelju navedenih izvora:** HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Organizacijsko-formacijska struktura SVK* (više pregleda bez klasifikacije stvaratelja), *Glavni štab Srpske vojske Krajine* (više ukupnih pregleda stožernog i zapovjednog osoblja bez klasifikacije stvaratelja); ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠ SVK, D.T. br. 947-23/1 OD 27. 11. 1992., Organizacijsko-formacijska struktura SVK;* SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 16 – 17 i 38 – 44; Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja*, Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 292 – 312 i isti autor, *Kninski garnizon,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2015., str. 219 – 241

[781] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *RSK GŠ SVK, Pov. 45-18 od 19. 1. 1993., Primopredaja dužnosti*, kutija 39, *Predsednik Republike br. 03-3-53/94 od 22. 2. 1994., Ukaz o vanrednom unapređenju, Predsednik Republike br. 03-3-55/94 od 22. 2. 1994. Ukaz o postavljenju* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 329, str. 498

[782] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 90, str. 175 i dokument 91, strana 176

a) *Ađutant Komandanta SVK* (pobočnik zapovjednika SVK): poručnik Nedeljko Željković, bojnik (*major*) Čedomir Radanović

b) *Kabinet Komandanta SVK* (kabinet zapovjednika SVK)

načelnik kabineta: potpukovnik Žarko Novaković[783], pukovnik Savo Jurasović (*referent* u kabinetu: poručnik Petar Žeželj[784])

c) *Odjeljenje za vezu sa inostranim vojnim predstavnicima* (odjel za vezu sa inozemnim vojnim predstavnicima)

načelnik odjela: pukovnik Milan Trgovčević[785]

d) *Pomoćnik komandanta SVK za PJM* (pomoćnik zapovjednika SVK za *posebne jedinice milicije*) Dušan Starčević, Milan Škrleta

e) *Oficir za vezu Vlade RSK i GŠ SVK* (časnik za vezu *Vlade* RSK i GŠ SVK) pukovnik Nikola Krošnjar

f) *Pomoćnik komandanta za nacionalnu bezbjednost* general-potpukovnik Mile Novaković

g) *Pomoćnik komandanta* general-major Kosta Novaković

I. Štab (stožer)

Načelnik štaba ujedno zamjenik komandanta SVK (načelnik stožera i zamjenik zapovjednika SVK): general-major Borislav Đukić (do 18. travnja 1994. godine), a potom general-major Dušan Lončar[786]

- *sekretar načelnika štaba* (tajnik načelnika stožera) *zastavnik I klase* Ilija Travica, vodnik Milan Vojnović[787]

1. *Organ za operativne poslove i obuku* (operativno-nastavni odjel)

Organ za operativne poslove i obuku (načelnik operativno-nastavnog odjela): pukovnik Slobodan Vukosavljević, pukovnik Milan Lalić[788] i general-major Milislav Sekulić

a) *Odsjek za operativne poslove* (operativni odsjek)

načelnik: pukovnik Ilija Mašić, pukovnik Veso Kozomara[789]

- *referent za operativne poslove: kapetan I klase* Dušan Vuković, bojnik (*major*) Duško Janković[790]

---

[783] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-169 od 17. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[784] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Predsednik RSK, br. 03-6-540/94 od 14. 6. 1994. Unapređenje*
[785] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[786] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-86 od 18. 4. 1994., Postavljanje*
[787] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-122 od 17. 5. 1994., Postavljanje*
[788] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-117 od 16. 5. 1994., Postavljanje*
[789] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[790] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-167 od 11. 8. 1994., Postavljanje*

- *referent za uređenje teritorije: kapetan I klase* Milan Grba

- *referent za granične poslove*

- *rukovatelj geotopografskog materijala*

b) *Odsjek za obuku* (nastavni odsjek)

načelnik: pukovnik Veso Kozomora,[791] pukovnik Milislav Sekulić[792]

- *referent za obuku:* potpukovnik Dušan Pavlović

- *rukovatelj sredstava obuke: kapetan I klase* Dušan Vukojević, *kapetan I klase* Bogdan Perić[793]

c) *Operativni centar* (operativno središte)

načelnik: pukovnik Stanko Stjepanović, pukovnik Đorđe Hinić[794]

- *načelnici operativnih smjena:* pukovnik Đorđe Hinić i potpukovnik Petar Krga

d) *Odsjek za administrativne poslove*

2. *Organ KoV i RM* (sektor borbenih rodova i ratne mornarice)

Organ KoV i RM (načelnik sektora borbenih rodova i ratne mornarice)

a) *Načelnik pješadije* (načelnik pješaštva) pukovnik Boro Poznanović[795]

b) *Načelnik artiljerije* (načelnik topništva) pukovnik Milan Đilas, pukovnik Slobodan Bančević, pukovnik Marko Vrcelj, pukovnik Rade Vujaklija[796]

c) *Načelnik oklopno-motoriziranih jedinica* (načelnik oklopništva) pukovnik Boško Maričić[797], potpukovnik Dušan Popović[798]

d) *Načelnik inženjerije* pukovnik Nikola Poznan[799] (*referent po pitanjima inženjerije:* potpukovnik Drago Petojević[800]

e) *Načelnik artiljerijskih jedinica protivvazdušne odbrane* (načelnik topničkih postrojbi protuzračne obrane) potpukovnik Dane Banić, pukovnik Ljubomir Cvjetan[801]

f) *Načelnik za veze, elektronska dejstva i informatiku* (načelnik službe veze, elektronskog djelovanja i službe informatike) pukovnik Branko Jonjić, pukovnik Aleksandar

---

[791] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-124 od 24. 5. 1994., Postavljanje*
[792] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[793] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-140 od 14. 6. 1994., Postavljanje*
[794] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[795] HR-HMDCDR 6, kutija 42, *GŠ SVK, Pov. br. 5-76/20 od 15. 2. 1994., Postavljanje*
[796] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-213 od 5. 10. 1994., Postavljanje*
[797] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[798] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/1-117 od 19. 8. 1994., Naredba*
[799] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-211 od 27. 9. 1994., Postavljanje*
[800] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[801] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

Vuletić[802], pukovnik Marko Vuković, pukovnik Čedomir Glodić, pukovnik Ostoja Džambas

- *odsjek za veze* (odsjek službe veze) načelnik: potpukovnik Đorđe Keča[803]

- *odsjek za elektronska dejstva* (odsjek elektronskog djelovanja)

- *odsjek za informatiku* (odsjek informatičke službe)

- *evidentičar dokumenata kriptozaštite* (rukovatelj kriptirane dokumentacije) *stariji vodnik I klase* Miroslav Novaković[804]

g) *Načelnik atomsko-biološko-hemijskih jedinica* (načelnik atomsko-biološko-kemijske obrane) pukovnik Dušan Pavlović, potpukovnik Tihomir Alavanja, potpukovnik Dušan Krnjajić

h) *Načelnik za ratnu mornaricu* (načelnik postrojbi ratne mornarice)

3. Organ RV i PVO (sektor ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane)

Organ RV i PVO i pomoćnik komandanta za RV i PVO (načelnik sektora ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane i pomoćnik zapovjednika za RZ i PZO) pukovnik Nikola Dukić, pukovnik Nedjeljko Bubalo, pukovnik Stevan Janjanin, pukovnik Milan Meničanin i general-major Branislav Petrović

a) *Načelnik avijacije* (načelnik letačkih postrojbi) pukovnik Nikola Dukić, pukovnik Dušan Kosanović, pukovnik Nikola Krošnjar[805] i pukovnik Milan Meničanin

b) *Načelnik raketnih jedinica protivvazdušne odbrane* (načelnik raketnih postrojbi protuzračne obrane) pukovnik Dane Banić[806], pukovnik Ljubomir Cvjetan[807], pukovnik Boško Miletić, pukovnik Ranko Dašić, pukovnik Đorđe Milić, pukovnik Boško Đukić, potpukovnik Radomir Bojanić, potpukovnik Veljko Parent i potpukovnik Đurađ Dragaš

c) *Načelnik vazdušnog osmatranja i javljanja* (načelnik zračnog motrenja i izvješćivanja) potpukovnik Branko Gvozdenović[808]

d) *Načelnik vazduhoplovno tehničke službe* (načelnik zrakoplovno tehničke službe) pukovnik Boško Miletić, potpukovnik Radomir Bojanić[809]

4. Odjeljenje za obavještajne poslove (izvještajni odjel)

---

[802] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-19 od 1. 2. 1994., Naredba*
[803] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[804] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[805] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[806] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-90 od 1. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[807] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-117 od 16. 5. 1994., Postavljanje*
[808] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[809] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

Načelnik odjeljenja (načelnik odjela) pukovnik Miloš Krnjeta, pukovnik Rade Orlić, potpukovnik Mihajlo Knežević i potpukovnik Dušan Smiljanić

a) *Odsjek za obavještajne poslove* (izvještajni odsjek)

načelnik: potpukovnik Nikola Marić[810] sa *referentom* potpukovnikom Draganom Harambašićem[811]

b) *Odsjek za analize* (analitički odsjek)

načelnik: potpukovnik Rade Rašeta, bojnik (*major*) Milorad Grubač (*referent: stariji vodnik* Mladen Todorović[812])

c) *Odsjek za posredan obavještajni rad* (odsjek za posredan izvještajni rad),

načelnik: bojnik (*major*) Stevo Trivić

d) *Odsjek za elektronsko izviđanje* (odsjek za elektronsko izvidništvo)

načelnik: poručnik bojnog broda Aleksandar Popović[813]

e) *Odsjek za trupno izviđanje* (odsjek za trupno izvidništvo)

načelnik: bojnik (*major*) Petar Borić sa *referentom* bojnikom (*majorem*) Duškom Jankovićem[814]

f) *101. obavještajni centar Knin* (101. izvještajno središte Knin)

načelnik: pukovnik Mihajlo Knežević

- *podcentar* (ispostava) Glina: pukovnik Stevan Janjanin[815]

h) *102. obavještajni centar Dalj* (102. izvještajno središte Dalj)

g) *Vod za psihološko-propagandne aktivnosti* (zapovjedništvo voda i 1. desetina u Kninu, 2. destina u Topuskom i 3. desetina u Vukovaru)

5. Odjeljenje za organizaciju, mobilizaciju, regrutovanje i poslove vojno-teritorijalnih organa (odjel za ustrojbene, mobilizacijske, novačke i poslove vojno-teritorijalnih tijela)

Načelnik odjeljenja (načelnik odjela): potpukovnik Boško Maričić

a) *Odsjek za organizaciju* (ustrojbeni odsjek)

načelnik: pukovnik Milan Biga, potpukovnik Đuro Počuča, pukovnik Nikola Šuput[816] *referent: kapetan I klase* Milan Miodrag, poručnik Đorđe Starčević

b) *Odsjek za mobilizaciju i ratnu popunu* (mobilizacijski i ratno popunidbeni odsjek) načelnik: potpukovnik Dragan Trbojević[817]

---

[810] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, br. 45/1-23 od 30. 11. 1993., Naredba*
[811] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-93 od 7. 6. 1994., Naredba*
[812] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[813] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-219 od 8. 10. 1994., Postavljanje*
[814] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-217 od 30. 9. 1994., Postavljanje*
[815] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[816] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

c) *Odsjek za regrutovanje i mirnodopsku popunu* (novački i mirnodopsko popunidbeni odsjek)

načelnik: potpukovnik Stevan Krkljaš[818]

d) *Odsjek za vojno-teritorijalne organe* (odsjek za vojno-teritorijalna tijela)

načelnik: potpukovnik Dragan Đumić[819]

6. Kancelarija (administrativni ured stožera)

Voditelj kancelarije: *zastavnik* Jovan Gnjatović, *zastavnik I klase* Mirko Lalić[820]

- *administrativne djelatnice: građanska lica* Ljubica Baša, Zora Zec, Mira Baša i Ljiljana Savatović

7. Centar za automatizovanu obradu podataka (središte za automatsku obradu podataka), načelnik: satnik (*kapetan*) Boško Mandić, *kapetan I klase* Dušan Petković, *zastavnik I klase* Mirko Lošić

- *operateri sistema: građanska lica* Drago Utržen, Davorka Borojević i Borka Utržen

Ukupno je u *Štabu* bilo: 38 časnika i 10 dočasnika te sedam *građanskih lica*.

II. Odjeljenje (Organ) za moral, informisanje, verska pitanja i pravne poslove i pomoćnik komandanta (odjel za moral, informiranje, vjerska pitanja i pravnu službu te pomoćnik zapovjednika)

Načelnik odjeljenja i pomoćnik komandanta (načelnik odjela i pomoćnik zapovjednika) pukovnik Kosta Novaković, potpukovnik Marinko Gajić[821] i pukovnik Tihomir Alavanja

a) *Odsjek za informisanje i psihološko-propagandnu djelatnost* (informativno psihološko-promidžbeni odsjek)

načelnik: potpukovnik Đuro Korica, potpukovnik Stevan Komazec[822] sa *referentom* poručnikom bojnog broda Srećkom Zelenbabom

b) *Odsjek za moral* (odsjek za moral)

načelnik: pukovnik Tihomir Alavanja, pukovnik Stevo Drašković i *referenti:* potpukovnik Branko Opačić, potpukovnik Željko Ivaniš i *građansko lice* Borka Torbica

c) *Odsjek za kulturu i tradiciju* (odsjek kulture i tradicije)

načelnik: pukovnik Branimir Bajić

d) *Odsjek za pravne poslove* (odsjek pravne službe)

---

[817] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-190 od 13. 9. 1994., Postavljanje*
[818] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[819] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[820] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, br. 5-6-112 od 10. 5. 1994., Naredba*
[821] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-117 od 16. 5. 1994., Postavljanje*
[822] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

načelnik: pukovnik Mirko Španović sa *referenti pravnici: građanska lica* Dragan Bezdradica, Miloš Samarđija i Nikola Preočanin

Ukupno je u odjelu bilo: šest časnika i jedan dočasnik te četiri *građanska lica.*

Pod direktnom ingerencijom odjela nalazila se:

- *Kulturno-umjetnička grupa GŠ SVK*[823] (kulturno-umjetnička skupina GS SVK) načelnik: potpukovnik Zoran Davidović

a) *vojni orkestar*[824] - *komandant* (zapovjednik): *kapetan I klase* Ranko Krička

b) estradni orkestar[825]

c) pjevačka grupa[826]

d) vokalni solisti zabavne i narodne muzike[827]

- *Vojna štamparija* (vojna tiskara) - voditelj: *građansko lice* Bore Škorić

- *Centralna vojna biblioteka* (središnja vojna knjižnica) - voditeljica: *građansko lice* Gordana Bukarica

- *Redakcija časopisa „Vojska Krajine"* (uredništvo časopisa „Vojska Krajine") - glavni urednik: pukovnik Jovan Čanak, pukovnik Branko Opačić i pukovnik Veljko B. Kadijević

- *Dom SVK* - voditelj: satnik (*kapetan*) Jovan Micić, satnik (*kapetan*) Živko Kramarić

- *Pres centar GŠ SVK* (novinsko-izvještajno središte GS SVK) - voditelj: satnik (*kapetan*) prof. Ranko Punoš

a) *ispostava Topusko* - *voditeljica: građansko lice* Milka Ljubičić

b) *ispostava Beli Manastir/Vukovar* - *voditelj: građansko lice* Nikola Simijanović

III. Odjeljenje (Organ) za personalne poslove (odjel personalne službe)

Načelnik odjeljenja i pomoćnik komandanta za personal (načelnik odjela i pomoćnik zapovjednika za personalna pitanja) pukovnik Ljubomir Lalić, pukovnik Jovan Novaković

a) *Odsjek za personalne poslove* (personalni odsjek)

---

[823] HR-HMDCDR 6, kutija 13, *Komandant SVK, Pov. br. 15-332 od 24. 4. 1994., Naređenje*

[824] Vojni orkestar SVK: Ilija Plavša (krilni rog), Željko Marić (saksofon), Željko Vuković (bas), Mirko Popović (činele), Nešo Kamenac (bubnjevi), Milan Macura (truba), Đuro Bolta (alt saksofon), Andrija Čolović (klavijature), Milan Plavša (krilni rog), Zdravko Šain (klarinet), Čedo Vukadin (truba), Mirko Bjedov (bas) i Ratko Šain (klarinet), Tode Klasnić (klarinet), Predrag Jelovica (bubanj), Dušan Macura (truba), Milenko Bogunović (bubanj), Branko Radić (truba), Đorđe Đokić (truba) i Goran Popović (truba). HR-HMDCDR 6, kutija 13

[825] Estradni orkestar SVK: Vlada Zelenbaba (gitara), Aleksandar Ardalić (gitara), Mirko Bjedov (bas gitara), Nebojša Kamjanac (bubnjevi), Macura Dušan (klavijatura) i Stevo Kovrlija (harmonika). HR-HMDCDR 6, kutija 13

[826] Pjevačku grupu SVK činili su članovi muškog pjevačkog sastava *Tromeđa* pod vodstvom Nikole Grmuše i Momčila Stojkovića. HR-HMDCDR 6, kutija 13

[827] Vokalni solisti zabavne i narodne glazbe SVK bili su: Rajko Lalić (solista narodne glazbe), Nikola Đerić (solista zabavne i narodne glazbe) i Slavica Nonković (solistica narodne glazbe). HR-HMDCDR 6, kutija 13

načelnik: pukovnik Stevo Medaković, pukovnik Dušan Krnjajić[828] sa *referentima:* bojnik (*major*) Milan Miodrag[829], *stariji vodnik* Rade Bakić[830] i *građansko lice* Jelena Novaković

b) *Odsjek za statusna pitanja* (odsjek statusnih pitanja)

načelnik: potpukovnik Miloš Lončar[831], potpukovnik Đuro Pavlović sa *referentima:* bojnik (*major*) Dragan Trbojević[832], *stariji vodnik I klase* Rade Đakić[833]

c) *Odsjek za operativno personalne poslove* (odsjek operativno-personalnih poslova) načelnik: potpukovnik Simo Podunavac

Ukupno je u *Odjeljenju za personalne poslove* bilo: 16 časnika i sedam dočasnika.

IV. Odjeljenje (Organ) za bezbjednost (odjel sigurnosti)

Načelnik odjeljenja i pomoćnik komandanta za bezbjednost (načelnik odjela i pomoćnik zapovjednika za sigurnost) pukovnik Čedomir Gagić, potpukovnik Petar Surla, pukovnik Vuk Dmitrović, pukovnik Dušan Smiljanić, pukovnik Simeon Marković, pukovnik Rade Rašeta[834]

- *referenti načelnika odjeljenja: stariji vodnik* Mladen Todorović, *stariji vodnik* Rajko Torbica[835]

a) *Odsjek za kontraobavještajne poslove* (protuizvještajni odsjek)

načelnik: potpukovnik Simeon Marković[836], potpukovnik Dragan Šarac sa *referentom starijim vodnikom I klase* Veljkom Drčom

b) *Odsjek za štabno-bezbjednosne poslove* (odsjek za stožerno sigurnosne poslove) načelnik: potpukovnik Petar Surla, potpukovnik Branko Žigić sa *referentom* satnikom (*kapetanom*) Mirsadom Tokićem[837]

c) *Odsjek za informativno-analitičke poslove* (informativno-analitički odsjek)

načelnik: potpukovnik Luka Miljuš, bojnik (*major*) Đuro Delić sa *referentima:* poručnik Petar Đukić i *građansko lice* Mira Tokić

d) *Kontraobavještajna grupa* (protuizvještajna skupina)

načelnik: pukovnik Dušan Smiljanić

- *referenti:* bojnik (*major*) Jovo Grba[838] i potpukovnik Damjan Prlić[839]

---

[828] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-169 od 17. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[829] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[830] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[831] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[832] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-127 od 6. 9. 1994., Naredba*
[833] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-265 od 28. 11. 1994., Postavljanje*
[834] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-90 od 1. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[835] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, br. 45/1-4 od 27. 9. 1993., Naredba*
[836] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-264 od 28. 11. 1994., Postavljanje*
[837] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, br. 45/1-4 od 27. 9. 1993., Naredba*

- *pomoćnici referenta:* poručnik Stanko Lončarević[840], poručnik Zdravko Inđić[841], *zastavnik I klase* Ilija Sunajko i *stariji vodnik* Aleksandar Vojnović[842]

e) *Radio-izviđačko odjeljenje* (radio-izvidnička desetina, sa: jedan časnik, sedam dočasnika i šest vojnika)

Ukupno je u *Odjeljenju za bezbjednost* bilo: 10 časnika i šest dočasnika

V. Organ za stambeno obezbjeđenje (odjel za stambeno zbrinjavanje)

Organ za stambeno obezbjeđenje i pomoćnik komandanta za stambene poslove (načelnik odjela za stambeno zbrinjavanje i pomoćnik zapovjednika za stambene poslove) pukovnik Milan Kotaranin

- *referent: građansko lice* Grozdana Kotaraš
- *referent za pravne poslove: građansko lice* Marina Čuruvija
- *građevinski inženjer*
- *pomoćni referent*

Viša vojno-stambena komisija (više vojno-stambeno povjerenstvo)

- *predsjednik komisije* (predsjednik povjerenstva)
- *sekretar komisije* (tajnik povjerenstva)

VI. Inspekcija SVK (inspektorat SVK)

Načelnik (inspektor) pukovnik Milan Đilas[843] sa *referentom* pukovnikom Stevanom Kožulom[844]

VII. Organ za pozadinske poslove (sektor logistike)

Organ za pozadinske poslove i pomoćnik komandanta (načelnik sektora logistike i pomoćnik zapovjednika): pukovnik Miloš Pupovac, general-major Mirko Bjelanović[845]

1. Odjeljenje za operativno-pozadinske poslove (odjel operativno-logističkih poslova)

načelnik odjela: pukovnik Ilija Mandarić, pukovnik Ilija Dopuđ

- *referent za informatičku podršku*: pukovnik Gojko Kovačević
- *referent operater sistema*: bojnik (*major*) Nedeljko Ostojić
- *referent za materijalno poslovanje i evidenciju*: bojnik (*major*) Dušan Tintor

---

[838] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-42 od 5. 3. 1994., Naredba*
[839] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-69 od 16. 5. 1994., Vanredno unapređenje*
[840] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-42 od 5. 3. 1994., Naredba*
[841] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *GŠ SVK, Str. pov br. 209-1 od 22. 9. 1993., Postavljenje*
[842] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[843] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-122 od 17. 5. 1994., Postavljanje*
[844] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-122 od 17. 5. 1994., Postavljanje*
[845] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

- *referent za protivpožarnu zaštitu i zaštitu na radu* (časnik za protupožarnu zaštitu i zaštitu na radu): satnik (*kapetan*) Petar Batalo, pukovnik Mile Bosanac

2. Tehničko odjeljenje (odjel tehnike)

načelnik: pukovnik Ilija Sladaković[846]

- *referent za naoružanje i municiju* (časnik za naoružanje i streljivo): bojnik (*major*) Dušan Slavulj[847]

- *referent za elektronska sredstva* (časnik za sredstva elektronike): satnik (*kapetan*) Miroslav Pajić

- *referent za pogonska sredstva* (časnik za pogonska sredstva): bojnik (*major*) Nedjeljko Gavran[848]

a) *Odsjek za održavanje* (odsjek održavanja)

načelnik: bojnik (*major*) Lazar Inić[849] sa *referentom* poručnikom Vladom Rašetom

b) *Odsjek za snabdijevanje* (odsjek opskrbe)

načelnik: potpukovnik Svetozar Prica sa *referentom zastavnikom I klase* Mirkom Stjeljom

3. Intendantsko odjeljenje (odjel intendantske službe)

načelnik: pukovnik Mirko Božić[850]

a) *Odsjek za ishranu* (odsjek prehrane)

načelnik: potpukovnik Ile Milanović[851] i *referenti:* potpukovnik Ranko Janković i satnik (*kapetan*) Dušan Bjedov

b) *Odsjek za opremu i uslužne djelatnosti* (odsjek opremanja i uslužnih djelatnosti), načelnik: potpukovnik Slobodan Krnjeta, potpukovnik Mirko Latinović[852] i *referenti:* bojnik (*major*) Nikola Lončar, *kapetan I klase* Gojko Korica i *građansko lice* Zora Šimpraga

4. Sanitetska služba (zdravstvena služba)

načelnik: potpukovnik Dr. Mileta Travica, pukovnik Dr. Vladimir Pejak, potpukovnik Dane Milošević i *referenit:* potpukovnik Branislav Kovačević, potpukovnik Dragan Ivković

Viša vojno-ljekarska komisija (Više vojno-liječničko povjerenstvo)

- *predsjednik komisije* (predsjednik povjerenstva)

---

[846] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[847] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[848] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[849] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[850] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[851] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-21 od 8. 2. 1994., Naredba*
[852] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

- *sekretar komisije* (tajnik povjerenstva)

5. Saobraćajna služba (prometna služba)

načelnik: *kapetan I klase* Stanko Petrović, potpukovnik Stojan Prodanović, pukovnik Ilija Dopuđ[853] i potpukovnik Stevan Komazec

- *referenti:* potpukovnik Ilija Dopuđ, potpukovnik Milan Romić i *pomoćnik referenta: kapetan I klase* Branko Sovilj[854], *kapetan I klase* Srećko Rašković

6. Veterinarska služba

načelnik: potpukovnik Veljko Mrđen[855]

7. Građevinska služba (služba graditeljstva)

načelnica: dipl. arh. Jasmina Pavlović

8. Financijska služba (financijska služba)

načelnik: pukovnik Neđo Krajnović[856], potpukovnik Mane Glumac[857], pukovnik Zdravko Milovanović

- *referent za planiranje i razvoj:* pukovnik Boro Štrbac

- *referent za financijsko poslovanje:* bojnik (*major*) Gojko Mandić, bojnik (*major*) Marko Šušić

- *referent za materijalno poslovanje:* poručnik Aleksandar Suša[858], *kapetan I klase* Mirko Grbić

9. Odsjek za uvoz-izvoz, nabavku i prodaju (odsjek za uvozno-izvozne poslove, nabavke i prodaju)

načelnik: *građansko lice* Vladimir Rašeta

10. Vojno-knjigovodstveni centar (vojno-knjigovodstveno središte)

načelnik: poručnik Gradimir Glogovac[859]

a) *odsjek za knjigovodstvo i platni promet*

načelnik: *građansko lice* Dragan Manojlović i *referenti:* Nevenka Milanović i Ljubica Manojlović, Bosiljka Miodrag

b) *blagajna*

blagajnik (rizničar) *građansko lice* Kosovka Tojaga

c) *odsjek za kontrolu i analizu*

---

[853] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[854] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 25. 5. 1994., Postavljanje*
[855] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[856] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Pomoćnik komandanta za pozadinu SVK, Pov. 45-105 od 15. 4. 1993., Naredba*
[857] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-90 od 1. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[858] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[859] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

načelnica: *građansko lice* Jovanka Rosić

d) *odsjek za obračun plaća*

načelnica: Irena Škundrić sa *referenticama:* Gordana Vukadin, Helga Lazić i Zvjezdana Petranović

e) *odsjek za automatsku obradu podataka*

načelnik: *građansko lice* Nikola Jasnić sa *referentima za knjigovodstvo: građanska lica* Nikola Marjanović, Ljubica Škundrić, Neda Zelenbaba

Ukupno je u *Organu za pozadinske poslove* bilo: 32 časnika i četiri dočasnika te 15 *građanskih lica.*

Komanda stana GŠ SVK (zapovjedništvo stana GS SVK)

zapovjednik: *zastavnik I klase* Uroš Ilijašević[860]

a) *vojna pošta i ekspedit* (vojna pošta i otpremništvo, sa: upraviteljem, dva otpremnika i jednim kurirom/teklićem)

upravitelj: *zastavnik I klase* Mirko Lalić i *zastavnik I klase* Stevan Olujić[861], *stariji vodnik I klase* Duško Stupar[862] i otpremnik: *građansko lice* Jadranka Stevanović

b) *pozadinski vod* (logistički vod, sa: restoranom, kantinom, vozačima i radnicima za održavanje čistoće)

Pod zapovjednom ingerencijom Glavnog štaba SVK bile su i slijedeće ustanove:

Vrhovni vojni sud

- *predsjednik:* potpukovnik Mirko Španović[863]

- *vojni suci: kapetan I klase* Miloš Spasojević, *kapetan I klase* Vojislav Medić[864] i poručnik Dušan Obradović

a) *Vojni sud Knin – vojni suci: kapetan I klase* Đorđe Dozet, satnik (*kapetan*) Đorđe Kalanj[865]. Nadležan za područje 7. i 15. korpusa te postrojbe RZ i PZO.

b) *Vojni sud Vukovar – vojni suci:* bojnik (*major*) Živko Ostojić, *kapetan I klase* Đorđe Dopuđa[866]. Nadležan za područje 11. korpusa.

c) *vojni sud Glina – vojni suci:* potpukovnik Živko Bulat, bojnik (*major*) Čedomir Bursać[867]. Nadležan za područje 18., 21. i 39. korpusa[868].

---

[860] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, br. 5/1-67 od 14. 4. 1994., Naredba*
[861] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-167 od 11. 8. 1994., Postavljanje*
[862] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*
[863] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*
[864] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*
[865] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*
[866] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*
[867] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*

Vrhovno vojno tužiteljstvo

- *vrhovni vojni tužilac* potpukovnik Mile Vignjević[869]

- *vojno-istražni suci: kapetan I klase* Uglješa Vušavac i *kapetan I klase* Sava Popović

a) *Vojno tužilaštvo Knin – vojni tužilac:* bojnik (*major*) Siniša Kutlača[870]

b) *Vojno tužilaštvo Vukovar – vojni tužilac: kapetan I klase* Goran Vidaković[871]

c) *Vojno tužilaštvo Glina – vojni tužilac:* potpukovnik Mirko Bulat[872]

Komisija za poginule (povjerenstvo za poginule)

- *predsjednik komisije* (predsjednik povjerenstva)

- *sekretar komisije* (tajnik povjerenstva)

Odjeljenje za popunu i snabdijevanje (odjel za popunu i opskrbu) u Beogradu.

Izuzev navedenih ustanova Glavnom štabu SVK direktno su bile podređene i slijedeće postrojbe:

Bataljon veze Glavnog štaba SVK (Bojna službe veze Glavnog stožera SVK)

zapovjednik: bojnik (*major*) Đorđe Keča, satnik (*kapetan*) Đorđe Večerina[873]

- 1. i 2. satnija (*četa*) službe veze (ukupno: šest časnika, 32 dočasnika i 202 vojnika)

Zaštitni bataljon Glavnog štaba SVK (Zaštitna bojna Glavnog stožera SVK)

a) *štab zaštitnog bataljona* (stožer zaštitne bojne, sa: dva časnika, jedan dočasnik i tri vojnika)

b) *četa za obezbjeđenje* (satnija za osiguranje, sa: pet časnika, pet dočasnika i 98 vojnika)

c) *diverzantska četa* (diverzantska satnija, sa: četiri časnika, sedam dočasnika i 52 vojnika), zapovjednik: *kapetan I klase* Ljubomir Mirosavljević[874]

d) *automobilski vod* (sa: jednim časnikom, dva dočasnika i 28 vojnika)

d) *pozadinski vod* (logistički vod, sa: jednim časnikom, tri dočasnika i 23 vojnika) i

e) *odjeljenje veze* (desetina službe veze, sa jednim dočasnikom i 12 vojnika)

Bataljon vojne policije Glavnog štaba SVK (Bojna vojne policije Glavnog stožera SVK), zapovjednik: satnik (*kapetan*) Stevo Subotić[875]

---

[868] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013.dokument 94., str. 168 – 169

[869] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*

[870] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*

[871] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*

[872] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljanje*

[873] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-250 od 17. 11. 1994., Postavljanje*

[874] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-165 od 13. 12. 1994., Vanredno unapređenje*

[875] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90-PT), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 14

- stožer bojne (pet časnika, dva dočasnika i četiri vojnika)
- desetina službe veze (tri dočasnika i 13 vojnika)
- vod za službe vojne policije (dva časnika, 10 dočasnika i 10 vojnika)
- 1. satnija (*četa*) vojne policije (četiri časnika, 10 dočasnika i 83 vojnika)
- 2. satnija (*četa*) vojne policije (četiri časnika, 10 dočasnika i 79 vojnika)
- 3. satnija prometne (*četa saobraćajne*) vojne policije (zapovjednik: potporučnik Saša Trifunović[876], jačine: tri časnika, sedam dočasnika i 49 vojnika) i
- logistički (pozadinski) vod (jedan časnik, četiri dočasnika i38 vojnika)

Ukupno je u bojni bilo: 19 časnika, 49 dočasnika i 276 vojnika, odnosno, ukupno: 341 pripadnik[877].

Četa za elektronsko izviđanje i protivelektronsko delovanje Glavnog štaba SVK (satnija za elektroničko izvidništvo i protuelektroničko djelovanje Glavnog stožera SVK)
zapovjednik: poručnik bojnog broda Aleksandar Popović (do 10. listopada 1994. godine)

75. pozadinska baza Glavnog štaba SVK (75. logistička baza Glavnog stožera SVK) zapovjednik: pukovnik Dragić Stojanović, pukovnik Stevan Kožul, pukovnik Janko Gvozdenović[878]

- načelnik stožera: pukovnik Janko Gvozdenović[879]
- mješovito skladište - zapovjednik: *kapetan I klase* Ratko Jefić[880]
- satnija (*četa*) za srednji remont - zapovjednik: *kapetan I klase* Mirko Uzelac
- skladište pogonskog goriva

75. mješovita artiljerijska brigada Glavnog štaba SVK (75. mješovita topnička brigada Glavnog stožera SVK, VP 9111, Čemernica), zapovjednik: pukovnik Rajko Grbić[881], potpukovnik Žarko Popović[882], potpukovnik Vlado Jakšić i pukovnik Đorđe Milikšić.
Načelnik stožera (štaba) bigade: bojnik (major) Stevo Simić.
Sastav brigade:

- zapovjedništvo brigade,
- zapovjedno-izvidnička bitnica,
- vod vojne policije,
- inžinjerijska satnija,

[876] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-217 od 30. 9. 1994., Postavljanje*
[877] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK Pov., Formacija broj 247.100 Bataljon vojne policije*
[878] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-122 od 17. 5. 1994., Postavljanje*
[879] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 764-1 od 19. 7. 1994., Postavljanje*
[880] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, br. 45/3-31 od 1. 11. 1993., Naredba*
[881] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-134 od 7. 6. 1993., Postavljenje*
[882] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Komandant SVK, Pov. br. 45-325 od 2. 8. 1993., Postavljenje*

- logistička (pozadinska) satnija,
- 1. teški topnički divizijun 130 mm,
- 2. teški topnički divizijun 130 mm,
- laki topnički protuzračni divizijun 20/3 mm i
- bitnica višecjevnih bacača raketa *Oganj*[883].

Nastavni centar rezervnih oficira „1300 kaplara" (Nastavno središte pričuvnih časnika „1300 kaplara", Knin)

- zapovjednik: potpukovnik Milan Beko (od 25. rujna 1992. do 9. rujna 1994. godine)[884], pukovnik Jovo Mamula
- zamjenik zapovjednika: bojnik (*major*) Milivoj Nanić[885]
- načelnik katedre za nastavu: pukovnik Rade Vujaklija[886]

a) nastavnik opće taktike: bojnik (*major*) Božo Marelj[887]

b) nastavnik taktike pješaštva bojnik (*major*) Nikola Četnik[888]

c) nastavnik taktike oklopništva: bojnik (*major*) Ranko Jednak[889], *kapetan I klase* Aleksandar Duković[890]

d) nastavnik taktike logistike (pozadine): bojnik (*major*) Dmitar Zelenović[891]

e) nastavnik logističkog osiguranja: potpukovnik Milan Jekić

f) nastavnik za pješačko naoružanje i opremu: satnik (*kapetan*) Damir Vukota[892]

g) nastavnik za topničko naoružanje i opremu: satnik (*kapetan*) Zoran Mačak[893]

h) nastavnik motora i motornih vozila: bojnik (*major*) Dušan Bobić

Kadeti (*pitomci*) u Nastavnom centru organizirani su u:

- nastavni 1. vod
- nastavni 2. vod (zapovjednik: potporučnik Goran Bjelić[894])
- nastavni 3. vod

---

[883] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51

[884] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Str. pov. br. 5/3-69 od 16. 5. 1994., Vanredno unapređenje*

[885] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 25. 5. 1994., Postavljanje*

[886] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-207 od 22. 9. 1994., Postavljanje*

[887] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-114 od 6. 9. 1994., Vanredno unapređenje*

[888] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-140 od 14. 6. 1994., Postavljanje*

[889] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 25. 5. 1994., Postavljanje*

[890] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-140 od 14. 6. 1994., Postavljanje*

[891] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-140 od 14. 6. 1994., Postavljanje*

[892] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-140 od 14. 6. 1994., Postavljanje*

[893] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 25. 5. 1994., Postavljanje*

[894] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-217 od 30. 9. 1994., Postavljanje*

- škola pričuvnih časnika pješaštva i topništva (škola rezervnih oficira pješadije i artiljerije) - zapovjednik: bojnik (*major*) Milan Vulinović[895].

Nastavni centar Alfa (Nastavno središte Alfa, Bruška/Benkovac) od 25. lipnja 1993. godine: *107. nastavni centar za izvidničko-diverzantsku obuku*[896]

- zapovjednik: *kapetan* Dragan Vasiljković (do 17. ožujka 1993.), potpukovnik Velimir Bajat, poručnik fregate Branislav Kušljić[897].

Na temelju iste zapovijedi prema kojoj je preustrojen Glavni štab TO RSK u Glavni štab tzv. „Srpske vojske Krajine" izvršen je i preustroj postojećih zapovjedništava operativnih zona TO u zapovjedništva korpusa SVK. Prema navedenoj zapovjedi postojeće operativne zone preustrojene su:

1. operativna zona (sjeverna Dalmacija) – 7. sjevernodalmatinski korpus SVK,
2. operativna zona (Lika) – 15. lički korpus SVK,
3. operativna zona (Kordun) – 21. kordunaški korpus SVK
4. operativna zona (Banovina) -39. banijski korpus SVK
5. operativna zona (zapadna Slavonija) – 18. zapadnoslavonski korpus SVK i
6. operativna zona (istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem) – 11. slavonskobaranjski korpus SVK[898].

Kao prvi korak u preustroju bilo je podčinjavanje postojećih brigada *posebnih jedinica milicije* zapovjedništvima operativne zone TO na čijim području su bile razmještene što je trebalo izvršiti do 1. prosinca 1992. godine[899].

Međutim, u tijeku preustroja SVK 22. siječnja 1992. godine hrvatske snage kreću u provedbu napadne operacije *Gusar/Maslenica*. Hrvatski napad bio je pravi šok za GŠ SVK te su reakcije na napad bile spore i zakašnjele. Tako je GŠ SVK trebalo pet punih dana da se „sabere" te 27. siječnja zapovijedi izvođenje protuofenzive pod kodnog imena *Čelik*. Istodobno hrvatska strana je do planiranog početka srpske protuofenzive ispunila planirane ciljeve operacije te je svojim snagama zapovjedila prelazak iz napadne u obrambenu fazu

---

[895] HR-HMDCDR 6, kutija 42, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-413 od 14. 11. 1994., Naređenje*

[896] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 496, str. 700 – 701

[897] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-242 od 30. 6. 1993., Naredba*

[898] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠ SVK, D.T. 947-23/1 od 17. 11. 1992., Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinica milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina, Naređenje*

[899] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 245, str. 472 – 473

operacije, odnosno, obranu dostignutih crta. Sa druge strane GŠ SVK je u svojoj zapovijedi za provedbu operacije *Čelik* kao glavni cilj naveo povratak svih izgubljenih područja[900].

U cilju objedinjavanja svih snaga za izvođenje protuofenzive GŠ SVK je 29. siječnja ustrojio Operativnu grupu 1 (OG-1) pod zapovjedništvom pukovnika Dragana Tanjge. Navedena OG-1 odmah pokreće niz žestokih protunapada koji traju konstantno do 5. veljače, međutim, bez većih uspjeha. Borbena djelovanja biti će nastavljeno tijekom cijele veljače sve do sredine ožujka 1993. godine[901].

Tijekom borbenih djelovanja u Ravnim kotarima te na Velebitu i neposredno nakon okončanja istih na područje RSK pristiže veliki broj dobrovoljaca sa područja SR Jugoslavije, a također i sa područja Makedonije, Rusije, Ukrajine, Rumunjske, Bugarske i Grčke. *Predstavništvo Vlade* RSK u Beogradu sa svoje strane pokrenulo je akciju vrbovanja dobrovoljaca pod nazivom *Štit*. Tako je u prvoj polovici 1993. godine na područje RSK pristiglo 4300 dobrovoljaca[902].

Borbena djelovanja na području Ravnih kotara i Velebita zorno su ukazala GŠ SVK na potrebu ustrojavanje jedne elitne postrojbe, razine brigade, spremne za brzi i učinkovit odgovor na svaki budući napad hrvatskih snaga. Na tragu navedenog GŠ SVK je 28. veljače 1993. godine zapovjedio ustrojavanje *1. jurišne brigade* SVK. Prema navedenoj zapovjedi brigada je trebala imati sljedeći sastav: stožer, pristožerna bojna, logistička bojna, vojni sud, vod za brigu o borcima, 1. i 2. oklopna bojna, 1., 2. i 3. jurišna bojna, mješoviti protuoklopni topnički divizijun, mješoviti topnički divizijun, 1. i 2. diverzantski odred, protudiverzantski odred i mješovitu helikoptersku eskadrilu. Brigadu je trebalo popuniti sa najkvalitetnijim vojnicima od 19 do 25 godina te časnicima i dočasnicima do 36 godina te ju opremiti sa najsuvremenijim sredstvima kojima raspolaže SVK uz podršku Vojske Jugoslavije. Za zapovjednika brigade imenovan je pukovnik Slobodan Vukosavljević[903].

Zapovijedi GŠ SVK od 6. ožujka potvrđena je prethodna zapovijed te je službeno započeo proces ustrojavanja *1. jurišne brigade Vojvoda Vuk.* Za popunu časničkih mjesta bio je predviđen angažman djelatnih vojnih osoba iz Vojske Jugoslavije, a za popunu vojnicima predviđeno ja angažiranje na temelju ugovora na određeno vrijeme te popunom novacima koji

---

[900] Tomislav Šulj, *Operacija „Maslenica“ – sjećanje sudionika (prilozi za istraživanje oslobodilačke operacije „Gusar“/“Maslenica“),* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2014., str. 151

[901] Nav. dj., str. 157

[902] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 291

[903] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 184, str. 277 – 278

su bili u procesu reguliranja vojnog roka. Dovršetak ustrojavanje brigade bio je predviđen za 19. ožujka 1993. godine[904].

Navedeni dobrovoljci bili su organizirani u niz vrlo različitih postrojbi (različitih u odnosu prema svom broju, veličini postrojbe i samoj „želji“ za borbom). Brojčano najjači sastav bio je onaj *Srpske dobrovoljačke garde* (*Tigrovi*) pod zapovjedništvom Željka Ražnjatovića-Arkana. Izuzev po svojoj brojnosti navedena postrojba isticala se po svojoj organizaciji, opremljenosti i disciplini (iako nikada nisu bili pod zapovjedništvom GŠ SVK). Izuzev navedene *Srpske dobrovoljačke garde* pristižu i dobrovoljci iz sastava *Srpske garde*, dobrovoljačke postrojbe *Beli orlovi*, potom pripadnici postrojbe posebne namjene VRS *Vukovi sa Vučjaka* te *Kosovsko-toplički dobrovoljački odred*[905].

Nekoliko dana prije zadanog roka za okončanje poslova na ustrojavanju *1. jurišne brigade Vojvoda Vuk*, GŠ SVK zbog evidentnog kašnjenja sa ustrojavanjem brigade, bio je primoran izdati dopunu zapovjedi svim korpusima SVK. U spomenutoj dopuni zapovjeđeno je svakom od podčinjenih korpusa da na svom području odmah pristupi ustrojavanju jednoga *jurišnog bataljona* (jurišne bojne) te ih po ustrojavanju uputi na područje sjeverne Dalmacije u sastav buduće brigade. Uz navedeno, zapovjedništva 7. sjevernodalmatinskog i 21. kordunaškog korpusa, imala su zadaću ustrojavanja po jedne oklopne bojne dok je zapovjedništvo 39. banijskog korpusa dobilo zadaću ustrojavanja mješovitog protuoklopnog topničkog divizijuna. Zadaća 75. mješovite topničke brigade GŠ SVK bila je ustrojavanje bitnice višecjevnih bacača raketa *Oganj*, dok je 7. sjevernodalmatinski korpus trebao ustrojiti bitnicu topova 152 mm, a 39. banijski korpus bitnicu topova 122 mm. Svi korpusi trebali su za popunu diverzantskih i protudiverzantskih postrojbi brigade ustrojiti: tri diverzantske desetine i jednu protudiverzantsku desetinu. Rok za gotovost brigade pomaknut je na 5. travnja 1993. godine[906].

Stožer *1. jurišne brigade Vojvoda Vuk* uputio je 15. travnja 1993. godine izvješće GŠ SVK u kojem naglašava, deset dana nakon roka za okončanje ustrojavanja brigade, da je

---

[904] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 216, str. 324 – 325

[905] Luka Stamatović, *Ratna obeležja krajiških Srba 1990. – 1995.,* vlastita naklada, Beograd, 2019., str. 40 – 48

[906] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 247, str. 369 – 370

stanje popunjenosti brigade svega 20% zbog konstantnog odljeva ljudi te opće nezainteresiranosti vojnih obveznika za prijavu u redove brigade[907].

Pukovnik Vukosavljević (destinirani zapovjednik brigade) priznao je u svom izvješću GŠ SVK 23. travnja 1993. godine konačnu propast svih pokušaja za ustrojavanje *1. jurišne brigade Vojvoda Vuk.* Navedeno je potkrijepio brojkama, tako je od 1126 predviđenih pripadnika brigade (121 časnik, 158 dočasnika i 847 vojnika) ista bila popunjena sa 376 pripadnika (53 časnika, 70 dočasnika i 253 vojnika), odnosno, sa 33%. Dok je popuna motornim vozilima bila nešto bolja, od 149 predviđenih vozila, na raspolaganju je bilo njih 73, odnosno, 49%. Budući nije bilo naznaka poboljšanja situacije, pukovnik Vukosavljević, predložio je obustavu svih aktivnosti oko ustrojavanja brigade te povrat vojnika i materijalnih sredstava u matične postrojbe. Na kraju svog izvješća pukovnik Slobodan Vukosavljević zaključuje kako za ustrojavanje brigade nije ima podršku GŠ SVK, a niti zapovjedništva 7. sjevernodalmatinskog korpusa[908]. Tako je neslavno završila priča oko ustrojavanja postrojbe koja je trebala biti najelitnija postrojba SVK, *1. jurišna brigada Vojvoda Vuk*. Tijekom samog procesa ustrojavanja brigade na površinu su „isplivale“ činjenice o stanju u samoj SVK: neorganiziranost, nepoštivanje zapovijedi i opća nezainteresiranost te rezignacija vojnih obveznika, a što je bila posljedica slabog ili nikakvog angažmana zapovjedništava korpusa na provedbi dobivenih zadaća i motivaciji ljudstva za javljanje u redove brigade. Na kraju je i GŠ SVK morao prihvatiti „stvaranost“ te je svojom zapovjedi od 23. svibnja naredio *preformiranje 1. jurišne brigade Vojvoda Vuk*[909].

Glavni štab tzv. „Srpske vojske Krajine“ obratio se 20. lipnja 1993. godine svojim izvješćem predsjedniku Republike Srbije Slobodanu Miloševiću. U svom izvješću GŠ SVK navodi što je učinjeno na realizaciji postavljenih zahtjeva načelniku GŠ VJ. Za GŠ SVK prioritetno je bilo upućivanje djelatnih vojnih osoba podrijetlom sa područja RSK u postrojbe SVK te je dogovoreno upućivanje 300 djelatnih vojnih osoba. GŠ SVK potom izvješćuje da je do trenutka pisanja navedenog izvješća u SVK upućeno svega 88 djelatnih vojnih osoba. Bolja situacija bila je u području isporuke dogovorenih materijalnih sredstava za koja se navodi da je preuzeto 50% od dogovorenih količina[910].

---

[907] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 331, str. 500 – 503

[908] Nav. dj., dokument 356, str. 536 – 537

[909] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK Pov. br. 50-66 od 23. 5. 1993., Naređenje*

[910] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 462, str. 691

Prema zapovjedi GŠ SVK od 8. srpnja 1993. godine uvedena je *garnizona struktura* u SVK te su određena sjedišta garnizona. Tako su na području 7. sjevernodalmatinskog korpusa za garnizone određeni: Knin i Benkovac, na području 15. ličkog korpusa: Plaški, Korenica, Gračac, Donji Lapac i Udbina, na području 21. kordunaškog korpusa: Slunj, Vojnić i Vrginmost, na području 39. banijskog korpusa: Petrinja, Glina, Kostajnica i Dvor na Uni, na području 18. zapadnoslavonskog korpusa nisu određeni garnizoni i na području 11. slavonskobaranjskog korpusa za garnizone su određeni: Vukovar i Beli Manastir[911]. Uvođenjem *garnizone strukture* željelo se prije svega poboljšati logističko (pozadinsko) osiguranje postrojbi SVK, osobito, manjih postrojbi koje nisu imale svoje logističke elemente te su na ovaj način bile logistički osigurane u sklopu pojedinih garnizona.

U vojno obrazovnim ustanovama Vojske Jugoslavije i VRS, a na zamolbu Ministarstva obrane RSK, jedan dio mjesta *rezerviran* je za *pitomce* (kadete) sa područja tzv. „Republike Srpske Krajine". Tako su na vojno-obrazovnim ustanovama u sklopu VJ predviđena mjesta za 58 kadeta, a u *Oficirskoj školi* VRS još dodatnih 50 mjesta za kadete sa područja RSK. Da bi popunio navedena mjesta GŠ SVK je 4. kolovoza 1993. godine raspisao prvi *Konkurs za prijem profesionalnih oficira i podoficira*[912].

Svojim naređenjem od 28. kolovoza 1993. godine GŠ SVK je zapovjedio izradu planova za topnička djelovanja po ciljevima u: Šibeniku, Sinju, Zadru, Gospiću, Ogulinu, Karlovcu, Sisku, Sunji, Osijeku i Vinkovcima, a ukoliko bi došlo do topničkog djelovanja od strane hrvatskih snaga po Kninu tada je trebalo odgovoriti raketnim djelovanjem i po Zagrebu. Za provedbu navedenih djelovanja zapovjeđena je operativna priprema višecjevnog bacača raketa *Orkan*, a za djelovanje po Zagrebu i raketnog sustava R-65 *Luna*[913].

Na Plitvicama je 31. kolovoza 1993. godine održana tematska sjednica *Vrhovnog savjeta obrane* RSK sa temom logističkog osiguranja SVK. Na sjednici je zaključeno da se logističko osiguranje postrojbi SVK u najvećoj mjeri mora zasnivati na vlastitim izvorima sa osloncem na VJ i gospodarstvo SR Jugoslavije. Prioritet u osiguranju ima nabava sredstava za osiguranje borbene gotovosti postrojbi (goriva, streljiva, hrane, odjeće, obuće i lijekova). Nadalje, VSO je donio odluku o hitnom stvaranju pričuva za 90 dana ratnog stanja. O samom stanju logističke opskrbe u SVK govori podatak da VSO nalaže osiguranje tri obroka za sve

---

[911] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 17, str. 31 – 32

[912] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, br. 45-330 od 4. 8. 1993., Konkurs*

[913] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 106, str. 157

vojnike (do tada su bila osigurana dva obroka) od kojih dva moraju sadržavati meso. Popuna cigaretama postrojbi SVK „prebačena“ ja na lokalne općine i poduzeća. VSO je na navedenoj sjednici donio odluku o početku *profesionalizacije* SVK sa 1. listopada 1993. godine te je odredio mjesečnu naknadu za vojnike u rasponu od 30 do 50 ondašnjih njemačkih maraka[914]. Budući nije bilo dovoljno raspoloživih financijskih sredstava VSO je donio odluku da se dio osobnih primanja za mjesec kolovoz 1993. godine pripadnicima SVK „isplati“ u naturi, odnosno, osiguranjem 20 kg brašna uz osobni dohodak[915].

U GŠ SVK su 7. rujna 1993. godine okupljeni svi zapovjednici korpusa SVK na zajedničkom izlaganju o stanju u njima podređenim postrojbama. Kao zajednički problem svih zapovjedništava korpusa istaknuta je nedovoljna popunjenost djelatnim vojnim osobama od zapovjednika satnija do zapovjednika brigada te popunjenost samih zapovjedništava. Potom nedostatak pričuvnih dijelova za sva sredstava (od motornih vozila do sredstava veze). Istaknuto je da zbog neredovnog i nedovoljnog logističkog osiguranja (opskrba hranom te odjećom i obućom) dolazi do pojava dezertiranja i općeg pada morala kod vojnika što sve zajedno utječe na smanjenu borbenu gotovost postrojbi[916].

Devet rujna 1993. godine hrvatske snage kreću u napad na crti od Divosela do Medaka. Snage 15. ličkog korpusa bile su nespremne, ali ne i iznenađene budući su i same planirale izvršenje napada na hrvatske položaje istoga dana. Međutim, kako zaključuje general-major SVK Milislav Sekulić, na iskustvu Maslenice nije se ništa naučilo. Položaj srpskih snaga je brzo probijen, a dio snaga ostaje u okruženju u Divoselu, dok se kod ostalih postrojbi 15. ličkog korpusa uočava sve više pojava *narušavanja discipline* (napuštanje položaja)[917]. GŠ SVK istoga dana donosi odluku o stavljanju svih postrojbi SVK u punu borbenu gotovost te zapovijeda pripremu za djelovanje po dubini teritorija Hrvatske prema ranije spomenutoj zapovijedi[918]. Do 16. rujna hrvatske snage povlače se iz Divosela i Čitluka, a nadzor nad područjem preuzima UNPROFOR[919].

---

[914] Prema modelu konverzije njemačkih maraka u euro, danas bi taj iznos bio između 15 i 25 eura.

[915] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 111, str. 162 – 166

[916] Nav. dj., dokument 131, str. 195 – 200

[917] Milislav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu,* Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000., str. 75 – 77

[918] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 136, str. 204

[919] Više o cijeloj operaciji te njezinim posljedicama pogledati u: Zvonimir Despot, *Medački džep 1993.*, Večernji list d.o.o., Zagreb, 2012.

Istoga dana, 16. rujna, GŠ SVK formira *komisiju* (povjerenstvo) za utvrđivanje uzroka gubitka Divosela i Čitluka pod predsjedanjem general-major Borislava Đukića[920]. Dva dana nakon svoga formiranja, 18. rujna, *komisija* podnosi izvješće. U svom zaključku *komisija* posebno podvlači propuste u sustavu *rukovođenja i komandiranja* u 2. motoriziranoj bojni 9. gračačke brigade 15. ličkog korpusa SVK, a kao sankcija predložena je mjera smjenjivanja zapovjednika 2. motorizirane bojne te svih zapovjednika satnija unutar navedene bojne[921]. Tako je čitava odgovornost za poraz u *Medačkom džepu* „pala" na zapovjednike 2. motorizirane bojne 9. gračačke brigade bez daljnjeg propitkivanja odgovornosti zapovjednika i stožera 9. gračačke brigade, zapovjedništva 15. ličkog korpusa ili samoga GŠ SVK, koji prema navedenom priznanju glavnog operativnog časnika SVK, na primjeru ranijih iskustava (Maslenica) nije izvukao pouke.

Kao posljedica poraza u *Medačkom džepu* GŠ SVK donosi odluku, 26. rujna, o formiranju *inženjerijsko-građevinskih grupa*, na razini korpusa, sa zadaćom planskog i sveobuhvatnog inženjerijskog uređenja prvih crta bojišta. Pri tome je težište trebalo biti u zaprečivanju te utvrđivanju postojećih položaja[922]. Istoga dana GŠ SVK upućuje zahtjev GŠ VSK za pomoć te moli, uz već dvije pješačke bojne angažirane na području 18. korpusa SVK upućivanje po jedne pješačke bojne u 7., 15., 21. i 39. korpus, radi hitnog ojačanja obrane te stvaranja operativnih pričuva[923].

Na tragu ranije spomenute želje GŠ SVK o *profesionalizaciji* dijela pripadnika SVK, GŠ donosi odluku 28. rujna o formiranju *Komisije za izbor kandidata za profesionalne vojnike* pod predsjedanjem pukovnika Milana Milankovića[924].

Tema 22. sjednice VSO RSK, održane 11. studenog 1993. godine, bila je stanje u postrojbama SVK nakon isplate posljednje plaće u listopadu. Navedena isplata u visini od *2 do 3* njemačke marke izazvala je revolt većine vojnika. Tako se spominje odbijanje primanja plaće i samovoljno napuštanje položaja. Uz mizerne plaće vojnika poseban je naglasak stavljen na ponovno pogoršanje situacije u logističkom osiguranju postrojbi te nestašici hrane,

---

[920] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 180, str. 250

[921] Nav. dj., dokument 186, str. 258 – 260

[922] Nav. dj., dokument 210, str. 293

[923] Nav. dj., dokument 211, str. 294

[924] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *GŠ SVK, Pov. br. 40/10-4 od 28. 9. 1993., Naređenje*

odjeće i obuće. Posebno je istaknuta situacija sa nedostatkom goriva koja prijeti ugrožavanjem vitalnih funkcija postrojbi[925].

GŠ SVK je 25. studenog donio *Uputstvo o izradi i zaštitit planova upotrebe SVK*. Plan upotrebe SVK predstavljao je glavni dokument kojim se definirala upotreba SVK u *obrani od agresije*. Cilj donošenja plana upotrebe SVK bio je izrada projekcije vođenja borbenih djelovanja u cjelini i po pojedinim bojištima. Na temelju plana upotrebe SVK izrađuju se planovi upotrebe korpusa i njima podređenih postrojbi. Izrada navedenog plana upotrebe SVK predstavlja podlogu za donošenje *Direktive za upotrebu SVK u obrani od agresije na RSK*. Navedena *Direktiva* mora sadržavati: procjenu opasnosti od *agresije*, moguće slučajeve *agresije* i njezine osnovne karakteristike, jačinu i vjerojatni način djelovanja *agresora*, osnovni strateški cilj i ideju strateške obrane i borbenog djelovanja SVK, način grupiranja postrojbi VSK i temeljne zadaće za djelovanje operativnih grupacija na ratištu, osnove vođenja oružane borbe na *privremeno zauzetoj teritoriji*, osiguranje borbenih djelovanja te *rukovođenje i komandiranje*[926].

Plan upotrebe SVK izrađuje GŠ SVK, odnosno, organ za operativno-nastavne poslove. Navedeni plan po njegovoj izradi potvrđuje *Vrhovni savjet obrane* RSK, a odbrava ga predsjednik RSK. Planove upotreba korpusa izrađuju zapovjedništva korpusa, a odobrava ih *komandant* (zapovjednik) GŠ SVK.

Početkom 1994. godine u GŠ SVK sačinjen je dokument pod nazivom *Dostignuti nivo i daljnji pravci razvoja SVK*. Na početku navedenog dokumenta konstatira se da prostorna razvučenost te nekompaktnost ratišta imaju negativan učinak na *rukovođenje i komandiranje*, operativno-strateški razvoj i manevar postrojbi SVK. Potom se ističu strateški nedostaci RSK koja se zbog velike dužine (923 km), a relativno male dubine ratišta, može istovremeno staviti pod udar protivnika, a uz sve navedeno područje RSK pogodno je i za izvršenje presijecanja. Čitavo područje RSK, s obzirom na upotrebu postrojbi, činilo je tri cjeline. Prva je bila brdsko-krška (zona odgovornosti 7. sjevernodalmatinskog i 15. ličkog korpusa), drugu cjelinu je činilo pretežito manevarsko zemljište Korduna i Banovine (zona odgovornosti 21. kordunaškog i 39. banijskog korpusa) te treća cjelina pretežito ravničarsko zemljište zapadne i istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijeme (zona odgovornosti 11. slavonskobaranjskog i 18. zapadnoslavonskog korpusa). S obzirom na navedene reljefne cjeline, zaključuj se, na 2/3 područja RSK moguća je upotreba *oklopno-motoriziranih jedinica*. Nadalje, zaključuj se,

[925] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1993.),* (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 283, str. 409 – 413

[926] HR-HMDCDR 6, kutija 13, *GŠ SVK, D.T. od 25. 11. 1993., Uputstvo o izradi i zaštiti planova upotrebe SVK*

SVK treba ustrojiti na način da može odgovoriti na prije navedene temeljne strateške probleme. Za organizaciju i izvođenje obrane SVK je u tom trenutku, prema navedenom dokumentu, raspolagala sa: 73 bitnice topništva za potporu, 109 protuoklopnih bitnica (topničkih i raketnih), 107 bitnica minobacača, 41 oklopnom satnijom i 37 bitnica protuzračne obrane[927].

GŠ SVK izvijestio je GŠ VJ 17. siječnja 1994. godine o upućivanju novaka sa područja RSK na reguliranje vojnoga roka u postrojbe VJ, odnosno, da je izvršeno upućivanje 976 novaka u postrojbe VJ[928]. Nekoliko dana kasnije, GŠ SVK uputio je zahtjev GŠ VJ, da na temelju *Pravilnika o naknadi putnih i drugih troškova* VJ, od 1. siječnja 1994. godine, RSK proglasi za teritorij na kojem pripadnici VJ rade u *otežanim uvjetima* te se tima istima omogući dobivanje dodatka na osobni dohodak prema navedenom *Pravilniku*[929].

U međuvremenu dolazi do rasta osobnih tenzija između predsjednika RSK Milana Martića i zapovjednika RSK general-majora Mile Novakovića izazvanih Martićevim pokušajem da putem VSO ostvari potpuni nadzor nad SVK. Kulminacija sukoba dostiže vrhunac 22. veljače 1994. godine kada Martić smjenjuje Novakovića sa mjesta zapovjednika SVK te istoga dana za novog zapovjednika imenuje general-majora Milana Čeleketića (dotadašnjeg zapovjednika 18. korpusa, kojega je istog dana, neposredno prije postavljanja na navedenu dužnost, promaknuo u čin general-majora)[930].

Milan Martić u funkciji predsjednika tzv. „Republike Srpske Krajine“ i kao vrhovni zapovjednik tzv. „Srpske vojske Krajine“ imenovao je 1. ožujka 1994. godine pukovnika Miloša Mirkovića za *glavnog inspektora obrane* RSK te ga neposredno podčinio sebi. Potom Davida Rastovića za *inspektora obrane* te ga podčinio *glavnom inspektoru obrane* i Dragana Vasiljkovića (*kapetan Dragan*) za *glavnog instruktora obrane* koji je podčinjen *glavnom inspektoru obrane*. Zadaće navedenih osoba bile su izrada strategije obrane RSK prema projektu *Krajišnik* te način ustrojavanja nastavnih središta SVK na Banovini, Kordunu, Lici i istočnoj Slavoniji[931].

---

[927] HR-HMDCDR 6, kutija 60, *GŠ SVK, D. T. Dostignuti nivo i daljnji pravci razvoja SVK*

[928] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1994.),* (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 20, str 55 – 57

[929] Nav. dj., dokument 25, str 64

[930] Kosta Novaković, *Srpska Krajina – usponi, padovi, uzdizanja*, Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 341

[931] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1994.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 104, str 197 – 198

Samo nekoliko dana kasnije (4. ožujka) Martić je formirao *Komisiju za narodnu obranu RSK* u koju je imenovao: predsjednik RSK Milan Martić, predsjednik *Komisije*, general-major Mile Novaković, zamjenik predsjednika *Komisije* te za članove *Komisije*: general-majora Milana Čeleketića, kontraadmirala Dušana Rakića, general-majora Mirka Bjelanovića i general-majora Borislava Đukića[932].

GŠ SVK uputio je izvješće predsjedniku Republike Srbije, predsjedniku RSK i načelniku GŠ VJ 6. ožujka 1994. godine. U izvješću se podvlači prisutnost konstantne nelikvidnosti, odnosno nedostatka financijskih sredstava te da je time dovedena u pitanje opskrba SVK na svakodnevnoj razini (isplata usluga vršila se u roku od 90 dana i duže). Posebno se ističe odgovornost *Vlade* RSK, koja nije osigurala sredstva za održavanje minimuma standarda vojske, odnosno, pripadnici SVK nisu dobili nikakvu naknadu (novčanu ili u naturi) od siječnja 1994. godine. Sa druge strane za sve djelatne vojne osobe u SVK (časnike i dočasnike) dostavljeni su osobni podaci u *40. kadrovski centra* radi reguliranja državljanstva SR Jugoslavije[933]. U cilju poboljšanja gore opisane situacije GŠ SVK je 19. ožujka zatražio od GŠ VJ pomoć u slanju 100 000 vojničkih cjelodnevnih suhih obroka[934].

Na temelju odluke VSO RSK dotadašnji načelnik *Štaba* GŠ SVK general-major Borislav Đukić imenovan je 18. travnja na mjesto koordinatora za SVK u Kabinetu VSO SR Jugoslavije[935].

U dopisu GŠ SVK upućenom Ministarstvu obrane RSK, 9. svibnja 1994. godine, priznaje se neuspjeh u pokušaju provedbe *profesionalizacije* SVK. Jedan od glavnih razloga za navedeno, prema GŠ SVK, ležao je u neusklađenosti ostalih zakona sa potrebama uvođenja *profesionalizacije*. Tako se ističe problem reguliranja beneficiranog radnog staže, nepostojanja mogućnosti zdravstvenog osiguranja jer u zakonu o zdravstvenom osiguranju nije postojala skupina *profesionalni vojnici*, a isto se odnosilo i na status u mirovinsko-invalidskom sustavu. Zbog općeg nedostataka financijskih sredstava GŠ SVK bio je prisiljen

---

[932] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Predsednik RSK, br. 03-4-113/94 od 4. 3. 1994., Odluka* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 113. str. 213

[933] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.),* (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 116, str 218 – 222

[934] Nav. dj., dokument 130, str 242 – 243

[935] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-86 od 18. 4. 1994., Postavljanje*

donijeti 17. travnja 1994. godine odluku o raskidanju svih do tada potpisanih ugovora za osobe koje su se javile za *profesionalne vojnike*[936].

GŠ SVK izradio je 12. svibnja 1994. godine *Pregled glavnih tehničko-materijalnih sredstava SVK* iz kojega je vidljivo da je SVK na navedeni dan raspolagala sa slijedećim osobnim naoružanjem: 3930 pištolja, 7191 strojnica, 32 234 puške, 24 580 poluautomatskih pušaka, 42 598 automatskih pušaka, 4798 puškostrojnica 7,62 mm, 3079 puškostrojnica 7,9 mm, 301 teška strojnica 12,7 mm, 2718 ručnih bacača, 13 184 jednokratna raketna bacača *Zolja*, 846 ručnih raketnih protuoklopnih bacača *Osa,* 314 minobacača 60 mm, 627 minobacača 82 mm, 301 minobacač 120 mm i 338 netrzajnih topova 82 mm.

Topničkih sredstava u naoružanju SVK bilo je: gorski top 76 mm 121 komad, protuoklopni top 76 mm 139 komada, top 88 mm tri komada, protuoklopni top 100 mm 71 komad, haubica 105 mm 150 komada, haubica 122 mm 64 komada, top 130 mm 42 komada, top-haubica 152 mm 16 komada, haubica 155 mm 17 komada, lanser protuoklopni raketni 9K11 *Maljutka* 189 komada, laki raketni lanser 128 mm 54 komada, višecjevni bacač raketa *Plamen* 18 komada, višecjevni bacač raketa *Oganj* devet komada, protuzračni top 20/1 mm 197 komada, protuzračni top 20/2 mm pet komada, protuzračni top 20/3 mm 215 komada, protuzračni top 20/4 mm četiri komada, protuzračni top 30/2 mm 21 komad, protuzračni top 37 mm 19 komada, protuzračni top 40 mm 37 komada, protuzračni lanser raketa *Strijela-1M* šest komada, protuzračni lanser raketa *Strijela-2M* 272 komada i protuzračni lanser raketa *Igla* četiri komada.

Od neborbenih vozila SVK je raspolagala sa: 14 motocikla, 15 kombija, 210 osobnih automobila, 149 terenskih automobila, 18 terenskih automobila *Puch,* 192 vozila tipa *Pintzgauer*, 538 kamiona *TAM 110*, 314 kamiona *TAM 150*, 175 kamiona *FAP* svih modela, 862 kamiona *TAM* svih modela, 46 autobusa, 22 minibusa, 17 komada terenskih vozila *Zastava*, 49 kamiona tipa *Kraz*, 63 kamiona kipera, četiri kamiona furgona, 20 automobila terenskih za ABKO, tri ralice, 54 cisterne za gorivo, 70 cisterni za vodu, 11 dizalica na vozilu, sedam protupožarnih vozila, 26 kamiona za prijevoz hrane, 143 sanitetska vozila, 204 vozila službe veze, 22 specijalna vozila za zrakoplovstvo, 21 vozilo za prijevoz raketnih sustava, 25 tegljača, 57 inženjerijskih vozila, 42 traktora, četiri velika tegljača *MAZ,* 27 dozera, devet grejdera, dva valjka, 31 utovarivač, 18 bagera i 82 pokretne radionice svih tipova.

---

[936] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.),* (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 201, str 401 – 402

Borbenih vozila u naoružanju SVK bilo je: jedan tenk čistač mina, četiri tenka nosača mosta, 26 tenkova *M-84*, jedan tenk *PT-76*, 131 tenk *T-34*, 136 tenkova *T-55*, dva tenka *T-72*, 21 *Praga* sa protuzračnim topom 30/2 mm, osam *ZSU* sa protuzračnim topom 57/2 mm, 13 samohodnih topova 76 mm, 16 samohodnih topova 90 mm, 11 samohodnih topova 100 mm, 21 oklopno vozilo sa protuzračnim topom 20/3 mm, 18 policijskih borbenih vozila pješaštva, 22 oklopna vozila sa reketnim protuoklopnim sustavom 9K11, devet oklopnih vozila sa protuzračnim topom 20/1 mm, 25 izvidničkih oklopnih vozila i 131 oklopni transporter[937].

Dopunu navedenog *Pregled glavnih tehničko-materijalnih sredstava SVK* činio je *Pregled važnijih borbenih i drugih sredstava OMJ u SVK*. Tako je na temelju navedenog pregleda:

- 7. sjevernodalmatinski korpus raspolagao je sa: 36 oklopnih transportera, 68 tenkova (27 *T-34*, 32 *T-55*, dva *T-72* i sedam *M-84*), tri oklopna izvidnička vozila, tri tenka za izvlačenje te još tri oklopna vozila službe veze, odnosno, sa ukupno 113 oklopnih vozila,
- 15. lički korpus raspolagao je sa: 29 oklopnih transportera, 36 tenkova (tri *T-34*, 32 *T-55* i jedan *M-84*), tri oklopna izvidnička vozila te jednim oklopnim vozilom službe veze, odnosno, sa ukupno 69 oklopnih vozila,
- 21. kordunaški korpus raspolagao je sa: 22 oklopna transportera, 47 tenkova (pet *T-34*, 24 *T-55* i 18 *M-84*), četiri tenka za izvlačenje, četiri oklopna inženjerijska vozila te još dva oklopna vozila službe veze, odnosno, sa ukupno 79 oklopnih vozila,
- 39. banijski korpus raspolagao je sa: četiri oklopna transportera, 68 tenkova (tri *T-34* i 35 *T-55*), tri tenka za izvlačenje te jedno oklopno vozilo službe veze, odnosno, sa ukupno 44 oklopna vozila,
- 18. zapadnoslavonski korpus raspolagao je sa: 13 tenkova (tri *T-34*, devet *T-55* i jedan *PT-76*) i
- 11. slavonskobaranjski korpus raspolagao je sa: 22 oklopna transportera, 100 tenkova (*T-34*), jednim tenkom za izvlačenje te još jednim oklopnim vozilom službe veze, odnosno, sa ukupno 124 oklopna vozila.

Prema navedenom *Pregled važnijih borbenih i drugih sredstava OMJ u SVK* ukupno je u SVK bilo 442 oklopna vozila[938].

---

[937] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK, Str. pov. br. 26-216 od 12. 5. 1994., Pregled glavnih tehničko-materijalnih sredstava SVK*

[938] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK, Str. pov. br. 26-216 od 12. 5. 1994., Pregled glavnih tehničko-materijalnih sredstava SVK, dodatak: Pregled važnijih borbenih i drugih sredstava OMJ u SVK*

Prvoga lipnja 1994. godine počela je primjena jednog od svega nekoliko ključnih dokumenata koje je izradio GŠ SVK (gotovo sva važeća *pravila* i *uputstva* u SVK bila su ili „nasljedstvo“ JNA ili su preuzeta iz VJ). Radilo se o dokumentu pod nazivom *Sistem obuke u Srpskoj vojsci Krajine u miru i ratu*. Navedeni dokument postaje temeljni doktrinarno-teorijski dokument kojim se u području borbene obuke postavljaju osnove te definiraju zahtjevi, zadaće i ciljevi iste. Dokument u svom uvodnom djelu daje temelje za razvoj borbene obuke te se navodi da je sačinjen na osnovi kritičke analize postojećeg sustava obuke, iskustava iz prethodnih ratnih djelovanja i zahtjeva koje postavlja sustav obrane RSK. Iskustva iz ranijeg sustava borbene obuke JNA te zapažanja iz postojećih sustava SVK i VRS primijenjena su u skladu sa potrebama SVK. Isto tako ističe se primjena novih saznanja iz područja borbene obuke, a koja se primjenjuju u postrojbama VJ. Pri izradi *Sistem obuke* posebna pažnja je posvećena specifičnostima SVK: postojeće stanje i razvoj SVK, dužina služenja vojnog roka, veličina godišnjeg kontingenta novaka, broja, vrta i veličina postrojbi te gospodarskih mogućnosti RSK. Na bazi spomenutih elemenata definirano je tko, gdje, kada, koliko i pod kojim uvjetima treba provesti borbenu obuku. Sustav borbene obuke u ratnim uvjetima predstavlja prilagođeni mirnodopski sustav obuke pri čemu se povećava intenzitet same obuke, a maksimalno skraćuje i racionalizira proces obuke. *Sistem obuke* realizira se putem planova i programa obuke vojnika i postrojbi te časnika u zapovjedništvima u ratu i miru. Sam *Sistem obuke* predstavlja osnovu za izradu svih ostalih dokumenata vezanih uz provedbu obuke (direktiva, instrukcija za borbenu obuku, naređenja, programskih zadataka, osnova i smjernica za izradu nastavnih programa i planova…itd).

Prema subjektima obučavanja borbena obuka se dijelila na: borbenu obuku novaka, borbenu obuku vojnih obveznika, borbenu obuku postrojbi u područjima borbenih djelovanja te borbenu obuku časnika i zapovjedništava. Dok se borbena obuka prema mjestu izvođenja dijelila na: obuku u nastavnim središtima, obuku u postrojbama za obuku i obuku u matičnim postrojbama, a prema svom sadržaju obuka se dijelila na vojno-stručnu i fizičku obuku.

Ciljevi borbene obuke u ratu bili su: obuka i uvježbavanje novaka za samostalno i u sastavu svoje postrojbe izvršavaju osnovne borbene radnje i postupke, odnosno, primjenjuju stečena vojnička znanja na različitom zemljištu i u različitim vremenskim uslovima. Uz navedeno paralelno je trebao teći proces uvježbavanja časnika i zapovjedništava za izvršavanje borbenih zadaća i zapovijedanje postrojbom u ratu. Operativni zahtjevi borbene obuke u ratu bili su slijedeći: temeljna obuka vojnika i novaka u rukovanju pješačkim naoružanjem, potom pristupiti specijalističkoj obuci novaka prema njihovoj *vojno-evidencijskoj specijalnosti* (VES) i potom do isteka vojnoga roka nastaviti sa obukom u

postrojbi u koju su novaci upućeni. Slijedeća bitna zadaća u sustavu obuke bila je daljnja obuka vojnih obveznika i priprema mobiliziranih postrojbi. Navedena obuka sastojala se u ponavljanju obuke iz svoga VES-a sa vojnim obveznicima, potom izvođenje gađanja iz pješačkog naoružanja te potom sa desetinama, vodovima i satnijama/bitnicama izvršavati borbene pripreme na terenu u skladu sa očekivanim borbenim zadaćama. U tijeku neposrednog angažiranja postrojbe u borbenim djelovanjima bilo je predviđena organizacija provedbe obuke u trenucima prekida borbenih djelovanja.

Planiranje borbene obuke novaka i vojnih obveznika bila je zadaća zapovjedništava matičnih postrojbi na temelju programa i planova odobrenih od strane GŠ SVK. Na temelju provedbe obuke utvrđuje se stupanj borbene spremnosti postrojbe, kojega utvrđuje matično zapovjedništvo postrojbe te ga potom verificira GŠ SVK. Ocjene obučenosti vojnika i postrojbi daju se prema *Pravilniku o provođenju i ocjenjivanju obučenosti u SVK.*

Posebna važnost stavljena je na izbor kandidata za zapovjednike desetina. Tako je predviđen izbor kandidata za zapovjednike desetina od najboljih vojnika koji se posebno ističu prilikom borbenih djelovanja. Predviđeno je izvođenje kraće obuke sa izabranim kandidatima u trenucima prekida borbenih djelovanja (od tri do sedam dana). Nakon što kandidat iskaže sposobnost zapovijedanja desetinom promicati kandidata u vojnički čin *desetara*[939].

Temeljem prihvaćenog *Sisteme obuke* zapovjednik GŠ SVK naredio je izvođenje obuke za novake na području RSK. Temeljna obuka trebala se izvoditi u 107. nastavnom centru, dok se specijalistička obuka trebala izvoditi u suradnji sa VRS i VJ osobito za VES-ove za koje na području RSK nije bilo mogućnosti organizacije i provedbe obuke (zrakoplovstvo, zračno motrenje i navođenje, inženjerija, ABKO te elektronsko izviđanje i protuelektronsko djelovanje. Za obuku novaka oklopništva (*oklopno-mehaniziranih jedinica*) zamoljena je VRS, odnosno, mogućnost provedbe obuke u nastavnom središtu oklopništva u Banja Luci. Određeno je da obuka novaka počinje 1. ožujka i 1. kolovoza tekuće godine u trajanju od 18 mjeseci (vojni rok)[940].

Porazne podatke o odazivu djelatnih vojnih osoba (časnika i dočasnika) sa područja SR Jugoslavije (rođenih na području RSK), a koji su pozvani od strane *40. kadrovskog centra* radi svoga angažmana u SVK, otkriva izvješće GŠ SVK od 13. srpnja. Prema navedenom izvješću *40. kadrovski centar* pozvao je 103 časnika (sedam pukovnika, 28 potpukovnika, 18

[939] HR-HMDCDR 6, kutija 13, *GŠ SVK, Str. pov. br. 3-345 od 26. 7. 1994., Sistem borbene obuke Srpske vojske Krajine u miru i ratu*

[940] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine“ na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 155 – 157

bojnika, 26 *kapetana I klase*, 11 satnika, 10 poručnika i tri potporučnika) i 60 dočasnika. Na upućeni poziv *40. kadrovskog centra* odazvalo se pet časnika (dva potpukovnika, jedan bojnik i dva *kapetana I klase*) te niti jedan od 60 pozvanih dočasnika[941].

Interno izvješće koje je sačinio *Organ za pozadinu* GŠ SVK general-major Mirko Bjelanović za zapovjednika SVK, 11. listopada 1994. godine, daje pregled financijske situacije SVK. Tako se u izvješću govori o planiranom proračunu RSK za 1994. godinu u iznosu od 453 600 000 dinara od kojih je 336 769 000 planirano za SVK, odnosno, financiranje SVK trošilo je 74% ukupnog proračuna RSK. Međutim, izmjenama strukture proračuna tijekom 1994. godine isti je smanjen za 110 000 000 dinara od čega je „otpalo" na SVK 67 891 000 dinara te je time ukupno učešće SVK u proračunu smanjeno za 12,3%. Iz navedenih ukupnih proračunskih sredstava za SVK, mjesečno je za vojnike osigurano: 40 dinara za mjesečne osobne dohotke te 56 dinara za sve ostale materijalne rashode (prehrana, odjeća i obuća…itd). U izvješću se nadalje navodi trenutni dug SVK od 3 000 000 dinara za materijalne troškove i 800 000 dinara za troškove liječenja. Zbog navedenog duga poduzeća odbijaju daljnje isporuke za SVK, ističe se u izvješću, te se uzima primjer 11. slavonskobaranjskog korpusa, koji je zbog neisplaćenih dugova, ne može više osigurati doručak za svoje pripadnike[942].

Na temelju izvedene *štabne ratne vježbe* (stožerne ratne vježbe) *Tvrđava 94*, GŠ SVK je u listopadu 1994. godine napravio presjek stanja i mogućnosti popune postrojbi ljudstvom. Tako je prema ratnoj formaciji SVK trebala imati ukupno 82 678 pripadnika od čega je bilo 62 728 pripadnika ili 78,3%. Od navedenog broja u stalnom sastavu nalazilo se 7852 pripadnika (djelatne vojne osobe, vojnici na reguliranju vojnoga roka i pričuvni sastav). Popuna sa časnicima iznosila je: 3336 časnika od ukupno 6211 predviđenih, odnosno, 53,7%. Dok je popuna dočasnicima iznosila: 4400 dočasnika od ukupno 4412, odnosno, 99,7%. U odnosu prema vojnicima, po ratnoj formaciji, predviđeno je 72 055 vojnika, od toga popunjeno 56 992, odnosno, 79,1%.

Prema tadašnjem stanju popune (listopad 1994. godine) SVK je bila popunjena sa 27 246 vojnika (32,5% od ratne formacije). Mogućnost popune ljudstvom u cjelini (svi vojni obveznici od 19 do 60 godina), a prema evidencijama u vojnim odsjecima općina, iznosila je 103 316 vojnih obveznika. Prema podacima koje je prikupio GŠ SVK od navedenog ukupnoh broja vojnih obveznika van područja RSK nalazilo se: 3751 legalno na području SR

[941] HR-HMDCDR 18, *Pregled pozvanih starešina za 13. 7. 1994. godine*

[942] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 145., str. 247 – 248

Jugoslavije, 6416 legalno u inozemstvu, 614 studenti legalno van područja RSK i 11 000 nelegalnih van područja RSK. Od 15. listopada 1994. godine GŠ SVK zapovjedio je uvođenje žena u vojnu evidenciju te je na temelju toga bilo raspoređeno 1900 žena za potrebe *radne obveze*, a procjena GŠ SVK se kretala od 10-15 000 žena koje bi se mogle angažirati u slučaju opće mobilizacije[943].

GŠ SVK zapovjedio je za 19. i 20. studenog 1994. godine provedbu mobilizacije postrojbi SVK, a za izvršenje iste bio je zadužen MUP RSK preko svojih lokalnih tijela (stanica javne sigurnosti)[944]. Tako su snage *milicije* dobile izvršnu zadaću u provedbi postupka mobilizacije i time postale *izvršni organ mobilizacije*.

Nekoliko dana kasnije uputio je GŠ SVK informaciju VSO RSK o provedbi mobilizacije. Na početku informacije daju se razlozi provedbe mobilizacije, odnosno, kao osnovi cilj provedbe mobilizacije navodi se odvraćanje Republike Hrvatske od *agresije* na RSK (u vrijeme neposredno prije provedbe mobilizacije otpočela je ofenziva hrvatskih snaga *Zima 94* na području Livanjskog polja te ofenziva snaga 5. korpusa Armije BiH na području Cazinske krajine što je bio pravi razlog za mobilizaciju SVK, odnosno, strah od mogućeg odsijecanja RSK od RS) te provjera mobilizacijskog sustava SVK u praksi. Na temelju provedene mobilizacije GŠ SVK izradio je *starosnu strukturu* pričuvnog sastava SVK iz kojega je vidljivo da prema ratnoj formaciji SVK ima 88 415 pripadnika od toga se odazvalo mobilizaciji 64 615 ili 73% (tako je 7. korpus imao po ratnoj formaciji 17 095 pripadnika, a odazvalo se 13 036 ili 76%, 15. korpus imao je 10 797 pripadnika po ratnoj formaciji, a odazvalo se 8229 ili 77%, 21. korpus imao je 10 685 pripadnika po ratnoj formaciji, a odziv je bio 8011 ili 75%, 39. korpus po ratnoj formaciji brojio je 14 693 pripadnika, a odazvalo se 11 690 ili 77%, 18. korpus po ratnoj formaciji imao je 8379, a odazvalo se 3749 ili 45% i 11. korpus je prema ratnoj formaciji imao 21 805 pripadnika od kojih se odazvalo 18 813 ili 86%).

Prema *starosnoj strukturi* vojnih obveznika *presjek stanja* bio je slijedeći:

- 7. sjevernodalmatinski korpus: od 13 036 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 5024 (39%) bilo je do 35 godina, 3000 (23%) bilo je od 36 do 40 godina, 2200 (17%) od 41 do 45 godina i 2812 (22%) iznad 45 godina;

[943] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 180., str. 299 – 301

[944] Nav. dj., dokument 216., str. 352 – 353

- 15. lički korpus: od 8229 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 3506 (42%) bilo je do 35 godina, 1323 (16%) bilo je od 36 do 40 godina, 1289 (16%) od 41 do 45 godina i 2111 (25%) iznad 45 godina;
- 21. kordunaški korpus: od 8011 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 3042 (25%) bilo je do 35 godina, 1596 (20%) bilo je od 36 do 40 godina, 1573 (20%) od 41 do 45 godina i 1800 (22%) iznad 45 godina;
- 39. banijski korpus: od 11 690 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 4631 (40%) bilo je do 35 godina, 2388 (21%) bilo je od 36 do 40 godina, 1945 (17%) od 41 do 45 godina i 2726 (23%) iznad 45 godina;
- 18. zapadnoslavonski korpus: od 3749 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 1368 (36%) bilo je do 35 godina, 575 (15%) bilo je od 36 do 40 godina, 640 (17%) od 41 do 45 godina i 1166 (31%) iznad 45 godina i
- 11. slavonskobaranjski korpus: od 18 813 vojnih obveznika, koji su se odazvali na mobilizacijske pozive, njih 9074 (48%) bilo je do 35 godina, 4570 (24%) bilo je od 36 do 40 godina, 1410 (7%) od 41 do 45 godina i 3579 (20%) iznad 45 godina[945].

Budući su postrojbe SVK nastavile sa svojim djelovanjem u Cazinskoj krajini i prema Bihaću (koji je bio proglašen za zaštićenu zonu UN-a), te nakon nekoliko upozorenja, zračne snage NATO-a izvršile su 21. studenog 1994. godine zračni napad na aerodrom Udbinu. Sam napad izazvao je veliki šok u GŠ SVK, koji je dan nakon napada (23. studenog) formirao *komisiju* pod vodstvom pukovnika Nikole Krošnjara sa ciljem pregleda aerodroma Udbina te utvrđivanja štete[946]. *Komisija* je isti dan obišla aerodrom Udbinu te slijedećeg dana podnijela izvješće GŠ SVK. U izvješću se navodi da je prilikom djelovanja zrakoplovstva NATO na aerodrom Udbinu došlo do pogibije jednog vojnika te težeg ranjavanja četiri vojnika. Od opreme uništena su dva radara, jedan agregat za radare, jedan protuzračni top, jedno vozilo sa protuzračnim raketnim sustavom, potom su teško oštećena dva zrakoplova te je uništeno skladište goriva prilikom čega je izgorjelo 10 tona goriva za zrakoplove. Potom su ustanovljena teška oštećenja na poletno-sletnoj stazi aerodroma (na pet mjesta bila je teško oštećena djelovanjem bombi). Preporuka *Komisije* bila je pokretanje hitne sanacije aerodroma, ali koji će svakako jedno vrijeme biti van upotrebe[947].

---

[945] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 246., str. 386 – 389

[946] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK, Str. pov. br. 3-503/382 od 22. 11. 1994., Komisija za ispitivanje posledica dejstva NATO avijacije*

[947] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK, Str. pov. br. 3-503/310 od 23. 11. 1994., Izvještaj Komisije za ispitivanje posledica napada NATO avijacije*

Načelnik Financijske službe u Sektoru za logistiku GŠ SVK pukovnik Zdravko Milovanović dostavio je zapovjedniku SVK, 16. prosinca 1994. godine, financijsko izvješće o stanju primanja i rashoda. Na početku izvješća izražena je ukupna novčana cifra do tada utrošenih sredstava streljiva tijekom borbenih djelovanja u Cazinskoj krajini od 16 000 000 dinara. Za „pokrivanje" navedenih rashoda nabavkom novih količina streljiva te druge vojne opreme, prema izračunima pukovnika Milovanovića, bilo je potrebno 31 423 000 dinara što je u tom trenutku bilo 98% ukupnog proračuna SVK. Potom se upozorava na činjenicu o isplatama iz proračuna za SVK koje su do 12. prosinca iznosile 43 735 907 dinara ili 63,95% od proračunom planiranih sredstava. Slijedom navedenog SVK se našla u još većoj nelikvidnosti te se dug prema vanjskim dobavljačima u tom vremenskom periodu popeo na rekordnih 4 700 000 dinara. U izvješću se podvlači da još uvijek nisu isplaćeni osobni dohoci za vojnike za studeni 1994. godine za što je potrebno dodatnih 1 750 000 dinara te da nisu isplaćene naknade pričuvnom sastavu i vojnicima na reguliranju vojnog roka za što je bilo potrebno dodatnih 3 137 305 dinara. Tako je prosječna mjesečna plaća vojnika iznosila 180 dinara, dok je mjesečna naknada za pričuvni sastav bila 94 dinara, a za vojnike na reguliranju vojne obveze (novake) 20 dinara mjesečno[948].

U odnosu prema navedenom, plaće časnika i dočasnika, odnosno, djelatnih vojnih osoba bile su znatno veće prije svega iz razloga što su iste isplaćivane iz proračuna VJ. Mjesečna primanja generala bila su daleko veća od navedenih plaća vojnika, ročnika i mjesečnih naknada vojnih obveznika. Tako je mjesečna plaća general-pukovnika (zapovjednika SVK Milana Čeleketića) iznosila je 751 dinar, dok je plaća general-majora iznosila 680 dinara. Plaća najvišeg časnika (pukovnika) bila je 539 dinara, dok je plaća najnižeg časnika (potporučnika) iznosila 330 dinara. Najviši dočasnik (*zastavnik I klase*) imao je plaću od 343 dinara, a najniži dočasnik vodnik 278 dinara[949].

Početkom 1995. godine zapovjednik SVK general-major Milan Čeleketić podnio je izvješće predsjedniku RSK Milanu Martiću o planovima upotrebe SVK u slučaju općeg napada hrvatskih snaga (*hrvatske agresije na RSK*). Plan upotrebe SVK predvidio je tri varijante: prva varijanata je predviđala zajednička borbena djelovanja SVK i VRS protiv hrvatskih snaga, odnosno, ulazak postrojbi VRS na područje RSK radi izvođenja *zajedničke obrane*. Druga varijanta je predviđala ulazak u sukob, uz postrojbe VRS, i postrojbi VJ te zajedničko izvođenje borbenih djelovanja svih triju vojski protiv hrvatskih snaga. Treća

[948] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 275., str. 422 – 427

[949] HR-HMDCDR 18, *Pregled plata AVL*

varijanta, prema generalu Čeleketiću, najsigurnija, bila je organizacija obrane koja je počivala isključivo na borbenom angažmanu postrojbi SVK.

U odnosu prema trećoj varijanti GŠ SVK izradio je dva prijedloga plana obrane. Prema prvom prijedlogu, u slučaju hrvatske *agresije* sa ograničenim ciljem, trebalo je pružiti odsudnu obranu duž cijele crte ratišta te po stabilizaciji situacije na ratištu prijeći u protuofenzivu sa ciljem povrata ranije *okupiranih područja* uz istovremeno nanošenje topničko-raketnih udara po izabranim ciljevima na području Hrvatske, a kao mjeru odvraćanja od daljnjih napada hrvatskih snaga. Ukoliko Hrvatska poduzme *agresiju* sa radikalnim ciljem izvršiti obranu na prvoj crti te ne dozvoliti dublje prodore uz istovremeno nanošenje što većih gubitaka protivniku. Cilj je slamanje napada te stvaranje uslova za poduzimanje protuofenzive. Navedeno je planirano izvršiti u dvije etape: u prvoj etapi odsudnom obranom sačuvati teritorij RSK te spriječiti odsijecanje dijelova teritorija uz razvlačenje snaga protivnika i nanošenje gubitaka čime bi se stvorili uslovi za pokretanje druge etape (za navedenu etapu predviđeno je 15-20 dana). U drugoj etapi poduzeti protuofenzivu sa ciljem razbijanja hrvatskih snaga na području istočne Slavonije, Dalmacije i Gorskog kotara. Navedenom ofenzivom trebalo je izolirati, odnosno, prekinuti kopnenu vezu između Hrvatske i Dalmacije. Za provedbu ove etape predviđeno je 10-15 dana[950].

Ministarstvo obrane RSK izvijestilo je o utrošen sredstvima za potrebe SVK tijekom 1994. godine. Prema navedenom izračunu za pokriće materijalnih troškova isplaćeno je 24 396 123 dinara, dok je za pokriće osobnih isplata (dohodaka) isplaćeno 27 369 089 dinara, što zajedno čini 51 782 292 dinara. Dug SVK za primljene, a ne isplaćene usluge iznosio je 10 384 528 dinara što je ukazivalo na prisutan ogroman problem nelikvidnost SVK[951]. Drugi dio izvješća Ministarstva obrane odnosio se na nabavljena sredstva za potrebe SVK te se tako navodi da je tijekom 1994. godine za potrebe SVK nabavljeno (najvećim djelom na području SR Jugoslavije): 13 500 tona raznih prehrambenih proizvoda, 19 000 kompleta vojnih odora, 25 500 komada vojničkih čizama, 10 000 mina za minobacače 120 mm i 1 000 000 komada naboja za automatske i poluautomatske puške 7,62 mm[952].

Vlada RSK sačinila je 15. siječnja prijedlog izdvajanja sredstava iz proračuna za financiranje SVK tijekom 1995. godine. Tako je predviđeno izdvajanje 134 741 200 dinara što je činilo 64% sredstava ukupnog proračuna RSK. Uz navedeno iz proračuna je predviđeno

---

[950] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 1. str. 15 – 19

[951] Nav. dj., dokument 24, str. 65

[952] Nav. dj., dokument 30, str. 101 – 110

dodatno izdvajanje 4 500 000 dinara za isplaćivanje naknada ranjenim i poginulim vojnicima SVK. Potom dodatnih 10 000 000 dinara za isplatu dugova dobavljačima i potom još 10 000 000 za troškove nabave materijalnih sredstava za potrebe SVK te na kraju dodatnih 20 000 000 dinara za podmirenje troškova nabave streljiva. Ukupni iznos predviđenih izdavanja za SVK tako se popeo na 174 741 122 dinara[953].

U međuvremenu, početkom 1995. godine, GŠ SVK je ponovno otvorio pitanje popune dobrovoljcima sa područja izvan RSK *s obzirom na dnevno narastanje ratne opasnosti i očekivane agresije hrvatske vojske* te je temeljen navedenog uputio zahtjev GŠ VJ sa upitom o načinu prikupljanja dobrovoljaca na području SR Jugoslavije i način uključivanja VJ i tijela vlasti SR Jugoslavije u provedbu navedene akcije. General-pukovnik Momčilo Perišić, načelnik Generalštaba VJ odgovorio je suzdržano da će VJ pružiti pomoć u opremanju prikupljenih dobrovoljaca naoružanjem i vojnom opremom u granicama svojih mogućnosti. Samu organizaciju vrbovanja dobrovoljaca nisu provodila službena tijela SR Jugoslavije nego *Biro Vlade* RSK u Beogradu te *Udruženje boraca 91. godine*. Međutim, odaziv samih dobrovoljaca bio je zanemariv u odnosu prema spomenutom odazivu u prvoj polovici 1993. godine[954].

Svojom *Odlukom o uređenju i pripremi teritorija za obranu*, od 15. veljače 1995. godine, Ministarstvo obrane RSK naredilo je provođenje mjera za uređenje područja RSK za provedbu obrane i to:

- urediti već postojeće objekte radi ostvarenja uvjeta za pružanje obrane,
- izgraditi objekte za smještaj zapovjedništava i središta veze, potom, za vatrena djelovanja i objekte za zaštitu borbenih i drugih sredstava SVK,
- pripremiti i izvršiti zaprječivanje na procijenjenim smjerovima napada,
- izgraditi potrebne komunikacije i mostove za nesmetan manevar postrojbi SVK,
- izvršiti prilagodbu postojećih središta veze na djelovanje u ratnim uvjetima,
- izvršiti pripremu za rušenje strateških objekata,
- izvršiti popravke na aerodromu Udbina te ga staviti u funkciju,
- izgraditi skloništa za smještaj zrakoplova i
- izvršiti maskiranje objekata te svih izvršenih radova.

[953] HR-HMDCDR 6, kutija 13, *RSK MO, Str. pov. br. 42-1/95 od 15. 1. 1995., Polazne osnove za formiranje budžeta RSK za potrebe odbrane*

[954] Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 292 – 293

Gotovost svih radova bila je predviđena do 20. ožujka 1995. godine[955].

U GŠ SVK održano je 17. veljače 1995. godine savjetovanje o borbenoj obuci kojem su prisustvovali svi zapovjednici korpusa SVK te svi zapovjednici pristožernih postrojbi GŠ SVK. Na savjetovanju je izvršena raščlamba borbene obuke tijekom 1994. godine. Kao jedno od najvećih postignuća na doktrinarno-teorijskoj razini istaknuta je izrada i prihvaćanje dokumenta *Sistem borbene obuke Srpske vojske Krajine u miru i ratu.* Na temelju usvojenog sustava tijekom 1994. godine postavljeno je 1301 zapovjednik desetine i 628 zapovjednika vodova. Kao jedna od najvećih negativnosti istaknuta je obuka časnika koja praktički nije postojala, odnosno, nije se izvodila što se odnosilo i na obuku ukupnih zapovjedništava. Uz nepostojanje obuke časnika i zapovjedništava nije se izvodila niti obuka kompletnih postrojbi.

Kao temeljne zadaće u narednom periodu istaknute su: rad na obuci i pripremi zapovjednika i stožera postrojbi za provedbu zadaća borbene obuke SVK te angažiranje mladih časnika, po njihovu okončanju školovanja, na zadaćama borbene obuke u prvim godinama službe[956].

Nakon održavanja spomenutog savjetovanja, dva dana kasnije (19. veljače) GŠ SVK izdao je zapovijed o provedbi dogovorenih zadataka na savjetovanju o borbenoj obuci. Tako je zapovjeđeno uvođenje režima ponašanja u skladu sa proglašenom neposrednom ratnom opasnošću u zonama odgovornosti brigada. Potom, osigurati da zapovjedništva pripremaju i izvršavaju sve složenije zadaće u cilju podizanja borbene spremnosti. Za stožer bojni određuje se, kao prioritetna zadaća, izvještajno-izvidničko osiguranje. Posebnu pažnju trebalo je posvetiti izvođenju operativnog i taktičkog maskiranja, pri tome je od osobite važnosti bilo maskirati svaki pokret. Nadalje, ističe se potreba dogradnje postojećeg ustroja SVK, odnosno, izvršiti usklađivanje sa planovima obrane. Pri tome se predlaže smanjenje broja vojnika u bojnama te ustrojiti postrojbe za podršku preraspodjelom postojećih sredstava podrške. Za težište rada tijekom 1995. godine predviđen je rad na jačanju morala unutar vojnih postrojbi[957].

Na temelju izvješća general-majora Milana Čeleketića sa početka godine, sačinjena je tijekom veljače *Direktiva za upotrebu Srpske vojske Krajine „Gvozd“*, koju je potpisa predsjednik RSK Milan Martić. U navedenoj *Direktivi* ponovljeni su ciljevi SVK u slučaju

---

[955] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 53, str. 178

[956] Nav. dj., dokument 57, str. 186 – 193

[957] Nav. dj., dokument 65, str. 205 – 217

agresije sa ograničenim ciljem, kao i u slučaju *agresije sa radikalnim ciljem*. *Direktivom „Gvozd“* navedene su zadaće korpusa SVK:

- 11. slavonskobaranjski korpus imao je zadaću odsudne obrane Baranje te onemogućavanje prodora hrvatskih snaga na područje istočne Slavonije te potom prijeći u ofenzivna djelovanja i blokirati Osijek i Vinkovce. U drugoj etapi operacije prijeći u napad na crti Privlaka – Županja te na pomoćnom smjeru Mirkovci – Babina Greda i Nijemci – Posavski Podgajci i potom izbiti na rijeku Savu gdje izvršiti zajedničko djelovanje sa snagama VRS na zauzimanju Orašja i osiguranju *koridora* te potom prijeći u obranu na crti Gradište – Štitar,
- 18. zapadnoslavonski korpus imao je zadaću odsudnom obranom spriječiti prodor hrvatskih snaga na smjeru Novska – Okučani, Nova Gradiška – Okučani i Pakrac – Okučani,
- 39. banijski korpus imao je zadaću odsudnom obranom spriječiti prodor hrvatskih snaga na smjeru Glinska Poljana – Glina i Farkašić – Petrinja – Dvor –Sunja – Kostajnica – Dvor te potom prijeći u ofenzivna djelovanja te potisnuti hrvatske snage do crte Dvorište – Hrastovica – Hrvatski Čuntić – Dejanović – Šamarica sa ciljem ovladavanja desnim obalama Save i Kupe,
- 21. kordunaški korpus imao je zadaću spriječiti prodor hrvatskih snaga na smjeru Gradac – Lasinja – Vrginmost, Karlovac – Vojnić i Generalski Stol – Slunj te upornom obranom razvlačiti snage protivnika. Dijelom snaga osigurati operativnu pozadinu od mogućeg koordiniranog napada snaga 5. korpusa Armije BiH iz smjera Cazinske krajine. U drugoj etapi operacije poduzeti ofenzivna djelovanja na smjeru Vojnić – Banjsko Selo sa ciljem izbijanja na rijeku Mrežnicu te potom prijeći u obranu. Težište aktivnosti korpusa ostvariti na smjeru Generalski Stol – Slunj – Rakovica,
- 15. lički korpus imao je zadaću upornom obranom zaustaviti prodor hrvatskih snaga na smjeru Ogulin – Plaški – Plitvička jezera, Otočas – Vrhovine – Korenica. Perušić – Bunić – Udbina i Gospić – Medak – Gračac sa zadaćom spriječiti zauzimanje Kapele i Velebita te Teslingrada,
- 7. sjevernodalmatinski korpus imao je zadaću odsudnom obranom spriječiti prodor hrvatskih snaga na smjeru Zadar –Benkovac – Knin, Šibenik – Drniš – Knin i Sinj – Vrlika – Knin te na planinu Velebit. U drugoj etapi operacije ofenzivno djelovati na crti Šibenik – Biograd te izbiti na more i potom utvrditi crtu obrane i
- Ratno zrakoplovstvo imalo je zadaću pružanju podrške kopnenim postrojbama SVK u obrani važnijih smjerova.

Na temelju navedene *Direktive* raketni sustav R-65 *Luna* trebao je biti spremana za djelovanje sa dva raketna udara iz područja Petrove Gore na aerodrom Lučko, nastavno središte Črnomerec i skladište Duboki jarak kod Sesveta. U drugom valu trebao je djelovati sa dva raketna udara na skladište i vojarnu Logorište kod Karlovca. Višecjevni bacač raketa *Orkan*, također razmješten na Petrovoj Gori trebao je djelovati na mjesta prikupljanja hrvatskih snaga na području Vrbovsko – Ogulin – Oštarije, Oštarije – Plaški, Otočac – Vrhovine i Gospić – Medak .

U *Aneksu Direktive „Gvozd"* za djelovanje 11. slavonskobaranjskog korpusa predviđeno je u drugoj etapi operacije izbijanje na crtu Ivankovo – Babina Greda što je bila korekcija u odnosu na prethodnu crtu Gradište - Štitar[958].

Od 16. do 27. veljače 1995. godine *Kontrolna komisija* GŠ SVK (na temelju odluke GŠ SVK od 13. veljače) izvršila je inspekcijski obilazak 7., 15., 21. i 39. korpusa. Cilj inspekcijskog obilaska bilo je stjecanje stvarnog uvida u stanje borbene spremnosti te pružanje neposredne pomoći u cilju postizanja više borbene spremnosti. Inspekcijskim obilaskom *Kontrolne komisije* bilo je obuhvaćeno 18 brigada, 40 bojni, 140 satnija i 420 vodova. U svom izvješću navedena komisija zaključuje:

- najveći problem zapovjednika brigada je nepopunjenost postrojbi (vojni obveznici koji su dezertirali, vojni obveznici na bolovanju i vojni obveznici koji su napustili područje RSK te se ukupni broj navedenih osoba kreće od 10 do 20% borbenog sastava brigada
- postojeći sustav *rukovođenja i komandiranja* funkcionira do razine bojne, međutim, na razini satnije, voda i desetine je funkcioniranje istoga jako loše i slabo, tako većina zapovjednika satnija (*komandira četa*) nema nikakvu vezu sa zapovjednicima vodova (*komandirima vodova*), nadalje, u samim satnijama nema nikakvih dokumenata i nisu uopće upoznati sa postupanjima u konkretnim situacijama,
- nedovoljno utvrđivanje i zaprječivanje položaja te maskiranje istih, slabo organiziran sistem upravljanja vatrom, nepostojanje organizacije obrane po otpornim točkama, nepostojanje uvježbane organizacije manevra i protunapada te neorganizirano zajedničko djelovanje (*sadejstvo*),
- niti jedna postrojba, na bilo kojoj razini, nije obučena za borbena djelovanju noću,
- nezadovoljavajući odnos vojnika prema oružju i vojnoj opremi,

[958] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 79, str. 236 – 249

- nedostaci goriva i pričuvnih dijelova dovode u pitanje plansku upotrebu postrojbi u slučaju borbenih djelovanja,
- nedostatak odjeće i obuće (10 do 20% vojnika na prvim crtama nalazi se u svojoj civilnoj odjeći i obući) direktno utječe na moral vojnika,
- osobna i kolektivna higijena nije zadovoljavajuća što može imati krupne posljedice na zdravlje vojnika, a time i na borbenu spremnost postrojbe i
- u većini postrojbi ne postoji ustrojena operativna evidencija (ratni dnevnici, dnevne zapovjedi, evidencija bolesnih…itd)[959].

Budući je Republika Hrvatska odbila daljnje produženje postojećeg mandata UNPROFOR-a, te kao uvjet za produženje mandata postrojbi UN-a tražila reviziju ciljeva mandata (povrat okupiranih područja Hrvatske u njezin ustavno-pravni poredak), GŠ SVK je zabrinut zbog mogućnosti odlaska postrojbi UN-a, zapovjedio 28. ožujka 1995. godine, podizanje borbene gotovosti postrojbi SVK zbog mogućeg napada hrvatskih snaga. Navedene mjere povećanog stupnja borbene spremnosti obuhvatile su: pojačavanje izviještane djelatnosti, izvršiti popunu postrojbi sa zapovjednicima vodova te satnija/bitnica i pristupiti pripremama za izvođenje mobilizacije[960].

Načelnik topništva (artiljerije) SVK, pukovnik Rade Vujaklija, izradio je za potrebe GŠ SVK pregled topničkog naoružanja SVK na dan 2. ožujka 1995. godine. Prema navedenom pregledu korpusi su u svom sastavu imali:

- 7. sjevernodalmatinski korpus: 10 gorskih topova 76 mm, dva topa 88 mm, 31 top 105 mm, 24 topa 122 mm, pet topova 130 mm, 16 topova 152 mm, 15 višecjevnih bacača raketa, 51 minobacač 120 mm, 115 minobacača 82 mm, 50 minobacača 60 mm, 31 protuoklopni top 76 mm, šest samohodnih topova 76 mm, četiri samohodna topa 90 mm, jedno oklopno vozilo sa protuoklopnim raketnim sustavom 9K11 *Maljutka,* 22 protuoklopna topa 100 mm i 13 lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka*, odnosno, ukupno: 397 sredstava topništva,
- 11. slavonskobaranjski korpus: 18 gorskih topova 76, 43 topa 105 mm, tri višecjevna bacača raketa, 84 minobacača 120 mm, 53 minobacača 82 mm, 45 minobacača 60 mm, 28 protuoklopnih topova 76 mm, 16 samohodnih topova 100 mm i 172 lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka*, odnosno, ukupno: 461 sredstvo topništva,

[959] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 86, str. 266 – 272 i dokument 112, str. 330 – 332
[960] Nav. dj., dokument 116, str. 337 – 338

- 15. lički korpus: 28 gorskih topova 76 mm, jedan top 88 mm, 38 topova 105 mm, 12 topova 122 mm, tri topa 130 mm, 16 topova 152 mm, tri višecjevna bacača raketa, četiri laka lansera raketa, 42 minobacača 120 mm, 131 minobacač 82 mm, 56 minobacača 60 mm, 30 protuoklopnih topova 76 mm, pet samohodnih topova 76 mm, četiri samohodna topa 90 mm, pet protuoklopnih topova 100 mm i 20 lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka*, odnosno, ukupno: 378 sredstava topništva,
- 18. zapadnoslavonski korpus: četiri gorska topa 76 mm, 12 topova 105 mm, četiri topa 130 mm, osam minobacača 120 mm, 67 minobacača 82 mm, 46 minobacača 60 mm, šest protuoklopnih topova 76 mm, 12 protuoklopnih topova 100 mm i 13 lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka* i četiri oklopna vozila sa protuoklopnim raketnim sustavom 9K11 *Maljutka*, odnosno, ukupno: 168 sredstava topništva,
- 21. kordunaški korpus: 17 gorskih topova 76 mm, 14 topova 105 mm, 10 topova 122 mm, dva višecjevna bacača raketa, tri laka lansera raketa, 53 minobacača 120 mm, 79 minobacača 82 mm, 13 minobacača 60 mm, 11 protuoklopnih topova 76 mm, osam protuoklopnih topova 100 mm, pet oklopnih vozila sa protuoklopnim raketnim sustavom 9K11 *Maljutka* i šest lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka*, odnosno, ukupno: 222 sredstava topništva,
- 39. banijski korpus: 18 gorskih topova 76 mm, 20 topova 105 mm, 18 topova 122 mm, 17 top-haubica 155 mm, sedam višecjevnih bacača raketa, 11 lakih lansera raketa, 53 minobacača 120 mm, 112 minobacača 82 mm, 58 minobacača 60 mm, 31 protuoklopni top 76 mm, 10 samohodnih topova 90 mm, 22 protuoklopna topa 100 mm, tri oklopna vozila sa protuoklopnim raketnim sustavom 9K11 *Maljutka*, 56 lansera protuoklopnih rakete 9K11 *Maljutka* i tri protuoklopna sustava *Fagot*, odnosno, ukupno: 439 sredstava topništva i
- 75. mješovita topnička brigada GŠ SVK: 33 topa 130 mm i četiri višecjevna bacača raketa, odnosno 37 sredstava topništva.

Na osnovi gore navedenih podataka SVK je na dan 2. ožujka 1995. godine na raspolaganju imala ukupno: 2102 topnička sredstva[961].

Od 6. do 8. ožujka, a na temelju zapovjedi GŠ SVK od 19. veljače, na području Korduna održana je taktička vježba *Uzvratni udar*. U provedbi vježbe sudjelovala je 105. zračna (avijacijska) brigada, 44. raketna brigada i 45. bojna zračnog motrenja i navođenja RZ i PZO, 75. mješovita topnička brigada GŠ SVK te 13. pješačka brigada iz 21. kordunaškog korpusa.

[961] HR-HMDCDR 6, kutija 26, *GŠ SVK, Str. pov. 3-90 od 2. 3. 1995., Podaci o artiljeriji*

Cilj vježbe bila je provjera mogućnosti obrane te nanošenja protuudara na slunjskom smjeru. U sklopu vježbe trebalo se izvršiti raketno gađanje zemaljskih ciljeva te gađanje topničkom bitnicom iz sastava 75. mješovite topničke brigade kao podrška ojačanom pješačkom vodu u napadu[962].

Ukazom predsjednika RSK Milana Martića od 10. ožujka 1995. godine general-major Milan Čeleketić, zapovjednik SVK, izvanredno je promaknut je u čin general-potpukovnika[963].

Nakon višegodišnjih dugih i teških pregovora između službenih predstavnika Republike Hrvatske i službenih predstavnika pobunjenih Srba sa područja tzv. „Republike Srpske Krajine" o gospodarskoj suradnji, potpisan je 2. prosinca 1994. godine, *Gospodarski sporazum.* Navedenim *Sporazumom* predviđeno je otvaranje, od kolovoza 1991. godine, zatvorene autoceste Zagreb – Slavonski Brod. Prema odredbama navedenog sporazuma pripadnici civilne policije UN-a (iz sastava UNPROFOR-a) dobili su zadaću nadzora slobodnog odvijanja prometa autocestom[964]. Autocesta je otvorena civilni promet 21. prosinca 1994. godine[965]. Uz provokacije sa srpske strane, promet autocestom je funkcionirao bez većih teškoća sve do 28. travnja 1995. godine kada se dogodio incident sa smrtnim ishodom te je obustavljen promet autocestom istoga dana. Potom je uslijedio još čitav niz incidenata (otvaranje pješačke vatra na vozila koja su prometovala autocestom, ispaljivanje tri protuoklopne rakete na Pakrac…) što je pokrenulo hrvatske snage na odgovor te provedbu operacije *Bljesak* 1. svibnja 1995. godine, a već 4. svibnja autocesta je bila ponovno u funkciji[966].

Provedbom spomenute operacije *Bljesak* hrvatskih snaga u nešto manje od 48 sati okončana je sudbina 18. zapadnoslavonskog korpusa SVK. Iako je predsjednik RSK Milan Martić, u ulozi *vrhovnog zapovjednika* SVK, zapovjedio osvetničke napade na hrvatske gradove raketnim sustavom R-65 *Luna* i višecjevnim bacačem raketa *Orkan*, ništa nije moglo zaustaviti neminovnu sudbinu nestanka 18. korpusa. Poniženje je time bilo veće jer je tadašnji zapovjednik SVK general-potpukovnik Milan Čeleketić, na mjesto zapovjednik SVK u veljači 1994. godine, došao upravo sa mjesta zapovjednika 18. zapadnoslavonskog korpusa SVK.

---

[962] Domagoj Štefančić, *„Uzvratni udar" Taktička vježba Srpske vojske Krajine u ožujku 1995.*, Magazin Vojna povijest br. 65, kolovoz 2016., str. 22 – 25
[963] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 23/3-12 od 10. 3. 1995., Obaveštenje o unapređenju*
[964] Domagoj Štefančić, *Autocesta – okosnica rata u zapadnoj Slavoniji,* Radovi Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu br. 43 (2011.), Zagreb, 2011., str. 438 – 439
[965] Nav. dj., str. 441
[966] Nav. dj., str. 450 – 452

Zapovjednik SVK, gore spomenuti general Čeleketić, sačinio je 5. svibnja 1995. godine izvješće o stanju u SVK poslije *agresije* na teritoriju zapadne Slavonije. Na početku svoga izvješća general Čeleketić želi skinuti stigmu krivice za *gubitak* zapadne Slavonije sa GŠ SVK i to ističući činjenicu da je GŠ SVK bio protiv otvaranja autoceste iz aspekta obrane zapadne Slavonije. Odnosno, otvaranje autoceste dovelo je hrvatske snage u povoljan operativno-taktički položaj koji se nikakvim vojnim potezima nije mogao u neutralizirati ili barem umanjiti. Potom se ističe aktivnost zapovjedništva 18. korpusa na provedbi mobilizacije svojih postrojbi te pripremi za izvršenje obrane.

Sa svoje strane, podvlači Čeleketić, odmah nakon početka napada hrvatskih snaga 1. svibnja, GŠ SVK, svjestan nadmoći hrvatskih snaga te nepovoljnog operativno-taktičkog položaja, zapovjedio je ustrojavanje interventnih snaga iz sastava svih korpusa SVK. Navdene interventne snage trebale su biti jačine ojačane brigade te poslužiti kao pričuva zapovjedništvu 18. korpusa za intervenciju na najugroženijim smjerovima. Međutim, ističe Čeleketić, zapovjedništva korpusa nisu mogla provesti navedenu zapovijed jer su vojnici odbili ići u borbu van svoga domicilnog područja (ovdje se potom ističe primjer pješačke bojne iz sastava 11. slavonskobaranjskog korpusa, jačine 350 ljudi, koja je po dolasku u Laktaše, Bosna i Hercegovina, odbila nastaviti put prema zapadnoj Slavoniji). Isto tako, GŠ SVK je 1. svibnja zapovjedio demonstrativni napad postrojbi 11. korpusa u istočnoj Slavoniji, radi olakšavanja situacije 18. korpusa i odvlačenja dijela hrvatskih snaga, što je ignorirano od strane zapovjedništva 11. korpusa. Na kraju svoga izvješća general Čeleketić ističe dva faktora od najvećeg značenja za SVK. Prvi se odnosio na intenzivan rada na podizanju morala kod pripadnika SVK, a drugi na isto tako intenzivan rad u pogledu pojačanih izvještajnih aktivnosti prema hrvatskim snagama sa ciljem uočavanja indikatora priprema za daljnju *agresiju* prema području RSK[967].

Bez obzira na pokušaj general Čeleketića za *obranom svoga obraza*, *Skupština* RSK donijela je 18. svibnja 1995. godine *Odluku o razrješenju komandanta SVK* te je istoga dana donijeta i *Odluka o postavljenju komandanta SVK,* a za novog *komandanta* SVK *Skupština* RSK imenovala je general-potpukovnika Milu Mrkšića[968].

Odmah nakon preuzimanja dužnosti *komandanta* SVK general Mrkšić sačinio je iscrpno izvješće za VSO RSK koje je obuhvatilo slijedeće dokumente: *Stanje u SVK i problemi za čije rješavanje je nadležan VSO RSK, Koncept nove organizacije i formacije SVK, Osnove za*

[967] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 15, str. 46 – 51

[968] Nav. dj., dokument 38, str. 90 i dokument 39, str. 90

transformaciju SVK i karakteristike postojeće organizacije i formacije SVK, Ciljevi i zadaci SVK kao polazišta za organizacijsko i formacijsko usavršavanje, Opredjeljenje i stavovi kao polazišta za koncentriranje organizacijsko-formacijske strukture SVK i *Obrazloženje prijedloga za transformaciju SVK.*

U dokumentu *Stanje u SVK i problemi za čije rješavanje je nadležan VSO RSK,* odnosno, na početku istoga ističe se zamjetan pad, tijekom dužeg vremena, ukupne borbene sposobnosti SVK u odnosu prema ubrzanom rastu borbene moći hrvatskih snaga. Jedini garant opstanka RSK su njezine oružane snage, odnosno, SVK čiji je najvažnija zadaća *obrana od hrvatske agresije*. Da bi mogla izvršiti navedenu zadaću SVK ne smije zaostajati za stanjem i mogućnostima hrvatskih snaga. Mrkšić podcrtava da se u organizacijskom smislu SVK malo ili ništa pomaknula u svom razvoju od svoga nastanka. Nadalje, apostrofira se pitanje financiranja SVK. Iako je proračun donijet, do trenutka preuzimanja dužnosti Mrkšića, isplaćeno je svega 27 208 877 dinara ili 13,46% od planiranih sredstava. Od tih sredstava 54% otišlo je na isplate vojnika. I dalje je prisutan problem velike nelikvidnosti, koja je iznosila preko deset milijuna dinara. Kao posebno sramotno, Mrkšić ističe odnos prema isplatama dodataka za ranjene i poginule vojnike SVK te je navedeni dug po navedenoj stavci iznosio 800 000 dinara. Isto tako prisutan je kronični nedostatak pričuvnih dijelova za motorna vozila, a za obavljeni remont SVK je dužna 2,5 milijuna dinara. Pričuve hrane za postrojbe SVK iznosila je za 15-20 dana rata, a što se tiče pričuva odjeće i obuće te ostalih intendantskih sredstava one nisu postojale. Uz gore spomenuto ne postojanje pričuva u sektoru intendantske opskrbe isto je slučaj bio i kod sredstva sanitetske službe (opća nestašica svih vrsta lijekova).

U sustava veza SVK ne raspolaže suvremenim sredstvima veze te su inferiorna u odnosu na sredstva sa kojima raspolažu hrvatske snage. Sa postojećim sredstvima SVK uspijeva osigurati jedva 40% neophodnih veza, dok se ostalo osigurava preko civilnog telefonskog sustava. Procjena generala Mrkšića bila je da će u odsudnom trenutku čitav sustav veza biti uspješno paraliziran od strane protivnika. U odnosu prema segmentu popune SVK, Mrkšić ističe nepovoljnu starosnu strukturu vojnih obveznika (stariji od 45 godina činili su 24% vojnih obveznika, odnosno, četvrtinu ukupnog broja). S obzirom na navedeno, Mrkšić je predložio smanjenje ratnog ustroja SVK sa sadašnjih 80 080 vojnih obveznika (realno 62 483 vojna obveznika) na 50 000 vojnika. Mrkšić predlaže dogradnju postojećeg *Zakona o SVK* unošenjem odredbi o proširenju služenja vojne obveze i na žene u pozadinskim (logističkim) postrojbama te postrojbama službe veze. Trenutno je u SVK bilo angažirano 768 žena, a ovim izmjenama zakona osigurala bi se popuna SVK sa najmanje 5000 žena vojnih obveznika ćime bi se oslobodio dio vojnih obveznika za popunu ratnih postrojbi. Po pitanju popune djelatnim

vojnim osobama ističe se podatak da u VJ ima 2848 djelatnih vojnih osoba od čega je 1107 (39%) razmješteno u SVK.

Glavni problem borbenog morala vojnika SVK, posebno naglašava Mrkšić, došao je do potpunog izražaja prilikom *agresije* na zapadnu Slavoniju, kada je većina vojnih obveznika odbila napustiti svoju matičnu teritoriju, uz obrazloženje da ne želi ratovati izvan područja svojih općina. Mrkšić ističe podataka o najvećem broju novaka i vojnih obveznika koji izbjegavaju ispunjavanje obveza prema SVK dolazi upravo sa područja Knina. Uz sve navedeno, na moral vojnika izuzetno loše djeluje ne mogućnost poduzimanja mjera protiv osoba koje su napustile RSK i sada žive na području SR Jugoslavije.

U dokumentu *Koncept nove organizacije i formacije SVK* najvažnija promjena u odnosu na postojeće stanje je ustrojavanje *Korpusa specijalnih jedinica* sa oklopnom brigadom i brigadom *specijalne namjene*. Na navedeni dokument nadovezuje se dokument pod nazivom *Osnove za transformaciju SVK i karakteristike postojeće organizacije i formacije SVK*. U navedenom dokumentu general Mrkšić ističe postojeće stanje SVK u segmentu formacije kao statično, glomazno i posebno neusklađeno u veličini organizacijskih elemenata u odnosu prema realnim mogućnostima popune. Tako je osnovno operativno ustrojavanje SVK izvršeno prema korpusima pri čemu je jedini kriteriji za ustrojavanje korpusa bila regionalna odrednica. Unutar korpusa ustrojene su brigade čiji pješački sastavi imaju karakteristiku najslabije popunjenosti, pri čemu trebaju obavljati najvažnije zadaće, uz najlošiju obučenost te nedovoljnu spremnost za borbena djelovanja. U segmentu opremljenosti naoružanjem stanje je ostalo isto prema zatečenom nakon odlaska JNA u svibnju 1992. godine, a preraspodjela prema potrebama nije nikada provedena. Tako su ustrojavani određeni sastavi (oklopni, topnički…itd) gdje za to nije bilo potrebe, a tamo gdje je bila potreba nije bilo raspoloživih sredstava. Mrkšić ističe potpuni izostanak mogućnosti izvođenja manevra. Uz sve navedeno, Mrkšić ističe dva porazna primjera. Iako je SVK imala 5000 profesionalnih vojnika po ugovoru nije postojala niti jedna profesionalna postrojba te ne postojanje niti jedne postrojbe koja predstavlja slobodne snage (strateška pričuva, postrojba drugog ešalona…itd).

U dijelu koji se odnosi na *Ciljeve i zadatke SVK kao polazišta za organizacijsko i formacijsko usavršavanje* ističe se glavni cilj uspješnog odolijevanja napadu hrvatskih snaga u trajanju od 10 do 15 dana bez neposredne pomoći VRS i VJ. Postojeći cilj moguće je izvršiti ukoliko SVK uspješno provede slijedeće zadaće:

- stalno praćenje aktivnosti hrvatskih snaga,
- spremnost za ubacivanje posebnih postrojbi u operativnu pozadinu protivnika,
- čvrsto zaposjedanje *graničnog pojasa*,

- izvođenje uporne obrane određenih smjerova pa i po cijenu okruženja i prihvaćanja borbe do potpunog žrtvovanja,
- spremnost da se gotovim snagama odmah krene u napad na smjerovima gdje protivnik ima težište napada,
- brzo ustrojavanje pričuvnih snaga te njihovo upućivanje na težišne smjerove,
- vođenje protudesantne borbe gdje dođe do izvođenja padobranskog ili helikopterskog desanta,
- nanošenje udara kroz vršenje protunapada, protuudara i protuofenzive na određenim smjerovima,
- izvođenje obrambenih borbenih djelovanja samostalno i u zajedničkom djelovanju sa VRS i VJ,
- vršenje manevra snagama bojni i ukupnim snagama do razine jedne brigade rodovskog sastava po pravcima izvođenja borbenih djelovanja,
- ojačavanje postrojbi u kriznim situacijama snagama jačine od satnije do bojne,
- zaštita stanovništva i organizacija njihove evakuacije sa ugroženih teritorija,
- priprema i izvođenje borbenih djelovanja u i oko naseljenih mjesta,
- obrambena i aktivna djelovanja na grebenima planina,
- ostvarenje zajedničkog djelovanja zrakoplovstva, pješaštva i oklopno-mehaniziranih postrojbi,
- izvođenje borbenih djelovanja na Dunavu i Dravi te sprečavanje korištenja navedenih rijeka od strane protivnika,
- priprema i obuka svih novaka i vojnih obveznika za borbena djelovanja,
- neprekidno usavršavanje vojne organizacije te time povećavati efikasnost vojne organizacije u cjelini,
- efikasna organizacija protuzračne obrane objekata od vitalnog značaja i najvažnijih elemenata borbenog rasporeda i
- izvođenje zadaća u uslovima zime i velikih hladnoća.

U slijedećem dokumentu pod nazivom *Opredjeljenje i stavovi kao polazišta za koncentriranje organizacijsko-formacijske strukture SVK* utvrđuju se temelji na kojima se mora izvršiti dogradnja postojeće organizacijsko-formacijsko strukture SVK:

- ustroj prilagoditi realnom broju vojnih obveznika,
- računati na značajnu ulogu dobrovoljaca,
- preispitati postojeći broj korpusa i brigada,
- u sastav SVK ugraditi postojeću Operativnu grupu *Pauk* kao poseban korpus,

- razmotriti mogućnosti i potrebu ustrojavanja divizija kao samostalnih operativnih postrojbi u sastavu korpusa,
- specijalne postrojbe ustrojiti u korpus, a izvidničke i policijske postrojbe razmjestiti u korpuse,
- izdvojiti vojnike starije od 40 godina te od njih ustrojiti postrojbe za osiguranje teritorija, a sa novacima i vojnim obveznicima do 30 godina popuniti najvažnije borbene sastave koji imaju zadaću napadnih djelovanja,
- u sastavu specijalnih postrojbi ustrojiti protuteroristički sastav, padobransku postrojbu i postrojbu ronioca,
- ustrojiti posebnu postrojbu za borbena djelovanja na planinskom zemljištu (razine bojne) koju popuniti novacima i vojnim obveznicima problematičnog ponašanja (kaznena postrojba),
- izvršiti veću integraciju zrakoplovstva i postrojbi vojske,
- dograditi sustav logističkog osiguranja kroz logističke (pozadinske) baze i
- dograditi i usavršiti ustroj GŠ SVK.

U posljednjem dokumentu *Obrazloženje prijedloga za transformaciju SVK* izražava se mišljenje, ukoliko se izvrši preustroj SVK na temelju ranije iznijetog, postiglo bi se stvaranje oružane sile uvijek spremne za reakciju na svako iznenađenje te uspješno suprotstavljanje hrvatskim snagama. Prvi korak u tom smjeru ustrojavanje je *Korpusa specijalnih jedinica* relativno malog brojnog stanja (3000 vojnika), ali zato popunjen suvremenim naoružanjem i vojnom opremom te pokretan i uvijek spreman za borbena djelovanja. Time se rješava problem stvaranje pričuvnih postrojbi za djelovanje na najkritičnijim smjerovima[969].

Zapovjedništvo 18. zapadnoslavonskog korpusa djelovalo je u Novoj Topoli pored Banja Luke te je izvijestilo GŠ SVK, 10. lipnja 1995. godine, o ustrojavanju jedne pješačke bojne (jačine 250 vojnika) od ostataka postrojbi 18. korpusa i potom upućivanja navedene pješačke bojne u sastav 26. pješačke brigade 39. banijskog korpusa. Uz to novi zapovjednik ostataka 18. zapadnoslavonskog korpusa, pukovnik Slobodan Perić, predložio je ustrojavanje jedne brigade u sastavu 11. slavonskobaranjskog korpusa od izbjeglih vojnih obveznika sa područja zapadne Slavonije što je prihvaćeno od strane GŠ SVK[970].

Obavještajna uprava Glavnog stožera HV-a izvijestila je 28. lipnja 1995. godine Ured predsjednika Republike Hrvatske o svojim saznanjima o upućenim pojačanjima iz VJ u SVK

[969] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 51, str. 112 – 127
[970] Nav. dj., dokument 67, str. 149 – 150

tijekom lipnja. Prema navedenom izvješću je 12. lipnja na Banovinu pristiglo 10 oklopnih transportera iz sastava 2. motorizirane brigade iz Valjeva za ojačanje 39. banijskog korpusa SVK. Dan kasnije u Slunj je stiglo 26 tenkova *M-84* (iz 211. oklopne brigade iz Niša) za popunu novoustrojene oklopne brigade *Korpusa specijalnih jedinica.* Na udbinski aerodrom stiglo je 19. lipnja raketno naoružanje (dva borbena kompleta) za helikoptere *MI-8*.

Uz navedeno naoružanje na okupirana područja Hrvatske pristižu dragovoljci te mobilizirani vojni obveznici sa područja Republike Srbije. Prema navedenom izvješću na područje Plaškog 4. lipnja iz Srbije dolazi skupina od 100 dobrovoljaca, a do 13. lipnja na području Knina nalazilo se oko 800 dobrovoljaca sa područja Srbije. Istoga dana na područje Batnoga dolazi 150 mobiliziranih vojnih obveznika iz Srbije, a idućeg dana oko 400 mobiliziranih vojnih obveznika raspoređeno je na području Vukovara. Istoga dana u Slunj dolazi skupina od oko 500 mobiliziranih vojnih obveznika sa područja Srbije. U Plaški 15. lipnja dolazi skupina od 120 dobrovoljaca iz Srbije, dok je idućeg dana iz Novoga Sada na područje Slunja stigla skupina mobiliziranih vojnih obveznika (oko 800), kojoj se idućeg dana priključila skupina mobiliziranih vojnih obveznika sa područja Srbije (oko 2300). Mobilizirani vojni obveznici sa područja Srbije razmješteni na području Slunja iskorišteni su za popunu postrojbi *Korpusa specijalnih jedinica*, a i sam zapovjednik korpusa pukovnik Milorad Stupar upućen je iz garnizona VJ u Pančevu. Posljednja dolazi skupina od 80 dobrovoljaca na područje Šodolovaca u istočnoj Slavoniji 17. lipnja[971].

U cilju podizanja morala nakon *gubitka* zapadne Slavonije te kao odgovor na veliki vojni mimohod HV-a održan na Jarunu u Zagrebu 30. svibnja 1995. godine, na *Vidovdan*, 28. lipnja, organizirana je *vojna parada* postrojbi SVK na vojnom poligonu Slunj. Navedena *vojna parada* iskorištena je za prezentaciju nove elitne postrojbe SVK *Korpusa specijalnih jedinica* (zapovjednik korpusa pukovnik Milorad Stupar istoga dana promaknut je u čin general-majora SVK). Na početku svečane *vojne parade* vladika gornjokarlovački Nikanor Bogunović blagoslovio (*osvestio*) je ratne zastave postrojbi SVK. Potom je uslijedio defile postrojbi SVK i *Korpusa specijalnih jedinica* po ešalonima,a sve je okončano nezaobilaznim *kulturno-umjetničkim programom.* Tijekom održavanja *vojne parade* stigla je i „čestitka“ HV-a u obliku letaka bačenih iz bespilotne letjelice[972]. Glavni cilj *vojne parade Vidovdan-95* bio je pokušaj stabiliziranja ozbiljno poljuljanog morala pripadnicima SVK i stanovništvu RSK u mogućnost efikasne obrane nakon debakla u zapadnoj Slavoniji.

---

[971] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, *Prilog 2-25,* Zagreb, 2007.

[972] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 372 – 378 i Tomislav Šulj, *Vojna parada pobunjenih Srba u Slunju lipnja 1995.,* Magazin Vojna povijest br. 51, Zagreb, lipanj 2015., str. 60 – 69

U međuvremenu je *Skupština* RSK 18. svibnja 1995. godine formirala *Državnu komisiju za utvrđivanje uzroka i načina pada Zapadne Slavonije* te je za predsjednika iste imenovala pukovnika Slobodana Perića. Navedena *Državna komisija* dovršila je svoje končano izvješće 11. srpnja te ga potom uputila u *Skupštinu* RSK. Temeljna pitanja na koje je *Državna komisija* trebala dati odgovore bila su: *kako je pala zapadna Slavonija*, *zašto je pala zapadna Slavonija* i *tko je odgovoran za pad zapadne Slavonije.*

Odgovor na prvo pitanje: *kako je pala zapadna Slavonija* daje se u prvom dijelu spomenutog izvješća. Tako *Komisija* daje opis svih događaja od 24. pa do 30. travnja vezanih za incidente na autocesti kroz zapadnu Slavoniju (spomenuti već prije) koji su doveli do zatvaranja autoceste za promet 28. travnja. Iako je posredstvom zapovjedništva UNPROFOR-a u Zagrebu dogovoreno ponovno otvaranje autoceste za 1. svibnja, zapovjedništvo 18. zapadnoslavonskog korpusa 30. travnja izvješćuje javnost da autocesta do daljnjega ostaje zatvorena za sav promet. Ova odluka je donijeta na temelju informacija kojima je raspolagao GŠ SVK o koncentraciji hrvatskih snaga u područjima Kutine, Novske, Pakraca, Lipika i Nove Gradiške. Istovremeno je GŠ SVK zapovjedio podizanje borbene spremnosti postrojbi 18. zapadnoslavonskog korpusa kroz provedbu mobilizacije, sa odazivom vojnih obveznika od 95 do 100%. Iz zapovjedništva UNPROFOR-a stigao je zahtjev za hitnim otvaranjem autoceste te upozorenje zapovjedniku 18. zapadnoslavonskog korpusa da će snositi odgovornost za posljedice ukoliko ne dozvoli otvaranje autoceste. Zapovjednik 18. korpusa (pukovnik Lazo Babić) prenio je navedeno upozorenje GŠ SVK, koji je ostao pri ranijem stavu o neotvaranju autoceste. Po primitku navedenog odgovora, u ranim jutarnjim satima 1. svibnja, postrojbe UN-a napuštaju svoje nadzorne točke te se kompletno ljudstvo UN-a premješta u svoje kampove. Od strane pripadnika UN-a izvješten je *Centar bezbjednosti* u Okučanima o početku hrvatske operacije za otvaranje autoceste 1. svibnja u 6.00. Ista informacija je odmah proslijeđene GŠ SVK iz kojega je stigao odgovor da prate situaciju. Na kraju prvog djela izvješća zaključuje se: *odluka naših vlasti, odnosno, GŠ SVK da se autoput ne otvori poslužila je Hrvatskoj strani kao neposredan povod i opravdanje pred međunarodnom javnosti za agresiju na RSK, odnosno Zapadnu Slavoniju.* Potom se u izvješću opisuje tijek borbenih djelovanja 18. zapadnoslavonskog korpusa (ista će biti opisana u dijelu o samom korpusu).

Drugi dio izvješća, koji odgovara na pitanje *zašto je pala zapadna Slavonija*, polazi sa stajališta geografskog položaja zapadne Slavonije, odnosno, kao *dijela* RSK koji je objektivno bilo najteže braniti. U kontekstu navedenog ističe se činjenica o nepostojanju kopnene veze između zapadne Slavonije i ostalog područja RSK te se kopnena veza održavala isključivo

preko mosta kod Stare Gradiške. Za 18. korpus presudna činjenica bila je i brojnost samoga korpusa, koji je u najoptimističnijem scenariju imao jačinu od 5000 ljudi. Samo područje zapadne Slavonije, ističe *Komisija*, moglo je sigurno ostati u sastavu RSK, samo u dva slučaja. U prvom slučaju, kroz postizanje konačnog mirovnog ugovora za područje bivše jugoslavenske države i u drugom slučaju, kroz uspješnu obranu angažiranjem većeg broja postrojbi SVK sa drugih područja RSK te uz djelotvornu pomoć snaga VRS. Kao poseban faktor destabilizacije stanja na području zapadne Slavonije, nakon otvaranja autoceste za promet 21. prosinca 1994. godine, ističe se rad hrvatskih izvještajnih službi na izazivanju političkih sukoba između srpskih političkih aktera (*strategija izazivanja programiranih nemira*). Nadalje, kao negativan faktor ističe se uloga zapovjednika 18. zapadnoslavonskog korpusa pukovnika Laze Babića, koji je obmanjivao GŠ SVK iznoseći neistine o borbenoj sposobnosti korpusa (navedena „frizirana“ izvješća korpusa protežu se još od vremena kada je korpusom zapovijedao tadašnji pukovnik Čeleketić, a sadašnji general i zapovjednik SVK). Vrhunac slabljenja i destabilizacije 18. korpusa događa se u trenutku kada Čelekatić zapovijeda Babiću premještanje zapovjednog mjesta korpusa iz Okučana u Staru Gradišku što je za većinu postrojbi bio „signal“ za napuštanje zapadne Slavonije. Uz sve navedeno ističe se pojava šverca i organiziranog kriminala nakon otvaranja autoceste te lokalni SUP koji nije mogao zaustaviti kriminalne djelatnosti što je imalo poguban utjecaj na moral stanovništva. Na temelju svega pobrojanog *Državna komisija* zaključuje kako je glavni razlog pada zapadne Slavonije svjesno ignoriranje navedenih problema od strane državnog vrha RSK i zapovjednog vrha SVK čime je onemogućena pravovremena organizacija obrane. Samo zapovjedništvo 18. korpusa nije pravovremeno uočilo indikatore *agresija* iako je raspolagalo uvjerljivim podacima o početku operacije sa radikalnim ciljem, a ne o operaciji demonstracije sile. O nepravilnosti u radu zapovjednika 18. korpusa najbolje govori činjenica, prema *Komisiji*, što zapovjedno mjesto korpusa nije smjestio u središte borbenih djelovanja, odnosno, u Okučane, nego je već 1. svibnja, poslijepodne, premjestio u Staru Gradišku, a 2. svibnja u jutarnjim satima, preko Save, u Bosansku Gradišku. Prema mišljenju *Komisije* već od podneva 1. svibnja zapovjednik korpusa Babić počeo je ozbiljno gubiti nadzor nad situacijom na bojištu.

U posljednjem dijelu izvješća *tko je odgovoran za pad zapadne Slavonije Komisija* je navela sljedeće osobe kao glavne krivce za pad zapadne Slavonije: predsjednik Mile Martić, (zbog ignoriranja preporuka VSO), general-potpukovnik Milan Čeleketić (zbog nefunkcioniranja sustava obrane), pukovnik Lazo Babić (zbog lošeg vođenja 18. korpusa prilikom borbenih djelovanja), ministar obrane RSK pukovnik Rade Tanjga (zbog neprovedbe

plana obrane), potpukovnici Stevan Babac i Milenko Babić zbog lošeg vođenja svojih brigada, potpukovnik Borivoje Pavlović zbog dezertiranja postrojbe kojom je zapovijedao te djelatnici MUP-a RSK Nebojša Pavković (zamjenik ministra unutrašnjih poslova RSK), Drago Veselinović (*sekretar* SUP-a zapadna Slavonija) i Stevan Kresović (načelnik stanice *milicije* Okučani) zbog neobavljanja profesionalnih dužnosti[973].

Na temelju izvješća *Državne komisije*, čiji zaključci, a pogotovo impliciranje krivice za pad zapadne Slavonije, ponukali su GŠ SVK na sačinjavanje svoga izvješća od strane *Komisije za pokretanje odgovornosti vojne organizacije za pad Zapadne Slavonije*. Za predsjednik *Komisije* imenovan je pukovnik Rade Vujaklija. a za zamjenika pukovnik Kosta Novaković. *Komisija* je započela sa svojim radom, na temelju zapovijedi *Komandanta* GŠ SVK, još 28. svibnja, a 13. srpnja, samo dva dana po objavljivanju izvješća *Državne komisije*, objavila je i svoje izvješće. Na početku iznošenja zaključaka *Komisija* iznosi podatak o izvršenom razgovoru sa 43 osobe iz sastava 18. zapadnoslavonskog korpusa ne temelju kojih su i oblikovani zaključci. Prvi zaključak se odnosi na konstataciju da GŠ SVK, a niti zapovjedništvo 18. korpusa nisu poduzeli adekvatne mjere u sprječavanju iznenadnog napada hrvatskih snaga. Mjere koje su poduzete u sustavu obrane nisu bile potpune i usuglašene po cilju, mjestu i vremenu izvođenja. Nadalje, *Komisija* zaključuje da je nakon otvaranja autoceste došlo do infiltracije hrvatske izvještajne službe na područje zapadne Slavonije u cilju slabljenja morala vojske i stanovništva što nije adekvatno suzbijano od strane tijela *državne bezbjednosti* RSK. Ističe se neistinito izvješćivanje zapovjedništva 18. korpusa o stvarnom stanju borbene spremnosti postrojbi, događajima na terenu i mogućnostima obrane korpusa. Kao karakteristično ističe se slaba provedba obuke prema ratnom planu unutar 18. korpusa te nakon početka napada hrvatskih snaga dolazi do masovnog osipanja postrojbi zbog odlaska vojnih obveznika i pričuvnih časnika radi evakuacije svojih obitelji južno od rijeke Save. Kao kritika rada GŠ SVK ističe se mali utjecaja GŠ SVK na postupanje 18. zapadnoslavonskog korpusa prilikom borbenih djelovanja te se posebno podvlači činjenica o organizaciji odsudne obrane na kanalu Strug. *Komisija* je tijekom razgovora sa odgovornim zapovjednicima korpusa došla do zaključka o potpunom izostanku poznavanja borbenih mogućnosti postrojba sa kojima su zapovijedali što se u prvom redu odnosilo na izvođenje borbenih djelovanja u zoni odgovornosti brigada podčinjenih korpusu. Kao zaključak

[973] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, Državna komisija za utvrđivanje uzroka i načina pada Zapadne Slavonije, Izvještaj o uzrocima i načinu pada Zapadne Slavonije od 11. 7. 1995.*

Komisija predlaže dostavljanje svih prikupljenih materijala vojnom tužitelju na daljnje postupanje jer postoje elementi za podizanje kriviičnih prijava protiv odgovornih osoba[974].

Na inicijativu veleposlanika SAD u Hrvatskoj Petera Galbraith osmišljen je plan mirne reintegracije okupiranih hrvatskih područja pod nazivom plan *Z-4*. Prema navedenom planu područje tzv. Krajine postalo bi samostalan entitet u sklopu Republike Hrvatske pod nazivom *Srpska Krajina* sa visokim stupnjem neovisnosti (himna, zastava, novčana jedinica, svojim unutarnjim snagama sigurnosti, zabranom razmještaja postrojbi HV-a na području *Srpske Krajine*…itd), odnosno, *država u državi*. Međutim, vodstvo RSK odbija navedeni plan te se time uklanjaju posljednje prepreke za izvršenje reintegracije okupiranih hrvatskih područja Banovine, Korduna, Like i sjeverne Dalmacije provedbom vojne operacije[975].

Budući se situacija nakon odbijanja prihvaćanja plana *Z-4* počela ozbiljno komplicirati za pobunjene Srbe, uz sve izgledniji opći napad postrojbi HV-a, Milan Martić je u funkciji predsjednika RSK, 28. srpnja 1995. godine, proglasio *ratno stanje* na području cijele RSK[976].

GŠ SVK je 30. srpnja uputio VSO prijedlog za ustrojavanje *Vanrednih vojnih sudova* što je bio eufemizam, prema priznanju samoga zapovjednika SVK, za uvođenje prijekih sudova koji su trebali izricati samo jednu vrst kazne – smrtne kazne. Cilj uvođenja ovih sudova bio je prije svega psihološki učinak na vojne obveznike u segmentu discipline, odnosno, sprječavanje masovnih pojava napuštanja postrojbi. *Vanredni vojni sudovi* trebali su biti osnivani na razini postrojbi SVK od strane viših časnika same postrojbe[977].

Komandant SVK general-potpukovnik Mile Mrkšić uputio je 31. srpnja 1995. godine zapovijed postrojbama SVK za postupanje u uvjetima proglašenoga *ratnog stanja*. Tako je zapovjedio pripreme za postupanje prema uredbi o osnivanju *Vanrednih vojnih sudova.* Potom je zapovjedio 7., 15., 21. i 39. korpusu ustrojavanje jedne bojne, kao pričuvne postrojbe korpusa za izvođenje manevra na području odgovornosti korpusa. Nadalje, zapovjedio je pojačano izvršenje uređenja položaja postrojbi te u navedenu svrhu, a i u svrhu

---

[974] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 100, str. 206 – 226

[975] Davor Marijan, *Oluja*, Hrvatski memorijalno dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 410

[976] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 142, str. 282

[977] Nav. dj., dokument 154, str. 294 – 297

same obrane, angažman svega sposobnog stanovništva. Uz navedeno, zapovjeđena je i pojačana provedba maskiranja položaja postrojbi[978].

General-potpukovnik Mrkšić je 2. kolovoza potpisao *Odluku za dalja djelovanja*. Glavni naglasci zapovjedi su:

- sve postrojbe SVK nalaze se u najvišem stupnju borbene gotovosti, a sa dijelom postrojbi izvode se borbena djelovanja na grebenu Dinare i u obrani smjera Bosansko Grahovo – Strmica,
- zadaća postrojbi SVK je krnje upornom obranom zaustaviti eventualni napad postrojbi HV-a na smjerovima napada uz istovremeno izvođenje operacije za ovladavanjem komunikacijom Knin – Bosansko Grahovo – Drvar te ovladavanjem grebenom Dinare,
- zadaća postrojbi 7. sjevernodalmatinskog korpusa, ojačanog 2. gardijskom brigadom KSJ te 1. pješakom bojnom 103. pješačke brigade, izvođenje je operacije *Vaganj-2*, odnosno, sprječavanje prodora hrvatskih snaga sa juga i zapada,
- zadaća 15. ličkog korpusa uporna je obrana smjerova koji sa zapada vode u smjeru zapadne Bosne te u svoj pozadini čvrsto drži crtu dodira sa snagama 5. korpusa Armije BiH, a sa dijelom snaga sudjeluje u operaciji *Vaganj-2* u smjeru Bosanskog Grahova kao pomoć snagama *2. krajiškog korpusa* VRS te jednim dijelom snaga zatvara smjer Ripački klanac – Spasovo, od dodijeljenih snaga iz KSJ (vod tenkova i vod pješaštva) ustrojiti pričuvu na području Bruvna za brze intervencije prema potrebi,
- zadaća 21. kordunaškog korpusa je uporna obrana svoje zone odgovornosti te u slučaju prodora protivnika preko područja Banovine, orijentira svoju 19. pješačku brigadu za zaustavljanje prodora protivnika, a u slučaju prodora protivnika smjerom Plaški – Slunj dio svojih snaga na lijevom krilu orijentira prema protivniku u zajedničkom djelovanju sa postrojbama KSJ,
- zadaća 39. banijskog korpusa je upornom obranom spriječiti prodor protivnika na područje Banovine, a u slučaju napada postrojbi 5. korpusa Armije BiH treba zadržati postojeće crte bojišta, izvršiti ojačanje korpusa jednim teškim topničkim divizijunom 130 mm,
- zadaća KSJ, bez 2. gardijske brigade, a ojačan sa 75. motoriziranom brigadom, je razmještaj u području Slunja sa gotovošću za napad u smjeru Slunj – Glina i Slunj – Plaški te na taj način predstavlja operativnu pričuvu za Liku, Kordun i Baniju, sa glavnim

[978] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 160, str. 303

ciljem sprječavanja prodora hrvatskih snaga preko Banovine i smjerom Ogulin – Slunj – Cazin,

- operativna grupa *Pauk*, u slučaju napada HV-a, postaje pričuva *Komandanta* SVK sa gotovošću za intervenciju na ugroženim smjerovima i

- za nositelja objedinjenih djelovanja 21. i 39. korpusa te KSJ i OG *Pauk* imenuje se general-potpukovnik Mile Novaković[979].

U 6.30 sati 4. kolovoza 1995. godine zapovjednik SVK Mile Mrkšić uputio je protestno pismo (brzojav) zapovjedništvu UNPROFOR-a u Zagrebu o početku hrvatske *agresije* na RSK te se u njemu zahtjeva poduzimanje svih mjera od strane snaga UNPROFOR-a u cilju zaustavljanja navedene *agresije* i hitno izvješćivanje o istom Vijeća sigurnosti UN-a te Glavnog tajnika UN-a[980]. Međutim, ništa više nije moglo zaustaviti provedbu hrvatske vojno-redarstvene operacije *Oluja*, čijem početku je najviše doprinijela *kratkovidnost* političkog rukovodstva RSK odbijanjem prihvaćanja plana *Z-4*.

Istoga dana, u 16.45 minuta, svojim *Naređenjem* oglasio se i *Vrhovni savjet obrane* RSK svojim *Naređenjem* gdje u uvodnom djelu stoji: *zbog novonastale situacije izazvane općom otvorenom agresijom Republike Hrvatske na Republiku Srpsku Krajinu i nakon prvih početnih uspjeha u obrani došlo je do ugrožavanja velikog djela teritorija sjeverne Dalmacije i Like.* Potom u samom *Naređenju* stoji: *da se izvrši planska evakuacija sveg za borbu nesposobnog stanovništva iz općina: Knin, Benkovac, Obrovac, Drniš i Gračac.* U slijedećoj točci *Naređenja* propisuje se: *evakuaciju sprovoditi planski prema pripremljenim planovima pravcima koji vode preko Knina i dalje preko Otrića prema Srbu i Lapcu.* Na kraju *Naređenja* stoji uputa za traženje pomoći od snaga UNPROFOR-a za izvršenje navedene evakuacije, a samo *Naređenje* „nosi“ potpis predsjednika VSO RSK Milana Martića[981].

GŠ SVK izdao je 5. kolovoza 1995. godine posljednju zapovijed na području tzv. „Republike Srpske Krajine“ i to u obliku *Naređenja za hitno poduzimanje mjera radi stabilizacije obrane.* U uvodnom djelu *Naređenja* stoji: *odluka o evakuaciji stanovništva sa ugroženih prostora RSK negativno je utjecala na borbenu spremnost jednog djela jedinica. Dio vojnika i starješina napustio je svoje jedinice i otišao da osobno zbrine porodice. Odlični rezultati postignuti u borbenim djelovanjima prvih 15 sati ovakvim postupcima dovedeni su u pitanje, a kod djela jedinica i anulirani. Postavljene zadatke za organizaciju obrane po dubini jedan broj starješina i vojnika neozbiljno je shvatio. U toku izvršenja jedinice nisu posjedale*

[979] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90-PT), *GŠ SVK, Str. pov. br. 3-480 od 2. 8. 1995., Odluka za dalja dejstva*
[980] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90-PT), *GŠ SVK, br. 07-1319 od 4. 8. 1995.*
[981] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90-PT), *RSK, VSO, br. 2-3113-1/95 od 4. 8. 1995., Naređenje*

dobivene rajone za obranu, nego su pomiješane sa izbjeglim narodom, nastavile kretanje sve do granice sa Republikom Srpskom. Ovakvi postupci ozbiljno su ugrozili opstanak i životnu sigurnost boraca koji su ostali da vode borbena djelovanja sa neprijateljem. Prateći situaciju na bojištu i pokrete neprijatelja uočava se da jedan broj naših jedinica nema dodira sa neprijateljem. Udaljenost iznosi i do 10 kilometara. U isto vrijeme jedinice 15., 21. , 39. i 11. korpusa bilježe značajne uspjehe u nedozvoljavanju neprijatelju osvajanja bez velikih žrtava.

Potom se u *Naređenju* navode konkretne mjere koje je potrebno poduzeti radi *nastavljanja organizirane obrane na cijeloj teritoriji RSK.* Tako je zadaća 7. sjevernodalmatinskog korpusa bila stabilizacija obrane na crti Mala Dinara – Otrić – Malovan te upornom obranom spriječiti zauzimanje Knina bez borbe i spajanje snaga neprijatelja koje djeluju od Knina prema Otriću i od Gračaca prema Otriću. Potom sa dijelom snaga nastaviti borbena djelovanja u okruženju Knina, a dio snaga uputiti u područje Bulina Strana radi pomoći postrojbama u obrani Knina te sprečavanja brzog prodora prema Otriću. Uz navedeno, *pod svaku cijenu*, odvojiti vojnike od izbjeglica i potom ih vratiti u njihove postrojbe.

Zadaća 15. ličkog korpusa bila je nastavka obrane na dostignutoj crti sa zadaćom lomljenja napadne moći neprijatelja uz nanošenje gubitaka i stvaranje uslova za planirani protunapad. Potom sa dijelom snaga onemogućiti spajanje hrvatskih snaga sa snagama 5. korpusa Armije BiH u području Plitvica. Zadaća KSJ bila je pomoć 15. ličkom korpusu u onemogućavanju spajanja snaga HV-a i Armije BiH u području Plitvica. Ostali korpusi (21. 39. i 11.) trebali su nastaviti djelovanje prema ranijim pripremljenim zapovijedima. Operativna grupa *Pauk* ima zadaću da sa dijelom snaga spriječi napredovanje 5. korpusa Armije BiH u smjeru Ličko Petrovo Selo – Plitvice, a sa ostalim snagama bude u gotovosti u skladu sa razvojem situacije[982].

General-potpukovnik Mile Mrkšić uputio je načelniku Generalštaba Vojske Jugoslavije 10. kolovoza 1995. godine *završno izvješće*. Izvješće započinje konstatacijom da je poslije pada zapadne Slavonije i raspada 18. zapadnoslavonskog korpusa došlo do velikog zaokreta u daljnjem konceptu razvoja SVK, odnosno, u preustroju kroz postrojavanje novih postrojbi za manevarsko djelovanje. Planirani preustroj trebao je biti okončan do listopada 1995. godine. Međutim, situacija u samom okruženju nametala je potrebu angažiranja postrojbi bez mogućnosti adekvatnih priprema, na livanjsko-grahovskom smjeru te na Dinari. Započeta operacija *Mač-95* nije se mogla uspješno okončati zbog istovremenog izvođenja napadne

[982] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90-PT), *GŠ SVK, Pov. br. 3-489 od 5. 8. 1995., Naređenje*

operacije operativne razine na području zapadne Bosne i obrambene operacije strateške razine prema Republici Hrvatskoj. Na operativni položaj SVK presudno je utjecala i kriza *desnog susjeda 2. krajiškog korpusa* VSK koji nije mogao stabilizirati svoje crte obrane. Upravo je nemogućnost stvaranja čvrste obrambene crte *2. krajiškog korpusa* dovela do stvaranja problema Dinare kao odskočne točke za prodor prema Kninu. Mrkšić ističe kako je *agresija* HV-a bila očekivana, GŠ SVK je svoje napore usmjerio na pripremu postrojbi za upornu obranu svojih položaja, u trajanju od pet do sedam dana, uz uvjerenje kako će navedeno vremensko razdoblje biti dovoljno za reakciju međunarodne zajednice, a ako bude potrebno i VJ. Za ovakav način djelovanja stvoreni su određeni uvjeti kroz osiguranje streljiva i zaliha prehrambenih proizvoda.

Kao *najslabiju kariku* Mrkšić ističe 7. sjevernodalmatinski korpus te njegovo zapovjedništvo koje se nalazilo u stanju *kaotičnosti*. Samo dva dana prije početka borbenih djelovanja izvršena je smjena zapovjednika korpusa, a čitavo stanje borbene spremnosti korpusa ocijenjeno je kao nezadovoljavajuće. Potom se ističe ne postojanje plana obrane, jer da je postojao, podvlači Mrkšić, Martić ne bi mogao sam donijeti odluku o evakuaciji stanovništva. Mrkšić potom priznaje dobivanje obavijesti o početku borbenih djelovanja 4. kolovoza u 5.00 te da je navedena obavijest stigla u GŠ SVK 3. kolovoza u 14.00 sa čime su odmah upoznati svi zapovjednici korpusa.

Mrkšić ističe dobro držanje obrambenih crta u prvim satima borbenih djelovanja te da prve uspjehe HV postiže na Velebitu na spoju 4. lake i 9. motorizirane brigade i u prodoru od Prezida prema Plitvicama. Međutim, u poslijepodnevnim satima 4. kolovoza dolazi do proboja prve crte na Dinari (koju je držala *posebna jedinica milicije*) što je iskorišteno od strane HV-a za prodor prema Crvenoj zemlji te je time kompromitirana čitava obrane područja Knina i preostali položaji na Dinari. U noći 4. na 5. kolovoza zasjedao je VSO RSK na kojem je razmatrana trenutna vojno-politička situacija RSK te je zbog opće neorganiziranosti civilnih struktura, a sve većoj izloženosti naseljenih mjesta djelovanju hrvatskog topništva, zapovjeđena evakuacija samo neborbenog dijela stanovništva u dubinu teritorija, u smjeru Srba i Donjeg Lapca. Mrkšić ovdje posebno ističe da se navedena odluka odnosila isključivo na područje općina sjeverne Dalmacije.

Mrkšić, posebno naglašava, s obzirom na događaje koji su uslijedili 5., 6., 7. i 8. kolovoza, činjenicu da odluka o evakuaciji dalmatinskih općina nije utjecala na konačni ishod borbenih djelovanja. Potom ističe činjenicu da bi do evakuacije došlo i bez formalne odluke VSO i bez obzira na mjere vojnih i civilnih vlasti u pokušaju sprečavanja iste. Potom ističe primjer Like gdje evakuacija nije zapovjeđena, a do nje je došlo. Sa druge strane na Kordunu

je poduzeto sve da ne dođe do evakuacije, a ipak je provedena, kao i na Banovini. Potom traži uvažavanje realnog stanja: do evakuacije bi došlo i bez formalne zapovijedi.

Krajem 4. kolovoza (u 22.00 sata) GŠ SVK dobiva obavijest iz 39, banijskog korpusa o ulasku hrvatskih snaga u Hrvatsku Dubicu te nastavku prodora prema Hrvatskoj Kostajnici i dolinom rijeke Une. GŠ SVK na navedeno reagira slanjem zapovijedi KSJ o upućivanju svoje 2. oklopne brigade na područje Banovine sa ciljem osiguranja prometnice Vojnić –Topusko – Dvor na Uni. Potom je zapovjeđeno premještanje GŠ SVK u Srb, koje je započelo oko ponoći 4. kolovoza. Idućeg dana (5. kolovoza) u ranim jutarnjim satima postrojbe 5. korpusa Armije BiH izvršavaju napad u smjeru Željave i Ličkog Petrovog Sela sa namjerom spajanja sa hrvatskim snagama u području Rakovice čime bi se odvojile snage SVK na području Like od onih na području Korduna. Tijekom 5. kolovoza većina postrojbi iz sastava 7. sjevernodalmatinskog korpusa pomiješala se sa kolonama izbjeglog stanovništva i time prestala postojati. Istoga dana došlo je do spajanja postrojbi HV-a i Armije BiH u Rakovici čime su razdvojene snage 15. ličkog i 21. kordunaškog korpusa. Postrojbe iz sastava 15. ličkog korpusa nastavile su izvlaćenje prema Donjem Lapcu.

Jutro 6. kolovoza SVK je dočekala podijeljena na dvije grupacije: južnu (15. korpus) i sjevernu (21. i 39. korpus). Južna grupacija se pomiješala sa izbjeglim stanovništvom te se povlačila smjerom Srb – Martin Brod – Bosanski Petrovac i Donji Lapac – Spasovo – Bosanski Petrovac. Sjeverna grupacija snaga SVK nastavlja sa borbenim djelovanjima 6., 7. i 8. kolovoza. Tijekom 6. kolovoza na područje sjeverne grupacije stiže načelnik štaba SVK general-major Dušan Lončar, a 7. kolovoza dolazi i zapovjednik SVK te osobno preuzima vođenje borbenih djelovanja. Pokušaj deblokade 21. kordunaškog korpusa osujećen je padom Gline, kada se evakuacija usmjerava prema Dvoru na Uni. Međutim, padom Žirovca, koji su neuspješno pokušale deblokirati postrojbe iz sastava *2. krajiškog korpusa*, 21. kordunaški korpus našao se u potpunom okruženju te se predaje. Ostaci postrojbi iz sastava 7., 15. i 39. korpusa povlače se na područje Republike Srpske.

Mrkšić ističe kako je planom obrane predviđeno izvođenje borbenih djelovanja u trajanju od šest dom osam dana, a to je prema procjenama GŠ SVK bilo moguće jedino ukoliko se prihvati borba u okruženju sa izvođenjem odlučne i uporne obrane. Potom se ističe dobro držanje postrojbi u prvim satima borbenih djelovanja što se ilustrira brojkom od 170 poginulih, 457 ranjenih i 136 nestalih pripadnika SVK.

U izvješću se posebno ukazuje na problem popune SVK djelatnim vojnim osobama što je posebno došlo do izražaja tijekom borbenih djelovanja. Tako se u postrojbama SVK na mjestima zapovjednika desetina, vodova, satnija/bitnica i bojni/divizijuna nije se nalazila

skoro niti jedna djelatna vojna osoba. Na navedenim zapovjednim mjestima svega 10% zapovjednika imalo je završene škole za pričuvne časnike, dok je ostalih 30% imalo završene temeljne *kurseve*, preostalih 60% nije imao nikakva vojno-stručna znanja.

Zaključak general-potpukovnika Mile Mrkšića bio je: *stanje u kome se našla Srpska vojska Krajine, na dan agresije, objektivno nije omogućavao drugačiji ishod. I bez evakuacije stanovništva borbena djelovanja bi trajala od šest do osam dana, a krajnji ishod bi bio isti: gubitak cjelokupne teritorije zapadnog dijela Republike Srpske Krajine uz velike ljudske žrtve. Savezna Republike Jugoslavija ne bi ulazila u rat zbog Republike Srpske Krajine, a Vojska Republike Srpske nije mogla pružiti bilo kakvu pomoć*[983].

U svom zaključku general-potpukovnik Mrkšić priznaju nemoć SVK u kolovozu 1995. godine da na bilo koji način spriječi pad RSK. Jedini način održanja SVK bilo je prihvaćanje plana *Z-4* od strane vodstva pobunjenih hrvatskih Srba. Prihvaćanjem plana *Z-4* jezgra SVK bi nastavila postojati, u obliku unutarnjih snaga sigurnosti predviđene *Srpske Krajine*, po uzoru na transformaciju iz TO u *posebne jedinice milicije* uoči dolaska snaga UN-a.

6.2. Načelni ustroj postrojbi SVK

Korpus

Korpus je najviša taktička ili operativna postrojba kopnene vojske. Uobičajena namjena korpusa je izvođenje zahtjevnijih (složenijih) zadaća taktičko-operativnog karaktera, koje može izvoditi samostalno ili u sklopu postrojbe više razine. Sastav korpusa može biti namjensko-jednorodni (oklopni, mehanizirani, motorizirani, gorski…itd) ili mješoviti, odnosno, sastavljen od postrojbi različitih rodova. Formacija (ustroj) korpusa je promjenjiv te uvelike zavisi o izvođenje konkretne taktičko-operativne zadaće. Do kraja II. svjetskog rata formacija korpusa bio je većinom divizijskog sastava. Nakon II. svjetskog rata pa sve do danas, prevladavajuća formacija korpusa je brigadnog sastava, odnosno, pod zapovjedništvom korpusa nalazi se nekoliko brigada ojačanih samostalnim pukovnijama ili bojnama/divizijunima za podršku (topničkim, protuoklopnim, protuzračnim, inženjerijskim…itd)[984].

[983] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 208, str. 385 – 399

[984] *Vojna enciklopedija,* Tom IV, Vojnoizdavački zavod, II izdanje, Beograd, 1972., str. 625

Korpusi u SVK ustrojeni su na temelju *Naređenja* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina*[985] od postojećih zapovjedništava operativnih zona. Temeljna karakteristika korpusa SVK bila je njihova *statičnost*. Iako su formalno predstavljali najviše taktičko-operativne postrojbe u stvarnosti su bile *vojno-teritorijalna zapovjedništva* isključivo vezana za područje na kojem su ustrojeni. Navedeno je vidljivo i iz samih naziva korpusa koji su uz brojčanu oznaku dobili i geografsku odrednicu koja je istovremeno označavala njihovu zonu odgovornosti (sjevernodalmatinski, lički, kordunaški, banijski, zapadnoslavonski i slavonskobaranjski). Iako su pojedini korpusi u svom sastavu imali motorizirane brigade, što je trebalo, osigurati određeni stupanj *mobilnosti* i time mogućnost manevra, ipak je u konačnici svaki korpus ostao isključivo vezan za svoje područje te bi po gubitku svojega matičnog područja dolazilo i do neminovnog raspada korpusne strukture.

Nedostatak manevarske komponente postojećih korpusa, odnosno, njihova potpuna *statičnost*, pokušati će se riješiti ustrojavanjem *Korpusa specijalnih jedinica* (izuzev navedenog, kao i „odgovor“ SVK na debakl 18. zapadnoslavonskog korpusa tijekom provedbe operacije *Bljesak* početkom svibnja 1995. godine) kao elitne postrojbe isključivo manevarskog karaktera. Međutim, tijekom provedbe vojno-redarstvene operacije *Oluja* pokazati će se uzaludnost ustrojavanja navedenog korpusa koji će podijeliti sudbinu svih korpusa SVK zahvaćenih *Olujom*.

Ustroj zapovjedništva korpusa i postrojbi pri zapovjedništvu:

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa), *formacijski čin* (FČ): general-major

- sekretar (tajnik zapovjednika), FČ: *stariji vodnik I klase*

1. Štab korpusa (stožer korpusa)

   Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika), FČ: pukovnika

   a) Odjel za operativno-nastavne poslove

      Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove, FČ: potpukovnik/pukovnik

      - tri referenta za operativne poslove, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
      - referent za granične poslove, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
      - kartograf (ujedno crtač), FČ: *zastavnik/zastavnik I klas*e

   b) Odjel za personalne poslove i popunu

[985] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠ SVK, D.T. Naređenja za Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina*

Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu, FČ: potpukovnik/pukovnik

- referent za personalne poslove, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
- referent za popunu, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
- pomoćnik referenta, FČ: *zastavnik/zastavnik I klas*e

c) Odjel za mobilizacijske poslove

Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove, FČ: potpukovnik

- referent za mobilizacijske poslove, FČ: *zastavnik/zastavnik I klas*e

d) Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove, FČ: potpukovnik/pukovnik

- referent za obavještajne (izvještajne) poslove, FČ: *kapetan I klase/* bojnik (*major*)

e) Načelnik artiljerije (topništva), FČ: potpukovnik/pukovnik

f) Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva), FČ: potpukovnik

g) Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva), FČ: potpukovnik

h) Načelnik inžinjerije (inženjerije), FČ: potpukovnik

i) Načelnik veze (službe veze), FČ: potpukovnik

- referent za šifre, FČ: *zastavnik/zastavnik I klas*e
- referent kriptozaštite, FČ: *zastavnik/zastavnik I klas*e

j) Načelnik ABHO (ABKO), FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik

k) Kancelarija štaba (ured stožera)

- načelnik, FČ: *zastavnik*
- dva daktilografa, FČ: *desetar*

2. Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika), FČ: pukovnik

a) Pomoćnik načelnika bezbjednosti (sigurnosti) za kontraobavještajne (protuizvještajne) poslove, FČ: potpukovnik

b) Pomoćnik načelnika bezbjednosti za štabno-bezbjednosne (stožerno-sigurnosne) poslove, FČ: potpukovnik

c) Referent bezbjednosti (sigurnosti), FČ: *kapetan I klase/*bojnik (*major*)

d) Pomoćnik referenta bezbjednosti (sigurnosti), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*

3. Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika), FČ: pukovnik

a) Referent za vojni moral, FČ: bojnik (*major*)
b) Referent za vjerska pitanja, FČ: bojnik (*major*)
c) Refernt za pravne poslove, FČ: bojnik (*major*)

4. Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za civile poslove, FČ: potpukovnik
5. Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku), FČ: potpukovnik/pukovnik
   a) Referent za operativno-pozadinske (logističke) poslove, FČ: potpukovnik
   b) Načelnik tehničke službe, FČ: potpukovnik
      - Referent tehničke službe, FČ: *kapetan I klase*
   c) Načelnik intendantske službe, FČ: potpukovnik
      - Referent intendantske službe, FČ: *kapetan I klase*
   d) Načelnik saobraćajne (prometne) službe, FČ: potpukovnik
      - Referent saobraćajne (prometne) službe, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
   e) Načelnik sanitetske službe, FČ: *kapetan I klase/*bojnik (*major*)
   f) Načelnik veterinarske službe, FČ: *kapetan I klase/*bojnik (*major*)
   g) Načelnik građevinske (graditeljske) službe, FČ: *kapetan I klase*
      - Referent za stambene poslove, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
   h) Načelnik financijske službe, FČ: potpukovnik/bojnik (*major*)
      - Samostani računovođa, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
      - Blagajnik, FČ: *stariji vodnik*
      - Operater za centralnu automatsku obradu podataka, FČ: *stariji vodnik*

Ukupno je u štabu (stožeru) korpusa bilo: 39 časnika i 16 dočasnika.

Prilikom prijelaza na ratnu formaciju korpusa pri štabu (stožeru) korpusa ustrojava se: *Odjeljenje za izlaganje situacije* (odjel izlaganja situacije) sa zadaćom praćenja i priprema izvješća o tijeku borbenih djelovanja. U navedenom odjelu angažirani su: komandir (zapovjednik), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase* i sedam dispečera, FČ: *desetar/mlađi vodnik*.

Postrojbe podčinjene štabu (stožeru) korpusa:

Komanda (zapovjedništvo) stana
Komandir (zapovjednik) stana, FČ: *kapetan I klase*
Zamjenik komandira (zapovjednika) stana, FČ: *zastavnik*
a) Vojna pošta i ekspedicija

- Upravnik (upravitelj) vojne pošte i ekspedicije, FČ: *stariji vodnik I klase*
- Ekspediter, FČ: vojnik
- Dva kurira (teklića), FČ: vojnici, sa jednim motornim vozilom

b) Pozadinski (logistički) vod
- Komandir (zapovjednik) voda, FČ: *zastavnik*
- Tehničko odjeljenje (desetina)
  Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
  Mehaničar za pješadijsko (pješačko) naoružanje, FČ: vojnik
  Mehaničar za artiljerijsko (topničko) naoružanje, FČ: vojnik
  Mehaničar za vozila, FČ: vojnik
  Elektromehaničar za vozila, FČ: vojnik
  Elektromehaničar, FČ: vojnik
  Dva vozača, FČ: vojnici sa dva kamiona
- Intendantsko odjeljenje (desetina)
  Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
  Rukovatelj intendantskih sredstava, FČ: *stariji vodnik*
  Dva vojnika
  Osam kuhara, FČ: vojnik
  Mesar, FČ: vojnik
  Berberin (brijač), FČ: vojnik
  Vozač, GČ: vojnik
  Vozila: jedna pokretna kuhinja, jedno terensko vozilo i jedan kamion
- Sanitetsko odjeljenje (desetina)
  Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
  Tri bolničara, FČ: vojnik
  Vozač, FČ: vojnik sa jednim sanitetskim vozilom
- Automobilsko odjeljenje (desetina)
  Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik*
  Pet vozača, FČ: vojnik
  Vozila: dva terenska vozila i tri kamiona

Ukupno je u Komandi (zapovjedništvu) stana bilo: jedan časnik, osam dočasnika i 32 vojnika, odnosno, ukupno: 41 čovjek sa 11 vozila.

Dom Srpske vojske Krajine
Načelnik Doma, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
Referent za obrazovanje, ujedno načelnik korpusne knjižnice, FČ: *građansko lice*
Referent za kulturno-umjetničke i zabavne aktivnosti, FČ: *građansko lice*
Referent za opće poslove, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Domaćin Doma, FČ: *građansko lice*
Kinooperater, FČ: *građansko lice*
Radnik za održavanje, FČ: *građansko lice*
Bibliotekar (knjižničar), FČ: *građansko lice*

Ukupno je u Domu bio angažiran: jedan časnik, jedan dočasnik i šest *građanskih lica*.

Četa (satnija) vojne policije
Komandir (zapovjednik), FČ: *kapetan I klase*
Zamjenik komandira (zapovjednika), FČ: poručnik/satnik (*kapetan*)
Četni (satnijski) starješina (prvi dočasnik), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Dva radiotelegrafista, FČ: vojnik
Tri vojna policajca, FČ: vojnik
Bolničar, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik
Vozila: jedan motocikl, jedno terensko vozilo i jedan kamion

Odjeljenje (desetina) za službu vojne policije
Komandir (zapovjednik), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Referent za suzbijanje kriminala, FČ: *zastavnik/zastavnikI klase*
Dva referenta za službu vojne policije, FČ: *zastavnik/zastavnikI klase*
Četiri poslužioca (poslužitelja) tehničke zaštite, FČ: vojnik
Dva vojna policajaca/vozači, FČ: vojnik
Vozila: jedno terensko vozilo i tri kamiona
I. vod
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)

1. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Osam vojnih policajaca, FČ: vojnik sa jednim kamionom
2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Osam vojnih policajaca, FČ: vojnik sa jednim kamionom
3. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Osam vojnih policajaca, FČ: vojnik sa jednim kamionom

II. vod
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Tri vozača, FČ: vojnik sa tri kamiona

1. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik
2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik
3. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik

III. saobraćajni (prometni) vod
Komandir (zapovjednik), FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
Vozača, FČ: vojnik sa jednim terenskim vozilom

1. saobraćajno (prometna) odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik sa tri motocikla i jednim terenskim vozilom
2. saobraćajno (prometno) odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik sa tri motocikla i jednim terenskim vozilom
3. saobraćajno (prometno) odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Šest vojnih policajaca, FČ: vojnik sa tri motocikla i jednim terenskim vozilom

Ukupno je četa (satnija) vojne policije imala: četiri časnika, devet dočasnika i 82 vojna policajca, odnosno, ukupno: 95 pripadnika sa 13 motocikala, sedam terenskih vozila i šest kamiona.

Izviđačka (izvidnička) četa (satnija)
Komandir (zapovjednik), FČ: *kapetan I klase/*bojnik (*major*)
Pomoćnik komandira (zapovjednika) za vaspitanje (izobrazbu) i moral, FČ: poručnik/satnik (*kapetan*)
Četni (satnijski) starješina (prvi dočasnik), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Bolničar, FČ: vojnik
Kurir (teklić), FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik
Vozila: jedan motocikl, jedno terensko vozilo i jedan kamion
Odjeljenje (desetina) veze
- Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
- Četiri radio-telegrafista, FČ: vojnik
- Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. izviđački (izvidnički) vod oklopnih izviđačkih (izvidničkih) vozila
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
1. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Dva izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa oklopnim izviđačkim (izvidničkim) vozilom
2. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Dva izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa oklopnim izviđačkim (izvidničkim) vozilom
3. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Dva izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa oklopnim izviđačkim (izvidničkim) vozilom
4. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar* sa motociklom
Dva izviđača (izvidnika), FČ: vojnik sa motociklima

2. izviđački (izvidnički) vod
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)

Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Kurir (teklić), FČ: vojnik sa jednim motociklom
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

2. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

3. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

3. izviđački (izvidnički) vod
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Kurir (teklić), FČ: vojnik sa jednim motociklom
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

2. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

3. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radio-telegrafist, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

Ukupno je u izviđačkoj (izvidničkoj) četi (satniji) bilo: pet časnika, pet dočasnika i 74 vojnika, odnosno, ukupno: 84 pripadnika sa tri oklopna izviđačka (izvidnička) vozila, četiri motocikla i šest kamiona.

Četa (satnija) veze (službe veze)
Komandir (zapovjednik), FČ: *kapetan I klase*
Pomoćnik komandira (zapovjednika) za vaspitanje (izobrazbu) i moral, ujedno zamjenik, FČ: poručnik/satnik (*kapetan*)
Četni (satnijski) starješina (prvi dočasnik), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Bolničar, FČ: vojnik
Elektromehaničar, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik
Vozila: jedno terensko vozilo i jedan kamion

1. vod veze
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   Mehaničar, FČ: vojnik
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
      Dva radio telegrafista, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom službe veze
   2. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
      Dva radio teleprinterista, FČ: vojnik sa jednim kamionom službe veze
   3. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik I klase*
      Radio-telegrafist, FČ: vojnik
      Radio-teleprinterist, FČ. vojnik
   4. odjeljenje (desetina) radio
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Radio-telegrafist, FČ: vojnik
   5. odjeljenje (desetina) radio
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Četiri radio-telegrafista, FČ: vojnik
      Dva vozača, FČ: vojnik sa tri terenska vozila službe veze
   6. odjeljenje (desetina) radio
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
      Radio-relejac, FČ: vojnik
      Telefonist, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim terenskim vozilom službe veze
   7. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik/zastavnik*
      Tri radio-relejca, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik
   8. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik*
      Dva telefonista, FČ: vojnik

9. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Dva telefonista, FČ: vojnik
10. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *zastavni/zastavnik I klase*
   Tri šifro-teleprinterista, FČ: *vodnik/stariji vodnik*
11. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik*
   Devet telefonista, FČ: vojnik
   Vozila: dva kamiona i jedna prikolica službe veze
12. odjeljenje (desetina) za održavanje i pozadinu (logistiku)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *zastavnik/stariji zastavnik*
   Dva mehaničara za radio uređaje, FČ: *zastavnik*
   Šest mehaničara za radio-relejne uređaje, FČ: vojnik
   Kuhar, FČ: vojnik
   Pekar, FČ. vojnik
   Vozač; FČ: vojnik
   Vozila: dva kamiona

2. vod veze
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik*
      Dva radio-teleprinterista, FČ: vojnik
   2. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
      Dva radio-telegrafista, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   3. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Tri radio-telegrafista, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   4. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
      Dva telefonista, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   5. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Tri telefonista, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

Ukupno je u četi (satniji) veze (službe veze) bilo: četiri časnika, 17 dočasnika i 58 vojnika, odnosno, ukupno: 79 ljudi.

Laki artiljerijsko-raketni (topničko-raketni) vod
Komandir (zapovjednik), FČ: satnik (*kapetan*)

Zamjenik komandira (zapovjednika), FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Komandno (zapovjedna) odjeljenje (desetina)

- Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
- Dva osmatrača (motritelja), FČ: vojnik
- Dva radio-telefonista, FČ: vojnik
- Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. odjeljenje (desetina) protuzračnih topova 20/1 mm
   Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
   Nišandžija (ciljač), FČ: vojnik
   Četiri poslužioca, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   Odjeljenje (desetina) imala je dva protuzračna topa 20/1 mm
2. odjeljenje (desetina) protuzračnih topova 20/1 mm
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Nišandžija (ciljač), FČ: vojnik
   Četiri poslužioca, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   Odjeljenje (desetina) imala je dva protuzračna topa 20/1 mm
3. odjeljenje (desetina) lakih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*
   Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac, FČ: *desetar*
   Dva poslužioca, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   Odjeljenje (desetina) imala je dva protuzračna topa 20/1 mm

Ukupno je u lakom artiljerijsko-raketnom (topničko-raketnom) vodu bio: jedan časnik, jedan dočasnik i 28 vojnika, odnosno, ukupno: 27 pripadnika.

Vod ABHO (ABKO)
Komandir (zapovjednik), FČ: *zastavnik*
Dekontaminator, FČ: vojnik
Tri vozača, FČ: vojnik sa jednim terencem ABKO i dva kamiona ABKO

1. odjeljenje (desetina) izviđačko (izvidničko)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Pet izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Četiri poslužioca, FČ: vojnik
   Tri vozača, FČ: vojnik sa tri kamiona ABKO
2. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom ABKO
3. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac, FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik
4. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac, FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik

Ukupno je u vodu ABKO bio: jedan časnik i 29 vojnika, odnosno, ukupno: 30 ljudi.

Mješovita baterija (bitnica) protuzračne obrane
Komandir (zapovjednik), FČ: *kapetan I klase*
Zamjenik komandira (zapovjednika), ujedno pomoćnik za vaspitanje (izobrazbu) i moral, FČ: poručnik/satnik (*kapetan*)
Baterijski (bitnički) starješina (prvi dočasnik), FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Bolničar, FČ: *desetar*
Vozač, FČ: *desetar*
Vozila: jedno terensko vozilo i jedan kamion
Komandno (zapovjedna) odjeljenje (desetina)

- Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
- Četiri poslužilaca (poslužitelja), FČ: *desetar*
- Tri osmatrača (motritelji), FČ: *desetar*
- Dva planšetista, FČ: *desetar*
- Vozač, FČ: *desetar* sa jednim kamionom

1. mješoviti vod
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   Kurir (teklić), FČ: *desetar*
   1. odjeljenje (desetina) samohodnih protuzračnih topova
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
      Dva nišandžije (ciljničari), FČ: *mlađi vodnik*
      Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedan samohodni protuzračni top 57/2 mm
   2. odjeljenje (desetina) samohodnih raketnih sustava
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Operater, FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* sa oklopnim vozilom sa raketnim protuzračnim sustavaom *Strijela-1M*
   3. odjeljenje (desetina) raketnih protuzračnih susutava *Igla*
      Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac (poslužitelj), FČ: *mlađi vodnik*
      Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: *desetar*

2. vod borbenih oklopnih vozila sa protuzračnim topovima 20/3 mm
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   Kurir (teklić), FČ: *desetar*
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik/zastavnik*
      Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
      Poslužioc (poslužitelj), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedano borbeno oklopno vozilo
   2. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
      Poslužioc (poslužitelj), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedno borbeno oklopno vozilo
   3. odjeljenje (desetina)

Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
Poslužioc (poslužitelj), FČ: *desetar*
Vozač, FČ: *desetar* i jedno borbeno oklopno vozilo

3. vod sa protuzračnim topovima 20/3 mm
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   Vozač, FČ: *desetar*
   1. odjeljenje (desetina) sa protuzračnim topom 20/3 mm
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik/zastavnik*
      Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
      Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedan kamion
   2. odjeljenje (desetina) sa protuzračnim topom 20/3 mm
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
      Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedan kamion
   3. odjeljenje (desetina) sa protuzračnim topom 20/3 mm
      Komandir (zapovjednik), FČ: *mlađi vodnik*
      Nišandžija (ciljničar), FČ: *desetar*
      Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: *desetar*
      Vozač, FČ: *desetar* i jedan kamion

Ukupno je u Mješovitoj bateriji (bitnici) protuzračne obrane bilo: pet časnika, pet dočasnika i 51 vojnik. odnosno, ukupno: 61 čovjek.

Izviđačko (izvidničko) diverzantski odred
Komandant (zapovjednik), FČ: *kapetan I klase*/bojnik (*major*)
Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za obavještajne (izvještajne) poslove, FČ: satnik (*kapetan*)/*kapetan I klase*
Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za moral, FČ: poručnik/satnik (*kapetan*)
Refernt općih poslova, FČ: *zastavnik I klase*
Rukovalac (rukovatelj) materijalno-tehničkih sredstava, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, ujedno kurir (teklić), FČ: vojnik sa jednim kamionom
Odjeljenje (desetina) veze (službe veze)
- Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
- Četiri radiotelegrafista, FČ: vojnik
- Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. izviđački (izvidnički) vod
   Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
   Radiotelefonist, FČ: vojnik
   Bolničar, FČ: vojnik
   Kurir (teklić), ujedno vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom1.
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*

Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
Snajperist, FČ: vojnik
Radiotelegrafist, FČ: vojnik

2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Snajperist, FČ: vojnik
   Radiotelegrafist, FČ: vojnik
3. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Snajperist, FČ: vojnik
   Radiotelegrafist, FČ: vojnik

2. diverzantski vod

Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
Radiotelefonist, FČ: vojnik
Bolničar, FČ: vojnik
Kurir (teklić), ujedno vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom 1.

1. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Šest diverzanata, FČ: vojnik
   Dva snajperist, FČ: vojnik
2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Šest diverzanata, FČ: vojnik
   Dva snajperist, FČ: vojnik
3. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Šest diverzanata, FČ: vojnik
   Dva snajperist, FČ: vojnik

3. protuteroristički vod

Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
Radiotelefonist, FČ: vojnik
Bolničar, FČ: vojnik
Kurir (teklić), ujedno vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

1. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Sedam vojnika protuterorista, FČ: vojnik
2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Sedam vojnika protuterorista, FČ: vojnik
3. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Sedam vojnika protuterorista, FČ: vojnik

4. mješoviti vod za podršku
Komandir (zapovjednik) voda, FČ: poručnik /satnik (*kapetan*)
Radiotelefonist, FČ: vojnik
Kurir (teklić), ujedno vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
1. odjeljenje (desetina) minobacači 82 mm
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Osam poslužilaca (poslužitelja), FČ: vojnik
2. odjeljenje (desetina) protuzračnih topova 20/1 mm
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Šest vojnika poslužioca (poslužitelja), FČ: vojnik
3. odjeljenje (desetina) laki raketni sustavi
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Dva poslužioca (poslužitelja), FČ: vojnik
4. odjeljenje (desetina) protuoklopnih raketnih sustava 9K11 *Maljutka*
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Četiri operatera raketnog sustava, FČ: vojnik
5. odjeljenje (desetina) lakih protuzračnih raketnih susutava *Strijela-2M*
   Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
   Tri strijelca - poslužioca (poslužitelja), FČ: vojnik

Ukupno je u Izviđačko (izvidničko) diverzantskom odredu bilo: sedam časnika, 17 dočasnika i 103 vojnika, odnosno, 127 ljudi.

Prema planu *Krajišnik* (iz ožujka 1994. godine) pri svakom zapovjedništvu korpusa trebao je biti ustrojen *Nastavni centar* (nastavno središte) za obuku novaka prema mirnodopskoj formaciji. U trenutku prijelaza na ratnu formaciju korpusa od navedenog *Nastavnog centra* ustrojio bi se *Dopunski bataljon* (doknadna bojna). Međutim, navedeni plan nije proveden.

Prema ratnoj formaciji *komanda* (zapovjedništvo) korpusa tzv. „Srpske vojske Krajine“ imalo je: 62 časnika, 83 dočasnika i 345 vojnika, odnosno, ukupno: 490 ljudi[986].

Brigada

Brigada je viša taktička združena postrojba najčešće u sastavu korpusa ili samostalna. Načelna struktura brigade je dvije do tri bojne te postrojbe za podršku (topničke, protuoklopne, protuzračne, inženjerijske, službe veze…itd). Brigade se ustrojavaju u svim dijelovima oružanih snaga (zračne, protuzračnog topništva, mornaričkog pješaštva…itd), ali su najčešće u kopnenoj vojsci. S obzirom na svoj sastav (oklopne, mehanizirane,

[986] HR-HMDCDR 18, *GŠ SVK, Str. pov., 1993., Formacija broj 140.312 Korpus, ratna formacija* i *Formacija broj 240.312 Korpus, mirnodopska formacija*

motorizirane, pješačke, gorske, topničke…itd) brigada se ustrojavaju za izvršavanje samostalnih akcija taktičko-operativnog značenja[987].

Osnova za ustrojavanje brigada SVK bila je postojeća struktura brigada TO RSK, koje su ustrojavane tijekom 1991. godine na temelju manevarske strukture TO SR Hrvatske, kako je već prethodno opisano. Nakon demobilizacije brigada TO, po dolasku snaga UN-a na okupirana hrvatska područja tijekom ljeta 1992. godine, sa radom nastavljaju samo postojeći stožeri brigada TO. Nakon ustrojavanja tzv. „Srpske vojske Krajine“ prema *Naređenju* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina*[988] dolazi do preustroja i spajanja postojećih stožera brigada TO i postojećih osam brigada *posebnih jedinica milicije* u nove brigade tzv. „Srpske vojske Krajine“.

Kao što je već rečeno u odnosu prema korpusima, koji su bili prije svega *statična* vojno-teritorijalne zapovjedništva, brigade postaju najviše i najvažnije taktičke postrojbe SVK sa načelnom mogućnosti izvođenja manevra. Prilikom formiranja SVK ustrojene su tri „vrste“ brigada: motorizirane, pješačke i lake. Pokušaj ustrojavanja *jurišne brigade* tijekom 1993. godine, kako je opisano, neslavno je propao. Posljednjim preustrojem SVK, iz srpnja 1995. godine, u sklopu *Korpusa specijalnih jedinica* ustrojena je oklopna brigada. Jedinstveno za sve „vrste“ brigada bio je ustroj njihova zapovjedništva te pristožernih postrojbi.

Ustroj zapovjedništva brigada i postrojbi pri zapovjedništvu:

Komandant brigade (zapovjednik brigade), formacijski čin (FČ): pukovnik

a) Štab brigade (stožer brigade)
   Načelnik štaba (stožera) brigade, ujedno zamjenik komandanta brigade, FČ: potpukovnik/pukovnik
1. Odsjek za operativno-nastavne poslove
   Načelnik odsjeka za operativno-nastavne poslove, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
   Referent za operativne poslove, FČ: *kapetan I* klase/bojnik (*major*)
   Pomoćnik referenta za operativne poslove, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
2. Odsjek za popunu i mobilizaciju
   Načelnik odsjeka za popunu i mobilizaciju, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
   Referent za popunu i mobilizaciju, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
3. Odsjek za obavještajne (izvještajne) poslove
   Načelnik odsjeka za obavještajne (izvještajne) poslove, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
4. Organ (načelnik) borbenih rodova, FČ: potpukovnik
   Načelnik artiljerije (topništva), FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik

[987] *Vojna enciklopedija*, Tom II, Vojnoizdavački zavod, II izdanje, Beograd, 1971., str. 10
[988] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *GŠ SVK, D.T. Naređenja za Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina*

Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva), FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva), FČ: bojnik(*major*)/potpukovnik
Načelnik veze (službe veze), FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik

5. Kancelarija štaba (ured stožera)
Načelnik, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Dva daktilografa, FČ: *građanska lica*

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika), FČ: potpukovnik
- Referent bezbjednosti (sigurnosti), FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika), FČ: potpukovnik

d) Organ za pozadinu (logistiku), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku), FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
1. Načelnik tehničke službe, FČ: bojnik (*major*)/potpukovnik
   - Referent tehničke službe, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
2. Načelnik intendantske službe, FČ: bojnik (*major*)potpukovnik
   - Referent intendantske službe, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
3. Načelnik saobraćajne (prometne) službe, FČ: bojnik (*major*)potpukovnik
4. Načelnik sanitetske službe, FČ: bojnik (major)/potpukovnik
5. Načelnik financijske službe, FČ: bojnik (major)/potpukovnik
   - Samostani računovođa, ujedno blagajnik FČ: *građansko lice*
   - Referent za knjigovodstvo, FČ: *građansko lice*

e) Komanda (zapovjedništvo) stana
Komandant (zapovjednik) stana, FČ: *zastavnik/zastavnik I klase*
Rukovalac (rukovoditelj) materijalno-tehničkih sredstava, FČ: *zastavnik*
Higijenski tehničar, FČ: *desetar*
Tri vozača, FČ: *desetar*
Četiri vojnika
Vojna pošta i ekspedit
Upravnik (upravitelj) vojne pošte, ujedno ekspeditor, FČ: *desetar*
Dva kurira (teklića), ujedno vozači, FČ: vojnik

Postrojbe pri zapovjedništvu brigade:

Izviđačka (izvidnička) četa (satnija)
Komandir (zapovjednik), FČ: *satnik (kapetan)/kapetan I klase*
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: vojnik sa jednim terenskim vozilom

1. izviđački (izvidnički) vod
Komandir (zapovjednik), FČ: poručnik
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Radiotelegrafist, FČ: *desetar*
Vozač, FČ: vojnik sa jednim terenskim vozilom

1. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
   Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Snajperist, FČ: *desetar*
   Radiotelegrafist, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: *desetar* sa jednim kamionom
2. odjeljenje (desetina)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
   Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Snajperist, FČ: *desetar*
   Radiotelegrafist, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: *desetar* sa jednim kamionom

2. izviđački (izvidnički) vod
   Komandir (zapovjednik), FČ: *potporučnik/*poručnik
   Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
   Radiotelegrafist, FČ: *desetar*
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim terenskim vozilom
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
      Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
      Snajperist, FČ: *desetar*
      Radiotelegrafist, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: *desetar* sa jednim kamionom
   2. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
      Četiri izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
      Snajperist, FČ: *desetar*
      Radiotelegrafist, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: *desetar* sa jednim kamionom

Četa (satnija) vojne policije
Komandir (zapovjednik), FČ: satnik *(kapetan)/kapetan I klase*
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom

1. vod vojne policije
   Komandir (zapovjednik), FČ: poručnik
   Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
   Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom
   1. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
      Pet vojnih policajaca, FČ: vojnik
      Vojni policajac - snajperist, FČ: vojnik
      Vojni policajac – vodič psa, FČ: vojnik
      Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
   2. odjeljenje (desetina)
      Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik I klase*
      Pet vojnih policajaca, FČ: vojnik
      Vojni policajac - snajperist, FČ: vojnik
      Vojni policajac – vodič psa, FČ: vojnik

Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

2. vod vojne policije
Komandir (zapovjednik), FČ: *potporučnik*/poručnik
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom
1. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *stariji vodnik I klase*
Pet vojnih policajaca, FČ: vojnik
Vojni policajac - snajperist, FČ: vojnik
Vojni policajac – vodič psa, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
2. odjeljenje (desetina)
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik I klase*
Pet vojnih policajaca, FČ: vojnik
Vojni policajac - snajperist, FČ: vojnik
Vojni policajac – vodič psa, FČ: vojnik
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom

Četa (satnija) veze (službe veze)
Komandir (zapovjednik), FČ: satnik (*kapetan*)*/kapetan I klase*
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom
1. vod
Komandir (zapovjednik), FČ: poručnik
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom
1. odjeljenje (desetina) radio
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Radio teleprinterist, FČ: *desetar*
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
2. odjeljenje (desetina) radio
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Dva radio telegrafista, FČ: *desetar*
Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom
2. vod
Komandir (zapovjednik), FČ: *potporučnik/poručnik*
Referent općih poslova, FČ: *stariji vodnik I klase/zastavnik*
Vozač, FČ: *desetar* sa jednim terenskim vozilom
1. odjeljenje (desetina) telegrafsko
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Radio teleprinterist šifrer, FČ: *desetar*
2. odjeljenje (desetina) telefonsko-linijsko
Komandir (zapovjednik), FČ: *vodnik/stariji vodnik*
Sedam telefonista, FČ: vojnik
Dva vozača, FČ: vojnik sa dva kamiona

Vod ABHO (ABKO)
Komandir (zapovjednik), FČ: *zastavnik*

Dekontaminator, FČ: vojnik
Tri vozača, FČ: vojnik sa jednim terencem ABKO i dva kamiona ABKO

1. odjeljenje (desetina) izviđačko (izvidničko)
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Pet izviđača (izvidnika), FČ: vojnik
   Četiri poslužioca, FČ: vojnik
   Tri vozača, FČ: vojnik sa tri kamiona ABKO
2. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik
   Vozač, FČ: vojnik sa jednim kamionom ABKO
3. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac, FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik
4. odjeljenje (desetina) za dekontaminaciju
   Komandir (zapovjednik), ujedno poslužilac, FČ: *desetar*
   Četiri dekontaminatora, FČ: vojnik[989]

Tijekom postojanja SVK ustrojeni su slijedeći tipovi brigada:

a) *Motorizirana brigada*

Komanda (zapovjedništvo) brigade
1., 2., 3. i 4. motorizirana bojna (bataljon)
- motorizirana bojna (bataljon)[990] (sastav: stožer/*štab* bojne/*bataljona*, četiri motorizirane satnije/*čete*[991] i satnija/*četa* za podršku)

Oklopna (tenkovski) bojna (bataljon)
Mehanizirana bojna (bataljun)
Bojna (bataljon) za brze intervencije
Haubički topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) 155 mm[992]
Mješoviti protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)
Laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO[993]

---

[989] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda brigade, lični sastav*

[990] Motorizirana bojna (bataljon) imala je ukupno 734 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Motorna brigada*

[991] Motorizirana satnija (četa): stožer (štab) satnija (zapovjednik/*komandir*, prvi dočasnik satnije/*četni starješina*, radiotelegrafist, bolničar i vozač), 1., 2. i 3. motorizirani vod (motorizirani vod: 1., 2. i 3. motorizirana desetina/*odjeljenje*, 4. teška strojnička desetina i 5. desetina za podršku sa raketnim ručnim bacačima *Osa*) i 4. prateći vod (dvije desetine netrzajnih topova 82 mm i desetina minobacača 60 mm). Ukupno je motorizirana satnija (četa) imala 123 vojnika od toga: pet časnika, 23 dočasnika i 95 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Motorizirana četa, lični sastav*

[992] Haubički topnički divizijun 155 mm: zapovjednik/*komandant,* zapovjedno-izvidnička bitnica (*komandno-štabna baterija* sa: izvidničkim vodom, računarskim vodom i vodom službe veze), 1., 2. i 3. haubičko topnička bitnica (*haubičko artiljerijska baterija* sa: zapovjedni/*komandni* vod, računarska desetina te dva topnička/*topovska* voda), desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod (dvije desetine za tehničko održavanje, sanitetska desetina i intendantska desetina). Ukupno: 293 vojnika. GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Objekti izviđanja*, Zagreb, 1994., str. 51

[993] Laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO: stožer (štab) divizijuna (zapovjednik/*komandant*, zamjenik zapovjednika i referent općih poslova), zapovjedni/*komandni* vod (desetina zračnog javljanja, radarska desetina, desetina zračnog navođenja i desetina službe veze), 1. i 2. laka topnička (artiljerijska) bitnica (baterija), svaka bitnica ima: dva topnička vod, a svaki vod ima po četiri desetine (odjeljenja) i 3. raketna bitnica sustava

Inženjerijska bojna (bataljon)
Logistička (pozadinska) bojna (bataljon)

Ukupno je *Motorizirana brigada* imala 5585 vojnika (po mirnodopskoj formaciji 776 vojnika) sa: 817 puškostrojnica, 138 ručnih bacača, 183 teške stronice, 36 minobacača 120 mm, 24 minobacača 82 mm, 30 protuoklopnih raketnih lansera 9K11 *Maljutka*, 24 netrzajna topa 82 mm, 12 protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*, 16 protuzračnih topova 20/1 mm, 24 protuzračna topa 20/3 mm, 66 ručnih protuoklopnih raketnih bacača *Osa*, 28 oklopnih transportera M 60, tri oklopna izvidnička vozila, 29 tenkova T-55 i T-84, 10 borbenih vozila pješaštva, 18 haubica 105 mm i 12 protuoklopnih topova 76 mm[994].

b) *Pješačka (pješadijska) brigada*

- Komanda (zapovjedništvo) brigade
- 1., 2. i 3. pješačka (pješadijski) bojna (bataljon)
    - pješačka bojna (sastav: stožer bojne, četiri pješačke satnije[995] i satnija za podršku)
- Oklopna (tenkovski) bojna (bataljon) tenkova *T-34*
- Mješoviti topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)[996]
- Mješoviti protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)[997]
- Laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO
- Inženjerijska bojna (bataljon)[998]
- Logistička (pozadinska) bojna (bataljon)[999]

Prema mirnodopskoj formaciji pješačka brigada ima 700 vojnika[1000].

Strijela-2M (zapovjednik/*komandir*, zapovjedna/*komandna* desetina i dva raketna voda, svaki raketni vod imao je po dvije raketne desetine). Ukupno je u lakom topničkom (artiljerijskom) divizijunu (divizionu) PZO bilo: 158 vojnika od toga: 13 časnika, četiri dočasnika i 141 vojnik. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laki artiljerijski divizion PVO, lični sastav*

994 HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Motorna brigada* i GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Objekti izviđanja*, Zagreb, 1994., str. 58

995 Pješačka (pješadijska) satnija (četa): stožer (štab) satnije (zapovjednik/*komandir,* prvi dočasnik satnije/*četni starješina,* radiotelefonist, bolničar i vozač), 1., 2. i 3. pješački vod (pješački vod: zapovjednik/*komandir*, tri pješačke desetine, četvrta desetina teških strojnica i peta desetina ručnih bacača) i 4. vod za podršku (dvije desetine netrzajnih topova i jedna desetina miniobacača). HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pešadijska četa, lični sastav*

996 Mješoviti topnički (artiljerijski) divizijun (divizion): zapovjednik/*komandant,* stožer (štab) divizijuna, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-izviđačka baterija), 1., 2. i 3. topnička bitnica (topovska baterija) 155 mm te 4. i 5. topnička bitnica (topovska baterija) 120 mm, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod. Topnička bitnica (topovska baterija) imala je slijedeći sastav: zapovjednik (komandir), prvi dočasnik bitnice/baterijski starješina, zapovjedni (komandni) vod (izvidnička desetina, računarska desetina i desetina veze) i četiri topnička (topovska) voda (svaki topnički vod imao je tri topničke desetine). Ukupno je mješoviti topnički divizijun imao: 293 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Mešoviti artiljerijski divizion, lični sastav*

997 Mješoviti protuoklopni topnički divizijun: jačina: 211 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Sastav brigade pešadije*

998 Inženjerijska bojna: jačine: 443 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Sastav brigade pešadije*

999 Logistička (pozadinska) bojna (bataljon) jačine: 455 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Sastav brigade pešadije*

1000 HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Sastav brigade pešadije*

c) *Laka pješačka (pješadijska) brigada* (varijanta bojnog/*bataljonskog* sastava)

Komanda (zapovjedništvo) brigade
1., 2. i 3. laka pješačka (pješadijski) bojna (bataljon)[1001]
Oklopna (tenkovski) bojna (bataljon) tenkova *T-34*[1002]
Minobacačka satnija (četa)
Mješovita protuoklopna topnička (artiljerijska) bitnica (baterija)[1003]
Logistička (pozadinska) satnija[1004]
Inženjerijska satnija (četa)[1005] i
Laka topnička bitnica PZO[1006].

d) *Laka pješačka (pješadijska) brigada* (varijanta satnijskog/*četnog* sastava)

Komanda (zapovjedništvo) brigade
1., 2., 3., 4. i 5. laka pješačka (pješadijska) satnija (četa)[1007]
Oklopni (tenkovski) vod *T-34*[1008]
Haubička topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) 105 mm[1009]
Minobacačka satnija (četa)[1010]
Mješovita protuoklopna topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) [1011]
Laka topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) PZO[1012]
Pionirski vod[1013] i Logistička (pozadinska) satnija[1014].

[1001] Laka pješačka bojna: stožer bojne, tri pješačke satnije i satnija za podršku (409 vojnika sa: 20 puškostrojnica, 28 teških strojnica, 27 ručnih bacača, četiri minobacača 120 mm, četiri netrzajna topa 84 mm i dva protuoklopna raketna sustava 9K11 *Maljutka*). HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1002] Oklopna bojna tenkova *T-34* jačina: 330 vojnika sa: 20 tenkova *T-34* i 10 oklopnih transportera *M 60*. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1003] Mješovita protuoklopna topnička bitnica jačine: 73 vojnika sa šest protuoklopnih topova 76 mm. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1004] Logistička (pozadinska) satnija (četa): zapovjednik/*komandir*, referent općih poslova, 1. vod za tehničko osiguranje, vod za sanitetsko osiguranje i vod za intendantsko osiguranje. HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pozadinska četa, lični sastav*

[1005] Inženjerijska satnija jačine: 126 vojnika. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1006] HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav* i GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, Objekti izviđanja, Zagreb, 1994., str. 59

[1007] Laka pješačka satnija: stožer satnije te 1., 2. i 3. pješački vod (ukupno: 90 vojnika sa šest puškostrojnica, šest teških strojnica i devet ručnih bacača). HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1008] Oklopni vod tenkova *T-34*: 30 vojnika sa četiri tenka *T-34*. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1009] Haubička topnička bitnica 105 mm jačine: 86 vojnika sa šest haubica 105 mm. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1010] Minobacačka satnija jačine: 53 vojnika, sa četiri minobacača 120 mm. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1011] Mješovita protuoklopna topnička bitnica jačine: 70 vojnika sa četiri protuoklopna topa 76 mm. HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1012] Laka topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) PZO: stožer bitnice (štab baterije: zapovjednik/*komandir,* referent općih poslova i vozač), 1. i 2. topnički (topovski) vod (topnički/*topovski* vod: zapovjedna*/komandnu* desetinu, tri topničke/*topovske* desetine) i desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela*-2M. Ukupno: 58 vojnika sa šest protuzračnih topova 20/3 mm. HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Laka artiljerijska baterija PVO, lični sastav*

6.3. 7. sjevernodalmatinski korpus SVK

Temelj za ustrojavanje 7. sjevernodalmatinskog korpusa bilo je *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 2. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Sjeverna Dalmacija u Sjeverno-dalmatinski korpus*. Za sjedište zapovjedništva određen je Knin, a dodijeljena vojna pošta bila je 9031 (VP 9031). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO Knin, Benkovac i Obrovac, a s njima i cijela prostorna struktura bivše TO[1015].

Operativna odgovornost korpusa protezala se od Malog Alana na Velebitu do aerodroma Zemunik na jugu, potom preko Miljevačkog platoa (jugozapadno od Drniša) do Bravčeva Dolca na Dinari te na istoku duž granice za Republikom Srpskom (u dodiru sa *2. krajiškim korpusom* VRS). Na sjeverozapadu i sjeveroistoku korpus je graničio sa 15. ličkim korpusom SVK[1016].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1017]:

pukovnik Milan Đilas[1018] (4. prosinca 1992. – 24. prosinca 1993.)

pukovnik Slobodan Vukosavljević[1019] (26. prosinca 1993. – 2. srpnja 1994.)

pukovnik Boro Poznanović[1020] (8. srpnja 1994. – 10. siječnja 1995.)

pukovnik Veso Kozomora (21. siječnja – 28. srpnja 1995.) i

general-major Slobodan Kovačević (31. srpnja – 2. kolovoza 1995.)

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika):

[1013] Pionirski vod: zapovjednik/*komandir*, referent općih poslova, vozač te 1. i 2. pionirska desetina (odjeljenje). Pionirski vod: 19 vojnika (jedan časnik, osam dočasnika i 10 vojnika). HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pionirski vod, lični sastav*

[1014] HR-HMDCDR 6, kutija 60, *Laka pešadijska brigada, lični sastav*

[1015] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

[1016] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 316

[1017] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 45 – 47 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 314 – 315

[1018] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1019] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/6-166 od 6. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1020] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/6-148 od 1. 7. 1994., Naređenje*

pukovnik Dragan Tanjga (24. siječnja – 28. siječnja 1993.), pukovnik Stevo Ševo (11. kolovoza 1993. – 19. ožujka 1994.), pukovnik Veljko Bosanac, pukovnik Tihomir Alavanja (21. travnja – 10. studenog 1994.), pukovnik Živko Šaponja (17. prosinca 1994. – 2. travnja 1995.) i potpukovnik Milorad Radić

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: potpukovnik Velimir Bajat i potpukovnik Srećko Lakić

2. Odjel za personalne poslove i popunu

Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: potpukovnik Ile Milanović i bojnik (*major*) Stevo Sinobad

3. Odjel za mobilizacijske poslove

Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: bojnik (*major*) Stevo Radulović, potpukovnik Milenko Lakić i bojnik (*major*) Zdravko Bijelić

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove: pukovnik Srećko Lakić, satnik (*kapetan*) Nedjeljko Kovačević, satnik (*kapetan*) Dušan Degenek[1021]

5. Načelnik artiljerije (topništva): pukovnik Božo Kostur, pukovnik Radoslav Bančević (27. siječnja – 4. svibnja 1993.), potpukovnik Tanasije Mraović i pukovnik Rajko Grbić (20. travnja – 27. srpnja 1995.)

6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): pukovnik Ljubomir Cvjetan, bojnik (*major*) Vojislav Zelić, pukovnik Živko Šaponja[1022], pukovnik Branislav Petrović[1023]

7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): potpukovnik Đuro Bukarica[1024] (17. travnja 1994. – 27. svibnja 1995.)

8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): satnik (*kapetan*) Tode Bursać

9. Načelnik veze (službe veze): bojnik (*major*) Nikola Atlija, bojnik (*major*) Đorđe Gnjatović[1025]

[1021]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 34

[1022] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-226 od 25. 11. 1994., Predlog za postavljenje*

[1023]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 34

[1024] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-224 od 20. 10. 1994., Predlog za postavljenje*

10. Načelnik ABHO (ABKO): potpukovnik Velimir Bajat, *kapetan I klase* Rade Končarević[1026]

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): pukovnik Čedomir Gagić, bojnik (*major*) Marko Zelić, potpukovnik Luka Miljuš, pukovnik Janko Glumac[1027]

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): pukovnik Dmitar Arula (28. siječanj – 22. travnja 1993.), pukovnik Mirko Gutić (22. travnja – 18. listopada 1993.), pukovnik Stevo Drašković (18. listopada 1993. – 2. kolovoza 1995.)

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): kapetan bojnog broda Vlade Nonković (21. ožujka – 7. svibnja 1993.), pukovnik Marko Vrcelj[1028] (25. prosinca 1993. – 13. travnja 1995.), pukovnik Jovan Vuković (22. travnja – 28. srpnja 1995.)

1.Referent za operativno-pozadinske (logističke) poslove: kapetan fregate Žarko Sakić[1029]

2. Načelnik tehničke službe: *kapetan I klase* Zdravko Plavšić, potpukovnik Milan Puača, potpukovnik Veljko Bosnić, potpukovnik Milan Plavšić

3. Načelnik intendantske službe: bojnik (*major*) Pero Popović, potpukovnik Budimir Srdić, potpukovnik Slobodan Krneta[1030]

4. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: satnik (*kapetan*) Nikola Osmokrović[1031]

5. Načelnik sanitetske službe: pukovnik Živojin Graovac, *kapetan I klase* Dr. Ilija Stojanac[1032]

6. Načelnik financijske službe: bojnik (*major*) Radomir Radojković, bojnik (*major*) Gojko Mandić i bojnik (*major*) Mladen Simić

e) Komanda (zapovjedništvo) stana: *zastavnik I klase* Mirko Lalić, *stariji vodnik I klase* Milan Milaković

[1025] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/11-85 od 12. 5. 1994., Predlog za postavljenje*
[1026] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5-6/226 od 23. 10. 1994., Predlog za postavljenje*
[1027] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*
[1028] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-224 od 20. 10. 1994., Predlog za postavljenje*
[1029] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-267 od 30. 11. 1994., Predlog za postavljenje*
[1030] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-226 od 25. 11. 1994., Predlog za postavljenje*
[1031] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-224 od 20. 10. 1994., Predlog za postavljenje*
[1032] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-224 od 20. 10. 1994., Predlog za postavljenje*

U zapovjedništvu korpusa bila je u srpnju 1995. godine angažirano: 38 časnika i 40 dočasnika.

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) Inženjerijska satnija (inžinjerijska četa, sa: 12 časnika, osam dočasnika i 81 vojnikom), zapovjednik (komandir): satnik (*kapetan*) Tode Bursać, *kapetan I klase* Rade Popović, satnik (*kapetan*) Željko Žigić, satnik (*kapetan*) Tihomir Veselinović[1033]

- Satnija vojne policije (četa vojne policije), zapovjednik (komandir): *kapetan I klase* Mirko Ljevaja

b) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): poručnik Kosta Zec

c) Izvidnička satnija (izviđačka četa), zapovjednik (komandir): poručnik Božo Glušica, *potporučnik* Milan Manojlović[1034]

d) Vod ABKO (vod ABHO).

Postrojbe podređene 7. sjevernodalmatinskom korpusu:

a) *75. motorizirana brigada (VP 9033, Knin)*

Formirana od dijela ljudstva i materijalnih sredstava bivše 75. brigade PJM i 1. brigade TO Knin[1035].

Sastav brigade: 1., 2., 3. i 4. motorizirana bojna (bataljon), bojna za intervencije, oklopna bojna (tenkovski bataljon), mehanizirana bojna, haubički topnički (artiljerijski) divizijun (sa: bitnicom haubica 105 mm, bitnicom haubica 122 mm i bitnicom minobacača 120 mm), mješoviti protuoklopni divizijun, laki protuzračni topnički (artiljerijski) divizijun, inženjerijska bojna i logistička (pozadinska) bojna[1036].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Živko Rodić, pukovnik Ljubomir Cvjetan[1037], potpukovnik Dragan Harambašić, potpukovnik Petar Andrić, pukovnik Vladimir Davidović[1038].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Milivoj Juras.

U srpnju 1995. brigada je prema ustroju imala: 3274 vojnika, međutim, „u stvaranosti" je imala 2729 vojnika od toga: 153 časnika, 355 dočasnika i 2221 vojnika[1039].

[1033] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/11-155 od 11. 8. 1994., Predlog za postavljenje*

[1034] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1744/1 od 9. 9. 1994., Predlog za postavljenje*

[1035] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1036] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 49 – 50

[1037] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 48-69 od 24. 4. 1993., Naređenje*

[1038] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 46

b) *92. motorizirana brigada (VP 9035, Benkovac)*

Formirana od dijela ljudstva i materijalnih sredstava bivše 92. brigade PJM i 3. brigade TO Benkovac[1040].

Sastav brigade: 1., 2., 3., 4. i 5. motorizirana bojna (bataljon), oklopna bojna (*tenkovski bataljon* sa: 1. oklopna satnija/*tenkovska četa*: 10 tenkova *T-55*, 2. oklopna satnija: osam tenkova *T-55* i 3. oklopna satnija: 10 tenkova *T-55* i tri borbena vozila pješaštva), mehanizirana bojna (1. mehanizirana satnija sa: osam oklopnih transportera, 2. motorizirana satnija sa 10 borbenih vozila pješaštva i 3. amfibijska satnija sa sedam oklopnih amfibijskih vozila), haubički topnički (artiljerijski) divizijun (dvije bitnice haubica 122 mm i bitnicom minobacača 120 mm), protuoklopni divizijun (12 protuoklopnih topova 100 mm), laki protuzračni topnički (artiljerijski) divizijun, inženjerijska satnija, logistička (pozadinska) bojna i 92. nastavna bojna (nastavni bataljon)[1041].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Momčilo Bogunović[1042] (17. prosinca 1992. – 1. veljače 1993., poginuo), pukovnik Ilija Mašić (7. veljače – 10. svibnja 1993.), potpukovnik Velimir Bajat[1043] (11. svibnja – 31. kolovoz 1993.), pukovnik Aleksandar Vuletić[1044], pukovnik Veljko Bosanac (18. listopada 1993. – 28. ožujka 1994.) i potpukovnik Mirko Uzelac (29. ožujka 1994. – 2. kolovoza 1995.)[1045].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Milan Vulinović.

U srpnju 1995. brigada je prema ustroju trebala imati: 2643 vojnika, međutim, stanje „u stvarnosti“ bilo je 1886 vojnika od toga: 110 časnika, 200 dočasnika i 1576 vojnika[1046].

c) *1. laka brigada (VP 9037, Vrlika)*

Ustrojena od dijela ljudstva i materijalnih sredstava bivše 75. brigade PJM i 1. brigade TO Knin[1047].

[1039]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

[1040] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1041]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 58 – 60

[1042] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 570-257 od 17. 12. 1992., Naređenje*

[1043] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-268 od 13. 7. 1993., Naređenje*

[1044] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 48-69 od 24. 4. 1993., Naređenje*

[1045] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 46

[1046]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

[1047] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

Sastav brigade: 1. i 2. pješačka bojna (pješadijski bataljon), mehanizirana satnija (sa: tri oklopna transportera i tri borbena oklopna vozila), mješoviti topnički divizijun, mješovita protuoklopna bitnica, bitnica protuzračnih topova, inženjerijski vod i logistička (pozadinska) satnija[1048].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Božo Kostur[1049] (27. siječnja – 26. travnja 1993.), potpukovnik Jovan Grubić[1050], potpukovnik Rade Medić (29. lipnja 1993. – 25. ožujka 1995.) i *kapetan I klase* Nebojša Popović[1051].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Milan Korica, bojnik (*major*) Vojislav Zelić, *kapetan I klase* Željko Tišma.

U srpnju 1995. brigada je prema svom ustroju trebala imati: 1497 vojnika, od toga broja u brigadi je bilo 1060 vojnika od toga: 62 časnika, 54 dočasnika i 944 vojnika[1052].

d) *2. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9039, Kistanje-Đeverske)*

Ustrojena od dijela ljudstva i materijalnih sredstava bivših 75. i 92. brigade PJM te 1. brigade TO Knin[1053].

Sastav brigade: 1., 2. i 3. pješačka bojna (pješadijski bataljon), haubičko topnički divizijun (bitnica haubica 105 mm, bitnica haubica 122 mm i bitnica haubica 155 mm i minobacačka bitnica 120 mm), oklopna satnija (sa 15 tenkova *T-34*), mješoviti protuoklopni topnički divizijun, topničko-raketna bitnica PZO, inženjerijski vod i logistička (pozadinska) satnija (četa)[1054].

Zapovjednik (komandant) brigade: bojnik (*major*) Milorad Radić[1055] (23. siječnja 1993. – 31. ožujka 1995.), potpukovnik Radovan Slonković,[1056] i bojnik (*major*) Rade Drezgić (4. svibnja – 27. srpnja 1995.)[1057].

[1048]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 103

[1049] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1050] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1051] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 46

[1052]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

[1053] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1054]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 95

[1055] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1056] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

Načelnik stožera brigade: *kapetan I klase* Branko Ostojić, bojnik (*major*) Dušan Malobabić[1058].

U srpnju 1995. brigada je prema svom ustroju trebala imati: 2287 vojnika, a stvarno stanje brigade bilo je 2001 vojnik od toga: 90 časnika, 155 dočasnika i 1756 vojnika[1059].

e) *3. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9051, Benkovac)*

Sastav brigade: 1., 2. i 3. pješačka bojna (pješadijski bataljon), oklopna satnija (tenkovska četa sa 12 tenkova *T-55*), mješoviti topnički divizijun (tri bitnice haubica 122 mm, bitnica gorskih topova 76 mm i bitnica minobacača 120 mm te jedan višecjevni bacač raketa *Oganj*), protuoklopni topnički divizijun (bitnica samohodnih topova 76 mm sa sedam samohodnih topova, bitnica protuoklopnih topova 76 mm i bitnica protuoklopnih raketnih sustava 9K11 *Maljutka*), laki protuzračni topnički divizijun (bitnica protuzračnih topova 20/1 mm, dvije bitnice protuzračnih topova 20/3 mm, oklopno vozilo *Praga* sa protuzračnim topom 30/2 mm i bitnica lakih protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*), inženjerijska satnija i logistička (pozadinska) satnija[1060].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Pavo Samardžić, potpukovnik Velimir Bajat (15. veljače - 22. lipnja 1994.), pukovnik Miodrag Dukić[1061], i potpukovnik Janko Đurica (22. lipnja 1994. – 5. kolovoza 1995.)[1062].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Marko Miočinović[1063], potpukovnik Nikola Kužet.

U srpnju 1995. brigada je prema svom ustroju trebala imati: 2255 vojnika, međutim, stvarano stanje brigade bilo je 1735 vojnika od toga: 71 časnik, 142 dočasnika i 1522 vojnika[1064].

[1057] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 46

[1058] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1059]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

[1060]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 75, 79 i 84

[1061] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1062] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47

[1063] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1064]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

f) *4. laka brigada (VP 9042, Obrovac)*

Ustrojena od dijela ljudstva i materijalnih sredstava bivše 4. brigade TO i 75. brigade PJM[1065].

Sastav brigade: 1., 2., 3., 4. i 5. laka pješačka satnija (laka pješadijska četa), haubičko topnički divizijun (bitnica haubica 105 mm, bitnica haubica 122 mm i minobacačka bitnica 120 mm), protuoklopna bitnica topova 76 mm, topničko-raketna protuzračna bitnica (vod protuzračnih topova i vod protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*), oklopni vod (sa tri tenka *T*-55), pionirski vod i logistički (pozadinski) vod[1066].

U ožujku 1993. godine ustrojena je oklopna satnija od postojećeg oklopnog voda u sastavu: oklopni vod tenkova *T-34* (dva tenka), oklopni vod tenkova *T-55* (dva tenka) i mehaniziranog voda (tri oklopna transportera). Do svibnja 1993. ustrojena je i 6. laka pješačka satnija.

Krajem 1993. godine sastav brigade bio je: 1., 2., 3., 4., 5. i 6. laka pješačka satnija, minobacačka satnija 120 mm, protuoklopna topnička bitnica, oklopna satnija, haubička bitnica 105 mm, laka bitnica PZO, inženjerijska satnija i logistička satnija te manje samostalne postrojbe: vod netrzajnih topova, bitnica gorskih topova 76 mm, vod minobacača 82 mm, haubički vod 122 mm, desetina lakih raketnih lansera i topnička desetina 130 mm.

Tijekom svibnja 1994. godine brigada je dobila svoj konačni sastav: 1. i 2. pješačka bojna, oklopna satnija, mješoviti topnički divizijun, mješoviti protuoklopni divizijun, mješovita bitnica PZO, inženjerijski vod i logistička satnija[1067].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Jovan Dopuđ (5. siječnja – 4. veljače 1993.), potpukovnik Pavao Samardžić[1068] (6. veljače – 5. travnja 1993.), potpukovnik Sretko Lakić (5. travnja – 23. rujna 1993.) i *kapetan I klase* Radivoj Paravinja (24. rujna 1993. – 5. srpnja 1995.)[1069].

Načelnik štaba brigade: *kapetan I klase* Bogdan Perić[1070], *kapetan i klase* Marinko Vranković.

[1065] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1066] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 106 i 110

[1067] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 198 – 199

[1068] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1069] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47

[1070] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komanda 7. korpusa, Pov. br. 4-1089 od 19. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

U srpnju 1995. brigada je prema svom ustroju trebala imati: 1497 vojnika, a u stvarnosti je brigada imala 1408 vojnika od čega: 63 časnika, 85 dočasnika i 1262 vojnika[1071].

g) *7. mješovita topnička (artiljerijski) pukovnija (puk) (VP 9044, Knin)*

Ustrojena od postojećeg *Kninske mješovite topničke (artiljerijskog) pukovnije (puka) TO*[1072].

Sastav pukovnije: stožer pukovnije, desetina vojne policije, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-štabna baterija), haubički divizijun 152 mm, topnički divizijun 130 mm, mješoviti divizijun višecjevnih bacača raketa i inženjerijski vod. Pukovnija je raspolagala sa: 16 haubica 152 mm, pet topova 130 mm, devet višecjevnih bacača raketa *Plamen*, pet višecjevnih bacača raketa *Oganj* i jedan višecjevni bacač raketa *Orkan*[1073].

Zapovjednik pukovnije (komandant puka): potpukovnik Veso Kozomora, potpukovnik Milenko Lakić[1074] (26. siječnja 1993. – 14. siječnja 1994.) i potpukovnik Tanasije Mraović (24. veljače 1994. – 5. kolovoza 1995.)[1075].

Načelnik stožera pukovnije: bojnik (*major*) Miroslav Ležajić.

U srpnju 1995. pukovnija ima: 546 vojnika od toga: 47 časnika, 57 dočasnika i 442 vojnika[1076].

h) *7. mješovita protuoklopna topnička (artiljerijski) pukovnija (puk) (VP 9046, Benkovac)*

Ustrojena od postojeće *Mješovite protuoklopne topničke (artiljerijske) pukovnije (puka) TO*[1077].

Sastav pukovnije: stožer pukovnije, desetina vojne policije, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-štabna baterija), laka topnička bitnica PZO, inženjerijska satnija, motorizirani vod, logistički vod i dva mješovita protuoklopna topnička divizijuna[1078].

[1071] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35 i 37

[1072] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1073] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 221

[1074] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1075] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47

[1076] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 36

[1077] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1078] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 223

Zapovjednik pukovnije (komandant puka): bojnik (*major*) Janko Đurica[1079] (20. siječnja 1993. – 18. svibnja 1994.) i bojnik (*major*) Miloš Ostojić (1. studeni 1994. – 31. srpnja 1995.)[1080].

U srpnju 1995. pukovnija ima: 413 vojnika od toga: 26 časnika, 41 dočasnika i 346 vojnika[1081].

i) *7. laka topničko-raketna (artiljersko-raketni) pukovnija (puk) (VP 9059, Knin)*

Ustrojena od postojeće *Lake topničko-raketne (artiljerijsko-raketnog) pukovnije (puka) TO*[1082].

Sastav pukovnije: stožer pukovnije, zapovjedna bitnica (komandna baterija), laka samohodna topnička bitnica 20/3 mm, dvije lake protuzračne bitnice 40 mm, laka samohodna bitnica raketnih sustava *Strijela-1M* , laki vod raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički vod[1083].

Zapovjednik pukovnije (komandant puka): pukovnik Živko Šaponja[1084] (5. prosinca 1992. – 1. veljače 1994.) i potpukovnik Slavko Dobrić[1085] (19. prosinca 1994. – 2. kolovoza 1995.)[1086].

Načelnik stožera pukovnije: potpukovnik Slavko Dobrić.

U srpnju 1995. pukovnija ima: 250 vojnika od toga: 16 časnika, 37 dočasnika i 197 vojnika[1087].

j) *7. logistička (pozadinska) baza (VP 9052, Knin) sa odjeljkom u Benkovcu*

Sastav logističke baze: tehnička satnija i intendantska satnija. U sklopu tehničke satnije djelovale su radionice za održavanje naoružanja, tehničkih sredstava te borbenih i neborbenih vozila. U sklopu intendatske satnije djelovale su radionice za održavanje intendatskih

---

[1079] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1080] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47

[1081]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 36

[1082] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1083] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 224

[1084] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 45-132 od 7. 5. 1993., Naređenje*

[1085] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-226 od 25. 11. 1994., Predlog za postavljenje*

[1086] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47

[1087]ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35

sredstava (odjeće, obuće…itd). Uz navedeno pod zapovjedništvom baze bila su i različita skladišata (naoružanja, streljiva, tehničkih sredtsva, odjeće i obuće, hrane, goriva…itd).

Zapovjednik: potpukovnik Dragić Stojanović.

k) *7. oklopna bojna (tenkovski bataljon)*

Sastav oklopne bojne: oklopna satnija tenkova *M-84* (osam tenkova), oklopna satnija tenkova *T-55,* satnija borbenih oklopnih vozila (osam vozila), topničko-raketna bitnica PZO (vod protuzračnih topova i vod protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*) i logistički vod.

Zapovjednik oklopne bojne bio je satnik (*kapetan*) Nikola Žakula[1088].

l) *Oklopni vlak (oklopni voz) „Krajina Ekspres"*

Zapovjednik: poručnik Blagoje Guska (sa: dva časnika, 14 dočasnika i 24 vojnika)[1089].

Privremeni sastav korpusa:

Operativna grupa 1

Ustrojena na temelju zapovijedi *Komandanta* SVK general-majora Mile Novakovića, 29. siječnja 1993. godine, sa zadaćom izvođenja protunapada nakon operacije hrvatskih snaga *Maslenica*. Za zapovjednika je imenovan pukovnik Dragan Tanjga (načelnik stožera 7. korpusa), a nakon njegove pogibije 23. lipnja 1993. godine zapovijedanje preuzima pukovnik Ljubomir Cvjetan i potom pukovnik Slobodan Bursać[1090].

Operativna grupa 1 sastojala se od slijedećih privremenih formacija: *Taktičke grupe-2* (zapovjednik: potpukovnik Milan Đaković), *Taktičke grupe -4* (zapovjednik: pukovnik Ivan Mijatov), *Taktičke grupe-8* (zapovjednik: potpukovnik Janko Đurica), *Borbene grupe-3* (zapovjednik: satnik/*kapetan* Milenko Vujnović, a poslije *kapetan I klase* Stevo Bjelić) i *Borbene grupe-7* (zapovjednik: bojnik/*major* Tomo Dobrić). Navedeni privremeni sastavi djelovali su do jeseni 1993. godine[1091].

Razmještaj i zadaće postrojbi 7. sjevernodalmatinskog korpusa uoči početka operacije *Oluja*:

- *1. laka vrlička brigada*: odsudna obrana smjera Sinj – Vrlika – Knin i sa zadaćom obrane zapadnih padina Dinare,
- *75. motorizirana kninska brigada*: odsudna obrana smjera Šibenik – Drniš – Knin,

---

[1088] Ivan Radoš, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.*, Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2018., str. 225 - 226

[1089] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 35

[1090] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 48-69 od 24. 4. 1993., Naređenje*

[1091] ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90), *Zadaća 15092011, Obostrani razmještaj snaga: Dinamika napredovanja snaga HV i dinamika izvlačenja neprijateljskih snaga u operaciji Oluja 04. i 05. kolovoza 1995.*, str. 65

- *2. pješačka kistanjska brigada*: odsudna obrana smjera: Šibenik – Skradin – Kistanje – Knin,
- *3. pješačka benkovačka brigada*: odsudna obrana smjera Biograd – Benkovac,
- *92. motorizirana benkovačka brigada*: odsudna obrana smjera Zadar – Benkovac – Kistanje – Knin i
- *4. laka obrovačka brigada*: odsudna obrana smjera Maslenica – Obrovac – Mali Alan – prijevoj Prezid – Gračac te je imala zadaću osiguranja spoja sa *9. motoriziranom brigadom* 15. ličkog korpusa[1092].

U svom izvješću od 9. kolovoza 1995. godine general-major Slobodan Kovačević (posljednji zapovjednik korpusa) sažeo je posljednje dane korpusa. U trenutku početka operacije *Oluja* dio snaga korpusa nalazio se u pripremi za protunapad na Dinari. Odmah prvoga dana operacije došlo je do proboja položaja *jedinice milicije* na Dinari, a idućeg dana i položaja na Malom Alanu (Velebit). Tako je 5. kolovoza zaprijetilo okruženje korpusa. Istoga dana započela je evakuacija stanovišta koja se prema riječima zapovjednika korpusa pretvorila u *opći kaos.* Dolazi do masovnog napuštanja postrojbi od strane vojnih obveznika, a zapovjedništvo korpus, koje je bilo oslonjeno isključivo na stacionarne veze, gubi sve komunikacijske veze sa podčinjenim postrojbama. Izmiješane postrojbe sa stanovništvom izvlače se komunikacijom Otrić – Srb – Donji Lapac i dalje prema Bosanskom Petrovcu. U tijeku 6. i 7. kolovoza 1995. godine većina postrojbi prolazi kroz Bosanski Petrovac uz predaju naoružanja VRS. Time je 7. sjevernodalmatinski korpus preostao postojati[1093].

6.4. 11. slavonskobaranjski korpus SVK

Ustrojavanje 11. slavonskobaranjskog korpusa izvršeno je na temelju *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 7. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Istočna Slavonija, Zapadni srijem i Baranja u Slavonsko-Baranjski korpus*. Za sjedište zapovjedništva određeno je

[1092] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.
[1093] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 202, str. 363 – 368

Borovo Selo, a dodijeljena vojna pošta bila je 9189 (VP 9189). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO: Vukovar, Beli Manastir, Tenja, Mirkovci i Dalj[1094].

Operativna odgovornost korpusa protezala se od sela Lipovac (na autocesti Zagreb – Beograd) potom crtom istočno od Vinkovaca prema sjeveru istočno od Osijeka te potom rijekom Dravom do granice sa Republikom Madžarskom. Korpus je nadzirao dio državne granice sa Republikom Madžarskom od Drave do Dunava. Na istoku je granica operativnog područja korpusa bila granica Hrvatske i Srbije na Dunavu te dio granice od Iloka do Lipovca na jugu[1095].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1096]:

pukovnik Bogdan Sladojević[1097] (4. prosinca 1992. – 2. travnja 1992.)

general-major Dušan Lončar[1098]

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika): pukovnik Božidar Košutić, pukovnik Milojko Radaković, pukovnik Stojan Španović[1099] i pukovnik Slobodan Antonić

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

   Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: pukovnik Dušan Lončar, pukovnik Milutin Dakići i pukovnik Milojko Radaković[1100]

2. Odjel za personalne poslove i popunu

   Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: potpukovnik Milutin Dakić, pukovnik Stanko Ćuk, pukovnik Petar Sužnjević i bojnik (*major*) Predrag Jurišić

3. Odjel za mobilizacijske poslove

[1094] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

[1095] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 330

[1096] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 – 57 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 327 – 330

[1097] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 43-24 od 21. 1. 1993., Naredba*

[1098] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-86 od 18. 4. 1994., Predlog za postavljenje*

[1099] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-150 od 5. 7. 1994., Predlog za postavljenje*

[1100] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-150 od 5. 7. 1994., Predlog za postavljenje*

Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: bojnik (*major*) Radovan Labus

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove
   Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove:pukovnik Miloš Dejanović i bojnik (*major*) Zoran Vranješević
5. Načelnik artiljerije (topništva): bojnik (*major*) Dobrivoje Ostojić i pukovnik Radoslav Bančević
6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): *kapetan I klase* Milenko Ristić i bojnik (*major*) Milan Mandić, potpukovnik Boško Prodanović[1101]
7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): bojnik (*major*) Mladen Božić[1102]
8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): bojnik (*major*) Miroslav Višić
9. Načelnik veze (službe veze): pukovnik Špiro Nenadić

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): pukovnik Dušan Grahovac, pukovnik Radomir Janković i bojnik (*major*) Marko Kraguljac

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): pukovnik Milojko Radaković, potpukovnik Branislav Laketić, potpukovnik Dr. Vojislav Stojković, potpukovnik Damjan Kovačević[1103] i potpukovnik Branko Kučeković

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): pukovnik Đuro Kljajić, pukovnik Dušan Grozdanić, pukovnik Milojko Radaković i pukovnik Slavko Vukša

1. Referent za operativno-pozadinske (logističke) poslove: potpukovnik Dragić Mihaljević
2. Načelnik tehničke službe: bojnik (*major*) Nikola Srdić
3. Načelnik intendantske službe: potpukovnik Miloš Dmitrašinović i potpukovnik Rajko Janković
4. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: potpukovnik Nikola Zorić i potpukovnik Zdravko Radišić

[1101] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno upapređenje*
[1102] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-191 od 13. 9. 1994., Predlog za postavljenje*
[1103] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br. 10-533 od 1. 10. 1994., Naredba*

5. Načelnik sanitetske službe: bojnik (*major*) Đoko Milovanović[1104]
6. Načelnik financijske službe: potpukovnik Boško Korkutović, bojnik (*major*) Slavko Vukša[1105], bojnik (*major*) Marko Filipović i bojnik (*major*) Darko Pilipović
7. Načelnik građevinske (graditeljske) službe: potpukovnik Ilija Španović
8. Načelnik informatičke službe: satnik (*kapetan*) Nikola Uzelac i *kapetan I klase* Petar Medić

e) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za RV i PVO (RZ i PZO): satnik (*kapetan*) Dragan Bolić i pukovnik Nikola Krošnjar

f) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za civilne poslove: pukovnik Kosta Novaković[1106]

g) Komanda (zapovjedništvo) stana: *vodnik I klase* Gordan Krajić, *vodnik I klase* Miloš Carević

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) 11. inženjerijska bojna (inžinjerijski bataljon), zapovjednik (komandant): bojnik (*major*) Vladimir Kosijer.

Sastav bojne: stožer, izvidničko-ronilački vod, desetina veze, pionirska satnija, inženjerijska satnija, pontonirska satnija i logistički vod. Ukupno: 253 vojnika[1107].

b) 11. bojna vojne policije (bataljon vojne policije), zapovjednik (komandir): satnik (*kapetan*) Damir Krajinović.

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, desetina za suzbijanje kriminaliteta, 1. i 2. satnija vojne policije, vod prometne vojne policije i logistički vod[1108].

c) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): satnik (*kapetan*) Zoran Gajić. U satniji službe veze bilo je 48 vojnika[1109].

d) Izvidnička satnija (izviđačka četa) i

e) Vod ABKO (vod ABHO). U vodu ABKO bilo je 25 vojnika[1110].

[1104] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br.10-337 od 10. 9. 1994., Naredba*

[1105] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/11-96 od 3. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1106] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-114 od 21. 5. 1994., Naredba*

[1107] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. inž. bataljona*

[1108] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. bataljon vojne policije*

[1109] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1110] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

Ukupno je u zapovjedništvu korpusa te postrojbama pri zapovjedništvu bilo angažirano 409 časnika, dočasnika i vojnika[1111].

Postrojbe podređene 11. slavonskobaranjskom korpusu:

a) *1. laka (baranjska) divizija (VP 9192, Beli Manastir)*

Sastav 1. lake (baranjske) divizije:

- *Komanda (zapovjedništvo) divizije*

  Komandant (zapovjednik) divizije: pukovnik Stojan Mladenović[1112]

  Zamjenik komandanta divizije: pukovnik Rajko Novaković

  Načelnik štaba (stožera) divizije: pukovnik Blagoje Radojčić

- *37. pješačka (pješadijska) baranjska brigada (VP 9201, Darda)*

  Komandant (zapovjednik) brigade: potpukovnik Jovan Resanović[1113]

  Načelnik štaba (stožera) brigade: bojnik (*major*) Draško Kukavica

  Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna satnija (vod tenkova *T-34* i vod oklopnih transportera) i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bilo 628 vojnika[1114]

- *39. pješačka (pješadijska) baranjska brigada (VP 9202, Beli Manastir)*

  Komandant (zapovjednik) brigade: potpukovnik Tomislav Plavšić, bojnik (major) Dobrivoj Ostojić[1115]

  Načelnik štaba (stožera) brigade: *kapetan I klase* Nikola Blažević

  Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna satnija (vod tenkova *T-34* i vod oklopnih transportera) i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bilo 629 vojnika[1116]

- *60. pješačka (pješadijska) baranjska brigada (VP 9216, Kneževi Vinogradi)*

  Komandant (zapovjednik) brigade: potpukovnik Zdravko Toljaga

---

[1111] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*
[1112] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1113] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1114] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*
[1115] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1116] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

Načelnik stožera (štaba) brigade: *kapetan I klase* Mihajlo Tmusić[1117], bojnik (*major*) Mile Stanković

Sastav brigade: 1., 2., 3. i 4. pješačka bojna (pješadijski bataljon), oklopna satnija (tenkovska četa, tenkovi *T-55*), mješoviti haubički divizijun 105 mm, laki topnička bitnica PZO 20/2 mm, protuoklopni vod, inženjerijski vod i logistička (pozadinska) satnija[1118].

- *Granična bojna (granični bataljon) (VP 9203, Kneževo)*

  Sastav granične bojne: stožer bojne, 1., 2., 3. i 4. granična satnija (četa) sa ukupno 361 vojnikom[1119].
- *Haubički topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) 105 mm*
- *Mješoviti protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)*
- *Laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO*
- *Oklopna bojna (oklopni bataljon)*
- *Izvidnička satnija (izviđačka četa)*
- *Vod vojne policije* (zapovjednik: *stariji vodnik I klase* Slobodan Radmilović[1120])
- *Satnija službe veze (četa veze)*
- *Inženjerijski satnija (inžinjerijska četa)*
- *Vod ABKO*
- *Logistička (pozadinska) satnija (četa)*[1121]

b) *35. slavonska brigada (VP 9193, Dalj)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 35. brigade TO Dalj[1122].

Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna

---

[1117] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br. 10-326 od 1. 9. 1994., Naredba*

[1118] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 55. pešadijske brigade*

[1119] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1120] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno upapređenje*

[1121] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija Baranjske divizije*; SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 330

[1122] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

satnija (vod tenkova *T-34* i vod oklopnih transportera) i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bilo 628 vojnika[1123].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Miloš Mirković[1124] i potpukovnik Stojan Pralica[1125].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Miroslav Rudan.

c) *40. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9194, Vukovar)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 40. brigade TO Vukovar[1126].

Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna satnija i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bio 701 vojnik[1127].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Stanko Ćuk, pukovnik Milan Tomić[1128], pukovnik Đorđe Popović i pukovnik Milan Beko[1129].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Mirko Arbutina, satnik (*kapetan*) Vladimir Puđa[1130].

d) *43. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9196, Tenja)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 43. brigade TO Tenja[1131].

Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna satnija (vod tenkova *T-55* i vod oklopnih transportera) i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bilo 786 vojnika[1132].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Ljubomir Veljković[1133] i potpukovnik Čedomir Štrbac[1134].

[1123] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*
[1124] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1125] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57
[1126] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*
[1127] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*
[1128] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1129] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57
[1130] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br. 19-119 od 1. 7. 1994., Naredba*
[1131] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*
[1132] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*
[1133] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*
[1134] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Momčilo Vujaklija.

e) *45. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9197, Jankovci)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 45. brigade TO[1135].

Sastav brigade: stožer brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mješovita topnička bitnica, laka topnička bitnica PZO, mješovita oklopna satnija (vod tenkova *T-55* i vod oklopnih transportera) i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u brigadi bilo 729 vojnika[1136].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Vojislav Čolović[1137] i pukovnik Mile Plavšić[1138].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Mile Kličković.

f) *55. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9205, Ilok)*

Sastav brigade: 1., 2. i 3. pješačka bojna (pješadijski bataljon), mehanizirana satnija (mehanizirana četa oklopnih transportera), mješoviti haubički divizijun (1. bitnica haubica 105 mm i 2. bitnica haubica 122 mm), laki topničko-raketni vod PZO, inženjerijski vod i logistički (pozadinski) vod[1139].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Dušan Lončar i potpukovnik Miroslav Nikolić[1140].

Načelnik štaba brigade: *kapetan I klase* Mile Stanković[1141] i bojnik (*major*) Milenko Uskoković.

g) *65. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9217, Borovo Selo)*

Brigada, odnosno, stožer brigade je egzistirao kratko vrijeme te podređene postrojbe brigade nisu ustrojene prije njezina gašenja.

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Jovan Jurić

h) *11. mješovita topnička (artiljerijski) pukovnija (puk) (VP 9206, Klisa)*

[1135] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1136] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1137] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-137 od 9. 9. 1993., Naredba*

[1138] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57

[1139] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 55. pešadijske brigade*

[1140] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57

[1141] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno upapređenje*

Sastav pukovnije: stožer pukovnije, desetina vojne policije, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-štabna baterija), 1. i 2. haubički divizijun 155 mm, divizijun višecjevnih bacača raketa *Plamen*, inženjerijski vod i logistički (pozadinski) vod[1142].

Zapovjednik pukovnije (komandant puka): *kapetan I klase Vladimir Puđa*[1143] i *kapetan I klase* Mihajlo Tmusić[1144].

i) *11. mješoviti protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M*, 1. i 2. protuoklopna bitnica (naoružane topovima 100 mm), protuoklopni vod raketnih sustava 9K11 *Maljutka* na oklopnim vozilima i pozadinski (logistički) vod[1145].

j) *11. laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PVO (VP 9221, Vukovar)*

Sastav divizijuna: stožer (štab) divizijuna, zapovjedna (komandna) bitnica (baterija), 1., 2. i 3. laka topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuzračnih topova 20/3 mm (svaka bitnica imala je dva voda protuzračnih topova sa po četiri desetine, odnosno, četiri protuzračna topa 20/2 mm), laka raketna protuzračna bitnica sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod[1146]. Ukupno je u divizijunu bio 161 vojnik[1147].

k) *11. bojna (bojna) za intervencije (VP 9198, Borovo Selo)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina veze, 1., 2., 3. i 4. pješačka satnija, minobacački vod 120 mm i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u bojni bilo: 398 vojnika[1148].

Zapovjednik bojne (komandant bataljona): potpukovnik Dragan Mesarović[1149], *kapetan I klase* Dragan Bolić.

l) *11. oklopna bojna (bataljon)/11. oklopna pukovnija (VP 9210, Vukovar)*

[1142] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. map*

[1143] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 56 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 329

[1144] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br.10-326 od 1. 9. 1994., Naredba*

[1145] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. mešoviti protivokl. divizion*

[1146] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 16-8/1 od 10. 3. 1994. Formacija 11. lad PVO* i *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. lad PVO*

[1147] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1148] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1149] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno upapređenje*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, 1., 2. i 3. oklopna satnija tenkova *T-34* (tenkovska četa *T-34*, svaka oklopna satnija ima tri oklopna voda) i logistička (pozadinska) satnija[1150]. Ukupno je oklopna bojna imala 121 vojnika[1151].

Zapovjednik bojne/pukovnije (komandant bataljona/puka)): satnik (*kapetan*) Branislav Dobraš[1152].

m) *11. avijacijsko odjeljenje (zrakoplovna desetina) Borovo*

Sastav: četiri zrakoplova i tehnička desetina, odnosno, ukupno: 25 vojnika[1153].

Zapovjednik desetine (komandir odjeljenja): potpukovnik Zdravko Petrović[1154].

n) *11. dunavski odred RM SVK*

Sastav odreda: 1. ophodni riječni čamac (zapovjednik/*komandir*: vodnik Dean Iličić[1155]), 2. ophodni riječni čamac (zapovjednik/*komandir*: vodnik Slobodan Gagić[1156]) i 1. borbeni desantni čamac (zapovjednik: vodnik Živko Kovačević)[1157]. Ukupno je u odredu bilo 44 vojnika[1158].

Zapovjednik odreda: poručnik fregate Bogdan Kapelac i poručnik bojnog broda Mladen Mandić[1159].

o) *89. logistička (pozadinska) baza (VP 9199, Vukovar)*

Sastav logističke baze: tehnička satnija i intendantska satnija.

Zapovjednik logističke baze (komandant pozadinske baze): potpukovnik Rade Karanović[1160].

[1150] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 16-8/1 od 10. 3. 1994. Formacija 11. okb* i *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Str. pov. br. 1-307 od 12. 3. 1994. Formacija 11. okb.*

[1151] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1152] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 56 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 329

[1153] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1154] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 56 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 329

[1155] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br. 10-347 od 23. 7. 1994., Naredba*

[1156] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Komanda slavonsko-baranjskog korpusa, Pov. br. 10-346 od 23. 7. 1994., Naredba*

[1157] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-215 od 28. 9. 1994., Predlog za postavljenje*

[1158] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1159] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 56 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 329

p) *101. nastavna bojna (nastavni bataljon) Erdut*[1161]

U nastavnoj bojni bilo je angažirano 19 časnika i dočasnika[1162].

r) *Obezbjeđenje (osiguranje) objekta Đeletovci* (crpilište nafte)

Zapovjednik osiguranja: *kapetan I klase* Slobodan Medić[1163].

GŠ SVK je 28. srpnja 1995. godine zapovjedio podizanje borbene spremnosti postrojbi na najvišu razinu. U skladu sa dobivenom zapovijedi zapovjedništvo 11. slavonskobaranjskog korpusa izvršilo se ustrojavanje pet borbenih skupina (BG) na operativnom području korpusa (ukupno 3000 vojnika):

- 1. BG (dvije pješačke satnije iz 45. pješake brigade i oklopna satnija 11. oklopne bojne, ojačana topništvom 45. brigade) na području Cerića sa ciljem borbenog djelovanja prema Nuštru,
- 2. BG (pješačka bojna, izvidnički vod i oklopna satnija 40. pješačke brigade i *specijalna jedinica* MUP-a RSK Erdut, ojačana topništvom 40. brigade) na području Bršadina sa zadaćom borbenog djelovanja prema Nuštru te spajanja sa 1. BG u cilju okruženja Nuštra,
- 3. BG (oklopna satnija 11. oklopne bojne, odred dobrovoljaca *Škorpioni* i *specijalna jedinica* MUP-a RSK Bobota, ojačana topništvom 43. brigade) sa zadaćom odsijecanja Nuštra od Vinkovaca,
- 4. BG (izvidnička satnija 11. korpusa i satnija dobrovoljaca *Tigarova*) sa zadaćom pomoći u izvršenju spajanja 1. i 2. BG i
- 5. BG (pješačka satnija 43. brigade) u pričuvi za upotrebu prema potrebi razvoja situacije.

General-major Lončar, zapovjednik 11. korpusa, predvidio je i borbeno djelovanje 43. pješačke brigade iz pravca Tenje prema Osijeku, 35. pješačke brigade iz smjera Bijelog Brda prema Nemetinu i 37. pješake brigade (podržane oklopnom satnijom i haubičkim divizijonom) iz smjera Baranje prema Osijeku (39. i 60. pješačka brigada činile su pričuvu).

U rano jutro (3.20) 5. kolovoza topništvo 11. korpusa otvorilo je vatru prema položajima HV-a na području Nuštra, a potom je započeo i napad pješačkih postrojbi, podržanih

---

[1160] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 56 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 329

[1161] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 327

[1162] HR-HMDCDR 6, kutija 56, *Pregled organizacijsko-formacijske strukture 11. K*

[1163] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/3-132 od 1. 12. 1994., Vanredno unapređenje*

oklopništvom, prema navedenom planu. Međutim, sam napad je doživio totalni debakl ispred Nuštra te je isti zaustavljen već u 8.00. Navedeno je bilo sve što je poduzeo 11. slavonskobaranjski korpus u cilju olakšavanja situacije ostalim snagama SVK zahvaćenih provedbom operacije *Oluja*[1164].

Na petu godišnjicu proglašenja tzv. „Srpske Republike Krajine“, 20. prosinca 1995. godine, iako je ista tvorevina nakon provedbe operacija *Bljesak* i *Oluja* svedena na svoje istočne ostatke, u Vukovaru je upriličen vojni mimohod pripadnika 11. slavonskobaranjskog korpusa SVK. Ovaj bizaran događaj prošao je prilično nezamijećeno izvan preostalog okupiranog područja Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijeme, a i cilj sam cilj *vojne parade* bio je pokušaj podizanja morala stanovništva i preostalih pripadnika SVK nakon ciklusa pobjedničkih operacija HV-a na području Hrvatske te Bosne i Hercegovine[1165].

Nakon okončanja operacije *Oluja* postojeća misija UN-a na području Republike Hrvatske potpuno je redefinirana i imala je za cilj postići mirnu reintegraciju ostatka okupiranog područja (na temelju *Erdutskog sporazuma* potpisanog između Republike Hrvatske i predstavnika pobunjenih Srba). Uspjeh misije UNTAES-a prvenstveno je zavisio je o mirnoj provedbi demilitarizacije područja pod nadzorom pobunjenih Srba. Prema planu demilitarizacije na području korpusa trebalo je ostati 11 satnija sa 1350 vojnika naoružanih isključivo pješačkim naoružanjem. Proces demilitarizacija je službeno započeo 22. svibnja 1996. godine i u praksi je značio raspuštanje svih postrojbi 11. korpusa uz razoružanje pripadnika te povlačenje teškog naoružanja na područje SR Jugoslavije. Do 21. lipnja 1996. godine završen je proces demilitarizacije hrvatskog Podunavlja, a sa navedenog područja je izvučeno: 118 tenkova, 19 oklopnih vozila, 150 komada topova i 50 protuzračnih topova. Tako je 27. lipnja, nakon nadzornog obilaska vojnih dužnosnika UN-a, čitavog područja Baranje, istočne Slavonije i zapadnog Srijeme, i službeno okončan proces demilitarizacije istoga (dan ranije, 26. lipnja, sa prvih crta povučeni su posljednji pripadnici 11. korpusa)[1166]. Time je i službeno okončano postojanje 11. slavonskobaranjskog korpusa SVK.

[1164] Zoran Vranešević, *Aktivnosti 11. K SVK (slavonsko-baranjskog korpusa) u avgustovskim događajima 1995. godine,* Zbornik radova *Republika Srpska Krajine Istorijski i geopolitički uzroci formiranja, okupacije i posljedice* (urednici: Dr. Momčilo Subotić, pukovnik Mirko S. Radaković i Dr. Momčilo Diklić), Udruženje *Krajiški privrednik* i Institut za političke studije, Beograd, 2016., str. 202 – 205

[1165] Tomislav Šulj, *Vojni mimohod pobunjenih Srba u Vukovaru 1995.*, Magazin Vojna povijest br. 59 (veljača 2016.), str. 6 – 17

[1166] Ana Holjevac Tuković, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata i Despot Infinitus d.o.o., Zagreb, 2015., str.93 – 96

6.5. 15. lički korpus SVK

Kao i u slučaju ranije spomenutih korpusa ustrojavanje 16. ličkog korpusa izvršeno je na temelju *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 3. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Lika u Lički korpus*. Za sjedište zapovjedništva određena je Korenica, a dodijeljena vojna pošta bila je 9065 (VP 9065). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO: Gračac, Donji Lapac, Korenica i Plaški te čitava postojeća prostorna struktura TO vezana uz navedene općinske štabove[1167].

Operativna odgovornost korpusa protezala se od Male Kapele (sjeveroistočno od Plaškog) do Maloga Alana na Velebitu. Na istoku je granica odgovornosti korpusa išla granicom Hrvatske i Bosne i Hercegovine, dok je na jugozapadu i jugoistoku korpus ostvarivao vezu sa 7. sjevernodalmatinskim korpusom, a na sjeveroistoku i sjeverozapadu sa 21. kordunaškim korpusom SVK[1168].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1169]:

pukovnik Milan Šuput[1170]

general-major Stevo Ševo[1171]

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika): pukovnik Milan Đaković

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

   Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: pukovnik Nikola Mihić, pukovnik Đorđe Milikšić[1172]

2. Odjel za personalne poslove i popunu

[1167] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

[1168] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 318 – 319

[1169] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 47 – 49 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 316 – 319

[1170] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-133 od 7. 5. 1993., Postavljenje*

[1171] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-284 od 10. 12. 1994., Postavljenje*

[1172] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/3-142 od 12. 11. 1994., Vanredno unapređenje*

Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: bojnik (*major*) Stevo Basta i potpukovnik Zdravko Kordić

3. Odjel za mobilizacijske poslove

   Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: pukovnik Ljubomir Lalić i pukovnik Slavko Studen

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

   Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove: satnik (*kapetan*) Milorad Drakulić i potpukovnik Dragoslav Petrović

5. Načelnik artiljerije (topništva): potpukovnik Rade Medić
6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): pukovnik Stojan Mirković
7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): bojnik (*major*) Mladen Rapajić
8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): *kapetan I klase* Miroslav Marić i bojnik (*major*) Milorad Orlović
9. Načelnik veze (službe veze): potpukovnik Ilija Obradović
10. Načelnik ABHO (načelnik ABKO): bojnik (*major*) Mile Barač[1173]

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): bojnik (*major*) Đuro Ćopić, pukovnik Nikola Šuput[1174] i potpukovnik Petar Borić

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): pukovnik Mladen Balać, pukovnik Petar Vidaković i pukovnik Dane Mašić, pukovnik Branko Krga[1175]

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): pukovnik Dane Mašić i potpukovnik Milorad Vujinović

1. Referent za operativno-pozadinske (logističke) poslove: potpukovnik Marko Štrkalj
2. Načelnik tehničke službe: potpukovnik Milorad Vujinović[1176] i potpukovnik Kosta Hinić
3. Načelnik intendantske službe: bojnik (*major*) Rade Škorić, potpukovnik Jovan Mijaković, potpukovnik Luka Eror i bojnik (*major*) Branko Šapić

[1173] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/1-3 od 13. 1. 1994., Naredba*
[1174] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/1-112 od 9. 8. 1994., Naredba*
[1175] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Postavljenje*
[1176] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*

4. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: potpukovnik Milan Vorkapić

5. Načelnik sanitetske službe: potpukovnik Dane Šolaja i bojnik (*major*) Đuro Korolija[1177], pukovnik Vladeta Marinković

6. Načelnik veterinarske službe: bojnik (*major*) Milan Radosavljević

7. Načelnik financijske službe: pukovnik Nikola Rakić i potpukovnik Milan Krga

e) Komanda (zapovjedništvo) stana: *zastavnik I klase* Đurađ Kokotović, *stariji vodnik I klase* Jovica Basta i *zastavnik I klase* Slobodan Rašeta

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) Inženjerijska satnija (inžinjerijski četa);

b) Satnija vojne policije (četa vojne policije), zapovjednik (komandir): poručnik Bogdan Kenjalo, *zastavnik* Slobodan Rašeta i *stariji vodnik I klase* Nikola Mirić.

Satnija vojne policije brojala je 86. časnika, dočasnika i vojnika[1178];

c) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): *stariji vodnik* Zoran Mirković i satnik (*kapetan*) Nebojša Dragaš.

Sastav: vod stacionarnih veze, vod radio veza i vod za telefonske veze. Ukupno je satnija službe veze imala 88 ljudi[1179];

d) Izvidničko-diverzantski vod (izviđačko-diverzantski vod) i

e) Vod ABKO (vod ABHO).

Postrojbe podređene 15. ličkom korpusu:

a) *9. motorizirana brigada (VP 9068, Gračac)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 7. brigade TO Gračac[1180].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, desetina vojne policije, 1., 2. i 3. motorizirana bojna (motorizirana bojna: stožer bojne, desetina službe veze, tri motorizirane satnije, satnija minobacača 120 mm, protuoklopni raketni vod i logistički vod), oklopna satnija, haubički topnički divizijun 105 mm, mješoviti protuoklopni divizijun, laki topnički divizijun PZO 20/3 mm, inženjerijska satnija i logistički (pozadinski) vod. Prema ratnom ustroju brigada je imala 2224 pripadnika[1181].

[1177] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant GŠ SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*

[1178] HR-HMDCDR 6, kutija 33, *Komanda 15. K, Str. pov. br. 355-2 od 23. 8. 1993., Formiranje jedinica vojne policije*

[1179] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 83

[1180] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1181] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 105 – 106

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Nikola Mihić[1182], pukovnik Petar Trbović i pukovnik Jovan Kordić[1183].

Načelnik stožera (štaba) brigade: bojnik (*major*) Mile Rajčević[1184], pukovnik Perica Kupundžić i bojnik (*major*) Dušan Vojvodić.

b) *18. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9069, Bunić)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 8. brigade TO Bunić[1185].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod vojne policije, 1. pješačka bojna (stožer bojne, tri pješačke satnije, vod minobacača 120 mm, tri mješovita voda minobacača i bitnica protuzračnih topova 40 mm), 2. pješačka bojna (stožer bojne, tri pješačke satnija, vod minobacača 82 mm, vod minobacača 120 mm, laki raketni protuzračni vod i protuoklopni raketni vod) i 3. pješačka bojna (stožer bojne, tri pješačke satnije, vod minobacača 82 mm, vod minobacača 120 mm, protuoklopni raketni vod i vod protuzračnih topova 20/3 mm), haubički topnički divizijun 122 mm (dvije bitnice), bitnica gorskih topova 76 mm, bitnica haubica 105 mm, laki topnički divizijun PZO, mješoviti protuoklopni topnički divizijun,, mješovita oklopna satnija, pionirski vod i logistički (pozadinski) vod. Na temelju ratnog ustroja brigada je trebala imati 2038 pripadnika[1186].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Dragan Bešir[1187] pukovnik Milan Milivojević[1188] i pukovnik Mirko Radaković[1189].

Načelnik stožera brigade: potpukovnik Dušan Drakulić[1190].

[1182] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 483

[1183] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-133 od 7. 5. 1993., Postavljenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49

[1184] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 483

[1185] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1186] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 113 – 114

[1187] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 483

[1188] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Str. pov. br. 45-71 od 24. 3. 1993., Smena komandanta*

[1189] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-133 od 7. 5. 1993., Postavljenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49

[1190] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 483

c) *50. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9071, Vrhovine)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 73. odreda TO Vrhovine[1191].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, desetina vojne policije, desetina službe veze, vod minobacača 82 mm, vod minobacača 120 mm1. i 2. pješačka bojna (pješačka bojna: stožer bojne, desetina službe veze, tri pješačke satnije, satnija minobacača 120 mm, protuoklopni raketni vod i logistički vod), mješoviti topnički divizijun, mješovita oklopna satnija, inženjerijska desetina i logistička (pozadinska) satnija. Ukupno je brigada prema ratnoj formaciji trebala imati 1466 pripadnika[1192].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Petar Trbović, pukovnik Božo Hinić, potpukovnik Dane Vujinović[1193], pukovnik Stojan Mirković i pukovnik Stevan Štrbac[1194].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Đorđe Žakula.

d) *70. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9073, Plaški)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 145. brigade TO Plaški[1195].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod vojne policije, izvidničko-diverzantski vod, 1., 2. i 3. pješačka bojna (pješačka bojna: stožer, tri pješačke satnije i satnija minobacača 120 mm), mješoviti topnički divizijun (dvije bitnice haubica 105 mm i vod topova 130 mm), mješoviti topnički protuoklopni divizijun, laki topnički divizijun PZO, mješovita oklopna satnija, pionirski vod i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je brigada trebala imati 1943 pripadnika[1196].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Petar Grabovac, pukovnik Petar Trbović, pukovnik Milan Šušnjar[1197], potpukovnik Đuro Bjegović, potpukovnik Nikola Dokmanović i pukovnik Milan Milivojević[1198].

[1191] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1192] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 121

[1193] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 484

[1194] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49

[1195] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1196] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 129

[1197] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 484

[1198] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49

Načelnik stožera brigade: potpukovnik Đuro Bjegović, *kapetan I klase* Đuro Medeković[1199] i bojnik (*major*) Aleksa Čugalj.

e) *103. laka brigada (VP 9074, Donji Lapac)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 93. odreda TO Donji Lapac[1200].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, desetina vojne policije, vod službe veze, 1. i 2. pješačka bojna, mehanizirana bojna (oklopna satnija i mehanizirana satnija), mješoviti topnički divizijun, mješovita protuoklopna bitnica, laki topnički vod PZO, pionirski vod i logistički (pozadinski) vod. Početkom 1995. godine u sastav brigade ulazi do tada samostalna 37. pješačka bojna. Prema ratnoj popuni brigada je trebala imati 901 vojnika[1201].

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Bogdan Repac[1202], satnik (*kapetan*) Božo Milanović, *kapetan I klase* Mirko Popović, potpukovnik Dane Petrović[1203], pukovnik Stojan Mirković, *kapetan I klase* Andrija Petrović, pukovnik Nikola Bobić, bojnik (*major*) Mladen Rapajić i pukovnik Slavko Studen[1204].

Načelnik stožera brigade: *kapetan I klase* Branko Milanović[1205], bojnik (*major*) Petar Rašeta i *kapetan I klase* Đuro Kuga.

f) *37. pješačka (pješadijski) bojna (bataljon) (VP 9076, Korenica)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, tri pješačke satnije, vod minobacača 82 mm, protuoklopni raketni vod i pionirski vod. Prema ratnom ustroju bojna je trebala imati 376 pripadnika[1206].

Od početka 1995. godine ulazi u sastav 103. lake brigade.

Zapovjednik (komandant) bojne (bataljona): bojnik (*major*) Mićo Studen-Strujić, bojnik (*major*) Slavko Studen, *kapetan I klase* Nedjeljko Rastovac i satnik (*kapetan*) Milan Vunjak[1207]

[1199] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 484

[1200] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1201] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 138 – 139

[1202] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 484

[1203] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 45-267 od 13. 7. 1993., Postavljenje*

[1204] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49

[1205] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 252, str. 484

[1206] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 146

g) *3. bojna (bataljon) za intervencije (VP 9077, Željava)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina veze, satnija vojne policije, izvidničko-diverzantaska satnija, mješovita topnička bitnica i logistička (pozadinska) desetina. Ukopno je u bojni trebalo biti 280 ljudi[1208].

h) *17. mješoviti topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) (VP 9079, Udbina)*

Sastav topničkog divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-izviđačka baterija), 1. haubička bitnica 122 mm, 2., 3. i 4. topnička bitnica 130 mm, vod višecjevnih bacača raketa, protuzračna raketna desetina sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod. Divizijun je prema ustroju trebao imati 297 pripadnika[1209].

i) *15. laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO (Korenica)*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedna (komandna) bitnica (baterija), bitnica protuzračnih topova 20/3 na borbenim oklopnim vozilima, bitnica protuzračnih topova 30/2 mm na vozilima *Praga* i pozadinski (logistički) vod[1210].

j) *15. protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) (Udbina)*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, 1. topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuoklopnih topova 100 mm, 2. i 3. bitnica raketnih protuoklopnih sustava 9K11 *Maljutaka* i logistički (pozadinski) vod. Ukupno je u divizijunu trebalo biti 120 vojnika[1211].

k) *81. logistička (pozadinska) baza (VP 9081, Željava)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 81. pozadinske (logističke) baze TO[1212].

Sastav logističke baze: stožer i logistička satnija (vod za održavanje, tehnički vod, intendantski vod, automobilska desetina i sanitetska desetina)[1213].

Zapovjednik logističke baze (komandant pozadinske baze): pukovnik Milan Biga, pukovnik Milan Žegarac, potpukovnik Kosta Hinić i bojnik (*major*) Milorad Popović[1214]

[1207] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 318

[1208] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 86

[1209] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 87

[1210] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 84

[1211] Nav. dj., str. 88

[1212] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1213] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 152

Početkom srpnja 1995. godine započelo je ustrojavanje *15. lake brigade* i *15. graničnog odreda*. Obje postrojbe trebale su biti ustrojene od „prikupljenih“ vojnih obveznika sa područja Like, a koji su živjeli u SR Jugoslaviji. Tako je za popunu *15. lake brigade* „prikupljeno“ 490 vojnika. Nakon početka operacije *Oluja* obje postrojbe su nestale već u prvim satima borbenih djelovanja[1215].

Neposredno uoči početka operacije *Oluja* postrojbe 15. ličkog korpusa imale su slijedeći obrambene zadaće:

- *9. motorizirana gračačka brigada* sa zadaćom obrane smjera Gospić – Gračac te održavanje kontakta sa 4. lakom obrovačkom brigadom iz sastava 7. sjevernodalmatinskog korpusa,
- *18. pješačka buničko-korenička brigada* sa zadaćom obrane smjera Gospić – Lički Osik – prijevoj Ljubovo – Korenica
- *50. pješačka brigada Vrhovine* imala je zadaću obrane smjera Vrhovine – Korenica,
- *70. pješačka brigada* sa zadaćom obrane smjera Lički Osik – Bunić – Korenica i
- *103. laka donjolapačka brigada* sa zadaćom obrane smjera Otrić – Martin Brod – Donji Lapac te zadaću osiguranja pozadine korpusa prema postrojbama 5. korpusa Armije BiH[1216].

Zapovjednik 15. ličkog korpusa general-major Stevo Ševo podnio je 9. kolovoza 1995. godine izvješće GŠ SVK o borbenim djelovanjima korpusa tijekom operacije *Oluja*. Izvješće započinje informacijom koju je zapovjedništvo korpusa dobilo od strane GŠ SVK o općem napadu hrvatskih snaga 4. kolovoza 1995. godine između 4.00 i 5.00 sati. Po dobivanju navedene obavijesti zapovjedništvo korpusa zapovjedilo je punu borbenu spremnost svih podređenih postrojbi. Borbena djelovanja na području operativne odgovornosti korpusa započinju 4. kolovoza u 5.00 sati snažnom topničkom pripremom hrvatskih snaga. Težište napada hrvatskih snaga bio je na smjerovima preko Malog Alana prema Svetom Roku o od Perušića prema prijevoju Ljubovo. Do 11.00 sati 4. kolovoza postrojbe korpusa odolijevale su napadima, međutim, tada dolazi do proboja položaja 9. motorizirane brigade na Malom Alanu.

[1214] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 49 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 318

[1215] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 90

[1216] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

Prema navedenom izvješću do večeri 4. kolovoza zapovjedništvo korpusa uspjelo je stabilizirati obranu i usporiti prodor hrvatskih snaga u smjeru Svetog Roka. Međutim, u večernjim satima 4. kolovoza pristiže zapovijed o evakuaciji civilnog stanovništva što uzrokuje nekontrolirano napuštanje postrojbi od strane vojnih obveznika. Uz navedeno, prema zapovjedniku 15. ličkog korpusa, od ranoga jutra 5. kolovoza zapovjedništvo korpusa izgubilo je vezu sa većinom podređenih postrojbi. Istoga jutra postrojbe 5. korpusa Armije BiH probile su položaje 15. pješačke brigade i 15. graničnog odreda na crti Željava – Vaganac te uspijevaju prodrijeti u Ličko Petrovo Selo.

Zapovjedništvo korpusa izdaje zapovijeda za povlačenje u 11.00 sati 5. kolovoza na iduću crtu obrane: Gola Plješevica – Rudanovac – prijevoj Pogledalo – Krbavica – Ljubovo – Kuzmanovača – Karaula – Teslingrad – Zubar – Jadova – Ploča – Resnik – Gračac – Prekid. Međutim, dio 103. lake i dio 50. pješačke brigade napuštaju položaje te se time otvara mogućnost za izvođenje presijecanja korpusa na crti Plitvice – Korenica – Udbina. U poslijepodnevnim satima 5. kolovoza zapovjedništvo korpusa izdaje zapovijed o organiziranom povlačenju svih postrojbi korpusa prema području Donjeg Lapca. Međutim, navedena zapovijed nije provedena jer je u podređenim postrojbama nastupilo opće rasulo te se dio postrojbi, sa civilnim stanovništvom, kretao u smjeru Bosanskog Petrovca. Tako se i zapovjedništvo 15. ličkog korpusa 6. kolovoza premjestilo na područje Bosanskog Petrovca. Do 8. kolovoza od čitavog 15. ličkoga korpusa na području Bosanskog Petrovca okupilo se 52 časnika i dočasnika te 20 vojnika, koji su istoga dana svu zatečenu tehniku korpusa predali *2. krajiškom korpusu* VRS. Navedenim je 15. lički korpus preostao postojati[1217].

6.6. 18. zapadnoslavonski korpus SVK

Ustrojavanje 18. zapadnoslavonskog korpusa izvršeno je na temelju *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 6. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Zapadna Slavonija u Zapadno-slavonski korpus*. Za sjedište zapovjedništva određeni su Okučani, a dodijeljena vojna pošta

[1217] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015. dokument 201, str. 361 – 364

bila je 9162 (VP 9162). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO: Okučani, Pakrac, Daruvar i Podravska Slatina[1218].

Operativna odgovornost korpusa protezala se od Jasenovca na rijeci Savi do predgrađa Pakraca potom preko Bijelih Stijena do Nove Gradiške i potom crtom južno na rijeku Savu. Na zapadu korpus je uskim koridorom ima kopnenu vezu sa 39. banijskim korpusom SVK dok su na jugu (na desnoj obali Save) bile postrojbe *1. krajiškog korpusa* VRS[1219].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1220]:

pukovnik Jovan Ćubrić

pukovnik Milan Čeleketić[1221]

pukovnik Lazar Babić[1222]

o. d. pukovnik Slobodan Perić

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika): pukovnik Slobodan Perić[1223] i pukovnik Milan Romić;

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

   Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: pukovnik Marinko Gajić, potpukovnik Dušan Popović i potpukovnik Dragan Radović[1224],

2. Odjel za personalne poslove i popunu

   Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: *kapetan I klase* Marko Vujić[1225],

3. Odjel za mobilizacijske poslove

   Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: potpukovnik Veroljub Smiljanić,

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

[1218] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

[1219] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1220] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 54 – 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 324 – 326

[1221] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, Pov. br. 45/6-33 od 27. 9. 1993., Naredba*

[1222] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-53 od 12. 3. 1994., Naredba*

[1223] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Komandant SVK, Pov. br. 45-303 od 26. 7. 1993., Naredba*

[1224] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/1-65 od 11. 4. 1994., Postavljenje*

[1225] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Komandant SVK, Pov. br. 45-304 od 26. 7. 1993., Naredba*

Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove: bojnik (*major*) Borislav Stijak[1226] i potpukovnik Jurica Šajatović,

5. Načelnik artiljerije (topništva): potpukovnik Branko Crljenica,
6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): potpukovnik Branko Zebić[1227], *kapetan I klase* Mladen Prole[1228] i bojnik (*major*) Boško Lemić[1229],
7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): potpukovnik Dušan Popović i potpukovnik Nedeljko Kojić[1230],
8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): bojnik (*major*) Predrag Lukić i
9. Načelnik veze (službe veze): pukovnik Ostoja Đambas i satnik (*kapetan*) Tihomir Zorčić.

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Jurica Šajatović[1231] i *kapetan I klase* Vlado Nikolić[1232];

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Milojko Katić, potpukovnik Marinko Gajić i pukovnik Branko Zebić;

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): pukovnik Milan Jekić[1233] i potpukovnik Ratko Sladojević,

1.Načelnik tehničke službe: poručnik Nikola Božić i bojnik (*major*) Branko Ljiljak,

2. Načelnik intendantske službe: bojnik (*major*) Stojan Borojević, potpukovnik Slavko Gašpar[1234] i bojnik (*major*) Đuro Arsenić,

3. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: *zastavnik I klase* Petar Žeželj i bojnik (*major*) Stevo Njemčević i

4. Načelnik sanitetske službe: *kapetan I klase* Milivoj Pantić, pukovnik Simo Arlov i pukovnik Dušan Ćeralić.

Ukupno je krajem ožujka 1993. godine zapovjedništvo korpusa imalo: 20 časnika, pet dočasnika i četiri vojnika[1235].

[1226] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1227] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-110 od 1. 9. 1994., Naredba*
[1228] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/1-65 od 11. 4. 1994., Postavljenje*
[1229] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/1-52 od 29. 5. 1994., Postavljenje*
[1230] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *GŠ SVK, Pov. br. 5/1-65 od 11. 4. 1994., Postavljenje*
[1231] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-153 od 1. 12. 1994., Vanredno unapređenje*
[1232] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1233] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-116 od 1. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1234] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-143 od 24. 6. 1994., Predlog postavljenja*

e) Komanda (zapovjedništvo) stana: *kapetan I klase* Stevica Janjanin i *stariji vodnik I klase* Đorđe Mediđija[1236]

Krajem ožujka 1993. godine zapovjedništvo stana ima: jednog časnika, četiri dočasnika i 15 vojnika[1237].

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) Inženjerijska satnija (inžinjerijski četa), zapovjednik (komandir): satnik (*kapetan*) Duško Milojević.

b) Satnija vojne policije (četa vojne policije), zapovjednik (komandir): poručnik Milenko Sekulić.

Krajem ožujka 1993. godine satnija ima: jednog časnika, 12 dočasnika i 52 vojnika[1238].

c) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): *zastavnik* Milutin Ćumić.

Krajem ožujka 1993. godine satnija ima: tri časnika, pet dočasnika i 30 vojnika[1239].

d) Izvidnička satnija (izviđačka četa), zapovjednik (komandir): *kapetan I klase* Čedomir Reljić.

Krajem ožujka 1993. godine satnija ima: tri časnika, tri dočasnika i 55 vojnika[1240].

Postrojbe podređene 18. zapadnoslavonskom korpusu:

a) *51. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9164, Pakrac)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 51. odreda TO Pakrac[1241].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod službe veze, izvidničko-diverzantski vod, 1., 2. 3. i 4. pješačka bojna, mješovita protuoklopna topnička bitnica, oklopna satnija (tenkovi *T-55*), minobacačka satnija 120 mm, pionirski vod i logistički (pozadinski) vod[1242].

Krajem ožujka 1993. godine brigada je imala: 22 časnika, 45 dočasnika i 1132 vojnika[1243].

[1235] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*
[1236] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-266 od 25. 11. 1994., Redovno unapređenje*
[1237] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*
[1238] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*
[1239] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*
[1240] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*
[1241] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*
[1242] Julija Barunčić Pletikosić i Željka Križe Gračanin, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 167
[1243] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Milenko Romanić[1244] i potpukovnik Stevan Harambašić[1245].

Načelnik stožera (štaba) brigade: bojnik (*major*) Stevo Harambašić i *kapetan I klase* Mile Orozović.

b) *54. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9165, Okučani)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 54. brigade TO Okučani[1246].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod službe veze, izvidničko-diverzantski vod, 1., 2. 3. i 4. pješačka bojna, mješovita protuoklopna topnička bitnica, oklopna satnija (tenkovi *T-55*), minobacačka satnija 120 mm, pionirski vod i logistički (pozadinski) vod[1247].

Krajem ožujka 1993. godine brigada je imala: 33 časnika, 68 dočasnika i 1021 vojnika[1248].

Zapovjednik (komandant) brigade: bojnik (*major*) Đorđe Domjanović, bojnik (*major*) Zdravko Petković, potpukovnik Đorđe Milikšić, potpukovnik Milan Romić[1249] i potpukovnik Stevo Babac[1250].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Borislav Pavlović i bojnik (*major*) Stevo Babić.

c) *98. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9167, Jasenovac)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 98. odreda TO Jasenovac[1251].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod službe veze, izvidničko-diverzantski vod, 1., 2., 3. i 4. pješačka bajna, minobacačka satnija, protuoklopni vod, laki topničko-raketni vod PZO, pionirski vod i logistička (pozadinska) satnija[1252].

[1244] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-135 od 2. 5. 1993., Naredba*

[1245] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 54

[1246] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1247] Julija Barunčić Pletikosić i Željka Križe Gračanin, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 167

[1248] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1249] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-116 od 1. 9. 1994., Redovno unapređenje*

[1250] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 54 – 55

[1251] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1252] Julija Barunčić Pletikosić i Željka Križe Gračanin, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 167

Krajem ožujka 1993. godine brigada je imala: 19 časnika, 43 dočasnika i 725 vojnika[1253].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Milenko Babić[1254].

Načelnik stožera brigade: potpukovnik Veroljub Smiljanić i bojnik (*major*) Mišo Rajčić.

d) *59. odred (VP 9168, Daruvar)*

Ustrojen od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 59. odreda TO Daruvar[1255].

Sastav odreda: 1. i 2. pješačka bojna, minobacačka satnija 120 mm i logistički (pozadinski) vod.

Zapovjednik (komandant) odreda: bojnik (major) Vlado Gatarić[1256].

e) *63. odred (VP 9169, Podravska Slatina)*

Ustrojen od ljudstva i materijalnih sredstava bivšeg 63. odreda TO Podravska Slatina[1257].

Sastav odreda: 1. i 2. pješačka bojna, minobacačka satnija 120 mm i logistički (pozadinski) vod.

Zapovjednik (komandant) odreda: bojnik (*major*) Borislav Dobrić[1258].

f) *18. pješačka (pješadijski) bojna (bataljon) za intervencije (VP 9171, Okučani)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, dvije pješačke satnije, vod minobacača 82 mm, protuoklopni raketni vod i pionirski vod.

Krajem ožujka 1993. godine bojna ima: 17 časnika, 19 dočasnika i 195 vojnika[1259].

Zapovjednik (komandant) bojne (bataljona): bojnik (*major*) Zoran Mišćević[1260].

g) *18. mješovita topnička (artiljerijski) pukovnija (puk)*

Sastav topničke pukovnije: stožer pukovnije, zapovjedno-izvidnička bitnica (komandno-izviđačka baterija), 1. i 2. haubički divizijun 122 mm, vod višecjevnih bacača raketa, protuzračna raketna desetina sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod.

[1253] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1254] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-135 od 2. 5. 1993., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55

[1255] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1256] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55

[1257] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1258] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55

[1259] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od 24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1260] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-158 od 8. 12. 1994., Vanredno unapređenje*; SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

Zapovjednik (komandant) pukovnije (puka): pukovnik Lazar Babić, potpukovnik Branko Crljenica, satnik (*kapetan*) Vojo Vrhunović i potpukovnik Đorđe Milikšić[1261].

h) *83. protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) (VP 9174, Stara Gradiška)*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, 1. i 2. topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuoklopnih topova 100 mm, bitnica raketnih protuoklopnih sustava 9K11 *Maljutaka* i logistički (pozadinski) vod.

Krajem ožujka 1993. godine divizijun ima: pet časnika, 14 dočasnika i 92 vojnika[1262].

Zapovjednik (komandant) divizijuna (diviziona): satnik (*kapetan*) Mladen Štekić[1263].

i) *45. laki topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) PZO*

Sastav divizijuna: stožer (štab) divizijuna, zapovjedni (komandni) vod (baterija), 1. i 2. laka topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuzračnih topova 20/3 mm i laki raketni protuzračni vod sustava *Strijela-2M* .

Krajem ožujka 1993. godine divizijun ima: tri časnika, pet dočasnika i 57 vojnika[1264].

j) *18. oklopna satnija (tenkovska četa)(Stara Gradiška)*

Sastav satnije: tri oklopna voda tenkova *T-55*.

Krajem ožujka 1993. godine satnija ima: pet časnika, četiri dočasnika i 33 vojnika[1265].

Zapovjednik oklopne satnije (komandir tenkovske čete): poručnik Ratko Kulić[1266].

k) *91. logistička (pozadinska) baza (VP 9172, Okučani)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 91. pozadinske (logističke) baze TO[1267].

Sastav logističke baze: stožer i logistička satnija (stožer satnije, tehnički vod, intendantski vod i automobilska desetina)[1268].

[1261] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-53 od 12. 3. 1994., Naredba* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1262] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1263] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1264] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1265] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1266] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1267] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1268] Julija Barunčić Pletikosić i Željka Križe Gračanin, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici:

Krajem ožujka 1993. godine logistička baza mala je: šest časnika, 13 dočasnika i 49 vojnika[1269].

Zapovjednik logističke baze (komandant pozadinske baze): bojnik (*major*) Zoran Tošić, bojnik (*major*) Ratko Sladojević[1270] i bojnik (*major*) Milan Nastić.

Privremeni sastav 18. zapadnoslavonskog korpusa:

Taktička grupa 1 (Jasenovac)

Sastav TG-1: 500 dobrovoljaca[1271].

Zapovjednik *TG-1*: potpukovnik Borivoje Pavlović[1272].

Zapovjedništvo 18. zapadnoslavonskog korpusa izvijestilo je GŠ SVK 1. prosinca 1994. godine o svom dosadašnjem učešću u borbama na području Cazinske krajine. Prema navedenom izvješću u sklopu Operativne grupe *Pauk* djelovali su slijedeći sastavi korpusa:

- 18. bojna za intervenciju (na ratištu od 31. listopada 1994. godine) angažirana zapadno od Bihaća sa pet časnik i dočasnika te 95 vojnika sa šest vozila i četiri minobacača 82 mm, pod zapovjedništvom bojnika (*majora*) Zorana Miščevića,
- satnija vojne policije (na ratištu od 22. studenog 1994. godine) angažirana zapadno od Bihaća sa pet časnika i dočasnika te 46 vojnika sa tri motorna vozila, pod zapovjedništvom *kapetana I klase* Nemanje Popovića i
- topnički vod iz sastava 18. topničke pukovnije (na ratištu od 27. studenog 1994. godine) sa šest časnika i dočasnika te 15 vojnika i dvije haubice 122 mm[1273].

Već ranije su opisani događaji koji su doveli do provedbe operacije HV-a *Bljesak* te reakcije GŠ SVK i RSK na *pad* zapadne Slavonije, formiranje *Državne komisije* i *Komisije* GŠ SVK te sa rezultatima rada navedenih *Komisija.*

Kao operativna postrojba 18. zapadnoslavonski korpus prestao je postojati tijekom provedbe operacije *Bljesak*, a službeno je GŠ SVK svojom odlukom ugasio korpus 15. srpnja

---

Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 167

[1269] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komanda 18. K, Str. pov. br. 15-119 od24. 3. 1993., Pregled brojnog stanja*

[1270] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1271] Milislav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu,* NiddaVerlag, Bad Vilbel, 2000., str 103 – 104

[1272] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 55 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 326

[1273] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013.dokument 250., str. 393 – 394

1995. godine. Manji dio preostalog ljudstva korpusa upućen je u 21. kordunaški i 39. banijski te 11. slavonskobaranjski korpus SVK[1274].

6.7. 21. kordunaški korpus SVK

Ustrojavanje 21. kordunaškog korpusa izvršeno je na temelju *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 4. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Kordun u Kordunaški korpus*. Za sjedište zapovjedništva određena je Petrova Gora, a dodijeljena vojna pošta bila je 9104 (VP 9104). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO: Vojnić, Slunj, Karlovac (sa sjedištem u Krnjaku) i Vrginmost[1275].

Operativna odgovornost korpusa protezala se od Huma potom rijekama Mrežnicom – Koranom – Kupom do rijeke Gline kod sela Taborišta. Na istoku je prema 5. korpusu Armije BiH držao crtu bojišta od Korane potom rijekom Glinicom do Crkvina. Na jugozapadu i jugoistoku korpus je bio u dodiru sa postrojbama 15. ličkog korpusa, a na sjeveroistoku i sjeverozapadu bio je u dodiru sa 39. banijskim korpusom SVK[1276].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1277]:

pukovnik Čedomir Bulat[1278] (od 27. studenog 1992. do 9. travnja 1994.)

pukovnik Veljko Bosanac[1279] (od 9. travnja 1994. do 5. kolovoza 1995.)

pukovnik Čedomir Bulat (od 5. do 8. kolovoza 1995.)

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

[1274] Julija Barunčić Pletikosić i Željka Križe Gračanin, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012., str. 179

[1275] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

[1276] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1277] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 50 – 51 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 319 – 321

[1278] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-134 od 7. 6. 1993., Postavljenje*

[1279] HR-HMDCDR 18, *Komanda kordunaškog korpusa Pov.br. 757/1 od 15. 4. 1994., Primopredaja dužnosti*

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika): pukovnik Čedo Radanović (od 26. siječnja do 4. travnja 1993.)[1280], pukovnik Petar Trkulja i pukovnik Ljuban Ivković;

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: potpukovnik Božo Bijelić, potpukovnik Marko Reljić i potpukovnik Mile Novaković,

2. Odjel za personalne poslove i popunu

Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: potpukovnik Đuro Pavlović i potpukovnik Dragan Poštić,

3. Odjel za mobilizacijske poslove

Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: potpukovnik Slavko Miščević,

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove: potpukovnik Miloš Zubenica, potpukovnik Dragan Harambašić i potpukovnik Momčilo Belopetrović,

5. Načelnik artiljerije (topništva): potpukovnik Žarko Popović i bojnik (major) Vladimir Jakšić,

6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): potpukovnik Miloš Tomašević,

7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): potpukovnik Nikola Bobić,

8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): potpukovnik Gojko Kranjčević,

9. Načelnik veze (službe veze): bojnik (major) Branko Kopač i

10. Načelnik ABHO (načelnik ABKO): satnik (*kapetan*) Siniša Kresović.

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Petar Surla, pukovnik Mile Bjelivuk[1281] i potpukovnik Mladen Karan;

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Nikola Dejanović, potpukovnik Milan Eremija,

[1280] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *GŠ SVK, Pov. br. 45/13-62 od 17. 12. 1993., Potvrda*
[1281] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/11-40 od 7. 3. 1994., Predlog postavljenja*

potpukovnik Milan Malobabić, pukovnik Mirko Španović i pukovnik Vojislav Stojković[1282];

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): pukovnik Đuro Gvozdenović[1283] i pukovnik Savo Mrkonjić,

1. Načelnik tehničke službe: potpukovnik Gojko Cvjetičanin i potpukovnik Branko Kozlina[1284],
2. Načelnik intendantske službe: pukovnik Savo Mrkonjić, potpukovnik Pero Vignjević i bojnik (*major*) Mile Martinović[1285],
3. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: potpukovnik Milan Malobabić i potpukovnik Stojan Prodanović[1286],
4. Načelnik sanitetske službe: potpukovnik Dr. Jovan Kosijer i
5. Načelnik financijske službe: potpukovnik Milan Gledić, potpukovnik Miloš Bastajić i potpukovnik Gojko Cvjetičanin.

e) Komanda (zapovjedništvo) stana: *stariji vodnik* Mile Kljajić i *stariji vodnik I klase* Vlado Zimonja.

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) 75. inženjerijska bojna (inžinjerijski bataljon, *VP 9116, Blatuša*), zapovjednik (komandir): potpukovnik Nikola Mamula i satnik (*kapetan*) Nikola Kobac;

Sastav bojne: stožer bojne, desetina veze, izvidnička desetina, pionirska satnija, inženjerijska satnija i logistički (pozadinski) vod[1287].

b) Satnija vojne policije (četa vojne policije), zapovjednik (komandir): bojnik (major) Stanko Čurčija i poručnik Milan Maćešić[1288];

c) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): poručnik Jovica Ralić i poručnik Nikola Kresović;

d) Izvidnička satnija (izviđačka četa), zapovjednik (komandir): poručnik Siniša Lončar;

e) Vod ABKO (vod ABHO).

Postrojbe podređene 21. kordunaškom korpusu:

a) *11. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9106, Vojnić)*

[1282] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-62 od 15. 3. 1994., Predlog postavljenja*
[1283] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-50 od 9. 3. 1994., Predlog postavljenja*
[1284] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1285] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1286] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 43-88 od 13. 4. 1993., Naredba*
[1287] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)*
[1288] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 11. brigade TO Vojnić[1289].

Sastav brigade: zapovjedništvo, izvidničko-diverzantski vod, vod voje policije, 1. pješačka bojna (stože bojne, izvidnička desetina, desetina službe veze, 1., 2. i 3. pješačka satnija, bitnica minobacača 120 mm, vod minobacača 82 mm, vod netrzajnih topova, laki topničko-raketni vod PZO i logistički vod), 2. pješačka bojna (isto kao i 1. pješačka bojna), 3. pješačka bojna (stože bojne, izvidnička desetina, desetina službe veze, 1., 2. i 3. pješačka satnija, bitnica minobacača 120 mm, vod minobacača 82 mm, laki topničko-raketni vod PZO i logistički vod), 4. pješačka bojna (stožer bojne, desetina veze, izvidnička desetina, 1., 2. 3. pješačka satnija, 1. i 2. bitnica minobacača 120 mm i logistički vod) i 5. pješačka bojna (stožer bojne, desetina službe veze, izvidnička desetina, 1., 2., 3. i 4. pješačka satnija, bitnica minobacača 120 mm, vod minobacača 82 mm, laki topničko-raketni vod PZO i logistički vod), mješoviti topnički divizijun (stožer, zapovjedni vod, 1. i 2. haubička bitnica 122 mm te 3. i 4. bitnica gorskih topova 76 mm), protuoklopni topnički divizijun (1. bitnica protuoklopnih topova 76 mm, 2. bitnica lakih raketnih lansera 128 mm i 3. bitnica protuoklopnih raketnih sustava 9K11 *Maljutka*), 1. i 2. laka topnička bitnica PZO 20/3 mm (laka topnička bitnica PZO: zapovjedni vod, dva topnička voda PZO 20/3 mm i desetina raketnih protuzračnih sustava *Strijela-2M*), oklopna satnija (1., 2. i 3. vod tenkova *T-55* te 4., 5. i 6. vod tenkova *T-34* i logistički vod), pionirski vod, satnija službe veze (telefonski vod, radio vod i radio-relejni vod) i logistička satnija (tehnički vod, intendantski vod, prometni vod i sanitetska desetina)[1290].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Boško Potkonjak i potpukovnik Dragan Kovačić[1291].

Načelnik stožera (štaba) brigade: bojnik (*major*) Nikola Radović.

b) *13. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9107, Slunj)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 13. brigade TO Slunj[1292].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod službe veze, izvidničko-diverzantski vod, vod vojne policije, 1., 2. i 3. pješačka bojna, mješoviti topnički divizijun (1. haubička bitnica 105 mm, 2. bitnica topova 130 mm, 3. bitnica gorskih topova 76 mm i 4. bitnica minobacača

---

[1289] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1290] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)* i *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 202 – 208

[1291] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-134 od 7. 6. 1993., Postavljenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51

[1292] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

120 mm), laka topnička bitnica PZO, oklopna satnija (tenkovi *T-55*), pionirski vod i logistička (pozadinska) satnija[1293].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Mirko Radaković, potpukovnik Mirko Relić[1294], potpukovnik Branko Kozlina, pukovnik Gojko Kranjčević i ponovno pukovnik Marko Relić.

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Dragan Pavić, bojnik (*major*) Dragić Egić, potpukovnik Mićo Knežević, potpukovnik Mile Novaković i potpukovnik Lazo Pekeč.

c) *19. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9109, Vrginmost)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 19. brigade TO Vrginmost[1295].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, vod službe veze, izvidničko-diverzantski vod, vod vojne policije, 1., 2. i 3. pješačka bajna, mješoviti topnički divizijun, oklopna satnija, protuoklopna bitnica, laka topničko-raketna bitnica PZO, pionirski vod i logistička (pozadinska) satnija.

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Marjan Mladenović, pukovnik Mile Novaković, pukovnik Ljuban Ivković[1296] i pukovnik Božo Bijelić[1297].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Stanko Čurćija[1298].

d) *21. pješačka (pješadijski) bojna (bataljon) za intervencije (VP 9113, Vrginmost)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, izvidnička desetina, 1., 2. i 3. interventna satnija, minobacačka bitnica 120 mm, minobacački vod 82 mm, laki topničko-raketni vod PZO i logistički (pozadinski) vod[1299].

Zapovjednik (komandant) bojne (bataljona): *kapetan I klase* Milić Malić.

e) *75. protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion) (VP 9114, Blatuša)*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, 1. topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuoklopnih topova 100 mm, 2. bitnica raketnih protuoklopnih sustava

---

[1293] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)* i *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 262 – 264

[1294] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-134 od 7. 6. 1993., Postavljenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51

[1295] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1296] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-134 od 7. 6. 1993., Postavljenje*

[1297] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51

[1298] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*

[1299] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 212 – 213

9K11 *Maljutaka*, 3. bitnica raketnih protuoklopnih sustava 9K11 *Maljutaka* na oklopnim vozilima, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod[1300].

Zapovjednik (komandant) divizijuna (diviziona): bojnik (*major*) Miloš Poštić i *kapetan I klase* Marko Bijelić[1301].

f) *21. oklopna bojna (tenkovski bataljon)(Perna)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, 1. i 2. oklopna satnija (tenkovska četa) te 3. i 4. mehanizirana satnija, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod[1302].

Zapovjednik oklopne bojne (komandant tenkovskog bataljona): satnik (*kapetan*) Miomir Majstorović[1303].

g) *21. granični odred (VP 9118, Široka Rijeka)*

Sastav graničnog odreda: stožer odreda, vod službe veze, vod vojne policije i logistički (pozadinski) vod te: 2. i 5. pješačka bojna 11. pješačke brigade, 3. pješačka bojna 13. pješačke brigade i 1. i 4. pješačka bojna 19. pješačke brigade[1304].

Zapovjednik (komandant) graničnog odreda: bojnik potpukovnik Miloš Tomašević i bojnik (*major*) Dragić Egić[1305].

Načelnik stožera (štaba) odreda: *kapetan I klase* Matija Dančuo.

h) *85. logistička (pozadinska) baza (VP 9117, Slunj)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 85. pozadinske (logističke) baze TO[1306].

Sastav logističke baze: stožer, tehnički vod, satnija za srednji remont, intendantski vod, vod za proizvodnju građevinskog materijala, automobilski vod, desetina za održavanje,

---

[1300] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)*

[1301] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1302] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)*

[1303] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1304] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)* i *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 310 – 311

[1305] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51

[1306] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

garnizonske ambulante (Slunj, Vojnić i Vrginmost), servis termo-energetike i vod za osiguranje[1307].

Zapovjednik logističke baze (komandant pozadinske baze): potpukovnik Mile Vučićević, bojnik (*major*) Dušan Dobrosavljević i *kapetan I klase* Željko Ninković[1308].

i) *21. diverzantski odred (Slunj)*

Odred je od 25. srpnja 1991. godine pa do 26. travnja 1992. godine djelovao pod imenom *Štab obrane Gorskog kotara* (kako je već ranije spomenuto, naoružan je na temelju zapovijedi SSNO). Nakon ustrojavanja odreda isti je razmješten na područje vojnog vježbališta Slunj. Krajem veljače 1994. godine Odred je imao 220 pripadnika od čega 60 obučenih diverzanata te je na raspolaganju imao 57 različitih vozila[1309].

Zapovjednik odreda: satnika (*kapetan*) Mirko Baljak i poručnik Božo Rajinović[1310].

Postrojbe iz sastava 21. kordunaškog korpusa, početkom kolovoza 1995. godine, razmještene su na crtama bojišta na rijekama Kupi i Korani, odnosno, prema Ogulinu, Dugoj Resi i Karlovcu (snage HV-a) i prema Cazinskoj krajini (snage 5. korpusa Armije BiH). Na temelju navedenog razmještaja, postrojbe 21. korpus imale su slijedeće zadaće:

- *11. vojnička pješačka brigade* borbeno djelovanje na smjeru Karlovac – Vojnić,
- *13. slunjska pješačka brigada* borbeno djelovanje na smjeru Ogulin – Slunj,
- *19. vrginmošćanska pješačka brigada* borbeno djelovanje na smjeru Pisarovina – Vrginmost i
- *21. granični odred (Topusko)* osiguranje prema području Cazinske krajine[1311].

Prema svjedočenju Toše Pajića (tekst u zborniku *Kordun u ratu 1990. – 1995.)* crte bojišta na području 21. kordunaškog korpusa, nakon otpočinjanja operacije *Oluja*, bile su stabilne sve do pada Banovine, odnosno, oslobođenja Petrinje, 5. kolovoza, od strane postrojbi HV-a. Time se Kordun našao u okruženje snaga HV-a i 5. korpusa Armije BiH. Hrvatske snage na području Korduna, u prva 24 sata provedbe operacije uspjele su izvršiti

---

[1307] HR-HMDCDR 18, *Kordunaški korpus (ratna formacija)* i *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 304 – 307

[1308] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1309] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 82, str 164 – 166

[1310] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 51 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1311] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95"*, Zagreb, 2007.

prodor u području Slunja te se probiti do pred samu Glinu. Preko UNCRO-a, odnosno, njegova zapovjedništva u Topuskom, predstavnici pobunjenih Srba (predvođeni ministrom unutarnjih poslova RSK Tošom Pajićem) zatražili su prekid vatre. Hrvatska strana je prihvatila prijedlog za prekid vatre, ali je daljnje pregore uvjetovala neposrednim pregovorima između hrvatske i srpske strane bez UN-a. Sa hrvatske strane za glavnog pregovarača određen je general-pukovnik Petar Stipetić (zapovjednik objedinjenih snaga HV-a Zbornog područja Zagreb i Bjelovar), a sa srpske strane, spomenuti Tošo Pajić i pukovnik Čedomir Bulat (zapovjednik 21. korpusa)[1312].

Navedeni pregovori okončani su 8. kolovoza potpisivanjem *Sporazuma o predaji 21. kordunskog korpusa*. Prema odredbi *Sporazuma* 21. kordunaški korpus imao je obvezu 9. kolovoza (od 7.00 do 14.00 sati) predati sve svoje naoružanje i vojnu opremu (časnicima i dočasnicima ostavljeno je osobno *kratko* naoružanje, prema običajima ratovanja te je ostavljeno i 100 komada *dugog* pješačkog naoružanja za pripadnike policije. Nadalje, prema sporazumu su određena mjesta za prikupljanje naoružanja i vojne opreme.

Uz navedenu predaju naoružanja i vojne opreme određeni su *koridori* za izlazak stanovništva iz okruženja i to putem: Topusko – Glina – Sisak te potom autocestom do Lipovca te cestom Glina – Žirovac – Dvor na Uni[1313]. Tako je 21. kordunski korpus bio jedina postrojba SVK koja se službeno predala snagama HV-a.

6.8. 39. banijski korpus SVK

Ustrojavanje 39. banijskog korpusa izvršeno je na temelju *Naređenje* za *Preformiranje Teritorijalne obrane i posebnih jedinca milicije u Srpsku vojsku Republike Srpska Krajina* od 27. studenog 1992. godine. Navedenim *Naređenjem* propisano je *formiranje štabova i jedinica Srpske vojske Republike Srpska Krajina*, a pod točkom 5. stoji: *preformirati i preimenovati Zonski štab Teritorijalne obrane Banija u Banijski korpus*. Za sjedište zapovjedništva određena je Glina, a dodijeljena vojna pošta bila je 9136 (VP 9136). Istim *Naređenjem* ukinuti su postojeći općinski štabovi TO: Glina, Petrinja, Sisak (sa sjedištem u Cpragu), Kostajnica i Dvor na Uni te cjelokupna postojeća prostorna struktura TO vezana uz navedene općinske štabove[1314].

[1312] *Kordun u ratu 1990. – 1995.*, Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017., str. 336 – 358

[1313] HR-HMDCDR 18, *Sporazum o predaji 21. korpusa*

[1314] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.),* (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009., dokument 232, str. 436 – 448

Operativna odgovornost korpusa protezala se od ušća rijeke Une u rijeku Savu do ušća rijeke Trepče u rijeku Kupu. Crta bojišta prema 5. korpusu Armije BiH protezala se duž rijeke Une i rijeke Glinice. Na jugozapadu i jugoistoku korpus je bio u dodiru sa 21. kordunaškim korpusom, a na istoku je *plitkim koridorom* ostvarivao dodir sa postrojbama 18. zapadnoslavonskog korpusa[1315].

Komandant korpusa (zapovjednik korpusa)[1316]:

pukovnik Slobodan Tarbuk

pukovnik Ilija Isak[1317]

pukovnik Stanko Letić[1318]

pukovnik Žarko Gačić[1319]

general-major Slobodan Tarbuk

a) Štab korpusa (stožer korpusa)

Načelnik štaba (stožera) korpusa, ujedno zamjenik komandanta (zapovjednika): pukovnik Ilija Isak, pukovnik Stanko Letić, pukovnik Žarko Gačić, pukovnik Nikola Gruborović[1320], pukovnik Milan Radmanović[1321] i pukovnik Dane Banić;

1. Odjel za operativno-nastavne poslove

Pomoćnik načelnik štaba (stožera) za operativno-nastavne poslove: potpukovnik Milorad Janković, potpukovnik Petar Ajninović[1322] i pukovnik Milan Radmanović,

2. Odjel za personalne poslove i popunu

Pomoćnik načelnika štaba za personalne poslove i popunu: potpukovnik Simo Podunavac,

3. Odjel za mobilizacijske poslove

Pomoćnik načelnika štaba za mobilizacijske poslove: satnika (*kapetan*) Vujadin Šteković,

4. Odjel za obavještajne (izvještajne) poslove

[1315] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 324

[1316] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 52 – 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 322 – 324

[1317] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK, Pov. br. 45-240 od 3. 7. 1993., Postavljenje*

[1318] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/13-86 od 18. 4. 1994., Predlog postavljenja*

[1319] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-284 od 10. 2. 1994., Predlog postavljenja*

[1320] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-103 od 5. 5. 1994., Predlog za postavljenje*

[1321] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-185 od 9. 9. 1994., Predlog postavljenja*

[1322] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 32-66 od 30. 5. 1994., Postavljenje*

Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne (izvještajne) poslove: pukovnik Stevo Janjanin, potpukovnik Vukašin Gledić, bojnik (*major*) Rade Drezgić i potpukovnik Pero Drobnjak[1323],

5. Načelnik artiljerije (topništva): bojnik (major) Stanko Oblaković,

6. Načelnik artiljerije PVO (protuzračnog topništva): potpukovnik Milan Cikota, potpukovnik Darko Crljenica, pukovnik Živko Šaponja i bojnik (major) Dragan Ljubišić,

7. Načelnik oklopno-mehaniziranih jedinica (oklopništva): bojnik (major) Petar Glušac

8. Načelnik inžinjerije (inženjerije): poručnik Željko Galijaš i potpukovnik Milutin Mirčetić,

9. Načelnik veze (službe veze): poručnik Radenko Nikić, *kapetan I klase* Dušan Borojević i potpukovnik Stevo Slavujević[1324].

b) Organ za bezbjednosne poslove (načelnik sigurnosti), ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Vukašin Gledić[1325], potpukovnik Pavao Bućan, bojnik (*major*) Vladimir Doboš i potpukovnik Đoko Miljković;

c) Organ (načelnik) za moral, vjerske i pravne poslove, ujedno pomoćnik komandanta (zapovjednika): potpukovnik Gojko Maravić, pukovnik Dr. Đorđe Radojević, potpukovnik Milovan Lalić[1326] i pukovnik Milan Dražić[1327];

d) Pomoćnik komandanta (zapovjednika) za pozadinu (logistiku): pukovnik Milan Jekić[1328], pukovnik Mićo Čuturilo[1329] i potpukovnik Dragan Dragišić,

1. Načelnik tehničke službe: poručnik Željko Tomić, poručnik Duško Mijić i *kapetan I klase* Gojko Čorković,

2. Načelnik intendantske službe: poručnik Jovica Dostić i bojnik (major) Đuro Arsenić[1330],

3. Načelnik saobraćajne (prometne) službe: potpukovnik Nikola Vorkapić,

4. Načelnik sanitetske službe: potpukovnik Dr. Đuro Kosijer i Dr. Vladimir Bjelajac,

---

[1323] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1324] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5-6/225 od 23. 10. 1994., Predlog postavljenja*
[1325] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-114 od 6. 9. 1994., Redovno unapređenje*
[1326] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-170 od 12. 8. 1994., Predlog postavljenja*
[1327] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Predlog postavljenja*
[1328] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *Komandant SVK, Pov. br. 2601 od 20. 7. 1993., Postavljenje*
[1329] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-185 od 9. 9. 1994., Predlog postavljenja*
[1330] HR-HMDCDR 6, kutija 41,*GŠ SVK, Pov. br. 5/11-44 od 21. 3. 1994., Predlog postavljenja*

5. Načelnik financijske službe: potpukovnik Ranko Vučković[1331] i *kapetan I klase* Darko Pilipović.

Postrojbe pri zapovjedništvu (komandi) korpusa:

a) Inženjerijska satnija (inžinjerijska četa), zapovjednik (komandir): satnik (*kapetan*) Pero Velimir[1332];

b) Satnija vojne policije (četa vojne policije), zapovjednik (komandir): poručnik Nikola Vujčić;

c) Satnija službe veze (četa veze), zapovjednik (komandir): *stariji vodnik* Milan Kuruzar i *kapetan I klase* Đuro Oljenica;

d) Izvidnička satnija (izviđačka četa) i

e) Vod ABKO (vod ABHO).

Postrojbe podređene 21. kordunaškom korpusu:

a) *24. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9138, Glina)*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 24. brigade TO Glina[1333].

Sastav brigade: zapovjedništvo, 1., 2., 3., 4. i 5. pješačka bojna, izvidničko-diverzantski vod, mješoviti topnički divizijun, protuoklopni topnički divizijun, oklopna satnija, laki topnički divizijun PZO, inžinjerijska satnija, vod vojne policije, vod službe veze i logistička satnija[1334].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Marko Vrcelj, pukovnik Nikola Radmanović, pukovnik Žarko Gačić[1335], potpukovnik Dušan Lukač, bojnik (*major*) Dušan Momčilović[1336], potpukovnik Jovan Mamula[1337] i pukovnik Milan Beko[1338].

Načelnik stožera (štaba) brigade: potpukovnik Stevan Radmanović, potpukovnik Milan Eremija[1339] i bojnik (major) Ranko Jednak[1340].

b) *26. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9139, Kostajnica)*

[1331] HR-HMDCDR 6, kutija 41,*GŠ SVK, Pov. br. 5/11-44 od 21. 3. 1994., Predlog postavljenja*
[1332] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK, Pov. br. 5/11-155 od 11. 8. 1994., Predlog postavljenja*
[1333] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*
[1334] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine“ na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 105
[1335] HR-HMDCDR 6, kutija 37,*GŠ SVK, Pov. br. 45-65 od 18. 3. 1993., Saglasnost za postavljenje*
[1336] HR-HMDCDR 6, kutija 11, *Komandant SVK, Pov. br. 4/8-170 od 19. 9. 1993., Predlog postavljenja*
[1337] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 5/3-40 od 1. 9. 1994., Vanredno unapređenje*
[1338] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-185 od 9. 9. 1994., Predlog postavljenja* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53
[1339] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 32-66 od 30. 5. 1994., Postavljenje*
[1340] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-185 od 9. 9. 1994., Predlog postavljenja*

Formirana od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 26. brigade TO Kostajnica[1341].

Sastav brigade: zapovjedništvo, 1., 2., 3. i 4. pješačka bojna, izvidničko-diverzantski vod, mješoviti topnički divizijun, oklopna satnija, laki topnički divizijun PZO, inženjerijska satnija, vod vojne policije i logistička satnija[1342].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Milan Radmanović[1343] i pukovnik Vaso Vukmirović[1344].

Načelnik stožera brigade: bojnik (*major*) Duško Radulović i potpukovnik Dragić Martinović[1345].

c) *31. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9142, Petrinja)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 31. brigade TO Petrinja[1346].

Sastav brigade: zapovjedništvo brigade, satnija službe veze, izvidnički vod, vod vojne policije, 1., 2., 3. i 4. pješačka bajna, mješoviti topnički divizijun, oklopna satnija, mješoviti topnički protuoklopni divizijun, laka topničko-raketna bitnica PZO, pionirski vod, vod ABKO i logistička (pozadinska) satnija[1347].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Nikola Gruborović[1348] i potpukovnik Milorad Janković[1349].

Načelnik stožera brigade: potpukovnik Pero Grabundžija i bojnik (*major*) Nikola Kulundžija[1350].

d) *33. pješačka (pješadijska) brigada (VP 9143, Dvor na Uni)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 33. brigade TO Dvor na Uni[1351].

Sastav brigade: zapovjedništvo, 1., 2., 3. i 4. pješačka bojna, mješoviti topnički divizijun, mješoviti topnički protuoklopni divizijun, laki topnički divizijun PZO, vod službe veze, vod

---

[1341] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1342] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine" na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 108

[1343] HR-HMDCDR 6, kutija 37,*Komandant SVK, Pov. br. 45-136 od 7. 5. 1993., Postavljenje*

[1344] HR-HMDCDR 6, kutija 38, *Komandant SVK, Pov. br. 45/6-29 od 8. 9. 1993., Postavljenje* i SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53

[1345] HR-HMDCDR 6, kutija 39, *Komandant SVK, Pov. br. 32-66 od 30. 5. 1994., Postavljenje*

[1346] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1347] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine" na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 110

[1348] HR-HMDCDR 6, kutija 37,*Komandant SVK, Pov. br. 45-136 od 7. 5. 1993., Postavljenje*

[1349] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53

[1350] Nav. dj., str. 53

[1351] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

vojne policije, oklopna satnija, pionirski vod, logistička (pozadinska) satnija i satnija radne obveze[1352].

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Mićo Studen, potpukovnik Stevan Štrbac[1353], potpukovnik Dušan Lukač[1354], pukovnik Pero Kulundžić i bojnik (major) Dušan Momčilović[1355].

Načelnik stožera (štaba) brigade: pukovnik Vlado Mihajlović i bojnik (major) Đuro Čugalj.

e) *Odred Sisak-Caprag (VP 9144, Caprag)*

Sastav odreda: stožer odreda, 1. 2. i 3. pješačka satnija, izvidnički vod, vod službe veze, vod vojne policije, mješovita topnička bitnica, oklopni vod, vod samohodnih topova 90 mm i logistički (pozadinski) vod[1356].

Zapovjednik (komandant) odreda: poručnik Jovica Gazibara i *kapetan I klase* Dragan Šaponja[1357].

f) *39. oklopna bojna (tenkovski bataljon)*

Sastav bojne: stožer bojne, desetina službe veze, 1. i 2. oklopna satnija (tenkovska četa) te 3. i 4. mehanizirana satnija, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod.

g) *39. jurišna bojna (jurišni bataljon)*

Sastav jurišne bojne: stožer bojne, desetina službe veze, izvidnička desetina, 1., 2. i 3. jurišna satnija, minobacačka bitnica 120 mm, laki topničko-raketni vod PZO i logistički (pozadinski) vod.

Zapovjednik (komandant) jurišne bojne (bataljona): bojnik (*major*) Pero Drobnjak[1358].

h) *39. mješoviti protuoklopni topnički (artiljerijski) divizijun (divizion)*

[1352] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine" na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 116

[1353] HR-HMDCDR 6, kutija 11,*Komandant SVK, Pov. br. 49-5 od 19. 9. 1993., Postavljenje*

[1354] HR-HMDCDR 6, kutija 37,*Komandant SVK, Pov. br. 45-136 od 7. 5. 1993., Postavljenje*

[1355] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53

[1356] Đuro Škvorc, *„Srpska vojska Krajine" na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.*, Doktorski rad, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016., str. 118

[1357] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 323

[1358] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 323

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, 1. i 2. topnička (artiljerijska) bitnica (baterija) protuoklopnih topova 100 mm, 3. bitnica raketnih protuoklopnih sustava 9K11 *Maljutaka*, desetina protuzračnih raketnih sustava *Strijela-2M* i logistički (pozadinski) vod.

Zapovjednik (komandant) divizijuna (diviziona): poručnik Mile Rudić i poručnik Milan Božić[1359].

i) *39. laki topnički (artiljerijski) divizijun (divzion) PZO*

Sastav divizijuna: stožer divizijuna, zapovjedni (komandni) vod, 1., 2. i 3. bitnica protuzračnih topova 20/3 mm i pozadinski (logistički) vod.

Zapovjednik (komandant) divizijuna (diviziona): satnik (*kapetan*) Darko Crljenica[1360].

j) *87. logistička (pozadinska) baza (VP 9146, Glina)*

Ustrojena od ljudstva i materijalnih sredstava bivše 87. pozadinske (logističke) baze TO[1361].

Sastav logističke baze: stožer, tehnički vod, satnija za srednji remont, intendantski vod, vod za proizvodnju građevinskog materijala, automobilski vod, desetina za održavanje, garnizonske ambulante, servis termo-energetike i vod za osiguranje.

Zapovjednik logističke baze (komandant pozadinske baze): potpukovnik Mićo Čuturilo[1362] i potpukovnik Dragan Dragišić[1363].

Početkom kolovoza 1995. godine postrojbe 39. banijskog korpusa imale su slijedeći raspored:

- *24. glinska pješačka brigada* ima zadaću zatvaranje smjera Sisak – Glina,
- *26. kostajnička pješačka brigada* sa glavnom zadaćom blokade smjera Sunja – Kostajnica,
- *31. petrinjska pješačka brigada* sa zadaćom zatvaranja smjera Sisak – Petrinja i

---

[1359] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 323

[1360] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 323

[1361] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), *RSK, GŠTO, D.T. br. 947-2311 od 27. 11. 1992., Naređenje*

[1362] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 53 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 321

[1363] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK, Pov. br. 5/6-185 od 9. 9. 1994., Predlog postavljenja*

- *33. dvorska pješačka brigada* sa „obrnutom“ zadaćom, odnosno, zadaćom zatvaranja smjera iz Cazinske krajine prema Banovini[1364].

Početkom operacije *Oluja* hrvatske snage uspjele su destabilizirati obranu 32. pješačke brigade te se najveći dio brigade povlačio u neredu. Navedeno povlačenje dovelo je u nepovoljan položaj 24. pješačku brigadu koja je ostala u okruženju. U jutarnjim satima 5. kolovoza nastavljen je pritisak hrvatskih postrojbi prema 31. pješačkoj brigadi koja napušta Petrinju i potom se potpuno raspada u kolonama izbjeglica. U međuvremenu 33. pješačka brigada našla se pod snažnim napadom 5. korpusa Armije BiH, koji je imao zadaću čim prije ostvariti kontakt sa hrvatskim snagama te na taj način presjeći RSK i razdvojiti snage SVK.

Do 6. kolovoza 1995. godine postrojbe HV-a u potpunosti su ovladale područjem Petrinje i Kostajnice. Zadaća 33. pješačke brigade bila je držanje otvorene komunikacije Žirovac – Dvor na Uni preko koje se izvlačilo najveći dio civilnog stanovništva i ostatka razbijenih postrojbi 39. banijskog korpusa u smjeru Republike Srpske. Idućeg dana je 33. pješačka brigada prešla na područje Republike Srpske te naoružanje i opremu predala postrojbama VRS. U međuvremenu, još 6. kolovoza kompletna 26. pješačka brigada se povukla u Bosansku Kostajnicu[1365]. Tako je u samo dva dana borbenih djelovanja nestao 39. banijski korpus tzv. „Srpske vojske Krajine“.

6.9. „Avijacija i protivvazdušna odbrana“ SVK

Tzv. „Srpska vojska Krajine“ nije imala ustrojeno ratno zrakoplovstvo i protuzračnu obranu kao zaseban *vid*, odnosno, dio oružanih snaga. Najviša zapovjedna instanca krajinskog RZ i PZO bilo je tijelo (*organ*) koje je djelovalo u sklopu Glavnog štaba SVK (kako je već opisano u dijelu o ustroju GŠ SVK).

Začetak ustroja postrojbi RZ i PZO u sklopu SVK (tada još pod nazivom TO RSK) predstavlja ustrojavanje 56. mješovite zrakoplovne (avijacijske) eskadrile na aerodromu Udbina (zapovjednik: bojnik/*major* Jovan Novak[1366]), a prema zapovijedi GŠ OS SFRJ od 28. travnja 1992. godine. Prema istoj zapovijedi ustrojena je i 20. grupa za osiguranje letenja (Udbina) te 21. grupa za osiguranje aerodroma (Zemunik)[1367].

[1364] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

[1365] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 481 – 486

[1366] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK Pov. br. 45-52 od 2. 3. 1993., Naredba*

[1367] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.)*, (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008., dokument 195, str. 430 – 433

Nakon demobilizacije postrojbi TO RSK po dolasku i razmještaju snaga UN-a na okupirana hrvatska područja, tijekom ljeta 1992. godine, postojeća 56. zrakoplovna eskadrila (činili su je helikopteri) stavljena je pod nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova RSK.

Ponovno stvaranje zrakoplovnih postrojbi u sklopu SVK započelo je ustrojavanjem 105. zrakoplovne brigade na aerodromu Udbina 11. travnja 1993. godine. U sastavu brigade ustrojene su: 728. mješovita helikopterska eskadrila (od dijela ljudstva i helikoptera iz MUP-ove 56. helikopterske eskadrile) te novo ustrojene 249. zrakoplovne eskadrile (lovačko bombarderske)[1368].

Brigada je imala slijedeći sastav:

- zapovjednik brigade[1369]: potpukovnik Ratko Dopuđa[1370] i potpukovnik Đuro Miličević,

a) 249. lovačko-bombarderska eskadrila, zapovjednik: potpukovnik Mile Milošević i potpukovnik Željko Lazić[1371],

b) 728. mješovita helikopterska eskadrila: *kapetan I klase* Janko Kecman[1372] i bojnik (*major*) Žarko Šobot, bojnik, bojnik (*major*) Rade Nikčević, bojnik (*major*) Miljan Čabarkapa i (*major*) Živko Janković[1373],

c) aerodromska kontrola leta,

d) laki topničko-raketni divizijun PZO, zapovjednik: *kapetan I klase* Đuro Medaković[1374] (sastav: bitnica protuzračnih topova 40 mm i bitnica protuzračnih topova 20/3 mm),

e) vod vojne policije,

f) logistička (pozadinska) satnija, zapovjednik: poručnik Milivoje Čurčić[1375],

g) pješački vod za osiguranje,

h) satnija službe veze (četa veze),

i) inženjerijski vod,

[1368] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 160 – 161

[1369] Zapovjedništvo 105. zrakoplovne brigade: potpukovnik Uroš Studen (načelnik stožera), potpukovnik Đuro Radićević (pomoćnik zapovjednika za moral, vjerske i pravne poslove), potpukovnik Dragan Dimić (pomoćnik zapovjednika za sigurnost), satnik (*kapetan*) Željko Gojić (referent za zrakoplovnu opremu), potpukovnik Ivan Bogdan (referent sanitetske službe). HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-125 od 24. 5. 1994., Predlog za postavljenja*

[1370] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK Pov. br. 45-86 od 11. 4. 1993., Postavljenje*

[1371] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 360

[1372] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK Pov. br. 45-86 od 11. 4. 1993., Postavljenje*

[1373] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 360

[1374] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK Pov. br. 45-86 od 11. 4. 1993., Postavljenje*

[1375] HR-HMDCDR 6, kutija 37, *Komandant SVK Pov. br. 45-86 od 11. 4. 1993., Postavljenje*

j) satnija za zrakoplovno-tehničko održavanje, zapovjednik: *kapetan I klase* Savo Gruborović (sastav: vod za opsluživanje zrakoplovstva i vod zrakoplovno-tehničke službe) i

k) mješovita desetina ABKO.

U listopadu 1993. godine brigada je raspolagala sa: 14 zrakoplova *Jastreb* i dva zrakoplova *Galeb*[1376]. Brigada je prema ustroju trebala imati 987 pripadnika, a 10. prosinca 1994. godine ima: 318 pripadnika (32% popunjenosti)[1377].

Na temelju zapovijedi GŠ SVK od 27. listopada 1993. godine ustrojena je 44. raketna brigada PZO (*VP 9215, Topusko*)[1378] u slijedećem sastavu:

- zapovjedništvo brigade:
    - zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Duško Stojisavljević[1379], pukovnik Stanislav Begović[1380], potpukovnik Miloš Došen[1381] i pukovnik Ranko Dašić[1382],
    - načelnik stožera (štaba) brigade: potpukovnik Đurađ Dragaš[1383],
- postrojbe pri zapovjedništvu brigade: zapovjedna bitnica, satnija službe veze, satnija vojne policije, inženjerijska satnija, vod ABKO, satnija za osiguranje i logistička satnija.

Sastav brigade:

- 1. raketni divizijun (divizion) PZO, zapovjednik: bojnik (*major*) Dragan Malešević[1384],

a) 1. srednja samohodna raketna bitnica PZO *KUB* (sastav: zapovjedni vod, 1. i 2. raketni vod), zapovjednik: *kapetan I klase* Đorđe Stojisavljević[1385],

b) 2. srednja samohodna raketna bitnica PZO *KUB* (sastav: zapovjedni vod, 1. i 2. raketni vod), zapovjednik: poručnik Duško Žarković[1386],

c) 3. srednja samohodna raketna bitnica PZO *KUB* (sastav: zapovjedni vod, 1. i 2. raketni vod), zapovjednik: poručnik Miodrag Nadlački[1387],

---

[1376] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 163

[1377] Nav. dj., str. 165

[1378] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1993.)*, (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010., dokument 268, str. 384 – 385

[1379] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 360

[1380] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-123-5 od 17. 5. 1994., Postavljenje*

[1381] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 235

[1382] Nav. dj., str. 251

[1383] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-123-3 od 17. 5. 1994., Postavljenje*

[1384] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-123-4 od 17. 5. 1994., Postavljenje*

[1385] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-158 od 11. 7. 1994., Postavljenje*

[1386] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-158 od 11. 7. 1994., Postavljenje*

d) bitnica za navođenje raketa (sastav: vod uređaja za prijem i prijenos podataka PZO i vod uređaja za prijem i prijenos podataka o cilju), zapovjednik: potporučnik Ranko Mrkšić[1388];

- 2. raketni divizijun (divizion) PZO

a) 1. srednja samohodna raketna bitnica PZO *Dvina*,

b) 2. srednja samohodna raketna bitnica PZO *Dvina*,

c) bitnica za navođenje raketa (sastav: vod uređaja za prijem i prijenos podataka PZO i vod uređaja za prijem i prijenos podataka o cilju).

Brigada je prema ustroju trebala imati 1712 pripadnika, međutim, 10. prosinca 1994. godine imala je popunjenost od svega 12 %, odnosno, 209 pripadnika[1389]. Uz navedeno brigada je raspolagala sa 50 raketa za sustav *KUB*[1390].

Početkom ožujka 1994. godine ustrojena je 45. bojna zračnog motrenja i navođenja (*bataljon vazdušnog osmatranja javljanja i navođenja* – VOJIN) slijedećeg sastava:

- stožer (štab) bojne (zapovjednik: bojnik/*major* Boško Ždrale[1391], zamjenik zapovjednika: bojnik/*major* Željko Jezdić[1392]),

- satnija (četa) za upravljanje (zapovjednik: satnik/*kapetan* Predrag Simeunović[1393]),

- satnija (četa) službe veze (zapovjednik: satnik/*kapetan* Slaviša Andrijević[1394]),

- satnija zračnog motrenja i navođenja (četa *VOJIN* sa: 1. vod, zapovjednik: poručnik Predrag Grudić[1395], 2. vod, zapovjednik: vodnik Bore Tintor i 3. vod), zapovjednik satnije: *kapetan I klase* Predrag Šimulija[1396] i

- logistički (pozadinski) vod (sastav: dvije desetine za održavanje i intendantska desetina)[1397].

Prema svom ustroju bojna je trebala imati 424 časnika, dočasnika i vojnika, međutim, na dan 10. prosinca imala je 124 pripadnika (29% popunjenosti). Glavnina ljudstva i opreme bojne razmješteni su na dva glavna radarska položaja: Petrova Gora i Kninska Plješevica[1398].

[1387] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-158 od 11. 7. 1994., Postavljenje*
[1388] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-123-1 od 17. 5. 1994., Postavljenje*
[1389] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 165
[1390] Nav. dj., str. 166
[1391] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1392] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1393] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1394] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1395] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1396] HR-HMDCDR 6, kutija 40, *GŠ SVK Pov. br. 5/6-118 od 16. 5. 1994., Postavljenje*
[1397] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK, Formacija broj 138.010, Lična i materijalna, Bataljon VOJIN*

Na temelju odobrenih *Organizacijsko-formacijskih promjena SVK* , od 15. veljače 1994. godine, ustrojena je *Komanda divizije ratnog vazduholovstva i protivvazdušne odbrane (VP 9212, Korenica).*

Istom zapovijedi propisan je i ustroj *Divizije*:

- zapovjedništvo (komanda) divizije, zapovjednik: pukovnik Nikola Dukić[1399],
- satnija vojne policije,
- satnija službe veze,
- 84. zrakoplovna baza (*VP 9213, Udbina*) u sastavu:

a) borbena bojna (sastav: stožer, pješačka satnija, satnija službe veze, satnija vojne policije, inženjerijska satnija, vod ABKO, aerodromsko operativno središte i meteorološka stanica),

b) zrakoplovno-tehnička bojna (sastav: stožer, vod za opsluživanje zrakoplovstva, satnija za zrakoplovno-tehničku i tehničku opskrbu, satnija za zrakoplovno-tehničko održavanje i vod za tehničko održavanje),

c) logistička (pozadinska) bojna (sastav: stožer, intendantska satnija, automobilska satnija, sanitetski vod, graditeljski vod i protupožarni vod),

d) 63. satnija za osiguranje zrakoplovstva i

e) 84. laki topničko-raketni divizijun PZO (sastav: stožer, zapovjedni vod, laka topnička bitnica 40 mm, laka topnička bitnica 30/2 mm, laka topnička bitnica 20/3 mm i laki raketni vod *Strijela-2M*).

- 44. brigada PZO (u postojećom ustroju),
- 105. avijacijska brigada (*VP 9007, Udbina)* u slijedećem sastavu: zapovjedništvo, 51. i 52. lovačko-bombarderska eskadrila, 61. eskadrila lake borbene avijacije i 71. mješovita helikopterska eskadrila,
- 46. laka topnička pukovnija PZO (*VP 7029, Knin)* ustrojava se od postojeće 7. lake topničke pukovnije PZO 7. sjevernodalmatinskog korpusa. Sastav pukovnije: stožer, zapovjedna bitnica, 1. laka samohodna bitnica PZO 20/3 mm, 2. i 3. laka samohodna bitnica PZO 40 mm, 4. laka samohodna raketna bitnica *Strijela-1M* i logistička satnija i
- 45. bojna zračnog motrenja i javljanja (u postojećem sastavu)[1400].

Divizija je prema ustroju trebala imati 3123 pripadnika, ali je imala svega 651 pripadnika[1401].

[1398] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 165

[1399] HR-HMDCDR 6, kutija 41, *GŠ SVK Pov. br. 5/11-60 od 9. 4. 1994., Postavljenje*

[1400] HR-HMDCDR 6, kutija 2, *GŠ SVK Str. pov. br. 8-14 od 15. 2. 1994., Organizacijsko-formacijske promene*

„Zrakoplovni“ dio SVK imao je 1. srpnja 1995. godine na raspolaganju: 14 zrakoplova *Jastreb*, šest zrakoplova *Kragulj*, osam helikoptera *Gazela*, jedan helikopter *MI 8*, tri raketne bitnice sustava *KUB* i dvije raketne bitnice sustava *Dvina* te osam radara[1402].

Sve zrakoplovne postrojbe SVK dobile su zapovijed GŠ SVK o prelasku na aerodrom Zalužani kod Banja Luke 6. kolovoza 1995. godine. Hrvatske snage ulaze na aerodrom Udbinu 7. kolovoza te tamo zatiču 11 zrakoplova 105. zrakoplovne brigade[1403]. Nakon preleta na aerodrom Zalužani zrakoplovne postrojbe SVK su rasformirane.

[1401] Darjan Godić, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Doktorski rad, Hrvatski studiji, Zagreb, 2017., str. 159

[1402] Bojan B. Dimitrijević, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017., str. 252

[1403] Nav. dj., str. 273

7. DJELOVANJE POSTROJBI SVK NA PODRUČJU BiH (Operativna grupa *Pauk* i operacija *Mač-95*)

U Velikoj Kladuši sastala se 27. rujna 1993. godine *Ustavotvorna skupština* koja je istoga dana proglasila *Autonomnu pokrajinu Zapadnu Bosnu* (APZB) u okviru *Zajednice republika Bosne i Hercegovine*. Za predsjednika APZB izabran je Fikret Abdić. Odmah nakon donošenja navedene odluke o proglašenju APZB izbili su sukobi između postrojbi *Narodne obrane* APZB i postrojbi 5. korpusa Armije BiH[1404].

Pomoć snagama APZB bio je obostrani interes, kako SVK, tako i *Vojsci Republike Srpske* (VRS). Interes VRS bilo je slabljenje snaga 5. korpusa Armije BiH u *bihaćkoj enklavi* sa konačnim ciljem uništenja istih čime bi rasteretili sjeverozapadno bojište *2. krajiškog korpusa* VRS na rijeci Uni. Interes SVK ogledao se u činjenici da bi uništenjem 5. korpusa Armije BiH operativna pozadina 21. kordunaškog i 39. banijskog korpusa SVK bila u potpunosti osigurana te bi sve snage navedenih korpusa mogle biti usmjerene prema hrvatskim snagama[1405].

Na temelju *zajedničkih interesa* Vojska Jugoslavije, Vojska Republike Srpske, tzv. „Srpska vojska Krajine“ i *Narodna obrana* APZB potpisale su sporazum 11. studenog 1993. godine o provedbi zajedničkih borbenih djelovanja protiv snaga 5. korpusa Armije BiH na području zapadne Bosne[1406].

Tako je prema zapovijedi GŠ SVK, od 15. lipnja 1994. godine, *komanda* 39. korpusa naredila djelovanje svojim topništvom po ciljevima na području Cazinske krajine, a kao podrška postrojbama APZB tijekom borbenih djelovanja protiv postrojbi 5. korpusa Armije BiH. U tom trenutku postrojbe APZB bile su potisnute od strane postrojbi 5. korpusa Armije BiH te su dovedene u tešku situaciju. Kao što je već prethodno navedeno poraz postrojbi APZB značio bi dolazak snaga 5. korpusa Armije BiH u zaleđe 21. i 39 korpusa SVK te se političko i vojno vodstvo RSK odlučuje za daljnju podršku postrojbama *Narodne obrane* APZB[1407].

[1404] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 192
[1405] Isto, str. 193
[1406] Isto, str. 193
[1407] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – lipanj 1994.),* (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012., dokument 238, str. 471 i dokument 244, str. 481 – 484

U Vojniću je 24. lipnja 1994. godine održan sastanak vojnih predstavnika Vojske Jugoslavije, VRS, SVK i *Narodne obrane* APZB. Na sastanku su utvrđene zadaće svake od uključenih strana u slijedećem periodu. Tako je VRS imala zadaću do 10. srpnja prijeći u ofenzivna djelovanja prema rijeci Uni, uz vezivanje što jačih snaga 5. korpusa Armije BiH, sa ciljem izbijanja na desnu obalu rijeke Une što je trebalo omogućiti snagama APZB realizaciju planova o stavljanju cjelokupne Cazinske krajine pod svoj nadzor. SVK je dobila zadaću razvlačenja snaga 5. korpusa Armije BiH napadima sa boka (iz smjera Korduna i Banovine) uz nanošenje što većih gubitaka. Uz navedeno SVK je dobila i zadaću blokade sva četiri *kanala* preko kojih se opskrbljivao 5. korpus Armije BiH naoružanjem i vojnom opremom, a koji su vodili preko područja RSK. Postrojbama APZB, tijekom borbenih djelovanja, trebale su topničku podršku osigurati postrojbe SVK (iz sastava 21. i 39. korpusa).

Postrojbe *Narodne obrane* APZB, uz topničku podršku postrojbi SVK, trebale su do 10. srpnja 1994. godine, izbiti glavninom snaga na rijeku Mutnicu te potom u zajedničkom djelovanju sa postrojbama VRS i SVK zauzmu Cazin i Bužim, potom se spoje sa postrojbama *2. krajiškog korpusa* na rijeci Uni i izvrše blokadu Bihaća. *Sektor pozadine* (logistike) Glavnog štaba VRS dobio je zadaću osiguranja pogonskog goriva, streljiva, naoružanja i sve druge potrebne vojne opreme za uspješnu realizaciju prethodno navedenih zadaća. Logističko osiguranje svega spomenutog trebalo je izvršiti *uz oslonac* na Vojsku Jugoslavije[1408].

U međuvremenu je, 21. lipnja 1994. godine, Fikret Abdić imao sastanak sa Slobodanom Miloševićem u Beogradu na kojem je Milošević obećao pomoć u naoružanju snagama *Narodne obrane* APZB u vrijednosti devet milijuna dolara[1409]. Nakon sastanka sa Miloševićem, Abdić je održao tri sastanka sa vojnim predstavnicima SVK i VJ u Velikoj Kladuši. Teme sva tri navedena sastanka bile su priprema ofenzivnih djelovanja postrojbi APZB, a koja su trebala otpočeti 28. lipnja prema ranije navedenom planu[1410].

Zapovjednik 39. korpusa SVK zapovjedio je 1. rujna zapovjedništvu 24. pješačke brigade izvođenje *čišćenja* većinski srpskih sela na području Cazinske krajine od pripadnika 5. korpusa Armije BiH (operacija *Breza 94*). Akciju je uspješno proveo izvidnički vod i vod vojne policije 24. pješačke brigade u samo nekoliko sati. Novu crtu bojišta trebali su preuzeti satnija (*četa*) iz sastava 4. pješačke bojne (*pješadijskog bataljona*) i satnija iz sastava 5. pješačke bojne 24. pješačke brigade. Međutim, padom noći, većina pripadnika iz spomenutih

---

[1408] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 193 – 194

[1409] Tako je 23. lipnja 1994. godine na području APZB pristiglo: 1220 poluautomatskih pušaka, 500 automatskih pušaka i 50 puškostrojnica te 751 020 komada naboja. Isto, str. 195

[1410] Isto, str. 195

satnija napustila je prvu crtu. Navedeno su iskoristili pripadnici 5. korpusa Armije BiH te poduzeli protunapad i zaobilaženje navedenih postrojbi iz sastava 24. pješačke brigade. Srpske snage prisiljene su na povlačenje od tri do pet kilometara prema unutrašnjosti gdje su uspijele organizirati obranu. Nakon dovođenja novih snaga iz sastava 24. pješačke brigade, te potom poduzetog napada, crta bojišta je do 3. rujna vraćena na pozicije prije protunapada postrojbi iz sastava 5. korpusa Armije BiH[1411]. O navedenom je raspravljalo i VSO RSK koji je donio odluku o formiranju posebnog povjerenstva sa ciljem utvrđivanja propusta i odgovornosti za iste[1412]. Povjerenstvo je u svom zaključku istaknulo niz propusta tijekom planiranja i provedbe akcije što je rezultiralo smjenom zapovjednika 39. korpusa pukovnika Stanka Letića te zapovjednika 24. pješačke brigade pukovnika Jove Mamule[1413].

Međutim, postrojbe 5. korpusa Armije BiH nisu mirovale, već 12. rujna ponovno napadaju i to na položaje 1. i 2. pješačke bojne (*pješadijska bataljona*) iz sastava 33. pješačke brigade te ih odbacuju sa njihovih položaja na Ćulum kosi[1414]. Navedeni napad bio je samo uvod u ono što će uslijediti 25. listopada 1994. godine. Toga dana glavnina snaga 5. korpusa Armije BiH kreće u ofenzivu *Grmeč-94*. U borbenim djelovanjima do 28. listopada postrojbe 5. korpusa Armije BiH uspijevaju razbiti *Ključku brigadu 2. krajiškog korpusa* VRS te zauzeti Grabež te potom nastaviti napredovanje dolinom Une i zauzeti Kulen Vakuf. VRS je krajnjim naporima uspjela zaustaviti snage 5. korpusa Armije BiH na crti Lipa – Drenovac. Ukupno je 5. korpus Armije BiH u tri dana provedbe napadne operacije *Grmeč-94* izvršio prodor u dubinu od 30 km te oslobodio 400 kvadratnih km do tada okupiranog teritorija[1415]. Napad i potom opisani prodor snaga 5. korpusa Armije BiH dočekan je u RSK sa nevjericom budući je taj dio Bosne i Hercegovine bio pod nadzorom snaga bosanskih Srba praktički od prvog dana izbijanja rata na području Bosne i Hercegovine 1992. godine[1416].

Ponukan navedenim razvojem situacije GŠ VRS zatražio je 27. listopada 1994. godine pomoć GŠ SVK kroz angažman snaga 7., 21. i 39. korpusa prema Bihaću, odnosno, snagama

---

[1411] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.)*, (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 113, str. 203 – 205

[1412] Nav. dj., dokument 111, str. 198 – 199

[1413] HR-HMDCR 2, kutija 19, *GŠ SVK, Kabinet komandanta, Str. pov. br. 188-58 od 9. 9. 1994., Vanredni borbeni izvješataj*

[1414] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.)*, (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 123, str. 218

[1415] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1" – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine" protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 460

[1416] Marko Vrcelj, *Rat za Srpsku Krajinu 1991. – 1995.,* Srpsko kulturno društvo Zora, Beograd, 2002., str. 160

5. korpusa Armije BiH[1417]. GŠ SVK je odgovorio na spomenutu zamolbu za pomoć ustrojavanjem dviju taktičkih skupina (TG1 i TG2) 31. listopada 1994. godine. Taktičke skupine ustrojene su od pripadnika 7., 21. i 39. korpusa SVK, dok je 103. pješačka brigada iz Donjeg Lapca (15. korpus SVK) imala zadaću obrane lijeve obale rijeke Une. Obje TG su ojačane s polaznicima Nastavnog centra *Alfa* (Bruška) te pripadnicima 18. korpusa iz zapadne Slavonije te pješačkom bojnom jačine 500 ljudi iz sastava 11. korpusa iz istočne Slavonije[1418].

Prema zapovjedi GŠ SVK navedene TG bile su slijedećeg sastava:

- TG 1 (ustrojava ju 21. kordunaški korpus SVK): stožer, tri pješačke satnije, mješovita bitnica (vod minobacača 120 mm i vod minobacača 82 mm) i logistički vod (ukupno: 367 vojnika iz sastava 21. kordunaškog korpusa SVK) te
- TG 2 (ustrojava ju 7. sjevernodalmatinski i 39. banijski korpus SVK): stožer, tri pješačke satnije, mješovitu topničku bitnicu (vod gorskih topova 76 mm, vod minobacača 120 mm i vod minobacača 82 mm) sa 123 vojnika iz sastava 7. sjevernodalmatinskog korpusa SVK te 131 vojnikom iz sastava 39. banijskog korpusa SVK[1419].

Napad združenih snaga SVK i VRS započeo je 1. studenog 1994. godine te su odmah toga dana snage SVK uspjele zauzeti Kulen Vakuf. Do 16. studenog srpske snage uspijevaju ponovno pod svoj nadzor staviti sav ranije izgubljeni prostor, a do 24. studenog izbijaju pred sam Bihać[1420]. Radi rasterećenja okruženja Bihaća hrvatske snage 29. studenog pokreću napadnu operaciju *Zima-94* u smjeru planine Dinare te čišćenja Livanjskog polja od srpskih snaga. Uspjesi hrvatskih snaga prisiljavaju GŠ VRS da dio snaga iz okruženja Bihaća hitno premjesti na smjer prema Bosanskom Grahovu i Glamoču. U međuvremenu hrvatske snaga duž crte bojišta prema SVK započinju sa pojačanim aktivnostima (dovođenje postrojbi sa tehnikom na crte bojišta oko Gospića, Sinja, Zadra i Šibenika). Kao odgovor na sve navedeno GŠ SVK 19. studenog zapovijeda provedbu mobilizacije[1421].

[1417] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.)*, (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 168, str. 282 – 283

[1418] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1" – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine" protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 462

[1419] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.),* (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013.dokument 177., str. 296 – 297 i dokument 266, str. 411 – 412

[1420] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1" – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine" protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 463 – 464

[1421] HR-HMDCDR 2, kutija 11, *GŠ SVK, Str. pov. br. 11-310 od 10. 11. 1994., Mobilizacija SVK* i *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.)*, (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 216, str. 352 – 353

Pritisak na Bihać „natjerao“ je i UNPROFOR na reakciju, prvo u obliku upozorenja o prestanku topničkih napada na Bihać 9. studenog, a budući je reakcija SVK izostala uslijedio je i napad zrakoplovstva NATO na aerodrom Udbinu 21. studenog 1992. godine. Zajedničko djelovanje hrvatskih snaga i NATO-a privremeno je stabiliziralo obranu Bihaća[1422].

U međuvremenu radi boljeg zapovijedanja i koordinacije borbenih djelovanja snagama SVK i *Narodne obrane* APZB ustrojena je 16. studenog 1994. godine Operativna grupa *Pauk*, poznata i pod nazivom *Komanda Pauk*. Za zapovjednika Operativne grupe *Pauk*, odnosno *Komande Pauk* imenovan je general-potpukovnik Mile Novaković, dok je na mjesto načelnika stožera imenovan pukovnik Čedomir Bulat[1423]. Osnovu snaga Operativne grupa *Pauk* činile su postrojbe iz sastava 39. korpusa SVK i pripadnici *Narodne obrane* APZB. Tako je u Petrinji do 13. studenog 1994. godine skupljeno 1200 pripadnika *Narodne obrane* APZB[1424].

Operacija *Pauk* (zauzimanje Velike Kladuše) započinje 16. studenog napadom združenih snaga SVK i postrojbi APZB na smjeru Ličko Petrovo Selo – Kastela[1425]. U borbe na bihaćkom bojištu uvedena je 27. studenog laka pješačka brigada sastavljena od pripadnika 39. korpusa SVK i pripadnika *Narodne obrane* APZB[1426]. *Komanda Pauk* izvijestila je VSO RSK 16. prosinca 1994. godine o utrošku sredstava u dosadašnjim operacijama oko Bihaća: 756 tona goriva, šest milijuna komada naboja za pješačko naoružanje, 24 000 minobacačkih mina, 11 300 topničkih granata, 4700 tenkovskih granata i 110 000 granata za protuzračne topove[1427].

Početkom siječnja 1995. godine u sklopu Operativne grupe *Pauk* iz sastava 39. korpusa SVK bile su angažirane slijedeće postrojbe: stožer bojne (*štab bataljona*) i tri pješačke satnije (*pješadijske čete*) iz sastava 33. pješačke brigade, jedna pješačka satnija iz 31. pješačke brigade, stožer bojne i šest pješačkih satnija iz 24. pješačke brigade[1428].

[1422] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1“ – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine“ protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 462

[1423] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 196

[1424] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj – prosinac 1994.)*, (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013., dokument 206, str. 336 – 342

[1425] Nav. dj., dokument 213, str. 348 – 349

[1426] Nav. dj., dokument 236, str. 372 – 374

[1427] ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11), Ekspertno izvješće tima za vojnu analizu, *Milan Martić i TO SAO Krajine/RSK/SVK,* 2005., str. 196

[1428] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 3, str. 24 – 25

Držanje pripadnika SVK u ovom periodu karakteristično je po izrazito slabom moralu što je dovodilo do velikih gubitaka u materijalnim sredstvima. Tipičan primjer je „držanje“ pješačke satnije (*pješadijske čete*) iz sastava 31. pješačke brigade (Borbena grupa Lika), koja je nakon borbenih djelovanja kod Donjega Vaganca 29. siječnja 1995. godine, prijavila gubitak od: jedno sanitetsko vozilo, jedno terensko vozilo, jedan netrzajni top sa šest granata, dva minobacača 60 mm sa 40 granata, pet sredstava veze, osam pušaka i kompletna osobna oprema vojnika satnije[1429]. Na području naselja Glinica, 23. veljače, postrojbe 5. korpusa Armije BiH izvršavaju iznenadni napad na položaje Borbene grupe 2 (*dvorska* i *petrinjska* pješačka satnija te 1. satnija 1. bojne 24. pješačke brigade) koji bivaju napušteni od pripadnika SVK u panici. Izuzev spomenutog napuštanja položaja i dezerterstva, kao najpogubnije za moral, ističe se činjenica o napuštanju ranjenika te prepuštanju istih protivničkim snagama što se ističe kao najniži oblik kukavičkog ponašanja[1430].

Budući su problemi sa popunom i održavanjem prve crte bojišta prema snagama 5. korpusa Armije BiH postajali sve veći morao je reagirati i GŠ SVK te je zapovjedio *komandama* 21. kordunaškog i 39. korpusa, 13. ožujka 1995. godine, bolju pripremu za borbena djelovanja sa ciljem smanjivanja gubitaka te bolju motivacijsku pripremu pripadnika SVK koji odlaze na bihaćko ratište[1431].

U cilju poboljšanja vođenja borbenih djelovanja, istoga dana, GŠ SVK naredio je ustrojavanje Taktičke grupe 39 (TG-39) koja je podčinjena Operativnoj grupi *Pauk*. TG-39 činile su postojeće BG iz sastava 26., 31. i 33. pješačke brigade sa ojačanjem u vidu haubičkog divizijuna 122 mm iz sastava 24. pješačke brigade[1432].

Nakon oslobođenja zapadne Slavonije početkom svibnja 1995. godine i uništenja 18. korpusa SVK, postrojbe iz sastava 5. korpusa Armije BiH pokrenule su čitav niz napada na položaje snaga SVK, VRS i APZB na području Velike Kladuše, Bihaća i Bosanske Krupe. U GŠ SVK, na temelju praćenja situacije na terenu, procjenjivali su mogućnost pokretanja nove ofenzive 5. korpusa Armije BiH. Tijekom navedenih procjena uzeta su u obzir dva scenarija. Prema prvom cilj ofenzive 5. korpusa Armije BiH bilo bi spajanje sa hrvatskim snagama koje su napredovale iz smjera juga što bi dovelo do odsijecanja RSK od RS. U drugom scenariju cilj ofenzive 5. korpusa Armije BiH bilo bi otvaranje *koridora* preko područja 21.

[1429] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.)*, (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014., dokument 35, str. 123 – 125

[1430] Nav. dj., dokument 75, str. 230 – 232

[1431] Nav. dj., dokument 97, str. 304 – 306

[1432] Nav. dj., dokument 102, str. 313

kordunaškog korpusa SVK u smjeru Karlovca[1433]. Iz svih navedenih razloga, GŠ SVK i GŠ VRS na zajedničkom sastanku 4. srpnja 1995. godine odlučuju o pokretanju zajedničke operacije postrojbi SVK, VSK i *Narodne obrane* APZB sa konačnim ciljem zauzimanja kompleten Cazinske krajine te potpunim uništenjem 5. korpusa Armije BiH i zauzimanjem Bihaća. Dio operacije koji su provodile snage SVK dobio je naziv *Mač 95* dok je dio operacije u nadležnosti provedbe VRS dobio naziv *Štit 95*. Početak provedbe operacije dogovoren je za 15. srpnja 1995. godine[1434].

Tijekom priprema za provedbu operacije *Mač 95* general-potpukovnik Mile Mrkšić zapovjedio je pripremu i provedbu operacije *Mač 1*. Cilj navedene operacije bio je upotrebom bioloških sredstava izvršiti trovanje prehrambenih proizvoda široke upotrebe (brašna, šećera, ulja…itd) te potom ih putem uhodane ilegalne trgovine prodati 5. korpusu Armije BiH čime bi se izazvala masovna oboljenja pripadnika korpusa (epidemija stomačnih oboljenja) te time oslabio njegov borbeni potencijal[1435].

Prema planu GŠ SVK operacija *Mač 95* trebala je biti provedena u tri faze:

- 1. faza (pripremna): angažiranjem snaga *Narodne obrane* APZB uz topničku podršku zauzeti šire područje Vrnograča te potom odbaciti postrojbe 5. korpusa Armije BiH na udaljenost sa koje neće moći topništvom ugrožavati prometnicu Dvor – Glina. Sa svoje strane će topnički djelovati postrojbe iz sastava *2. krajiškog korpusa* sa ciljem iscrpljivanja i slabljenja morala stanovništva i pripadnika 5. korpusa Armije BiH,
- 2. faza (odlučujuća): angažiranjem snaga u dodiru sa snagama 5. korpusa Armije BiH vezivati iste duž čitave crte bojišta, potom, angažirati udarne manevarske snage iz sastava *Korpusa specijalnih jedinica* (KSJ) za nanošenje udara iz smjera Slunja u smjeru Cazina sa ciljem presijecanja snaga 5. korpusa Armije BiH te spajanja sa snagama *2. krajiškog korpusa* VRS i
- 3. faza (završna): na području sjeverno od crte Kordunski Ljeskovac – Cazin – Otoka uspostaviti APZB. Južno od navedene crte uništiti preostale snage 5. korpusa Armije BiH u okruženju te potom ostvariti potpuni nadzor nad unskom prugom, širim područjem Bihaća i zrakoplovnom bazom Željava.

Za provedbu operacije *Mač 95*, a na temelju gore iznijetog plana, izvršeno je prikupljanje te grupiranje snaga:

[1433] Milislav Sekulić, *Knin je pao u Beogradu,* Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000., str. 156 – 159
[1434] Nav. dj., str. 158 – 160
[1435] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1" – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine" protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 471

- OG *Pauk*: 1., 2. i 3. brigada *Narodne obrane* APZB (4500 ljudi), BG iz 21. korpusa SVK (1500 ljudi), BG iz sastava 39. korpusa (2000 ljudi), bojna *milicije* (300 ljudi) i dobrovoljci iz SRJ (600 ljudi). Ukupno: 10 500 ljudi. Zadaća: sa crte Cetingrad – Vrnograč napadati u smjeru Pećingrada,
- TG *Kordun*: oklopna bojna iz 2. oklopne brigade KSJ, bojna 2. gardijske brigade KSJ, topnički divizijun 71. specijalne brigade KSJ i bitnica iz 21. mješovitog topničkog divizijuna (ukupno: 1500 ljudi). Zadaća: u drugoj fazi operacije izvesti napad iz smjera Rakovica – Tržačka Raštela – Cazin i potom se spojiti sa snagama VRS koje napreduju iz smjera Bosanske Krupe,
- TG *Lika*: oklopna bojna iz 2. oklopne brigade KSJ, bojna 2. gardijske brigade KSJ i mješoviti topnički divizijun 71. specijalne brigade KSJ (ukupno: 1500 ljudi). Zadaća: u drugoj fazi provedbe operacije izvršiti napad na smjeru Selište – Velika Gata sa ciljem spajanja sa snagama VRS,
- TG *Zapad*: pješačka bojna iz sastava 13. pješačke brigade, pješačka bojna iz sastava 19. pješačke brigade, pješačka bojna iz 21. graničnog odreda, 21. mješoviti topnički divizijun (ukupno: 1200 ljudi). Zadaća: napadati sa crte Cetingrad – Rakovica u smjeru Šturlića i Tržaških Raštela,
- TG *Jug*: pješačka bojna 50. pješačke brigade, pješačka bojna 103. pješačke brigade, ojačana satnija *milicije* (200 ljudi), dobrovoljci (200 ljudi) i 15. laka pješačka brigada 15. korpusa SVK (ukupno: 3500 ljudi),
- TG *Istok*: pješačka bojna 24. pješake brigade, pješačka bojna 33. pješačke brigade, pješačka bojna 1. lake brigade *1. krajiškog korpusa* VRS i motorizirana bojna 143. motorizirane brigade *1. krajiškog korpusa* VRS (ukupno: 1800 ljudi). Zadaća: napad sa crte Vrnograč – Žirovac – Ivanjska u smjeru Bužima i
- snage iz sastava *1.* i *2. krajiškog korpusa* (ukupno: 6000 ljudi). Zadaća: izbijanje na desnu obalu rijeke Une u području od Bosanske Krupe do Spahića i Grmuše te potom spajanje sa snagama SVK na području Otoka – Cazin tijekom provedbe druge faze operacije[1436].

Nakon početka operacije *Mač 95* postrojbe SVK vrlo brzo uspijevaju izbiti na crtu Pržine – Ahovo – Gradina te 19. srpnja uspijevaju zauzeti Vrnograče. Po okončanju borbi za Vrnograče plan Operativne grupe *Pauk* bio je nastavak prodora prema jugoistoku, odnosno

[1436] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

prema Bužimu[1437]. Time su bili ispunjeni uvjeti za početak druge (odlučujuće) faze operacije *Mač 95*, koja je trebala započeti 24. srpnja 1995. godine uvođenjem glavnih snaga TG *Kordun* i TG *Lika*. Međutim, sve intenzivnije pripreme hrvatskih snaga za napadnu operaciju uvjetuju premještanje 2. gardijske brigade KSJ sa područja Cazinske krajine na područje sjeverne Dalmacije sa ciljem ojačanja 7. korpusa SVK, odnosno zaustavljanja mogućeg prodora hrvatskih snaga iz smjera Bosanskog Grahova prema Kninu. Nedostatak snaga na glavnom smjeru napada (spomenutim izvlačenjem 2. gardijske brigade) dovodi do opadanja intenziteta samoga napada snaga SVK[1438].

Kriza oko Bihaća, koje se nalazio pod ofenzivom iz svih smjerova, dostigla je svoj vrhunac 22. srpnja 1995. godine. Istoga dana u Splitu je potpisana *Deklaracija o međusobnoj vojnoj suradnji* između Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine. Odmah po potpisivanju navedene *Deklaracije* hrvatske snage pokreću operaciju *Ljeto 95* te ubrzo ulaze u Bosansko Grahovo (28. srpnja), a potom i u Glamoč (29. srpnja). Nakon gubitka Bosanskog Grahova za cijelo područje RS je 28. srpnja 1995. godine proglašena opća mobilizacija, a istoga dana je objavio ratno stanje i VSO RSK. U Drvaru je 2. kolovoza održan zajednički sastanak VSO RSK i VSO RS sa temom organizacije zajedničke obrane od napada hrvatskih snaga. S obzirom na opći razvoj situacije donijeta je odluka o obustavljanju daljnjih operacija u Cazinskoj krajini[1439].

Operativna grupa *Pauk* ostala je cijelo vrijeme angažirana na području Cazinske krajine pa i nakon početka operacije *Oluja* te 4. kolovoza 1995. godine (na dan početka provedbe operacije *Oluja*) šalje izvješće GŠ SVK *da snage čvrsto drže prednji kraj*[1440].

[1437] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1“ – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine“ protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 482

[1438] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

[1439] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1“ – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine“ protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 489

[1440] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

8. POKUŠAJ SPAŠAVANJA SVK

General Radovan Radinović (prvi načelnik katedre vojne strategije na Vojnoj akademiji u Beogradu) okarakterizirao je položaj SVK u RSK: *uvažavajući mjesto i značaj vojske u svakoj državi, a poglavito u državi u nastajanju, kakva je RSK, moraju joj se osigurati uvjeti za ustroj i razvoj kao moderne oružane snage pripravne za izvršenje temeljnih zadaća u svim uvjetima i područjima djelovanja.* U nastavku, general Radinović, ističe kako će upravo SVK imati središnje mjesto u borbi za stjecanje *političke samostalnosti* te zaključuje kako je iz navedenih razloga potrebno izvršiti temeljitu reorganizaciju SVK[1441].

Zbog svojih unutarnjih razloga (gospodarskih, materijalnih i financijskih) te postojećim ustrojem od šest korpusa, GŠ SVK je u promišljanju daljnjeg razvoja SVK polazio od vojske koju čini profesionalni i pričuvni dio.

Navedeni kombinirani vojni sustav trebao je omogućiti: obranu svakog djela RSK po cijeloj dubini i širini, brzo narastanje vojske i strateško odvraćanje (učinkovita obrana strateških smjerova uz istovremenu sposobnost izvođenja protuofenzive na izabranim strateškim smjerovima). Za ostvarenje prethodno navedenog u SVK je trebalo ustrojiti: profesionalne postrojbe (kao prvi strateški ešalon), postrojbe mirnodopske vojske (kao drugi strateški ešalon) i mobilizirani vojni obveznici (kao treći strateški ešalon).

Kao odgovor na *akcije ograničenih ciljeva* (tako su nazivane akcije HV-a na Maslenici ili kod Medaka) trebala se primijeniti *strategija odvraćanja*, odnosno, djelovanje topničko-raketnim sustavima po najvažnijim gospodarskim objektima na području Republike Hrvatske. Nakon iznesenih teza, studija Glavnog stožera HV-a *Uzroci i ciljevi preustroja Srpske vojske Krajine* donosi slijedeći zaključak: *sve ukazuje kako RSK zapravo niti nema alternative procesu preustroja SVK. Naime od svih atributa državnosti ta država u stanju je postići samo jedan – vojsku. Stoga je cilj ustrojiti takvu vojsku, koja će biti u stanju održati postojeće stanje* (zadržavanje okupiranih područja Republike Hrvatske pod svojim nadzorom) *do trenutka povoljnog razvoja političke situacije. Do navedenog trenutka svi resursi RSK usmjereni su na jačanje vojske te će u slučaju uspješnog preustroja SVK zaista postati garant slobode i nezavisnosti države.*

Na samom kraju navedene studije ponovno se citira general Radovan Radinović: *bez odlučujućeg poraza SVK na bojnom polju Hrvatska ne može računati na stvaranje svoga*

[1441] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Uzroci i ciljevi preustroja „Srpske vojske Krajine“*, Zagreb, 1994.

konačnog cilja – reintegraciju čitavog područja RSK u svoj državno-pravni sustav[1442]. Vrijeme će pokazati da se zaključak generala Radinovića pokazao kao ispravan.

Najviši časnici SVK bili su svjesni činjenice da je cjelokupna SVK bila i dalje duboko prožeta duhom TO od koje je nastala, odnosno izvođenjem statične obrane na *kućnom pragu*. Sa druge strane stajala je HV koje je svakodnevno jačala, a uz spomenuto materijalno jačanje svojih potencija HV je usvajala moderna načela vođenja bitki u pokretu na temelju doktrine *kopneno-zračne* bitke. Odnos između *statične obrane* i *snage manevra* pokazao se prilikom provedbe operacije *Bljesak*, koja je za obje strane predstavljala školski primjer *naučene lekcije*. Za hrvatsku stranu da je na *dobrom putu* upotrebe svojih snaga, a za srpsku stranu jasan znak što će se dogoditi sa kompletnom SVK, ako se ne učine krupni koraci u njezinom preustroju.

Prvi pokušaj stvaranja *manevarske jedinice* SVK bio je učinjen odmah nakon okončanja operacije *Maslenica* kroz napore GŠ SVK oko ustrojavanja *1. jurišne brigade Vojvoda Vuk*, koji su, kako je već ranije opisano, završili neuspješno.

Iz navedenih razloga u GŠ SVK je zapovjedio ustrojavanje *Korpusa specijalnih jedinca* (KSJ), zamišljene kao moćne oklopno-mehanizirane snage koja će moći, sa jedne strane učinkovito zaustaviti svaki napad hrvatskih snaga, a sa druge strane, nakon zaustavljanja napada, biti ta snaga koje će pokrenuti protuofenzivu.

8.1. Ustrojavanje „Korpusa specijalnih jedinica“ (KSJ)

Na tragu gore iznijetog, general-major Mile Mrkšić je 20. lipnja 1995. godine, potpisao zapovijed o ustrojavanju *Korpusa specijalnih jedinica* (KSJ)[1443]. KSJ je ustrojen od dijelova iz svih postojećih postrojbi SVK te je svoje svečano *predstavljanje* imao tijekom ranije spomenute *vojne parade* na *Vidovdan* 28. lipnja 1995. godine[1444]. Upravo navedena činjenica da je korpus ustrojen od dijela postojećih postrojbi SVK najbolje ilustrira sposobnost iste u ljetu 1995. godine. SVK više nije posjedovala sposobnost (materijalnu i ljudsku) za ustrojavanjem nove postrojbe. Tako je KSJ ustrojen na temelju „izvlačenja“ najboljih dijelova iz postojećih postrojbi SVK te potom ih „okupljajući“ u sklopu novoustrojenog KSJ. Time se jačalo *jednog* na uštrb slabljenja *mnogih*.

Po svom ustrojavanju *Korpus specijalnih jedinica* imao je slijedeći sastav:

[1442] GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Uzroci i ciljevi preustroja „Srpske vojske Krajine“*, Zagreb, 1994.

[1443] Jakša Raguž, *Operacija „Mač-1“ – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine“ protiv Cazinske krajine 1995. godine*, Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011., str. 469

[1444] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 331

- zapovjednik korpusa: general-major Milan Stupar,
- zapovjedništvo korpusa:

a) stožer (štab) korpusa:

1. načelnik stožera (štaba) korpusa, ujedno zamjenik zapovjednika korpusa: pukovnik Velimir Bajat,
2. pomoćnik načelnika stožera za vojni moral, popunu i personalne poslove: potpukovnik Nikola Dejanović,
3. pomoćnik načelnika stožera za sigurnost: poručnik Veljko Lončarević,
4. načelnik topništva: satnik (*kapetan*) Mile Tesla, pukovnik Nikola Gruborović,
5. načelnik oklopništva: pukovnik Stanko Letić,
6. načelnik postrojbi PZO: pukovnik Miloš Tomašević,
7. načelnik postrojbi službe veze: potpukovnik Đorđe Keča

b) pomoćnik zapovjednika *za bezbjednost*: potpukovnik Vlado Dimić,

c) pomoćnik zapovjednika za logistiku (pozadinu): pukovnik Branko Kozlina,

- načelnik sanitetske službe: *kapetan I klase* Dr. Rade Prelević.

Postrojbe pri zapovjedništvu KSJ: laki topnički divizijun PZO, vod vojne policije (zapovjednik: poručnik Zoran Vujčić), logistička (pozadinska) satnija i 12. gorska (brdski) bojna (bataljon).

2. oklopna brigada

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Stanko Letić i potpukovnik Slobodan Branković.

Načelnik stožera (štaba) brigade: bojnik (*major*) Danilo Radovanović.

Sastav brigade: 1., 2. i 3. oklopna satnija (tenkovi *M-84)* i 4. oklopna satnija (tenkovi *T-55*) te laki topničko-raketni vod PZO.

2. gardijska brigada

Zapovjednik (komandant) brigade: pukovnik Miloš Cvjetičanin.

Načelnik stožera (štaba) brigade: bojnik (*major*) Stevo Marić.

Sastav brigade: 1., 2., 3., 4. i 5. gardijska satnija (četa), satnija minobacača 120 mm i laki topničko-raketni vod PZO.

71. specijalna brigada

Zapovjednik (komandant) brigade: potpukovnik Nikola Gruborović i potpukovnik Nikola Šupica

Specijalna brigada milicije

Zapovjednik (komandant) brigade: bojnik (major) Dušan Momčilović[1445].

U trenutku početka provedbe operacije *Oluja* postrojbe iz sastava KSJ nisu bile koncentrirane na svom operativnom području razmještaja (područje Slunja) sa glavnom zadaćom KSJ: sprječavanje prodora hrvatskih snaga preko područja Slunja te spajanja sa snagama 5. korpusa Armije BiH čime bi se izvršilo rasijecanje snaga SVK te rasijecanje same RSK. Tako se 2. gardijska brigada nalazila angažirana na smjeru prema Dinari sa zadoćom sprječavanja prodora hrvatskih snaga od Bosanskog Grahova, dok je 2. oklopna brigada bila na Slunju. Nakon početka borbenih djelovanja, 4. kolovoza 1995. godine, 2. oklopna brigada dobiva zadaću osiguranja „spoja" 21. kordunaškog i 39. banijskog korpusa. U tijeku 5. kolovoza 2. oklopna brigada se povlači na desnu obalu rijeke Korane, a idućeg dana je izvršila povlačenje prema Topuskom te potom nastavlja pokret prema Dvoru na Uni gdje prelazi na područje Bosne i Hercegovine (Republike Srpske). Ostale postrojbe KSJ slijedile su put 2. oklopne brigade izuzev 2. gardijske brigade koja je prešla na područje Republike Srpske u koloni izbjeglica i vojske sa područja Like[1446].

8.2. Pokušaj ustrojavanja „Oslobodilačke vojske Republike Srpske Krajine"

Već 8. kolovoza 1995. godine general-pukovnik Ratko Mladić (zapovjednik VRS) zapovijeda GŠ SVK da hitno poduzme mjeru u cilju ustrojavanja novih postrojbi te potom ih stavi pod zapovjedništvo korpusa VRS, a u cilju obrane sadašnjih prostora RS te radi priprema za oslobađanje područja RSK. Nadalje, Mladić zapovijeda borbeni angažman svih vojnih obveznika od 16 do 60 godina. Za okupljanje mobiliziranih vojnih obveznika određeni su: Bosanski Petrovac, Prijedor, Banja Luka i Derventa. Rok za izvršenje navedene zapovijedi bio je 14. kolovoza 1995. godine[1447].

Predsjednik RSK Milan Martić potpisao je 4. rujna 1995. godine *Direktivu za formiranje Oslobodilačke vojske RSK.* U točci jedan *Direktive* navode se *osnovni* oblici organiziranja

---

[1445] **Rekonstrukcija zapovjedne i ustrojbene strukture korpusa sačinjena je najvećim dijelom na temelju**: SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 57 – 58 i Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 331

[1446] Kosta Novaković, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009., str. 486 – 489

[1447] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 200, str. 360

Oslobodilačke vojske RSK: oslobodilačke brigade, specijalne jedinice (postrojbe) i dobrovoljačke brigade. Navedene postrojbe trebalo je ustrojiti od djelatnih vojnih osoba podrijetlom sa područja RSK, potom vojnih obveznika bivših pripadnika SVK i dobrovoljaca. Postrojbe *Oslobodilačke vojske RSK* trebalo je formirati na području *1. i 2. krajiškog korpusa* VRS. Od bivših časnika GŠ SVK trebalo je ustrojiti *Grupu za formiranje Oslobodilačke vojske RSK*, koja je imala zadaću izrade privremenih ustroja za sve spomenute *oblike organiziranja*. U *Direktivi* se zapovijeda otpočinjanje specijalnih djelovanja na oslobođenom području Republike Hrvatske. Čitava logistička organizacija *Oslobodilačke vojske RSK* bila je u potpunosti oslonjena na postojeći logistički sustav VRS[1448].

Nekoliko dana kasnije (7. rujna 1995.) general-potpukovnik Mile Mrkšić potpisao je *Naređenje za formiranje Oslobodilačke vojske RSK*. U navedenom *Naređenju* za zapovjednika *oslobodilačkih jedinica* imenovan je general-major Stevo Ševo, dok je za zapovjednika *specijalnih jedinica* imenovan general-potpukovnik Mile Novaković. Istom zapovijedi za zapovjednika (komandanta) *1. oslobodilačke brigade* (*1. laka pješadijska brigada SVK*) imenovan je pukovnik Milan Beko. Brigadu je trebalo ustrojiti prema eksteritorijalnom načelu, međutim, satnije (čete) su trebale biti popunjene prema teritorijalnom načelu (napr. banijska, kordunaška…itd) te su trebale postati osnova za ustrojavanje novih brigada. Čitav sustav službe veze i logističkog osiguranja trebalo je razvijati uz pomoć VRS. Po svom ustrojavanju postrojbe *Oslobodilačke vojske RSK* trebale su se uključivati u borbena djelovanja pod zapovjedništvom postrojbi VRS[1449].

Postrojbe *Oslobodilačke vojske RSK*:

1. oslobodilačka brigada SVK (zapovjednik: pukovnik Milan Beko)[1450] i

36. samostalna oklopna bojna (bataljon)[1451].

[1448] *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.)*, (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015., dokument 211, str. 408 – 409

[1449] Nav. dj., dokument 212, str. 409 – 411

[1450] SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH)*, Zagreb, 2012., str. 58

[1451] Bojan Dimitrijević, *Modernizacija i intervencija Jugoslovenske oklopne jedinice 1945. – 2006.*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2010., str. 306

9. ZAKLJUČAK

Početak posljednjeg desetljeće XX. stoljeća obilježio je raspad komunističkog sustava u istočnoj i jugoistočnoj Europi te početak tranzicije navedenih zemalja u demokratska društva. Sam proces tranzicije u većini navedenih zemalja proveden je na dva načina: putem demokratskih i slobodnih izbora (napr. u tadašnjoj Čehoslovačkoj ili Poljskoj) ili putem kratkotrajnih sukoba koju su kulminirali kolapsom postojećeg komunističkog sustava (napr. u Rumunjskoj). Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) predstavljala je „treći način“ raspada jedne višenacionalne federacije utemeljene na komunističkoj paradigmi. Uz politički i ekonomski kolaps postojećeg komunističkog sustava (u jugoslavenskoj inačici *samoupravnog socijalizma*) odlučujući utjecaj na raspad sustava imala je pojava suprotstavljenih nacionalizama. Budući je komunistički sustav vrijednosti doživio krizu i nije mogao dovoljno brzo dati odgovore na tada krucijalna pitanja bitna za društvo, jedan dio tadašnjeg komunističkog rukovodstva okreće se nacionalizmu kao novom izvoru vrijednosti i identiteta. Tako se umjesto vrijednosti utemeljenih na *socijalističkom samoupravljanju* i *jugoslavenskom identitetu* izraženom kroz sintagmu o *bratstvu i jedinstvu jugoslavenskih naroda i narodnosti* razvijaju vrijednosti utemeljene na nacionalizmu i prvenstveno partikularnim interesima što se u konačnici pokazalo kao put u katastrofu.

Neosporna je činjenica o Srbiji kao generatoru ratova na području bivše SFR Jugoslavije. Srbija nije uspjela u svom temeljnom naumu svladavanja otpora ostalih naroda bivše savezne države. Pokazalo se da je većina naroda koji su tvorili Jugoslaviju imalo težnje u skladu sa tada dominantnim svjetskim procesima. Dezintegrativni procesi u SFRJ odvijali su se paralelno sa procesom demokratizacije i nisu nužno vodili u raspad savezne države, ali sigurno nisu niti išli u smjeru koji su zagovarali srpski nacionalisti: čvrsta i monolitna federacija ili država koje će u svojim granicama obuhvatiti sve Srbe na području SFRJ. Težnja za sve većom republičkom samostalnošću iskazuje se od 60.-tih godina, a svoju najveću potvrdu dobiva Ustavom SFRJ iz 1974. godine. Sa svoje strane Srbi su u *strahu* od raspada savezne države prihvatili ideju *države svih Srba* te time izazvali njezin raspad, bez ijednog ozbiljnog pokušaja rješavanja problema kroz postojeće institucije. Srpski narod na području Hrvatske, a poslije i Bosne i Hercegovine, bio je neizbježni *element* projekta nove srpske države prije bilo kakvih hrvatskih pokušaja odcjepljenja od SFRJ.

Jedan od glavnih stupova na kojima je počivala SFRJ, uz Savez komunista Jugoslavije (SKJ) kao vladajući i jedini zakonski dozvoljeni način političkog organiziranja, bila je Jugoslavenska narodna armija (JNA). JNA je baštinila tradiciju *partizanske vojske* nastale

tijekom Drugog svjetskog rata. U prvim godinama svoga postojanja JNA po svojoj koncepciji, doktrini i ustroju predstavlja kopiju sovjetskih oružanih snaga. Međutim, nakon „razlaza“ Jugoslavije sa zemljama komunističkog bloka 1948. godine, isti se odmah odrazio na doktrinu i koncepciju uporabe JNA. Navedeni „posebni put“ oživotvorenja marksističke koncepcije *naoružanog naroda* svoj vrhunac doživljava uvođenjem sustava *samoupravljanja* kojim se uvodi nova koncepcija (*narodna obrana*) i nova doktrinu (*opće narodni rat*) čime se po prvi put u sustav obrane implementiraju civilne strukture društva (od mjesne zajednice do federacije). Navedeno je predstavljalo razvojnu fazu koja će 1968. godine dovesti do usvajanja koncepcije i doktrine *opće narodne obrane i društvene samozaštite* (ONO i DSZ) koja će praktički ostati važeća do kraja postojanja SFRJ. Temelj sustava ONO i DSZ predstavljao je koncept prema kojem je svaki dio Jugoslavije ratište, a svaki građanin Jugoslavije vojnik. Time se željelo osigurati izvođenje borbenih djelovanja na čitavom području države u svim uslovima ratovanja.

Saveznim Zakonom o narodnoj obrani iz 1974. godine uvodi se termin Oružane snage SFRJ koje su činile: JNA, kao operativna komponenta u isključivoj nadležnosti federalnih vojnih tijela: Saveznog sekretarijata za narodnu obranu, odnosno njegova glavnog izvršnog tijela - Generalštaba (Glavnog stožera) JNA te Teritorijalna obrana (TO), kao teritorijalna komponenta, u isključivoj nadležnosti republika i pokrajina, čijim su postrojbama zapovijedali republički, odnosno pokrajinski štabovi (stožeri) TO. Navedenim je u potpunosti implementirana doktrina i koncepcija ONO i DSZ kroz objedinjeni koncept obrane pod nazivom *opće narodni obrambeni rat* (ONOR).

Vodeća uloga Saveza komunista osigurana je i u pitanjima obrane kroz ustrojavanje *Komiteta za ONO i DSZ* na razini općina, pokrajina, republika i federacije te u poduzećima. Čelnici navedenih *Komiteta* imali su ulogu koordinatora svih obrambenih priprema kako u miru tako i u ratu što im je davalo velike izvršne ovlasti. Jedinu iznimku činile su operativne postrojbe JNA za koje je samo u posebnim okolnostima bilo predviđeno podčinjavanje *Komitetima ONO i DSZ.*

Opisana koncepcija i doktrina praktički od svoje formalne zakonske implementacije imala je snažnu opoziciju u dijelu vrha JNA. Glavna primjedba kritičara navedenog koncepta ONOR odnosila se na podjelu u sferi zapovijedanja kroz sintagmu o *jedinstvenosti zapovijedanja*. Odnosno, o potrebi zadržavanja jasne zapovjedne crte, kroz *objedinjeno* podčinjavanje stožera i postrojbi TO stožerima postrojbi JNA u slučaju početka borbenih djelovanja. Napori vrha JNA u dezavuiranju postojeće koncepcije sustava obrane urodili su plodom 1987. kada Predsjedništvo SFRJ donosi odluku o preustroju na temelju ustrojavanja

zapovjedništava ratišta (*vojišta*). Time je postignuto *integrirano zapovijedanje*, odnosno pokrajinski i republički stožeri TO gube svoju dotadašnju samostalnost i podčinjavaju se zapovjedništvima *vojišta*, dok se brigade TO podčinjavaju stožerima postrojbi JNA na svom području. Navedeni preustroj oživotvoren je kroz plan *Jedinstvo* čija je operativna provedba započela krajem prosinca 1988. godine. Prema navedenom planu mirnodopska zapovjedništva novoustrojenih vojnih oblasti u slučaju početka borbenih djelovanja postaju zapovjedništva *vojišta* koja pod svojim zapovjedništvom objedinjavaju zapovijedanje postrojbama JNA i TO. Upravo će navedeni koncept odigrati bitnu ulogu tijekom agresije JNA na Republiku Hrvatsku.

Nakon svega navedenog postavlja se logično pitanje – zašto je TO bila „trn u oku“ JNA? Odgovor se može iščitati iz odredi Zakona o općenarodnoj obrani iz 1974. godine u kojem je nedvosmisleno navedeno da su za ustrojavanje i zapovijedanje postrojbama TO isključivo i jedino nadležne općine, pokrajine i republike kroz svoje stožere TO. Isto tako tijekom godina rastao je broj pripadnika postrojbi TO kao i njihova opremljenost. Tako se postrojbe TO počinju opremati protuoklopnim i protuzračnim sustavima te se od postrojbi opremljenih isključivo lakim pješačkim naoružanjem transformiraju u učinkovite postrojbe za izvođenje partizanskog načina ratovanja. Sredinom 80.-tih godina XX. stoljeća TO je na vrhuncu svoga razvoja kada se ustrojava *prostorna struktura* (isključivo postrojbe vezane za svoje uže područje) i *manevarska struktura* (pokretne postrojbe) te mornaričke i zrakoplovne postrojbe TO. Nije ne bitno naglasiti, da prema navedenom Zakonu iz 1974. godine, u slučaju borbenih djelovanja, sva tijela *Narodne milicije* (*stanice javne sigurnosti, općinski, pokrajinski i republički sekretarijati unutrašnjih poslova* sa cjelokupnim *milicijskim* djelatnim i pričuvnim sastavom) podčinjavaju se zapovjedno stožerima TO.

Upravo sve navedeno predstavljalo je potencijalni problem za vrh JNA. Pokazalo se da je TO od *pomoćne vojske* izrasla u respektabilni vojni ustroj nad kojim JNA praktički nije imala nikakav nadzor. Sama politička previranja krajem 80.-tih godina XX. stoljeća u političkom životu SFRJ kod JNA su stvarala strah od mogućnosti da TO u jednom trenutku postane temelj za ustrojavanje *samostalne vojske* neke od republika. Navedeni strah JNA pokazati će „opravdanim“ jer će postojeća republička struktura TO SFRJ postati temelj za ustrojavanje slovenačke, hrvatske, bosansko-hercegovačke i makedonske vojske, ali istovremeno i temelj za ustrojavanje dviju *kvislinških vojski*: SVK i VRS. Iz navedenog razloga za JNA, kao garanta opstojnosti i kohezivni faktor SFRJ, bilo je od „životnog značaja“ osiguranje nadzora i integraciju TO u sustav zapovijedanja JNA što je napokon i ostvareno kroz provedbu plana *Jedinstvo*.

Ovdje posebno treba istaknuti ustrojbenu neujednačenost TO pojedinih republika i pokrajina. Budući je TO, kako je već naglašeno, bila u isključivoj nadležnosti republika i pokrajina tako je i sam ustroj postrojbi varirao (nakon početka nemira na području SAP Kosovo TO Kosova je praktički u potpunosti raspuštena). Nadalje, opremanje i samo financiranje TO bilo je također u isključivoj nadležnosti republika i pokrajina. Najveća financijska izdvajanja za TO imala je SR Slovenija, a potom SR Hrvatska dok je na začelju po svojim izdvajanjima za TO bila SR Srbija. Tako je 1990. godine TO SR Hrvatske imala oko 200 000 pripadnika postrojenih u devet *operativnih zona*, 31 manevarsku brigadu te 47 bojni i 80 satnija teritorijalne strukture, dok je od naoružanja navedenih postrojbi 60% bilo suvremeno.

Položaj Srba u SR Hrvatskoj bio je u svakom pogledu specifičan. Sama SR Hrvatska definirana je kao država Hrvata i Srba te time Srbi nisu imali status nacionalne manjine nego *ravnopravnog* naroda. Tako su Srbi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj dobili ulogu *korektiva* i zaštite same Republike od bilo kakvog pokušaja *skretanja* sa zacrtane politike *bratstva i jedinstva* SKJ. Od kraja Drugog svjetskog rata stalno su *hranjeni* strahovi hrvatskih Srba od pojave bilo kakve hrvatske države koja ne bi imala utemeljenje u komunističkom svjetonazoru. Pedesetogodišnje *hranjenje strahova* samo je čekalo svoju prigodu za *javnu manifestaciju* istih. I dok su u drugim zemljama istočne Europe trajali procesi demokratizacije, otvaranja jednih prema drugima, istoka prema zapadu, u Hrvatskoj je početkom 90.-tih tekao obrnuti proces sve veće homogenizacije po nacionalom određenju.

U ozračju formalnog raspada SKJ, nakon XIV. izvanrednog kongresa SKJ u siječnju 1990. godine, rukovodstva SK Slovenije i Hrvatske shvaćaju potrebu demokratizacije društva kroz ukidanje političkog monopola SK te potom provedbu višestranačkih izbora. Usporedo sa formiranjem stranaka sa *hrvatskim predznakom* dolazi i do formiranja stranaka sa *srpskim predznakom*. Nakon višestranačkih izbora održanih krajem travnja 1991. godine na području Hrvatske formiraju se, uvjetno rečeno, dva „bloka“: *nacionalno hrvatski* (koji je kao konačni cilj imao stvaranje neovisne hrvatske države izvan Jugoslavije, predvođen HDZ-om) i *nacionalno srpski* (koji je imao za cilj, u prvom koraku, da područja većinski naseljena Srbima u Hrvatskoj ostanu u Jugoslaviji, a u drugom koraku, uz paralelnu provedbu maksimalnog proširenje područja pod srpskim nazorom, postanu dio jedne nove srpske države, predvođen SDS-om).

Neosporna je činjenica da je srbijansko političko rukovodstvo, na čelu sa Slobodanom Miloševićem, poticalo hrvatske Srbe (kao i poslije bosansko-hercegovačke Srbe) na pobunu i potom stvaranje *srpskih autonomnih oblasti* te potom *država* (tzv. „Republike Srpske

Krajine“ i Republike Srpske) koje su u određenom trenutku trebale postati dio jedne nove srpske države.

Naravno, neosporna je činjenica i nedovoljna fleksibilnost te otvorenost za dijalog ondašnjeg hrvatskog rukovodstva, odnosno, pokušaja shvaćanja strahova Srba kroz narativ kojem su bili *izloženi* punih pola stoljeća. Opravdana želja velike većine stanovništva Hrvatske za *svojom* državom u kombinaciji sa neshvaćanjem strahova Srba, sa jedne strane, te politika Beograda u smjeru sve većeg *hranjenja* straha Srba od ponavljanja 1941. godine, odnosno, stalnog isticanja da je svaka hrvatska država genocidna prema Srbima, bio je put u konflikt koji je ubrzo prošao svoj *razvojni put* od političkog do onoga oružanog.

Na samom početku navedenog *puta* u oružani sukob, SDS formira nelegalnu *zajednicu općina* od općina i dijelova općina na području Hrvatske koje su većinski bile naseljene srpskim stanovništvom. Odmah po svom formiranju navedena *zajednica općina* nelegalno preuzima ingerencije unutarnjih poslova, odnosno preuzima nadzor nad *stanicama javne sigurnosti* (policijskim postajama). Istovremeno velika većina srpskih policajaca (*milicajaca*) sa područja samoproglašene srpske *zajednice općina* odbija poslušnost hrvatskom ministarstvu unutarnjih poslova. Sve navedene aktivnosti, potaknute djelovanjem SDS-a, kulminiraju sredinom kolovoza 1990. godine početkom otvorene pobune protiv Republike Hrvatske, a postojeća srpska *zajednica općina* proglašava se *srpskom autonomnom oblasti* što je popraćeno ustrojavanjem *milicijskih* snaga.

Od samog početka oružanog organiziranja pobunjenih Srba, temeljna karakteristika navedenog organiziranja je „korištenje“ postojećeg sustava Teritorijalne obrane (TO) Republike Hrvatske. Tako se na početku borbenih djelovanja događa situacija da postojeći sustav TO koriste jednako za svoje organiziranje i pobunjeni Srbi na području Hrvatske, ali i hrvatske snage u svome nastajanju. Međutim, uz jednu bitnu razliku, Hrvatska vojsku (HV) tijekom svoga narastanja napušta sustava organizacije prema shemi TO te nakon okončanja borbenih djelovanja od siječnja 1992. godine počinje usvajati, a potom i primjenjivati drugačije, odnosno, modernije oblike ustroja postrojbi. Novousvojene postavke HV *provjerava* kroz, kako su ih nazivali Srbi, *akcije ograničenih ciljeva* te time nadograđuje svoje sposobnosti za izvođenje kombiniranih operacija manevarskih postrojbi.

Sa druge strane, pobunjeni Srbi nisu imali potrebu za nadogradnjom postojećeg sustava TO, pogotovo tijekom najintenzivnijih borbenih djelovanja u drugoj polovici 1991. godine, jer su nositelji borbenih djelovanja bile postrojbe tada još uvijek moćne JNA. Postrojbe TO pojavljuj se isključivo pod zapovjedništvom ili u sklopu postrojbi JNA gotovo nikada samostalno. Međutim, niti nakon odlaska postrojbi JNA sa okupiranih hrvatskih područja

tijekom svibnja 1992. godine, situacija je ostala neizmijenjena. Bez obzira na formalnu promjenu imena iz Teritorijalna obrana tzv. „Republike Srpske Krajine“ (TO RSK) u tzv. „Srpsku vojsku Krajine“ (SVK), vojni sustav pobunjenih Srba ostao je u svojoj srži TO.

Uz navedeno, kao što TO pobunjenih Srba nije mogla funkcionirati samostalno tijekom borbenih djelovanja 1991. godine, tako niti SVK nije mogla funkcionirati bez pomoći Beograda. Kao što je u radu navedeno, a to je samo dio, ogromnih novčanih iznosa te materijalnih sredstava koja su doslovno na dnevnoj bazi *prelijevana* iz srpskog ministarstva obrane na račun Ministarstva obrane RSK. Međutim, kako je gospodarska situacija Srbije postajala sve teža isto se odmah reflektiralo na stanje u SVK (nedostatak novca za isplate naknada vojnim obveznicima, nedostaci u opskrbi, racionalizacije prehrane…itd) što je imala pogubne posljedice na moral pripadnika SVK.

Uz navedena financijska sredstava, *kičmu* SVK činile su listom djelatne vojne osobe upućene iz Vojske Jugoslavije, putem *40. kadrovskog centra*, koji je osmišljen kao *ustanova* koja je omogućavala djelatnim vojnim osobama osiguranje svih prava koja su proizlazila iz njihova položaja (osobni dohoci, socijalno i mirovinsko osiguranje, promaknuća…itd). Na taj način je osiguran povlašteni položaj djelatnih vojnih osoba u odnosu prema pričuvnim časnicima i dočasnicima te vojnim obveznicima koji su bili na proračunu RSK.

Posebno treba istaknuti činjenicu da tijekom svoga postojanja Glavni štab SVK (od listopada 1992. do kolovoza 1995. godine) nije uspio sačiniti niti jedan doktrinarni dokument koji bi imao za cilj dati viziju razvoja i budućnosti SVK. Jedini dokument koji je u sebi sadržavao *natruhe* bavljenja doktrinarnim pitanjima razvoja i upotrebe SVK bio je *Sistem obuke u Srpskoj vojsci Krajine u miru i ratu*. Međutim, kao što i samo ime dokumenta sugerira isti se odnosio prvenstveno na sustav obuke, kao jedan od najvažnijih sustava svake vojske.

Vrh SVK pozorno je pratio razvoj HV-a, kao svoga glavnog protivnika. Tijekom provedbe operacija HV-a, od *Maslenice* u siječnju 1993. godine pa do *Bljeska* iz svibnja 1995. godine, bilo je jasno koliki je odmak napravljen u doktrini primjene postrojbi HV-a. Zato se odmah poslije okončanja borbenih djelovanja potaknutih provedbom operacije *Maslenica* u GŠ SVK razvija ideja o ustrojavanju manevarske postrojbe, koja će biti uvijek spremna i na raspolaganju za odgovor na svaku buduću napadnu operaciju hrvatskih snaga. Međutim, ponovno je pobijedio *sindrom* TO, odnosno, nepostojanje želje, kod velike većine, vojnih obveznika za borbenim angažmanom izvan područja svoga naselja.

Nefunkcionalni sustav lokalne uprave RSK, premreženost kriminalnim i poluvojnim skupinama te uvijek prisutno načelo *borbe blizu svoje kuće* bite će jedan od katalizatora sloma

SVK. Tako će većina vojnih obveznika u postrojbama SVK, nakon proglašenja evakuacije (iako je ona proglašena za samo četiri sjevernodalmatinske općine), napustiti svoje položaje, upravo potaknuti nepovjerenjem u sustav koji bi se trebao pobrinuti za njihove obitelji. Tako će, nastala u kaosu borbenih djelovanja 1991. godine, tzv. „Srpska vojska Krajine“ nestati u kaosu izbjegličkih kolona pod pritiskom hrvatskih snaga, samo sa jednim ciljem, što prije prijeći Unu.

10. IZVORI I LITERATURA

Neobjavljeni izvori:

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb:

HR-HMDCDR 2 – Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske 1990. – 1995.

HR-HMDCDR 4 – Vlada „Republike Srpske Krajine“ (1991. – 1995.)

HR-HMDCDR 6 – Glavni štab Vojske Republike Srpske Krajine (Glavni štab TO SAO Krajine, Glavni štab TO Republike Srpske Krajine)

HR-HMDCDR 18 – Digitalna zbirka dokumenata

Doktorski radovi:

Darjan GODIĆ, *Oružane snage pobunjenih Srba na području Like 1990. – 1995.,* Hrvatski studiji, Zagreb, 2017.

Natko MARTINIĆ JERČIĆ, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, Hrvatski studiji, Zagreb, 2014.

Ivan RADOŠ, *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području Sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.,* Hrvatski studiji, Zagreb, 2018.

Slaven RUŽIĆ, *Djelovanje „Vlade Republike Srpske Krajine“ 1991. – 1995.,* Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2013.

Janja SEKULA, *Zapadna Slavonija pod srpskom okupacijom (od Sarajevskog primirja do operacije „Bljesak“)*, Hrvatski studiji, Zagreb, 2012.

Đuro ŠKVORC, *„Srpska vojska Krajine“ na okupiranom području Banovine 1992. – 1995.,* Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 2016.

Interne studije:

GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Objekti izviđanja,* Zagreb, 1994.

GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Raščlamba operacije „Oluja 95“*, Zagreb, 2007.

GLAVNI STOŽER Hrvatske vojske, *Uzroci i ciljevi preustroja „Srpske vojske Krajine“,* Zagreb, 1994.

Metodije KOTEVSKI, *Razvoj naše posleratne vojne misli (od kraja rata do Drvara I),* Ispitna tema za čin general-majora (rukopis)

SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Organizacijsko-formacijska struktura i zapovjedni vrh Teritorijalne obrane i Srpske vojske Krajine (oružanih snaga pobunjenih Srba u RH),* Zagreb, 2012.

SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske, *Osnovne značajke djelovanja JNA protiv Republike Hrvatske od 1991. do 1992*.

Objavljeni izvori:

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 1.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.), (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2007.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 3.): Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (siječanj – lipanj 1992.), (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2008.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 5.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1992.), (urednik Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2009.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 7.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1993.), (urednici: Mate Rupić i Ilija Vučur), HMDCDR, Zagreb, 2009.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 9.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1993.), (urednici: Mate Rupić i Josipa Maras-Kraljević), HMDCDR, Zagreb, 2010.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 11.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (siječanj – lipanj 1994.), (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Ivan Brigović), HMDCDR, Zagreb, 2012.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 13.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (srpanj – prosinac 1994.), (urednici: Natko Martinić-Jerčić i Domagoj Štefančić), HMDCDR, Zagreb, 2013.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 15.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (siječanj – travanj 1995.), (urednici: Ilija Vučur i Mate Rupić), HMDCDR, Zagreb, 2014.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti (knjiga 17.): Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (svibanj – listopad 1995.), (urednici: Julija Barunčić-Pletikosić i Petar Mijić), HMDCDR, Zagreb, 2015.

Republika Srpska Krajina Dokumenti Vlade i Skupštine u progonstvu, Beograd, 2005.

Ustavi, zakoni i pravila:

Doktrina teritorijalne odbrane oružanih snaga, SSNO, Beograd, 1990.

Ratna služba, DSNO, Beograd, 1964.

Republika Srpska Krajina Zakon o odbrani, Zakon o Srpskoj vojsci Krajine, Zakon o vojnim sudovima i Zakon o vojnom tužiteljstvu, Knin, 1993.

Smernice za odbranu SFRJ od agresije, Predsedništvo SFRJ, Beograd, 1983.

Strategija oružane borbe, Centar za strategijska istraživanja GŠ JNA, SSNO, Beograd, 1983.

Uputstvo o organizovanju jedinica Teritorijalne odbrane, DSNO, Beograd, 1970.

Uputstvo o upotrebi Teritorijalne obrane, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1977.

Ustav SFRJ, Privredni vesnik, Beograd, 1963.

Ustav SFRJ, Savremena administracija, Beograd, 1974.

Zakon o opštenarodnoj odbrani, Službeni list SFRJ, Beograd, 1969.

Zakon o opštenarodnoj odbrani, Narodna armija, Beograd, 1974.

Zakon o opštenarodnoj odbrani, Službeni list SFRJ, Beograd, 1982.

Zakon o službi u oružanim snagama, Službeni list SFRJ, Beograd, 1985.

Knjige:

Ljubomir ANTIĆ, *Veliko srpski nacionalni program – ishodišta i posljedice,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007.

Ivo BANAC, *Raspad Jugoslavije Eseji o nacionalizmu i nacionalni sukobima,* Durieux, Zagreb, 2001.

Nikica BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

Dušan BILANDŽIĆ, *Hrvatska moderna povijest,* Golden marketing, Zagreb, 1999.

Dušan BILANDŽIĆ, *Jugoslavija poslije Tita (1980. – 1985.),* Globus, Zagreb, 1985.

Viktor BUBANJ, *Doktrina pobjede,* Narodna armija, Beograd, 1972.

Jevrem COKIĆ, *Početak kraja,* Srpska knjiga, Ruma, 2008.

Dobrica ĆOSIĆ, *Promene,* Dnevnik, Novi Sad, 1992.

Dobrica ĆOSIĆ, *Piščevi zapisi,* Filip Višnjić, Beograd, 2000.

Dobrica ĆOSIĆ, *Srpsko pitanje I,* Filip Višnjić, Beograd, 2002.

Bojan DIMITRIJEVIĆ, *Modernizacija i intervencija Jugoslovenske oklopne jedinice 1945. – 2006.,* Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2010.

Bojan B. DIMITRIJEVIĆ, *Vazdušni rat nad Republikom Srpskom i Republikom Srpskom Krajinom,* Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Beograd, 2017.

Raif DIZDAREVIĆ, *Od smrti Tita do smrti Jugoslavije*, Oko, Sarajevo, 1999.

DOSIJE JNA U RATOVIMA U HRVATSKOJ I BIH (urednica: Ivana Žanić), Fond za humanitarno pravo, Beograd, 2018.

DOSSIER: Knin, veljača 1990. – veljača 1991., Ministarstvo informiranja RH, Zagreb, 1991.

Mirko ĐEKIĆ, *Upotreba Srbije,* Beseda, Beograd, 1990.

Slavoljub ĐUKIĆ, *Između slave i anateme: politička biografija Slobodana Miloševića,* Filip Višnjić, Beograd, 1994.

ENCIKLOPEDIJA, Opća i nacionalna u 20 knjiga, Knjiga I. – XX., Pro Leksis d.o.o. i Večernji list d.d., Zagreb, 2007.

Đuro GAJDEK, *Petrinjska bojišnica 1991. – 1995.,* Grad Petrinja, Petrinja, 2008.

Ivo GOLDSTEIN, *Hrvatska povijest*, Europapress holding, Zagreb, 2008.

Ivo GOLDSTEIN, *Povijest Hrvatske 1945. – 2011.,* II. svezak, Slobodna Dalmacija d.o.o., Split, 2011.

Ivo GOLDSTEIN, *Hrvatska povijest,* Novi liber, Zagreb, 2013.

Vlado GOTOVAC, *Moj slučaj*, Cankarjeva založba, Ljubljana – Zagreb, 1989.

Florence HARTMANN, *Milošević – dijagonala luđaka,* Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002.

HUMAN RIGHTS WATCH, *Odmeravanje dokaza, Lekcije iz sudskog procesa protiv Slobodana Miloševića*, Beograd, 2006.

Borislav JOVIĆ, *Poslednji dani SFRJ: Izvodi iz Dnevnika,* Politika, Beograd, 1995.

Dejan JOVIĆ, *Jugoslavija – država koje je odumrla. Uspon, kriza i pad Kardeljeve Jugoslavije (1974. – 1990.),* Prometej, Zagreb, 2003.

Radomir KONSTANTINOVIĆ, *Filosofija palanke,* Nolit, Beograd, 1981.

KORDUN U RATU 1990. – 1995., Zbornik 1, Udruženje boraca Korduna, Beograd, 2017.

KOVANJE ANTIJUGOSLOVENSKE ZAVERE, Knjiga 1. (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2006.

Nikola LJUBIČIĆ, *Opštenarodna odbrana strategija mira*, II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981.

Branko MAMULA, *Savremeni svijet i naša odbrana*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1985.

Davor MARIJAN, *Bitka za Vukovar,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod, Zagreb – Slavonski Brod, 2004.

Davor MARIJAN, *Oluja*, Hrvatski memorijalno dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.

Davor MARIJAN, *Slom Titove armije – JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.,* Golden marketing – Tehnička knjiga i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.

Davor MARIJAN, *Jugoslavenska narodna armija u ratu protiv Republike Hrvatske*, MORH – GS OSRH – HVU *Petar Zrinski,* Zagreb, 2008.

Davor MARIJAN, *Obrana i pad Vukovara,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013.

Davor MARIJAN, *Domovinski rat,* Despot Infinitus d.o.o. i Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016.

Davor MARIJAN, *Hrvatska 1989. – 1992.: rađanje države,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2017.

Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije – hrvatski pogled,* Naklada Pavičić, Zagreb, 1998.

Kosta MIHAJLOVIĆ i Vasilije KRESTIĆ, *Memorandum SANU Odgovori i kritike,* SANU, Beograd, 1995.

Zdravko MILINOVIĆ, *Domovinski rat počeo je na Maksimiru: Dinamo – Crvena zvezda 13. 5. 1990.,* Večernji list, Zagreb, 2014.

Kosta NOVAKOVIĆ, *Srpska Krajine – usponi, padovi, uzdizanja,* Srpsko kulturno društvo Zora Knin, Beograd, 2009.

Davor PAUKOVIĆ, *Uspon i pad „Republike Srpske Krajine": dokumentarni kronološki prikaz nastanka i propasti paradržave,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2005.

Latinka PEROVIĆ, *Zatvaranje kruga,* Svjetlost, Sarajevo, 1991.

Nenad PISKAČ, *Nebeska Srbija u Hrvatskoj: mit, zbilja, oprost, zaborav, obnova,* Grafički studio, Zaprešić, 2005.

Zdenko RADELIĆ, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991.(od zajedništva do razlaza)*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Zdenko RADELIĆ, Davor MARIJAN, Nikica BARIĆ, Albert BING, Dražen ŽIVIĆ, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Jakša RAGUŽ, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015.

Dražen RAJKOVIĆ, *Cijena rata: hrvatski model financiranja Domovinskog rata 1990. – 1995.,* Jesenski i Turk, Zagreb, 2013.

Sabrina P. RAMET, Balkanski Babilon: Raspad Jugoslavije od Titove smrti do Miloševićeva pada, Alinea, Zagreb, 2005.

RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 1.): Koncepcija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane, (autori: pukovnik prof. dr. Mihajlo Vučinić, general-major prof. Ilija Nikezić i pukovnik dr. Boško Todorović), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988.

RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 4.): Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, Razvojni put Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane 1945. – 1985. (autori: general-pukovnik Rade Suša, pukovnik dr. Dragoslav Janković i pukovnik dr. Predrag Pejčić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989.

RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 5.): Ratna mornarica,(autori: viceadmiral Miodrag Radosavljević, kapetan bojnog broda dr. Tomislav Stanišić, kapetan

bojnog broda Berislav Visković i kapetan fregate Boško Antić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1988.

RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 6.): Teritorijalna odbrana,(autor: pukovnik dr. Miljenko Živković), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1986.

RAZVOJ ORUŽANIH SNAGA SFRJ 1945. – 1985. (knjiga 7./I): Savezni sekretarijat za narodnu odbranu I, *Sadržaj rada,* (autori: general-potpukovnik Đorđo Novosel i general-major prof. Ilija Nikezić), Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990.

Drago ROKSANDIĆ, *Srbi u Hrvatskoj od 15. stoljeća do naših dana,* Vjesnik, Zagreb, 1991.

Davorin RUDOLF, *Rat koji nismo htjeli*, Globus, Zagreb, 1999.

Davor RUNTIĆ, *Domovinski rat: rat prije rata,* Knjiga prva, Neobična naklada, Vinkovci, 2004.

SPECIJALNA POLICIJA u Domovinskom ratu 1990. – 1996., Udruga specijalne policije iz Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2017.

SAVJET ZA SUKCESIJU VOJNE IMOVINE Ministarstva obrane Republike Hrvatske*, Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.)*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske i HMDCDR, Zagreb, 2010.

SAZNANJA I POUKE MANEVRA „Sloboda-71“ (skupina autora), Vojnoizdavčki zavod, Beograd, 1972.

Milislav SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu,* Nidda Verlag, Bad Vilbel, 2000.

Luka STAMATOVIĆ, *Ratna obeležja krajiških Srba 1990. – 1995.,* vlastita naklada, Beograd, 2019.

Nevio ŠETIĆ, *Ostvarenje suvremene hrvatske države,* Geaidea, Pula, 2013.

Martin ŠPEGELJ, *Sjećanja vojnika,* Znanje, Zagreb, 2001.

Tomislav ŠULJ, *Operacija „Maslenica“ – sjećanje sudionika (prilozi za istraživanje oslobodilačke operacije „Gusar“/“Maslenica“),* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2014.

Stipe ŠUVAR, *Nacije i međunacionalni odnosi*, Biblioteka „Naših tema“, Zagreb, 1970.

THE MILITARY BALANCE 2007., Routledge, London, 2007.

Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata i Despot Infinitus d.o.o., Zagreb, 2015.

Mirko VALENTIĆ, *Rat protiv Hrvatske 1991. – 1995.: velikosrpski projekt od ideje do realizacije,* Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Zagreb, 2010.

Dušan VIRO, *Slobodan Milošević – anatomija zločina*, Profil, Zagreb, 2007.

VOJNA ENCIKLOPEDIJA, Tom 1 – 10, II. izdanje, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1970. – 1975.

Marko VRCELJ, *Rat za Srpsku Krajinu 1991. – 1995.,* Srpsko kulturno društvo Zora, Beograd, 2002.

VUKOVARSKA TRAGEDIJA, Knjiga II (urednica: Sonja Biserko), Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2007.

Svetozar VUKMANOVIĆ-Tempo, *Revolucija koja teče,* Globus, Zagreb, 1982., IV. knjiga

Ozren ŽUNEC, *Rat i društvo: ogledi iz sociologije vojske i rata*, HSD, Zagreb, 1998.

Ozren ŽUNEC, *Goli život, Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj,* Knjiga I i II, Demetra, Zagreb, 2007.

Članci:

Nikica BARIĆ, *Djelovanje Vlade Srpske autonomne oblasti Krajine tijekom 1991.,* Časopis za suvremenu povijest br. 1 (2008.), Zagreb, 2008.

Nikica BARIĆ, *Osnutak i razvoj službe unutrašnjih poslova srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj 1991.,* Istorija 20. veka br. 2 (2011.), Beograd, 2011.

Julija BARUNČIĆ PLETIKOSIĆ i Željka KRIŽE GRAČANIN, *Ustroj i djelovanje 18. korpusa Srpske vojske Krajine*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012.

Ivan BILIĆ, *Kronologija raspada SFRJ i stvaranje Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992.*, Zbornik nacionalna sigurnost i budućnost, Svezak 1, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2001.

Ivan BRIGOVIĆ, *Odlazak Jugoslavenske narodne armije s područja Zadra, Šibenika i Splita krajem 1991. i početkom 1992. godine,* Časopis za suvremenu povijest br. 2 (2011.), Zagreb, 2011.

Janja SEKULA GIBAČ i Ilija VUČUR, *Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine,* Polemos 2 (2018.), Zagreb, 2018.

Darijan GODIĆ i Domagoj KNEŽEVIĆ, *Vojni manevar Sloboda 71. Prilog istraživanju,* Historijski zbornik, 1/2016., Zagreb, 2016.

Damijan GUŠTIN, *Slovenija, saveznica Hrvatske tijekom razlaza s jugoslavenskom državom (od „nenačelne koalicije" do raspada vojnog saveza 1989. – 1991.),* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2008.), Zagreb, 2008.

Domagoj KNEŽEVIĆ, *Srpska demokratska stranka od osnivanja do konstituiranja prvog višestranačkog Sabora,* Časopis za suvremenu povijest, br. 1 (2011.), Zagreb, 2011.

Danilo LEKIĆ, *O izučavanju ratnih iskustava naše armije,* Vojno delo, br. 4, Beograd, 1949.

Davor MARIJAN, *Od konflikta do rata – primjer Jugoslavenske narodne armije,* Zbornik nacionalna sigurnost i budućnost, Svezak 1, Udruga sv. Jurja, Zagreb, 2001.

Davor MARIJAN, *Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992.godine,* Senjski zbornik br. 33, Senj, 2006.

Davor MARIJAN, *Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina,* Časopis za suvremenu povijest, br. 3 (2009.), Zagreb, 2009.

Davor MARIJAN, *Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji tijekom 1991.*, Zbornik radova: *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice* (urednici: Ivica Miškulin i Mladen Barać, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata Zagreb, Slavonski Brod – Zagreb, 2012.

Natko MARTINIĆ JERČIĆ i Ante NAZOR, *Ubojstva hrvatskih policajaca 2. svibnja 1991. – najava velikosrpske agresije na Hrvatsku,* Časopis za suvremenu povijest br. 1 (2019.), Zagreb, 2019.

Ivica MIŠKULIN, *Srpska pobuna u općini Pakrac 1990. – 1991.: uzroci, nositelji i tijek,* Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest br. 11, Slavonski Brod, 2011.

Davor PAUKOVIĆ, *Posljednji kongres Saveza komunista Jugoslavije: uzroci, tijek i posljedice raspada*, Suvremene teme, br. 1, Zagreb, 2008.,

Nebojša POPOV, *Srpski populizam od marginalne do dominantne pojave,* Dodatak časopisa Vreme, br. 135, Beograd, 1993.

Jakša RAGUŽ, *Operacija „Mač-1" – primjer vođenja specijalnog rata „Srpske vojske Krajine" protiv Cazinske krajine 1995. godine,* Bošnjačka pismohrana br. 32/33 (2011.), Zagreb, 2011.

Jakša RAGUŽ, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) zapadne Slavonije 1991. godine,* Zbornik Janković br. 1 (2015.), Daruvar, 2015.

Petar STRČIĆ, *Pouke Jakova Sirotkovića o gospodarskim uzrocima raspada SFR Jugoslavije i velikosrpske agresije na Hrvatsku,* Problemi sjevernog Jadrana, br. 9, Zadar, 2009.

Domagoj ŠTEFANČIĆ, *Autocesta – okosnica rata u zapadnoj Slavoniji,* Radovi Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu br. 43 (2011.), Zagreb, 2011.

Domagoj ŠTEFANČIĆ, *„Uzvratni udar" Taktička vježba Srpske vojske Krajine u ožujku 1995.*, Magazin Vojna povijest br. 65, kolovoz 2016.

Tomislav ŠULJ, *Vojna parada pobunjenih Srba u Slunju lipnja 1995.,* Magazin Vojna povijest br. 51, Zagreb, lipanj 2015.

Tomislav ŠULJ, *Vojni mimohod pobunjenih Srba u Vukovaru 1995.*, Magazin Vojna povijest br. 59 (veljača 2016.)

Tomislav ŠULJ, *Krvavi Uskrs na Plitvicama 1991.,* Magazin Vojna povijest br. 61, Zagreb, travanj 2016.

Zoran VRANEŠEVIĆ, *Aktivnosti 11. K SVK (slavonsko-baranjskog korpusa) u avgustovskim događajima 1995. godine,* Zbornik radova *Republika Srpska Krajine Istorijski i geopolitički uzroci formiranja, okupacije i posljedice* (urednici: Dr. Momčilo Subotić, pukovnik Mirko S.

Radaković i Dr. Momčilo Diklić), Udruženje *Krajiški privrednik* i Institut za političke studije, Beograd, 2016.

Marinko M. VUČINIĆ, *Kosovski mit i srpski nacionalni identitet*, Nova srpska politička misao, Beograd, svibanj 2009.

Mario WERHAS, *Hrvatsko vojno nazivlje,* Magazin Vojna povijest br. 46, Zagreb, siječanj 2015.

Mrežni izvor:

www.icty.org – Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), elektronička baza sudskih spisa, zadnji pristup ostvaren 10. svibnja 2019.

ICTY, SFRJ, SAO Krajina, Vlada SAO Krajine

ICTY, Predmet: Gotovina (IT-06-90)

ICTY, Predmet: Martić (IT-95-11)

ICTY, Predmet: Mrkšić (IT-95-13)

11. POPIS KORIŠTENIH KRATICA

ABKO/ABHO – Atomsko-biološko-kemijska/hemijska obrana

APZB – Autonomna pokrajina Zapadna Bosna

AVL – Aktivno vojno lice (djelatne vojne osobe u JNA)

BG – Borbena grupa

CK – Centralni komitet

DSNO – Državni sekretarijat za narodnu obranu

FNRJ – Federativna Narodna Republika Jugoslavija

GŠ JNA – Generalšatab Jugoslavenske narodne armije

GŠTO – Glavni štab teritorijalne obrane

HV – Hrvatska vojska

HMDCDR – Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata

JNA – Jugoslavenska narodna armija

JRV – Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo

KSJ – Korpus specijalnih jedinica

KOS – Kontraobavještajna služba JNA

MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova

NDH – Nezavisna Država Hrvatska

NOR – Narodnooslobodilački rat

NOVJ – Narodno oslobodilačka vojska Jugoslavije

OG – Operativna grupa

ONO i DSZ – Opće narodna obrana i društvena samozaštita

ONOR – Opće narodni obrambeni rat

OS – Oružane snage

OSUP – Općinski sekretarijat unutrašnjih poslova

PJM – Posebne jedinice milicije

PU – Policijska uprava

RS – Republika Srpska

RSK – tzv. „Republika Srpska Krajina“

RSUP – Republički sekretarijat unutrašnjih poslova

RŠTO – Republički štab teritorijalne obrane

SAD – Sjedinjene Američke Države

SANU – Srpska akademija nauka i umjetnosti

SAO – Srpska autonomna oblast

SAP – Socijalistička autonomna pokrajina

SDS – Srpska demokratska stranka

SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SJB – Stanica javne bezbjednosti

SJS - Stanica javne sigurnosti

SK – Savez komunista

SKJ – Savez komunista Jugoslavije

SNV – Srpsko narodno vijeće

SR – Socijalistička republika

SRJ – Savezna Republika Jugoslavija

SSNO – Savezni sekretarijat za narodnu obranu

SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

SVK – tzv. „Srpska vojska Krajine“

SUP – Sekretarijat unutrašnjih poslova

TG – Taktička grupa

TO – Teritorijalna obrana

UN – Ujedinjeni narodi

UNPROFOR – United Nation Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih naroda)

VJ – Vojska Jugoslavije

VRS – Vojska Republike Srpske

ŽIVOTOPIS AUTORA

Mario Werhas rođen je 19. siječnja 1971. godine u Slavonskom Brodu gdje završava osnovnu i srednju ekonomsku školu. Od kolovoza 1991. do svibnja 1993. pripadnik je HV-a. Studij politologije završava na Fakultetu političkih znanosti u siječnju 1999. godine. Od travnja 2001. godine zaposlenik je Ministarstva obrane RH. U dva mandata (od 2008. pa do 2016. godine) nalazi se na mjestu izvršnog urednika u *„Polemosu – časopisu za interdisciplinarna istraživanja rata i mira“*.

BIBLIOGRAFIJA:

- **„Vođenje i ustroj trupnih stožera njemačke kopnene vojske u Drugom svjetskom ratu“** (izvorni znastveni rad), „Polemos – časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira“, br. 21 (I dio) i br. 22 (II dio), Zagreb, 2008.
- koautor monografije **„Ustaška vojnica – oružana sila Ustaškog pokreta u NDH“**, Tom I i II, Despot infinitus, Zagreb, 2013.
- koautor: „**Monografije 9. gardijske brigade Vukovi**“, Zagreb, 2011.
- koautor monografije „**Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje**“, Zagreb, 2011.
- „**Dani ponosa i slave**“ prikaz monografija tiskanih u sklopu „Projekta monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga Republike Hrvatske iz Domovinskog rata 1991. – 1996.“, „Polemos – časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira“, br. 28, 2011.
- koautor knjige „**Akcije specijalne policije MUP-a u operaciji Oluja**“, Zagreb, 2012.
- koautor članaka „**Operacija Čagalj**“, Zbornik radova „Stolačko kulturno proljeće“, Matica Hrvatska, Ogranak Stolac, 2012.
- koautor monografije **„Prinz Eugen – 7. SS dragovoljačka gorska divizija“**, Despot-infinitus, Zagreb 2018. (koautor s kolegom Božidarom Mikulčićem)
- koator monografije **„Handžar - Borbeni put 13. SS gorske divizije“**, Despot-infinitus, Zagreb 2018. (koautor s kolegom Božidarom Mikulčićem)
- preko 100 stručnih članaka objavljeni u magazinu „Vojna povijest“ i „Ratovima 20. stoljeća“ te specijaliziranim izdanjima časopisa „Vojna povijest“